

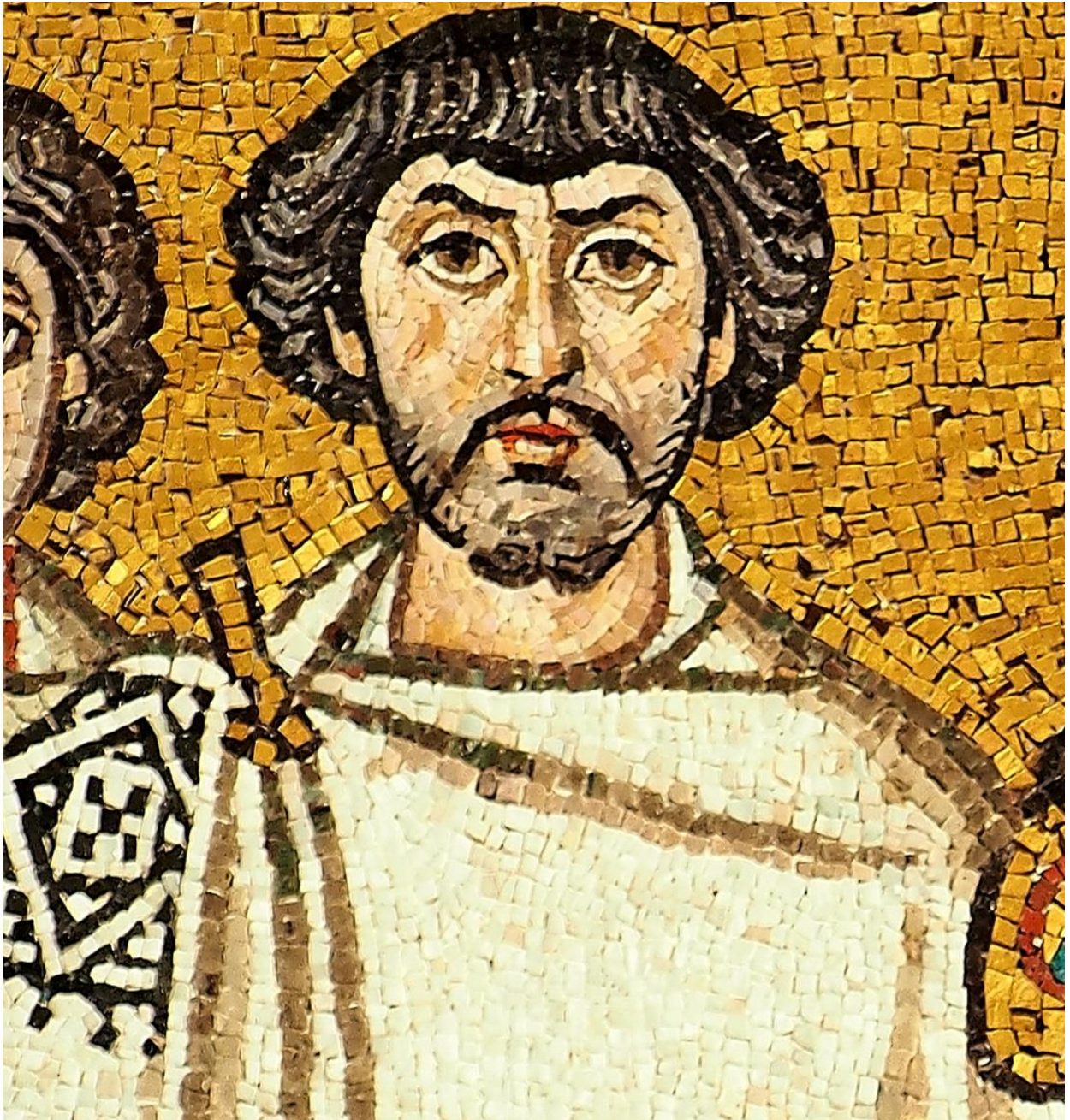
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ Ε. ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 2018

(Ο «Βελισάριος». Λεπτομέρεια από το ψηφιδωτό του ναού Αγίου Βιταλίου στην Ραβέννα, το οποίο βρίσκεται δεξιά της κεντρικής κόγχης. Η συγκεκριμένη μορφή θεωρείται ότι είναι ο Βελισάριος.)

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας και Ιστορίας της Μεσαιωνικής Ευρώπης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (Επόπτης καθηγητής)

ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Λέκτορας Βυζαντινής Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σ. 8
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	σ. 10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σ. 12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΤΑ ΠΡΩΙΜΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Ο ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΑ	σ. 67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Η ΒΑΝΔΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Η ΠΡΩΤΗ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ. ΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΕΣ ΠΟΙΝΕΣ	σ. 219
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 249
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : ΤΑ ΥΣΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 278
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 ^ο : Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ	σ. 289
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σ. 297
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σ. 301
ΕΙΚΟΝΕΣ	σ. 319

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί διπλωματική εργασία στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Βυζαντινές Σπουδές» του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, όπου το θέμα της είναι «*Η Προσωπικότητα του Βελισαρίου*», και συνεπώς ασχολείται με τον συγκεκριμένο περιώνυμο βυζαντινό στρατηγό.

Για την επιλογή του θέματος, τη συνεχή καθοδήγηση, τη συμπαράσταση και κάθε είδους βοήθεια, αναπέμπω θερμότες ευχαριστίες στον επόπτη καθηγητή μου, κύριο Παναγιώτη Αντωνόπουλο, ο οποίος στάθηκε αρωγός μου σε όλη την πορεία από την εισαγωγή μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα μέχρι και την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Θερμές ευχαριστίες οφείλω στους κυρίους Χρήστο Σταυράκο και Δημήτριο Γεωργακόπουλο, οι οποίοι δέχθηκαν προθύμως να συμπεριληφθούν στην τριμελή εξεταστική επιτροπή μου. Με τις παρατηρήσεις και τις συμβουλές τους με βοήθησαν στην ολοκλήρωση της εργασίας. Επιπροσθέτως, οφείλω να ευχαριστήσω και τον κύριο Κώστα Ν. Κωνσταντινίδη, ο οποίος, μέσω παραγωγικών συζητήσεων, με συμβούλεψε διεξοδικά, παρέχοντας μου κάθε βοήθεια, αναφορικά με την ερευνά μου. Θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην ευχαριστήσω τους κυρίους Christopher Lillington-Martin, Henning Börm, Dariusz Brodka και Avshalom Laniado οι οποίοι δέχθηκαν προθύμως να μου παράσχουν κάθε είδους βοήθεια, συμβουλή και άρθρα με σκοπό την υλοποίηση της διπλωματικής. Παράλληλα, ευχαριστίες οφείλω να αποδώσω στους υπευθύνους και στο προσωπικό της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, της Βιβλιοθήκης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, της Βιβλιοθήκης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και του κέντρου Βυζαντινών ερευνών στην Θεσσαλονίκη για την ευγενικότατη εξυπηρέτησή τους, όπως και τις σημαντικότερες διευκολύνσεις που μου παρείχαν. Παράλληλα, οφείλω να ευχαριστήσω και τον εξαιρετικό φίλο και υποψήφιο Διδάκτορα κύριο Χρήστο Αγγελόπουλο για τις πολύτιμες συμβουλές του. Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τη βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου στους γονείς μου, οι οποίοι, σε χαλεπούς καιρούς, μου προσέφεραν την υποστήριξή τους, τόσο ηθική, όσο και υλική, για την πραγμάτωση των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών μου σπουδών.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

<i>ArtB</i>	<i>The Art Bulletin</i>
<i>BZ</i>	<i>Byzantinische Zeitschrift</i>
<i>CC</i>	<i>Classica Cracoviensia</i>
<i>CFHB</i>	<i>Corpus Fontium Historiae Byzantinae</i>
<i>CSHB</i>	<i>Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae</i>
<i>CHGRW</i>	<i>The Cambridge History of Greek and Roman Warfare</i>
<i>CIC</i>	<i>Corpus Iuris Civilis</i>
<i>DOP</i>	<i>Dumbarton Oaks Papers</i>
<i>GRBS</i>	<i>Greek, Roman, and Byzantine Studies</i>
<i>IGLS</i>	<i>Inscriptions Grecques et Latines de la Syrie</i>
<i>JLA</i>	<i>Journal of Late Antiquity</i>
<i>JMMH</i>	<i>Journal of Medieval Military History</i>
<i>JNAA</i>	<i>Journal of the Numismatic Association of Australia</i>
<i>MGH: AA</i>	<i>Monumenta Germaniae Historica: Auctores Antiquissimi</i>
<i>MGH: ScriptRerMerov</i>	<i>Monumenta Germaniae Historica: Scriptores Rerum Merovingicarum</i>
<i>MGH</i>	<i>Monumenta Germaniae Historica</i>
<i>ODB</i>	<i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i>
<i>PL</i>	<i>Patrologia Latina</i>
<i>SRGUS</i>	<i>Scriptores Rerum Germanicarum in Usus Scholarum</i>
<i>TAPA</i>	<i>Transactions of the American Philological Association</i>
<i>ZDMG</i>	<i>Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft</i>
<i>ZPapEpig</i>	<i>Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik</i>
<i>ZVS</i>	<i>Zeitschrift für Vergleichende Sprachforschung</i>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Βελισάριος είναι, ίσως, ένας από τους πιο γνωστούς στρατηγούς στην χιλιετή παρουσία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όντας ενορχηστρωτής των πολεμικών συγκρούσεων της Ιουστινιάνειας περιόδου. Ωστόσο, προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποια μονογραφία για το πρόσωπο του. Αν και οποιοδήποτε βιβλίο, ακόμα και ένα γενικό εγχειρίδιο που πραγματεύεται την Βασιλεία του Ιουστινιανού Α', παρέχει κάποιες αράδες για τον στρατηγό, ενώ και οι πηγές της εποχής δεν φείδονται πληροφοριών, παρά ταύτα, η αναφορά τους στον τελευταίο είναι περιγραφική, ή τουλάχιστον δεν διεισδύει και αναλύει διάφορες πτυχές της δράσης του. Έτσι, παρότι έχουν διεξαχθεί κάποιες σημαντικές μελέτες, μέσω βιβλίων και άρθρων που φωτίζουν αρκετές περιστάσεις σχετικά με τον Βελισάριο, δεν είναι ικανές να καλύψουν πλήρως την πολυσχιδή προσωπικότητα του και τα ερωτήματα που περιβάλλουν το πρόσωπο του. Χαρακτηριστικά, υπάρχουν πλείστα ζητήματα γύρω από τον Βελισάριο για το όποια είτε δεν έχει δοθεί κάποια γνώμη, είτε η άποψη που έχει παρατεθεί δεν φαίνεται ικανοποιητική. Άλλωστε, τα φαινόμενα διχογνωμίας μεταξύ των ερευνητών δεν είναι λίγα.

Έχοντας εις γνώση τα παραπάνω, στην παρούσα διπλωματική ακολουθήθηκαν τα εξής βήματα. Αρχικά συλλέχθηκαν και συγκετρώθηκαν πληροφορίες και απόψεις που παρατίθενται από τις πηγές και την δευτερεύουσα βιβλιογραφία. Εν συνεχεία, αναλύθηκαν και εκκαθαρίστηκαν τα δεδομένα. Με βάση αυτά, και έχοντας διενεργηθεί προηγουμένως μια προσεκτική κριτική ανάλυση και λεπτομερή μελέτη των πηγών, εξάγεται μια προσωπική γνώμη σχετικά με το ζήτημα της προσωπικότητας και της δράσης του Βελισαρίου.

Ιδιαίτερος, τα ζητήματα τα όποια έχριζαν ανάλυση, αξία αναφοράς και σημείωσης, και τα όποια αποτελούν τους κεντρικούς πυλώνες της διπλωματικής είναι οι πολεμικές επιχειρήσεις στις οποίες προΐστατο, η τακτική που ακλούθησε στις μάχες και η πολεμική του ικανότητα, η στρατηγική του αντίληψη και πορεία, και τα σχέδια που μηχανεύθηκε για την υπερκέραση των αντιπάλων, αλλά και γενικά των κωλυμάτων που αντιμετώπισε. Άλλωστε ο Βελισάριος ήταν στρατηγός και συνεπώς, το συγκεκριμένο ζήτημα, είναι, κατά προσωπική άποψη, το σημαντικότερο που οφείλει να αναλυθεί σε μια πραγματεία για έναν στρατηγό. Επιπροσθέτως, θα σημειωθεί η σχέση του με τον Αυτοκράτορα, όπως η επαφή που είχαν, όντας Βουκελάριος και πολύτιμος αξιωματούχος του, η νομιμοφροσύνη του, οι συνδιαλλαγές του προς τον τελευταίο, αλλά και οι ενέργειες που δέχθηκε από αυτόν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο Βελισάριος θα κατηγορηθεί αρκετές φορές ότι επιθυμούσε μια ανατροπή του Ιουστινιανού Α', με τον τελευταίο να προβαίνει, ως αντίδραση, σε διάφορες κινήσεις προς το πρόσωπο του. Ως εκ τούτου, με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης, θα έχει δημιουργηθεί μια, όσο το δυνατόν, θεμελιωμένη άποψη για τα παραπάνω ζήτημα. Αυτό με την σειρά του, οδηγεί σε ένα άλλο βασικό θέμα της παρούσας εργασίας που αφορά την σχέση, την στάση και την συμπεριφορά του Βελισαρίου με τους αξιωματούχους και τους στρατιώτες του. Ο στρατός, η στρατιωτική σταδιοδρομία και οι επαφές των στρατιωτικών μεταξύ τους, ομόβαθμων και μη, εκείνη την περίοδο, αποτελεί μια ιδιαίτερου ενδιαφέροντος παράμετρος, η οποία με την σειρά της, βοηθά ώστε να ξεκαθαριστούν κάποια πράγματα σχετικά με την δράση, τα προβλήματα και τις ενέργειες του στρατηγού προς τους συναδέλφους του και όχι μόνο. Παρομοίως, ένα άλλο σημαντικό πρόσωπο στον βίο του

Βελισαρίου αποτελούσε η σύζυγος του, Αντωνίνα. Όποτε θα ήταν να λάθος να μην γίνει αναφορά προς το πρόσωπο της και της σχέση της με τον στρατηγό. Καθώς η παρούσα μελέτη ασχολείται με την προσωπικότητα του Βελισαρίου, αυτόματα οδηγεί στην ανάγκη μιας προσεκτικής και λεπτομερούς ανάγνωσης των πηγών ώστε να εξαχθούν, στα πλαίσια του δυνατού, πληροφορίες και στοιχεία σχετικά με διάφορα γνωρίσματα και πτυχές του χαρακτήρα του, τους τρόπους σκέψης του και τις απόψεις του πάνω σε ποικίλα ζητήματα. Εφ' όσον μιας και είχε τον πρωταγωνιστικό ρόλο στις κατά τόπους εκστρατείες και στα πολεμικά θέατρα της εποχής, όπως και ότι συμμετείχε σε πλείστα συμβάντα, θα υπογραμμιστούν τα γενικά, και κάποιες φορές ειδικότερα, τα πλαίσια των γεγονότων και των επιχειρήσεων που έλαβε μέρος. Αυτό γιατί θα βοηθήσει στην κατανόηση του τρόπου δράσης του, των ενεργειών του, των σκέψεων του και των τακτικών που υιοθέτησε πάνω σε αυτά. Ακολούθως, θα καταγραφθούν οι πολεμικές ικανότητες, και εν γένει, οι τρόποι δράσης και ενέργειες των αντιπάλων του. Μια τέτοια ανάλυση και μελέτη, θα βοηθήσει ώστε να γίνει πιο κατανοητή η δράση του και οι ενέργειες του, αλλά και να πραγματοποιηθεί μια σύγκριση του με τους αντίπαλους του. Τέλος, θα γίνει προσπάθεια ώστε να αποσαφηνιστούν νεφελώδη ζητήματα και απόψεις σχετικά με την όλη δράση, την σταδιοδρομία και τον βίο του Βελισαρίου, αλλά και πάνω σε περιπτώσεις που σχετίζονται μαζί του, παράμετροι για τους οποίους δεν υπάρχει κάποια, ικανοποιητική, γνώμη.

Σημαντικό βοήθημα στην ερεύνα αποτελεί το έργο του *Προκοπίου Καισαρείας*, ένας από τους σημαντικότερους ιστορικούς της Βυζαντινής Ιστοριογραφίας, και ένα από τα πιο στενά συνδεδεμένα, με τον Βελισάριο, πρόσωπα, όπου αποτελεί την βασική, και κάποιες φορές μοναδική, πηγή όχι μόνο του στρατηγού, αλλά και ολόκληρης της Βασιλείας του Ιουστινιανού Α'. Το *Υπέρ τῶν Πολέμων*, τα *Ανέκδοτα* και το *Περί Κτισμάτων* αποτελούν τα τρία έργα του, μέσω των οποίων αντλούνται πλείστες πληροφορίες για τον Βελισάριο. Αν και ο *Προκόπιος* έχει εγείρει το πλείστο ενδιαφέρον των ερευνητών, ιδίως όσον αφορά την αντικειμενικότητα του, αρκετοί είναι αυτοί, μεταξύ των οποίων και ο εκδότης των έργων του, J. Haury, που υπογραμμίζουν πως είναι αντικειμενικός, όπου οι αναφορές του, τόσο στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, όσο και στα *Ανέκδοτα*, όσο υπερβολικές ή απόκρυφες είναι, στην πλειονότητα τους, ανταποκρίνονται στην αλήθεια, άποψη που υιοθετείται, επί το πλείστον, και στην παρούσα μελέτη¹. Λόγω της σημαντικότητας του *Προκοπίου*, σε πολλά σημεία, αναφέρονται πιθανές σκέψεις για την άποψη του, ή το τι θέλει να περάσει, πάνω σε διάφορα θέματα, ενώ γίνεται προσπάθεια ανάλυσης των θέσεων του για ζητήματα που αφορούν τον Βελισάριο. Επιπροσθέτως, λόγω του ότι ο Βελισάριος ήταν στρατηγός, απαραίτητο βοήθημα για την εξαγωγή μιας όσον το δυνατό ολοκληρωμένης και ορθής άποψης για το πρόσωπο του, αποτελούν τα στρατιωτικά τακτικά και πραγματείες της εποχής, με κυριότερο το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, που αποτελεί, για τους περισσότερους, και το σημαντικότερο πολεμικό εγχειρίδιο της Πρώιμης Βυζαντινής περιόδου. Ειδικότερα, η κάθε πολεμική, στρατιωτική, διοικητική και τακτική ενέργεια, και δράση του Βελισαρίου, φιλτράρεται, αναλύεται και συγκρίνεται με βάση τα στρατηγικά της εποχής, κυρίως με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, με σκοπό να φάνει εάν η στάση του συμφωνεί με αυτά ή όχι. Όπως είναι λογικό, σε περίπτωση που η απάντηση είναι θετική, υποδεικνύεται ότι δρα ορθά και με σύνεση, όπως οφείλει ένας σωστός, προσεκτικός, συνετός και λογικός στρατηγός.

¹ J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Jüstinian", BZ 37, 1937 σελ.9

Έχοντας σημειώσει τα παραπάνω, το τελευταίο που απομένει είναι να ειπωθεί, σε γενικές γραμμές, το τι θα παρατηρηθεί σε κάθε κεφάλαιο της παρούσας συμβολής. Αρχικά θα γίνει μια αναφορά στα πρώτα χρόνια του Βελισαρίου και θα παρατεθούν κάποιες απόψεις σχετικά με συγκεκριμένα ερωτήματα που τον περιβάλλουν. Στο δεύτερο κεφάλαιο, όπου πραγματεύεται την πρώτη Περσική εκστρατεία του, καταγράφονται οι πρώτες ενέργειες και δράσεις του Βελισαρίου στο Ανατολικό μέτωπο, όπως οι εκστρατείες του και η προαγωγή του στα αξιώματα έως εκείνου του *Magsiter Militum per Orientem*, και οι δυο σημαντικότερες μάχες του, εκείνη στο Δάρας και στην Καλλίνικο, και λεπτομέρειες για αυτές. Χαρακτηριστικά, αναλύονται, μεταξύ άλλων, οι στρατιωτικές τακτικές του, αποσαφηνίζονται ζητήματα σχετικά με την στάση του στις μάχες, τα βάρη της ευθύνης για τις ήττες και τις σχέσεις του με τους αξιωματικούς του, οι απόψεις των πηγών και ο λόγος της ανάκλησης του. Το τρίτο κεφάλαιο, πραγματεύεται την *Στάση του Νίκα* και την συμμετοχή του Βελισαρίου σε αυτήν, τι του απέφερε, αλλά και κάποια γεγονότα, όπου με βάση τον γράφοντα, πιθανότατα, οφείλουν να τοποθετηθούν εκείνη την περίοδο. Στην Βανδαλική εκστρατεία του, η οποία αποτελεί το τέταρτο κεφάλαιο, σημασία δίνεται στις δυο μάχες που έδωσε, Δέκιμο και Τρικάμαρο, μια σύγκριση με τους αντίπαλους στρατηγούς, στον περιβόητο ρόλο της τύχης, στην ανάκληση του και για ποιον λόγο αυτή πραγματοποιήθηκε, και στον θρίαμβο που έλαβε, όπως και ποιο το πραγματικό νόημα του. Η στάση του προς τον τοπικό πληθυσμό, τους στρατιώτες του και εν γένει η συμπεριφορά που επέδειξε στην διάρκεια της επιχείρησης, αποτελούν επιπλέον παράμετροι για τους οποίους γίνεται λόγος. Το πέμπτο κεφάλαιο, που αφορά την πρώτη Ιταλική εκστρατεία του Βελισαρίου, που είναι το εκτενέστερο, υποδεικνύει την πολυπλοκότητα του συγκεκριμένου ζητήματος, πάνω στο οποίο αναλύεται σχεδόν κάθε πτυχή του. Οι πολύπλευρες, πολύπλοκες, νεφελώδεις λεπτομέρειες και τα αλυσιδωτά ζητήματα πάσης φύσεως που λαμβάνουν χώρα, είναι μερικά από αυτά που αναδιπλώνονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο. Η δεύτερη Περσική και η δεύτερη Ιταλική εκστρατεία του Βελισαρίου, στις οποίες πραγματοποιείται μια πολύπλευρη ανάλυση των γεγονότων που διεξήχθησαν το πλαίσιο τους αναφορικά με τον στρατηγό, αποτελούν το έκτο και το έβδομο κεφάλαιο. Τα ύστερα χρόνια του στρατηγού, ήτοι τα γεγονότα που συνέβησαν από την επιστροφή του στο Βυζάντιο έως τον θάνατο του και ο μύθος του, δηλαδή η υστεροφημία του στον Βυζαντινό και Δυτικό κόσμο έως τα νεότερα χρόνια, απαρτίζουν τα τελευταία κεφάλαια της μελέτης.

Τέλος, δύο πράγματα χρίζουν δήλωσης. Το πρώτο είναι ότι οι μάχες σημειώνονται περιγραφικά. Ήτοι, κυρίως, τονίζονται τα πιο σημαντικά στοιχεία τους ή ενέργειες καίριας σημασίας για το αποτέλεσμα τους. Απλούστερα, δεν αναφέρονται λεπτομερώς. Για μια λεπτομερέστατη πορεία και περιγραφή των μαχών, αυτές δίδονται αναλυτικότερα από τον Προκόπιο στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Άρα ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει εκεί. Αυτό γιατί μια λεπτομερέστατη περιγραφή μάχης, εφόσον αυτή είναι ξεκάθαρη στην πηγή, δεν έχει να προσφέρει κάτι καινούργιο ή ενδιαφέρον, και συνεπώς δεν έχει να συνεισφέρει κάτι στην έρευνα. Το δεύτερο είναι ότι η εργασία δομείται, κυρίως, με βάση τις πολεμικές επιχειρήσεις του Βελισαρίου, με σκοπό να εξαχθεί, κατά αυτόν τον τρόπο, μια καλύτερη οπτική και άποψη, σχετικά με τα, νεφελώδη, ζητήματα που περιβάλλουν την προσωπικότητα του, ενώ σε κάθε, σχεδόν, εκστρατεία του, δίδεται το πολιτικό και διπλωματικό πλαίσιο τους, κάποιες φορές περισσότερο ή λιγότερο, όπως και οι αντίστοιχες ενέργειες των αντιπάλων, ώστε, μέσω αυτών, να δοθεί μια καλύτερη εικόνα για τον στρατηγό και την στάση του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΤΑ ΠΡΩΙΜΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Η περίοδος του 6^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται από την Βασιλεία του Ιουστινιανού Α', ίσως του πιο ξακουστού Αυτοκράτορα του Βυζαντίου. Η διακυβέρνηση του, αποτελεί μια ξεχωριστή εποχή στην ιστορία της μεταγενέστερης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, και η βασιλεία του χαρακτηρίζεται, εκτός των άλλων, από την δραστήρια εξωτερική πολιτική που σημειώνεται εκείνο το διάστημα. Τα ποικίλα Γερμανικά φύλα είχαν ήδη πλέον εγκατασταθεί σε συγκεκριμένους τόπους, παύοντας την ενεργητική πορεία τους από περιοχή σε περιοχή, ενώ η Σασσανιδική Αυτοκρατορία, εισερχόταν σε μια νέα τροχιά. Ως αποτέλεσμα, τα παγωμένα, πλέον, Βασιλεία και κρατικά μορφώματα, βάδιζαν προς το κατώφλι μιας νέας εποχής. Τα παραπάνω, συνέπεσαν σε μια νέα κατάσταση που είχε αναδυθεί στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Αυτή της ενεργής και δραστήριας Βασιλείας του Ιουστινιανού Α', ο οποίος ως Αυτοκράτορας του Ύστερου Ρωμαϊκού Κράτους, βρέθηκε στο κέντρο των εξελίξεων ως ρυθμιστής των πραγμάτων. Απόρροια αυτών των γεγονότων, ήταν μια ενεργητική επαφή και συνδιαλλαγή του Βυζαντίου με τους εξωτερικούς του γείτονες, η οποία δεν άργησε να οδηγήσει σε έκρυθμες καταστάσεις και εμπόλεμες επιπλοκές. Ενορχηστρωτής των πολεμικών συγκρούσεων της Ιουστινιάνειας περιόδου, ο οποίος, συνεπώς, είχε τον πρωταγωνιστικό ρόλο στις κατά τόπους εκστρατείες και στα πολεμικά θέρετρα της εποχής, ήταν ο στρατηγός Βελισάριος, ένας από τους σημαντικότερους στρατηλάτες όχι μόνο της Ιουστινιάνειας Αυτοκρατορίας, αλλά ολόκληρης της Βυζαντινής περιόδου.

Ο Βελισάριος, ίσως ο πιο γνωστός αξιωματούχος του Ιουστινιανού Α', κατάφερε να κερδίσει την θέση του στην ιστορία χάρη στον πρωταγωνιστικό ρόλο που ανέλαβε, ως επικεφαλής των πλείστων επιχειρήσεων που διεξήχθησαν την περίοδο της Βασιλείας του τελευταίου. Ωστόσο, η φήμη που απέκτησε, οφείλεται κυρίως στον συγγραφέα των Ιουστινιάνειων πολεμικών επιχειρήσεων, που αποτελεί και έναν από τους σημαντικότερους Βυζαντινούς ιστορικούς, τον Προκόπιο Καισαρείας. Ο Προκόπιος, αποτελεί την σημαντικότερη πηγή για τον Βελισάριο, και ένα από τα πιο στενά συνδεδεμένα, με τον στρατηγό, πρόσωπα. Το 527 μ.Χ., έπειτα από διαταγή του Ιουστινιανού Α', θα ενταχθεί ως νομικός σύμβουλος και γραμματέας στην υπηρεσία του Βελισαρίου, ενώ σύμφωνα με μια άλλη άποψη, θεωρείται ότι ήταν προσωπικός γραμματέας του τελευταίου. Σκοπός του διορισμού του, ήταν η καταγραφή των γεγονότων και η συγκέντρωση υλικού με στόχο τη συγγραφή μιας ιστορίας. Ως αποτέλεσμα, συνόδευσε τον Βυζαντινό στρατηλάτη στις εκστρατείες του εναντίον των Σασσανιδών στην Ανατολή, των Βανδάλων στην Βόρεια Αφρική και των Οστρογόθων της Ιταλίας, παρατηρώντας μια πληθώρα γεγονότων ως αυτόπτης μάρτυρας, όπου μάλιστα, ορισμένες φορές, έλαβε ενεργό μέρος σε διαφορές επιχειρήσεις. Η σχέση Βελισαρίου Προκοπίου, και η στενή επαφή που είχαν αναπτύξει είναι καταφανή σε όλο το *Υπέρ τῶν Πολέμων*, το συγγραφικό πόνημα του Προκοπίου, το οποίο αναφέρεται στους πολέμους που διεξήχθησαν επί Ιουστινιανού Α' με τον Βελισάριο να καταλαμβάνει περίοπτη θέση, όπως και στα *Ανέκδοτα*².

² Περί του διορισμού του Προκοπίου στην υπηρεσία του Βελισαρίου, άξιο αφορά είναι ότι μέχρι το 533 μ.Χ. περίπου, ο συγγραφέας αναφέρει τον εαυτό του ως «ξύμβουλο», ενώ από το 533 μ.Χ. και μετά ως «πάρεδρο». Από τους δυο όρους, ο τελευταίος είναι ανώτερος, και συνεπώς παρατηρείται η προαγωγή του κατά το

Αν και η σχέση μεταξύ των δύο ανδρών αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα, ιδίως αν ληφθεί υπόψη πως ο ιστορικός αποτελεί τη βασική πηγή για τις ενέργειες και τη δράση του στρατηγού, παρέχοντας ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες και πληροφορίες για τον πρώτο μέσω των δύο συγγραφικών του καρπών, το *Υπέρ τῶν Πολέμων* και των *Ἀνεκδότων*, ωστόσο ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι διαθέτει σχεδόν μηδαμινές πληροφορίες για την καταγωγή και τα πρώιμα χρόνια του επιφανούς στρατηλάτη. Πιθανόν, αυτό να οφείλεται, κατά βάση, στο γεγονός ότι τα δύο πνευματικά δημιουργήματα του Προκοπίου δεν αποτελούν βιογραφικές σημειώσεις προς τον Βελισάριο, αλλά πραγματεύονται, σε γενικές γραμμές, τους πολέμους που διεξήχθησαν στο όνομα του Ιουστινιανού Α' και σε προσωπικές καταγραφές του ιστορικού. Ως εκ τούτου, οι πληροφορίες που παρέχονται για τον Βελισάριο σχετίζονται με το θέμα των εκάστοτε έργων. Τέλος, η απουσία παρόμοιων στοιχείων σχετικά με τον στρατηγό απαντάται σε όλες τις πηγές που πραγματεύονται τη δράση του.

Επομένως, άμεσα παρατηρείται, ότι οποιαδήποτε προσπάθεια ανάλυσης του βίου του Βελισάριου, δεν μπορεί να βασιστεί σε βάσιμες γραπτές μαρτυρίες αλλά αποτελεί μια προσπάθεια εξαγωγής απόψεων στηριζόμενες σε συνδυαστικά στοιχεία και προσωπικές υποθέσεις. Συνεπώς, η έλλειψη βασικών πληροφοριών, κυρίως, με την καταγωγή και τα πρώιμα χρόνια του στρατηγού, αποτελούν βασικό τροχοπέδη στην δημιουργία μιας μονολιθικής άποψης, και, δεδομένα, οποιαδήποτε γνώμη αναφορικά με τα παραπάνω ζητήματα, δεν είναι δυνατό να επιστεγαστεί με απόλυτη ολοκλήρωση.

Αναπόφευκτα, η αναδίπλωση της δράσης του Βελισαρίου, ιδίως των πρώιμων χρονών του, χαρακτηρίζεται από νεφελώδη ερωτήματα τα οποία χρίζουν αποσαφήνιση ή τουλάχιστον μια καταγραφή, όσο το δυνατόν ορθών, απόψεων σχετικά με τον μανδύα που περιβάλλει τα συγκεκριμένα ζητήματα.

πέραςμα των χρόνων. PROCOPIUS, *History of the Wars*, vols. I-V, (ed.) H. B. Dewing, [The Loeb Classical Library], William Heinemann, London 1914-1928 vol. I σελ.3,100,101, vol. II σελ.126,127, στο εξής PROCOPIUS, *History*, vol. PROCOPIUS, *The Anecdota or the Secret History*, vol. VI, (ed.) H. B. Dewing, [The Loeb Classical Library], William Heinemann - Harvard University Press, London - Cambridge - Massachusetts 1969 (first edition 1935) σελ.166-169. *Suidae Lexicon*, vols. I-IV, (ed.) A. Adler, Aedibus B.G. Teubneri (Stuttgartiae 1967-1971, ανατύπωση) (Α' έκδοση 1928-1938) vol. IV σελ.211 στο εξής *Suidae Lexicon* vol. GEORGIUS CEDRENU, *Historiarum Compendium*, vol. I, (ed.) Imm. Bekker, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1838 σελ.649. A. CAMERON, *Procopius and the Sixth Century*, Taylor & Francis e-Library, New York 2005 (first edition 1985) σελ. 7,13,14,135,136,159,160,232. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, 2010 (first edition 2007) σελ.176,179,184,206-209,213. H. HUNGER, *Βυζαντινή Λογοτεχνία: Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών - Τόμος Β' - Ιστοριογραφία, Φιλολογία, Ποίηση*, Κόλιας Τ. - Συνέλλη Κ. - Μακρός Γ.Χ. - Βάσσης Ι. (μτφ.), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2009 (α' έκδοση 1992) σελ.78-81. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie in der spätantiken Historiographie. Studien zu Prokopios von Kaisareia, Agathias von Myrina und Theophylaktos Simokattes*, [Studien und Texte zur Byzantinistik 5], Peter Lang, Frankfurt am Main, 2004 σελ.14,17,18. A. ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι - Τόμος Α' (4ος-7ος αι.)*, Εκδόσεις Κανάκη, Αθήνα 1997 σελ.370,371. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War*, Corpus Christi College and Modern History Faculty, University of Oxford, Oxford 2005 (PhD Thesis) σελ.6-12. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, πάρεδρος / quaestor - Codex Justinianus 1.27 and Belisarius' Strategy in the Mediterranean", *Procopius of Caesarea: Literary and Historical Interpretations*, (eds.) Ch. Lillington-Martin - El. Turquois, Routledge, London - New York 2018 σελ.157-164. J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Jüstinian" σελ.5. A. Γ.Κ. ΣΑΒΒΙΔΗΣ, *Βυζαντινό Ιστοριογραφικό Πεντάπτυχο - Προκόπιος, Μιχαήλ Ψελλός, Άννα Κομνηνή, Ιωάννης Κίνναμος, Γεώργιος Σφραντζής: Συμβολή Για Τους Ιστοριογράφους Και Την Εποχή Τους*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, 2001 σελ.15,16. P. N. URE, *Justinian and his Age*, Greenwood Press, Westport 1979 (first edition 1951) σελ. 25,26,42,170. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography Of the Later Roman Empire - Volume III - A.D. 527-641*, Cambridge University Press, Great Britain 1992 σελ. 1060-1062

Αρχικά, σύμφωνα με τους ερευνητές, εικάζεται ότι γεννήθηκε στις αρχές του 500 μ.Χ.³ στη Γερμανία/Γερμάνια, περιοχή που βρισκόταν μεταξύ Θράκης και Ιλλυρικού και η οποία ταυτίζεται με τη σημερινή Sapareva Banya (Сапарева баня) της Δυτικής Βουλγαρίας⁴, ενώ πέθανε τον Μάρτιο του 565 μ.Χ.⁵

Σχετικά με την ετυμολογία του ονόματος του, παρατηρείται το πρώτο ζήτημα. Χαρακτηριστικά, έχουν καταγραφεί πολλαπλές προσπάθειες σύνδεσης του με Γερμανικές, Γοτθικές, Κελτικές, Σλαβικές και Θρακικές ρίζες, στηριγμένες σε ποικίλες και μη ισχυρές βάσεις⁶. Από τον κυκεώνα γνώμων, αυτή που παρουσιάζεται ορθότερη είναι η άποψη του N. Wagner, ο οποίος τονίζει πως το όνομα του Βελισαρίου είναι Θρακικής προελεύσεως (Βελις) με Ρωμαϊκή κατάληξη (-ιος). Συγκεκριμένα, στα Θρακικά, το Βελ- σημαίνει λευκός, το σαρ- σημαίνει ρυάκι, όπου το τελευταίο, μπορεί να υποστηριχθεί και από το γεγονός πως η λέξη Γερμανία, τόπος καταγωγής του στρατηγού, σημαίνει θερμή, η λέξη Γέρμ-, περιοχή στην οποία υπάρχουν, και σήμερα, θερμές, δηλαδή ιαματικές πηγές/νερά. Άλλωστε, λαμβάνοντας υπόψη την καταγωγή του στρατηγού, μια συσχέτιση του ονόματος του με Θρακική βάση, στηριζόμενη σε γλωσσολογικές και τοπικές εκφάνσεις και παραδόσεις, και Ρωμαϊκή κατάληξη, όντας στην επικράτεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και σημαντικό μέλος της, παρουσιάζεται ως η πιο λογική⁷.

Το δεύτερο ερώτημα αφορά τον οικογενειακό του περίγυρο και το περιβάλλον του. Αν και δεν είναι τίποτα γνωστό σχετικά με την οικογένειά του και τα νεανικά χρόνια του βίου του, θεωρείται ότι ήταν λατινόφωνος και, ως εκ τούτου, εκρωμαϊσμένος Θράκας⁸, κάτι που αποδεικνύεται και από το όνομα του. Επίσης, με βάση τα γραφόμενα του

³ Επιπροσθέτως, στη διάρκεια των αιμαχιών μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας κατά τη βασιλεία του Ιουστίνου Α', οι οποίες χρονολογούνται γύρω στο 527 μ.Χ., ο Βελισάριος περιγράφεται από τον Προκόπιο ως «τούτω δὲ τῷ ἄνδρῳ νεανία μὲν καὶ πρῶτον ὑπνήητα ἦσθη», ενώ ο Αγαθίας, στο πλαίσιο των εχθροπραξιών μεταξύ Αυτοκρατορίας και Κοτρίγούρων που λαμβάνουν χώρα γύρω στο 559 μ.Χ., τον χαρακτηρίζει ως «ὁ στρατηγὸς κεκμηκῶς ἤδη ὑπὸ τοῦ γήρωος» και «γηραιὸς μὲν γὰρ ἦν ἤδη». Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη ότι το 527 μ.Χ. αναφέρεται ως νεαρός και το 559 μ.Χ. ως ηλικιωμένος, τότε προκύπτει πως το έτος γεννήσεως είναι γύρω στις αρχές 500 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 100,101. AGATHIAS MYRINAEUS, *Historiarum Libri Quinque*, (ed.) Rud. Keydell, [CFHB II], Walter de Gruyter et Socios, Berolini 1967 σελ.183. E. STEIN, *Histoire du Bas-Empire - Tome II : De La Disparition De l'Empire d'Occident à La Mort De Justinien (476-565)*, Hakkert A. M., Amsterdam 1968 σελ.284. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182

⁴PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.106,107. R. BROWNING, *Justinian and Theodora*, Weidenfeld and Nicolson, London 1971 σελ.73. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.284. N. WAGNER, "Belisarius", *ZVS* 97.1, 1984 σελ. σελ.127. J.A. EVANS, *The Power Game In Byzantium: Antonina And The Empress Theodora*, Continuum International Publishing Group, London - New York, 2011 σελ.64

⁵ΙΟΑΝΝΕΣ ΜΑΛΑΛΑ, *Chronographia*, (ed.) I. Thurn, [CFHB XXXV], Walter de Gruyter, Berolini - Novi Eboraci 2000 σελ.431. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I, (ed.) Car. De Boor, B.G. Teubner, Lipsiae 1883 σελ.240. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.680

⁶J. R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 182. R. BROWNING R., *Justinian* σελ. 73. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.284. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64

⁷ Μάλιστα και η λέξη баня, ήτοι το δεύτερο συνθετικό της λέξης Сапарева баня (Sapareva Banya), σημαίνει λουτρό/πηγή, δηλαδή θερμές. Πάντως, όπως παρατηρείται, η ετυμολογία του ονόματος του Βελισαρίου δεν είναι βέβαιη, και αποτελεί αντικείμενο έκφρασης πάμπολλων απόψεων. Τέλος, η απουσία βασικών πληροφοριών σχετικά με την καταγωγή και τα πρώιμα χρόνια του στρατηλάτη, αποτελούν βασικό τροχοπέδη στην εξαγωγή μιας μονολιθικής άποψης, και ως εκ τούτου, οποιαδήποτε γνώμη αναφορικά με το υπάρχον ζήτημα δεν είναι δυνατόν να είναι απόλυτα ορθή, ιδίως για λεπτά γλωσσολογικά ζητήματα όπως το υπάρχον. N. WAGNER, "Belisarius" σελ.123-129. R. BROWNING, *Justinian* σελ.38,39

⁸N. WAGNER, "Belisarius" σελ.127,128. B. CROKE, "Justinian's Constantinople", *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, (ed.) M. Mass, Cambridge University Press, 2005 σελ.74

Προκοπίου, ότι ο Βελισάριος έλαβε Χριστιανικό όρκο μαζί με τον θετό υίο του Φώτιο «ἄμφω ἅπαντας ἀλλήλοιν ὠμοσάτην ὅσοι δὴ ἐν Χριστιανοῖς δεινότατοι ὄρκοι εἰσὶ τε καὶ ὀνομάζονται»⁹ και ήταν παρών στο βάπτισμα του Θεοδοσίου τον οποίο και υιοθέτησε, αφού ο τελευταίος έγινε Χριστιανός, δημιουργείται το συμπέρασμα ότι ο Βελισάριος ήταν Χριστιανός. Άλλωστε, σύμφωνα με το Στρατηγικό του Μαυρίκιου, ενός ορθός στρατηγός οφείλει να σέβεται τα θεία, ενώ λαμβάνοντας υπόψη την ένθερμη στάση και ενασχόληση που είχε ο Ιουστινιανός Α' υπέρ του Χριστιανισμού, λογικά, θα ήταν απίθανο ένας έμπιστος Βουκελάριος του και μετέπειτα αρχιστράτηγος του να ήταν κατά του Χριστιανισμού¹⁰.

Παρά ταύτα, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, δεν υπάρχουν πληροφορίες στις πηγές περί του οικογενειακού του περιγύρου και, κυρίως, της στρατιωτικής σταδιοδρομίας του. Ως εκ τούτου, για αυτές τις παραμέτρους, μπορούν να εξαχθούν μόνο υποθέσεις, βασισμένες σε γενικά στοιχεία.

Αρχικά, ο Βυζαντινός στρατός του 6^{ου} αιώνα, ήταν κυρίως, επαγγελματικός, ή διαφορετικά, εθελοντικός, με την έννοια ότι δεν υπήρχε υποχρεωτική στρατολόγηση, όπως π.χ τον 4^ο αιώνα, ίσως σε ελάχιστες περιπτώσεις. Επιπροσθέτως, παρείχε

⁹ PROCOPIUS, *The Anecdota* vol. VI σελ.22,23

¹⁰ Επίσης, σε πολλά σημεία στο *Υπέρ των Πολέμων*, ο Βελισάριος παρουσιάζεται να ολοκληρώνει την ομιλία του με προσευχή. Εκτός των άλλων, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Γελίμερος δεν έγινε Πατρικίος επειδή ήταν Αρειανός, ενώ ο Βελισάριος ήταν Πατρικίος, υποδηλώνεται πως ο τελευταίος ήταν Χριστιανός. Σχετικά με την βάπτιση του Θεοδοσίου, εκείνη αποσκοπούσε στην εξασφάλιση της Θείας εύνοιας αναφορικά με την εκστρατεία. Κάτι τέτοιο, λογικά, υποδεικνύει πως οι κύριοι πρωταγωνιστές της εκστρατείας, δεν θα ήταν κατά του Χριστιανισμού. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη πως στην μάχη στην Καλλίνικο, το 531 μ.Χ. οι πηγές τονίζουν την ευσέβεια του Βελισάριου σχετικά με την επιθυμία του τελευταίου να μην συγκρουστούν με τους Σασσανίδες λόγω το ότι ήταν Μ. Σάββατο, και αντιστοίχως την μη ένδειξη σεβασμού από τους στρατιώτες του, μπορεί να ειπωθεί ότι οι αυτές οι αναφορές, αποτελούν ένα επιπλέον στοιχείο σχετικά με την Χριστιανικότητα του Βελισαρίου. Βέβαια, από την άλλη, το γεγονός ότι ο Βελισάριος δεν επιθυμούσε σύγκρουση, οφειλόταν και σε αρκετούς άλλους παράγοντες, ενώ το ότι ήταν νηστεία, οι στρατιώτες του θα ήταν αδύναμοι για μάχη. Επίσης, με βάση το *Liber Pontificalis*, ο Βελισάριος, σημειώνεται, ότι ορκίζεται και να παρέχει βαρύτητα στον λόγο του μέσω των θείων «*Quidem ego iussionem facio; sed ille qui interest in nece Silverii papae ipse reddat rationem factis suis domino nostro Iesu Christo*», να παρουσιάζει τα λάφυρα του από τον Βανδαλικό πόλεμο στην εκκλησία του Αγίου Πέτρου, προσφέροντας κάποια από αυτά στην εκκλησία, ενώ έκτισε και το μοναστήρι του Αγίου Ιουβενάλιου στη Φλαμίνια οδό. Ακόμα και αν υπάρχει η άποψη πως το *Liber Pontificalis* παρουσιάζει τον Βελισάριο με ευλαβικό τρόπο, λόγω υποκειμενικότητας, και ως εκ τούτου οι δωρεές που έπραξε να μην αντηχούν στην πραγματικότητα, δεν παύει το γεγονός ότι εάν ο στρατηγός είχε επιδείξει κάποια αντιχριστιανική, γενικά, στάση, σίγουρα δεν θα του απέδιδαν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, ενώ, πιθανότατα, δεν θα έλλειπαν σημειώσεις για την αντιχριστιανική θέση του. Τέλος, κατά παρόμοιο τρόπο ισχύει και για την παρουσίαση στην Καλλίνικο το 531 μ.Χ. Συγκεκριμένα, εάν ο Βελισάριος είχε επιδείξει αντιχριστιανική στάση, ή υπήρχαν ψίθυροι για μια τέτοια θέση, δεν θα σκιαγραφούταν με αυτό τον τρόπο, ήτοι ως ευσεβής. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.162-167, *History*, vol. II σελ.110,111,162,163,282,283, *The Anecdota*, vol. VI σελ.10,11. *Das Strategikon Des Maurikios*, (eds.) G. T. Dennis - Er. Gamillscheg, [CFHB XVII], Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1981 σελ.278,279,388,389,474,475,484,485. *Le Liber Pontificalis*, vol. I, (eds.) L. Duchesne – Ern. Thorin, Libraire des Écoles Françaises d'Athènes, et de Rome du College de France et de l' Ecole Normale Superirure, Paris 1886 σελ.292,296. *The Syriac Chronicle Known as that of Zachariah of Mitylene*, Hamilton F. J. - Brooks E. W. (transl.), Methuen & Co., London 1899 σελ.225,226. IORDANES, “De Summa Temporum Vel Origine Actibusque Gentis Romanorum”, *Romana Et Getica*, [MGH: AA, vol. V.I], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1882 σελ.47. MARIUS EPISCOPUS AVENTICENSIS, “Chronica”, *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [Monumenta Germaniae Historica: Auctores Antiquissimi, vol. XI], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1894 σελ.292,296. *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scolia*, (eds.) J. Bidez - L. Parmentier, Methuen & Co, London 1898 σελ.163. WAL. E. KAEGLI, “Arianism And The Byzantine Army In Africa 533-546”, *Traditio: Studies in Ancient and Medieval History, Thought, and Religion* 21, 1965 σελ.26-30

ικανοποιητικές χρηματικές απολαβές και διευκολύνσεις. Σχετικά με την προαγωγή, αν και το συγκεκριμένο ζήτημα είναι νεφελώδες, στα κατώτερα αξιώματα, η ικανότητα και η αξία αποτελούσαν τις κύριες προϋποθέσεις για μια ανάβαση στην επαγγελματική κλίμακα. Παρά ταύτα, στα ανώτερα, και κυρίως ανώτατα, αξιώματα, συνήθως απαιτούνταν σημαντική προσωπική επιρροή. Ναι μεν η εξαιρετική ικανότητα επικουρούσε τον προβιβασμό, ωστόσο, κύριο, ρόλο είχε η εγγύτητα του ενδιαφερόμενου με τον Αυτοκράτορα, ή η σύσταση από άτομα με τα οποία ο τελευταίος είχε σχέση, ή κάποια επαφή, όπως συγγενείς. Αν και μια σύνδεση με τον αυτοκρατορικό θρόνο, συνεπώς, ήταν επιθυμητή, και αυτοσκοπός, για όλους τους στρατιωτικούς αξιωματικούς, ωστόσο δεν ήταν όλοι ικανοί, ή τυχεροί, να πραγματοποιήσουν αυτήν την ελπίδα. Συνεπώς, η προαγωγή αποτελούσε Αυτοκρατορική επιλογή, και, λογικά, γινόταν υπό την παρουσία του τελευταίου, όπως σε κάθε κλάδο. Μάλιστα, ένας πρόσφατα εκλεγμένος Αυτοκράτορας, κάποιες φορές, προτιμούσε νεότερους αξιωματικούς, και ιδιαίτερα άτομα με τα οποία είχε συνεργαστεί πριν την ανάληψη του, ενώ, ενδεχομένως, κάποιο ρόλο είχε και ο κοινός τόπος προέλευσης. Σχετικά με την ηλικία, ένας νεαρός άνδρας που εντάσσεται σε μικρή ηλικία στον στρατό, και ιδίως στην προσωπική φρουρά κάποιου σημαντικού στρατηγού ή Αυτοκράτορα, και είναι παράλληλα ικανός στρατιωτικά, μπορεί να προσβλέπει σε μια λαμπρή σταδιοδρομία. Πάντως, η προαγωγή στα ανώτατα αξιώματα, δεν ήταν θέμα καθαρού νεποτισμού, καθώς μια τέτοια θέση απαιτούσε και τα κατάλληλα προσόντα. Το σίγουρο είναι ότι, με βάση τα στοιχεία για την εποχή, δεν υπήρχε καμία απολυτή προϋπόθεση, ή κάποιος μονόδρομος, για να εγγυηθεί διορισμό σε υψηλή στρατιωτική θέση. Συνεπώς, όσοι κατάφεραν και έφταναν στα ανώτατα αξιώματα, κατά πάσα πιθανότητα, το πετύχαιναν, κάνοντας χρήση των παραπάνω πλεονεκτημάτων και παραμέτρων που θα μπορούσαν να πράξουν, ή είχαν τα κατάλληλα εχέγγυα και προσόντα¹¹.

Ο Προκόπιος, στην πρώτη του αναφορά για τον Βελισάριο, η οποία σημειώνεται κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων μεταξύ Αυτοκρατορίας και Σασσανιδών το 527 μ.Χ., υπογραμμίζει πως ήταν δορυφόρος της φρουράς του τότε Στρατηγού της Ανατολής, Ιουστινιανού Α', ενώ έλαβε εντολή για δύο εισβολές στην Περσαρμενία μαζί με τον έτερο δορυφόρο Σίττα¹². Το συγκεκριμένο αξίωμα παραπέμπει σε αυτό του *Βουκελαρίου*. Ως

¹¹ Αλλωστε, η σημασία της εγγύτητας και της επαφής στην ανάληψη καθηκόντων και αξιωμάτων, δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο τόσο στους προηγούμενους Αυτοκρατορικούς αιώνες, όσο και στον τομέα της διοίκησης τον 6ο αιώνα. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.90,91. D. A. PARNELL, *Justinian's Men: Careers and Relationships of Byzantine Army Officers, 518-610*, [New Approaches to Byzantine History and Culture], Palgrave Macmillan, 2017 σελ.26,28-31,77,79-83. D. A. PARNELL, "The Careers of Justinian's Generals", *JMMH* X, 2012 σελ.4-7,14. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire, 284-602: A Social, Economic, and Administrative Survey – Volume I*, John Hopkins University Press, Baltimore 1986 (first edition 1964) σελ.337,390-396,615,633,634,668-670,676. W. TREADGOLD, *Byzantium and Its Army - 284-1081*, Stanford University Press, USA 1995. σελ.14,15,90,149-154,203. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός", *Ο Βυζαντινός Κόσμος: Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (330-641)*, τόμος Α', Morrisson C. (επιμ.), Καραστάθη Α. (μτφρ.), Πόλις, Αθήνα 2010 (α' έκδοση 2007), σελ.226,253-261. H. ELTON, "Military Forces", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, (eds.) Ph. Sabin - H. Van Wees - M. Whitby, Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.303,306. A. D. LEE, *War in Late Antiquity: A Social History*, [Ancient World at War], Blackwell Publishing Ltd, U.K. 2007 σελ.79-83. A. D. LEE, "The Empire at War", *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, (ed.) M. Mass, Cambridge University Press, 2005 σελ.118. C. KELLY, *Ruling the Later Roman Empire*, [Revealing Antiquity 15], (ed.) G.W. Bowersock, General Editor The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2004 σελ.129-137,158-165. J. F. HALDON, *Byzantine Praetorians: An administrative, institutional, and social survey of the Opsikion and tagmata. c.580-900*, [Ποικίλα Βυζαντινά 3], Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 1984 σελ.104-106

¹² PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 100,101

Βουκελάριοι ορίζονται οι ιδιωτικοί ακόλουθοι υψηλόβαθμων στελεχών και αξιωματούχων, όπου κύριο μέλημα τους ήταν η ασφάλεια του κυρίου τους και ο εξαναγκασμός των αντίπαλων του. Πρακτικά είχαν διττή φύση, δηλαδή ήταν τόσο μέλη ιδιωτικής φρουράς, όσο και στρατιώτες. Άλλωστε, βάση νόμου, ως *Βουκελάριοι* μπορούσαν να προληφθούν μόνο οι στρατιώτες, ενώ η οργάνωση τους δεν διέφερε ουσιωδώς από τις άλλες στρατιωτικές μονάδες, με την διαφορά, βεβαίως, ότι ήταν ανώτεροι και καλύτερα εξοπλισμένοι. Λόγω των πολλαπλών και ποικίλων λειτουργιών που είχαν, μπορούσαν να αποτελέσουν μια αξιόπιστη στρατιωτική δύναμη, ενώ συνιστούσαν σημαντικό μέρος του στρατού. Μάλιστα, αξιοσημείωτο είναι ότι έδιναν όρκο πίστης στον κύριο τους και στον Αυτοκράτορα, χρησιμοποιούνταν, συχνά, για ειδικές αποστολές, όντας μάλιστα και διοικητές τακτικών στρατιωτών ορισμένες φορές, και, φυσικά, απολάμβαναν την εμπιστοσύνη των κύριων τους. Ως εκ τούτου αποτελούσαν τις διακεκριμένες μονάδες του Βυζαντινού στρατού, ενώ συχνά οι κύριοι τους, στρατηγοί, τους προωθούσαν σε ανώτατα αξιώματα. Άλλωστε, όσοι ήταν ενταγμένοι σε προσωπικές φρουρές, όπως οι *Βουκελάριοι*, και ήταν παράλληλα ικανοί στρατιωτικά και νεαρής ηλικίας, μπορούσαν να προσβλέπουν σε μια λαμπρή σταδιοδρομία, καθώς είχαν μεγάλες ευκαιρίες προαγωγής¹³. Συνεπώς, από τα παραπάνω, άμεσα παρατηρείται, ότι ο Βελισάριος είχε σχεδόν όλα εκείνα τα πλεονεκτήματα που απαιτούνταν για μια υψηλή στρατιωτική σταδιοδρομία. Ως προς αυτό, αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι ο Βελισάριος ήδη από το 527 μ.Χ. θα ανέλθει ακόμα περαιτέρω στη στρατιωτική βαθμίδα, καθώς θα διοριστεί *Στρατιωτικός Διοικητής της Μεσοποταμίας*, έτος στο οποίο ο Ιουστινιανός Α΄ γίνεται *Μονοκράτορας*, ενώ το 531μ.Χ. θα γίνει *Magister Militum per Orientem*, ενέργειες που υπογραμμίζουν την ταχεία άνοδο του στην επαγγελματική κλίμακα, και σε σχετικά νεαρή ηλικία¹⁴. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη πως ο Βελισάριος καταγόταν από μια περιοχή που βρισκόταν μεταξύ Θράκης και Ιλλυρικού, και πως ο Ιουστινιανός Α΄ προέρχονταν από το Ταυρίσιο, το οποίο ανήκε στην επαρχία Ιλλυρικού, γίνεται αντιληπτό πως οι δυο άνδρες είχαν έναν, σχετικά, κοινό τόπο προέλευσης.

Η αναφορά για τον, κατά βάση, κοινό τόπο προέλευσης μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Βελισαρίου, και η παραπάνω σημείωση πως μια συγγενική σύσταση, ή κάποια επαφή, με τον Αυτοκράτορα, ή τουλάχιστον με τον ανώτερο κύκλο, μπορούσε να λειτουργήσει ευεργετικά για έναν στρατιώτη, τότε, σχετικά με τον οικογενειακό περίγυρο του τελευταίου, μπορεί να θεωρηθεί πως ανήκε σε μια ανώτερη τάξη που είχε κάποια

¹³ Σύμφωνα με τον J.A. Evans, το σώμα των *Βουκελαρίων* του Ιουστινιανού Α΄, αποτελούσε επίσης και σχόλη μελλοντικών αξιωματούχων, όπου ο τελευταίος, μέσω μιας πλειάδας υποψηφίων, επέλεγε τους καταλληλότερους με σκοπό την επάνδρωση υψηλών θέσεων στην διοίκηση της Αυτοκρατορίας. PROCOPIUS, PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.372,373. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.78,79,104,105. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64. D.A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.17,18,104. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire – Volume I* σελ.666,667. J. HALDON, *Byzantine Praetorians* σελ.101-106. H. ELTON, "Military Forces" σελ.282,306. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.13. A.D. LEE, "The Empire at War" σελ.118. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.252,259. A. P. KAZHDAN editor in chief, *ODB - Volume 1 - 3*, New York - Oxford, Oxford University Press 1991 σελ.316. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός: 408-602", *Βυζαντινά Στρατεύματα Στη Δύση (5ος - 11ος αι.) - Ερευνες Πάνω Στις Χερσαίες Και Ναυτικές Επιχειρήσεις: Σύνοψη Και Αποστολή Των Βυζαντινών Στρατευμάτων Στη Δύση*, Βλυσίδου Β. - Λαμπάκης Σ. - Λεοντοσίνη Μ. - Λουγγής Τ. (συγγρς.), [Ερευνητική Βιβλιοθήκη 5], Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008 σελ.57

¹⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102-105. *The Syriac Chronicle Known as that of Zachariah of Mitylene* σελ.222,223. IOANNES MALALA, *Chronographia*, σελ.372,373. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.177,178. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182-184

βαρύτητα, ιδίως στη γενέτειρά της. Συγκεκριμένα, το κύρος και οι διασυνδέσεις της οικογένειας του, κατά πάσα πιθανότητα, ήταν αυτές που τον οδήγησαν στο κατώφλι του Ιουστίνου Α' και του Ιουστινιανού Α', ή τουλάχιστον σε μια επαφή με τον ανώτερο κύκλο. Μια τέτοια υπόθεση μπορεί να εξηγήσει το ότι σε νεαρή ηλικία αποτελούσε *Βουκελάριο* του τότε *Στρατηγού της Ανατολής, Ιουστινιανού Α'*. Άλλωστε, το αξίωμα του *Βουκελαρίου* ήταν ιδιαίτερα νευραλγικό και συνεπώς δεν αποτελούσε εύκολη θέση για κανέναν υποψήφιο. Πόσο μάλλον μια θέση στην προσωπική φρουρά του διάδοχο του θρόνου, και, του εν ουσία, κυβερνήτη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, πριν ακόμα της στέψης του. Οι λόγοι που κατευθύνουν προς την άποψη, ότι ο Βελισάριος, πιθανόν, προερχόταν από μια, σχετικά, ανώτερη τάξη, ή ότι η οικογένεια του διέθετε κάποια δύναμη, μπορεί να υποστηριχτεί και από το ότι ο *Προκόπιος* δεν μέμφεται την καταγωγή του πρώτου στα *Ανέκδοτα*, όπως πράττει με αυτή των Ιουστίνου Α', Ιουστινιανού Α', Θεοδώρας και Αντωνίνας. Λαμβάνοντας, συνεπώς, υπόψη τον καυστικό σχολιασμό στον οποίο προβαίνει απροκάλυπτα ο ιστορικός εναντίον της Ηγετικής τάξης της Αυτοκρατορίας, και στην αρνητική κριτική με την οποία στηλιτεύεται ο Βελισάριος στα *Ανέκδοτα*, θεωρητικά, ο *Προκόπιος* θα κατέκρινε την καταγωγή του τελευταίου, αν προερχόταν από χαμηλή κοινωνική θέση, είτε ως επιχείρημα για τον τρόπο που δρούσε, είτε ως αφορμή, απλά, για να τον καυτηριάσει. Άλλωστε, έχοντας κατά νου την φύση των *Ανεκδότων* και την ιδιοσυγκρασία του *Προκοπίου*, ο ιστορικός, κατά πασα πιθανότητα, δε θα δίσταζε να αναφέρει, με αρνητική χροιά, την υποτιθέμενη χαμηλή κοινωνική καταγωγή του Βελισάριου¹⁵. Επιπροσθέτως, ο *Προκόπιος*, όπως γίνεται αντιληπτό στα *Ανέκδοτα*, επιθυμούσε την ανατροπή του Ιουστινιανείου Πολιτεύματος και προσδοκούσε, ως πρωτοστάτης αυτής της ενέργειας, να τεθεί ο Βελισάριος. Σημειώνοντας, παράλληλα, τη θεωρία του *Προκοπίου* σχετικά με την ιδεατή μορφή και λειτουργία ενός πολιτικού μορφώματος και την επάνδρωση του από άτομα ευγενικής, κατά βάση, τάξης, το γεγονός ότι κατακρίνει την Ιουστινιανεία Δυναστεία, και, για την ευτελή της καταγωγή, ενδέχεται να υποδεικνύεται πως ο Βελισάριος δεν ήταν ταπεινής προέλευσης. Σε αντίθετη περίπτωση, πιθανότατα, ο *Προκόπιος*, δεν θα βάσιζε και θα έθετε τις ελπίδες του στον στρατηγό. Μάλιστα, πιθανόν να θεωρούσε πως ο τελευταίος, ως γόνος και μέλος κάποιας ανώτερης τάξης, ή τουλάχιστον μη ταπεινής καταγωγής, να είχε συνειδητοποιήσει την διαβρωμένη πολιτική κατάσταση, να συμμεριζόταν παρόμοιες απόψεις, και να επιθυμούσε την ανατροπή της¹⁶. Αν και τα παραπάνω επιχειρήματα αναφορικά με την τάξη του Βελισαρίου και της οικογένειας του, προκύπτουν *ex silentio*, το γεγονός ότι είχε κληρονομήσει, σε νεαρή σχετικά ηλικία, ένα πλούσιο οίκημα με αμπελώνες, ήτοι κτηματική περιουσία, λογικά υποδεικνύει ότι δεν ήταν ταπεινής

¹⁵ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.6-65,68,69,102-107

¹⁶PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.όλο. B. RUBIN, "Prokopios", *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* 23.1, Stuttgart 1957σελ. 295,300. B. RUBIN, *Das Zeitalter Justinians – Erster Band*, Walter de Gruyter & Co, Berlin 1960 σελ.108-110,173,174,198-205. B. RUBIN, *Das Zeitalter Justinians – Zweiter Band*, Walter de Gruyter & Co, Berlin – New York 1995 σελ.135-140. H. HUNGER, *Βυζαντινή Λογοτεχνία - Τόμος Β'* σελ.81,82. A. CAMERON, *Procopius* σελ.50,51,60,63,64,237,249,250. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.176-179. R. BROWNING, *Justinian* σελ.38,39. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64. A. KALDELLIS, "Procopius's Vandal War: Thematic Trajectories and Hidden Transcripts", *North Africa under Byzantium and Early Islam*, (eds.) S. T. Stevens - J. P. Conant, *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, Washington D.C. 2016 σελ.13-21

καταγωγής. Σε αντίθετη περίπτωση, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αποκτούσε το συγκεκριμένο κληρονομικό στοιχείο, λόγω της μεγάλης αξίας που έφερε¹⁷.

Η απόφαση του να εισέλθει στο στρατό και να ακολουθήσει μια σταδιοδρομία σε αυτόν τον τομέα αποδείχθηκε σημαντική τόσο για τον ίδιο όσο και για την Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Όχι μόνο ήταν παρών σε όλες σχεδόν τις αψιμαχίες που πραγματοποιήθηκαν στις κατά τόπους, έκρυθμες, παρυφές του Βυζαντινού Κράτους κατά τη διάρκεια της Βασιλείας του Ιουστινιανού Α', αλλά αποτέλεσε και τον κύριο εκφραστή της Ιουστινιάνειας επανάκτησης, όντας πρωτεργάτης των πολεμικών επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος. Άλλωστε, αυτή η απόφαση του είναι που θα οδηγήσει το όνομα του να διατηρηθεί στον χρόνο. Ως εκ τούτου, στη χαραυγή της ολοκλήρωσης της βασικής στρατιωτικής του εκπαίδευσης, ο Βελισάριος θα εισαχθεί σε ένα νέο, σημαντικότερο, κεφάλαιο του βίου του και της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, έχοντας πρωταγωνιστικό ρόλο, στα γεγονότα που θα χαραχτούν στις δέλτους της Ιστορίας.

¹⁷ Πιο συγκεκριμένα, η αναφορά στην κτηματική περιουσία του Βελισαρίου γίνεται πριν ο τελευταίος εκστρατεύσει για την Βανδαλική Αφρική, ήτοι το 533 μ.Χ. Η χρονολογία λειτουργεί ως σαφή *terminus ante quem* αναφορικά με το πότε κληρονόμησε την περιουσία. Επιπροσθέτως, το ότι μέχρι τότε δεν είχε σημειώσει την εξέχουσα σταδιοδρομία που θα ακολουθούσε, ενώ στην προηγούμενη εκστρατεία του είχε ανακληθεί λόγω της ήττας του στην Καλλίνικο και των διαμαχών του με τους εκεί αξιωματικούς του, κάτι που δεν αποτελεί στοιχείο ώστε να του δοθεί από το κράτος κάποια ιδιαίτερη δωρεά λόγω της εκεί παρουσίας του, εύλογα μπορεί να θεωρηθεί πως η περιουσία που κληρονόμησε ήταν από τον οικογενειακό του περίγυρο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.2-177, *History*, vol. II σελ.2-107, *History*, vol. IV σελ.458-461. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387-390. *Zachariah of Mitylene* σελ.225,226,228,262

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Ο Βελισάριος, με τη χαραυγή της ολοκλήρωσης της βασικής στρατιωτικής του εκπαίδευσης, θα αναλάβει όλο και πιο κεντρικό ρόλο στις Βυζαντινές πολεμικές συγκρούσεις της εποχής. Άλλωστε η πορεία που είχε ήδη διαγράψει, υποδείκνυε μια μελλοντικά μείζονος σημασίας θέση στις στρατιωτικές δράσεις της Αυτοκρατορίας. Η ευκαιρία του φέρελπι στρατιωτικού, λαμβάνοντας υπόψη τη νευραλγική γεωγραφική θέση της Αυτοκρατορίας, φαινόταν αναπόφευκτη. Η διαμάχη που ξέσπασε μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας, το 526 μ.Χ., αποτέλεσε το *βάπτισμα του πυρός* για τον νεαρό αξιωματούχο.

1.1. Η Πρώτη Δράση του Βελισαρίου στο Περσικό Μέτωπο

Στα πλαίσια της Βυζαντινοπερσικής αντιπαράθεσης¹⁸, θα αποφασιστεί η αποστολή ενός Αυτοκρατορικού εκστρατευτικού σώματος υπό των Βελισάριο και Σίττα, *δορυφόρων της φρουράς* του τότε *Στρατηγού της Ανατολής* Ιουστινιανού Α', στην Περσαρμενία. Η επιδρομή τους είχε αίσια έκβαση, καθώς θα καταφέρουν να λεηλατήσουν ένα μεγάλο τμήμα της περιοχής, κατάσχοντας μεγάλες ποσότητες λαφύρων και αιχμαλώτων, και να αποσυρθούν με ασφάλεια στην Βυζαντινή επικράτεια. Ως αποτέλεσμα της επιτυχίας τους, πραγματοποίησαν μια δεύτερη εισβολή, στην Αρμενία, η οποία όμως δεν είχε θετική έκβαση καθώς δεν κατάφεραν να υπερκεράσουν τους γηγενείς Ναρσή και Αράτιο¹⁹. Ο Προκόπιος, που αποτελεί και τη μοναδική πηγή για αυτό το συμβάν, δεν περιγράφει τις δύο εισβολές του Βελισαρίου, οι οποίες αποτέλεσαν τις πρώτες πολεμικές ενέργειες του τελευταίου, και αρκείται σε μια απλή αναφορά. Κατά συνέπεια δε μπορεί να προκύψει κάποια άποψη για τις στρατηγικές ικανότητες του Βελισαρίου και τους λόγους της ήττας. Πάντως, έχοντας κατά νου το πλαίσιο στο οποίο διενεργήθηκαν οι

¹⁸ Τα αίτια της σύγκρουσης εντοπίζονται στη φιλονικία των δύο δυνάμεων αναφορικά με τον έλεγχο των παραμεθόριων περιοχών της Λαζικής και της Ιβηρίας, στην προάσπιση του Ηγεμόνα της Ιβηρίας Γουγέρνη από πλευράς Βυζαντινών, ο οποίος κατέφυγε στη προστασία των τελευταίων εναντίον των Περσών, και στην άρνηση του Αυτοκράτορα Ιουστίνου Α', η οποία ποδηγετήθηκε από τον *Κοιμιστῶρα* Πρόκλο, να υιοθετήσει τον υιό του Σασσανίδη Μεγάλου Βασιλέα Χοσρόη Α'. Ως εκ τούτου, η ευρύτερη περιοχή της Υπερκαυκασίας αποτέλεσε, αρχικά, το πλαίσιο των συγκρούσεων μεταξύ των αντιμαχόμενων παρατάξεων, όπου οι Πέρσες θα καταφέρουν να απωθήσουν τους Βυζαντινούς από διάφορα νευραλγικά σημεία στη περιοχή της Λαζικής, θέτοντας τα υπό τον έλεγχο τους, και γέροντας την κατάσταση προς την πλευρά τους. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.82-99. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.340,341,355,356. Zachariah of Mitylene σελ.206. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 167,168,169,174,175. *Chronicon Paschale*, vol. I, (ed.) Lud. Dindorfius, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1832 σελ.613-615,618. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.638,639,643. J. HALDON, *The Byzantine Wars – Battles and Campaigns of the Byzantine Era*, Tempus, 2001 σελ.29,30. B. DIGNAS – E. WINTER, *Rome and Persia in Late Antiquity: Neighbours and Rivals*, Cambridge University Press, New York 2007 σελ.38,105,106. G. GREATREX, *Rome and Persia at War - 502-532*, [ARCA 37], Francis Cairns Publications Ltd, Leeds 1998 σελ.139-146. G. GREATREX - S. N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier and The Persian Wars A.D. 363-630 - Part II - A Narrative Sourcebook*, Routledge, London and New York 2002 σελ.82,83. M. WHITBY, *The Emperor Maurice And His Historian: Theophylact Simocatta On Persian And Balkan Warfare*, Clarendon Press, Oxford 2002 (first edition 1988) σελ.207,208. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.63

¹⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.98-101. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.147. G. GREATREX - S. N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.83. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.2263,264. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182

εισβολές, σύγκρουση μεταξύ Βυζαντινών και Σασσανιδών στην Υπερκαυκασία, κατά πάσα πιθανότητα, ο στόχος των δύο επιδρομών του Βελισαρίου ήταν να αποσπάσει τη προσοχή των Περσών από την Λαζική και την Ιβηρία, με σκοπό την ανακούφιση των εκεί περιοχών, εξαναγκάζοντας τους έτσι να στρέψουν το βλέμμα τους Νοτιότερα, και παράλληλα να δημιουργήσει κωλύματα στην Περσαρμενία²⁰. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, αλλά και ότι οι δύο επιδρομές του Βελισαρίου παρουσιάζονται μικρής κλίμακας, μπορεί να ειπωθεί πως η αποστολή του ήταν σε ένα βαθμό επιτυχής παρά την ήττα που δέχθηκε στην δεύτερη εισβολή, όπως και το ότι το αποτέλεσμα που προήλθε δεν ήταν μείζονος βαρύτητας. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο Βελισάριος χαρακτηρίζεται ως *δορυφόρος* του τότε Στρατηγού της Ανατολής, Ιουστινιανού Α'²¹, κάτι που υποδεικνύει πως το αξίωμα που κατείχε, παραπέμπει σε αυτό του Βουκελαρίου. Επίσης, καθώς ο Ιουστινιανός Α' αναφέρεται ως *Στρατηγός*, υποδηλώνεται ότι οι επιδρομές του Βελισαρίου έγιναν πριν την 1^η Απριλίου του 527 μ.Χ., ημερομηνία την οποία ο Ιουστινιανός Α' στέφθηκε Αυτοκράτορας²². Επιπλέον, έχοντας κατά νου ότι οι εκστρατείες, συνήθως, δεν διενεργούνταν τους χειμερινούς μήνες²³ και ότι το 525 μ.Χ. δεν είχε ξεσπάσει ακόμα η διαμάχη μεταξύ Αυτοκρατορίας και Σασσανιδών, εικάζεται πως οι παραπάνω ενέργειες του Βελισαρίου πραγματοποιήθηκαν το 526 μ.Χ. Ακολουθώντας, γνωρίζοντας πως το έτος γεννήσεως του τελευταίου τοποθετείται γύρω στο 500 με 505 μ.Χ., και συνεπώς η σχετικά νεαρή ηλικία που είχε, όταν διενέργησε τις εκστρατείες, γίνεται εμφανής, πιθανόν τα αιτία της ήττας του να οφειλόταν στην απειρία του και στο νεαρό της ηλικίας του ή στην εμπειρία των αντιπάλων του και στο γεγονός ότι ήταν γηγενείς και ήξεραν την χώρα εν αντιθέσει με τον Βελισάριο. Τέλος, επειδή το κείμενο δεν είναι ξεκάθαρο αναφορικά με το αποτέλεσμα της δεύτερης σύγκρουσης, ενδεχομένως οι Βυζαντινοί να προέβησαν σε τακτική υποχώρηση, καθώς θα παρατήρησαν τις δύσκολες συνθήκες που εμφανίστηκαν κατά την αιφνιδιαστική έφοδο των Αράτιου και Ναρσή²⁴. Πάντως, αξιοσημείωτο είναι ότι ο Βελισάριος διέφυγε τον

²⁰ G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.148. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars*, Exeter College, Oxford 1994 (PhD Thesis) σελ.125-127,158. G. GREATREX - S. N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.83. R. BROWNING, *Justinian* σελ.73. Περί της γεωγραφικής θέσης της Περσαρμενίας, ότι σχετιζόταν με την Λαζική και γενικώς τα οφέλη των περιοχών. PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ. 68,69. PROCOPIUS, *Buildings*, vol. VII, (ed.) H. B. Dewing, [The Loeb Classical Library], William Heinemann - Harvard University Press, London - Cambridge - Massachusetts 1961 (first edition 1940) σελ.190-193. H. BÖRM, *Prokop und die Perser: Untersuchungen zu den Römisch-sasanidischen Kontakten in der Ausgehenden Spätantike*, [Oriens et Occidens 16], Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2007 σελ.210-215

²¹PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.100,101

²²PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.118-121. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.354. *Zachariah of Mitylene* σελ.218. *The Chronicle of Marcellinus*, (ed.) B. Croke, [Byzantina Australiensia 7], Australian Association for Byzantine Studies, Sydney 1995 σελ.43. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ. 616,617. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 173. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.641,642. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.17

²³ M. WHITBY, "War", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, (eds.) P. Sabin - H. Van Wees - M. Whitby, Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.317. A. D. LEE, *War in Late Antiquity: A Social History*, [Ancient World at War], Blackwell Publishing Ltd, U.K. 2007 σελ.166,167,171. A. D. LEE, *Information and Frontiers: Roman Foreign Relations in Late Antiquity*, Cambridge University Press, 1993, Transferred to digital printing 2005 σελ.90-93

²⁴ Η φράση «*παρά δόξαν ύπαντιάσαντες*» υποδεικνύει το ξαφνικό της επίθεσης των Ναρσή και Αράτιο. Το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* τονίζει ότι σε περίπτωση αιφνιδιαστικής εφόδου, δεν πρέπει να πραγματοποιηθεί εξαναγκασμένη σύγκρουση, αλλά προσπάθεια ασφαλούς υποχώρησης με σκοπό την αποφυγή ολοκληρωτικής ήττας. Επίσης, θεωρώντας πως η διεξαγωγή κάποιας επιχείρησης από άτομα τα οποία δεν κατέχουν κάποιο επίσημο αξίωμα είναι σχεδόν απίθανη, υπολογίζοντας πως ονομαστικά σημειώνονται

κίνδυνο θανάτου ή αιχμαλωσίας, ικανότητα που θα επιδείξει και στις επόμενες συγκρούσεις²⁵. Όπως και να έχει η κατάσταση, η παραπάνω εκστρατευτική δράση του νεαρού Βελισαρίου υπογράμμισε την μελλοντική πορεία του. Είχε ήδη λάβει μέρος σε συνθήκη πραγματικής επιδρομής με σχετική επιτυχία, ενώ αποτελούσε στενό άτομο του μελλοντικού Αυτοκράτορα. Η ταχεία άνοδος που θα σημείωνε στις βαθμίδες του Βυζαντινού στρατού ήταν πλέον ορατή.

1.2. Η Προαγωγή του Βελισαρίου σε Δούκα της Μεσοποταμίας και η Δράση του υπό αυτό το Αξίωμα

Το 527 μ.Χ. ο Δούκας της Μεσοποταμίας Λιβελάριος θα ηγηθεί μιας εκστρατευτικής δύναμης εναντίον της Νισίβευς και του φρουρίου Thebetha, ωστόσο θα αποτύχει, αποσυρόμενος στο Δάρας με σημαντικές απώλειες. Ως αποτέλεσμα ο νέος Αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α', απογοητευμένος από την επίδοση του Λιβελαριού, θα τον καθαιρέσει από το αξίωμα του, θέτοντας ως νέο Δούκα της Μεσοποταμίας τον μέχρι πρότινος δορυφόρο του, Βελισάριο²⁶. Ο διορισμός του τελευταίου, κατά πάσα πιθανότητα, οφειλόταν στην αποτυχία του προκατόχου του, στο αποτέλεσμα των προηγούμενων επιδρομών που είχε πετύχει ο Βελισάριος στην Περσαρμενία, σε συνδυασμό με, ενδεχομένως, διάφορα στοιχεία που πιθανόν είχε επιδείξει κατά την βασική του εκπαίδευση και όσο ήταν Βουκελάριος και τα οποία θα υπογράμμισαν κάποιες στρατιωτικές δεξιότητες του, και, κυρίως, στην στενή σχέση που διατηρούσε με τον Αυτοκράτορα, πλέον, Ιουστινιανό Α'. Άλλωστε και ο έτερος δορυφόρος του Ιουστινιανού Α', Σίττας, ένα χρόνο αργότερα έλαβε το νέο αξίωμα του *Magister Militum Per Armeniam*²⁷.

μόνο οι Βελισάριος και Σίττας, και λαμβάνοντας κατά νου την άποψη του G. Greatrex, που θεωρεί πως ο Σίττας θα κατείχε το αξίωμα του Δούκα της περιοχής των Τζανών, καθώς κάποιος θα έπρεπε να φέρει κάποια θέση, εξάγεται το συμπέρασμα πως η αρχηγία της εκστρατείας θα ανήκε στον Σίττα και συνεπώς, η όποια ευθύνη του Βελισαρίου για το αποτέλεσμα οφείλει να περιοριστεί. Τέλος, ο R. Browning θεωρεί πως η ήττα θα οφειλόταν στις περιορισμένες δυνάμεις που είχε στην διάθεση του ο Βελισάριος. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 100,101. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.238,239. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.148, υποσημ.26. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.158. R. BROWNING, *Justinian* σελ.73. Περί της γνώσης της περιοχής, η οποία βοηθά σε σημαντικό βαθμό και ακολούθως, το προνόμιο των γηγενών αναφορικά με αυτήν, όπως και η γεωμορφολογία των εκεί, ευρύτερων, περιοχών M. WHITBY, "War" σελ.317-320. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.199-202. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική: 6^{ος} - 11^{ος} Αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000 σελ.59-63

²⁵Χαρακτηριστικά στην σύγκρουση στην Θανούρη/Μίνδουο, στην μάχη στην Καλλίνικο και στην πρώτη σύγκρουση μεταξύ Οστρογόθων και Βυζαντινών στα πλαίσια της πολιορκίας της Ρώμης. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.168-175, *History*, vol. III σελ.170-183. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,224,226

²⁶ Έδρα του Δούκα της Μεσοποταμίας ήταν το Δάρας. Σύμφωνα με τον Ζαχαρία της Μυτιλήνης, στην υπηρεσία του Βελισαρίου εντάχθηκε και ο ευνούχος Σολόμων. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.100,101. *Zachariah of Mitylene* σελ.222,223. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.148,149. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.127,128,159. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.84,85. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.28. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182,183. J.B. BURY, *History of the Late Roman Empire from Arcadius to Irene (395 A.D. to 800 A.D.) - Volume I*, London 1889 σελ.372, υποσημ.1

²⁷PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.100,101,130,131. *CIC: Codex Iustinianus*, vol. II, (ed.) P. Krueger, Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1967 σελ.82. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.358,359. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.174,175. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.643 G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.154,155. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.129. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.83-85. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.1160,1161. R. BROWNING, *Justinian* σελ.74

Η επιλογή του Ιουστινιανού Α' να εγκαταστήσει τους δύο σωματοφυλακές του σε τέτοιες σημαντικές θέσεις ήταν προφανής. Είχε στενή επαφή μαζί τους, αποτελούσαν πιστούς συντρόφους του²⁸, και συνεπώς επιθυμούσε την τοποθέτηση δικών του, ικανών, προσώπων σε νευραλγικές θέσεις, εγκαθιστώντας, κατά αυτό τον τρόπο, ένα δίκτυο αξιωματούχων αποτελούμενο από προσωπικές επιλογές, το οποίο θα ήταν σε θέση να αντισταθεί σε πιθανή Περσική εισβολή, να προασπίσει τα συμφέροντα του και να αποτρέψει δυνητικές απειλές για τον θρόνο, είτε εσωτερικές είτε εξωτερικές. Άλλωστε, η εγγύτητα με τον Αυτοκράτορα έκανε την προαγωγή εύκολη²⁹.

Ο διορισμός του Βελισαρίου ως Δούκας της Μεσοποταμίας, οδήγησε στην λήψη μιας απόφασης η οποία έμελε να καθορίσει σε μέγιστο βαθμό την πορεία του στρατηγού στις δέλτους της ιστορίας. Πιο συγκεκριμένα, το 527 μ.Χ., ο Ιουστινιανός Α', αφού έχρισε τον Βελισάριο Δούκα της Μεσοποταμίας, θα διορίσει, εν συνεχεία, τον Προκόπιο ως νομικό σύμβουλο και προσωπικό γραμματέα στην υπηρεσία του Βελισαρίου. Ως αποτέλεσμα της παραπάνω ενέργειας, ο Προκόπιος θα συνοδεύσει τον τελευταίο στις πολεμικές του επιχειρήσεις εναντίον των Σασσανιδών, και στις κατά τόπους μελλοντικές εκστρατείες του, παρατηρώντας μια πληθώρα γεγονότων ως αυτόπτης μάρτυρας, και κυρίως θα αποκτήσει μια ιδιαίτερη, στενή σχέση με τον προϊστάμενο του, σύνδεση που θα γίνει καταφανής σε όλα τα μελλοντικά, συγγραφικά, πονήματα του, στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* και στα *Ανέκδοτα*. Μάλιστα, η σύνδεση μεταξύ των δύο ανδρών γίνεται αντιληπτή ήδη από το πρώτο βιβλίο του *Υπέρ τῶν Πολέμων*, όπου ο Προκόπιος περιγράφει τον Βελισάριο με *Ομηρική γλώσσα*, ενώ οι αναφορές προς τα επιτεύγματα που σημειώνει χαρακτηρίζονται από θριαμβικές παραθέσεις. Ως εκ τούτου, παρατηρείται, πως η σύνδεση που θα δημιουργηθεί μεταξύ Βελισαρίου και Προκόπιου, θα σφραγιστεί σε σημαντικό βαθμό την μετέπειτα δράση και εικόνα του στρατηγού, όπως αυτή παραδίδεται στην Βυζαντινή ιστοριογραφία³⁰.

Η αναφορά περί του διορισμού του Βελισαρίου ως Δούκας της Μεσοποταμίας, βοηθάει στην αποσαφήνιση του νεφελώδους ζητήματος αναφορικά με τη συμμετοχή του στην εκστρατεία του 528 μ.Χ. στην Λαζική. Ειδικότερα, ο *Ιωάννης Μαλάλας*, ο *Θεοφάνης ο*

²⁸ Οι *Βουκελάριοι* έδιναν όρκο πίστης στον κύριο τους και στον Αυτοκράτορα. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.372,373, *History*, vol. IV σελ.130,131. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.17,18. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire – Volume I* σελ.666,667. H. ELTON, "Military Forces" σελ.282,306. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.13. A. D. LEE, "The Empire at War" σελ.118. J. HALDON, *Byzantine Praetorians* σελ.101. A. P. KAZHDAN, *ODB* σελ.316. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire* σελ.666,667. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ. 57

²⁹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα δυνητικής απειλής προς τον θρόνο την εποχή του Αναστασίου Α' ήταν ο Βιταλιανός, του οποίου η δράση περιοριζόταν από νομιμόφρονα τμήματα του Αυτοκρατορικού στρατού. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.29-31,81,83,92,98. H. ELTON, "Military Forces" σελ.303. D. POTTER, *Theodora* σελ. 90,91. Για τον Βιταλιανό βλέπε J. R. MARTINDALE., *The Prosopography Of the Later Roman Empire - Volume II - A.D. 395-527*, Cambridge University Press, Great Britain 1980 σελ.1171-1176

³⁰ Περί του διορισμού του Προκόπιου στην υπηρεσία του Βελισαρίου, άξιο αφοράς είναι ότι μέχρι το 533 μ.Χ. περίπου, ο συγγραφέας αναφέρει τον εαυτό του ως «ξύμβουλο», ενώ από το 533 μ.Χ. και μετά ως «πάρεδρο». Από τους δυο όρους, ο τελευταίος είναι ανώτερος, και συνεπώς παρατηρείται η προαγωγή του κατά το πέρασμα των χρόνων. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.100,101,128,129, *History*, vol. II σελ.126,127. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, πάρεδρος / quaestor" σελ.157-164. P. N. URE, *Justinian* σελ. 66. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.149. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.284-286. A. Γ.Κ. ΣΑΒΒΙΔΗΣ, *Ιστοριογραφικό Πεντάπτυχο* σελ.16. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.176,179,184,206-209,213. H. HUNGER, *Βυζαντινή Λογοτεχνία Β'* σελ. 80,81. Α. ΚΑΡΠΙΟΖΗΛΟΣ, *Βυζαντινοί Ιστορικοί Α'* σελ. 371. J.R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.183

Ομολογητής, το Πασχάλιο Χρονικό, ο Ιωάννης Νικίου και ο Γεώργιος Κεδρηγός αναφέρουν πως ο Ιουστινιανός Α΄ απέστειλε μια πολεμική δύναμη υπό την αρχηγία τριών *Magistri Militum* στη Λαζική με σκοπό να προστατέψουν το εκεί Βασίλειο από την επικείμενη Περσική εισβολή, και η οποία οδήγησε σε ήττα των Βυζαντινών. Ως *Magistri Militum* αναφέρονται οι Βελισάριος, Κήρυκος και Ειρηναίος³¹. Παρά ταύτα, λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα που έλαβαν μέρος εκείνη τη περίοδο, η συμμετοχή του Βελισαρίου στην εκστρατεία φαντάζει εξαιρετικά απίθανη, καθώς ο Προκόπιος, που αποτελεί και την κύρια πηγή του Βελισαρίου, δεν σημειώνει την εμπλοκή του στο συμβάν. Πέραν τούτου, το 528 μ.Χ., ο Βελισάριος ήταν Δούκας της Μεσοποταμίας και όχι *Magister Militum*, αξίωμα το οποίο έλαβε το 530 μ.Χ, δηλαδή δύο χρόνια μετά το γεγονός της Λαζικής, και εν αντιθέσει με τους δύο άλλους κύριους συμμετέχοντες της εκστρατείας που ήταν ήδη *Magistri Militum*. Πιθανόν οι αναφορές των συγκεκριμένων πηγών στον Βελισάριο να οφείλονται στο ότι δεν είχαν ξεκάθαρη εικόνα για το συμβάν, και συνεπώς να συγχέουν τις πληροφορίες, κάτι που δεν είναι σπάνιο σε πηγές οι οποίες συγγράφονται μεταγενέστερα από τα γεγονότα ή δεν κατέχουν λεπτομερείς πληροφορίες³².

Το 528 μ.Χ.³³, ο Ιουστινιανός Α΄, στα πλαίσια του αναβρασμού που επικρατούσε μεταξύ Βυζαντίου και Σασσανιδών, διέταξε τον νέο Δούκα της Μεσοποταμίας, Βελισάριο, να οικοδομήσει ένα φρούριο στις παρυφές των Βυζαντινοπερσικών συνόρων, στην περιοχή του Μίνδουου, πλησίον της περιοχής της Νισίβευς. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος ενήργησε με σπουδή, ωστόσο οι Πέρσες, λίγο πριν την ανέγερση του, απαίτησαν την καταστροφή του, επικαλούμενοι παλαιά συμφωνία μεταξύ των δυο Αυτοκρατοριών, και δηλώνοντας, παράλληλα, πως σε αντίθετη περίπτωση, θα επιτίθονταν εναντίον τους. Τότε ο Ιουστινιανός Α΄, επειδή δεν επιθυμούσε την ακύρωση της κατασκευής του οχυρού, διέταξε τους δύο Δούκες τη Φοινίκης, Κούτζη και Βούζη, να συντρέξουν στο πλευρό του Βελισαρίου, καθώς ο τελευταίος δεν είχε τις απαιτούμενες δυνάμεις για την επικείμενη σύγκρουση. Η μάχη έληξε με βαριά ήττα για τους Βυζαντινούς, ενώ οι Σασσανίδες πέρα των αιχμαλώτων που συνέλεξαν, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Κούτζης, κατέστρεψαν συθέμελα το Βυζαντινό φρούριο³⁴.

³¹Ο Κεδρηγός, αναφέρει τον Πέτρο αντί του Ειρηναίου. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.355. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 174. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.618. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu*, Charles R. H. (transl.), [Text and Translation Society], Williams and Norgate, London 1916 σελ.139. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.643

³² Κατά πάσα πιθανότητα, αντί του Βελισαρίου, στην εκστρατεία συμμετείχε ο Gilderich. Αλλωστε, η υποκατάσταση ενός πασίγνωστου ονόματος, στη προκειμένη περίπτωση του Βελισαρίου, με ένα λιγότερο οικείο είναι κοινό λάθος στις πηγές. Άξιο αναφοράς είναι ότι οι κριτικές εκδόσεις και μεταφράσεις των Ιωάννη, Θεοφάνη και Πασχάλιου Χρονικού δεν αναφέρουν τον Βελισάριο, ενώ αυτή του Θεοφάνους του Ομολογητού σημειώνει πως ο Θεοφάνης και οι μετέπειτα πηγές που αντλούν από αυτόν, αναφέρουν τον Βελισάριο ως έναν από τους τρεις στρατηγούς. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.100,101,104,105. *Zachariah of Mitylene* σελ.222-226. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.373,380. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 177,178. *The Chronicle of Malalas*, Jeffreys El. et als. (transl.), [Byzantina Australiensia 4], Australian Association for Byzantine Studies, Melbourne 1986. σελ.246. *The Chronicle Of Theophanes The Confessor: Byzantine And Near Eastern History 284-813*, (eds.) C. Mango - R. Scott - G. Greatrex, Clarendon Press, Oxford 1997 σελ.266,υποσημ.6,σελ.268. *Chronicon Paschale 284-628*, (eds.) M. Whitby - M. Whitby, [Translated Texts for Historians 7], Liverpool University Press, Liverpool 2007 (first edition 1989) σελ.109. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.141,145,υποσημ.20, σελ.145,146. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.182,184,278,279,336. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume II* σελ.625,626

³³ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.364,368

³⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102-105

Πέραν του Προκοπίου, τόσο ο Ιωάννης Μαλάλας, όσο και ο Ζαχαρίας αναφέρουν μια σύγκρουση μεταξύ Βυζαντινών και Σασσανιδών, στην οποία συμμετείχε και ο Βελισάριος, η οποία όμως παρουσιάζει διαφορές μεταξύ των πηγών. Ερώτημα δημιουργείται σχετικά με το που ακριβώς έλαβε χώρα η σύγκρουση, καθώς υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ των πηγών. Ο Προκόπιος αναφέρει πως έγινε στον Μίνδουο³⁵, ο Μαλάλας στην Μεσοποταμία³⁶ και ο Ζαχαρίας στην Θανούρη³⁷. Ένας δεύτερος προβληματισμός, αναφορικά με το ζήτημα της τοποθεσίας, σχετίζεται με το αν ο Βελισάριος συμμετείχε σε δύο παρόμοιες αψιμαχίες εναντίον των Περσών ή όχι. Ο Ιωάννης Μαλάλας σημειώνει πως μια ισχυρή Περσική δύναμη εισέβαλλε στην Βυζαντινή Μεσοποταμία, υπό τον Ξέρξη, υιός του Μεγάλου Βασιλέως Καβάδη, και τον Μεράν, και η οποία συγκρούστηκε με ένα Βυζαντινό στράτευμα υπό τον Κούτζη, πρώην Δούκα της Δαμασκού, τον Προκληανό, Δούκα της Φοινίκης³⁸, τον Σεβαστιανό, ο οποίος είχε υπό την αρχηγία του ένα τμήμα Ισαύρων, τον Κόμη Βασιλείο, τον Βελισάριο και τον Φύλαρχο Ταφαρά. Η μάχη έληξε με βαριά ήττα των Βυζαντινών. Μεταξύ των αιχμαλώτων συμπεριλαμβάνονταν οι Σεβαστιανός, Βασιλείος και ο Κούτζης, αφού πρώτα τραυματίστηκε, οι Προκληανός και Ταφαράς σκοτώθηκαν, ενώ ο Βελισάριος κατάφερε να ξεφύγει, καταφεύγοντας στο Δάρας. Τέλος, καταγράφει πως και οι Πέρσες είχαν σημαντικές απώλειες, οι οποίοι, μετά το πέρας της μάχης, επέστρεψαν στη χώρα τους³⁹. Από την πλευρά του, ο Ζαχαρίας υπογραμμίζει πως ο Βελισάριος εμποδίστηκε να κτίσει ένα φρούριο στην Θανούρη από τους Σασσανίδες και στην σύγκρουση που ακολούθησε, οι τελευταίοι, μέσω τεχνάσματος, κατατρόπωσαν τον Βυζαντινό στρατό υπό την ηγεσία του Βελισαρίου, του Κούτζη, του Βασιλείου, του Βικέντιου και του Σαρακηνού Atafar, συλλαμβάνοντας πλήθος αιχμαλώτων. Οι Κούτζης και Atafar σκοτώθηκαν, ενώ ο Βελισάριος με το ιππικό κατέφυγαν στο Δάρας⁴⁰.

Σχετικά με τους Βυζαντινούς συμμετέχοντες στην μάχη, ο Προκόπιος σημειώνει μόνο τον Κούτζη και τον Βελισάριο. Η διαφοροποίησή του με τον Μαλάλα και τον Ζαχαρία, ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι σκοπός του δεν ήταν μια λεπτομερής ανάλυση της μάχης, αλλά να αναφέρει συνοπτικά μια σύγκρουση στην οποία συμμετείχε ο Βελισάριος. Άλλωστε, όπως ειπώθηκε παραπάνω, ο Προκόπιος ήταν προσωπικός γραμματέας του Βελισαρίου, ο οποίος έτρεφε ενθουσιασμό για τον προϊστάμενο του, ακλουθώντας τον στις κατά τόπους εκστρατείες του, ενώ στο *Υπέρ τών Πολέμων* γίνεται αντιληπτό πως η δομή του έργου, μέχρι τα πρώτα επτά βιβλία, περιστρέφεται, κυρίως, γύρω από τον Βελισάριο και τις πράξεις του, και δεν αποτελεί μια ενδελεχή καταγραφή των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στα κατά τόπους πολεμικά μέτωπα από διάφορους αξιωματούχους⁴¹. Όσον αφορά τους υπόλοιπους συμμετέχοντες

³⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103

³⁶ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368

³⁷ Zachariah of Mitylene σελ.222,223

³⁸ Οι G. Greatrex και J.R. Martindale θεωρούν ότι ο Μαλάλας σωστά θέτει τον Προκληανό, Δούκα της Φοινίκης, αντί του Κούτζη, ο οποίος αναφέρεται με αυτό το αξίωμα από τον Προκόπιο, καθώς φαίνεται ότι είχε αντικατασταθεί στη παραπάνω θέση από τον Προκληανό. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368,369. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.156,υποσημ.45,σελ.157,υποσημ.47. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.366,1059.

³⁹ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368,369

⁴⁰ Zachariah of Mitylene σελ.223,224

⁴¹ Χαρακτηριστικά, οι συγκρούσεις τις οποίες αναφέρει με εκτενή περιγραφή το *Πρώτο βιβλίο των Περσικών Πολέμων* είναι κυρίως αυτή του Δάρας και της Καλλίνικου, τις δύο μεγάλες μάχες του Βελισαρίου. Σίγουρα ο Προκόπιος στο έργο του αναφέρεται και σε άλλα περιστατικά συγκρούσεων πέραν του Βελισαρίου, ωστόσο

της σύγκρουσης, οι Μαλάλας και Ζαχαρίας συμφωνούν με τα πρόσωπα σε μεγάλο βαθμό⁴².

Σχετικά με την μάχη και οι τρεις συμφωνούν ότι έληξε με βαριά ήττα των Βυζαντινών. Το κύριο ζήτημα είναι η τοποθεσία που έλαβε μέρος η διένεξη. Ο Μαλάλας απλώς αναφέρει γενικά ότι έγινε στην Μεσοποταμία, ο Ζαχαρίας προσδιορίζει ότι έγινε στην περιοχή της Θανούρης, ενώ ο Προκόπιος σε εκείνη του Μίνδουου⁴³. Επιπροσθέτως, η Θανούρη βρίσκεται γύρω στα 80 χιλιόμετρα Νότια της Νισίβεως, ενώ ο Μίνδουος, θεωρητικά, βόρεια προς αυτήν, και ειδικότερα βορειοανατολικά του Δάρας. Από τις απόψεις που έχουν προταθεί, ισχυρότερη φαίνεται αυτή του G. Greatrex. Πιο συγκεκριμένα, αν θεωρηθεί πως η περιοχή του Μίνδουου σχετίζεται με τον ποταμό Μυγδόνιο, και περαιτέρω με την περιοχή Μυγδονία της Βορειοανατολικής Μεσοποταμίας, και ότι η φράση του Προκοπίου «οὗτος Ἰουστινιανὸς ἐκέλευε Βελισάριον δείμασθαι φρούριον ἐν χωρίῳ Μίνδουος, ὃ πρὸς αὐτοῖς ἐστί τοῖς Περσῶν ὀρίοις, ἐν ἀριστερᾷ ἐς Νίσιβιν ἰόντι»⁴⁴ δεν προσδιορίζει τη διαδρομή από το Δάρας, αλλά την προσέγγιση της Νισίβεως από τον Νότο, τότε οι απόψεις της τοποθεσίας μεταξύ του Προκοπίου και του Ζαχαρία μπορούν να συμβιβαστούν, καθώς και οι δύο αναφέρονται σε μια περιοχή Νότια της Νισίβεως. Ως προς αυτό μπορεί να εντοπιστεί ο λόγος που συμμετείχαν στην μάχη δύο Δούκες τη Φοινίκης. Αν η περιοχή του Μίνδουου δεν ήταν σε εκείνο το σημείο αλλά Βόρεια της Νισίβεως, τότε πιο πιθανό θα ήταν οι ενισχύσεις προς τον Βελισάριο να κατέφθαναν από άλλη περιοχή, όπως της Ἄμιδας⁴⁵.

Ως προς τη συμμετοχή του Βελισαρίου σε δύο παρόμοιες εκστρατείες, κάποιιοι ερευνητές, μεταξύ άλλων οι J.R. Martindale και A. Cameron, με βάση τις αναφορές του Ζαχαρία, χαρακτηριστικά τα κεφάλαια II,V,VI, XVII του βιβλίου IX⁴⁶, θεωρούν πως όντως συμμετείχε σε δύο παρόμοιες αποτυχημένες εκστρατείες, με τη μάχη στη Θανούρη να είναι προγενέστερη από τη μάχη του Μίνδουου, και πως ο Προκόπιος τις συνοψίζει σε ένα γεγονός με πιθανό σκοπό την αποποίηση της κατηγορίας προς τον προϊστάμενο του

αυτά δεν καταλαμβάνουν σημαντικό τμήμα σε σχέση με τις εκστρατείες του τελευταίου. Άλλωστε από τον διορισμό του Προκοπίου σε γραμματέα του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι η περιγραφή του Ὑπὲρ τῶν Πολέμων και κυρίως η έκθεση για τον στρατηγό γίνεται πιο λεπτομερής και ζωντανή. Από την άλλη, ο σκοπός των έργων του Μαλάλα και του Ζαχαρία δεν είναι η καταγραφή των Βυζαντινών εκστρατειών κατά τόπους, ούτε είχαν στενή επαφή με τον Βελισάριο. Αντιθέτως επικεντρώνονται στα ευρύτερα θέματα της Ανατολής. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.99-219, *History*, vol. II-IV σελ.όλο. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.όλο. Zachariah of Mitylene σελ.όλο. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.161. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.373,υποσημ.1. C. WHATLEY, *Battles and Generals: Combat, Culture, and Didacticism in Procopius' Wars*, [History of Warfare III], Brill, Leiden – Boston 2015 σελ.159

⁴² Ο Atafar του Ζαχαρία κατά πάσα πιθανότητα είναι ο Ταφαράς του Μαλάλα. Το γεγονός ότι οι δύο χρονογράφοι δεν συμφωνούν απόλυτα με τα πρόσωπα που συμμετείχαν, δε πρέπει να προκαλεί ερωτήματα, καθώς ενδέχεται να μην είχαν πλήρη εικόνα και πληροφορίες για το συμβάν, κάτι που δεν είναι απίθανο στις πηγές. Χαρακτηριστικά, ο ασαφής προσδιορισμός του Μαλάλα αναφορικά με την διεξαγωγή της μάχης και το ότι δεν αναφέρει την προσπάθεια ανέγερσης οχυρού από τον Βελισάριο, υποδεικνύει πως δεν είχε λεπτομερή γνώση του θέματος. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368,369. Zachariah of Mitylene σελ.223,224. I. SHAHID, *Byzantium and the Arabs in the Sixth Century - Volume 1, Part 1: Political and Military History*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C. 1995 σελ.63-66. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.156,157,υποσημ.46

⁴³ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368. Zachariah of Mitylene σελ.222,223. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103

⁴⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102

⁴⁵ G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.157-159. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.76-78

⁴⁶ Zachariah of Mitylene σελ.222-224,226-229,262

στρατηλάτη⁴⁷. Μάλιστα, εικάζουν, σε συνδυασμό με την διαφοροποίηση μεταξύ Θανούρης και Μίνδουου, πως ο Ζαχαρίας αναφέρει δύο ήττες του Βελισαρίου εκείνη την περίοδο από τους Πέρσες. Μολαταύτα, μια προσεκτική μελέτη των συγκεκριμένων κεφαλαίων του Ζαχαρία ναι μεν υπογραμμίζει ότι ο Βελισάριος δέχθηκε δύο ήττες, παρά ταύτα η μία είναι στη Θανούρη/Μίνδουου και η άλλη στον Ευφράτη, δηλαδή εκείνη στην Καλλίνικο που χρονολογείται το 531 μ.Χ. κάτι που αναφέρει και ο συγγραφέας ξεκάθαρα⁴⁸. Το μοναδικό σημείο στην αφήγηση του Ζαχαρία που αναφέρει δύο ήττες το ίδιο σχετικά έτος και στην ίδια πρόταση σημειώνεται το όνομα του Βελισαρίου, βρίσκεται στο πέμπτο κεφάλαιο της διήγησής του «*The Romans, when Belisarius was duke, in the year five, having been prevented from building Thannuris on the frontier, wished to make a city at Melebasa ; wherefore Gadar the Kadisene was sent with an army by Kawad ; and he prevented the Romans from effecting their purpose, and put them to flight in a battle which he fought with them on the hill of Melebasa*»⁴⁹. Πιθανόν το πρόβλημα να έγκειται στο ότι, με βάση την δομή της πρότασης, θεωρείται πως ο Βελισάριος συμμετείχε στην ανέγερση της πόλεως στην Melebasa, η οποία κατέληξε σε Περσική νίκη. Ωστόσο, μια προσεκτική ανάγνωση δεν αναφέρει την συμμετοχή του Βελισαρίου στην Melebasa, αλλά μόνο στην Θανούρη, και ότι η πρώτη ανεγέρθηκε απλώς από τους Βυζαντινούς. Επίσης, η Melebasa εντοπίζεται στην Αρμενία, περιοχή στην οποία ο Βελισάριος δεν είχε δικαιοδοσία, όντας Δούκας της Μεσοποταμίας. Μάλιστα, καμία άλλη πηγή δεν αναφέρει ήττα του Βελισαρίου το 528 μ.Χ. στην Melebasa. Ενδεχομένως, το όνομα του Βελισαρίου, πέρα από την συμμετοχή του στη Θανούρη, να αναφέρεται ως χρονολογική ένδειξη⁵⁰. Επομένως, η υπόθεση πως ο Βελισάριος συμμετείχε σε δύο παρόμοιες αποτυχημένες εκστρατείες το 528 μ.Χ. δεν ευσταθεί. Άλλωστε, ειπώθηκε παραπάνω πως ότι η υπόθεση περί της διαφοράς μεταξύ Μίνδουου και Θανούρης, κατά πάσα πιθανότητα δεν ισχύει, καθώς, πιθανόν, να είναι ίδιες. Παρόμοιο πρόβλημα, σχετικά με τις, θεωρητικά, νεφελώδεις αναφορές του Ζαχαρία, εντοπίζεται και κατά την προαγωγή του Βελισαρίου σε Δούκα της Μεσοποταμίας όπου πάλι ο J.R. Martindale παγιδεύεται, μεταξύ άλλων, σε παρόμοιο λάθος. Χαρακτηριστικά, η σημείωση του Ζαχαρία πως «...*And, Duke Timus, the master of the soldiers, having died, Belisarius had succeeded him...*»⁵¹ έχει οδηγήσει κάποιους ερευνητές στην άποψη πως ο Βελισάριος, όταν έγινε Δούκας Μεσοποταμίας, διαδέχθηκε τον Τιμόστρατο (Timus). Ωστόσο, αψηφούν πως ο Τιμόστρατος ήταν *Magister Militum*, ο Βελισάριος διαδέχθηκε τον Λιβελάριο στο αξίωμα του Δούκα, ότι η αναφορά στον Τιμόστρατο, κατά πάσα πιθανότητα, λειτουργεί ως χρονολογική ένδειξη και ότι μια προσεκτική μελέτη του κειμένου του Ζαχαρία αναχαιτίζει το κώλυμα⁵².

⁴⁷ Την ίδια εντύπωση έχει, μεταξύ άλλων, και ο M. Whitby. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.183,184. A. CAMERON A., *Procopius* σελ. 157,158. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.210

⁴⁸ *Zachariah of Mitylene* σελ.222-226

⁴⁹ *Zachariah of Mitylene* σελ.226

⁵⁰ Μάλιστα και ο J. Howard-Johnston αναφέρει πως η Melebasa δε πρέπει να συσχετιστεί με την περιοχή της Θανούρης και του Μίνδουου. G. GREATREX G., *Rome and Persia* σελ.157-159,σελ.157,υποσημ.48. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian: The Circumstances of Imperial Power*, Taylor & Francis e-Library 2001 (first edition 1996) σελ.116. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.183,184. J. HOWARD-JOHNSTON, "Procopius, Roman Defenses north of the Taurus and the New Fortress of Citharizon", *East Rome, Sasanian Persia and the End of Antiquity: Historiographical and Historical Studies*, [Variorum Collected Studies Series], Ashgate 2010 (first edition 2006) σελ.226,227

⁵¹ *Zachariah of Mitylene* σελ.223

⁵²Επιπροσθέτως, διάδοχος του Τιμόστρατου, που πέθανε το 527 μ.Χ., ήταν ο Υπάτιος. *Zachariah of Mitylene* σελ.222,223. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.352. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III*

Ως προς την κρίση της προσωπικής συμμετοχής του Βελισάριου στην σύγκρουση, δε μπορεί να διατυπωθεί κάποια άποψη γιατί δεν είναι γνωστή η διαδικασία και η πορεία της μάχης. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την αναφορά του Προκοπίου περί ισχνών δυνάμεων που είχε ο στρατηγός στην διάθεση του πριν την έλευση των υπολοίπων αξιωματικών, σε σύγκριση με το πολυπληθές Περσικό στράτευμα⁵³, μπορεί να παρατηρηθεί η ανισότητα της ισχύος μεταξύ των δύο αντιπάλων δυνάμεων. Πάντως, αξιοσημείωτο είναι ότι και στις τρεις παραθέσεις του γεγονότος από τον Προκόπιο⁵⁴, τον Μαλάλα⁵⁵ και τον Ζαχαρία⁵⁶, όλοι οι στρατηγοί εκτός του Βελισαρίου, και πέραν του Βούζη, ο οποίος σημειώνεται μόνο από τον Προκόπιο και ως εκ τούτου ενδέχεται να μην είχε ιδιαίτερο αντίκτυπο ή συμμετοχή στη μάχη, είτε σκοτώθηκαν είτε αιχμαλωτιστήκαν. Αυτό το στοιχείο πιθανόν να υποδεικνύει την πολεμική τέχνη, προσεκτικότητα και ικανότητα του στρατηγού, καθώς κατάφερε να αποφύγει τις ενέδρες και τις επιθέσεις του αντιπάλου και ως εκ τούτου να σωθεί από τον κυκεώνα της σύγκρουσης. Μπορεί, από την άλλη, να εκφρασθεί η άποψη ότι ο Βελισάριος διέφυγε τον κίνδυνο επειδή δε συμμετείχε ενεργά στη μάχη. Ωστόσο, το ότι ο Ζαχαρίας αναφέρει ότι οι Βυζαντινοί στρατηγοί σκοτώθηκαν επειδή επιτέθηκαν με αχαλίνωτη ορμή εναντίον των Σασσανιδών μην έχοντας καταλάβει το τέχνασμα των τελευταίων, μη φανεροί τάφροι, ενώ ο Βελισάριος από την πλευρά του κατάφερε να σωθεί διατηρώντας ακέραιο μέρος του στρατού⁵⁷, και ότι ο Προκόπιος χαρακτηρίζει «τούτω δὲ νέω δὲ ἄμφω καὶ οὐ ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ τοῖς πολεμίοις εἰς χεῖρας ἰόντε»⁵⁸ τους Βυζαντινούς στρατηγούς εκτός του Βελισαρίου, υπογραμμίζεται η επιφυλακτική, τακτικά, μελετημένη προσέγγιση του τελευταίου σε ένα αφιλόξενο και άγνωστο πεδίο της μάχης και συνάμα η παράτολμη, μη προσεκτικά τακτική προσέγγιση των υπολοίπων, ενέργεια που πιθανόν οδήγησε στην ήττα. Άρα, ο Βελισάριος λειτούργησε με προσεκτικότητα και στρατηγική ικανότητα εμπρός του αντιπάλου, και γενικά στη μάχη. Άλλωστε, μετέπειτα συγκρούσεις που καθοδηγήθηκαν από τον Βελισάριο δείχνουν ότι ο στρατηγός πάντοτε ακλουθούσε ένα προσεκτικό, τακτικά μελετημένο, σχέδιο επίθεσης όπου μέλημα του ήταν η αποφυγή άσκοπης, επιπόλαιας σύγκρουσης και συνάμα η όσο πιο δυνατή προστασία του στρατού, ενώ και στην προηγούμενη μάχη του στην Περσαρμενία, άλλα και στις επόμενες, κατάφερε να διαφύγει του αντιπάλου παρά την ήττα των στρατευμάτων του⁵⁹. Ως

σελ.183. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.159,160. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.149,υποσημ.30. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.44,174. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.272. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.65

⁵³ Το μεγάλο μέγεθος του Σασσανιδικού στρατού σημειώνεται και από τον Ιωάννη Μαλάλα. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368

⁵⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103

⁵⁵ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368,369

⁵⁶ *Zachariah of Mitylene* σελ.223,224

⁵⁷ *Zachariah of Mitylene* σελ.223,224

⁵⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103

⁵⁹ Επιπροσθέτως, σχετικά με το γεγονός ότι ο Ζαχαρίας αναφέρει πως μαζί με τον Βελισάριο διέφυγε και το ιππικό, δε πρέπει να δημιουργηθεί το λάθος ότι οι υπόλοιποι αξιωματικοί του στρατού ήταν πεζοί. Ο R. Browning θεωρεί πως η ήττα θα οφειλόταν στις περιορισμένες δυνάμεις που είχε στην διάθεση του ο Βελισάριος. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.102,103,106-129,161-175. *Zachariah of Mitylene* σελ.223-226. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.368,369. R. BROWNING, *Justinian* σελ.73. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.77. Περί της προσεκτικότητας των πολεμικών σχεδίων του Βελισαρίου, όπου μέλημα του ήταν η αποφυγή άσκοπης, επιπόλαιας σύγκρουσης βλέπε χαρακτηριστικά την μάχη στην Καλλίνικο, την πολιορκία της

εκ τούτου, η ευθύνη της ήττας ενδεχομένως να οφειλόταν στους λοιπούς αξιωματικούς. Μάλιστα, λαμβάνοντας κατά νου την δήλωση του Βελισάριου προς τον Αυτοκράτορα αναφορικά με τα αίτια της ήττας στον Θανούρη/Μίνδουο και στην Καλλίνικο, τα οποία ήταν η ανυπομονησία του στρατού και η απειθαρχία των στρατιωτών, ενδεχομένως να αποτελεί επιπλέον επιχείρημα ως προς την άποψη που αναφέρθηκε προηγουμένως. Η ήττα οφειλόταν στους αξιωματικούς του, που όρμησαν στη μάχη χωρίς προσεκτική και τακτική προσέγγιση⁶⁰. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τόσο ότι το οχυρό που διατάχθηκε να κατασκευάσει ο Βελισάριος όσο και το πεδίο της μάχης βρίσκονταν πλησίον των Περσικών συνόρων, και υπολογίζοντας τη δυσκολία του εγχειρήματος για την ανέγερση φρουρίου σε ένα τέτοιο επικίνδυνο σημείο, όπου η εχθρική βάση ήταν σιμά και η αντίπαλη παρέμβαση θα ήταν δραστήρια και ενεργή, αλλά και ότι ο Βελισάριος διέθετε ελάχιστες δυνάμεις, όχι μόνο αποτελούν ενδεχόμενη ένδειξη για το τελικό αποτέλεσμα, αλλά και ότι ο Ιουστινιανός Α΄ πιθανόν να υπέθετε πως η αποστολή του αξιωματικού του να μην πετύχαινε. Ενδεχομένως σκοπός του Αυτοκράτορα ήταν να αποπροσανατολίσει τους Πέρσες να επιτεθούν στο Δάρας, στο οποίο εκείνο το διάστημα διενεργούταν οχυρωματικές εργασίες, όπως και σε άλλες περιοχές, στις οποίες παρατηρείται ότι ολοκληρώθηκαν εκείνο το έτος, ή η αποστολή του Βελισαρίου να στόχευε στην δημιουργία αντιπερισπασμών και απλών εμποδίων στους Σασσανίδες με σκοπό να τους δείξει ότι η Αυτοκρατορία δεν ήταν αδρανής αλλά ετοιμοπόλεμη, ενοχλώντας τους, κατά αυτό τον τρόπο, με μικρές αψιμαχίες και κρατώντας τους απασχολημένους⁶¹.

1.3. Η Προαγωγή του Βελισαρίου σε *Magister Militum Per Orientem*

Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, παρά την ήττα στον Μίνδουο, δεν πρέπει να καταλογιστεί η ευθύνη στον Βελισάριο. Άλλωστε, ήταν ο μόνος στρατηγός που κατάφερε να ξεφύγει. Το αρνητικό αποτέλεσμα της μάχης δεν επηρέασε την σταδιοδρομία του Βελισαρίου. Ως εκ τούτου, τον Απρίλιο του 529 μ.Χ., ο Ιουστινιανός Α΄, ένεκα της προσωπικής εκτίμησης που έτρεφε προς τον Βελισάριο, κυρίως, λόγω, στενής σχέσης που είχαν, και στις στρατιωτικές ικανότητες του, προήγαγε τον ελπιδοφόρο στρατηγό στο αξίωμα του *Magister Militum Per Orientem*, με σκοπό την αναδιοργάνωση της Βυζαντινής κυριαρχίας στην περιοχή, σε διαδοχή του Υπατίου, ο οποίος πιθανολογείται ότι καθαιρέθηκε λόγω της αποτυχίας του να περιορίσει τον αρχηγό της Αραβικής

Ρώμης και την Σασσανιδική εκστρατεία του 542 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-169,436-449, *History*, vol. III σελ.260-265. Περί της χρήσης τάφρων από τους Πέρσες, και γενικώς τον τρόπο προτίμησης τους σε μάχες δύσκολου πεδίου, και συνεπώς την προσεκτικότητα με την οποία οφείλουν να βαδίζουν και να πολεμούν τα στρατεύματα εναντίον των αντιπάλων, βλέπε *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.354-361. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.84,85

⁶⁰ Zachariah of Mitylene σελ.262

⁶¹ Άλλωστε η ανέγερση οχυρού ήταν κοπιαστική και χρονοβόρα ενέργεια. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.346-351. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.356. PROCOPIUS, *Buildings*, vol. VII σελ.98-219. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.149,156,159. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.86,87. J. HOWARD-JOHNSTON, "Procopius, Roman Defenses" σελ.220,226. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.209,210,212,213. M. WHITBY, "Procopius and the Development of Roman Defences in Upper Mesopotamia", *The Defense of the Roman and Byzantine East: Proceedings of a Colloquium held at the University of Sheffield in April 1986*, Part II, (eds.) P. Freeman – D. Kennedy, British Institute of Archaeology at Ankara [BAR International Series 297 (ii), Monograph No. 8], Oxford 1986 σελ.719,727,728,730

φιλοπερσικής φυλής των Λαχμιδών, Αλ Μουντίρ⁶². Πέραν των προσωπικών συμπαθειών, ο Βελισάριος ήταν από τους ελάχιστους αξιωματικούς που είχε σταθεί αξιοπρεπώς στις συγκρούσεις με τους Σασσανίδες, έχοντας αποκτήσει σχετική εμπειρία στο Περσικό μέτωπο, και αποτελούσε έναν από τους πολλά υποσχόμενους στρατηγούς της γενιάς του. Μάλιστα, αξιοσημείωτο είναι ότι το αμέσως επόμενο έτος από την προαγωγή του Βελισαρίου, ο Σίττας διορίστηκε σε *Magister Militum Praesentalis*, ενέργειες που, πιθανότατα, οφειλόταν στο γεγονός ότι και οι δύο αποτελούσαν σωματοφύλακες του Ιουστινιανού Α΄ και συνεπώς άτομα του στενού του κύκλου⁶³. Πάντως, όπως ειπώθηκε ανωτέρω, οι δύο συγκεκριμένοι αξιωματούχοι είχαν επιδείξει ικανή στρατιωτική τέχνη, και σε συνδυασμό, κυρίως, με την στενή σύνδεση που διατηρούσε ο Αυτοκράτορας μαζί τους, η προώθηση τους σε τέτοιες σημαντικές θέσεις, κατά πάσα πιθανότητα, να σχετιζόταν με την επιθυμία του τελευταίου να δημιουργήσει ένα αποτελεσματικό, ασφαλές, και έμπιστο δίκτυο αξιωματούχων από προσωπικές επιλογές. Ο J.A. Evans θεωρεί πως η σχέση του Βελισαρίου με την Αντωνίνα και η επίδραση της στην Αυτοκράτειρα Θεοδώρα ήταν αυτή που λειτούργησε ευεργετικά στην προαγωγή του στρατηγού, καθώς ο τελευταίος όχι μόνο δεν είχε σημειώσει κάποια επιτυχία στο Περσικό μέτωπο, αλλά μάλιστα δεν επέδειξε κάποια ικανή στρατιωτική συμπεριφορά στη μάχη του Μίνδου, αποτυγχάνοντας να διακριθεί. Ωστόσο, αναφορικά με την στρατιωτική άποψη, αυτή αναφέρθηκε παραπάνω, ενώ σχετικά με την ανάμειξη της Αντωνίνας, αυτή δεν υποστηρίζεται ούτε μέσω απλής υποψίας στις πηγές, ενώ η σύζευξη των δυο δεν είχε γίνει ακόμα⁶⁴.

1.4. Η Μάχη στο Δάρας

Η επιλογή του Βελισαρίου σε *Magister Militum Praesentalis*, πιθανόν να οφειλόταν και στο σημείο καμπής που βρισκόταν οι σχέσεις μεταξύ Βυζαντίου και Περσών. Παρά τον αναβρασμό που επικρατούσε μεταξύ των δύο δυνάμεων, ο Ιουστινιανός Α΄ ήλπιζε σε

⁶²PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.372,373. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 177,178. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. G. GREATREX, *Procopius and the Persian Wars* σελ.168. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.279,280,496. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.284. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.79,80. R. BROWNING, *Justinian* σελ.73,74

⁶³ Χαρακτηριστικά, το 530 μ.Χ., και ο Χιλβούδιος, μέλος της Οικίας του Ιουστινιανού Α΄, διορίστηκε Στρατηγός της Θράκης. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.130,131, *History*, vol. IV σελ.262,263. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.389

⁶⁴ Χαρακτηριστικά, στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος δεν αναφέρει την παραμικρή σχέση ή επιρροή της Αντωνίνας προς τον Βελισάριο στα πλαίσια του Α΄ Περσικού πολέμου, ούτε κάποια σύνδεση τη πρώτης με την Θεοδώρα εκείνη την εποχή. Την ίδια άποψη εκφέρει και για τον Σίττα, στην περίπτωση του όμως, η γαμήλια σύζευξη του με την Κομιτώ, αδελφή της Θεοδώρας, είχε πραγματοποιηθεί πρώτου προαχθεί στο αξίωμα του *Magister Militum Praesentalis* και επομένως, υπάρχει κάποια βάση. Ο R. Browning θεωρεί πως η γαμήλια σύνδεση μεταξύ Σίττα και Κομιτούς είχε κάποια σχέση στην προαγωγή του. Ο D. Potter σημειώνει πως η Θεοδώρα διατηρούσε καλές σχέσεις με τον Σίττα. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.66,67. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian and the Byzantine Empire*, [Greenwood Guides to Historic Events of the Ancient World], Greenwood Press, Westport. Connecticut – London, 2005 σελ.12,39. J.A. EVANS, *The Empress Theodora: Partner of Justinian*, University of Texas Press, Austin 2002 σελ.20. R. BROWNING, *Justinian* σελ.76. D. POTTER, *Theodora* σελ. 91,122,133. H. EVERT-KAPPESOWA, “Antonine et Bélisaire”, *Byzantinistische Beiträge*, (eds.) J. Irmscher - G. C. Hansen, [Deutsche Historiker-Gesellschaft], Akademie Verlag, Berlin 1964 σελ.61,62. Βλέπε και Κεφάλαιο 3^ο, σελ.72-74 για την θεωρητική επιρροή της Αντωνίνας αναφορικά με τα πρώτα χρόνια της σταδιοδρομίας του Βελισαρίου και πως αυτή η άποψη δεν πρέπει να υποστηριχθεί.

ειρηνική διαπραγμάτευση με τους Σασσανίδες, έχοντας ήδη στείλει στην εκεί περιοχή τον *Magister Officiorum* Ερμογένη και τον πρόεβη Ρουφίνο με σκοπό την εύρεση διπλωματικής λύσης. Ωστόσο, επειδή τα πράγματα μπορεί να μην κυλούσαν ομαλά και να ξεσπούσε εκ νέου πόλεμος μεταξύ των, ο Αυτοκράτορας έδωσε εντολή στον Βελισάριο να βρίσκεται σε πολεμική ετοιμότητα, ο οποίος με τη σειρά του προετοίμασε ένα ισχυρό στράτευμα, σε περίπτωση Περσικής εισβολής, και μετέβη στο Δάρας. Ο Μέγας Βασιλεύς Καβάδης ζητούσε καταβολή χρημάτων και σε αντίθετη περίπτωση θα εκκινούσε εκ νέου τον πόλεμο. Η απάντηση αυτή θορόβησε τον Ιουστινιανό Α΄ για ενδεχόμενη ακύρωση της συμφωνίας, διατάσσοντας τον Ερμογένη να μεταβεί στο Δάρας και να ενωθεί με τον Βελισάριο, ενεργώντας ως διοικητής από κοινού με τον τελευταίο⁶⁵.

Ενδιαφέρον προκαλεί ο ρόλος του Ερμογένη στα πλαίσια της συνεργασίας του με τον Βελισάριο. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, στάλθηκε με σκοπό να βοηθήσει τον στρατηγό στην οργάνωση του στρατού, αρμοδιότητα που φαίνεται να σχετίζεται με το αξίωμα που κατείχε⁶⁶. Ωστόσο, κατά την διάρκεια της συνδιαλλαγής μεταξύ Βυζαντινών και Περσών πριν τη σύγκρουση, παρουσιάζεται να έχει κάποια θέση, όπως και να δίνει συμβουλές σε κάποια, δευτερεύοντα όμως, ζητήματα κατά την πορεία της μάχης και να ενεργεί ως κοινός διοικητής. Λαμβάνοντας υπόψη την παντοδύναμη θέση που κατείχε, αλλά και την κρισιμότητα της κατάστασης που επικρατούσε, πιθανόν, ο ρόλος του ήταν να βοηθήσει και να συμβουλέψει τον Βελισάριο αναφορικά με την οργάνωση του στρατού και για τυχόν διπλωματικές κινήσεις που θα χρειαζόνταν να λάβει. Επιπροσθέτως, συνυπολογίζοντας ότι ο τελευταίος μόλις είχε προαχθεί σε *Magister Militum Praesentalis*,

⁶⁵ Το Δάρας ήταν Βυζαντινό φρούριο το οποίο είχε ανεγερθεί από τον Αναστάσιο Α΄ το 505 με 507 μ.Χ. και αρχικά ονομαζόταν «Αναστασιούπολη». Η ονομασία «Δάρας» δόθηκε από τον Ιουστινιανό Α΄ ο οποίος μερίμνησε για την περαιτέρω ανοικοδόμηση και ενίσχυση του. Αξιο αναφοράς είναι ότι κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων μεταξύ Βυζαντινών και Περσίας, στα πλαίσια της αποτυχημένης εξέγερσης των Σαμαρειτών το 529 μ.Χ. εναντίον της Αυτοκρατορίας, ο Βελισάριος, το 530 μ.Χ., θα ανακρίνει με βασανιστήρια πέντε Σαμαρείτες που συνελήφθησαν στην περιοχή του Αμμοδίου καθώς επέστρεφαν στην περιοχή τους από την Περσία, με τον στρατηγό να καταφέρνει να μαθαίνει το σχέδιο τους περί μυστικής συμφωνίας με τον Καβάδη εναντίον του Βυζαντίου. Το συγκεκριμένο επεισόδιο, έκτος των άλλων, αποτελεί πληροφορία σχετικά με τις θρησκευτικές εντάσεις της περιοχής και την προσεκτικότητα με την οποία έπρεπε να κινηθούν οι εκάστοτε Βυζαντινοί διοικητές και να χειριστούν παρόμοια ζητήματα, ώστε να χαλιναγωγήσουν αναταραχές που θα εκκολάπτονταν από κοινωνικές και θρησκευτικές ομάδες και θέματα. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105, *The Anecdota* vol. VI σελ.136-139, *Buildings*, vol. VII σελ.98-109,354,355. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.371-80. *Zachariah of Mitylene* σελ.231,232. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ. 178-180. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa", *ZDMG* 53, 1895 σελ.319. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.646,647. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.149,156,159. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.87,88. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.280,281. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.28,30. M. WHITBY, "Procopius and the Development" σελ.719,721,726-728,730. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.207,209,210. M. WHITBY, "Procopius' description of Dara (Buildings II, 1-13)", *The Defense of the Roman and Byzantine East: Proceedings of a Colloquium held at the University of Sheffield in April 1986*, Part II, (eds.) P. Freeman - D. Kennedy, British Institute of Archaeology at Ankara [BAR International Series 297 (ii), Monograph No. 8], Oxford 1986, σελ.737-772. B. DIGNAS – E. WINTER, *Rome and Persia* σελ.103,104. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.116,117,248. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.82-95. A.D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.110

⁶⁶ Σχετικά με τις λειτουργίες του *Magister Officiorum* IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres*, (ed.) Ric Wvensch, Editio Stereotypa, B.G. Teunber, Stuttgart 1967, (first edition 1903) σελ.78-82. C. KELLY, *Ruling the Later Roman Empire* σελ.15,29,39-40,47-48,57-58,67,97,142,162-163,171,188, 208,210. A. P. KAZHDAN, *ODB* σελ.1267. A. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.41-44,47. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire* σελ.368,369. J. F. HALDON, "Economy and Administration: How Did the Empire Work?", *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, (ed.) M. Mass, Cambridge University Press, 2005 σελ.41-44. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30

και επομένως ήταν σχετικά νέος, ενδεχομένως ο Ερμογένης να λειτουργούσε ως καθοδηγητής ή ακόμα και ως επιτηρητής του νέου στρατηγού, μη διστάζοντας να αναφέρει στον Αυτοκράτορα πιθανά λάθη και ακατάλληλη συμπεριφορά, κάτι που άλλωστε είχε κάποια σχέση με τις δικαιοδοσίες του *Magister Officiorum*. Παραδείγματός χάριν, ο *Magister Officiorum* ήταν ο κύριος δικαστικός εφέτης στα στρατιωτικά δικαστήρια. Τέλος, αν και παρουσιάζεται να έχει κάποια θέση στη γενική εικόνα, εντούτοις το κύριο μέλημα της Περσικής αντιμετώπισης και στρατηγικής άνηκε στον Βελισάριο, με τον Ερμογένη να λειτουργεί ως ένας τύπου δεύτερος τη τάξει διοικητής, ενώ η σχέση του με τον στρατηγό φαίνεται να κυλά απροβλημάτιστα αναφορικά με το συμβάν στο Δάρας⁶⁷.

Ο Βελισάριος, σε συνεργασία με τον Ιουστινιανό Α' και τον Ερμογένη, έχοντας προετοιμαστεί κατάλληλα, λαμβάνοντας ασφαλή μέτρα σε περίπτωση αιφνιδιαστικής Περσικής εισβολής, ανέμενε καρτερικά την πορεία των πραγμάτων⁶⁸. Εν αναμονή των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη πιθανή σύναψη συνθήκης, τον Ιούνιο του 530 μ.Χ.⁶⁹, οι Πέρσες, ξαφνικά, εκκίνησαν εκστρατεία εναντίον των Βυζαντινών, μεταβαίνοντας με γοργό ρυθμό προς το Δάρας το οποίο και αποτελούσε στόχο τους. Άλλωστε, η αναφορά του Προκόπιου «λόγοι γάρ ἤδη πολλοὶ ἀμφοτέροις ἀμφὶ τῇ εἰρήνῃ ἐγίνοντο. ἄφνω δέ τις Βελισαρίῳ τε καὶ Ἐρμογένει ἀπήγγελλεν ὡς Πέρσαι ἐσβάλλειν ἐπίδοξοὶ εἰσὶν ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων, πόλιν Δάρας αἰρήσειν ἐν σπουδῇ ἔχοντες»⁷⁰ δηλώνει την αιφνιδιαστική απόφαση και κίνηση των Σασσανιδών. Αυτή η ενέργεια τους, της οποίας, αναμφίβολα, σκοπός ήταν να βρει απροετοίμαστους τους Βυζαντινούς, αποδείχθηκε μάταιη, καθώς ο Βελισάριος είχε μεταβεί σε κατάλληλα αμυντική θέση⁷¹. Παρά ταύτα, η Περσική πολεμική δύναμη, η οποία αριθμούσε γύρω στους 40.000 στρατιώτες⁷², τον Ιούλιο του 530

⁶⁷PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104-129. Περί των λειτουργιών του *Magister Officiorum* βλέπε αμέσως παραπάνω σελ.36,υποσημ.66

⁶⁸ Ἄξιο αναφοράς είναι ότι ο *Αυτοκράτορας*, εκείνη την περίοδο, απέστειλε στο Ανατολικό μέτωπο αρκετούς Συγκλητικούς, όπως και δυνάμεις πεζικού, με σκοπό την ενδυνάμωση της εκεί περιοχής. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.369,373. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.373,374.

⁶⁹ THEOPHANIS, *Chronographia* σελ.180,181

⁷⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105

⁷¹ «Αυτοί» που ανέφεραν στον Βελισάριο και στον Ερμογένη την επικείμενη επίθεση των Περσών, κατά πάσα πιθανότητα ήταν *Αυτοκρατορικοί Πράκτορες*, των οποίων η δικαιοδοσία υπάγονταν στον *Magister Officiorum*, που στην προκειμένη περίπτωση ήταν ο Ερμογένης. «ἄφνω δέ τις Βελισαρίῳ τε καὶ Ἐρμογένει ἀπήγγελλεν ὡς Πέρσαι ἐσβάλλειν». Στα *Ἀνέκδοτα*, ο Προκόπιος σημειώνει την ύπαρξη κατασκόπων σχετικά με τις Βυζαντινοπερσικές συγκρούσεις, τουλάχιστον πριν το 540 μ.Χ., τονίζοντας πως η δράση των παρείχε στους Βυζαντινούς ετοιμότητα αναφορικά με τις Σασσανιδικές επιθέσεις. Τέλος, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* συμβουλεύει την χρήση κατασκόπων για την συλλογή πληροφοριών πριν από μια επικείμενη σύγκρουση, ή τουλάχιστον σε περιπτώσεις αναβρασμού και ενδεχόμενης επίθεσης, και γενικώς ενθαρρύνει για την χρήση των. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105,108,109, *The Anecdota*, vol. VI σελ.350-353. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232,233,326-335. *Zachariah of Mitylene* σελ.224. A. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.112-116,119,120. M. HUMPHRIES, "International relations", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007) σελ.251-253. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. Περί των δικαιοδοσιών του *Magister Officiorum* βλέπε σελ.36,υποσημ.66

⁷² Σχετικά με τον αριθμό του στρατεύματος, σύμφωνα με τον Προκόπιο, αρχικά περιλάμβανε 40.000 στρατιώτες, στο οποίο, κατά τη δεύτερη μέρα της μάχης στο Δάρας, εντάχθηκαν άλλοι 10.000. Ο αριθμός των 50.000 συνολικά ανδρών που δίνεται από τον Προκόπιο θεωρείται πιο αξιόπιστος από αυτός του Μαλάλα, ο οποίος τους αριθμεί στα 70.000 άτομα. Βλέπε και σελ.44,υποσημ.91 σχετικά με τους αριθμούς στην συγκεκριμένη σύγκρουση. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.108,109,112,113. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.89. J. HALDON, *The Byzantine Wars*

μ.Χ., έχοντας στρατηγό τον Περόζη και αξιωματικούς τους Πιτυάξη και Βαρεσμάνη, θα βαδίσει προς το Δάρα και θα στρατοπεδεύσει στο Αμμόδιο, περιοχή που βρισκόταν μόλις 20 στάδια Νότια από την Βυζαντινή πόλη, την οποία και σκόπευε να καταλάβει την επόμενη ημέρα. Το γεγονός ότι οι Σασσανίδες αποφάσισαν να κινηθούν κατά των Βυζαντινών όταν πληροφορήθηκαν πως ένα μεγάλο μέρος του στρατού των τελευταίων ήταν εκτός του Δάρατος, ενδέχεται να υποδεικνύει πως πιθανόν η Αυτοκρατορική δύναμη που ευρίσκετο εκεί, να είχε σκέψεις επιθετικής επέλασης προς την Περσία, οι οποίες διεκόπησαν από την απόφαση των Σασσανιδών να επιτεθούν πρώτοι⁷³. Η απόφαση του Περόζη να στρατοπεδεύσει και να επιτεθεί κατά μέτωπο του πιο προφανούς σημείου, όπως και η δήλωση του προς τον Βελισάριο να έχει έτοιμα τα λουτρά της πόλης για την επομένη μέρα, τα οποία θα χρησιμοποιούσε ως επινίκιο, ενδεχομένως να οφειλόταν τόσο στην αυτοπεποίθηση του Περόζη, η οποία υπήρχε λόγω των, πρόσφατων, νικηφόρων συγκρούσεων που είχαν σημειώσει εναντίον τους, όσο και στην επίδειξη δύναμης και σιγουριάς προς τους Βυζαντινούς αναφορικά με τη μάχη. Πάντως, η κομπαστική αυτή δήλωση του, περί λουτρών ως επινίκιο, χωρίς να αναφέρει οτιδήποτε άλλο, πιθανόν, υποδεικνύουν το, τύπου, στρατηγικό λάθος του και προμηνύουν το αποτέλεσμα της αναμέτρησης. Παρασύρεται από την αχαλίνωτη φιλοδοξία του, δείγμα κακού στρατηγού, που εκτός των άλλων, σκοπό έχει να τονίσει τη στρατηγική αξία του Βελισαρίου, καθώς, αμέσως μετά την δήλωση του Περόζη, ο Προκόπιος αναφέρει πως ότι Βυζαντινοί ξεκίνησαν σθεναρές προετοιμασίες για την μάχη, υποδηλώνοντας πως στόχος τους ήταν η μάχη αυτή καθαυτή, χωρίς κομπασμούς και υπερβολές⁷⁴.

Ο Βελισάριος, μη σπαταλώντας χρόνο, ξεκίνησε με σπουδή την προετοιμασία του πεδίου μάχης, συγκεντρώνοντας τις προσπάθειες του στο Νότιο τμήμα του περιγύρου του Δάρατος, καθώς από εκεί θα επιτίθετο ο Περσικός στρατός. Λαμβάνοντας υπόψη τη μορφολογία του εδάφους, την υπεροπλία των επιτιθέμενων Περσών, και τους πανίσχυρους Σασσανίδες ιππείς, υιοθέτησε αμυντική τακτική, αποφασίζοντας την κατασκευή ενός εξελιγμένου συστήματος τάφρου, σιμά σε έναν λόφο, και σε απόσταση 3 χιλιομέτρων περίπου Νότια της πόλεως⁷⁵. Ενδεχομένως, η απόφαση του Βελισαρίου να

σελ.30,32. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.281. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle for Dara in 530 and Rome in 537–38: Reconciling Texts and Landscapes”, *War and Warfare in Late Antiquity: Current Perspectives - 2 vols.*, Sarantis A. - Christie N. (eds.), [Late Antique Archaeology 8], Brill, Leiden – Boston 2013 σελ.608. Για τους αριθμούς στον Περσικό στρατό γενικά στην περίοδο του Προκοπίου βλέπε H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159-163

⁷³Ίσως αυτό να δηλώνει και η λέξη «ἄφνω». PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380

⁷⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104-107. *Zachariah of Mitylene* σελ.224. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.281. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.81,82. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.374. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.200. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.169,170. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.87,88

⁷⁵Σχετικά με τη μορφή της τάφρου, αυτή αποτελούνταν από τρία βασικά τμήματα, όπου το κεντρικό δεν βρισκόταν στην ίδια ευθεία με τα άλλα δύο, δημιουργώντας έτσι στις δύο πλευρές του ισάριθμες τύπου γωνίες και πολλά περάσματα με σκοπό την εύκολη διέλευση των Βυζαντινών στρατιωτών. Λογικά, στην τάφρο, θα υπήρχαν και πάσσαλοι οι οποίοι θα αναχαιτίζαν ενδεχόμενη ιππική έφοδο και θα δυσκόλευαν το πεζικό να τους διαπεράσει. Η τάφρος αποτελεί εγγυημένο σύστημα ασφάλειας που εξουδετερώνει, σε κάποιο βαθμό, την αριθμητική υπεροχή του εχθρού, αναχαιτίζει, και προσφέρει προστασία αναφορικά με τις εφόδους, κυρίως αυτές του ιππικού, και βοηθάει στην καλύτερη κατανομή του στρατού στην αμυντική γραμμή. Ιδιαίτερα, όχι μόνο προστατεύει από κατά μέτωπο επιθέσεις αλλά βοηθάει και στην αντιμετώπιση πλευρικών εφόδων, καθώς επιτρέπει την τοποθέτηση των δυνατών μονάδων στα εκτεθειμένα σημεία,

οχυρωθεί εκτός πόλεως, να οφειλόταν στο γεγονός ότι οι οχυρώσεις και οι κατασκευές της να μην είχαν ολοκληρωθεί, καθώς η επίθεση σε μια ασφαλώς οχυρωμένη πόλη αποτελεί δυσκολότερη επιχείρηση σε σχέση με μια μάχη πεδίου. Ως προς αυτό, μπορεί να ειπωθεί ότι είχε στρατοπεδεύσει εκτός πόλεως πριν την άφιξη των Περσών στον Αμμόδιο, αλλά και από το ότι ο Περόζης του είχε δηλώσει να έχει έτοιμα τα λουτρά της πόλεως, το οποίο ναι μεν αποτελεί δήλωση αυτοπεποίθησης, ωστόσο ενδέχεται να υποδεικνύει την οικοδομική αναδιοργάνωση της πόλεως. Μάλιστα, η απόφαση των Σασσανιδών να επιτεθούν στο Δάρας, εκείνο ακριβώς το χρονικό σημείο, ενδέχεται να οφειλόταν στο γεγονός ότι ήταν ακόμα σε ανοικοδόμηση, κάτι που θα έκανε ευκολότερη την προσπάθεια τους συγκριτικά με μια ετοιμοπόλεμη οχυρωματικά πόλη. Πάντως, λαμβάνοντας υπόψη το ότι η τάφος βρισκόταν σε απόσταση τριών περίπου χιλιομέτρων από την πόλη και την μορφολογία του εδάφους, το οποίο στένευε σιμά στο σημείο όπου ήταν οι Πέρσες και το πεδίο της μάχης, ενδεχομένως να υποδηλώνει έναν ακόμη λόγο, στρατηγικής, που ο Βελισάριος αποφάσισε να οχυρωθεί εκτός του φρουρίου⁷⁶. Παρομοίως, έχοντας κατά νου την αναφορά στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου* ότι οι Σασσανίδες ήταν πολύ καλοί στην διεξαγωγή πολιορκίας, και ακολούθως προτείνεται σύγκρουση σε ανοιχτό έδαφος, τότε παρατηρείται ένας επιπλέον λόγος που

συνήθως στα πλευρά, και την προστασία των σχετικά πιο αδύναμων στρατιωτών του κέντρου τα οποία καλύπτονται από αυτήν. Παρόμοια τακτική είχε εφαρμοσθεί από τους Εφθαλίτες εναντίον του Πέρση Περόζη. Εκτός των άλλων, λαμβάνοντας υπόψη το απείθαρχο Βυζαντινό πεζικό και την αδυναμία του εμπρός του ιππικού, η τάφος θα χρησίμευε τόσο στην συγκράτηση και στην προστασία του, όσο και στη διατήρηση της συνοχής του στρατού. Επίσης, το γεγονός ότι ο Βελισάριος τοποθέτησε την τάφο σιμά σε έναν λόφο, υπογραμμίζει, σε μεγαλύτερο βαθμό, την στρατηγική αντίληψη του, καθώς αυτός θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για διαφορές πολεμικές τακτικές, όπως και έγινε από τους Έρουλους του Φάρα. Αναφορικά με το σημείο τοποθέτησης της τάφου, ζήτημα το οποίο έχει εγείρει διχογνωμία ανάμεσα στους ερευνητές, με βάση την αρχαιολογική και ιστορική έρευνα του C. Lillington-Martin, την αποσαφήνιση της νεφελώδους περιγραφής του Προκοπίου, και την ανάγκη χώρου για τις κινήσεις του πολυπληθούς στρατού του Βελισαρίου, συμπεραίνεται ότι αυτή βρισκόταν σε απόσταση περίπου τριών χιλιομέτρων από την πόλη, και όχι πλησίον της. Επιπροσθέτως, ο ερευνητής σημειώνει πως η πρόταση «*τῆς πύλης, ἢ πόλεως Νισιβιδος*» στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, και κυρίως η λέξη «*τῆς πύλης*», αποτελεί λογοπαίγνιο του συγγραφέα με σκοπό να κάνει μια παραλληλία με την μάχη των Θερμοπυλών στην οποία είχαν πολεμήσει οι Έλληνες εναντίον των Περσών. Αυτό γιατί σε εκείνο το σημείο του τείχους, δεν υπήρχε πύλη. Τέλος, και η περιγραφή του *Ιωάννη Μαλάλα*, υποδεικνύει πως η τάφος και συνεπώς ο Βυζαντινός στρατός τοποθετήθηκαν εκτός της πόλεως, και σε απόσταση από αυτήν. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.22,23,104-109,116-119, vol. II σελ.162,163,216-219,228-237, vol. III σελ.266-271. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.194-197,348,349. G. Greatrex – H. Elton – R. Burgess, “‘Urbicius’ Epitedeuma: An Edition, Translation, and Commentary”, *BZ* 98.1, 2005 σελ.55. C. LILLINGTON-MARTIN, “Archaeological and Ancient Literary Evidence for a Battle near Dara Gap, Turkey, AD 530: Topography, Texts and Trenches”, *Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest: Proceedings of a colloquium held at Potenza*, Lewin A. S. - Pellegrini P. - Fiema Z.T. - Janniard S. (eds.), [BAR International Series 1717], Archaeopress, England 2007 σελ.300-310. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle” σελ.601-611. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38,171. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.281. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26,29-31. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.228,υποσημ. 13. H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159,160,166,167. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Ύψηλη Στρατηγική* σελ.85. B. DIGNAS – E. WINTER, *Rome and Persia* σελ.63-66. A. D. H. BIVAR “Equipment and Tactics on the Euphrates Frontier”, *DOP* 26, 1972 σελ.279

⁷⁶ Ο J. Haldon θεωρεί ότι η απόφαση του Βελισαρίου να μην οργανωθεί εντός πόλεως, ενδεχομένως να οφειλόταν στο, πιθανόν, ανεπαρκώς οπλισμένο και μη εκπαιδευμένο αντίπαλο στράτευμα και της μικρής, τακτικά, επιτιθεμένης άξιας που θα του πρόσφερε η θέση, άποψη που όμως φαίνεται να μη πατά σε σταθερή βάση. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.106,107. C. LILLINGTON-MARTIN, “Archaeological and Ancient” σελ.302. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle” σελ.601-611. M. WHITBY, “‘Procopius’ description” σελ.737-772. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.228,υποσημ.13

ο Βελισάριος επέλεξε μια σύγκρουση εκτός πόλεως⁷⁷. Συνεπώς, η απόφαση του να δημιουργήσει αυτή την αμυντική τεχνική στο συγκεκριμένο σημείο, υπογραμμίζει τόσο τακτική σύνθεση, υψηλή στρατηγική αντίληψη των εδαφικών παραμέτρων και των παράπλευρων παραγόντων, όσο και τη προσεκτική μελέτη που είχε διεξάγει αναφορικά με τις Περσικές τακτικές.

Ο Βελισάριος, έχοντας ολοκληρώσει το οχυρωματικό του έργο, και με τους Πέρσες να κατευθύνονται προς το Δάρας, θα προβεί, από τις πρώτες πρωινές ώρες, στην διάταξη της πολεμικής του γραμμής για την επικείμενη μάχη. Στο αριστερό τμήμα τοποθέτησε τον Βούζη με μία ισχυρή ιππική δύναμη και τον Φάρα με τους 300 Έρουλους του. Η τοποθέτηση ισχυρών ιππέων, σε αυτό το σημείο, οφειλόταν στο γεγονός ότι στην αριστερή πλευρά δεν υπήρχε κάποιο είδος τεχνητής άμυνας και συνεπώς ήταν αναγκαία η ύπαρξη ισχυρών μονάδων εκεί, καθώς θα μπορούσαν να αντιπαραχθούν καλύτερα τους αντιπάλους και θα φύλαγαν τα πλευρά του στρατού. Στην αριστερή γωνία της κεντρικής τάφρου, και μπροστά από αυτήν, έβαλε τους «Μασσαγέτες» Σουνίκα και Αϊγάν μαζί με 600 ιππείς, προφανώς ιπποτοξότες μιας και ήταν Ούννοι, καθώς θα προστάτευαν την αριστερή πλευρά, θα βοηθούσαν τους δύο προηγούμενους, ενώ η χρήση ίππων θα τους βοηθούσε να κινηθούν τάχιστα και να παρασύρουν τον εχθρό σε μειονεκτική θέση και ενέδρες⁷⁸. Κατά τον ίδιο τρόπο ενήργησε ακριβώς και στην δεξιά πτέρυγα, θέτοντας τους Ιωάννη, Κύριλλο, Μάρκελλο, Γερμανό και Δωρόθεο με ένα ισχυρό ιππικό σώμα, και τους Ούννους Σίμμα⁷⁹ και Άσκαν, μαζί με 600 πολεμιστές, στην εκεί γωνία. Τέλος, στο κεντρικό σημείο ευρίσκετο ο Βελισάριος με τον Ερμογένη, ενώ μπροστά τους και πίσω από την τάφρο βρισκόταν, λογικά, το πεζικό⁸⁰. Θεωρητικά, και με

⁷⁷ *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.354-359

⁷⁸ Το γεγονός ότι ήταν Ούννοι, πιστοποιείται τόσο από την αναφορά του Ζαχαρία, όσο και από το 3.11.9 του *Υπέρ των Πολέμων*, ενώ στο 3.11.12 υποδεικνύεται πως ήταν ιπποτοξότες. Λαμβάνοντας υπόψη την τοποθέτηση των σε αυτά σημεία, μπροστά δηλαδή από την τάφρο, ενδεχομένως να οφειλόταν στην προσπάθεια του Βελισαρίου να αποκρύψει την τάφρο, τουλάχιστον το κεντρικό της σημείο, από τους Πέρσες, μέσω πιθανών ελιγμών, τεχνασμάτων και κινήσεων που θα πραγματοποιούνταν από τους Ούννους ιππείς. Άλλωστε, χαρακτηριστική είναι η σημαντικότητα και κρισιμότητα των ιπποτοξοτών στην μάχη, όπως αυτή παραδίδεται στην εισαγωγή του *Υπέρ των Πολέμων*. Τέλος, τόσο η πολεμική ικανότητα των, όσο και η τοποθέτηση των στα πλάγια, οφειλόταν στην σχετική ευπάθεια των Περσικών πλευρών και πισινών μερών της παράταξης τους, όπως σημειώνεται και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.4-9, *History*, vol. II σελ.104,105. *Zachariah of Mitylene* σελ.224. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.358-367. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.175. C. LILLINGTON-MARTIN, "Archaeological and Ancient" σελ.306,307. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.27. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.281. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.85,87,88

⁷⁹ Κατά πάσα πιθανότητα είναι ο Simuth του Ζαχαρία. *Zachariah of Mitylene*.σελ.224,υποσημ.4

⁸⁰ Λαμβάνοντας υπόψη πως οι Σουνίκα και Σίμμα αναφέρονται ως στρατηγός και τρίβουνος αντίστοιχα, τότε μπορεί να θεωρηθεί πως αποτελούσαν τους εκάστοτε ηγέτες των δύο Ουννικών ταγμάτων. Έχοντας υπόψη ότι διοικούσαν τάγμα 300 ατόμων έκαστο, και ο Σίμμα είχε το αξίωμα του τριβούνου, τότε θεωρητικά και ο Σουνίκα θα είχε το ίδιο αξίωμα, κάτι που φαίνεται λογικό με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. Ο I. Shahid ισχυρίζεται πως στην μάχη συμμετείχε και ο Γασσανίδης Αρέθας, λόγω του ότι μόλις είχε προαχθεί από τον Ιουστινιανό Α' και επειδή συμμετείχε στην μάχη στην Καλλίνικο, όπου ο Προκόπιος για την εκεί σύγκρουση αναφέρει πως συμμετείχαν όλοι όσοι είχαν λάβει μέρος και στο Δάρας, παρόλο που δεν σημειώνει τον Αρέθα. Ακολουθώντας, ο I. Shahid, θεωρεί πως η αιτία που δεν καταγράφεται το όνομα του Αρέθα είναι λόγω της αρνητικής οπτικής για την οποία διακατέχονταν ο Προκόπιος προς τον Γασσανίδη φύλαρχο. Ωστόσο, ακόμα και να ισχύει το γεγονός ότι ο Προκόπιος δεν ήταν θετικά προσκείμενος προς τον Αρέθα, η απουσία του τελευταίου από τις πηγές, δεν υποστηρίζει πλήρως την άποψη του I. Shahid. *Zachariah of Mitylene* σελ.224. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.88,89. W. TREADGOLD, *Byzantium and Its Army* σελ.94. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.131-134

βάση την αναφορά του Προκοπίου, οι μονάδες στα φτερά θα ήταν πιο ισχυρές από αυτές του κέντρου, όπως και το γεγονός ότι στην δεξιά πλευρά αριθμούνται παραπάνω αξιωματικοί σε σχέση με την δεύτερη δε σημαίνει ότι ήταν και πιο πολυπληθής⁸¹. Όσον αφορά την Περσική πολεμική γραμμή, αυτή ήταν διαιρεμένη σε τρία τμήματα, με τον Περόζη στο κέντρο και αξιωματικούς του Πιτυάξη και Βαρεσμάνη στα δεξιά και αριστερά αντίστοιχα, παραταγμένα σε σφιχτή στοίχιση και το εμπρόσθιο τμήμα του σχηματισμού πυκνό, στοιχεία που αντιστοιχούν στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου* αναφορικά με τους Σασσανιδικούς σχηματισμούς⁸².

Οι Πέρσες, όταν κατέφθασαν στο σημείο της μάχης, ανησύχησαν από την σοβαρή πειθαρχία των Βυζαντινών στρατιωτών⁸³. Τελικά, αργά το απόγευμα⁸⁴, ο Περόζης, έχοντας εγκλωβιστεί από την αμυντική τακτική που είχε υιοθετήσει ο Βελισάριος, απέστειλε μια ίλη ιππικού, με σκοπό να δοκιμάσει και να παρασύρει την Βυζαντινή παράταξη, χωρίς όμως αποτέλεσμα, ενώ σκοτώθηκαν 7 Πέρσες στρατιώτες. Η πρώτη μέρα της μάχης τελείωσε με δύο νικηφόρες Βυζαντινές προσωπικές μονομαχίες, στοιχείο όχι άγνωστο για εκείνη την περίοδο. Άξιο αναφοράς είναι η απήφηση του νικητή των δυο μονομαχιών Ανδρέα ως προς την εντολή του Ερμογένη περί απαγόρευσης συμμετοχής για δεύτερη μονομαχία, καθώς, στην προκειμένη περίπτωση, έστω και εμμέσως, παρατηρείται η πρώτη περιφρόνηση εντολής υφισταμένου στο πλαίσιο της διοίκησης του Βελισαρίου⁸⁵.

Η δεύτερη μέρα της μάχης κύλισε με την ανταλλαγή προτάσεων και μηνυμάτων μεταξύ των δύο αντιπάλων, περί απόσυρσης των Περσικών στρατευμάτων και επανέναρξη διαπραγματεύσεων, και αντιστοίχως, την άρνηση των αιτημάτων και συμβιβασμού, ενώ ολοκληρώθηκε με το συμπέρασμα ότι η τελική σύγκρουση ήταν

⁸¹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.106-109. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30,31. Για ιππικούς σχηματισμούς σε μια μάχη βλέπε *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.110-125

⁸² PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.108,109. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.354-357. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.282. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.31

⁸³ Πιθανότατα, οι αναφορές περί των ανησυχιών του Περόζη, έχουν ως σκοπό να αναδείξουν την διοικητική ικανότητα του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.108,109

⁸⁴ Το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* αναφέρει πως ήταν σύνθηρες για τους Σασσανίδες να αναβάλλουν, ή τουλάχιστον να καθυστερούν, μια μάχη, όταν παρατηρούσαν ότι οι αντίπαλοι ήταν σωστά προετοιμασμένοι. Στην παρούσα μάχη ενδεχομένως υποδεικνύει την άρτια προετοιμασία που είχε λάβει ο Βελισάριος, σε συνδιασμό με την προσεκτική μελέτη που είχε διεξάγει. Αυτά, ίσως να διαφαίνονται, εκτός των άλλων, και στην αναφορά του Προκοπίου σχετικά με την προετοιμασία του στρατηγού λίγο πριν μεταβεί στο Δάρας «ό δὲ στρατιὰν λόγου πολλοῦ ἀξίαν ἀγείρας ἐς Δάρας ἤλθε». PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105,108-113. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.356,357

⁸⁵ Χαρακτηριστικά παραδείγματα απειθαρχίας των στρατιωτών προς τον Βελισάριο αποτελούν η μάχη στην Καλλίνικο, η πίεση για μάχη παράταξης στην διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης, και η διένεξη του με τους Ναρσή και Ιωάννη Βιταλιανού στην Ιταλία. Μάλιστα, η τελευταία οδήγησε στην δημιουργία χάσματος μεταξύ αξιωματικών, και ακολούθως στην εμφάνιση δυο στρατοπέδων ανάμεσα στους Αυτοκρατορικούς. Σχετικά με τις δυο μονομαχίες, ο C. WHATLEY, θεωρεί ότι λειτουργούν ως προπομπός αναφορικά με την κύρια σύγκρουση, καθώς και εκείνη χωρίζεται σε δυο μέρη, στην πρώτη επίθεση, και στην απόφαση των Περσών να κάνουν χρήση των Αθανάτων, όπου και στις δυο, οι Πέρσες αποτυγχάνουν. Μάλιστα σημειώνει πως το γεγονός ότι ο Ανδρέας αντιμετώπισε έναν νεαρό Πέρση και έναν μεγαλύτερης ηλικίας, ενδεχομένως να αντικατοπτρίζουν τις δυο κύριες Σασσανιδικές επιθέσεις, καθώς στην πρώτη πολεμάνε απλώς γενικά Περσικά στρατεύματα, ενώ στην δεύτερη, μάχονται, κυρίως, οι Αθάνατοι. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.260-265, *History*, vol. IV σελ.1-59,138,139. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. C. WHATLEY, *Battles and Generals* σελ.75,76. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286. Σχετικά με ότι δεν ήταν άγνωστο στοιχείο οι μονομαχίες εκείνη την περίοδο PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ.372,373. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.285

αναπόφευκτη. Εν συνεχεία, ο Βελισάριος προχώρησε στις αναγκαίες προετοιμασίες για τη μάχη. Σχετικά με το περιεχόμενο των επιστολών, αυτές των Βυζαντινών τονίζουν το δίκαιο, την θέση ότι ο πόλεμος πρέπει να αποφεύγεται, και την αναγκαιότητα λήψης πολεμικών αποφάσεων όταν πλέον δεν υπάρχει διαφυγή, ενώ οι Πέρσες την δόλια στάση των αντιπάλων τους⁸⁶.

Η τρίτη και τελευταία μέρα της μάχης εκκίνησε με εκφωνητικούς λόγους εκατέρωθεν των δύο στρατών, γεμάτους με τόπους. Σχετικά με τον λόγο του Περόζη, ενδιαφέρον προκαλεί η αναφορά του στην τάφρο, στοιχείο που σκοπό έχει να εξάρει την αμυντική και στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου, όπως και η δήλωση του σχετικά με την πρωτοφανή τάξη και πειθαρχία του Βυζαντινού στρατού, κάτι που πιθανόν να υπογραμμίζει την προσπάθεια και εκπαίδευση που είχε οργανώσει ο Βελισάριος⁸⁷. Τέλος, ο λόγος του Βελισαρίου σχετικά με την αταξία που είχαν επιδείξει οι Βυζαντινοί στρατιώτες σε προηγούμενες συγκρούσεις και την ανυπακοή τους προς τους διοικητές τους, όχι μόνο υπογραμμίζει την άποψη του στρατηγού ότι οι μάχες κερδίζονται με σωστή τακτική και πειθαρχία των πολεμιστών στους αξιωματικούς τους, αλλά ενδεχομένως να υποδεικνύει ότι οι προηγούμενες ήττες του Βελισαρίου να οφειλόταν στην ανυπακοή των μονάδων του και στις ανησυχίες που γενικά είχε με την συμπεριφορά των Βυζαντινών στρατιωτών⁸⁸.

⁸⁶ Οι κατηγορίες του Περόζη είναι παρόμοιες με εκείνες του Καβάδη στον Αυτοκρατορικό απεσταλμένο Ρουφίνο, μετά την μάχη στο Δάρας. Σύμφωνα με τον G. Greatrex, το ύφος των Βυζαντινών επιστολών, είναι παρόμοιο με εκείνο του Ζαχαρία προς τους Πέρσες, στα πλαίσια των τριβών μεταξύ Αυτοκρατορικών και Σασσανιδών πλησίον του Δάρατος, το 580-581 μ.Χ. Τα θέματα που τονίζει ο Βελισάριος, αντικατοπτρίζουν την στάση που οφείλει να έχει ένας ορθός στρατηγός. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι ο μετά την ανταλλαγή μηνυμάτων με τον Περόζη, προχώρα στην διάταξη της πολεμικής του γραμμής, υποδεικνύει την στρατηγική ορθότητα και ετοιμότητα του αναφορικά με τον πόλεμο και την επικείμενη μάχη. Τέλος, ότι ο Βυζαντινοί εναποθέτουν στην κορυφή των λάβρων τους τις επιστολές με σκοπό να τονίσουν το δίκαιο του σκοπού τους, είναι παρόμοιο με την ενέργεια των Εφθαλιτών στα πλαίσια της συντριπτικής νίκης τους εναντίον των Περσών του Περόζη, το 484 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.22,23,106,107,112-117,140-143. *The History of Menander the Guardsman*, (ed.) R. C. Blockley, [Arca 17], Francis Cairns Ltd, Liverpool 1985 σελ.232-235. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.178. C. LILLINGTON-MARTIN, "Archaeological and Ancient" σελ.306,307. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.81,82. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.32. Περί παραλληλίων μεταξύ της μάχης του Δάρατος και της μάχης των Εφθαλιτών βλέπε σελ.45,υποσημ.92

⁸⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.116-119

⁸⁸ Η ανυπακοή των Βυζαντινών στρατιωτών είχε ήδη εμφανισθεί στην απόφαση του Ανδρέα, την προηγούμενη ημέρα, όταν αφήφησε την εντολή του Ερμογένη να αποδεχθεί την πρόταση μονομαχίας από τον Πέρση στρατιώτη, ενώ παρόμοια κρούσματα θα εμφανισθούν και σε μελλοντικές πολεμικές επιχειρήσεις του Βελισαρίου, όπως στη μάχη της Καλλίνικο το επόμενο έτος και στην Ιταλική του εκστρατεία. Αλλωστε η απειθαρχία του Βυζαντινού πεζικού αποτελούσε ανησυχία. Μάλιστα, το γεγονός ότι μετά την ολοκλήρωση της ομιλίας του, ο Βελισάριος, άμεσα, προβαίνει στην διάταξη των στρατιωτών του σε θέση μάχης, υποδεικνύει ότι είχε τον έλεγχο των τελευταίων και ότι η ομιλία του είχε αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου, το περιεχόμενο της ομιλίας του, έμμεσα, δηλώνει την σημασία της τάξης και της πειθαρχίας εν όψει μιας πολεμικής αναμέτρησης, και ότι ο Βελισάριος κατάφερε να κερδίσει και χάρις σε αυτές τις δυο παραμέτρους, με το συγκεκριμένο συμβάν να λειτουργεί και ως παραλληλία με την εκστρατεία στην Καλλίνικο. Χαρακτηριστικά, στην τότε εκστρατεία, οι στρατιώτες εμφανίζουν τάσεις απειθαρχίας, αντιδρούν στην ομιλία του Βελισαρίου, και εν τέλει ηττώνται. Τέλος, σύμφωνα με τον C. WHATELY, το γεγονός ότι οι Βυζαντινοί «ανοίγουν» και «κλείνουν» την θεματική επιστολών και λόγων, ενώ τα του Περόζη βρίσκονται στο ενδιάμεσο, υπογραμμίζει την κυριαρχία των πρώτων, και τον αποκλεισμό των Περσών σχετικά με τη μάχη. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.110-129,160-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. *Zachariah of Mitylene* σελ.225,226,228,262. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. G. Greatrex – H. Elton – R. Burgess, "Urbicius' Epitedeuma" σελ. παντού. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.80,90,108. M. WHITBY, *Rome at War AD - 293-696*, Osprey

Η κύρια αναμέτρηση που ακολούθησε και διεξήχθη μεταξύ των δύο αντιπάλων λίγο μετά το πέρας του μεσημεριού, και αφού προηγουμένως οι δυο στρατοί ήταν παρατεταγμένα αντιμέτωποι χωρίς να λάβουν κάποια επιθετική ενέργεια⁸⁹, αποτέλεσε μια διφασική μάχη, γεμάτη από μια πληθώρα τακτικών ενεργειών, έντονων συγκρούσεων και εφαρμοσμένων τεχνασμάτων, με την σημασία της τάξης και της πειθαρχίας να έχει καίριο ρόλο στο αποτέλεσμα, η οποία ολοκληρώθηκε με θριαμβευτικό τρόπο για τους Βυζαντινούς και με τους Πέρσες να έχουν βαριές απώλειες. Κάποια στοιχεία που αξίζει να αναφερθούν είναι η πρόταση του Φάρα να τοποθετηθεί πίσω από το λόφο ώστε την κατάλληλη στιγμή να επιτεθεί στους ανυποψίαστους Πέρσες, κάτι που στέφθηκε με επιτυχία, οι Σασσανιδικές τακτικές και ο τρόπος αντιμετώπισης τους, οι οποίες επιβεβαιώνονται στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, και η λειτουργικότητα της τάφρου καθώς δεν αναφέρονται μάχες στο κεντρικό σημείο της παρά μόνο στα πλευρά, στοιχεία που υποδεικνύουν την υψηλή στρατηγική σκέψη του Βελισαρίου. Επιπροσθέτως, μνεία χρίζουν τα τεχνάσματα και η αποτελεσματικότητα των ιπποτοξοτών, κυρίως μέσω της τοποθέτησης τους στο συγκεκριμένο σημείο της τάφρου από τον Βελισάριο, η αντίληψη των Περσικών τακτικών και η εξουδετέρωση τους από τον Βελισάριο, όπως η επίθεση του Βαρεσμάνη και η έφοδος των Αθανάτων, που οδήγησε στον θάνατο του τελευταίου. Τέλος, η διαταγή του Βυζαντινού στρατηγού να διακοπεί το κυνήγι των αντιπάλων που λιποτακτούσαν κατά το τέλος της μάχης, οφειλόταν σε περίπτωση πιθανής ανασυγκρότησης του αντιπάλου η οποία ενδεχομένως να είχε αρνητικές συνέπειες για τους Αυτοκρατορικούς, καθώς, όπως σημειώνει ο Προκόπιος αναφορικά με τη μάχη στο Τρικάμαρο το 533 μ.Χ. εναντίον των Βανδάλων, τα Βυζαντινά στρατεύματα ήταν ευάλωτα όταν κυνηγούσαν τους εναπομείναντες αντιπάλους, ενώ και το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* τονίζει πως πρέπει να ληφθεί μια προσεκτική στάση μετά το τέλος μιας σύγκρουσης⁹⁰.

Publishing, Great Britain, 2002 σελ.21. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26

⁸⁹ Ο λόγος οφειλόταν στο ότι οι Βυζαντινοί γευμάτιζαν το μεσημέρι και ως εκ τούτου, από την στιγμή που δεν είχαν την δυνατότητα να γευματίσουν καθώς περίμεναν την μάχη, θα ήταν πιο αδύναμοι ή ανήσυχτοι κατά την διάρκεια της, ή πριν αυτή εκκινήσει. Επιπροσθέτως, ήταν συνήθης τακτική των Σασσανιδών να επιτίθενται το μεσημέρι λόγω της ζέστης που επικρατούσε, καθώς δυσχέρανε τον αντίπαλο που δεν ήταν συνηθισμένος σε τέτοιες θερμοκρασίες. Χαρακτηριστικό συμβάν, αποτελεί η αδυναμία των Πέτρου και Ιωάννη και η ακολούθως εκμετάλλευση της από τον Πέρση Ναβέδη στην *Νίσιβη* το 541 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.122,123,414-417. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.356,357

⁹⁰ Σχετικά με την πρόταση του Φάρα και την αποδοχή του αιτήματος από τον Βελισάριο αναφορικά με τη χρήση του λόφου, ενδεχομένως να αποτελεί συγγραφικό τέχνασμα του Προκοπίου στην προσπάθεια του να παρουσιάσει τον στρατηγό ως έναν προσιτό διοικητή, καθώς λαμβάνει συμβουλές από έναν υφιστάμενο του, και μάλιστα Έρουλο. Από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη τις ενδελεχείς, στρατηγικές προετοιμασίες του Βελισαρίου σχετικά με την μάχη, φαντάζει λογικό η τοποθέτηση του Φάρα σε εκείνο το σημείο να αποτελούσε σχέδιο του πρώτου. Ως εκ τούτου, η τοποθέτηση του Φάρα στον λόφο, ενδέχεται να ήταν ιδέα του Βελισαρίου, με τον Προκόπιο να σημειώνει πως αποτελούσε πρόταση του Φάρα με σκοπό να παρουσιάσει τον στρατηγό ως προσιτό διοικητή. Επιπροσθέτως, τα κριτήρια που αναφέρει ο Περόζης στην ομιλία του προς τους στρατιώτες του, και τα οποία θα οδηγήσουν στην Σασσανιδική νίκη, όπως και οι παράγοντες που σημειώνονται στον αντίστοιχο λόγο του Βελισαρίου προς τους πολεμιστές του σχετικά με την στάση που οφείλουν να επιδείξουν στην πορεία της μάχης, παρατηρείται, ότι αρκετά από αυτά, όχι μόνο είναι αντιστρόφως ανάλογα και παράλληλα, αλλά μάλιστα καθρεφτίζονται, παρομοίως, κατά την διάρκεια της σύγκρουσης. Χαρακτηριστικά, ο Βελισάριος τονίζει στους άνδρες του πως αν δείξουν πειθαρχία και σθένος στην μάχη, θα κερδίσουν, ενώ ο Περόζης σημειώνει πως οι Βυζαντινοί είναι δειλοί, ακατάλληλοι για μάχη και ότι θα ολιγωρήσουν κατά την διάρκεια της σύγκρουσης και πως για αυτούς του λόγους έστησαν τάφρο. Αντιθέτως, τονίζει πως οι Πέρσες θα κερδίσουν λόγω της αριθμητικής τους υπεροχής. Επ' ακολούθως, στην

Η νίκη του Βελισαρίου στο Δάρας, σηματοδότησε μια σημαντική στιγμή στις μακροχρόνιες πολεμικές επιχειρήσεις του Ανατολικού μετώπου, γιατί ήταν η πρώτη φορά που μια Βυζαντινή δύναμη, και μάλιστα αριθμητικά αρκετά κατώτερη, όχι μόνο κατόρθωσε να νικήσει τους Πέρσες στο πολεμικό πεδίο μετά από χρόνια, αλλά κατάφερε και να αλλάξει το είδος των συγκρούσεων μεταξύ Βυζαντινών και Περσών, καθώς πλέον οι τελευταίοι θα αποφεύγουν να συγκρουστούν με τους πρώτους σε ανοιχτή μάχη παράταξης για αρκετό χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, η νίκη είχε μεγάλη ψυχολογική σημασία. Οι Σασσανίδες έχασαν τον μεγαλύτερο μέρος του στρατού τους στη μάχη⁹¹, ο

μάχη, γίνεται αντιληπτό πως η τάφος ακυρώνει την αριθμητική πλειονότητα των Σασσανιδών, οι Βυζαντινοί αποδεικνύονται γενναίοι και πειθαρχημένοι, ενώ οι πρώτοι ολιγωρούν κατά την διάρκεια της σύγκρουσης. Έκτος των άλλων, σύμφωνα με τον C. Lillington-Martin, στην σύγκρουση αντηχούν οι Ελληνοπερσικές συγκρούσεις του 480-479 π.Χ., που βεβαίως αποτελούν λογοτεχνικά τεχνάσματα του Προκοπίου. Τέλος, η σημασία της τάξης και της πειθαρχίας, όπου δηλώνεται χαρακτηριστικά από τον Προκόπιο, πιθανόν να αντηχεί στην εκστρατεία της Καλλίνικου, 531 μ.Χ., καθώς η απειθαρχία των στρατιωτών είναι εκείνη που οδήγησε στην ήττα. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.116-129,160-177, *History*, vol. II σελ.234-237. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380. Zachariah of Mitylene σελ.224,225. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.181. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228-231,254-257,274-277,354-361,364,365. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.606,607. C. LILLINGTON-MARTIN, "Archaeological and Ancient" σελ.307. G. GREATREX., *Rome and Persia* σελ.180-184. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.83,84,90-93,100. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.32,33,35. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.282,283. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.84,85. E. N. LUTTWAK, *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge – Massachusetts – London 2009 σελ.78-80

⁹¹ Αν και η δήλωση του Προκοπίου περί εξόντωσης του μισού Περσικού στρατού μοιάζει υπερβολική, δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι στο τέλος της μάχης, ο Σασσανιδικός στρατός λιποτάκτησε, και επομένως, μια έφοδος σε έναν όχλο από κυνηγημένους μπορεί να φέρει μεγάλο αριθμό σε απώλειες και ως εκ τούτου, να μην η αναφορά του Προκόπιου ενδεχομένως να είναι πλασματική, ωστόσο ο αριθμός των θυμάτων θα ήταν αρκετά μεγάλος. Επίσης, οι κυνηγημένοι στρατιώτες, κατά πάσα πιθανότητα, θα ήταν πεζικάριοι, μιας και το ιππικό μπορεί να διαφύγει ευκολότερα του κινδύνου. Ως προς αυτό, μπορεί να ειπωθεί πως το Περσικό πεζικό δεν ήταν ιδιαίτερα εκπαιδευμένο και οπλισμένο. Άρα, θα ήταν εύκολα θύματα μιας ορμητικής επίθεσης, ιδίως έχοντας διαλυθεί με αναρχία. Μάλιστα, και οι Μαλάλας και Ζαχαρίας σημειώνουν ότι οι Σασσανίδες είχαν σοβαρές απώλειες. Σχετικά με τους αριθμούς που παρέχει ο Προκόπιος, γενικά, στο επεισόδιο της μάχης στο Δάρας, παρατηρείται ότι αποτελούν ένα μείγμα ασαφών και συγκεκριμένων αριθμών, με ιδιαίτερη έμφαση σε ακριβείς αριθμούς σχετικά με τα Βυζαντινά στρατεύματα και λεπτομερή, κατά βάση, στοιχεία αναφορικά με τις Περσικές απώλειες, 8.000, κάτι που είναι λογικό με βάση τις πληροφορίες που θα είχε πρόσβαση. Δηλαδή, είχε καλύτερη γνώση περί των Αυτοκρατορικών στρατευμάτων, έναντι των Σασσανιδικών. Πάντως, δεν παρέχει πληροφορίες για τις Βυζαντινές απώλειες, ίσως επειδή σκοπός του είναι να τονίσει την σπουδαία, θριαμβευτική, νίκη των Βυζαντινών, και κυρίως να υπογραμμίσει την υψηλή στρατηγική και διοίκηση του Βελισαρίου, καθώς υπερκέρασε τον άνισο, αριθμητικά, αντίπαλο. Ως προς αυτό, ο C. Whately θεωρεί πως η φράση του Προκοπίου «μακροῦ γὰρ χρόνου Ρωμαίων τῇ μάχῃ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἠσσήθησαν Πέρσαι», η οποία αντανακλά στον Θουκυδίδη, υποδεικνύει την επικράτηση των Βυζαντινών παρά την άνιση, αριθμητικά, μάχη, και υπογραμμίζει την αντιλαμβανομένη βαρύτητα της σύγκρουσης. Τα σύνολα των στρατευμάτων που παρέχονται, 25.000 Βυζαντινοί και 50.000 Πέρσες, μοιάζουν λογικά, με βάση τις πληροφορίες σχετικά με τους στρατούς του 6^{ου} αιώνα στην Ανατολή, όπου ο αριθμός τους ήταν τυποποιημένος, ενώ τα άφθονα πολλαπλάσια του δέκα υποδηλώνουν τη χρήση στρογγυλοποιημένων εκτιμήσεων, στοιχείο που υπάρχει τόσο στους στρατούς της Υστερης Αρχαιότητας, όσο και στο Στρατηγικό του Μαυρικίου. Τέλος, η χρήση των αριθμών από τον Προκόπιο, παρατείνεται ότι βασίζεται σε πρακτικές κλασικής ιστοριογραφίας, εξυπηρετούν λογοτεχνικούς σκοπούς, όπως για εύκολη αναγνωσιμότητα, ενώ με βάση ότι δεν παρέχει πληροφορίες για τις απώλειες, ή ότι μέσω των αριθμών ενδεχομένως να σκοπεύει να υπογραμμίσει την Βυζαντινή νίκη, το πράττει για επιλεκτικούς λόγους και όχι για χειραγώγηση. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.152,153. IOANNES MALALAE *Chronographia* σελ.380. Zachariah of Mitylene σελ.225. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.1770,171,356-361. C. WHATELY, "Some Observations on Procopius' Use of Numbers in Descriptions of Combat in Wars Books1-7", *Phoenix* 69.3, 2015 σελ.396-400,406,407. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.185. B.

Περόζης έπεσε σε δυσμένεια⁹², στον Ιππόδρομο ανεγέρθηκε ένα χάλκινο άγαλμα που απεικόνιζε τον Αυτοκράτορα έφιππο εις μνήμην του θριάμβου, συνοδευμένο με ένα επίγραμμα που τόνιζε το μεγαλείο του Ιουστινιανού Α', ενώ και η χαμένη έκθεση του Περσικού πολέμου του Ιωάννη Λυδού, εορτάζει την νίκη, μνημονεύοντας τον Αυτοκράτορα ως θριαμβευτή⁹³. Αναφορικά με τη μάχη, ο Βελισάριος, λαμβάνοντας υπόψη ποικίλες παραμέτρους, υιοθέτησε μια ιδιαίτερη αμυντική τακτική, με χαρακτηριστικό γνώρισμα της την ύπαρξη ενός πολύπλοκου συστήματος τάφρου, σκοπός της οποίας ήταν να εξαλείψει το αριθμητικό πλεονέκτημα του αντίπαλου, και κυρίως να αναχαιτίσει τους πανίσχυρους Σασσανίδες ιππείς, κάνοντας χρήση του δικού του ιππικού. Ως εκ τούτου, από τακτική σκοπιά, κατόρθωσε να αντιμετωπίσει με επιτυχία το Περσικό ιππικό, θέτοντας μάλιστα ως κύριο πολεμικό όπλο του, και συνεπώς ρυθμιστικό παράγοντα σε μια μάχη, την χρήση βαρέως ιππικού και ιπποτοξοτών, στρατηγική που θα υιοθετήσει και στις μελλοντικές συγκρούσεις του. Επιπροσθέτως, είχε καλύτερη αντίληψη της κατάστασης και ορθή στρατηγική σκέψη και στάση σε σχέση με τον Περόζη. Από την άλλη, απόρροια του αποτελέσματος της αναμέτρησης, δεν ήταν μόνο ότι σημείωσε μια σημαντική νίκη εναντίον των Περσών, της οποίας ο αντίκτυπος ήταν κυρίως ψυχολογικός, αλλά και το ότι κατάφερε να φέρει εις πέρας με εμφατικό τρόπο την πρώτη του δύσκολη αποστολή ως *Magister Militum Praesentalis*, αποδεικνύοντας

RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.283,284. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26,30,35. Χ. ΠΑΠΑΞΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.85. H. ELTON, "Military Forces" σελ.284-286. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.19-21. W. TREADGOLD, "Standardized Numbers in the Byzantine Army", *War in History* 12, January 2005 σελ.1-13. Για τους αριθμούς στον Περσικό στρατό γενικά στην περίοδο του Προκοπίου βλέπε H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159-163.

⁹² Μάλιστα, η περιγραφή του Προκοπίου αναφορικά με τη χρήση της τάφρου και τη τοποθέτηση των «Μασσαγετών» ιππέων μπροστά από αυτήν, και γενικώς μέσω της συμμετοχής και της αποτελεσματικότητας τους στη μάχη, όπως και τα τεχνάσματα τα οποία ενήργησαν, μπορεί να συνδεθεί, αναλογικά, με την περιγραφή της νικηφόρας μάχης των Εφθαλιτών εναντίον των Περσών που παραδίδεται από τον ίδιο συγγραφέα. Μεταξύ άλλων, και στις δύο μάχες επιτιθέμενοι είναι οι Πέρσες οι οποίοι εισβάλλουν στην επικράτεια των αντιπάλων τους και ηττώνται με βαριές απώλειες, ο Σασσανίδης στρατηγός ονομάζεται Περόζης, οι αμυνόμενοι κάνουν χρήση μιας τάφρου που λειτουργεί αποτελεσματικά εναντίον των Περσών, ενώ εναποθέτουν στην κορυφή των λάβρων τους συγκεκριμένα αντικείμενα πριν την επίτευξη της νίκης. Επίσης, οι δυο αντίπαλοι στρατηγοί των περσών, ο Εφθαλίτης και ο Βελισάριος, αντιμετωπίζουν με σύνεση και προσεκτικότητα την μάχη, επιδεικνύουν στρατηγική σκέψη, ενώ σφουρηλατούν τους στρατιώτες με τάξη. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι από τις πηγές που αναφέρονται στη μάχη του Δάρας, μόνο ο Προκόπιος ονομάζει τον Σασσανίδα στρατηγό Περόζη, ενδεχομένως να οφείλεται στην βλέψη του να συνδέσει τις δυο μάχες. Ως εκ τούτου, επιλέγει να εντάξει στην αρχή του *Πρώτου Βιβλίου των Περσικών του Πολέμων* τη μάχη μεταξύ Εφθαλιτών και Περσών, με σκοπό την δημιουργία μιας ρητορικής παράλληλης σύνδεσης με τη σύγκρουση στο Δάρας, με την πρώτη να λειτουργεί ως οϊωνός αποτελέσματος της δεύτερης, υπογραμμίζοντας βασικούς πολεμικούς και στρατηγικούς παράγοντες, που λειτουργούν ως πρόλογος για την μάχη στο Δάρας. Τέλος, πρέπει να τονισθεί η ειρωνεία του Προκοπίου, καθώς το όνομα Περόζης σημαίνει νίκη, και συνεπώς γίνεται αντιληπτό πως και στις δυο συγκρούσεις του Περόζη, η νίκη πηγαίνει στους αντιπάλους του. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.20-31,104-129. C. LILLINGTON-MARTIN, "Archaeological and Ancient" σελ.306,307. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.69-72,74,75

⁹³Σύμφωνα με τον J. Haury, ο Βελισάριος, αμέσως μετά την μάχη, έστειλε αναφορά στον Ιουστινιανό Α'. *Anthologia Graeca*, vols. III (Buch IX-XI) – IV (Buch XII-XVI), (ed.) Beckby Hermann, Ernst Heimeran Verlag, München 1958 vol. IV σελ.336,555. στο εξής *Anthologia Graeca*, vol. *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vols. I-II, (ed.) Th. Preger, B. G. Teubner, Lipsiae 1901-1907 vol. I σελ.60. στο εξής *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vol. IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres* σελ.55,56,116. J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Justinian" σελ.5,6. B. CROKE, "Justinian's Bulgar Victory Celebration", *Christian Chronicles and Byzantine History - 5th-6th Centuries*, [Variorum], Ashgate Publishing Limited, 1992 σελ.192-194

την στρατιωτική και διοικητική ικανότητα του, όπως και ότι είχε τα προσόντα που απαιτούσε μια τέτοια κρίσιμη θέση.

Τέλος, αν και οι Πέρσες, αρχικά, δεν εγκατέλειψαν ολοκληρωτικά την Βυζαντινή Μεσοποταμία, κάτι που ενδεχομένως υποδεικνύει πως η θριαμβική παρουσίαση του Προκοπίου, πιθανόν, να είναι υποκειμενική ένεκα του πρωταγωνιστικού ρόλου που είχε ο Βελισάριος, ωστόσο η ήττα των Σασσανιδών στα Σατάλα, περιοχή της Αρμενίας, από τους Σίττα και Δωρόθεο, σε συνδυασμό με την κατάληψη οχυρών θέσεων στην Περσαρμενία από τους Βυζαντινούς και της νίκη τους στο Δάρας, ανάγκασαν τον Μεγάλο Βασιλέα να αναθεωρήσει την σκέψη του περί συνέχισης του πολέμου με τον Ιουστινιανό Α'. Ως εκ τούτου, οι Ρουφίνος και Ερμογένης μετέβησαν στην Αυλή του Καβάδη με σκοπό την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για πιθανή σύναψη ειρήνης⁹⁴.

1.5. Η Εκστρατεία στην Καλλίνικο και το Τέλος της Πρώτης Παρουσίας του Βελισαρίου στο Περσικό Μέτωπο

Παρά την αρχική εντύπωση που είχε δοθεί, σχετικά με πιθανή σύναψη ειρήνης μεταξύ Κωνσταντινουπόλεως και Κτησιφώντας, ο Καβάδης, το 531 μ.Χ., θα αναιρέσει την προηγούμενη στάση του και θα ανανεώσει τον πόλεμο εναντίον των Βυζαντινών⁹⁵.

Αυτή τη φορά, οι Πέρσες, ακολουθώντας την συμβουλή του Λαχμίδη φυλάρχου Αλ Μουντίρ, θα εισβάλουν στην Βυζαντινή επικράτεια κατά μήκος του *Ευφράτη*, καθώς η αναδιοργάνωση του Βυζαντινού στρατού στη περιοχή των συνόρων της *Μεσοποταμίας* σε συνδυασμό με τις ήττες του προηγούμενου έτους, κυρίως στο Δάρας, τους ανάγκασαν να καταφύγουν σε νέο μονοπάτι εισβολής⁹⁶. Έτσι, στις αρχές της Άνοιξης, το 531 μ.Χ., ένας Σασσανιδικός στρατός υπό τον Αζαρέθ⁹⁷, αποτελούμενος μόνο από ιππείς, θα εισβάλλει

⁹⁴PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.128-141. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.380-384. Zachariah of Mitylene σελ.224,225. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.181. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica", *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [Monumenta Germaniae Historica: Auctores Antiquissimi, vol. XI.II], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1894 σελ.198. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana", *SRGUS*, [MGH], Weidmannos, Berolini 1878 σελ.130. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.185-192. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.91,92. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.283,284. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.610

⁹⁵ Σχετικά με τους λόγους που ο Μεγάλος Βασιλέας αποφάσισε να εκκινήσει τον πόλεμο εναντίον των Βυζαντινών, αυτοί εντοπίζονται στα θέληγτρα που υποσχόταν στους Πέρσες η μυστική συμφωνία που είχαν συνάψει με τους Σαμαρείτες εναντίον των Βυζαντινών, και στην απώλεια της Περσικής επικυριαρχίας και κατοχής στην Αρμενία. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.383,384. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.178,179. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.191,192. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.92. R. BROWNING, *Justinian* σελ.92. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.377

⁹⁶PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.144,145,152-157. Zachariah of Mitylene σελ.225. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.192. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.285

⁹⁷ Ο Ζαχαρίας της Μυτιλήνης ονομάζει τον Σασσανίδα διοικητή Asthebid, ενώ ο Ιωάννης Μαλάλας 'Εξαράθ, όπου σύμφωνα με τους ερευνητές, σχετίζονται με το αξίωμα του hazaraft. Το Χρονικό του 640 μ.Χ. τον αναφέρει Zuraq, ενώ ο Ενάργιος, ο οποίος αντλεί από τον Προκόπιο, Αζαρέθ. Ενδέχεται το Zuraq, εν ουσία, να αποτελεί μια μορφή του ονόματος Αζαρέθης, και το Χρονικό του 640 μ.Χ. να τον ονομάζει έτσι, λόγω μη καλής πληροφόρησης περί των γεγονότων. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.144,145,160,161. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387. Zachariah of Mitylene σελ.225. AN. PALMER, "A Chronicle Composed AD 640", *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles*, intr. - transl. and anno. by Palmer An., incl. two seventh-century Syriac apocalyptic texts intr. - transl. and anno. by Brock Se., with added anno. and an hist. intr. by Hoyland Rob., [Translated Texts for Historians 15], Liverpool University Press, Liverpool 1993 σελ.21. *The Ecclesiastical History of*

στην Βυζαντινή επικράτεια από το Κιρκέσιο. Οδηγός της αποστολής ήταν ο Αλ Μουντίρ, έχοντας μαζί του 5.000 πολεμιστές, ενώ το σύνολο των συνασπισμένων Περσικών δυνάμεων αριθμούσε 15.000 άνδρες. Στόχος της εκστρατείας ήταν η Αντιόχεια. Το γεγονός ότι ο Σασσανιδικός στρατός αποτελούνταν μόνο από ιππείς ενδεχομένως να υπογραμμίζει την φύση της εκστρατείας, ήτοι η δημιουργία γρήγορου χτυπήματος και λεηλασίας⁹⁸.

Ακολουθώντας το σχέδιο του Αλ Μουντίρ, ο Σασσανιδικός στρατός θα καταφέρει να διασχίσει την Βυζαντινή επικράτεια, अपαρατήρητος, μέχρι την Καλλίνικο⁹⁹. Όταν ο Βελισάριος ειδοποιήθηκε για την Περσική εισβολή, βιάστηκε με σπουδή εναντίον του εχθρού, μαζί με μια δύναμη 8.000 ιππέων, ενώ είχε αφήσει ένα σημαντικό τμήμα του στρατού του στο Δάρας και σε άλλες αφρούρητες πόλεις. Η επιλογή του στρατηγού να βιάσει χωρίς όλες τις πολεμικές δυνάμεις, οφειλόταν στο γεγονός ότι δεν γνώριζε άμα η Περσική εισβολή ήταν κίνηση αντιπερισπασμού, και ως εκ τούτου προτίμησε να μην διακινδυνεύσει να αφήσει το Δάρας, και εν γένει την ευρύτερη περιοχή, χωρίς στρατό σε περίπτωση επίθεσης. Επίσης, το γεγονός ότι επέλεξε να κινηθεί με μια τέτοια μικρή δύναμη, ενδεχομένως να υποδεικνύει το σχέδιο του Βελισαρίου, το οποίο πιθανόν να ήταν μια αποστολή αναγνώρισης, εξαναγκασμού του εχθρού και λήψης μέτρων προστασίας της περιοχής. Άλλωστε, βασικό γνώρισμα μιας μικρής δύναμης δεν είναι η ισχύ της, αλλά η κινητικότητα της, όταν μάλιστα απαρτίζεται από ιππείς, ιδιότητα που εναρμονίζεται αδιατάρακτα σε αποστολή αναγνώρισης, ενώ και το σχέδιο δράσης που εντέλει έπραξε ο στρατηγός υπογραμμίζουν τα παραπάνω¹⁰⁰.

Ο Βελισάριος κατάφερε μέσα σε δυο εβδομάδες να υπερκεράσει την πορεία του εχθρού, φτάνοντας μέχρι την Χαλκίδα, και να φράξει, κατά αυτό τον τρόπο, τον δρόμο προς τα Δυτικά. Κατά πάσα πιθανότητα, σε αυτό το σημείο ενώθηκε ο στρατός του Βελισαρίου με αυτόν του Γασσανιδή συμμάχου Αρέθα με τους 5.000 πολεμιστές του¹⁰¹. Εν τω μεταξύ οι Πέρσες είχαν στήσει στρατόπεδο δίπλα στην πόλη Γαββουλών, την οποία και πολιορκούσαν, λεηλατώντας παράλληλα τη γύρω περιοχή. Τότε ο Σουνίκας, με 4.000 στρατιώτες, επιτέθηκε σε έναν όμιλο αντίπαλων, διάσπαρτων, πολεμιστών που

Evagrius σελ.162,163. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.196. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.499. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.292,293

⁹⁸PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.144,145,160,161. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.195,196. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.285. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.199

⁹⁹ Η σημείωση του Προκοπίου στο *Περί Κτισμάτων* σχετικά με την κακή κατάσταση των φρουρίων Κιρκέσιο και Ζηνοβία, η οποία πάραξε στους Πέρσες μια ανενόχλητη πορεία κατά μήκος του Ευφράτη, κατά πάσα πιθανότητα, αναφέρεται στην συγκεκριμένη ανενόχλητη εισβολή του Σασσανιδικού στρατού. PROCOPIUS, *Buildings*, vol. VII σελ.134-137,148-151

¹⁰⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-165. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.232,233. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.196,197. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.285,286

¹⁰¹ Σχετικά με το σύνολο των συνασπισμένων βυζαντινών μονάδων, ο Προκόπιος σημειώνει πως αποτελούνταν από 20.000 στρατιώτες, ενώ ο Μαλάλας από 21.000, αριθμοί που είναι κοντά, και ως εκ τούτου, αξιόπιστοι. Το γεγονός ότι ο Προκόπιος παραθέτει στρογγυλοποιημένο αριθμό, αποτελεί πάγια συγγραφική τακτική του, τουλάχιστον αναφορικά με τους Περσικούς πολέμους, όπου εξυπηρετεί λογοτεχνικούς σκοπούς, όπως εύκολη αναγνωσιμότητα, ενώ το πράττει για επιλεκτικούς λόγους. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-163. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.197. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.397,399,400,406,407. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.19

ληλατούσε την εκεί περιοχή, σημειώνοντας απώλειες στον εχθρό, και μαθαίνοντας, μέσω των αιχμαλώτων, τα Περσικά σχέδια. Παρα ταύτα, η ενέργεια του ήγειρε την οργή του Βελισαρίου καθώς είχε παραβιάσει την εντολή του τελευταίου περί της μη συμπλοκής σε σύγκρουση. Πιθανόν, η οργή του Βελισαρίου, πέρα από το γεγονός της περιφρόνησης της εντολής, να οφειλόταν στο ότι ο Σουνίκας, μέσω της επίθεσης του, κατέστρεψε το σχέδιο αιφνιδιασμού που ενδεχομένως σχεδίαζε ο στρατηγός εναντίον των Περσών. Πάντως, αυτή η απειθαρχία του Σουνίκα θα αποτελέσει την πρώτη ένδειξη για τις δυσκολίες και αγκυλώσεις που θα συναντήσει ο Βελισάριος κατά τη διάρκεια της εκστρατείας από τους υφιστάμενους του¹⁰².

Ο Ερμογένης, έχοντας μαζί του μια δύναμη 4.000 ανδρών υπό τους Άσκάν/Άψκαλ, Στέφανο, Σίμμα και κάποιους έξαρχους, ενώθηκε με τον Βελισάριο στο Βαρβαϊσισσόν, περιοχή στην οποία είχε προωθηθεί ο τελευταίος καθώς ακολουθούσε κατά πόδας τον Σασσανιδικό στρατό. Εκεί, συμφιλίωσε τον στρατηγό με τους υφισταμένους αξιωματικούς του, και κυρίως με τον Σουνίκα, πράξη που, σύμφωνα με τον Μαλάλα, στέφθηκε με επιτυχία και παρακίνησε τον, πιθανότατα, όχι απόλυτα απροβλημάτιστο Βυζαντινό στρατό να βαδίσει με ορμή εναντίον του εχθρού. Από την πλευρά τους οι Πέρσες, έχοντας αλώσει το Γαββουλών, μόλις ειδοποιήθηκαν για την άφιξη του Βελισαρίου, τράπηκαν σε φυγή προς την επικράτεια τους, ακυρώνοντας την πορεία της εκστρατείας τους που είχε ως στόχο την Αντιόχεια, με τους Βυζαντινούς να τους ακολουθούν από απόσταση ασφαλείας και ως εκ τούτου αναγκάζοντας τους σε υποχώρηση¹⁰³.

Εντέλει, οι οπισθοχωρούντες Πέρσες θα φτάσουν μέχρι την Καλλίνικο, διανυκτερεύοντας απέναντι από την πόλη, στις όχθες του Ευφράτη, μέρος το οποίο αποτελούσε σημείο καμπής, καθώς μετά το πέρας αυτού του σημείου, την επόμενη μέρα, θα μπορούσαν να διαφύγουν με ασφάλεια προς την επικράτεια τους. Παρά την επικείμενη υποχώρηση των Σασσανιδών, δεν άργησαν να επανεμφανιστούν οι τριβές μεταξύ Βελισαρίου και αξιωματικών του σε ακόμα μεγαλύτερη ένταση. Ο Βελισάριος που παρακολουθούσε υπό απόσταση ασφαλείας την φυγή των αντιπάλων, διέκρινε πως η αποστολή του είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία, καθώς είχε καταφέρει την υποχώρηση του εχθρού χωρίς την ανάγκη σύγκρουσης, έχοντας ασφαλίσει τις Ανατολικές επαρχίες, και κυρίως την Αντιόχεια που αποτελούσε τον στόχο της Σασσανιδικής επέλασης. Μάλιστα, το γεγονός ότι ο Βελισάριος στην αρχή της εκστρατείας είχε πάρει μαζί του μόνο 8.000 άνδρες, ενδεχομένως να υποδεικνυε το σχέδιο του, το οποίο δεν εναρμονιζόταν με μια σφοδρή σύγκρουση, και ως εκ τούτου η μικρή δύναμη που είχε στα χέρια του να αποτελούσε τροχοπέδη για τη λήψη απόφασης μιας αιματηρής μάχης. Από την πλευρά τους οι αξιωματικοί επιθυμούσαν μια αιματηρή σύγκρουση με τους Πέρσες, θεωρώντας

¹⁰²Επίσης, το *Στρατηγικό του Μαυρικού*, σημειώνει πως πρέπει να αποφεύγονται συγκρούσεις με τον αντίπαλο, πρώτου ο τελευταίος δείξει τις πραγματικές προθέσεις του. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.244,245. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.197. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.285,286. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas Über die Schlacht bei Callinicum (19.04.531)”, CC XIV, 2011 σελ.72,73. Παραδείγματα παραβίασης εντολών αξιωματικών προς ανώτερους τους δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο, ιδίως από πλευράς πολεμιστών Ουννικής καταγωγής. Χαρακτηριστικά η στάση τους κατά τον Βανδαλικό πόλεμο. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.112,113,210-213,228-233

¹⁰³PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.154,155,162,163,177,178. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. *Zachariah of Mitylene* σελ.225. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.199. C. WHATELY, *Descriptions of Battle in the Wars of Procopius*, Thesis, University of Warwick, March 2009 (PhD Thesis) σελ.348,349. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.73-76. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.197,198. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286

πως δεν έπρεπε να τους αφήσουν να φύγουν αναίμακτα και κυρίως στο να τους εκδικηθούν για την επίθεση τους, αντιτέθηκαν με χλευασμό στη στάση του Βελισαρίου που θεωρούσε την μάχη περιττή και ανώφελη¹⁰⁴.

Ο στρατηγός, παρατηρώντας την επιθυμία του στρατού του για μάχη, απεύθυνε λόγο στην προσπάθεια του να αποτρέψει την άσκοπη σύγκρουση, τονίζοντας ότι οι Βυζαντινοί είχαν καταφέρει την άτακτη υποχώρηση του εχθρού χωρίς απώλειες και συνεπώς, όχι μόνο πιθανή μάχη θα ήταν ανώφελη, αλλά ενδεχόμενη ήττα τους θα είχε αρνητικά αποτελέσματα για τις Ανατολικές επαρχίες της Αυτοκρατορίας, καθώς σημαντικό μέρος του στρατού θα είχε αποδεκατιστεί. Τέλος, σημειώνει ότι η νηστεία και η κούραση που τους είχε καταβάλλει, μιας και ήταν ήδη Μεγάλο Σάββατο, θα παρεμπόδιζαν σημαντικά τη δράση και την ενέργεια τους κατά τη διάρκεια της μάχης. Παρά ταύτα, η προσπάθεια του αποδείχθηκε μάταιη, καθώς ως απάντηση έλαβε μια παρορμητική οχλοβοή που επιδίωκε μια αιματηρή μάχη εκδίκησης με τους Πέρσες, μη διστάζοντας να τον λιοδορήσουν ανοιχτά περί δειλίας και να αμφισβητήσουν την τακτική του. Ως εκ τούτου, αναγκάστηκε να υποκύψει στην επιθυμία του ανυπότακτου στρατεύματος του και να μεταβεί απέναντι από την Καλλίνικο, σημείο στο οποίο είχαν στρατοπεδεύει οι Πέρσες με σκοπό την διεξαγωγή μάχης¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Σημεία του *Στρατηγικού του Μαυρικίου*, υποστηρίζουν πως η στάση του Βελισαρίου ήταν ορθή. Κατά παρόμοιο τρόπο και το *Περί Στρατηγίας*, το οποίο μάλιστα κάνει ειδική αναφορά στον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.162-167. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.296. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί Στρατηγίας”, *Three Byzantine Military Treatises*, (ed.) G. T. Dennis, [CFHB XXV], Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1985 σελ.102-105. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.198. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.77,78. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349

¹⁰⁵ Η αντίδραση των στρατιωτών στην ομιλία του Βελισαρίου, υπογραμμίζει ότι ο στρατηγός δεν μπορεί να ελέγξει την κατάσταση. Αντίθετα, στην ομιλία του Αζαρέθι προς τους πολεμιστές του, οι τελευταίοι δεν αντιδρούν, και ο Πέρσης διοικητής προχωρά στην οργάνωση της πολεμικής του γραμμής. Αυτό υποδεικνύει ότι ο Αζαρεθής είχε τον έλεγχο των ανδρών του και ότι η ομιλία του είχε αποτέλεσμα, εν αντιθέσει με τον Βελισάριο. Μάλιστα, παρατηρείται μια αντίστροφη παραλληλία μεταξύ της μάχης στο Δάρας και στις συγκρούσεις στην Καλλίνικο. Χαρακτηριστικά, στην πρώτη, ο Βελισάριος, μετά την ολοκλήρωση της ομιλίας του, άμεσα προβαίνει στην διάταξη των στρατιωτών του σε θέση μάχης, κάτι που υποδεικνύει ότι είχε τον έλεγχο των τελευταίων και ότι η ομιλία του είχε αποτέλεσμα. Το περιεχόμενο της ομιλίας του, έμμεσα, δήλωνε την σημασία της τάξης και της πειθαρχίας εν όψει μιας πολεμικής αναμέτρησης, και ότι ο Βελισάριος κατάφερε να κερδίσει και χάρις σε αυτές τις δυο παραμέτρους. Εν αντιθέσει, στην Καλλίνικο, οι στρατιώτες εμφανίζουν τάσεις απειθαρχίας, αντιδρούν στην ομιλία του Βελισαρίου και εν τέλει ηττώνται. Μέσω αυτών, ο Προκόπιος, έμμεσα υποδεικνύει τους λόγους που οδήγησαν στην ήττα των Βυζαντινών, και αντιστρόφως στην νίκη των Σασσανιδών, σχετικά με την εκστρατεία στην Καλλίνικο. Σχετικά με το θέμα της νηστείας, ο Ζαχαρίας σημειώνει πως ο Πέρσης στρατηγός ζήτησε από τους Βυζαντινούς να παραιτηθούν από τη θέληση τους για μάχη με σκοπό να σεβαστούν τη νηστεία και να τιμήσουν την εορτή του Πάσχα. Αν και ο Βελισάριος συμφώνησε, καθώς είχε υπολογίσει την συγκεκριμένη παράμετρο, οι λοιποί Βυζαντινοί αξιωματούχοι και στρατιώτες απέρριψαν την πρόταση, μην επιθυμώντας να σεβαστούν την ημέρα εν αντιθέσει με τον στρατηγό. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Ζαχαρίας δε παραλείπει στο έργο του να τονίζει την ευσέβεια και την σύνεση του Βελισαρίου. Επίσης, και ο Ιορδάνης, εμμέσως σημειώνει τόσο ότι η μάχη παρακινήθηκε από την απειθαρχία και την έντονη αντίδραση του στρατεύματος, την διεξαγωγή της οποίας δεν επιθυμούσε ο στρατηγός, όσο και την ασέβεια των στρατιωτών να μη τιμήσουν τη νηστεία και την εορτή του Πάσχα, εν αντιθέσει με τον Βελισάριο. Κατά παρόμοιο τρόπο κινούνται οι *Ενάγριος* και *Μιχαήλ ο Σύρος*. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.118-129,62-177. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,225,226. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. *The Chronicle of Michael the Great, Patriarch of the Syrians*, Robert Bedrosian (transl.), Sources of the Armenian Tradition, Long Branch – N.J. 2013, (First edition 1871) κεφ.98. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.77,78. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.84,85,90,91,108. B. RUBIN,

Η θέση που υιοθέτησε ο Βελισάριος σχετικά με την αποφυγή της μάχης είναι ορθή. Τα κωλύματα που είχαν αγκυλώσει τον στρατό, δηλαδή η αδυναμία που τον είχε καταβάλει από την πείνα της νηστείας σε συνδυασμό με τις πορείες, θα είχαν σίγουρα αρνητική επίδραση στην αντοχή του κατά τη διάρκεια της μάχης. Από την άλλη, περίπτωση ήττας, όχι μόνο θα κατέστρεφε σημαντικό τμήμα του Βυζαντινού στρατού, αλλά θα είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού των στρατιωτών και αξιωματικών της ευρύτερης περιοχής, με συνέπεια την αποδυνάμωση της εκεί Βυζαντινής επικράτειας, η οποία θα βρισκόταν σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση σε περίπτωση που ο νικηφόρος Περσικός στρατός, αποφάσιζε να επιτεθεί προς αυτήν. Σχετικά με τους λόγους που ο Βελισάριος αναγκάστηκε να υποκύψει στην επιθυμία των στρατιωτών του για μάχη, πιθανόν να οφειλόταν και στο γεγονός ότι φοβόταν πως κάποιοι αξιωματούχοι του θα επιτίθονταν εναντίον του εχθρού ούτως ή άλλως, κάτι που θα οδηγούσε στην συντριβή τους, άποψη που βασίζεται στην, γενικά, απειθαρχία των Βυζαντινών στρατιωτών και κυρίως του Σουνίκα, με τον οποίο ο Βελισάριος είχε έρθει σε ρήξη. Οπότε, οποιαδήποτε απόφαση και αν λάμβανε, αυτή δεν θα εισακούονταν. Επιπροσθέτως, ενδεχομένως να θεώρησε πως αν συμμετείχε στη σύγκρουση, θα φρόντιζε για μια προσεκτική αντιμετώπιση του αντιπάλου, προσπαθώντας τόσο να σβήσει, κατά αυτόν τον τρόπο, την επιθυμία των πολεμιστών του για μάχη, όσο και να προφυλάξει τον στράτευμα του από άσκοπες απώλειες. Επίσης, ενδέχεται ο Ερμογένης, παρατηρώντας την αντίδραση των στρατιωτών στην ομιλία του Βελισαρίου, να τάχθηκε με το μέρος τους και να ανάγκασε τον τελευταίο να δεχθεί το αίτημα τους. Τέλος, πιθανόν ο στρατηγός να θεώρησε πως θα ήταν προτιμότερο να συμφωνήσει για τη διεξαγωγή της μάχης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα δημιουργούνταν ολική ρήξη στο στράτευμα με αποτέλεσμα όχι μόνο τη διάλυση του, με μεμονωμένους διάσπαρτους ομίλους στρατιωτών οι όποιοι θα αποτελούσαν εύκολα θηράματα για τον Περσικό στρατό, αλλά θα έθετε σε κίνδυνο την Ανατολική Βυζαντινή επικράτεια καθώς θα ήταν αφύλαχτη. Ολοκληρώνοντας, αξιοσημείωτη είναι η αδυναμία εξουσίας του στρατηγού προς το στράτευμα του, στοιχείο το οποίο θα επανεμφανιστεί σε πολλές εκστρατείες του και ως εκ τούτου υποδηλώνει την ανεπάρκεια του σε αυτό τομέα, ανεπάρκεια που δρα αρνητικά σε τέτοιες περιπτώσεις και αποτελεί αρνητικό χαρακτηριστικό ενός διοικητή. Πάντως το γεγονός ότι από τον ενωμένο Βυζαντινό στρατό, που αριθμούσε περίπου 20.000 στρατιώτες, μόνο οι 8.000 αποτελούσαν δικό του τμήμα, και σε συνδυασμό με την παρουσία του Ερμογένη και πιθανών λοιπών έξαρχων της περιοχής, ενδεχομένως η λήψη μιας ενιαίας απόφασης να μην βασιζόταν μόνο στη γνώμη του Βελισαρίου, ή ακόμα η απειθαρχία που συνάντησε να οφειλόταν στο ότι οι υπόλοιποι στρατιώτες βρίσκονταν υπό την σχετική ηγεσία άλλων αξιωματούχων¹⁰⁶.

Das Zeitalter – Erster Band σελ.286. P. RANCE, “Battle”, *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007) σελ.343

¹⁰⁶ Σχετικά με το ζήτημα της στάσης του Ερμογένη, ο Προκόπιος αναφέρει πως δεν επιθυμούσε πραγματοποίηση της σύγκρουσης, άποψη με την οποία οι ερευνητές διαφωνούν. Τέλος, ο J.B. Bury σημειώνει πως ενδεχομένως ο Ερμογένης να μην είχε θετική στάση προς τον Βελισάριο και ως εκ τούτου να παρουσίασε την συμπεριφορά του τελευταίου με σκοτεινό τρόπο. Ο C. Whately, από την πλευρά του, θεώρει πως οι σχέσεις του Βελισαρίου με τον Ερμογένη φαίνονται θετικές, με την άποψη του βεβαία να στηρίζεται, κυρίως, στην συνεργασία των δυο αναφορικά με την μάχη στο Δάρας. Παρά ταύτα, και αυτός υποστηρίζει πως η ετυμηγορία που συστάθηκε προς τον Βελισάριο ήταν αρνητική, και η οποία οφειλόταν στους αξιωματούχους που συμμετείχαν στην εκστρατεία της Καλλίνικου και στην έκθεση του Κωνσταντίου. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.164-169. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.229,230,296,297. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να ειπωθεί ότι οι δυο βασικές πηγές αναφορικά με την εκστρατεία του 531 μ.Χ., ο *Προκόπιος* και ο *Μαλάλας*, παρουσιάζουν διαφορές σχετικά με τις κινήσεις του Βυζαντινού στρατού στα πλαίσια της Περσικής εισβολής. Ο πρώτος σημειώνει μόνο τις ταχύρυθμες κινήσεις του Βελισαρίου που οδήγησαν στη ματαίωση της Περσικής εκστρατείας, και στην θέση του για την αποφυγή της σύγκρουσης με τους Σασσανίδες, χωρίς να καταγράψει την πορεία των αντιπάλων και τις ενέργειες των υπολοίπων Βυζαντινών, ή ακόμα και τη διαμάχη του στρατηγού με τον Σουνίκα, τον τρόπο που προκάλεσε στους Αντιοχείς η άλωση των Γαββουλών και η Περσική επιδρομή¹⁰⁷. Από την άλλη, ο *Μαλάλας* ακολουθεί εντελώς διαφορετική πορεία στην αφήγηση του, καθώς υπογραμμίζει κυρίως τα στοιχεία εκείνα που λείπουν από το έργο του *Προκοπίου*, ενώ όχι μόνο η αναφορά του προς τις ενέργειες του Βελισαρίου είναι ισχνή, αλλά μάλιστα δε σημειώνει τη διένεξη μεταξύ του πρώτου και του στρατού του σχετικά με την διεξαγωγή μάχης με τους Πέρσες και τους λόγους που είχε υιοθετήσει ο στρατηγός αυτή τη στάση¹⁰⁸. Σκοπός του *Προκοπίου* είναι να επισημάνει ότι ο Βελισάριος, χάρις τις προσωπικές ταχύρυθμες ενέργειες του και την παρουσία του, εκπλήρωσε την αποστολή του σωστά, καθώς κατάφερε την αναίμακτη υποχώρηση των αντιπάλων χωρίς να σημειώσουν κάποια επιτυχία. Επομένως, η μη αναφορά του σχετικά με την Περσική πορεία και τις ενέργειες των λοιπών Βυζαντινών αξιωματούχων οφείλονται στο γεγονός ότι δεν αξίζουν δημοσίευση καθώς είτε δεν πέτυχαν κάτι αξιόλογο είτε δεν επηρέασαν την πορεία των πραγμάτων αντίστοιχα. Σχετικά με τη στάση που έλαβε ο Βελισάριος στο ζήτημα της διεξαγωγής μάχης και της υποχώρησης του μπροστά στο ανυπότακτο στράτευμα, εν ουσία υπογραμμίζει ότι ο τελευταίος αναγκάστηκε, παρά τη θέληση του, να δεχθεί την άποψη των στρατιωτών του, καθώς δεν υπήρχε άλλος τρόπος, ότι είχε ήδη επιτύχει να εκδιώξει τους Πέρσες, και συνεπώς η μάχη ήταν άσκοπη. Επομένως, ο στρατηγός είχε εκπληρώσει την αποστολή του, οποιοδήποτε αποτέλεσμα, εν συνεχεία προέκυπτε, δεν έπρεπε να τον βαρύνει, ενώ τονίζεται ότι η έλλειψη αρμονίας και απειθαρχίας ήταν αυτή που ζημίωσε την εκστρατεία, στοιχείο το οποίο τονίζεται και από τους *Ζαχαρία*, *Ιορδάνη*, *Ευάγριο*, *Μιχαήλ τον Σύρο* και *Ιωάννη Νικίου*. Ο πρώτος δηλώνει την ευσέβεια του Βελισαρίου και αντιστοίχως την μη ένδειξη σεβασμού, όπως και την απειθαρχία, των λοιπών Βυζαντινών προς την εορτή, επιρρίπτοντας την ευθύνη στους τελευταίους, ενώ σημειώνει πως η πρόταση για μη σύγκρουση έγινε από τους Πέρσες. Ο δεύτερος σημειώνει την απειθαρχία των Αυτοκρατορικών στρατιωτών οι οποίοι επιθυμούσαν μάχη παρά τις αντιρρήσεις του στρατηγού, και ο τρίτος, τα ίδια με τον *Ιορδάνη*, τονίζοντας παράλληλα πως ήταν παραμονή Πάσχα, ενώ και οι δύο δεν παραλείπουν να τονίσουν την ευσέβεια του Βελισαρίου, και αντιστοίχως την ασέβεια των στρατιωτών του. Ο *Μιχαήλ ο Σύρος* αναφέρει πως η μάχη έγινε την ημέρα του Πάσχα, εν αντιθέσει με τους παραπάνω που υπογραμμίζουν πως έγινε το Μ. Σάββατο, και οφειλόταν στην απειθαρχία των Αυτοκρατορικών στρατιωτών, χωρίς όμως να σημειώνει τον Βελισάριο. Επίσης, τονίζει ότι η πρόταση για μη σύγκρουση έγινε από τους Πέρσες, κάτι που αναφέρει και ο *Ζαχαρίας*, με την διαφορά ότι ο τελευταίος τονίζει την ευσέβεια του Βελισαρίου, ο οποίος συμφώνησε στο αίτημα τον Σασσανιδών λόγω της ιερότητας

Στρατηγίας” σελ.102-105. *Zachariah of Mitylene* σελ.225. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.199-201. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.77,78. J.B BURY., *History - Volume I* σελ.379,υποσημ.1. P. RANCE, “Battle” σελ.343. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.107,υποσημ.130

¹⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-169

¹⁰⁸ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388

της ημέρας. Τέλος, ο *Ιωάννης Νικίου* καταγράφει την αδημονία των Βυζαντινών πολεμιστών για σύγκρουση. Η κοφτή περιγραφή του *Προκοπίου* σταματά και «ανοίγει» στο συμβάν αναφορικά με την απαίτηση των στρατιωτών του να πολεμήσουν εναντίον των Περσών, στην άρνηση του Βελισαρίου και στην εν τέλει ποδηγέτηση του. Με βάση αυτά, ο συγγραφέας υπογραμμίζει ένα βασικό σημείο καμπής στην εκστρατεία, όπως και την στρατηγική αντίληψη του Βελισαρίου. Η άρνηση του πρώτου για σύγκρουση, και η εντέλει απόφαση για μάχη παρά την αντίθετη στάση του. Συνεπώς, υποδεικνύει, ότι η ευθύνη για το αποτέλεσμα πρέπει να επιρριφτεί στους στρατιώτες, ενώ ο Βελισάριος οφείλει να αποποιηθεί την κατηγορία για αυτό το σημαντικό στρατηγικό λάθος, καθώς είχε συνειδητοποιήσει τους κινδύνους. Ως εκ τούτου, τα περιπλεκόμενα μέρη στην δράση του πρωταγωνιστή, αγκυλώνουν τον τελευταίο και τον αναγκάζουν να υποκύψει στους εξωτερικούς, αστάθμητους, παράγοντες, ήτοι η ποδηγέτηση του Βελισαρίου από τους στρατιώτες του, τους οποίους δεν μπορεί να θέσει σε τάξη. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την σημασία της τάξης και της πειθαρχίας όπως δηλώνεται χαρακτηριστικά από τον *Προκόπιο* σχετικά με τη μάχη στο *Δάρας*, πιθανόν να αντηχεί στην εκστρατεία της *Καλλίνικου*, 531 μ.Χ., καθώς η απειθαρχία των στρατιωτών είναι εκείνη που οδήγησε στην ήττα. Όσο για την αφήγηση του *Μαλάλα*, σκοπός της είναι η καταγραφή της εκστρατείας και τα βήματα που ακολουθηθήκαν από όλους, εξ ου και η λεπτομερής, σχετικά, σημείωση όλων των κινήσεων. Από την άλλη, η απλή του αναφορά προς τον Βελισάριο και η μη υπογράμμιση της διένεξης προ της σύγκρουση σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν καταγράφει τους λόγους για τους οποίους ο στρατηγός δεν επιθυμούσε τη μάχη, πιθανόν να οφείλεται στα μεροληπτικά στοιχεία που σύλλεξε για την καταγραφή του γεγονότος, τα οποία ήταν δυσμενή για τον στρατηγό, θέμα το οποίο θα αναφερθεί και παρακάτω. Επομένως, μέσω της έκθεσης του, δηλώνει πως το μέχρι τότε αποτέλεσμα δεν ήταν θετικό για τους Βυζαντινούς και πως η μάχη ήταν αναγκαία για την ολοκλήρωση της εκστρατείας. Ως εκ τούτου διαφαίνεται πως η υποχώρηση των Περσών δεν ήταν κάτι το σημαντικό, και κυρίως ότι αυτή δεν πραγματοποιήθηκε από το σχέδιο του Βελισαρίου, αλλά από την επιτυχία των άλλων αξιωματούχων και στην εν γένει συνολική δέσμευση όλου του Βυζαντινού στρατού. Συνεπώς, σκοπός της καταγραφής του, είναι η προσπάθεια που πραγματοποιήθηκε χάρη στις συλλογικές ενέργειες του Βυζαντινού στρατού και στις μεμονωμένες δραστηριότητες λοιπών αξιωματούχων, όπως του *Σουνίκα*, και από την άλλη, στην υποτίμηση της δράσης του Βελισαρίου. Ολοκληρώνοντας, αξιοσημείωτο είναι ότι ο *Προκόπιος* δεν διστάζει να αναφέρει την υποχώρηση του Βελισαρίου μπροστά στην απειθαρχία του στρατεύματος του, το οποίο ναι μεν υπογραμμίζει ότι οποιοδήποτε αποτέλεσμα ακολουθούσε μετά τη μάχη δεν έπρεπε να βαρύνει τον στρατηγό, επιρρίπτοντας την ευθηνή στον ανυπότακτο στρατό, ωστόσο εμμέσως δηλώνεται η αδυναμία του στρατηγού να εξουσιάσει το στρατεύμα του¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Χαρακτηριστικά, ο *Μαλάλας*, όπως παρατηρείται και θεωρείται, είχε μια στενή σύνδεση με τον Ερμογένη, με τους ερευνητές να εικάζουν πως κατείχε μια θέση στο τμήμα διπλωματιών στην Κωνσταντινούπολη υπό την διοίκηση του τελευταίου. Κάτι τέτοιο εξάγεται κυρίως από το γεγονός ότι για την περίοδο 529-533 μ.Χ., και κυρίως για την μάχη στην *Καλλίνικο*, παρέχεται μια πληθώρα λεπτομερειών, ενώ καταλαμβάνει την μεγαλύτερη έκταση στο έργο του *Μαλάλα*. Ακολουθώς, από το 533 μ.Χ. και μετά, όπου ο Ερμογένης δεν είναι πια *Magister Officiorum*, η ιστορία του *Μαλάλα* είναι υποτυπώδης και χωρίς ποικίλες λεπτομέρειες. Το ότι η αναφορά του *Μιχαήλ του Σύρου* έχει διάφορες, οφείλεται στο ότι το έργο του συγγράφηκε κατά αρκετούς αιώνες αργότερα από τα γεγονότα. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.116-129,160-169. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. Zachariah of Mitylene σελ.226. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The*

Ο Βελισάριος, έχοντας υποκύψει στην επιθυμία του ανυπότακτου στρατεύματος, μετέβη έπειτα από μια κοπιαστική και χρονοβόρα πορεία στο πεδίο της σύγκρουσης, σημείο κοντά στο οποίο είχαν διανυκτερεύσει οι Πέρσες, μια μέρα πριν το Πάσχα, όπου, σύμφωνα με τον Προκόπιο, έθεσε τους άνδρες του σε γραμμή μάχης, κάθετα προς τον Ευφράτη¹¹⁰. Ο Μαλάλας τοποθετεί, λανθασμένα, τον Βυζαντινό στρατό Νότια του ποταμού, καθώς αγκυλώνεται από την πορεία της διεξαγωγής της μάχης επειδή δε γνώριζε τις φάσεις της. Περί της τοποθέτησης του Βυζαντινού στρατού στα Νότια, αυτή πραγματοποιήθηκε στο μεσοδιάστημα της σύγκρουσης, οπότε ορθότερη άποψη θεωρείται αυτή του Προκοπίου¹¹¹. Γενικώς η καταγραφή του Προκοπίου αναφορικά με την πορεία της μάχης διαπιστώνεται πως είναι ορθότερη από αυτή του Μαλάλα, και συνεπώς, θα ακολουθηθεί, κυρίως, η περιγραφή του πρώτου. Άλλωστε ο Μαλάλας αναφέρει περιληπτικά την πορεία της σύγκρουσης, χωρίς να σημειώνει κάτι το ιδιαίτερο. Αντιθέτως, η περιγραφή του Προκοπίου είναι λεπτομερής, και ως εκ τούτου βοήθα στην αντίληψη της διεξαγωγής της συμπλοκής, στην δράση του Βελισαρίου σε αυτήν, στην αποσαφήνιση της συμμετοχής του και στο αν οφείλει να του επιρριφθεί η ευθύνη του αποτελέσματος¹¹².

Σχετικά με τη διάταξη της πολεμικής του παράταξης, αυτή είχε τη μορφή ενιαίας γραμμής. Στο νοτιότερο άκρο εγκατέστησε τον Αρέθα με τους 5.000 πολεμιστές του, σιμά του εναπόθεσε τους Λυκάονες υπό την ηγεσία των Στεφανάκιου, Λόγγινου, Δωροθέου και Μαμαντίου, ενώ προσκείμενοι σε αυτούς ήταν οι ιππείς του Άσκάν/Άψκαλ. Ο Βελισάριος βρισκόταν στο κέντρο, δίπλα του οι Σουνίκας και Σίμμας, ενώ στο τέρμα αριστερά, πλησίον του ποταμού, το πεζικό υπό τον Πέτρο, σωματοφύλακα του Ιουστινιανού Α'. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο Βελισάριος διέταξε να σταθμεύουν σκάφη κατά μήκος του ποταμού, στοιχείο που υποδεικνύει πως όχι μόνο ήταν προετοιμασμένος, σε περίπτωση αρνητικής τροπής της μάχης, να έχει ένα άμεσο σχέδιο ώστε να διαφύγουν

Ecclesiastical History of Evagrius σελ.163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.66,67,194,195,206. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.500. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.75,76. R. SCOTT, “Diplomacy in the sixth century: the evidence of John Malalas”, *Byzantine Chronicles and the Sixth Century*, [Variorum collected studies series], Ashgate, England – USA 2012 σελ.159-165. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.84,85,90,91. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. C. WHATELY, “Some Observations ” σελ.398. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.238,239,245. J.R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.590,591

¹¹⁰ Μάλιστα, ο Προκόπιος σημειώνει ότι ο Βελισάριος, παρατηρώντας την αρνητικότερη αντίδραση των στρατιωτών του σχετικά με την άποψη του να μην δοθεί μάχη, αποφάσισε να αντιστρέψει την ομιλία του, παροτρύνοντας τους άνδρες του να πολεμήσουν επειδή δεν γνώριζε την επιθυμία τους, αναφέροντας πως η προθυμία τους για σύγκρουση, ήταν ικανή να τους εξοπλίσει με το απαιτούμενο θάρρος ώστε να αντιπαραταχθούν αποτελεσματικά κατά του αντιπάλου. Αυτή η ενέργεια του Βελισαρίου πρέπει να χαιρετιστεί θετικά, καθώς αποφασίζει να τονώσει το ηθικό των στρατιωτών του και να αποδυναμίσει την ατμόσφαιρα ενώπιον μιας σημαντικής σύγκρουσης, υποδεικνύοντας ικανότητα προσαρμογής ανάλογα με την περίπτωση. Πάντως, δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός της αδυναμίας του να επιβάλλει την θέληση του. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.162-167

¹¹¹ Η απλή αναφορά του Εβέργριου περί τοποθέτησης στην όχθη του ποταμού, δεν πρέπει να δημιουργεί σκέψεις σχετικά με την ακριβή θέση του Βελισαρίου λόγω της φύσης του έργου. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.166-173. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163

¹¹² PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.166-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389 G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,201. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.75-93. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.379

τον κίνδυνο, αλλά και ότι δεν απέκλειε το ενδεχόμενο απρόσφορου αποτελέσματος¹¹³. Τέλος, η τοποθέτηση του Σουνίκα σιμά του, πιθανόν να έγκειται στο γεγονός της απειθαρχίας του και επομένως να τον τοποθέτησε πλησίον του με σκοπό να τον ελέγχει. Αν και το πλάνο γραμμής της Καλλίνικου είναι νεφελώδες, παρατηρείται ότι ο Βελισάριος άλλαξε την τακτική που είχε χρησιμοποιήσει στο Δάρας. Ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι πιθανόν να θεωρούσε ότι το πεζικό του και οι Γασσανίδες δε θα άντεχαν την ένταση της μάχης και να ήθελε να κρατήσει την κύρια δύναμη του στρατού του, δηλαδή το ιππικό, άθικτη και αδιαίρετη, καθώς σε περίπτωση που το τοποθετούσε στα πλάγια, και αυτό τύχαινε να έχανε, τότε το κέντρο του, και εν ουσία ο στρατός του, θα ήταν ευάλωτο και εκτεθειμένο. Παρά ταύτα, πρέπει να αναφερθεί το τακτικό λάθος του Βελισαρίου να παρατάξει τον στρατό σε ενιαία γραμμή, αντίθετα με τις επιταγές του Στρατηγικού του Μαυρικού, καθώς μια τέτοια τοποθέτηση αυτόματα εξάλειφε σημεία συγκέντρωσης και εφεδρειών, ενώ το συγκεκριμένο πολεμικό εγχειρίδιο αντενδεικνύει την τοποθέτηση πεζικού στα πλάγια. Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της μάχης που ακολούθησε, όπου παρατηρείται η συγκεκριμένη αδυναμία, γίνεται κατανοητό το λάθος του στρατηγού. Όσον αφορά τον σχηματισμό των Περσών, στα αριστερά τοποθετήθηκε ο Αλ-Μουντίρ, και ως εκ τούτου ήταν απέναντι από τον Αρέθα, στο κέντρο το ιππικό και στα δεξιά το πεζικό, ακριβώς αντιμέτωπο με το αντίστοιχο Βυζαντινό¹¹⁴.

Η μάχη ξεκίνησε με τη συνήθη ανταλλαγή βελών, αφού πρώτα οι δυο στρατηγοί έβγαλαν λόγο πριν την σύγκρουση. Αν και η τοξοβολία δεν οδήγησε σε κάποιο αποτέλεσμα, άξιο αναφοράς είναι ότι λόγω του δυνατού ανέμου, εκείνα των Βυζαντινών ήταν σε μειονεκτική θέση έναντι των Περσών, αν και ο Προκόπιος αναφέρει ότι οι τελευταίοι είχαν μεγαλύτερες απώλειες¹¹⁵. Το σημείο καμπής της μάχης το οποίο έκρινε σε σημαντικό βαθμό το αποτέλεσμα, έγινε αργά το απόγευμα «ἤδη μὲν οὖν τῆς ἡμέρας αἱ δύο παρωχήκεσαν μοῖραι, καὶ ἡ μάχη ἔτι ἀγχώμαλος ἦν. τότε δὲ ξυμφρονήσαντες, ὅσοι δὴ ἄριστοι ἐν τῷ Περσῶν στρατεύματι ἦσαν, ἐσήλαυνον ἐς τῶν πολεμίων τὸ δεξιὸν κέρασ, οὗ δὴ Ἀρέθας τε καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἐτετάχατο...»¹¹⁶. Ο Αζαρέθης διέταξε το βαρὺ ιππικό του να μεταβεί στα αριστερά και μαζί με τις δυνάμεις του Αλ-Μουντίρ επιτεθήκαν και θρυμματίσαν τη δεξιά πλευρά των Βυζαντινών, με το σώμα του Αρέθα να τρέπεται σε φυγή¹¹⁷. Αυτή η έφοδος, σε συνδυασμό με τη φυγή του Αρέθα, συνέτριψε το τμήμα των

¹¹³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.166,167. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.287. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ. 201,202. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.79. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.378

¹¹⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.168,169. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.111-117, και ειδικότερα *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.111-143,396-455 για μια ορθή παράταξη. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ. 202. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.79. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.287. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.378. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.134

¹¹⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.168-171. *Zachariah of Mitylene* σελ.226. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.74-77,232-235,358,359. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί Στρατηγίας” σελ.106-109. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.202, σελ.203. D. BRODKA, “Prokopios und Malalas” σελ.79. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.85

¹¹⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.170,171

¹¹⁷ Ο όρος *ξυμφρονήσαντες* που εντοπίζεται στο κείμενο του Προκοπίου, έχει οδηγήσει τους μελετητές σε μια διαμάχη αναφορικά για το λόγο που ο ιστορικός χρησιμοποιεί αυτόν τον όρο. Ο I. Shahid θεωρεί πως ο Προκόπιος, μέσω αυτού του όρου, υποδηλώνει την προδοσία που διέπραξε ο Αρέθας εναντίον των Βυζαντινών. Επιπροσθέτως, αναφέρει ότι ο Αρέθας δεν πρόδωσε τους Βυζαντινούς και υπογραμμίζει ότι ο Προκόπιος θεωρεί την προδοτική στάση του Αρέθας ως αιτία ήττας των Βυζαντινών. Ωστόσο, ο Προκόπιος δεν δηλώνει πως η ήττα οφειλόταν στην προδοτική στάση των Γασσανιδών. Απλώς σημειώνει μια φήμη, σε βαθμό υπόθεσης, η οποία όμως μνημονεύεται και από τον Μαλάλα. Επίσης, δεν μπορούν να βρεθούν ισχυρά

άπειρων στη μάχη Λυκαόνων, οι οποίοι πανικοβλήθηκαν με τον θάνατο του ηρωικού Ασκάν/Άψκαλ, και οδήγησε στην απώλεια μεγάλου αριθμού από πλευράς Βυζαντινών. Η κατάρρευση της δεξιάς πλευράς των Βυζαντινών λογικά θα ήταν άμεση γιατί δεν αναφέρεται καθόλου προσπάθεια του Βελισαρίου για ανασύνταξη της εκεί πλευράς. Ενδεχομένως το Περσικό βαρύ ιππικό, στο αρχικό στάδιο, να βρισκόταν πίσω από τις άλλες Περσικές μονάδες με σκοπό η έφοδος που πραγματοποίησε να μη γινόταν αντιληπτή από τους Βυζαντινούς, ή ακόμα αυτή να μην έγινε διακριτή λόγω της ανισότητας του εδάφους. Επίσης, ενδιαφέρον προκαλεί ότι οι Λυκάονες ήταν αυτοί, που, μεταξύ άλλων, λοιδορούσαν τον Βελισάριο περί δειλίας σχετικά με την αποφυγή της μάχης. Ως εκ τούτου υποδεικνύεται πως ο Βελισάριος ορθά δεν επιθυμούσε σύγκρουση καθώς είχε υπολογίσει με στρατηγική σκέψη όλες τις παραμέτρους¹¹⁸.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η αναφορά του Προκοπίου σχετικά με τη μάχη της Καλλίνικου όχι μόνο γίνεται λεπτομερέστατη με την έφοδο του Περσικού βαρέως ιππικού, η οποία αποτέλεσε σημείο καμπής, αλλά καλύπτει και μεγάλο μέρος της αφήγησης. Μέσω αυτού, ο ιστορικός υπογραμμίζει την δράση και το δράμα της μάχης και κυρίως προσδιορίζει τους καθοριστικούς της παράγοντες, ενώ, παράλληλα, δεν παραλείπει να τονίσει την αδυναμία του Βυζαντινού στρατεύματος λόγω της νηστείας και της κούρασης, στοιχεία τα οποία είχε σημειώσει ο Βελισάριος στην ομιλία του προς τους στρατιώτες του με σκοπό να τους αποθαρρύνει για την διεξαγωγή της μάχης. Από την άλλη, αποφεύγει να αναφέρει στιγμιότυπα τα οποία ήταν αμελητέα, που όμως παραδίδονται από τον Μαλάλα, όπως άκαρπα τεχνάσματα, τακτικές και ατομικές πράξεις. Από την πλευρά του ο Μαλάλας δεν αναφέρει καθόλου την κρίσιμη Περσική ιππική επίθεση που καθόρισε την πορεία της μάχης, κάτι που δείχνει ότι πιθανόν δεν

επιχειρήματα για την άποψη του I. Shahid, ότι θεωρεί πως ο Προκόπιος δεν εκτιμά ιδιαίτερα την πολεμική ικανότητα του Αρέθα, και για αυτό, εκτός των άλλων, είναι αρνητικός, όπως υποθέτει, με τον Γασσανιδή φύλαρχο. Αν ίσχυε κάτι τέτοιο, τότε, λογικά, μια απλή αναφορά του Προκοπίου περί προδοσίας, αν όντως θεωρούσε πως η ευθύνη της ήττας οφειλόταν στον Αρέθα όπως ισχυρίζεται ο I. Shahid, θα επεξηγούσε με απλό τρόπο την ήττα, ελαφρύνοντας τους Βυζαντινούς από την ευθύνη, στοχοποιώντας τον Αρέθα, και το κυριότερο δεν θα είχε κάποιο κώλυμα να το αναφέρει. Επιπροσθέτως, Ο I. Shahid τονίζει πως η γρήγορη κατάρρευση του σώματος του Αρέθα πιθανόν να οφειλόταν στην ανυποταξία διάφορων Γασσανιδών φυλάρχων προς αυτόν, ενώ δηλώνει πως ο ρόλος του υπέρ των Βυζαντινών στο, επόμενο από την μάχη, διάστημα που ακολούθησε, πιστοποιεί πως δεν ήταν προδότης. Ολοκληρώνοντας, ο όρος *ξυμφρονήσαντες*, εντέλει, παρατηρείται ότι αναφέρεται στους βαριά οπλισμένους Πέρσες ιππείς, ενώ, μάλιστα μπορεί, να υποδηλώνει την συλλογική αποδοχή του σχεδίου εφόδου από τους ιππείς, του αξιωματούχου τους και τον Αζαρέθη. Άλλωστε αμέσως μετά από αυτόν τον όρο, αναφέρονται οι ιππείς που επιτίθενται «τότε δὲ ξυμφρονήσαντες, ὅσοι δὴ ἄριστοι ἐν τῷ Περσῶν στρατεύματι ἦσαν, ἐσήλαννον ἐς τῶν πολεμίων τὸ δεξιὸν κέρασ, οὐ δὴ Ἀρέθας τε καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἐτετάχατο». Μάλιστα, στο Πέμπτο βιβλίο των *Υπὲρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος χρησιμοποιεί ξανά τον ίδιο όρο, με την ίδια έννοια, για να σκιαγραφήσει τα μέτρα που αντιμετώπισαν οι Βυζαντινοί σε μια δύσκολη κατάσταση εναντίον των Γόθων. Τέλος ο B. Rubin θεωρεί ότι, ενδεχομένως, η προδοσία να οφειλόταν στο γεγονός ότι οι Γασσανίδες δεν είχαν κάτι να κερδίσουν από τη μάχη, και ως εκ τούτου να υποχώρησαν τάχιστα στην έφοδο των αντιπάλων. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.170,171, PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.216,217. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.135-142. I. KAWAR, "Procopius and Arethas", *BZ* 50.1, 1957 σελ.39-67. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.287. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.81-84. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.204.

¹¹⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.170-173. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.202,204. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.79,80,82-85. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.287. Περί του Περσικού ιππικού *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.356-359. H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159,160,161,166,167. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.85. B. DIGNAS - E. WINTER, *Rome and Persia* σελ.63-66. A. D. H. BIVAR, "Equipment and Tactics" σελ.279

γνώριζε την πορεία της σύγκρουσης, ότι δεν είχε γνώσεις τακτικής και στρατηγικής αντίληψης και συνεπώς αγνοούσε σημαντικούς παράγοντες όχι μόνο μιας γενικής μάχης, αλλά ιδιαίτερα και αυτής της Καλλίνικου. Συνεπώς, αποτυγχάνει να παρουσιάσει μια εύλογη και σαφή εικόνα της συμπλοκής εν αντιθέσει με τον Προκόπιο¹¹⁹.

Εν συνεχεία, καθώς η μάχη εισήλθε στην τελευταία φάση της, η καταγραφή των γεγονότων είναι διαφορετική από τις δυο κύριες πηγές που καλύπτουν το συμβάν. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος, παρατηρώντας τη δυσμενή θέση στην οποία βρέθηκαν οι Βυζαντινοί, αν και αρχικά πρόβαλλε αντίσταση, όπως και οι λοιποί στρατιώτες του, προς τις θανατηφόρες ιππικές εφόδους, αποφάσισε την τοποθέτηση του στρατού του, και συγκεκριμένα το τμήμα που αρχικά ευρίσκετο στην αριστερή πλευρά της παράταξης καθώς δεν είχε σημειώσει απώλειες, οριζόντια του Ευφράτη, με τον ποταμό να είναι πλέον στα νότια του, ενώ διέταξε να πολεμούν πεζοί σε κλειστό σχηματισμό. Αυτή η τακτική του, που ήταν η καλύτερη δυνατή, σκόπευε στην ελαχιστοποίηση των απωλειών, στην απαλοιφή περικύκλωσης από τον αντίπαλο, στην ελάττωση και στην απόκρουση των Περσικών ιππικών εφόδων και στην ασφαλή μεταβίβαση των στρατιωτών στην άλλη πλευρά του ποταμού, μέσω των σκαφών που είχε τοποθετήσει, στρατηγική που λειτούργησε ευεργετικά για τους Βυζαντινούς. Ως εκ τούτου, μέσω αυτού του σχεδίου, οι Βυζαντινοί κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν την Περσική επίθεση, όπου μέσω της σφοδρής σύγκρουσης κατάφεραν να σημειώσουν απώλειες στους εχθρούς, και με τη μάχη να ολοκληρώνεται χωρίς κάποια πλευρά να σημειώσει νίκη. Μετά το πέρας της μάχης, οι Πέρσες επέστρεψαν στο στρατόπεδο τους, ενώ οι Βυζαντινοί μαζί με τον Βελισάριο, μέσω των σκαφών, προωθήθηκαν σε ένα κοντινό νησί, ενώ, την επομένη μέρα, οι τελευταίοι μετέβησαν στην Καλλίνικο, και οι Σασσανίδες, αφού καταλήστευσαν τους νεκρούς στο πεδίο της μάχης, αναχώρησαν για την επικράτεια τους¹²⁰. Από την άλλη, η παρουσίαση του Μαλάλα είναι διαφορετική. Πιο συγκεκριμένα, σημειώνει πως μετά την κατάρρευση της δεξιάς πλευράς των Βυζαντινών, ο Βελισάριος πήρε την σημαία του και έφυγε από το πεδίο της μάχης προς την Καλλίνικο μέσω ενός σκάφους, ενέργεια που σηματοδότησε την υποχώρηση όλου του στρατού, ενώ αυτοί που οργάνωσαν την πεζική αντίσταση κατά τη τελευταία φάση της μάχης ήταν οι Σουνίκας και Σίμμας. Μάλιστα τονίζει ότι οι εναπομείναντες Βυζαντινοί κατόρθωσαν να προκαλέσουν σημαντικές απώλειες στον εχθρό, κυνηγώντας τους καταδιωκόμενους Πέρσες μέχρι το βράδυ. Εν συνεχεία, οι Σουνίκας και Σίμμας, μετά την καταδίωξη τους, επέστρεψαν στην Καλλίνικο, ενώ την επόμενη μέρα λεηλάτησαν τους πεσόντες Πέρσες. Έτσι, αν και ο Μαλάλας ανέφερε αρχικά τις μεγάλες απώλειες των Βυζαντινών και τη

¹¹⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.164-173. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389

¹²⁰ Περί του πεζικού αμυντικού σχηματισμού που υιοθέτησε, θυμίζει αυτόν του *fulcum*, ενώ άξιο αναφοράς είναι ότι αυτή η φάση της μάχης υποδεικνύει τον ρόλο που είχε το πεζικό στο πολεμικό πεδίο, αυτόν της παροχής σταθερότητας και της σθεναρής άμυνας. Ο μεγάλος αριθμός απωλειών που είχαν οι Πέρσες αναφέρονται τόσο από τον Προκόπιο όσο και από τον Μαλάλα. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.172-175. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.356,442-445. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, "Περί Στρατηγίας" σελ.108-111. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.204,206. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.86,87. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.288. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.27. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare", *Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest: Proceedings of a colloquium held at Potenza*, Lewin A. S. - Pellegrini P. (eds.). [BAR International Series 1717], Archaeopress, England 2007 σελ.377-381. H. ELTON, "Army and Battle in the Age of Justinian (527-65)", *A Companion to the Roman Army*, (ed.) P. Erdkamp, [Blackwell Companions to the Ancient World], Blackwell Publishing Ltd, 2007 σελ.545. P. RANCE, "Battle" σελ.348. P. RANCE, "The Fulcum, the Late Roman and Byzantine Testudo: the Germanization of Roman Infantry Tactics?", *GRBS 44*, 2004 σελ.265-326 και κυρίως σελ.281

φυγή μεγάλου μέρους του στρατού τους, η αφήγηση του κλείνει με αισιοδοξία, καθώς δηλώνεται η μεγάλη νίκη τους¹²¹.

Είναι φανερό πως παρατηρείται μια έντονη διχογνωμία μεταξύ των πηγών. Παρά ταύτα, κρίνοντας προσεκτικά και τις δυο, μπορεί να ειπωθεί πως αυτή του Προκοπίου παρουσιάζεται περισσότερο αξιόπιστη. Ο Προκόπιος ναι μεν αποκρύπτει τις ενέργειες των Σουνίκα και Σίμμα, πιθανόν λόγω της διαμάχης του πρώτου με τον Βελισάριο, τοποθετώντας τον στρατηγό ως τον κύριο πρωταγωνιστή της αναμέτρησης, ωστόσο η αναφορά του εμφανίζεται περισσότερο αξιόπιστη. Συγκεκριμένα, δε διστάζει να δηλώσει τις ηρωικές ενέργειες του Άσκαν/Άψκαλ, ότι οι Βυζαντινοί είχαν δεχθεί βαριές απώλειες στη σύγκρουση, ότι εγκατέλειψαν το πεδίο της μάχης και ότι οι Πέρσες ήταν αυτοί που επέστρεψαν στο πεδίο και λεηλάτησαν τους νεκρούς. Η αφήγηση του δε κλείνει με θριαμβευτικό χαρακτήρα, αλλά δίνει την εντύπωση μιας σύγκρουσης, όπου καμία πλευρά δεν κατάφερε να σημειώσει κάποια νίκη. Ειδικά οι Βυζαντινοί παρουσιάζονται απλώς σαν να κατάφεραν να αποσοβήσουν μια ολική καταστροφή. Από την άλλη, η αφήγηση του Μαλάλα κλείνει με θριαμβευτικό τρόπο, καθώς δηλώνεται η μεγάλη νίκη των Βυζαντινών παρά τις βαριές απώλειες που είχαν δεχθεί, κάτι που πιθανόν να οφείλεται στην επίσημη έκθεση που βασίστηκε ο πρώτος και η οποία φέρει προπαγανδιστικό τόνο που εξωραϊζει την πραγματικότητα και εξυψώνει τους Βυζαντινούς πολεμιστές, συγγραφικό τέχνασμα το οποίο λείπει από την αναφορά του Προκοπίου. Ο τελευταίος δεν προσπαθεί να εξάρει τον Βελισάριο και την Βυζαντινή πλευρά, αλλά παραθέτει μια αντικειμενική πορεία των πραγμάτων. Έκτος των άλλων, ο Μαλάλας όχι μόνο δεν ήταν παρών στη μάχη και συνεπώς, όπως ειπώθηκε πρωτύτερα, η παρουσίαση του υποδηλώνει ότι πιθανόν δεν γνώριζε την πορεία της σύγκρουσης, αλλά μάλιστα φαίνεται ότι δεν είχε γνώσεις τακτικής και στρατηγικής αντίληψης και συνεπώς αγνοούσε σημαντικούς παράγοντες της σύγκρουσης σε σχέση με τον Προκόπιο. Επίσης, η αναφορά του βασίζεται σε επίσημες εκθέσεις που σκοπός τους είναι να εξυψώσουν κυρίως το Αυτοκρατορικό μαχητικό σθένος και υπεροχή. Ακολούθως, η αρνητική σκιαγράφηση του Βελισαρίου ενδεχομένως οφείλεται στο ότι βασίζεται σε αυτές τις επίσημες εκθέσεις οι οποίες ήταν δομημένες από τους αντιπάλους του στρατηγού ώστε να τον λοιδορήσουν. Με βάση αυτό, μια προσεκτική παρατήρηση της καταγραφής του Μαλάλα παρουσιάζεται ασαφής και αόριστη σχετικά με τον Βελισάριο και την πορεία της μάχης. Χαρακτηριστικά ο χρονογράφος δηλώνει πως ο στρατηγός βλέποντας την κατάσταση, επιβίβαστηκε στα σκάφη και έφυγε μαζί με τον υπόλοιπο στρατό, και εν συνεχεία τονίζει πως οι Σουνίκα και Σίμμας πολέμησαν με σθένος, συντρίβοντας τους Πέρσες. Ωστόσο, ο Μαλάλας ναι μεν αναφέρει ότι ο Βελισάριος εγκατέλειψε, παρά ταύτα, δεν προσδιορίζει επακριβώς το χρόνο, δίνοντας την εντύπωση μιας ασαφής και συμπυκνωμένης καταγραφής. Ως εκ τούτου, από τη στιγμή που δεν παραθέτει την ακριβή πορεία της μάχης, ούτε ποσό διήρκησε, άρα το ότι έφυγε ο Βελισάριος μπορεί να σημαίνει ότι πολέμησε αρκετή ώρα και μετά να υποχώρησε. Μάλιστα, ακόμα και αν έφυγε μετά από λίγο, δεν είναι γνωστό αυτό το χρονικό διάστημα λόγω της περιορισμένης αφήγησης του και της έλλειψης παροχής χρονοδιαγράμματος και πορείας της μάχης. Επιπροσθέτως, το ότι εν συνεχεία αναφέρει ότι οι Σουνίκα και Σίμμας εκδίωξαν τους εναπομείναντες Πέρσες μέχρι το βράδυ, το οποίο είναι μεγάλο χρονικό διάστημα, ενδεχομένως ο Μαλάλας να θεωρεί την φυγή του στρατηγού άμεση, κατ'

¹²¹ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. BRODKA D., "Prokopios und Malalas" σελ.87,88. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.206. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.500

αντιστοιχία με την παρουσία των προηγούμενων δυο στο πεδίο της μάχης. Ο στρατηγός όντως αποχώρησε, αλλά η φυγή του πιθανόν να οφειλόταν στο γεγονός ότι συνειδητοποίησε πως η μάχη δεν μπορούσε να λάβει θετική τροπή ή ακόμα και να θεώρησε πως η παραμονή του στο πεδίο της μάχης να ήταν άσκοπη, ιδίως αν ληφθεί υπόψη πως οι Βυζαντινοί είχαν δεχθεί μεγάλες απώλειες, ενώ περαιτέρω παραμονή του λογικά θα αύξανε τις απώλειες σε μεγαλύτερο βαθμό. Άλλωστε, ο Βελισάριος ήταν προσεκτικός και αμυντικός στρατηγός που σκόπευε στην αποφυγή όσο το δυνατό μεγαλύτερων απωλειών. Τέλος, πιθανή παραμονή του στο πολεμικό πεδίο μέχρι έσχατων, μπορεί να οδηγούσε σε απώλεια όλου του στρατού, και ακολούθως στην διάλυση του μεγαλύτερου μέρους της πολεμικής δύναμης της ευρύτερης περιοχής, με τον Βελισάριο να διέτρεχε τον κίνδυνο αιχμαλωσίας, και την εκεί περιοχή ακέφαλη από διοικητή. Επομένως, η φυγή του Βελισαρίου είχε τακτικό σκοπό, καθώς πρώτα αναχαίτισε τις επελάσεις, και εν συνεχεία μετέβη στην Καλλίνικο για να ανασυγκροτηθεί και να περιμένει την επόμενη κίνηση των Περσών¹²².

Συνεπώς, λαμβάνοντας στοιχεία και από τις δύο πηγές, αυτό που προκύπτει είναι ότι τόσο ο Βελισάριος, όσο και οι Σουνίκας και Σίμμας, συμμετείχαν ενεργά στην τελευταία φάση του πόλεμου. Ο Βελισάριος όντως θα αποφάσισε την τοποθέτηση του στρατού του οριζόντια του Ευφράτη, με τον ποταμό να είναι πλέον στα νότια του ώστε να μειώσει τις απώλειες, να διέταξε να πολεμήσουν πεζοί σε κλειστό σχηματισμό, να αντιμετωπίσει με σθένος, μαζί με τους στρατιώτες του, τις περσικές επελάσεις και στο τέλος να μετέβη, με χρήση σκαφών, σε ένα κοντινό νησί και την επόμενη μέρα να πήγε στην Καλλίνικο, όπου θα ανασυγκροτούσε τον στρατό του και θα περίμενε την επόμενη κίνηση των Περσών. Από την άλλη, σχετικά με την παραμονή των Σουνίκα και Σίμμα στο πολεμικό πεδίο παραπάνω από τον Βελισάριο, μπορεί να οφειλόταν στο γεγονός ότι είτε να διατάχθηκαν από τον στρατηγό να καλύψουν την μεταβίβαση του προς τα σκάφη, είτε να αποφάσισαν, από μόνοι τους, να παραμείνουν περαιτέρω στο πεδίο της μάχης, κάτι που μπορεί να υποστηριχτεί από το ότι ο Σουνίκας είχε ήδη δείξει τάσεις απειθαρχίας προς τις εντολές του Βελισαρίου. Ω εκ τούτου, από την παραπάνω άποψη, είναι ικανή να προκύψει μια λογικότητα στην αναφορά του Μαλάλα σχετικά με την πορεία της μάχης και την σχετική υποχώρηση του Βελισαρίου. Ο στρατηγός όντως αποχώρησε πριν των Σουνίκα και Σίμμα, οι τελευταίοι αντιμετωπίσαν με σθένος τον αντίπαλο, και με την επίσημη έκθεση να δίνει έμφαση στις δράσεις των δύο τελευταίων, καθώς ήταν οι εναπομείναντες του πεδίου της μάχης από πλευράς Βυζαντινών. Τέλος, η σύγκριση των αφηγήσεων των Μαλάλα και Προκοπίου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αναπαράσταση της μάχης του τελευταίου είναι σαφέστερη και ορθότερη, ιδίως στον

¹²²Ως προς αυτά, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* τονίζει πως ο στρατηγός δεν πρέπει να πολεμά χωρίς λόγο και προστασία, καθώς πιθανή απώλεια του, οδηγεί σε πλήρη κατάρρευση του στρατού και της άμυνας. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.168-175. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.228-231,242,243. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.87-89,90. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.379. R. SCOTT, "Diplomacy" σελ.159-165. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.286,289,500. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.66,67,194,195,206. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.93-96,234. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.398. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.238,239,245

τομέα της τακτικής, ενώ αυτή του Μαλάλα είναι μια χαοτική συλλογή γεγονότων που δεν παράγει μια, εσωτερική, λογική σύνδεση¹²³.

Η μάχη τέλειωσε αργά το βράδυ, με τους Πέρσες να οπισθοχωρούν προς το στρατόπεδο τους και τους Βυζαντινούς να διεκπαιρεύονται στην Καλλίνικο. Την επόμενη μέρα οι Σασσανίδες, αφού λεηλάτησαν τους νεκρούς, αποχώρησαν προς την επικράτεια τους, ενώ οι Βυζαντινοί ενδεχομένως, όπως αναφέρει ο G. Greatrex, να μετέβησαν και αυτοί στο πεδίο της μάχης με σκοπό να περισυλλέξουν τους νεκρούς τους¹²⁴. Αναφορικά με τους Πέρσες, ο Καβάδης, ενοχλημένος από την αποτυχία της εκστρατείας του Αζαρέθη που δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα, τον έριξε σε δυσμένεια. Η μάχη, λαμβάνοντας υπόψη τις μεγάλες απώλειες που σημειώθηκαν στις δυο πλευρές και στην υποχώρηση των Βυζαντινών, μπορεί να θεωρηθεί, όπως αναφέρουν και οι B. Rubin και C. Whately, ως *Πύρρειος Νίκη* των Περσών, ενώ οι D. Brodka και E. Stein σημειώνουν πως έληξε με ήττα των Βυζαντινών¹²⁵.

Σχετικά με το αποτέλεσμα της σύγκρουσης, οι Ζαχαρίας, Ιορδάνης και Ενάργιος επιρρίπτουν την ευθύνη της ήττας στο απείθαρχο στράτευμα, απαλλάσσοντας τον Βελισάριο από κάθε ενοχή. Ιδιαίτερα, ο τελευταίος δηλώνει, πασιφανέστατα, το λάθος των στρατιωτών να μην ακολουθήσουν την εντολή του Βελισαρίου. Μάλιστα, και οι τρεις εκφράζουν, εμμέσως, την ήττα των Βυζαντινών και από θρησκευτική οπτική, υπονοώντας ότι αυτή προήλθε ως τιμωρία λόγω της ασέβειας τους να μην τιμήσουν τη νηστεία και την εορτή του Πάσχα, εν αντιθέσει με τον Βελισάριο, ο οποίος ήθελε να σεβαστεί την ημέρα. Τέλος, στο *Χρονικό του 640 μ.Χ.* έμμεσα υποδηλώνεται πως η σύγκρουση έληξε με ήττα των Βυζαντινών, καθώς σημειώνεται πως η πλειονότητα των Αυτοκρατορικών στρατιωτών πνίγηκε στον Ευφράτη¹²⁶.

¹²³PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.168-175. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.88-91. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.288,500. J.B BURY., *History - Volume I* σελ.379. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.93-96,234. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.398

¹²⁴ Το γεγονός ότι ο Προκόπιος δεν αναφέρει ακριβείς αριθμούς θυμάτων, ενδέχεται να οφείλεται στο γεγονός πως η μάχη έληξε με ήττα των Βυζαντινών. Πάντως, η χρήση των αριθμών από τον Προκόπιο, παραιτείται ότι βασίζεται σε πρακτικές κλασικής ιστοριογραφίας, εξυπηρετούν λογοτεχνικούς σκοπούς, όπως για εύκολη αναγνωσιμότητα, ενώ με βάση ότι δεν παρέχει πληροφορίες για τις απώλειες, ή ότι μέσω των αριθμών ενδεχομένως να σκοπεύει να ελαχιστοποιήσει την Βυζαντινή ήττα, πιθανόν το πράττει για επιλεκτικούς λόγους και όχι για χειραγώγηση. Σχετικά με το ποιά πλευρά καταλήστεψε τους πεσόντες, η άποψη του Προκόπιου, ότι δηλαδή αυτοί ήταν οι Πέρσες, φαντάζει πιο αληθοφανής. Άλλωστε, ο Προκόπιος αναφέρει πως ήταν συνηθισμένη η τακτική των Περσών να συλλέγουν τα όπλα των νεκρών, ακόμα και των δικών τους, όπως μετά την μάχη στο Δάρας. Ο B. Rubin ισχυρίζεται πως και οι δύο πλευρές λεηλάτησαν το πεδίο της μάχης. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.174-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.389. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.206. RUBIN B., *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.287. WHATELY C., "Some Observations" σελ.398,406,407. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.19,20. Για τους αριθμούς στον Περσικό στρατό γενικά στην περίοδο του Προκοπίου βλέπε H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159-163

¹²⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.174-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.389. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.207. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.288. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.398. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.89. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.292

¹²⁶ Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Ζαχαρίας δε παραλείπει στο έργο του να τονίζει την ευσέβεια και την σύνεση του στρατηγού, όπως και οι Ιορδάνης και Ενάργιος. Τέλος, ελαχιστότατες πληροφορίες παρέχει ο Ιάκωβος της Έδδεσας, που απλώς σημειώνει μια πορεία των Σασσανιδών και των Σαρακηνών έως την Αντιόχεια, ενώ ο Μιχαήλ ο Σύρος υπογραμμίζει πως η ήττα των Βυζαντινών οφειλόταν στην οργή του Θεού που δεν σεβάστηκαν την ιερή ημέρα, με πολλούς να σκοτώνονται, να πνίγονται και ελάχιστους να γλιτώνουν. Τέλος, ο Ιωάννης Νικίου καταγράφει την αδημονία των Βυζαντινών πολεμιστών για σύγκρουση, ότι αυτή έληξε με ήττα των πρώτων, και τους Πέρσες να λεηλατούν και να καταστρέφουν τμήματα της ευρύτερης περιοχής.

Λίγο μετά τη μάχη, ο Ερμογένης ανέφερε στον Αυτοκράτορα το συμβάν. Τότε ο Ιουστινιανός Α΄ διέταξε τον *Magister Militum Praesentalis*, Σίττα, να μεταβεί στην Ανατολή για να προσφέρει στρατιωτική βοήθεια, ενώ απέστειλε τον πρώην Δούκα της Μοισίας Κωνσταντίλο στην εκεί περιοχή για να βοηθήσει να διερευνηθεί ο λόγος για τον οποίο ήρθε η ήττα. Η ετυμηγορία που συνάρτησε ο τελευταίος, μετά από διαβούλευση που είχε με τους αξιωματούχους που συμμετείχαν στη μάχη και με τον *Magister Officiorum* Ερμογένη, ήταν δυσμενής για τον Βελισάριο, ο οποίος αντικαταστάθηκε άμεσα στο αξίωμα του *Magister Militum per Orientem* από τον Μούνδο, και διατάχθηκε να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, ενώ ο στρατηγός Κωνσταντίνος ανέλαβε την διοίκηση του στρατού του Βελισαρίου¹²⁷.

Ελάχιστη αμφιβολία μπορεί να υπάρξει αναφορικά για το ότι αυτοί με τους οποίους διαβουλευθήκε ο Κωνσταντίλος ήταν επικριτές του Βελισαρίου, ενώ η ετυμηγορία του δεν θα αναφερόταν μόνο στις στρατιωτικές λεπτομέρειες της εκστρατείας, αλλά πιθανόν να αντανάκλασε την αντιπάθεια που έτρεφε ο ίδιος και οι άλλοι αξιωματούχοι, που διαβουλευθήκε, προς τον στρατηγό. Άλλωστε, καθ' όλη τη διάρκεια της στρατιωτικής του πορείας, ο Βελισάριος συχνά έπεφτε θύμα των αντιπαθειών που έτρεφαν προς το πρόσωπο του ποικίλοι αξιωματούχοι και κρατικοί υπάλληλοι¹²⁸. Ο Προκόπιος, από την

Zachariah of Mitylene σελ.,225,226,262. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. A. PALMER, "A Chronicle Composed AD 640", σελ.21. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa"σελ.319 *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139

¹²⁷ Η άνοδος του Μούνδου στο αξίωμα του *Magister Militum per Orientem* είναι νεφελώδης. Το 529 μ.Χ. μόλις είχε διοριστεί σε *Magister Militum per Illyricum*, ενώ το 532 μ.Χ. που ευρίσκετο στην Κωνσταντινούπολη, παρουσιάζεται να έχει ακόμα το ίδιο αξίωμα. Μάλιστα δεν υπάρχει κάποιος, άλλο, στοιχείο ότι υπηρέτησε στην Ανατολή. Επομένως αυτό που προκύπτει είναι ότι είτε ο διορισμός του ήταν καθαρά τιμητικός, είτε ότι η θέση έμεινε κενή μέχρι την ανάκτηση της από τον Βελισάριο το 532/533 μ.Χ., είτε ότι αυτή δόθηκε στον Σίττα. Οι J.B. Bury, J.R. Martindale και D. Brodka αποδέχονται τον διορισμό του Μούνδου στο αξίωμα του *Magister Militum per Orientem*, με τον πρώτο μάλιστα να δηλώνει πως απέκρουσε με επιτυχία δυο επιθέσεις των Περσών, ενώ ο B. Rubin το θεωρεί απίθανο, χωρίς όμως να προτείνει εναλλακτική πρόταση. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.389,390. *Zachariah of Mitylene* σελ.228,262. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,207, σελ.207, ηποσημ.38. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.89. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.289. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.293. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.379. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.903,904

¹²⁸ Μάλιστα, το γεγονός ότι ο Μαλάλας καλύπτει ένα σχετικά μεγάλο τμήμα του αναφορικά με την μάχη, σε σύγκριση με άλλες συγκρούσεις, όπως εκείνη στο Δάρας, ενώ είναι η μοναδική πηγή που αναφέρει την σχετικά γρήγορη υποχώρηση του Βελισαρίου, ενδεχομένως να υπογραμμίζεται η δυσμενή συλλογή στοιχείων και έκθεση που συνάρτησε ο Κωνσταντίλος από τους αξιωματούχους του Βελισαρίου. Άλλωστε, από την ανάλυση της εκστρατείας, έγινε αντιληπτό ότι ο Βελισάριος είχε προβλήματα συμπεριφοράς και λήψης ενός πλάνου με τους αξιωματούχους του. Χαρακτηριστικά ο J.B. Bury σημειώνει πως ενδεχομένως ο Ερμογένης να μην είχε θετική στάση προς τον Βελισάριο και ως εκ τούτου να παρουσίασε την συμπεριφορά του τελευταίου με σκοτεινό τρόπο. Ο C. Whately, αν και παρατηρεί την γενικά αρνητική και προβληματική σχέση του Βελισαρίου με τους υφισταμένους του, από την άλλη εντοπίζει πως ο στρατηγός είχε καλές σχέσεις με ισόβαθμους ή ανώτερους του, και στην προκειμένη περίπτωση θεωρεί πως οι σχέσεις του με τον Ερμογένη φαίνονται θετικές, με την άποψη του βέβαια να στηρίζεται, κυρίως, στην συνεργασία των δυο αναφορικά με την μάχη στο Δάρας. Παρά ταύτα, και αυτός υποστηρίζει πως η ετυμηγορία που συστάθηκε προς τον Βελισάριο ήταν αρνητική, και η οποία οφειλόταν στους αξιωματούχους που συμμετείχαν στην εκστρατεία της Καλλίνικου και στην έκθεση του Κωνσταντίλου. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τον G.Greatrex, λαμβάνοντας υπόψη το ότι ο στρατηγός Κωνσταντίνος ανέλαβε την διοίκηση του στρατού του Βελισαρίου μετά την αποπομπή του τελευταίου, και αν θεωρηθεί πως ο πρώτος ήταν γνωστός του τελευταίου, με την έννοια ότι ανήκε στον όμιλο των αξιωματούχων της Ανατολής που κατηγορήσαν τον Βελισάριο, τότε αυτό παρέχει μια περαιτέρω απόδειξη για έναν ακόμη αντίπαλο του Βελισαρίου στην εκεί περιοχή, καθώς αυτός ο Κωνσταντίνος είχε προσπαθήσει να δολοφονήσει τον Βελισάριο κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης

πλευρά του, αποκρούπει την αποπομπή του Βελισαρίου από τη θέση του, αναφέροντας, ως λόγο ανάκλησης του στρατηγού στην Κωνσταντινούπολη, την επερχόμενη εκστρατεία εναντίον των Βανδάλων στην οποία θα λάμβανε μέρος ως αρχιστράτηγος. Παρά ταύτα, στο Τρίτο βιβλίο των *Υπέρ τῶν Πολέμων* σημειώνει την ανάκληση που δέχτηκε ο Βελισάριος χωρίς να του έχει ανακοινωθεί, όταν επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη, ότι θα ηγούνταν της εκστρατείας εναντίον των Βανδάλων¹²⁹. Πάντως, αν και ο Προκόπιος μεροληπτεί σε αυτό το σημείο, κάτι που όμως κάνει και ο Μαλάλας, και μάλιστα σε όλη του την αφήγηση και σε μεγαλύτερο βαθμό καθώς, όπως ειπώθηκε, η καταγραφή του βασίζεται σε υποκειμενικές απόψεις και ενδεχόμενη κατευθυνόμενη επίσημη έκθεση, η αναφορά του Προκοπίου για την εκστρατεία του 531 μ.Χ. είναι ορθότερη και σαφέστερη. Συνεπώς, η γνώμη των σύγχρονων ερευνητών που πιστεύουν

το 538 μ.Χ. Περί της υπόθεσης του G. Greatrex, δεν βασίζεται σε ακλόνητα θεμέλια, ενώ το γεγονός ότι ο Κωνσταντίνος είχε επιλεχθεί να συνοδέψει τον Βελισάριο στην Ιταλική εκστρατεία, φαντάζει περιεργό αν ληφθεί υπόψη η υπάρχουσα θεωρητική διαμάχη τους. Χαρακτηριστικά, ο D.A. Parnell θεωρεί πως οι δύο άνδρες είχαν μια οικειότητα μεταξύ τους, από την στιγμή που ο πρώτος συμβούλεψε τον τελευταίο στο επεισόδιο που είχαν στην Α΄ Ιταλική εκστρατεία. Από την άλλη, δεν είναι απίθανο, και από την στιγμή που ο Βελισάριος ήταν *Στρατηγός Αυτοκράτωρ* κατά την Α΄ Ιταλική εκστρατεία, ενδεχομένως ο Κωνσταντίνος να είχε συμφιλιωθεί με τον Βελισάριο, ωστόσο, η ανησυχία μεταξύ τους να υπήρχε. Μάλιστα, και το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* σημειώνει πως ο Κωνσταντίνος ήταν αντίπαλος του Βελισαρίου, αν και πιθανότατα, αναφέρεται στην διαμάχη των δυο στην Ρώμη, και στην προσπάθεια του πρώτου να δολοφονήσει τον στρατηγό. Τέλος, αντιζηλίες, δολοπλοκίες, και προσπάθειες υπονόμευσης μεταξύ διοικητών δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Βλέπε και σελ.62,63 περί της αρνητικότητας των αξιωματούχων της Ανατολής προς τον Βελισάριο. PROCOPIOUS, *History*, vol. I σελ.160-177, *History*, vol. III σελ.42,43,358-365. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387-390. *Zachariah of Mitylene* σελ.225,226,228,262. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139. J.B. BURY, *History* σελ.377-379, σελ.379, υποσημ.1,2. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.107, υποσημ.130. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.66,67,194,195,207. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ. 23,24,72,103-112,122,123. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286,289,500. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.228,341. R. SCOTT, "Diplomacy" σελ.159-165. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.91-93. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.238,239,245. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.46

¹²⁹ Η προσπάθεια συγκάλυψης της δυσμενής αποπομπής του Βελισαρίου από τον Προκόπιο αποτυπώνεται και μέσω της δομής του Πρώτου βιβλίου των *Υπέρ τῶν Πολέμων* αμέσως μετά την μάχη της Καλλίνικου. Χαρακτηριστικά, με βάση κυρίως την A. Cameron, αμέσως μετά τη σύγκρουση, ο ιστορικός αναφέρεται στην προσπάθεια του Ιουστινιανού Α΄ να συμμαχήσει με τους Ομηρίτες, ενώ δε σημειώνει την μετάβαση του Κωνσταντιούλου στην Ανατολή και τον λόγο για τον οποίο διενεργήθηκε. Επίσης, το ότι η αμέσως επομένη αναφορά για τον Βελισάριο, στο έργο του Προκοπίου, γίνεται κατά την αφήγηση της *Στάσης του Νίκα*, στην οποία ο πρώτος βοήθησε για την ανατροπή της, ενδεχομένως να οφείλεται στην προσπάθεια του συγγραφέα να αναδείξει όχι μόνο τον προστάτη του ως τον λυτρωτή του γεγονότος, αλλά κυρίως να εξαλείψει οποιαδήποτε αμφιβολία για τη συμπεριφορά και τη στάση του στρατηγού του κατά τη διάρκεια του Περσικού πόλεμου και τη πιθανή αμφισβήτηση που υπήρχε στο πρόσωπο του. Μάλιστα η προσπάθεια αποτίναξης οποιασδήποτε υποψίας προς τον Βελισάριο, ενισχύεται και από το γεγονός πως το πρώτο βιβλίο των *Υπέρ τῶν Πολέμων* ολοκληρώνεται με τη *Στάση του Νίκα* και με το επεισόδιο της πτώσης του Ιωάννη Καππαδόκη, το οποίο όχι μόνο είναι εκτός χρονολογικού πλαισίου, αλλά στην αφήγηση του πρωταγωνιστικό πρόσωπο είναι ο Βελισάριος, ο οποίος βοήθησε στην αποκάλυψη ενός αντιπάλου του Ιουστινιανού Α΄. Τέλος και ο Θεοφάνης αναφέρει πως ο λόγος της ανάκλησης του στρατηγού ήταν η συμμετοχή του στην επερχόμενη Βανδαλική εκστρατεία. PROCOPIOUS, *History*, vol. I σελ.176-187,194,195,218-253, *History*, vol. II σελ.90,91. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian*, Kaldellis Ant. et als. (eds.), Hackett Publishing Company Inc., Indianapolis - Cambridge 2014 σελ. 46 σημ. 100, σελ. 166 σημ. 339. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.188. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 147,157,158,159,166,167. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 185,186. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.89. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.289. B. RUBIN, *Das Zeitalter Justinians – Zweiter Band* σελ.135

ότι η αναφορά του Μαλάλα είναι πιο κατατοπιστική και αξιόπιστη από αυτή του Προκοπίου, και ιδίως το ότι εύκολα αποδέχονται το πόρισμα του Κωνσταντιόλου ως σωστό, πρέπει να απορριφθεί¹³⁰.

Η αρνητική ετυμηγορία προς τον Βελισάριο, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, ποδηγετήθηκε από τους αντιπάλους του στρατηγού. Άλλωστε, η ανάλυση της εκστρατείας και της μάχης που διεξήχθη παραπάνω, υπογραμμίζει την σύνεση και τη σθεναρότητα με την οποία ενήργησε ο Βελισάριος, οργανώνοντας τόσο την αντιμετώπιση της Περσικής εφόδου, όσο και την προσεκτική αποχώρηση από το πεδίο της μάχης. Χαρακτηριστικά, μέχρι την διεξαγωγή της μάχης είχε καταφέρει την αναίμακτη και άκαρπη υποχώρηση των Περσών, ενώ δεν επιθυμούσε μια ένοπλη σύγκρουση, προσπαθώντας να πείσει τους στρατιώτες του να υιοθετήσουν την άποψη του, καθώς είχε λάβει υπόψη του τις δυσκολίες και τα μη οφέλη που θα προέκυπταν από αυτήν. Ως εκ τούτου η εκστρατεία του 531 μ.Χ. δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ένα, στα πλαίσια του δυνατού, αρνητικό συμβάν στην σταδιοδρομία του Βελισαρίου, εκτός βέβαια της αδυναμίας του να θέσει σε ισχύ την εξουσία του, καθώς προσπάθησε, με τα μέσα που είχε και τις δυσκολίες που συνάντησε, για μια όσο το δυνατό καλύτερη αντιμετώπιση της επίθεσης. Συνεπώς, συνυπολογίζοντας ότι οι Πέρσες δεν πέτυχαν τίποτα σε αυτή την εκστρατεία και η ισορροπία των δυνάμεων στην περιοχή δεν μεταβλήθηκε, μπορεί να ειπωθεί, λαμβάνοντας κατά νου και τις αγκυλώσεις που συνάντησε ο στρατηγός, πως η προσπάθεια του Βελισαρίου ήταν, ως ένα βαθμό, επιτυχής. Μάλιστα, η απομάκρυνση του Βελισαρίου από την Ανατολή, λαμβάνοντας υπόψη και την, βασική, επιτυχία που είχε σημειώσει μέχρι τότε στην εκεί περιοχή, την Βυζαντινή, γενική, πολεμική αδυναμία απέναντι στους Σασσανίδες, το ατελέσφορο Περσικό αποτέλεσμα αναφορικά με την εκστρατεία του 531 μ.Χ., την απειθαρχία που επέδειξε το στράτευμα του, αλλά και τη σύνεση, που είχε υποδείξει, όπως μαρτυρεί ο Ζαχαρίας¹³¹, όταν ευρίσκοταν στην εκεί περιοχή, ενδεχομένως να μην οφειλόταν, μόνο, στο αποτέλεσμα της μάχης. Πιο συγκεκριμένα, ο Β. Rubin, μεταξύ άλλων, θεωρεί πως η απόφαση του Ιουστινιανού Α' να ανακαλέσει τον στρατηγό οφειλόταν στην αρνητική σχέση του τελευταίου με τους αξιωματούχους του, σχέση η οποία αντανάκλούσε στην ετυμηγορία του Κωνσταντιόλου, και κυρίως στην υποβόσκουσα, δυναμική, εχθρότητα προς τον Βελισάριο που υπήρχε στην Ανατολή, και ιδίως στην Αντιόχεια, πίεση η οποία, θα, απειλούσε σε μεγάλο βαθμό την σταθερότητα της εκεί περιοχής. Μάλιστα, δηλώνει πως η εχθρότητα προς τον Βελισάριο, ο οποίος αποτελούσε σημαντικό αξιωματικό της Αυτοκρατορίας, οφειλόταν στην αντιπάθεια που υπήρχε εκεί προς τον Ιουστινιανό Α'. Ως εκ τούτου, η ανάκληση του, υπογραμμίζει την επιθυμία του Αυτοκράτορα να αποκλιμακώσει την ένταση, και συνεπώς οφείλει να θεωρηθεί ως μια κατευναστική κίνηση υπέρ της κοινής γνώμης της

¹³⁰PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387-390. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.66,67,194,195,207. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.289,500. BRODKA D., "Prokopios und Malalas" σελ.90-93. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. Σχετικά με τους ερευνητές που θεωρούν την αναφορά του Μαλάλα πιο αξιόπιστη, μεταξύ άλλων, είναι οι A. Cameron, J.R. Martindale, I. Shahid, J.A. Evans και S. Mitchell. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 147,157,158,159,166,167. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 185,186. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.134-142. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.67-70. S. MITCHELL, *A History of the Later Roman Empire AD 284-641*, [Blackwell History of the Ancient World], Wiley-Blackwell - John Wiley & Sons Inc., UK 2015 (first edition 2007) σελ.141

¹³¹ Χαρακτηριστικά δηλώνει ότι δεν ήταν άπληστος και δεν δωροδοκούσαν, ότι ήταν ευγενικός προς τους αγρότες και τον τοπικό πληθυσμό, ενώ δεν επέτρεπε τους στρατιώτες να βιαιοπραγούν και να λεηλατούν τους γηγενείς. *Zachariah of Mitylene* σελ.223

Ανατολής, ενέργεια που θα λειτουργούσε θετικά και για τον στρατηγό. Μάλιστα δηλώνει πως, αυτή, η οπτική της κοινής γνώμης προς τον Βελισάριο είναι ολοφάνερη στην έκθεση του Μαλάλα, ενώ σημειώνει πως η αδυναμία του στρατηγού να αποδεχθεί το αίτημα για μάχη, έδωσε στους αντιπάλους την ευκαιρία να κάνουν επίθεση στις διοικητικές ικανότητες του¹³². Συνεπώς, εξάγεται η άποψη πως η απομάκρυνση του Βελισαρίου οφειλόταν, πιθανότατα, και, στις εντάσεις που είχαν εγερθεί στην Ανατολή και στα προβλήματα που δημιουργηθήκαν με τους αξιωματούχους του¹³³.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως η αποτυχία των Βυζαντινών στην μάχη οφειλόταν στο απείθαρχο και αδύναμο στράτευμα, στην πυρπόληση της θέσης του Βελισαρίου, και στη λανθασμένη απόφαση για μάχη, λόγω της εξάντλησης των Αυτοκρατορικών στρατιωτών. Μάλιστα, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, δίνει μεγάλη έμφαση στην πειθαρχία των στρατιωτών για ένα ορθό αποτέλεσμα, και ακολούθως, προτείνει τιμωρίες προς τους ανυπάκουους. Επίσης, από πλευράς Σασσανιδών, η συγκεκριμένη σύγκρουση, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα, όπως την κατάσταση του Αυτοκρατορικού στρατού, την γεωμορφολογία του εδάφους και τον τρόπο μάχης των Περσών μεταξύ άλλων, υπεδείκνυαν, με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, πως το αποτέλεσμα θα στρεφόταν υπέρ των τελευταίων. Ως εκ τούτου, η απόφαση του Βελισαρίου να μην

¹³²Μάλιστα, και ο J.B. Bury θεωρεί πως η ανάκληση του Βελισαρίου οφειλόταν στην κακή σχέση που επικρατούσε μεταξύ του τελευταίου, του Ερμογένη και των αξιωματούχων του, σχέση που διέκρινε ο Ιουστινιανός Α' από την αναφορά του Κωνσταντίου, και θεώρησε πως θα έβλαπτε τόσο τα πράγματα της εκεί περιοχής, όσο και τον στρατηγό. Πάντως, υποθέτει ότι η ετυμηγορία του Κωνσταντίου δεν ήταν εξόφθαλμα αρνητική για τον Βελισάριο, καθώς σε τέτοια περίπτωση, θα δηλωνόταν με σαφή τρόπο από τον Μαλάλα. Ο C. Whately, αν και παρατηρεί την γενικά αρνητική και προβληματική σχέση του Βελισαρίου με τους υφισταμένους του, από την άλλη εντοπίζει πως ο στρατηγός είχε καλές σχέσεις με ισόβαθμους ή ανώτερους του, και στην προκειμένη περίπτωση θεωρεί πως οι σχέσεις του με τον Ερμογένη φαίνονται θετικές, με την άποψη του βεβαία να στηρίζεται, κυρίως, στην συνεργασία των δυο αναφορικά με την μάχη στο Δάρας. Παρά ταύτα, και αυτός υποστηρίζει πως η ετυμηγορία που συστάθηκε προς τον Βελισάριο ήταν αρνητική, και η οποία οφειλόταν στους αξιωματούχους που συμμετείχαν στην εκστρατεία της Καλλίνικου και στην έκθεση του Κωνσταντίου. Ο G. Greatrex, από την πλευρά του, αναφέρει πως η θέση του Βελισαρίου να αποφύγει τη διεξαγωγή μάχη με τους Πέρσες, επηρέασε αρνητικά την άποψη των κατοίκων και των αξιωματικών της Ανατολής για τον στρατηγό. Άλλωστε, αξιοσημείωτο είναι ότι στην εκστρατεία συμμετείχαν και *έξαρχοι* της περιοχής, ενώ, αντιζηλίες, δολοπλοκίες, και προσπάθειες υπονόμευσης μεταξύ διοικητών δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387-390. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.289,500. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.379,υποσημ.1,2. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,198,206,207,σελ.198,199,υποσημ.17. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.90,υποσημ.41. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.107,υποσημ.130, σελ.108. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ. 23,24,72,103-112,122,123. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259

¹³³ Ίσως, για αυτό το λόγο ο Προκόπιος στις αμέσως επόμενες αναφορές του για τον Βελισάριο, στο *Πρώτο Βιβλίο των Υπέρ των Πολέμων*, να τονίζει ότι οι ενέργειες του τελευταίου λειτούργησαν ευεργετικά για τον Αυτοκράτορα. Δηλαδή υποδεικνύει ότι οι σχέσεις του στρατηγού με τον Ιουστινιανό Α' ήταν απροβλημάτιστες και παράλληλα εξαλείφει οποιαδήποτε αμφιβολία για τη συμπεριφορά και τη στάση του στρατηγού του κατά τη διάρκεια του Περσικού πολέμου, για πιθανή αμφισβήτηση που υπήρχε στο πρόσωπο του και για ενδεχόμενη σκέψη ότι βρισκόταν σε δυσμενή θέση από τον Ιουστινιανό Α'. Συγκεκριμένα, ο Προκόπιος γνώριζε τον πραγματικό λόγο της απομάκρυνσης του Βελισαρίου και ο οποίος δεν οφειλόταν στην επερχόμενη εκστρατεία εναντίον των Βανδάλων στην οποία θα λάμβανε μέρος ως αρχιστράτηγος. Ως προς αυτό, και κυρίως με τα προβλήματα που είχε ο Βελισάριος με τους αξιωματικούς του, ενδεχομένως να υποδεικνύεται και από την αναφορά του Ζαχαρία, ο οποίος παραθέτει πως ο Βελισάριος δήλωσε στον Αυτοκράτορα τα αίτια της ήττας και τα οποία ήταν η ανυπομονησία του στρατού και η απειθαρχία των στρατιωτών. Άλλωστε το γεγονός ότι ο Βελισάριος μετά την ανάκληση του ευρίσκετο στο Αυτοκρατορικό παλάτι, ενδεχομένως να υποδεικνύει πως δεν είχε πέσει σε δυσμένεια από τον Ιουστινιανό Α'. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.218-253. *Zachariah of Mitylene* σελ.262

επιθυμήσει σύγκρουση, ήταν ορθή, όπως ορθό ήταν και το σχέδιο που ακολούθησε αναφορικά με την εκστρατεία του 531 μ.Χ., ήτοι εξαναγκασμός του εχθρού να εγκαταλείψει την Βυζαντινή επικράτεια αναίμακτα. Από την άλλη, εντοπίζεται η αδυναμία του στρατηγού να επιβάλλει την πειθαρχία στο στράτευμα. Μάλιστα, η μάχη στην Καλλίνικο, είναι η πρώτη, εκτενής περιγραφικά, σύγκρουση του Βελισαρίου όπου αν και είχε την αποκλειστική διοίκηση του στρατού, όχι μόνο υποχώρησε, αλλά, επιπρόσθετα, δεν μπόρεσε να επιβάλλει την εξουσία του, παρατήρηση που μόνο θετική δεν είναι. Ως προς αυτό πάντως, αξίζει να σημειωθεί, πως η συνολική επιρροή, ή εξουσία, που είχε ένας διοικητής προς το στράτευμα, και ακόμη και η ικανότητά του στην διοίκηση των στρατιωτών, που του ανατέθηκε, εξαρτιόταν σημαντικά από τις προσωπικότητες των, υπαγόμενων, αξιωματούχων του και τις σχέσεις που είχε μεταξύ τους. Άλλωστε, δεν πρέπει να λησμονηθεί, με βάση τις αναφορές του Μαλάλα για το Βυζαντινό στράτευμα στην Καλλίνικο, ότι αποτελούσε έναν συνασπισμό αξιωματούχων, οι στρατιώτες του Βελισαρίου ήταν μόλις 8.000, από τους 20.000 συνολικά, ενώ είχαν ήδη εμφανιστεί φαινόμενα ανυπακοής από τους αξιωματούχους του, συγκεκριμένα ο Σουνίκας, και τα οποία όχι μόνο δεν είχαν λυθεί, αλλά, πιθανότατα, αποτελέσαν και την αιτία για την ανάκληση, και αποπομπή, του Βελισαρίου από την Ανατολή. Μάλιστα, αντιζηλίες, δολοπλοκίες, και προσπάθειες υπονόμευσης μεταξύ διοικητών δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Πάντως, η ήττα αυτή των Βυζαντινών, δεν άλλαξε την στρατιωτική, και πολιτική, ισορροπία μεταξύ των δύο χωρών. Άλλωστε, το αποτέλεσμα μιας τέτοιας σύγκρουσης, στην οποία καμία πλευρά δεν είναι σε θέση να αναλάβει τον μόνιμο έλεγχο και την εκμετάλλευση της νίκης, είναι μια τυπική κατάσταση στην σχέση Βυζαντινών και Περσών¹³⁴.

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, η εκστρατεία του 531 μ.Χ. ήταν η τελευταία ενέργεια του Βελισαρίου κατά τη διάρκεια της πρώτης παρουσίας του στο Περσικό μέτωπο, καθώς θα ανακληθεί στην Κωνσταντινούπολη. Αν και η κοινή γνώμη της Ανατολής, και κυρίως οι αξιωματούχοι του είχαν αναπτύξει μια αντιζηλία προς το πρόσωπο του, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός τεταμένου κλίματος που πυροδότησε την ανάκληση του, παρά ταύτα, η παρουσία του στην εκεί περιοχή πρέπει να θεωρηθεί επιτυχής. Είχε κατορθώσει να σημειώσει νίκες εναντίον των Περσών, με αποκορύφωμα στο Δάρας, να οργανώσει την εκεί στρατιωτική διοίκηση και να σταθεροποιήσει την κατάσταση. Άλλωστε, η σημαντική νίκη στο Δάρας, και η επιτυχής αντιμετώπιση της εκστρατείας του 531 μ.Χ., καθώς οι Σασσανίδες υποχώρησαν, σε συνδυασμό με την αναχαίτιση των Περσικών εισβολών και τον θάνατο του Μεγάλου βασιλέως Καβάδη τον Σεπτέμβριο του

¹³⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-177. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387-390. *Zachariah of Mitylene* σελ.,225,226,228,262. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.74-77,92-101,228-235,242-245,296,297,354-361,442-445. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, "Περί Στρατηγίας" σελ.102-111. D. BRODKA, "Prokopios und Malalas" σελ.90-93,σελ.90,υποσημ.41. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.62. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.24,66,67,194,195,198,206,207,σελ.198,199,υποσημ.17. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.286,289,500. P. RANCE, "Battle" σελ.343. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.84,85. SCOTT R., "Diplomacy" σελ.159-165. B. DIGNAS - E. WINTER, *Rome and Persia* σελ.35-41,100,104,109. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.69,108,229,σελ.107,υποσημ.130. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.348,349. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ. 23,24,72,103-112,122,123. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.377-379,σελ.379,υποσημ.1,2. A. KALDELLIS, "Prokopios' Persian War: A Thematic and Literary Analysis", *History as Literature in Byzantium: Papers from the Fortieth Spring Symposium of Byzantine Studies, University of Birmingham - April 2007*, (ed.) R. Macrides, Ashgate Publishing Ltd, Great Britain 2010 σελ.253,254

ίδιου έτους, οδήγησαν σε διακανονισμό μεταξύ Βυζαντίου και Κτησιφώντας, υπογράφοντας στις αρχές του 532 μ.Χ. την «Απέραντη Ειρήνη»¹³⁵. Αν και η πορεία του Βελισαρίου μετά την εκστρατεία του 531 μ.Χ., θα τον οδηγήσει σε διαφορετικά θέατρα πόλεμου και σε πρωτόγνωρες, εις βάσει, καταστάσεις, όπου θα σημειώσει ποικίλες διακρίσεις, δεν πρέπει να λησμονηθεί η θετική, εν τέλει, εικόνα που είχε κατά τη διάρκεια της πρώτης παρουσίας του στο Περσικό μέτωπο, στο οποίο και θα επιστέψει μετά από δέκα περίπου χρόνια.

¹³⁵ Άξιο αναφοράς είναι ότι αρχικά, το τελευταίο τμήμα των *Περσικών Πολέμων*, αποτελούσε η συνθήκη της «Απέραντης Ειρήνης», μέσω της οποίας ο Προκόπιος επιδίωκε, μεταξύ άλλων, να τονίσει την συμβολή του Βελισαρίου στην ολοκλήρωση της διαμάχης. Άλλωστε, ο Περσικός πόλεμος των Ιουστίνου Α' και Ιουστινιανού Α', εν ουσία εισέρχεται σε λεπτομερή περιγραφή με την εμφάνιση του Βελισαρίου και κορυφώνεται με την προαγωγή του τελευταίου σε *Magister Militum per Orientem* και την μάχη στο Δάρας. Η ακύρωση της «Απέραντης Ειρήνης» από τον Χοσρόη Α' εν συνεχεία, ανάγκασε τον Προκόπιο να αλλάξει την δομή του έργου. PROCOPIOUS, *History*, vol. I σελ.102-209, *History*, vol. II σελ.1,2. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.390-394,401. Zachariah of Mitylene σελ.228-231. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.43. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.319. A. KALDELLIS, "Prokopios' Persian War" σελ.255. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.195. G. GREATREX, "The Composition of Procopius' Persian Wars and John the Cappadocian", *Prudentia* 27, 1995 σελ.1-13. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.207-215. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.93-97. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Ο ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΑ

Ο Βελισάριος, μετά την ανάκληση του από το Περσικό μέτωπο, εντοπίζεται να βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη και ιδίως στο Αυτοκρατορικό ανάκτορο. Λαμβάνοντας υπόψη την παρουσία του σε εκείνο το σημείο, αλλά και τη πρόταση που αποδόθηκε αναφορικά με τον λόγο την ανάκλησης του, ενδεχομένως να υποδεικνύεται πως ήταν απαλλαγμένος από κάθε ευθύνη. Άλλωστε και ο Ιουστινιανός Α΄, πιθανότατα, δεν θα προέβαινε σε μια δυσμενή ενέργεια εναντίον του ικανού και νομιμόφρονος στρατηγού του, χωρίς πρώτα να ερευνήσει διεξοδικά την ετυμολογία, ή να μην παραχωρούσε στον τελευταίο μια ευκαιρία¹³⁶. Αυτή η ευκαιρία δόθηκε άμεσα στον Βελισάριο, του οποίου η παρουσία εκείνο ακριβώς το χρονικό σημείο στην Πρωτεύουσα, λειτούργησε ενεργητικά τόσο για τον ίδιο, όσο και για τον Αυτοκράτορα.

3.1. Η παρουσία του Βελισαρίου κατά την Στάση του Νίκα

Τον Ιανουάριο του 532 μ.Χ., μετά την παύση των εχθροπραξιών μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας, αλλά πριν την επισφράγιση της «Αιώνιας Ειρήνης», το Ιουστινιάνειο καθεστώς θα αντιμετωπίσει και θα καταφέρει να επιζήσει από την πιο σοβαρή εσωτερική του πρόκληση. Πιο συγκεκριμένα, εκείνο τον μήνα θα ξεσπάσει στην Κωνσταντινούπολη μια εξέγερση, η οποία έμελε να αποτελέσει όχι μόνο τη μεγαλύτερη επανάσταση που συνέβη κατά τη διάρκεια της Βασιλείας του Ιουστινιανού Α΄, αλλά και μια από τις πιο βίαιες αναταραχές που διαδραματίστηκαν στην ιστορία της Βυζαντινής Πρωτεύουσας, η οποία σχεδόν εκθρόνισε τον Αυτοκράτορα. Η ονομασία που δόθηκε σε αυτή την εξέγερση είναι «*Η Στάση του Νίκα*», ενώ κύριοι οργανωτές της ήταν οι δυο ισχυρότεροι δήμοι της Βασιλίδας των Πόλεων, οι «Πράσινοι» και οι «Βένετοι», οι οποίοι βρήκαν την υποστήριξη των συγκλητικών και του λαού της πόλεως¹³⁷.

Τα αίτια της στάσης εντοπίζονται στα βάρη που τέθηκαν στον πληθυσμό από τη δαπανηρή πολιτική του Ιουστινιανού Α΄, και κυρίως από τις σκληρές μεθόδους των αυτοκρατορικών φοροεισπρακτόρων και των μέτρων του Ιωάννη Καππαδόκη, τις μεταρρυθμίσεις που θέσπισε ο Αυτοκράτορας, και τις κυρώσεις που επέβαλε στους δυο προαναφερθέντες δήμους. Η αφορμή δόθηκε από την άρνηση του Αυτοκράτορα να

¹³⁶ Ως προς αυτό, ενδεχομένως να υποδεικνύεται και από την παράθεση του Ζαχαρία, ο οποίος αναφέρει πως ο Βελισάριος δήλωσε στον Αυτοκράτορα τα αίτια της ήττας και τα οποία ήταν η ανυπομονησία του στρατού, λογικά για την θέληση τους να πολεμήσουν στην Καλλίνικο, η απειθαρχία των στρατιωτών, και το εχθρικό κλίμα με τους αξιωματούχους του. Ως εκ τούτου, ο Ιουστινιανός Α΄, συνοψίζοντας τα στοιχεία, θα συμπέρανε πως η δικαιολογία του στρατηγού του ήταν ορθή. Άλλωστε, η σχέση του με τον Βελισάριο ήταν ισχυρή, και συνεπώς, δεν θα απέριπτε εύκολα τον τελευταίο από τις υπηρεσίες του. *Zachariah of Mitylene* σελ.262

¹³⁷ Ο Ιορδάνης και η συνέχεια του Χρονικού του Μαρκελλίνου, θεωρούν πως τα αίτια της εξέγερσης ήταν η συνομωσία μεταξύ των ανιψιών του Αναστασίου Α΄ και ενός ομίλου συγκλητικών. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.218-239. IORDANES, “*Gentis Romanorum*” σελ. 47. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.44. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.394-400. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.620-629. *The Ecclesiastical History of Eusebius* σελ.163. MARIUS EPISCOPUS AVENTICENSIS, “*Chronica*”, *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. XI], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1894 σελ.235 THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.181-186. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.647,648. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.72-80. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.15-20. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.124. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.340-346

αμνηστεύσει δυο δολοφόνους, κατά τη διάρκεια των ιπποδρομικών αγώνων στις 13 Ιανουαρίου του 532 μ.Χ. Αυτοί ήταν μέλη των προαναφερθέντων δήμων που είχαν συλληφθεί από τον Έπαρχο της Πόλεως Ευδαίμονα, εξ αιτίας των αναταραχών που προκάλεσαν στην Πόλη. Ως αποτέλεσμα ο όχλος, υποκινημένος από τους δύο δήμους, θα εξεγερθεί, προκαλώντας καταστροφές. Η προσπάθεια του Ιουστινιανού Α' να κατευνάσει την οργή θα αποτύχει, η εξέγερση θα λάβει titάνιες διαστάσεις και ο λαός θα απαιτήσει την αποπομπή τριών κρατικών λειτουργών του Αυτοκράτορα. Τον Έπαρχο της Πόλεως Ευδαίμονα, τον Έπαρχο του Πραιτωρίου Ιωάννη Καππαδόκη και τον Κοιαιίστωρα Τριβωνιανό. Μάλιστα στην εξέγερση θα προσεταιρισθεί και ένας μεγάλος όμιλος δυσαρεστημένων συγκλητικών, στόχος των οποίων ήταν η αποπομπή του Ιουστινιανού Α' από το Αυτοκρατορικό αξίωμα. Ο Ιουστινιανός Α' θα βρεθεί σε μια εφιαλτική κατάσταση, ενώ το πολιτειακό σύστημα θα κλονιστεί συθέμελα, με την εξέγερση να θέτει τον Αυτοκράτορα σε ασφυκτικό κλοιό παρά την αλλαγή που προέβη περί της αντικατάστασης των παραπάνω κρατικών λειτουργών, καθώς οι στασιαστές είχαν ανακηρύξει τον Υπάτιο, έναν ανιψιό του αποθανόντος Αυτοκράτορα Αναστασίου Α', Αυτοκράτορα στον ιππόδρομο. Πλείστοι αξιωματούχοι είχαν τραπεί σε φυγή, ενώ και η Ανακτορική φρουρά ήταν αναξιόπιστη, καθώς περίμενε την έκβαση της εξέγερσης και τη νικήτρια πλευρά πριν ενεργήσει οποιαδήποτε κίνηση. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Ιουστινιανός Α' ήταν έτοιμος να εγκαταλείψει τον θρόνο του, ωστόσο η Αυτοκράτειρα Θεοδώρα μέσω ενός πύρινου λόγου, αποφασισμένη να εξαλείψει την επανάσταση, κατάφερε να συγκρατήσει την αναστάτωση του συζύγου της, πείθοντας τον να παραμείνει και να αντισταχθεί του προβλήματος¹³⁸.

Ευτυχώς για τον Ιουστινιανό Α', εκείνη τη χρονική στιγμή στο Παλάτι ευρίσκετο ο Βελισάριος με την προσωπική του φρουρά, στον οποίο εναπόθεσε τις ελπίδες του¹³⁹. Ως εκ τούτου, ο Αυτοκράτορας μαζί με τους εναπομείναντες αξιωματούχους του, που είχαν μείνει πιστοί σε αυτόν, αποφάσιζαν την ανατροπή της εξέγερσης. Στο συμβούλιο που ακλούθησε, θεώρησαν πως αν κατόρθωναν να συλλάβουν τον Υπάτιο, η επανάσταση θα διαλυόταν. Έτσι, ο Βελισάριος, με την προσωπική του φρουρά, κατευθύνθηκε προς την Αυτοκρατορική θέση του Ιππόδρομου, κατά μήκος της μικρής ιδιωτικής διαδρομής όπου οι Αυτοκράτορες συνήθιζαν να χρησιμοποιούν. Παρά ταύτα, όταν έφθασε στην είσοδο του Ιπποδρόμου, οι φύλακες που στάθμευαν εκεί αρνήθηκαν να ανοίξουν την θύρα. Ως εκ τούτου, και απρόθυμος να διακινδυνεύσει μια μάχη εναντίον τους, φοβούμενος μήπως μια τέτοια ενέργεια θέσει και τους υπόλοιπους φύλακες εναντίον του Ιουστινιανού Α', επέστρεψε άπραγος στον τελευταίο, ενημερώνοντας τον για την κατάσταση. Τότε ο Ιουστινιανός Α' τον διέταξε να μεταβεί μέσω της Χαλκής Πύλης. Ο στρατηγός, διέσχισε

¹³⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.220-233. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.394-398. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.620-625. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.44. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.181-185. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.72-80. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.15-19. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.120-123. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.340-344. G. OSTROGORSKY, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους - Τόμος Πρώτος*, Χρυσός Ευ. Ε. (εποπ.), Ιστορικές Εκδόσεις Βασιλόπουλος Στεφ.Δ., Αθήνα 2008 (πρώτη έκδοση 1963) σελ.137,138

¹³⁹ Μάλιστα, όταν η αντικατάσταση των τριών κρατικών λειτουργών από τον Ιουστινιανό Α' δεν είχε καμιά επίδραση στην εξέγερση, ο τελευταίος απέστειλε τον Βελισάριο, μαζί με έναν πολεμικό όμιλο, για να επιτεθεί εναντίον των στασιαστών, πράξη που δεν έφερε κάποιο αποτέλεσμα, λόγω των γιγαντιαίων διαστάσεων που είχε λάβει η επανάσταση και της μικρής δύναμης που είχε ο στρατηγός. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.396,397. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.621. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.77. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.19,75. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.342. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest 471-843: An Interpretation*, Adolf M. Hakkert, Amsterdam 1981 σελ.41,42

τα ερείπια που έφραζαν τη διαδρομή του και έφθασε στον Ιππόδρομο. Ωστόσο, επειδή βρήκε την πύλη φυλαγμένη, και το σημείο στο οποίο ευρίσκετο ήταν στενό και προστατευμένο, θεώρησε πως μοναδική λύση ήταν η επίθεση εναντίον του άοπλου όχλου. Η έφοδος του ήταν αποφασιστική. Ένας έταιρος αξιωματούχος του Ιουστινιανού Α', ο Μούνδος, μόλις παρατήρησε την επίθεση του Βελισαρίου, όρμησε στη μάχη, στο πλευρό του στρατηγού, ολοκληρώνοντας τη σφαγή. Πάνω από 30.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ενώ σύμφωνα με τον Μαλάλα¹⁴⁰, το Πασχάλιο Χρονικό¹⁴¹ και τον Θεοφάνη¹⁴², ο Βελισάριος κατάφερε να συλλάβει τον Υπάτιο και τον αδελφό του Πομπήιο, οδηγώντας τους μπροστά στον Αυτοκράτορα. Ο Προκόπιος, από την πλευρά του, σημειώνει πως οι εξαδέλφοι του Ιουστινιανού Α', Βοραΐδης και Ιούστος ήταν αυτοί που κατάφεραν να τους αιχμαλωτίσουν και να τους παραδώσουν στον Αυτοκράτορα¹⁴³. Η «Στάση του Νίκα» είχε ολοκληρωθεί¹⁴⁴.

3.2. Τα Αποτελέσματα της Παρουσίας του Βελισαρίου κατά την Στάση του Νίκα

Όπως παρατηρήθηκε, η συμβολή του Βελισαρίου ήταν καθοριστική για την ολοκλήρωση της εξέγερσης και την σωτηρία του Ιουστινιανού Α', αποδεικνύοντας την αφοσίωση του προς τον Αυτοκράτορα. Άλλωστε, λαμβάνοντας υπόψη τον Προκόπιο που αναφέρει ότι ο Βελισάριος αρχικά είχε σταλθεί μόνο για να συλλάβει τον Υπάτιο, αλλά με δική του πρωτοβουλία αποφάσισε να επιτεθεί στους στασιαστές, και όντας ο πρώτος από τους πιστούς αξιωματούχους του Ιουστινιανού Α' που όρμησε εναντίον των επαναστατών, ενέργεια που οδήγησε τον Μούνδο να συμμετάσχει στην αιματοχυσία, μπορεί να ειπωθεί πως, ενδεχομένως, αυτή η απόφαση του Βελισαρίου, λύγισε τους εξεγερθέντες και κατέπνιξε την επανάσταση¹⁴⁵. Η πίστη του στρατηγού προς τον

¹⁴⁰ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.399

¹⁴¹ *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.626,627

¹⁴² Ο Θεοφάνης αναφέρει πως ο Βελισάριος συνέλαβε μόνο τον Υπάτιο, χωρίς να διευκρινίζει ποιος συνέλαβε τον Πομπήιο. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.185

¹⁴³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.236,237

¹⁴⁴ Ο αριθμός των 30.000 νεκρών που φαντάζει υπερβολικός, λογικά σκοπεύει στο να υποδείξει την βαρύτητα και την σημαντικότητα της κατάστασης, και ίσως, την μεγάλη προσπάθεια των Βελισαρίου και Μούνδου, υποδεικνύοντας την αποφασιστική νομιμοφροσύνη τους προς τον Ιουστινιανό Α'. Το γεγονός ότι ο Προκόπιος σημειώνει πως οι Βοραΐδης και Ιούστος συνέλαβαν τους Υπάτιο και Πομπήιο, ενδεχομένως να είναι και η ορθότερη άποψη, καθώς δεν αναφέρει τον Βελισάριο, που αποτελούσε τον προϊστάμενο του. Συγκεκριμένα, ως γραμματέας του τελευταίου, θα γνώριζε εάν ο Βελισάριος ήταν αυτός που είχε συλλάβει τους δυο κύριους αντιπάλους του Αυτοκράτορα. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.232-239. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.398-400. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.625-629. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.319. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.185,186. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.647. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.80,81. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.19,20,75. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.123. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.88,89. J.J. NORWICH, *Byzantium: The Early Centuries*, Alfred A. Knopf, New York 1998 (first edition 1988) σελ.199,200. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.379 σελ.345. G. OSTROGORSKY, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους - Τόμος Πρώτος* σελ.138

¹⁴⁵ Χαρακτηριστικά, ο Φρεδεγάρ, μέσω του έργου του, υποδηλώνει πως η στάση του Βελισαρίου στο επεισόδιο και η επαναλαμβανόμενη απόδειξη της αφοσίωσης του στον Ιουστινιανό Α', η οποία κορυφώνεται στην Στάση του Νίκα, αποτέλεσε χαρακτηριστική απόδειξη της νομιμοφροσύνης του στρατηγού προς τον Αυτοκράτορα. Μάλιστα υπογραμμίζει πως ο Βελισάριος ήταν εκείνος που σκότωσε τον σφετεριστή, ανέκτησε το στέμμα και το έδωσε πίσω στον Ιουστινιανό Α'. Αν και το συγκεκριμένο χωρίο του χρονογράφου αποτελεί μια μίξη ιστορικού και φανταστικού, δεν παύει να αντηχεί τις απόψεις και την εικόνα που υπήρχε για τον Βελισάριο στο ευρύτερο πλαίσιο της εποχής. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.234-237. FREDEGARIUS

Αυτοκράτορα, σε συνδυασμό με τη τόλμη, την ενεργητικότητα και την αυτοθυσία που υπέδειξε, όχι μόνο εξάλειψε ενδεχόμενη αμφιβολία του Ιουστινιανού Α΄ προς τις ικανότητες, και το πρόσωπο του στρατηγού, αλλά, κατά πάσα πιθανότητα, αποτέλεσε τον λόγο που ο τελευταίος τον έθεσε επικεφαλής της επερχόμενης Βανδαλικής εκστρατείας¹⁴⁶. Σίγουρα ο Βελισάριος ήταν ικανός στρατηγός, πιθανόν ο ικανότερος όλων από τους Αυτοκρατορικούς αξιωματικούς που ευρίσκοντο στην Κωνσταντινούπολη εκείνο το χρονικό διάστημα, και σε συνδυασμό με τις επιτυχίες που είχε σημειώσει στο Περσικό μέτωπο, αποτελούσαν σημαντικά επιχειρήματα για να του δοθεί η ανάληψη της αρχηγίας της Βανδαλικής εκστρατείας. Ωστόσο, η ενεργητικότητα, η νομιμοφροσύνη και η στάση που έλαβε κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, ήταν αυτά που ολοκλήρωσαν την απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ να τον θέσει επικεφαλής της πολεμικής επιτήρησης¹⁴⁷.

Πιθανότατα, μετά την ολοκλήρωση της *Στάσης του Νίκα*, και πριν την Βανδαλική εκστρατεία, ο Βελισάριος θα ξαναέγινε *Magister Militum per Orientem*, ενώ θα έλαβε και το αξίωμα του *Πατρικίου*, πιθανόν ως επιδαψιλεύσεις του Ιουστινιανού Α΄ προς την στάση που επέδειξε ο στρατηγός του στο συμβάν.

Αναφορικά με το αξίωμα του *Magister Militum per Orientem*, ο Προκόπιος σημειώνει δυο φορές ότι ο Βελισάριος επαναδιορίστηκε *Magister Militum per Orientem*. Παρομοίως το προοίμιο της *Νεαράς CLV*, έτος χρονολόγησης 533 μ.Χ, και ο *Codex Justinianus XXVII,2*, σημειώνουν τον Βελισάριο ως *Magister Militum per Orientem*. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Μούνδος, που κατείχε το αξίωμα του *Magister Militum per Orientem* έχοντας διαδεχθεί τον Βελισάριο το 531 μ.Χ., το 532 μ.Χ. είναι ξανά *Magister Militum per Illyricum*, θέση που κατείχε και στο παρελθόν όταν ο Βελισάριος ήταν *Magister Militum per Orientem* και την οποία άφησε καθώς έλαβε τον κενό τίτλο του *Magister Militum per Orientem*, το γεγονός ότι από το 532 μ.Χ. η θέση του *Magister Militum per Orientem* μένει, θεωρητικά, κενή, καθώς η μοναδική αναφορά για την συγκεκριμένη θέση γίνεται από την *Νεαρά CLV*, ενδεχομένως, ο Βελισάριος να επανεγκαταστήθηκε στο συγκεκριμένο αξίωμα ήδη από το 532 μ.Χ. Κάτι τέτοιο δεν φαντάζει απίθανο, καθώς και οι δύο τοποθετούνται στα συγκεκριμένα αξιώματα μετά το επεισόδιο του *Νίκα*, ο Προκόπιος αμέσως μετά το συγκεκριμένο επεισόδιο, εξαίροντας την παρέμβαση για τον Καππαδόκη, σημειώνει πως «Τότε δὲ βασιλεὺς στρατηγὸν τε τῆς ἑώας αὐθις Βελισάριον κατεστήσατο καὶ ἐς Λιβύην πέμψας τὴν χώραν ἔσχεν»¹⁴⁸, ενώ και οι δύο αξιωματούχοι επέδειξαν μια αξιόπαινη στάση προς τον Αυτοκράτορα. Συνεπώς, ο τελευταίος, παρατηρώντας την νομιμοφροσύνη τους, να επιθύμησε έναν επαναπροσδιορισμό των θέσεων αναφορικά με την κατοχή των

SCHOLASTICUS, "Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV", *Fredegarii et Aliorum Chronica. Vitae Sanctorum*, [MGH: ScriptRerMerov, vol. II], (ed.) B. Krusch, Impensis Bibliopoli Hahniani, 1888 σελ.87,88

¹⁴⁶ J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.74,75. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.70,81

¹⁴⁷ Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την δήλωση του Βελισαρίου προς τον Αυτοκράτορα, αναφορικά με τα αίτια της ήττας στην Καλλίνικο, τα οποία ήταν η ανυπομονησία του στρατού και η απειθαρχία των στρατιωτών, ενδεχομένως ο Ιουστινιανός Α΄, στη διάρκεια των επεισοδίων της *Στάσης του Νίκα*, να παρατήρησε ότι η δήλωση του στρατηγού ήταν αληθής, καθώς ο τελευταίος χειρίστηκε με άψογο τρόπο την εντολή που του δόθηκε, κατάφερε να αντιμετωπίσει τους στασιαστές, και να διοικήσει ορθά το άγημα το οποίο δεν εμφάνισε σημάδια απειθαρχίας. Άλλωστε και ο ίδιος ο Αυτοκράτορας, κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, παρατήρησε στάσεις απειθαρχίας και αναξιοπιστίας μεταξύ των φρουρών και των αξιωματικών του, και ενδεχομένως να θεώρησε ότι όχι μόνο η δήλωση του Βελισαρίου ήταν αληθής, αλλά και ότι σε τέτοιες περιπτώσεις είναι σχεδόν ακατόρθωτη η επίτευξη οποιουδήποτε στόχου. *Zachariah of Mitylene* σελ.262. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.220-233. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.394-398. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.620-625. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.44. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.181-185

¹⁴⁸ Η αποστολή στην Λιβύη είναι η Βανδαλική εκστρατεία. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.252,253

συγκεκριμένων αξιωμάτων προ της καθαίρεσης του Βελισαρίου από *Magister Militum per Orientem*¹⁴⁹.

Σχετικά με το ζήτημα του *Πατρικίου*, και λαμβάνοντας υπόψη πως δεν αναφέρεται στις πηγές, ξεκάθαρα, τότε γίνεται *Πατρίκιος*, ενδεχομένως θα έλαβε τον συγκεκριμένο τίτλο μετά την *Στάση του Νίκα* και πριν την Βανδαλική εκστρατεία, πιθανόν ως επιδαψίλευση του Ιουστινιανού Α΄ προς την στάση που επέδειξε ο στρατηγός του στο συμβάν. Αρχικά, δεν υπήρχαν κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις για να γίνει κάποιος *Πατρίκιος*, με την έννοια ότι αποτελούσε δώρο του *Αυτοκράτορα*. Ήτοι, η λήψη του συγκεκριμένου τίτλου οφειλόταν στην επιθυμία και στην θέληση του *Αυτοκράτορα* να επιδαψιλεύσει τον ενδιαφερόμενο με αυτήν την τιμή. Επιπροσθέτως, μετά την επιστροφή του Βελισαρίου από την Βανδαλική εκστρατεία, από την στιγμή που διεξάγεται θρίαμβος, που ωστόσο αποτελεί ένδειξη ταπείνωσης, λογικά, δεν θα ήταν πιθανό να τον κάνει *Πατρίκιο*. Άλλωστε η ανακήρυξη του ως *Υπατος*, εντάσσεται, και, στα πλαίσια της επιδαψίλευσης που δέχεται για την Βανδαλική εκστρατεία. Επίσης, το γεγονός ότι ο Βελισάριος γίνεται, πάλι, *Magister Militum per Orientem* μετά την *Στάση του Νίκα*, ό,τι προηγουμένως του είχε αφαιρεθεί το αξίωμα λόγω των κατηγοριών και ήττας στην Καλλίνικο, ότι γίνεται *Magister Militum per Orientem*, ενώ δεν είναι στην Ανατολή, και ότι ο τίτλος, λογικά, δίνεται στο πλαίσιο της επιβράβευσης του στην *Στάση του Νίκα*, όπου ελάχιστοι αξιωματικοί έμειναν πιστοί στον *Αυτοκράτορα*, δημιουργείται μια ακόμα σκέψη ότι έλαβε τον τίτλο του *Πατρικίου* εκείνη την χρονική περίοδο ως δώρο, όπως έλαβε και τον τίτλο του *Magister Militum per Orientem*. Τέλος, έχοντας κατά νου ότι στην Βανδαλική εκστρατεία συμμετείχε και ο *Πατρίκιος Αρχέλαος*, ο οποίος εκείνη την περίοδο κατείχε το αξίωμα του *Επαρχου του στρατοπέδου*, το γεγονός ότι ο Βελισάριος δεν είναι υποδεέστερος του, λογικά θα οφειλόταν στο ότι ήταν και αυτός *Πατρίκιος*¹⁵⁰.

3.3. Ο Γάμος του Βελισαρίου με την Αντωνίνα

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη, ενδεχομένως να πραγματοποιήθηκε η γαμήλια σύζευξη του με την Αντωνίνα. Ως προς

¹⁴⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.232,233,252,253, *History*, vol. II σελ.106,107. CIC: *Novellae*, vol. III, (ed.) R. Schoell, Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1963 σελ.731,732. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II σελ.79. Βλέπε και σελ.60, υποσημ.127 για τον Μούνδο.

¹⁵⁰ Περί των πηγών, χαρακτηριστικά, ο *Ιορδάνης*, στην *Γέτικα*, σημειώνει πως ο Γεμίμερος οδηγήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από τον *Πατρίκιο* Βελισάριο. Το ζήτημα είναι ότι τον αναφέρει και παράλληλα ως πρώην ύπατο, και αυτό γιατί γίνεται *Υπατος* το 535 μ.Χ., δηλαδή έναν χρόνο μετά την επιστροφή του στην *Βασιλεύουσα* από την Αφρική. Το *Πασχάλιο Χρονικό*, στα πλαίσια του επεισοδίου της *Στάσης του Νίκα*, καταγράφει τον Βελισάριο ως *Πατρίκιο*. Παρά ταύτα, η συγκεκριμένη πηγή δεν τυγχάνει ελεύθερη από λάθη, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω. Οι *Μάριος ο Επίσκοπος*, *Victor Tonnennensis* και *Φρεδεγάρ* αναφέρουν τον Βελισάριο ως *Πατρίκιο* κατά την αποστολή του στην Αφρική, ενώ πιο πριν τον μνημονεύουν καθόλου. Μάλιστα, ο τελευταίος σημειώνει πως ο Βελισάριος έγινε *Πατρίκιος* όταν του ανατέθηκε η Βανδαλική αποστολή. Αν και το χωρίο του τελευταίου που γίνεται αναφορά στον Βελισάριο αποτελεί μια μίξη ιστορικών στοιχείων με φανταστικές και προσωπικές παραμέτρους, δεν παύει η σκέψη, ότι κάποια αλήθεια θα υπάρχει, από την στιγμή που κάποιες λεπτομέρειες συμφωνούν μεταξύ τους. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.106,107,278-283. IORDANES, "De Origine Actibusque Getarum", *Romana Et Getica*, [MGH: AA, vol. V.I], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1882 σελ.102. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.621. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica", *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. XI.II], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1894 σελ.198. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum" σελ.86. Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.313

αυτή την άποψη, λαμβάνοντας κατά νου ότι η πρώτη αναφορά της Αντωνίνας στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* ως σύζυγος του Βελισαρίου χρονολογείται το 533 μ.Χ. κατά την εκκίνηση της Βανδαλικής εκστρατείας, έτος που αποτελεί σαφή *terminus ante quem*, και σε συνδυασμό με το ότι αυτή δεν αναφέρεται καθόλου κατά τη διάρκεια της πρώτης Περσικής εκστρατείας του Βελισαρίου, ενδεχομένως η σύζευξη της με τον στρατηγό, να πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα μεταξύ της επιστροφής του τελευταίου από την Ανατολή και πριν την αναχώρηση του για την Βανδαλική Αφρική¹⁵¹. Αν και θεωρείται ότι η γνωριμία του Βελισαρίου με τη μέλλουσα σύζυγο του πιθανόν να πραγματοποιήθηκε όταν ήταν μέλος της σωματοφυλακής του Ιουστινιανού Α', κάτι τέτοιο δεν μπορεί να εξαχθεί με βεβαιότητα λόγω το ότι η Αντωνίνα δεν αναφέρεται καθόλου στις πηγές για εκείνο το χρονικό διάστημα¹⁵². Αυτή η γαμήλια σύνδεση του Βελισαρίου με την Αντωνίνα, θα αποδειχτεί θυελλώδης για τον στρατηγό, με βάση τις αναφορές του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα*¹⁵³, ειδικά από τη στιγμή που η τελευταία θα

¹⁵¹PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.110,111

¹⁵² Σχετικά με την άποψη ότι η γαμήλια σύνδεση μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, έλαβε μέρος κατά την επιστροφή του πρώτου στην Κωνσταντινούπολη, μπορεί να ειπωθεί ότι ο Προκόπιος, ο οποίος αποτελεί και ισχυρό πολέμιο της Αντωνίνας, στα *Ανέκδοτα*, όπου μέσω των κατηγοριών και ευθυνών που επιρρίπτει στον Βελισάριο, εν ουσία, δηλώνεται πως οφείλονται στην επίδραση της Αντωνίνας προς τον στρατηγό, δεν στηλιτεύει τον τελευταίο για τις πράξεις και τη στάση του πριν τον Βανδαλικό πόλεμο. Επομένως, μπορεί να υποπτευθεί, πως ο λόγος αυτής της στάσης του Προκοπίου, οφείλεται στο γεγονός ότι πριν τον Βανδαλικό πόλεμο, ο Βελισάριος δεν είχε νυμφευθεί την Αντωνίνα. Πέραν τούτου, αναφορά αξίζει ο μύθος των Φράγκων Φρεδεγάρ και Αϊμοϊν, στον οποίο αναφέρεται και εξιστορείται πως οι νεαροί τότε Ιουστινιανός Α' και Βελισάριος, οι οποίοι συνδεόταν μεταξύ τους με όρκο φιλίας, πίστης και νομιμοφροσύνης, συνάντησαν και ερωτεύτηκαν δύο γυναίκες σε έναν οικο ανοχής, οι οποίες ήταν αδελφές, πρώην Αμαζόνες και *germanas*, και τις οποίες έμελε να νυμφευθούν, την Αντωνία και την Αντωνίνα αντίστοιχα. Μάλιστα, σημειώνεται πως ο Βελισάριος νυμφεύθηκε την Αντωνίνα δίδοντας όρκο γάμου έπειτα από απόφαση της τελευταίας την οποία και δέχθηκε, και αφού πρώτα ο Ιουστινιανός Α' αποφάσισε να συζευχθεί την Αντωνία. Ο Αϊμοϊν υπογραμμίζει πως η Αντωνία και η Αντωνίνα ήταν ταπεινές και τύπου αιχμάλωτες. Σύμφωνα με τον G. Scheibelreiter, το συγκεκριμένο χωρίο, εκτός των άλλων, αντιστοιχεί στο φράγκικο συναίσθημα για συμβατικούς δεσμούς με ηθική και συναισθηματική βάση, υποδεικνύει το εύρος του ονόματος του Βελισαρίου και του Ιουστινιανού Α', τον αντίκτυπο της Θεοδώρας και της Αντωνίνας, την φραγκική αντίληψη πάνω σε διάφορα θέματα, αλλά και στην οπτική που υπήρχε και είχαν για το Βυζάντιο. Τέλος, ο J.A. Evans θεωρεί πως ο νόμος του Ιουστίνου Α', ο οποίος αφαίρεσε τα νομικά κολλήματα για τη γαμήλια σύνδεση μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Θεοδώρας, πιθανόν να αποτέλεσε ένα βοήθημα για το γάμο της Αντωνίνας και του Βελισαρίου, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι με βάση τον παραπάνω φραγκικό μύθο, η γαμήλια σύζευξη μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Αντωνίας, η οποία, εν ουσία, αποτελεί προσωποποίηση της Θεοδώρας, προκάλεσε την αγανάκτηση της *Συγκλήτου*, με τον Αυτοκράτορα, επ' ακολούθως, να εκτελεί δυο μέλη της, παύοντας, έτσι, τις αντιδράσεις. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.2-11, *History*, vol. II σελ.110,111. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II σελ.196,197. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum" σελ.85-88. *Aimoini Historiae Francorum libri quatuor*, PL 139, (ed.) J. P. Migne, στήλες 666,667. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.72. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.63,64,67,70. J.A. EVANS, *The Empress Theodora: Partner of Justinian*, University of Texas Press, Austin 2002 σελ. 20,51. L. GARLAND, *Byzantine Empresses: Women and Power in Byzantium - AD 527-1204*, Routledge, London and New York 1999 σελ.12. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 259. G. SCHEIBELREITER, "Justinian und Belisar in Fränkischer Sicht. Zur Interpretation von Fredegar - Chronicon II 62", *Byzantios - Festschrift für Herbert Hunger zum 70. Geburtstag*, Hörander W. - Kodwe J. - Kresten O. - Trapp E. (eds.), Emst Becvar, Wien 1984 σελ.267-280. R. SALOMON, "Belisariana in der Geschichtschreibung des abendländischen Mittelalters", *BZ* 30.1, 1929 σελ.102-109

¹⁵³ Χαρακτηριστικά, η χωλότητα του Προκοπίου προς την Αντωνία είναι καταφανής ήδη από την αρχή των *Ανεκδότων*, του οποίου η επίθεση αρχικά επικεντρώνεται στη καταγωγή της, στον έκλυτο βίο της, στις αμαρτίες της και στις άσεμνες ορέξεις της, αναφέροντας πως ήταν κόρη και εγγονή ηνιόχων οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στους ιπποδρόμους της Κωνσταντινουπόλεως και της Θεσσαλονίκης. Μάλιστα, όσον αφορά τη μητέρα της, σημειώνει πως «δὲ τῶν τινος ἐν θυμέλῃ πεπορνευμένων», φράση η οποία εμπεριέχει αρνητική χροιά και χρησιμοποιούταν υποτιμητικά για τις γυναίκες που εκτελούσαν διάφορα θεάματα στη σκηνή του θεάτρου. Παράλληλα τονίζει πως η Αντωνίνα είχε έναν ταραχώδη και έκλυτο βίο, τριφυλό προς κάθε είδους

συνδεθεί με την *Αυτοκράτειρα* Θεοδώρα. Η συμμαχία μεταξύ Αντωνίνας και Θεοδώρας, που αναφέρεται στα *Ανέκδοτα*, έχει οδηγήσει πολλούς μελετητές στην άποψη πως οι δυο γυναίκες είχαν μια βαθιά σχέση, όπως ότι πιθανότατα να γνωρίστηκαν στον ίδιο θίασο που δούλευαν, ότι η γνωριμία μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας πραγματοποιήθηκε με την μεσολάβηση της Θεοδώρας, ότι η φιλία μεταξύ της πρώτης και της τελευταίας βοήθησε την σταδιοδρομία του Βελισαρίου κ.ο.κ. Ωστόσο, μια προσεκτική ανάγνωση των *Ανεκδότων*, δεν υποδηλώνει κάτι τέτοιο. Αρχικά, ο *Προκόπιος*, σε κανένα σημείο δεν αναφέρει ότι η Αντωνίνα και η Θεοδώρα γνωριζόντουσαν από παλιά. Επιπροσθέτως, ο συγγραφέας σημειώνει ότι η Αντωνίνα μόνο «*τὴν ἐκ τῆς βασιλίδος ὑποπτεύουσα τίσιν. λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἢ Θεοδώρα ἠγριαίνετό τε καὶ ἐσεσήρει. ἐπεὶ δὲ αὐτὴν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ὑπουργήσασα χειροῆθη πεποίηται, πρῶτα μὲν Σιλβέριον διαχρησαμένη τρῶπῳ ᾧπερ ἐν τοῖς ὀπισθεν λόγοις εἰρήσεται, ὕστερον δὲ Ἰωάννην κατεργασαμένη τὸν Καππαδόκην, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, ἐνταῦθα δὲ ἀδεέστερόν τε καὶ οὐκέτι ἀποκρυπτομένη ἅπαντα ἐξαμαρτάνειν οὐδαμῆ ἀπηξίου*»¹⁵⁴. Αυτή η πρόταση υποδεικνύει πως η Αντωνίνα, αρχικά, δεν είχε τις καλύτερες σχέσεις με την Θεοδώρα, και ότι αυτές, εκκίνησαν να σμιλεύονται το 537 μ.Χ., καθαίρεση του Πάπα Σιλβερίου, και τελειοποιήθηκαν το 541 μ.Χ., πτώση του Ιωάννη Καππαδόκη. Άλλωστε, και στα *Ανέκδοτα*, οι αναφορές για την Θεοδώρα στο κεφάλαιο Βελισάριος-Αντωνίνα εκκινούν από την χρονική περίοδο του 541 μ.Χ. Πιο πριν, ο συγγραφέας δεν αναφέρει τίποτα, όπως

ακολασία και ανηθικότητα, χωρίς μητρικά αισθήματα, ενώ συναναστρεφόταν με άτομα του κόσμου της μαγείας, γνωρίσματα αντίθετα προς έναν ενάρετο τρόπο ζωής, εκμηδενίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο το ήθος της. Επιπροσθέτως υπογραμμίζει πως η ασυδοσία και η αχρειότητα της ήταν σε τέτοιο βαθμό κυρίαρχη, ώστε όχι μόνο δεν είχε κανένα ενδοιασμό να παραδοθεί στις αμαρτωλές συνήθειες της, ακόμα και κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου της με τον Βελισάριο, αλλά τουναντίον δεν είχε κανένα ηθικό φραγμό και φόβο προς το πρόσωπο του. Σε μεταγενέστερο χωρίο, αναφέρει πως ο Βελισάριος ήταν σε μέγιστο βαθμό ερωτευμένος μαζί της, υπακούοντας σε κάθε θέλημα της, παρά το γεγονός ότι αυτή ήταν εξήντα ετών, με αποτέλεσμα να εθελουφλεί σε κάθε ποταπή και μνησικάκη πράξη της, μη μπορώντας να αντιληφθεί την πραγματικότητα, ενώ αναφέρει πως η Αντωνίνα όχι μόνο διατηρούσε μοιχικές σχέσεις με τον Θεοδόσιο, τον θετό υιό που είχε αποκτήσει με τον Βελισάριο, αλλά δε δίσταζε, μέσω της φιλίας της με την Θεοδώρα, να ασκεί βασανιστική επιρροή πάνω του και να τον ακρωτηριάζει ψυχολογικά. Γενικώς στα *Ανέκδοτα*, ο *Προκόπιος* σκιαγραφεί την Αντωνίνα με καταφανή, οξεία, κακεντρέχεια και χειμαρρώδη επιθετικότητα, με τον Βελισάριο να απεικονίζεται ως άθυρμα, παραδιδόμενος στη βούληση και στην κυριαρχία της, αδυνατώντας να της αντιταχθεί. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ευθύνες που επιρρίπτει στον Βελισάριο έχουν ως χρονικό σημείο εκκίνησης τον Βανδαλικό πόλεμο, λίγο πριν από τον οποίο, όπως ειπώθηκε παραπάνω, ο στρατηγός νυμφεύθηκε την Αντωνίνα, εν ουσία δηλώνεται πως οι ευθύνες και οι κατηγορίες που βαραινουν τον Βελισάριο, οφείλονται στην επίδραση της Αντωνίνας προς τον στρατηγό. Γνωρίζοντας πως η Αντωνίνα συνόδευε τον Βελισάριο στις εκστρατείες του, όπως και ο *Προκόπιος*, κάτι που υποδεικνύει πως ο τελευταίος ήταν σε εγγύτητα με τους δυο πρώτους, πιθανότατα, αυτή η κοντινή επαφή του να αποτελεί βάση τόσο για την μνησικακία που εκφράζει για την πρώτη, όσο και ότι οι σχολιασμοί που πράττει για το ζεύγος βασίζονται σε καταστάσεις που είχε διακρίνει, ή ότι η επίθεση που εξαπολύει προς το πρόσωπο της να οφειλόταν στην συμπεροφορά της πρώτης γενικά, κατά την περίοδο που βρισκόντουσαν σε εγγύτητα. Απλούστερα, ότι κάποια αλήθεια θα υπάρχει στα γραφόμενα του. Άξιο αναφοράς είναι ότι η κυρίαρχη θέση της Αντωνίνας στον Βελισάριο, πιθανότατα, οφειλόταν στον χαρακτήρα που είχε γενικά, κάτι που παρατηρείται και από την ανεπάρκεια του να επιβάλλει αυστηρή πειθαρχία στους στρατιώτες και στους αξιωματικούς του, όπως και με τα εν γένει χαρακτηριστικά με τα οποία παρουσιάζεται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Τέλος, ο R. Browning σημειώνει ότι ο *Προκόπιος* έτρεφε έντονο μίσος και φόβο προς την Αντωνίνα και πως πιθανός λόγος για αυτά τα αισθήματα του ιστορικού ήταν η υποτακτική σχέση κυριαρχίας που είχε ο Βελισάριος με τη σύζυγο του και η στάση της προς αυτόν. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.6-65. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 72. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.119. J.A. EVANS, *Theodora* σελ. 51. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 74. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.75

¹⁵⁴ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.8-11

και στο κεφάλαιο της Θεοδώρας στα *Ανέκδοτα*, δεν σημειώνεται πουθενά το όνομα της Αντωνίνας. Τέλος, το γεγονός ότι η τελευταία, στα *Ανέκδοτα*, παρουσιάζεται αντίθετη στο σχέδιο γάμου μεταξύ της κόρης της, Ιωαννίνας, με έναν εγγονό της Θεοδώρας, τον Αναστάσιο, ότι η σύζευξη μεταξύ Ιωαννίνας και Αναστασίου επιτυγχάνεται κάτω από τις άκρατες πιέσεις της *Αυτοκράτειρας*, και ότι η Αντωνίνα διαλύει την σχέση μεταξύ Ιωαννίνας και Αναστασίου μόλις πεθάνει η Θεοδώρα, προκύπτει άλλο ένα δεδομένο. Πως η σχέση της τελευταίας με την Αντωνίνα δεν ήταν ιδιαίτερα βαθιά, ή καλύτερα, δεν αποτελούσε σχέση παλαιάς και θερμής φιλίας. Όλα αυτά τα στοιχεία υποδεικνύουν, όπως ειπώθηκε παραπάνω, ότι οι δυο γυναίκες όχι μόνο δεν είχαν μια βαθιά σχέση ετών, αλλά μάλιστα, δεν είχαν και ιδιαίτερες επαφές μέχρι το 537 μ.Χ. Ως εκ τούτου, ακυρώνεται η γνώμη ότι ο Βελισάριος γνωρίστηκε με την Αντωνίνα δια μέσου της Θεοδώρας, και ότι η τελευταία ώθησε, ή τουλάχιστον ήταν υπέρ της γαμήλιας σύνδεσης μεταξύ Αντωνίνας και Βελισαρίου. Σχετικά με αυτό, η H. Evert-Kappesowa υποστηρίζει πως η γαμήλια σύνδεση των δυο τελευταίων δε συνταιριάζει με τους τρόπους δράσης της Θεοδώρας σε παρόμοια θέματα, ενώ σημειώνει πως λόγω της διαφοράς ηλικίας μεταξύ Αντωνίνας και Θεοδώρας, και εξ αιτίας της φύσης του επαγγέλματος τους, ήταν αδύνατο να εργαζόταν ταυτόχρονα, πόσο μάλλον στον ίδιο θίασο. Το βασικότερο που προκύπτει από τα παραπάνω, είναι ότι η ταχεία εξέλιξη του Βελισαρίου στην επαγγελματική κλίμακα δεν οφειλόταν στην φιλία της συζύγου του με την Θεοδώρα, όπως θεωρείται από κάποιους μελετητές, καθώς όπως ειπώθηκε, μέχρι το 537 μ.Χ., που αποτελεί ένα τύπου *terminus post quem* για την στενή σύνδεση μεταξύ Αντωνίνας και Θεοδώρας, ο Βελισάριος είχε ήδη γίνει *Στρατηγός* και είχε αποκτήσει πλείστες αξιώσεις και τιμές, διαγράφοντας μια εντυπωσιακή πορεία. Ως εκ τούτου, η προαγωγή του οφειλόταν στις προσωπικές ικανότητες του και στην επαφή που είχε με τον Ιουστινιανό Α'¹⁵⁵. Πάντως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η γαμήλια σύνδεση του Βελισαρίου με την Αντωνίνα¹⁵⁶, θα αποδειχτεί θυελλώδης για τον στρατηγό, ειδικά από τη στιγμή που η τελευταία θα συνδεθεί με την *Αυτοκράτειρα Θεοδώρα*.

¹⁵⁵ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.όλο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.238-249. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291-293. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.200. H. EVERT-KAPPESOWA, "Antonine et Bélisaire" σελ.61,62. Βλέπε και σελ.20-22 για τους λόγους που οφειλόταν η ταχεία σταδιοδρομία του Βελισαρίου.

¹⁵⁶ Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η Αντωνίνα συνόδεψε τον Βελισάριο στις εκστρατείες του εναντίον των Βανδάλων της Βόρειας Αφρικής και των Οστρογόθων της Ιταλίας, όπου μάλιστα, ορισμένες φορές, έλαβε ενεργό μέρος σε διαφορετικές επιχειρήσεις, προσφέροντας του βοήθεια. Ως προς την προθυμία της Αντωνίνας να συνοδεύει τον Βελισάριο στις εκστρατείες, ο *Προκόπιος*, στα *Ανέκδοτα*, αναφέρει πως σκοπός ήταν να διατηρεί την επιρροή της προς το πρόσωπο του, ενώ τονίζει πως αυτή είχε αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο του συζύγου της, ελέγχοντας τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του προς αυτήν μέσω της μαγείας. Ο J.A. Evans υποθέτει πως συνόδευε τον σύζυγο της στις εκστρατείες λόγω αγάπης, αποτελώντας σταθερή βοηθός και στήριγμα του. Οι C. Diehl και R. Browning θεωρούν πως, πιθανόν, ο Βελισάριος έτρεφε μια ισχυρή συναισθηματική εξάρτηση προς τη σύζυγο του και επομένως δε μπορούσε να την αποχωριστεί, ενώ ο J.J. Norwich αν και ασπάζεται την άποψη του R. Browning, ωστόσο σημειώνει παράλληλα πως ενδεχομένως ο Βελισάριος να ανάγκαζε την Αντωνίνα να τον ακολουθεί στις εκστρατείες με σκοπό να την ελέγχει. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.124,125, *History*, vol. III σελ.318,319,324,325, *The Anecdota*, vol. VI σελ.6-65. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicon" σελ.85-88. J. R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ.92. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.72,73. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64. J.A. EVANS, *Theodora* σελ.51. P.N. URE, *Justinian* σελ.205. R. BROWNING, *Justinian* σελ.74. C. DIEHL, *Théodora - Impératrice De Byzance*, E. De Boccard, Paris 1904 σελ.197-199. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.206. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΒΑΝΔΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Ο τερματισμός της «Στάσης του Νίκα» και η επισφράγιση της «Αιώνιας Ειρήνης» είχαν προσδώσει μια σχετική ηρεμία στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ως εκ τούτου, Ιουστινιανός Α', απαλλαγμένος από τα, κυριότερα, προβλήματα που τον είχαν ταλανίσει τα τελευταία έτη, αποφάσισε να θέσει σε ενέργεια το σχέδιο περί της ανακατάληψης της Δυτικής Αφρικής. Αρχηγός του εγχειρήματος τέθηκε ο Βελισάριος.

4.1. Τα Αίτια της Εκστρατείας

Τα αίτια της επιχείρησης εντοπίζονται στην εκθρόνιση και φυλάκιση του Βανδάλου Ρήγα Ιλδέριχου και όλης της οικογένειάς του, που ήταν φιλικά προσκείμενος προς τον Ιουστινιανό Α', από τον μακρινό εξάδελφο του Γελίμερο με τη βοήθεια των Βανδάλων αρχόντων, και στην άρνηση του τελευταίου να παραδώσει τον προκάτοχο του στον Αυτοκράτορα, τονίζοντας του πως δεν ήταν αρμοδιότητα του να παρεμβαίνει στις υποθέσεις του Βασιλείου του¹⁵⁷. Αρχικά, το συμβούλιο που συγκροτήθηκε σχετικά με την διέγερση της εκστρατείας, απέρριψε την ιδέα λόγω ποικίλων δυσκολιών και κωλυμάτων που θα δημιουργούνταν κατά την εκπόνηση της, και των μηδαμινών αποτελεσμάτων που ενδεχομένως να σημειώνε. Ωστόσο, μια αναφορά ενός Ανατολικού Επισκόπου προς τον Ιουστινιανό Α', ότι είδε ένα όραμα με τον Θεό να του δηλώνει πως θα βοηθούσε τους Βυζαντινούς στον πόλεμο τους εναντίων των Αρειανών Βανδάλων, έκαμψε τις οποίες αντιστάσεις του Αυτοκράτορα περί ακύρωσης της εκστρατείας¹⁵⁸.

¹⁵⁷Μέσω της πράξης του, ο Γελίμερος, είχε θέσει υπό αμφισβήτηση την εσωτερική και εξωτερική νομιμότητα του Βανδαλικού Βασιλείου, ενώ είχε παραβιάσει τόσο το συνταγματικό Βανδαλικό δίκαιο, όσο και την ειρήνη του 474 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.82-91. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.386. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.187,188. H. WOLFRAM, *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, Dunlap Th. (transl.), University of California Press, Berkley – Los Angeles – London, 1997 σελ.177. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals, [The Peoples of Europe]*, Wiley-Blackwell, John Wiley & Sons Ltd., United Kingdom 2010 σελ.228,229. S. RAVEN, *Rome in Africa*, Routledge, London 1993 (first edition 1969) σελ.207,208. R. BROWNING, *Justinian* σελ.129. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.140,141. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.206,207. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.84,85. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.126,127. J. MOORHEAD, *Justinian, [The Medieval World]*, Longman, London and New York, 1994 σελ.66

¹⁵⁸Ενδεχομένως, ο Ανατολικός Επίσκοπος να βασιζεται στον Άγιο Σάββα και στην επίσκεψη που πραγματοποίησε ο τελευταίος στην Κωνσταντινούπολη, όπου μεταξύ άλλων, είχε παροτρύνει τον Ιουστινιανό Α' να εξαλείψει την Αρειανική αίρεση από την Αφρική και την Ιταλία. Πέραν του οράματος του Επισκόπου, η πηγή του *Victoris Tonnennensis* δηλώνει πως και ο ίδιος ο Αυτοκράτορας είδε ένα όνειρο στο οποίο ο Αφρικανός μάγιστρος Laetus, ο οποίος είχε δολοφονηθεί από τους Βανδάλους το 484 μ.Χ., τον προέτρεψε να επιτεθεί εναντίον τους. Μάλιστα, ο Ιουστινιανός Α', με βάση την *Νεαρά LXXVIII,IV.I*, ισχυρίστηκε ότι ξεκίνησε τον πόλεμο για λογαριασμό της Ορθοδοξίας και την απελευθέρωση των ομόθρησκων τους. Ως εκ τούτου, ως επιπλέον αίτιο για την εκπόνηση της αποτελούσε η θέληση του Αυτοκράτορα να απαλλάξει τους εκεί πιστούς από την βάνουση Αρειανική πολιτική που υπήρχε στο Βανδαλικό Βασίλειο. Από την πλευρά του ο J. Moorhead δηλώνει πως, σχετικά με το όραμα του Ανατολικού Επισκόπου, ενδεχομένως να αποτελεί λογοτεχνικό τέχνασμα του Προκοπίου με σκοπό να πιστώσει στον Αυτοκράτορα τον έπαινο πως αυτός ήταν ο μόνος που προώθησε την επιτυχημένη, τελικά, εκστρατεία. Μάλιστα, η παράθεση του οράματος που παραδίδεται από τον Προκόπιο, σε συνδυασμό με την άρνηση του Ιωάννη Καππαδόκη περί της εκπόνησης εκστρατείας και της απόφασης του Ιουστινιανού Α' να

Λαμβάνοντας υπόψη πως το συμβάν μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Γελίμερου πραγματοποιήθηκε το 530 μ.Χ., υποδεικνύεται ο λόγος που ο πρώτος αποφάσισε την παύση εχθροπραξιών με τους Σασσανίδες και την, εν συνεχεία, συνθηκολόγηση της «Αιώνιας Ειρήνης» με γοργούς ρυθμούς. Μάλιστα ως προς αυτό, μπορεί να ειπωθεί πως η επιτυχής αντιμετώπιση των Περσών εκείνο το χρονικό διάστημα από τον Βελισάριο, λειτούργησε ευεργετικά προς τα σχέδια του Αυτοκράτορα για ταχεία λύση των εχθροπραξιών με τους Πέρσες και στην προετοιμασία της Βανδαλικής εκστρατείας¹⁵⁹.

4.2. Οι Προετοιμασίες της Εκστρατείας και ο Ρόλος του Βελισαρίου

Έχοντας ληφθεί η απόφαση για την εκπόνηση της εκστρατείας, εκκινήθηκαν οι προετοιμασίες για την επιχείρηση. Αναφορικά με τον στρατό που ετοιμάστηκε, αυτός αποτελούσε ένα σύμπλεγμα τακτικού στρατού και Φοιδεράτων, όπου αριθμούσε γύρω στους 15.000 άνδρες, με τους 10.000 να είναι πεζικάριοι, και οι υπόλοιποι 5.000 ιππείς. Σχετικά με τους αξιωματικούς που συμπεριλήφθησαν, αυτοί ήταν οι Δωρόθεος και Σολόμων ως διοικητές των Φοιδεράτων, οι Ρουφίνος και Αϊγάν, οι οποίοι αποτελούσαν μέλη του Οίκου του Βελισαρίου, είχαν την ηγεσία του ιππικού μαζί με τους Βαρδάτο και Πάππο, ενώ η γενική διοίκηση του πεζικού ανήκε στον Ιωάννη από το Δυρράχιο, με υφισταμένους τους Θεόδωρο Κτεάνο, Τερέντιο, Ζάϊδο, Μαρκιανό και Σάραπη. Επίσης, στο στράτευμα προστέθηκαν 400 Έρουλοι υπό τον Φάρα και 600 Ούννοι ιπποτοξότες υπό τους Σιννίων και Βάλα, ενώ οι υπόλοιποι Βυζαντινοί αξιωματικοί ήταν οι Κυπριανός, Βαλεριανός, Μαρτίνος, Αλθίας, Ιωάννης, Μάρκελλος και Κύριλλος. Τέλος, ανάμεσα στους άνδρες που μπορούσαν να λάβουν πολεμική δράση, οφείλουν να προστεθούν και οι 2.000 ναύτες οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνονται από πλείστους ερευνητές στην συνολική εκστρατευτική δύναμη. Γενικός αρχηγός του εγχειρήματος τέθηκε ο Βελισάριος, στον οποίο ο Ιουστινιανός Α΄ έδωσε ένα έγγραφο με οποίο του έδινε τη δυνατότητα πάσας ελευθερίας για οποιαδήποτε ενέργεια και απόφαση λάμβανε,

πραγματοποιηθεί, ενδεχομένως να σκόπευε στη δημιουργία μιας αντίστροφης λογοτεχνικής αναλογίας με ένα παρόμοιο περιστατικό οράματος στα πλαίσια της αποτυχημένης εκστρατείας του Ξέρξη εναντίον της Ελλάδος, και το οποίο παραδίδεται από τον Ηρόδοτο. Συγκεκριμένα, όταν ο Ξέρξης συγκάλεσε συμβούλιο με σκοπό να ανακοινώσει την απόφαση του να βαδίσει εναντίον της Ελλάδος, ο Αρταβάνης διαφώνησε. Ο Ξέρξης δέχθηκε την άποψη του τελευταίου, ωστόσο είδε ένα όνειρο που τον επέλητε επειδή δέχθηκε να ακυρώσει την επιχείρηση. Εντέλει ο Ξέρξης εκστράτευσε και ηττήθηκε. Συνεπώς, προς αναλογία με τη περιγραφή του Προκοπίου, ο Ιωάννης Καππαδόκης αντικαθιστά τον Αρταβάνη, ο Ιουστινιανός Α΄ τον Ξέρξη, και το όνειρο του τελευταίου είναι ο Επίσκοπος που είδε το όραμα και το ανέφερε στον Αυτοκράτορα. Το γεγονός ότι η Βυζαντινή εκστρατεία έληξε νικηφόρα, σε αντίθεση με την Περσική, ενδεχόμενος σκοπός του Προκοπίου είναι να πιστώσει στον Αυτοκράτορα τον έπαινο, η απλώς να θέσει μια αντίστροφη λογοτεχνική παραλληλία. Τέλος, ο Ζαχαρίας αναφέρει πως άρχοντες της Δυτικής Αφρικής, οι οποίοι ευρίσκοντο σε αντίθεση με τον Γελίμερο, ώθησαν τον Ιουστινιανό Α΄ για την εκπόνηση της, όπως και οικονομικοί, εμπορικοί λόγοι. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.90-99,170,171,248,249. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian* σελ.167,υποσημ.341. Zachariah of Mitylene σελ.262. CIC: *Novellae*, vol. III σελ.386,387. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II, (ed.) P. Krueger, Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1967 σελ.77,78. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.44,45. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163-166. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.188. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta*, [MGH: AA, vol. II], (ed.) H. Droysen, Weidmannos, Berolini 1879 σελ.370. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.229-231. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.312. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.85,86. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.126,127. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.66. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός: 408-602" σελ.37,38. W. E. KAEGI, "Arianism" σελ.24-26

¹⁵⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.90,91. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.231. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.139. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.83,84. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.127

επιστεγαζόμενη από την Αυτοκρατορική έγκριση, θέτοντας τον «στρατηγὸν δὲ αὐτοκράτορα»¹⁶⁰. Πιθανότατα, αυτή η ενέργεια του Ιουστινιανού Α', σκόπευε, μεταξύ άλλων, στην αποφυγή δειγμάτων απειθαρχίας προς τις εντολές του στρατηγού, παρόμοιων με εκείνα που θρυμάτισαν την εκστρατεία της Καλλίνικου το 531 μ.Χ. Λόγω της συμμετοχής του Βελισαρίου στην εκστρατεία, στην πολεμική δύναμη του συμμετείχε και η προσωπική του φρουρά. Το ζήτημα για το εάν η σωματοφυλακή του Βελισαρίου αποτελούσε μια επιπλέον δύναμη από τους 16.000 στρατιώτες ή όχι, ο Τ. Λουγγής υποστηρίζει πως με βάση τα στοιχεία που παρέχει ο Προκόπιος για τα πλοία, αλλά και με τις τότε μεταφορικές δυνατότητες, προκύπτει ότι ο αριθμός των 16.000 ανδρών συμπεριελάμβανε και την σωματοφυλακή του στρατηγού, αριθμός όμως που ήταν μικρός για τα δεδομένα μιας εκστρατείας που σκόπευε σε αποφασιστικές αιματηρές συγκρούσεις στη χώρα του αντιπάλου και μακριά από την βάση τους. Παρά ταύτα, με βάση τις αναφορές του Προκοπίου περί του στρατού, των διοικητών και των μονάδων του, τόσο στην αρχή όσο και στην συνέχεια του έργου, σχετικά με τον Βανδαλικό πόλεμο, παρατηρείται ότι τονίζει ξεχωριστά τους Ούννους, τους Έρουλους, τα μέλη του τακτικού στρατού στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι Φοιδεράτοι, και, τέλος, τους σωματοφύλακες, τους οποίους υποδιαίρει ανάλογα με τον βαθμό ανωτερότητας σε δορυφόρους και υπασπιστές όπου οι πρώτοι είναι ανώτεροι από τους τελευταίους. Επιπροσθέτως, στο τέλος της Βανδαλικής εκστρατείας του Βελισαρίου, ο Προκόπιος καταγράφει ότι «πρὸς πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἐπηλύδων τε καὶ οὐκ ἐχόντων ὅποι ὀρμίζονται ἐν χρόνῳ οὕτω βραχεῖ καταλελύσθαι. τοσοῦτον γὰρ ἦν τὸ τῶν ἰπέων πλῆθος τῶν Βελισαρίῳ ἐπισπομένων, οἱ καὶ τὸν πόλεμον πάντα πρὸς Βανδίλους διήνεγκαν»¹⁶¹. Ωστόσο ο αριθμός των 5.000 δεν αφορά το σύνολο των ιπέων, γιατί, με βάση αριθμῶν, δεν συγκαταλέγονται, αν όχι οι Βουκελάριοι κατά την άποψη του Τ. Λουγγή, οι Ούννοι Ιπποτοξότες. Άρα, οι 5.000 αναφέρονται μόνο στους ιππείς που προέρχονται από το σύμπλεγμα τακτικού στρατού και Φοιδεράτων, αριθμός ο οποίος ταιριάζει απόλυτα με αυτόν που παρέχει ο Προκόπιος σχετικά με το μέγεθος της κάθε πολεμικής δύναμης. Συνεπώς, με βάση τα παραπάνω, προκύπτει η άποψη πως ο αριθμός των 16.000 ανδρών, δεν συμπεριλαμβάνει την σωματοφυλακή του στρατηγού, η οποία, και σύμφωνα με τις απόψεις των ερευνητών, περιελάμβανε γύρω στα 1.500 με 2.500 άτομα. Ως εκ τούτου, η συνολική εκστρατευτική δύναμη θα έφθανε τους 20.000 περίπου άνδρες. Εκτός των παραπάνω, αξιοσημείωτο είναι ότι πλείστοι από τους αξιωματικούς ήταν Θράκες, ίσως επειδή ο Βελισάριος καταγόταν από την εκεί περιοχή και ως εκ τούτου, ενδεχομένως, μέσω αυτού, να σκόπευε στην αποσόβηση πιθανών τάσεων απειθαρχίας του στρατού, όπως είχε συμβεί στην Καλλίνικο. Ενδεχομένως, τον ίδιο ρόλο ενδέχεται να είχαν και οι Βουκελάριοι του. Συγκεκριμένα, η χρήση τους ως κοινοί διοικητές με διαφόρους αξιωματικούς ενδέχεται να οφειλόταν στο ότι αυτοί πιθανόν να λειτουργούσαν ως τύπου «κατάσκοποι» για τον στρατηγό, ελέγχοντας την αυτονομία των αξιωματικών και αναφέροντας εν συνεχεία στον Βελισάριο ύποπτες κινήσεις τους. Επίσης, θα μπορούσαν να προστατέψουν τον στρατηγό από φαινόμενα απειθαρχίας των στρατιωτών. Κατά τον ίδιο τρόπο ενδέχεται να οφείλεται και το γεγονός ότι αναθέτει στους σωματοφύλακες του αποστολές κατά την διάρκεια της εκστρατείας. Ήτοι, ήταν άτομα της εμπιστοσύνης του και συνεπώς θα επιθυμούσαν μια όσο το δυνατό καλύτερη υλοποίηση των στόχων που τους είχαν τεθεί από τον στρατηγό-κύριο τους. Τέλος, με βάση ότι η αναλογία των

¹⁶⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.106,107

¹⁶¹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.270,271

ιππέων προς πεζούς είναι, σε γενικές γραμμές, ένα προς δύο (1:2), παρατηρείται ότι αυτή είναι καταφανής υπέρ των πρώτων, υπογραμμίζοντας τις στρατιωτικές τακτικές και προτιμήσεις του Βελισαρίου¹⁶².

Έχοντας κατά νου τη σχετικά μικρή δύναμη που αποστάλθηκε και τον επίσης περιορισμένο στόλο που συγκεντρώθηκε, 92 πολεμικά πλοία, ενδεχομένως ο Ιουστινιανός Α΄ να φοβόταν για πιθανό αρνητικό αποτέλεσμα και συνεπώς να μην

¹⁶² Την ίδια άποψη με τον Τ. Λουγγή έχουν εκφράσει και αρκετοί άλλοι ερευνητές, όπως ο J.L. Teall. Αξιοσημείωτο είναι ότι όπως στην Βανδαλική εκστρατεία, έτσι και στην Ιταλική επιχείρηση, ο Προκόπιος διαχωρίζει τους στρατιώτες και τους φοιδεράτους, άρα τα μέλη του τακτικού στρατού, τους Ούννους, τους Μαυρούσιους και, τέλος, τους σωματοφύλακες, όπως και τους διοικητές του. Μάλιστα ο Τ. Λουγγής για εκείνη την εκστρατεία, αποδέχεται τον διαχωρισμό του Προκοπίου, χωρίς να διαφωνήσει, όπως διαφωνεί στην Βανδαλική εκστρατεία, ασχέτως που και στις δυο επιχειρήσεις, ο Προκόπιος, προβαίνει στον ίδιο ακριβώς διαχωρισμό, αναφορά και δομή σχετικά με τον στρατό του Βελισαρίου. Συνεπώς, το συγκεκριμένο παράδειγμα, πιθανότατα αποτελεί ένα επιπλέον επιχείρημα σχετικά με την άποψη ότι η σωματοφυλακή του Βελισαρίου δεν πρέπει να συμπεριληφθεί στους 16.000 πολεμιστές της Βανδαλικής αποστολής. Τέλος, ο M. Whitby αν και αναφέρει πως οι Βουκελάριοι δεν συμπεριλαμβάνονται στον αριθμό των 15.000 ανδρών του τακτικού στρατού, δεν σημειώνει τον ακριβή αριθμό τους. Εκτός αυτών, από τις λέξεις που υποδεικνύουν διαφορά μεγέθους που χρησιμοποιεί ο Προκόπιος κατά τις αναφορές του προς την σωματοφυλακή του Βελισαρίου, από φράσεις που υποδεικνύουν πλήθος και από συγκεκριμένα νούμερα που δίνει κάποιες φορές, χωρίς όμως να συνοδεύονται από φράσεις που υποδεικνύουν το αναλογικό σύνολο τους, δημιουργείται η σκέψη πως οι σωματοφύλακες του Βελισαρίου αποτελούν ένα αξιοσημείωτο μέγεθος, αλλά και ότι το σύνολο των αριθμών τους που παρέχεται δεν αποτελεί την συνολική δύναμη τους. Επίσης, το σύνολο των αριθμών που παρέχεται είναι 1.127 άνδρες. Λαμβάνοντας υπόψη και τα μεγέθη που δίνει μέσω φράσεων χωρίς συνοδευτικούς αριθμούς, και συνοψίζοντας τα παραπάνω, η άποψη των ευρετών ότι ήταν από 1.500 μέχρι 2.500 άνδρες είναι ορθή, χωρίς βέβαια να είναι δυνατό να δοθεί ποτέ μια μονολιθική απάντηση. Ο Φρεδεγάρι σημειώνει πως ο Βελισάριος στάλθηκε με μια δύναμη 12.000 σωματοφυλάκων και 18.000 στρατιωτών. Αν και η δήλωση του δεν πρέπει να θεωρηθεί σωστή, λόγω της φύσης του έργου και του συγγραφέως, ενώ και ο αριθμός των 12.000 είναι αφύσικα τεράστιος με βάση των δεδομένων, παρατηρείται πως ο αριθμός των πολεμιστών είναι κοντά την πραγματικότητα, ενώ ο τεράστιος αριθμός των Βουκελαρίων, ενδεχομένως υποδεικνύει ότι η προσωπική φρουρά του Βελισαρίου ήταν πολυπληθής, ικανή πολεμικά και αποτελούσε σημαντική μάχη δύναμη στις εκστρατείες του. Σχετικά με τον μέγεθος των Βανδάλων πολεμιστών, στα *Ανέκδοτα*, σημειώνεται πως αριθμούσαν γύρω στους 80.000 άνδρες, ενώ στο *Υπέρ των Πολέμων* καταγράφεται πως ο Γκιζέριχος ισχυριζόταν πως ο Βανδαλικός στρατός έφθανε τους 80.000 πολεμιστές, με τον συγγραφέα να αναφέρει πως ναι μεν ο πραγματικός αριθμός επί Γκιζέριχου ήταν γύρω στους 50.000, ωστόσο, στη συνέχεια, ο συνολικός πληθυσμός τους αυξήθηκε σημαντικά. Ο αριθμός των 80.000 ατόμων που υπογραμμίζεται στα *Ανέκδοτα* και φαντάζει υπερβολικός, λογικά οφείλεται στην προσπάθεια του συγγραφέα να τονίσει την καταστροφή που προκάλεσε στην ανθρωπότητα η διακυβέρνηση του Ιουστινιανού Α΄, ενώ θα είχε κάποια λογική σε περίπτωση που δήλωνε, σε γενικές γραμμές, τον συνολικό Βανδαλικό πληθυσμό. Αν αυτή η περίπτωση ίσχυε, και υπολογίζοντας, σε γενικές γραμμές, ότι οι άνδρες που μπορούσαν να φέρουν όπλο αποτελούσαν το ¼ του πληθυσμού, ήτοι 20.000, αυτός ο αριθμός συγκολλά τόσο με την πορεία και τα αποτελέσματα των μαχών, με τις γενικές αναφορές του Προκοπίου σε διάφορα τμήματα του στρατού τους σχετικά με το μέγεθος τους, παραδείγματος χάριν στους 5.000 πολεμιστές που στάλθηκαν την Σαρδηνία, όσο και με τις σημειώσεις του Ζαχαρία σχετικά με τον Βανδαλικό πόλεμο του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.52,53,102-107,148-169,190-195,200,201,228-237,270,271, *History*, vol. III σελ.42-45, *The Anecdota*, vol. VI σελ.212,213. Και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. II για τις αναφορές στην σωματοφυλακή του Βελισαρίου κατά τον Βανδαλικό πόλεμο. Zachariah of Mitylene σελ.262,263. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.188,189. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum" σελ.86. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.48,49,52,83. J. L TEALL., "The Barbarians in Justinian's Armies", *Speculum* 40.4, 1965 σελ.301. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.219,220. P. RANCE, "Narses and the Battle of Taginae (Busta Gallorum) 552: Procopius and Sixth-Century Warfare", *Historia* 54.4, 2005 σελ.448. A. D. LEE, "The Empire at War" σελ.13. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.312,313. M. WHITBY, *Rome at War AD - 293-696*, Osprey Publishing, Great Britain, 2002 σελ.21,23. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire - Volume I* σελ.195. R. BROWNING, *Justinian* σελ.54,130. H. ELTON, "Military Forces" σελ.291,293. A. MERRILLS - R. MILES, *The Vandals* σελ.232. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.66,67. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.127

επιθυμούσε να διακινδυνεύσει μεγάλο αριθμό πολεμιστών ή, πιθανότατα, οικονομικών εξόδων. Πάντως, δεν άφησε αβοήθητο το στρατό που απέστειλε, καθώς σε συνεργία με τοπικούς διοικητές της Σαρδηνίας και της Τρίπολης προέβη στη δημιουργία αντιπερισπασμών ώστε να στρέψουν την προσοχή του Γελίμερου στις εστίες ανάφλεξης και ως εκ τούτου στο να βρεθεί απροετοίμαστος εμπρός της Βανδαλικής εκστρατείας. Η ενέργεια αντιπερισπασμού του Αυτοκράτορα στέφθηκε με επιτυχία, καθώς το Βυζαντινό ναυτικό δεν αντιμετώπισε το αντίστοιχο Βανδαλικό κατά τη διάρκεια της πορείας του, ενώ και ο Γελίμερος πληροφορήθηκε την εισβολή του Αυτοκρατορικού στρατού τέσσερις μέρες μετά την αποβίβαση του στην Αφρική. Τέλος, αν και η πολεμική δύναμη που συγκεντρώθηκε, φαντάζει σχετικά μικρή, αυτή δεν φαίνεται αντίθετη με το, γενικό, μέγεθος μιας εκστρατευτικής, κατά βάση, Βυζαντινής δύναμης η οποία αριθμούσε γύρω στους 15.000 με 30.000 άνδρες. Επομένως, το μέγεθος της στρατιάς του Βελισαρίου αν και θεωρητικά μικρό, δεν ξέφευγε από τα αντίστοιχα όρια¹⁶³.

Λόγω της συμμετοχής του Βελισαρίου, η Αντωνίνα ακολούθησε τον σύζυγο της, όπως και ο Προκόπιος. Λίγο πριν την απόπλευση του στόλου προς την Αφρική, έλαβε χώρα η βάπτιση ενός νεαρού, του Θεοδοσίου, η οποία αποσκοπούσε στην εξασφάλιση της Θείας εύνοιας αναφορικά με την εκστρατεία. Άλλωστε, πριν την στρατιωτική δράση, δεν ήταν σπάνιο να προηγούνται, θρησκευτικές, τελετές. Το τελετουργικό έγινε με την παρουσία του Βελισαρίου, ο οποίος, μετά την ολοκλήρωση του μυστήριου, υιοθέτησε τον νεαρό. Ο Θεοδόσιος θα ακολουθήσει τον, πατέρα του πλέον, Βελισάριο στην αποστολή, και θα αναπτύξει ένα παράφορο ειδύλλιο με την, συνεπώς, μητέρα του Αντωνίνα, το οποίο θα διαρκέσει εννέα περίπου έτη. Ως εκ τούτου, η υιοθέτηση, και κατ'επέκταση, συμμετοχή του Θεοδοσίου με την Αντωνίνα στην εκστρατεία, και η μοιχική σχέση που θα συνάψουν κατά τη διάρκεια της, θα καταδυναστεύει τον Βελισάριο μέχρι τον θάνατο του πρώτου¹⁶⁴.

4.3. Η πορεία του Ναυτικού Ταξιδιού

Ο στόλος απέπλευσε από την Βασιλίδα των πόλεων στα μέσα προς τέλη Ιουνίου του 533 μ.Χ. Κατά τη στάση της αποστολής στην Άβυδο, ο Βελισάριος θα τιμωρήσει χαρακτηριστικά, με θάνατο δια ανασκολοπισμού, δύο Ούννους για παραδειγματισμό, οι οποίοι ευρισκόμενοι σε κατάσταση μέθης είχαν σκοτώσει ένα σύντροφο τους. Εν συνεχεία, θα παραδώσει κήρυγμα εναντίον της μέθης και της βίας, στην προσπάθεια του να χαλιναγωγήσει δείγματα απειθαρχίας. Άλλωστε, σοβαρά εγκλήματα μέσα στο στρατεύμα αντιμετωπίζονταν σκληρά και άμεσα. Παράλληλα θα τονίσει το δίκαιο που

¹⁶³PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.98-101,106-109, *Buildings*, vol. VII σελ.374-377. Zachariah of Mitylene σελ.262. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.188,189. A. MERRILLS –R. MILES, *The Vandals* σελ.231,232. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.314. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.86-88. R. BROWNING, *Justinian* σελ.130. S. RAVEN, *Rome in Africa* σελ.210. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.141,142. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.108. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.76

¹⁶⁴ Ο όρκος βαπτίσματος που λαμβάνει ο Βελισάριος λίγο πριν την Βανδαλική εκστρατεία, λόγω του φόβου του σχετικά με την δυσκολία της αποστολής, έπειτα από παρότρυνση της Αντωνίνας, όπως δηλώνεται στο έργο του Φρεδεγάρ, πιθανότατα, αποτελεί παράφραση του παραπάνω γεγονότος. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.110,111, *The Anecdota*, vol. VI σελ.10-39. PROKOPIOS, *The Secret History* σελ.6,υποσημ.16. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.166-168. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, “Chronicarum” σελ.86,87. R. BROWNING, *Justinian* σελ.74,130. M. WHITBY, “War” σελ.338. W. E. KAEGI, “Arianism” σελ.26,27. C. DIEHL, *Théodora* σελ.200-208. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.82,83. J.A. EVANS, *Theodora* σελ.52-54. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.222,223,1292

πρέπει να προεβεί κάθε ενέργεια, την αξία της ανδρείας και πως η τελευταία είναι ορθή μόνο αν συνοδεύεται από το δίκαιο. Αυτή η ενέργεια του στρατηγού, που σκόπευε στην επιβολή τάξης του στρατού και στην προβολή της υπέρτατης εξουσίας του, ενδεχομένως να αποτελούσε κίνηση αποφυγής περιστατικών απειθαρχίας παρόμοια με εκείνα της Καλλίνικου και τα οποία είχαν θέσει την τότε εκστρατεία του σε θανάσιμο κίνδυνο, ενώ, στην ομιλία του εντοπίζονται στρατιωτικά γνωμικά. Τέλος, υποδεικνύει την οπτική του σχετικά με το πώς πρέπει να δρα κάποιος. Η εξουσία και οι απόψεις προέρχονται από την προσωπική ηθική ευθύτητα και εγκράτεια¹⁶⁵.

Το ταξίδι προς την Αφρική θα αγκυλωθεί από ποικίλα κωλύματα ενώ θα διαρκέσει περίπου τρεις μήνες. Κάποια στοιχεία που αξίζει να αναφερθούν είναι η επινοητικότητα του Βελισαρίου να χρωματίσει με φαρδιές κατακόκκινες λωρίδες τα κύρια ιστία των τριών πλοίων που ήταν πλοηγόι, τοποθετώντας παράλληλα φανάρια στις πρύμνες τους κατά τη διάρκεια της νύχτας, ώστε όλα τα πλοία του στόλου να πλέουν μαζί, να μην αποκόπτονται, και να αναγνωρίζουν τους πλοηγούς της αρμάδας. Επίσης θα προνοήσει για την φυσική κατάσταση και πολεμική ετοιμότητα των αδρών του εκγυμνάζοντας τους σε κάθε δυνατή ευκαιρία, ενέργειες τις οποίες οφείλει να πράττει κάθε ορθός στρατηγός, ενώ η σύζυγος του μέσω της επινοητικότητας της θα καταφέρει την διατήρηση του νερού¹⁶⁶.

Κατά την σημαντική στάση τους στην Σικελία, τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ο Βυζαντινός στρατός θα πληροφορηθεί, μέσω του Προκοπίου, καθώς ο Βελισάριος του είχε αναθέσει αποστολή περί συλλογής πληροφοριών για τους αντιπάλους, ότι ο Γελίμερος όχι μόνο δεν γνώριζε τίποτα για την επικείμενη Αυτοκρατορική εισβολή, αλλά είχε μεταβεί στην Σαρδηνία για να καταπολεμήσει μια επανάσταση, η οποία, όπως ειπώθηκε παραπάνω, είχε υποβοηθηθεί από τον Αυτοκράτορα. Ενδιαφέρον προκαλεί η αναφορά του Προκοπίου «Βελισάριος δέ, επειδή τάχιστα ἐς τὴν νῆσον ἀπέβη, ἀπορούμενός τε ἤσχαλλε καὶ ἔστρεφεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν τὸ μὴ εἰδέναι ἐπὶ τίνας ποτὲ ἀνθρώπων τοὺς Βανδίλους ἴοι, ἢ ὁποίους ποτὲ τὰ πολέμια, μηδὲ ὅτῳ τρόπῳ ἢ ὁπόθεν ποτὲ σφίσις ὀρμωμένοις πολεμητέα εἴη»¹⁶⁷ για το αν ὄντως ο Βελισάριος ανησυχούσε για την πολεμική δύναμη και ικανότητα των Βανδάλων. Ενδεχομένως να αποτελεί λογοτεχνική

¹⁶⁵Μάλιστα, μέσω του συμβάντος, όπως παραδίδεται από τον Προκόπιο, υποδηλώνεται πως η εσωτερική συνοχή μιας ομάδας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της δράσης. Μόνο υπό αυτές τις συνθήκες μπορεί να είναι αποτελεσματική. Η έλλειψη πειθαρχίας είναι επικίνδυνη για ολόκληρο το στράτευμα. Συνεπώς, η μονάδα μπορεί να υποσκάψει το σύνολο. Ασχέτως των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που φέρει ο καθένας, ὅλοι είναι συνδεδεμένοι με κοινά στοιχεία και εκτεθειμένοι στους ίδιους κινδύνους, και ως εκ τούτου οι απειλές οφείλουν να εξουδετερωθούν ἄμεσα. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.112-117. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.270,271,278-297. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.76,77. C. F. PAZDERNIK, «Procopius and Thucydides on the Labors of War: Belisarius and Brasidas in the Field», *TAPA* 130, (2000) σελ.161. P.N. URE, *Justinian* σελ.24,25. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.146. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.188. H. ELTON, «Army and Battle» σελ.542

¹⁶⁶Ενδεχομένως, το γεγονός ότι ο Φρεδεγάρ σημειώνει πως η σύζυγος του Βελισαρίου αναπτύσσει ένα υποσχόμενο σχέδιο πολέμου για τον τελευταίο, και γενικά όπως παραδίδεται η ὅλη στάση της στην αποστολή, υποδεικνύει την σημασία και την δράση της πρώτης στην εκστρατεία. Αυτό γιατί η συγκεκριμένη παράγραφος που ανήκει το έργο, αποτελεί ένα κράμα φανταστικών, υπαρκτών και λογοτεχνικών στοιχείων. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.116-125. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.68,69,280,281. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.189. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, «Chronicarum» σελ.86,87. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.208. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.87. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.80. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.77

¹⁶⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.124,125

δημιουργία του Προκοπίου με σκοπό να δημιουργήσει την εντύπωση της αγωνίας και της πίεσης που προκαλεί μια πολεμική εκστρατεία και τον φόβο για το άγνωστο, καταδεικνύοντας την δυσκολία και την πολυπλοκότητα μιας επιχείρησης, τους εξωτερικούς παράγοντες που είναι πέρα των δυνάμεων του δρώντος, το μέγεθος που φέρουν οι ξαφνικές αλλαγές και κυρίως την ανησυχία που φέρει ο μη έλεγχος των γεγονότων. Ακολουθώντας, η είδηση των ευχάριστων νέων, έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του αγνώστου και την διάνοιξη του έλεγχου. Ακόμα, πιθανόν να θέλει να τονίσει την σημαντικότητα της αποστολής και της ανακάλυψής του, και όχι αληθινό αντικατοπτρισμό του φόβου του Βελισαρίου για τους Βανδάλους. Ο Βελισάριος, ως προσεκτικός στρατηγός, κατά πάσα πιθανότητα, θα είχε λάβει τα μέτρα του και θα είχε σχεδιάσει προσεκτικά την εκστρατεία του, όπως και θα είχε πληροφορηθεί σχετικά με την πολεμική ικανότητα και στρατιωτική τακτική των Βανδάλων, προβαίνοντας, συνεπώς, στην άρτια προετοιμασία του στρατού του. Άλλωστε, πρώτη ενέργεια του πολέμου, πριν την σύγκρουση, είναι οι κατάλληλες προετοιμασίες και η λήψη πληροφοριών. Σίγουρα θα ανησυχούσε για τυχόν δυσκολίες που θα εμφανιζόταν, ή για το μέρος στο οποίο θα αποβιβαζόταν, και οι πληροφορίες που σύλλεξε ο Προκόπιος, περί απουσίας μεγάλου μέρους του Βανδαλικού στρατού, ήχησαν ευχάριστα στον στρατηγό. Παρά ταύτα, όπως ειπώθηκε παραπάνω, η αναφορά του συγγραφέως, κατά πάσα πιθανότητα, δεν σκοπεύει στην υπογράμμιση του πραγματικού φόβου του προϊσταμένου του, αλλά αποτελεί λογοτεχνική δημιουργία, όπου σκιαγραφεί τον πρώτο με τις ανησυχίες που φέρει ένας λογικός διοικητής όταν εκστρατεύει, και την ανακούφιση που φέρνει η έρευνα, ενώ και η ενέργεια του συγγραφέως στο συγκεκριμένο συμβάν περιγράφεται λεπτομερώς. Ως εκ τούτου, η άποψη πλείστων ερευνητών σχετικά με το ζήτημα του συγκεκριμένου χωρίου, όπου υποστηρίζουν πως προκαλεί πολλά ερωτήματα, υιοθετώντας παράλληλα την άποψη ότι ο Βελισάριος όντως δεν είχε γνώση για τους αντιπάλους, δεν ισχύει¹⁶⁸.

¹⁶⁸ Μάλιστα, πριν την συγκεκριμένη αποστολή του Προκοπίου, ο συγγραφέας χαρακτηρίζει τον εαυτό του, για πρώτη φορά, ως «*πάρεδρο*», όρος που είναι ανώτερος από τον προηγούμενο του «*ξύμβουλος*». Συνεπώς, μέσω του παρόντος επεισοδίου, εκτός των παραπάνω, ο συγγραφέας επιδιώκει να τονίσει την προαγωγή που έλαβε και τις ενέργειες που, πλέον, του ανατίθενται. Σχετικά με αυτά, και το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνει πως πριν από κάθε επιχείρηση, ένας ορθός στρατηγός οφείλει να έχει μελετήσει καλά τον αντίπαλο και να έχει συλλέξει πληροφορίες πριν την διεξαγωγή εκστρατείας ή μάχης. Επίσης, τόσο ο Προκόπιος, με βάση την περιγραφή στο κείμενο του, όσο και ο Βελισάριος, παρουσιάζονται σαν να μην ενδιαφέρονται για τον θάνατο του Δωρόθεου, με τον συγγραφέα να αντιπαρέχεται το γεγονός με σκοπό να τονίσει την ευχαρίστηση που προκάλεσε η ανακάλυψη του. Έτσι, σκοπός του Προκοπίου, μέσω αυτών των δυο γεγονότων, είναι να υπογραμμίσει την εναλλαγή της τύχης και πως ένα δυσάρεστο γεγονός αντιπαρέχεται από ένα ευχάριστο, μέσω της δικής του συμβολής. Άλλωστε ο Προκόπιος, στην αρχή του έργου του για τον Βανδαλικό πόλεμο, σημειώνει τις επιτυχίες του περίφημου Βανδαλικού ναυτικού, υπογραμμίζοντας ότι αυτό αποτελούσε σημαντικό φόβο για τους Βυζαντινούς, ενώ, εν συνεχεία, αναφέρεται στην σταδιακή υποτίμηση της δύναμης τους, σε σημείο που να εμφανίζονται κατώτεροι ακόμα και από τις τοπικές φυλές. Συνεπώς, η ανακάλυψη του Προκοπίου υποδεικνύει τόσο την σημαντικότητα της έρευνας του όσο και ότι οι Βυζαντινοί κατά την ναυτική τους πορεία προς την Δυτική Αφρική είναι απαλλαγμένοι από τον συγκεκριμένο φόβο και άγχος, προδιαθέτοντας τον αναγνώστη για μια ταχεία επιτυχία της Βελισαριακής εκστρατείας. Το Βανδαλικό ναυτικό είναι απόν, ενώ ο στρατός είναι, όπως είναι γνωστό, αδύναμος. Συνεπώς, σε αυτό τον λόγο οφείλεται η ευχαρίστηση του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.8-83,124-131. *Zachariah of Mitylene* σελ.262,263. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228-233. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.190. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.370. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.313,314. R. BROWNING, *Justinian* σελ.130. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.48. A. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.101-105. M. WHITBY, “War” σελ.322-325,328. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.77. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius, *πάρεδρος* / *quaestor*” σελ.157-164. E. A. THOMPSON, *Romans and*

4.4. Η Αποβίβαση στην Αφρική και η Πορεία προς το Δέκιμο

Ο Βελισάριος, μαθαίνοντας τα νέα, προέτρεψε να συνεχίσουν άμεσα προς την Αφρική με σκοπό να μην απολεσθεί το στοιχείο του αιφνιδιασμού, και με τον στόλο εντέλει να φθάνει και να αγκυροβολεί, χωρίς να συναντήσει αντίσταση, στην Καπούτβαδα, στα τέλη Αυγούστου του 533 μ.Χ., και πιθανότατα στις 31 του μηνός¹⁶⁹. Λίγο πριν φθάσουν στην Καπούτβαδα, ο Βελισάριος συγκάλεσε συμβούλιο, παρέχοντας στους αξιωματικούς του την επιλογή να προτείνουν το καλύτερο δυνατό σχέδιο πορείας προς την Καρχηδόνα. Εντέλει προτάθηκε η άποψη του, καθώς, λαμβάνοντας υπόψη την δυσφορία των στρατιωτών του να εμπλακούν σε ναυμαχία και την επιθυμία του να εκμεταλλευτεί σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό την άγνοια των Βανδάλων, προέτρεψε να αποβιβαστούν άμεσα, με τον στόλο να πλέει κατά μήκος των πεζών στρατιωτών που θα βάδιζαν κατά μήκος της ακτής, και να κατασκευάσουν τάφρο. Η επιλογή του να δώσει στους αξιωματικούς του τη δυνατότητα να προτείνουν την άποψη τους, πιθανόν οφειλόταν στο ότι επιθυμούσε να τους υποδείξει πως δεν ήταν μονόπλευρος και πως η σωστή συνεργασία μεταξύ των θα ήταν αυτή που θα έφερε θετικό αποτέλεσμα. Από την άλλη, ενδεχομένως να αποτελεί συγγραφικό τέχνασμα του Προκοπίου στην προσπάθειά του να παρουσιάσει τον στρατηγό ως έναν προσιτό διοικητή, ο οποίος δεν έχει κάποιο πρόβλημα στο να λαμβάνει συμβουλές από υφισταμένους του. Χαρακτηριστικό αποτελεί η αποδοχή της πρότασης του Φάρα από τον Βελισάριο κατά τη μάχη στο Δάρας. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο των ομιλιών, ο συγγραφέας, πιθανόν να επιδιώκει να υποδείξει πως ο περιορισμός του εξωτερικού παράγοντα, του απροσδόκητου, και η αντίστροφη διάνοιξη της εσωτερικής δράσης σε μια απόφαση, ήτοι του Βελισαρίου, είναι αυτή που οφείλει να ακολουθείται, καθώς έτσι απαλείφεται ο καταναγκασμός. Η ορθή κρίση είναι αυτή που δημιουργεί ασφαλείς διεξόδους εμπρός των εξωτερικών επιπτώσεων, βοηθώντας στον έλεγχο της πορείας και των γεγονότων. Πάντως, η συνδιάσκεψη αξιωματικών αναφορικά με την πορεία που οφείλουν να ακολουθήσουν, σημειώνεται ιδιαίτερος στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, όπου θα αποτελούσε χαρακτηριστική ενέργεια των στρατηγών πριν από κάποια επιχείρηση ή μάχη. Συνεπώς, η απόφαση του Βελισαρίου να εγκαλέσει συμβούλιο θα ήταν ρεαλιστική¹⁷⁰.

Την επόμενη μέρα της απόβασης, ο Βελισάριος θα επιβάλλει σωματικές κυρώσεις σε κάποιους από τους στρατιώτες του που ληλάτησαν τα καρποφόρα εδάφη του τοπικού πληθυσμού, αναφέροντας τόσο την άδικη πράξη τους προς τους γηγενείς, όσο και ότι μια τέτοια ενέργεια θα προκαλούσε προβλήματα στην σύμπραξη τους με τον τοπικό

Barbarians: The Decline of the Western Empire, [Wisconsin Studies in Classics], The University of Wisconsin Press, USA 1982 σελ.79,80

¹⁶⁹ E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.314,315

¹⁷⁰ Η τάφρος, όπως είχε αποδειχθεί στη μάχη στο Δάρας, θα προστάτευε τα Βυζαντινά στρατεύματα από ενδεχόμενη άσφαλτη επίθεση κατά τη διάρκεια της ολοκληρωτικής αποβίβασης και προετοιμασίας τους στη στεριά. Επιπροσθέτως, η ύπαρξη τάφρου υπογραμμίζει την αμυντική ασφάλεια που όφειλε να είχε ένα σημείο στρατοπέδευσης, κάτι που αναφέρεται και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104-107,122,123, *History*, vol. II σελ.130-141. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228,229,236-239,246,247. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.190. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.232. R. BROWNING, *Justinian* σελ.130,131. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.67. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.80. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ. σελ.154,155. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.77,78

πληθυσμό, δηλώνοντας πως ο πόλεμος στρεφόταν εναντίον των Βανδάλων του Γελίμερου και όχι προς τον απλό πληθυσμό. Όπως και στο περιστατικό της Αβύδου, έτσι και σε αυτό, επιπλέον σκοπός του ήταν η προβολή της εξουσίας του, και η επιβολή της τάξης του στρατού, ενέργεια που θα οδηγούσε στην αποφυγή περιστατικών απειθαρχίας. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο Βελισάριος είχε επιδείξει παρόμοια συνετή συμπεριφορά προς τον τοπικό πληθυσμό και στην παρουσία του στην Ανατολή. Παρατηρείται ότι οι νουθεσίες και χαλιναγωγήσεις που επέβαλλε στο στράτευμα, όσο και η σύνεση που επέδειξε ο ίδιος ο Βελισάριος προς τον τοπικό πληθυσμό, λειτούργησαν θετικά κατά την πορεία του στην Αφρική, με τους στρατιώτες να διατηρούν ευταξία και θετική στάση προς τους γηγενείς, και τους τελευταίους να υποβοηθούν τον Βυζαντινό στρατό. Αύτη η σκέψη και ενέργεια του στρατηγού, ήτοι η σύμπραξη του Αυτοκρατορικού στρατού με τους γηγενείς, οπωσδήποτε είχε στρατηγική σημασία, καθώς θα παρείχε σημαντικά οφέλη στους πρώτους κατά την προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν τους Βανδάλους και να συλλάβουν τον Γελίμερο. Η ορθή δράση και η δικαιοσύνη, υπό την σκέπη την υψηλής ηγεσίας, είναι ικανές, με την παράλληλη έμπνευση της εμπιστοσύνης, στο να διατηρήσουν την πειθαρχία, στοιχεία που ασφαλίζουν μια επιχείρηση. Άλλωστε, η μη συνεργασία και συνάμα αρνητική στάση του τοπικού πληθυσμού, είναι σε θέση να δημιουργήσει σοβαρά κωλύματα και αγκυλώσεις στον εκάστοτε επιτιθέμενο η αμυνόμενο στρατό. Μάλιστα, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* συμβουλεύει την αποχή από την καύση ή τη λεηλασία κτημάτων και περιουσιών των ατόμων που επιθυμεί ο ενδιαφερόμενος να προσεταιριστεί, ενέργεια που μπορεί να οδηγήσει μάλιστα στη δημιουργία διαφωνίας μεταξύ των αντιπάλων δυνάμεων με εκείνους που ο ενδιαφερόμενος επιθυμεί να προσεγγίσει¹⁷¹.

Ο Βελισάριος, έχοντας διασφαλίσει την ευταξία του στρατεύματος του και διακηρύξει στον τοπικό πληθυσμό πως η εκστρατεία του στόχευε μόνο εναντίον του σφετεριστή Γελίμερου, βάδισε προς την Καρχηδόνα. Ο περιορισμός του εξωτερικού παράγοντα και η διασφάλιση του συνόλου επιτρέπουν την έναρξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Για να διασφαλίσει το καλύτερο αποτέλεσμα κατά την πορεία του ώστε να είναι σε ετοιμότητα σε περίπτωση άξαφνης Βανδαλικής επίθεσης, μιας και βάδιζε σε μια εχθρική χώρα, ο Βελισάριος πρόσταξε τον οπτίωνα του, Ιωάννη τον Αρμένιο, να προπορεύεται του κυρίου στρατού, σε απόσταση τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων, με ένα άγημα 300 υπασπιστών του. Μέσω αυτού στόχευε στη λειτουργία μιας αναγνωριστικής δύναμης και ισχυρής προφυλακής, ενώ τον ίδιο ρόλο, αλλά στην αριστερή πλευρά, είχαν οι 600 Ούννοι ιπποτοξότες. Το γεγονός ότι ήταν ιππείς και συνεπώς, κατάλληλοι για ταχεία, ισχυρά, χτυπήματα, υποδεικνύει τον ρόλο που επιτελούσαν, όπως και το ότι ήταν επιφορτισμένοι για αναγνώριση και αγκύλωση του εχθρού, σε περίπτωση επαφής, αποτρέποντας τον τελευταίο να πληροφορηθεί την ακριβή, και συνολική, δύναμη του. Ο Βελισάριος ήταν

¹⁷¹Παρομοίως ο Φιλιπικός το 586 μ.Χ., κατά την εκκίνηση της Περσικής εκστρατείας του, διέταξε τους στρατιώτες του να μην αγγίξουν τα χωράφια των γεωργών και να σεβαστούν την ύπαιθρο. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.142-149. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.92-99,102,103,271,272. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,263,264. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.190,191. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.370,371. THEOPHYLACTUS SIMOCATTA, *Historiarum Libri Octo*, (ed.) Imm. Bekker, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1834 σελ.69. C. F. PAZDERNIK, «Procopius and Thucydides» σελ.162. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.178. R. BROWNING, *Justinian* σελ.131. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.208. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.128. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.67. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.142. S. RAVEN, *Rome in Africa* σελ.210. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, «Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός» σελ.58. W. E. KAEGI, «Arianism» σελ.28. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42-44,47

πίσω, συνοδευόμενος από τους αρίστους των στρατιωτών, ίσως επειδή ο Γελίμερος είχε εντοπιστεί στην Ερμιόνη, και ως εκ τούτου, μια τέτοια τοποθέτηση, θα λειτουργούσε άμεσα σε τυχόν επίθεση του, με τον στρατηγό να είναι σε θέση να δώσει ευκολότερα οδηγίες, υποδεικνύοντας την ορθή στρατηγική σκέψη και σύνεση του. Τέλος, στα δεξιά, ήταν το ναυτικό, καθώς ο στρατός βάδιζε κατά μήκος της ακτής, ενώ λογικά, στο κέντρο, θα ήταν τοποθετημένος ο υπόλοιπος στρατός. Άλλωστε, με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, το πεζικό δεν πρέπει να προηγείται του ιππικού σε πορείες σε εχθρική περιοχή και με τον αντίπαλο σε όχι μακρινή απόσταση¹⁷².

4.5. Η Μάχη στο Δέκιμο

Μετά από τέσσερις ημέρες πορείας, στις 13 Σεπτεμβρίου του 533 μ.Χ., ο Αυτοκρατορικός στρατός θα φθάσει στο Δέκιμο, το οποίο ευρίσκεται σε απόσταση δέκα μιλίων περίπου από την Καρχηδόνα. Σε αυτό το στενό πέρασμα ο Γελίμερος ήλπιζε, μέσω συντονισμένων ενεργειών, να παγιδεύσει τους Βυζαντινούς¹⁷³. Ως εκ τούτου, είχε διατάξει τον αδελφό του Αμμάτα να βρίσκεται σε επιφυλακή στο Δέκιμο, και συγκεκριμένα σε ένα στενό σημείο εξόδου προς την Καρχηδόνα, φράζοντας κατά αυτό τον τρόπο την έξοδο. Παράλληλα πρόσταξε τον ανιψιό του, Γιβαμούνδο, μαζί με μια δύναμη 2.000 πολεμιστών, να μεταβεί στην αριστερή πλευρά του πεδίου, εμποδίζοντας πιθανή διαφυγή από εκείνο το σημείο, ενώ ο ίδιος θα εφορούσε από τα όπισθεν του αντίπαλου στρατού, κάτι που θα οδηγούσε στον ολοκληρωτικό αποκλεισμό του Βυζαντινού στρατού και στην αποδοχή πυρών από όλες τις κατευθύνσεις. Λαμβάνοντας υπόψη την γεωμορφολογία στο Δέκιμο και τις διαταγές που έδωσε ο Γελίμερος, το στρατηγικό σχέδιο του, το οποίο σκόπευε στην παγίδευση του Βυζαντινού στρατού σε ένα στενωπό και την εξαπόλυση επίθεσης από τρεις πλευρές, παρατηρείται ότι ήταν αρκετά έξυπνο και συνετό, καθώς, έκτος των παραπάνω, το ιππικό και κυρίως οι ιπποτοξότες του Βελισαρίου θα δυσκολεύονταν να κινηθούν και να ελιχθούν σε ένα τέτοιο στενό σημείο και όντας περικυκλωμένοι από τους αντιπάλους. Επιπροσθέτως, θα εξάλειφε οποιαδήποτε ανεπάρκεια, στρατιωτική, τακτική ή αριθμητική, που θα είχε ο Γελίμερος αν αποφάσιζε να συγκρουστεί με τον Βελισάριο σε μια αποφασιστική μάχη εκ παρατάξεως. Παρά ταύτα, η υλοποίηση του σχεδίου απέτυχε παταγωδώς.

¹⁷²PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.148-151. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.118-121,130-135,232,233,238,239,247,248,320,321,456-459. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.191. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. H. ELTON, "Military Forces" σελ.293. M. WHITBY, *Rome at War* σελ.21,23. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.24,26. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.178. R. BROWNING, *Justinian* σελ.131. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.142. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.128,129. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.52. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.146. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.80

¹⁷³ Εντωμεταξύ, ο Γελίμερος, είχε δολοφονήσει τον Ιλδέριχο και τους ακόλουθους του, μόλις ειδοποιήθηκε για την πορεία του Βυζαντινού στρατού προς την Καρχηδόνα. Ο Αυτοκρατορικός στόλος είχε αγκυροβολήσει σε απόσταση 200 περίπου σταδίων από την Καρχηδόνα και ως εκ τούτου είχε εγκαταλείψει την κοινή πορεία με τον στρατό ξηράς. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.152-155. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.74-77,322,323,494,495. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.192. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.23. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.378,379. B. H. LIDDELL HART, *Strategy*, [Meridian], Penguin Group, England, 1991 (first edition 1954) σελ.44. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.231,232. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.129. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.208,209. P. K. DAVIS, *100 Decisive Battles: From Ancient Times to the Present*, ABC-Clio, 1999 σελ.93

. Ο στρατός του Γιβραμούνδου, που μετέβαινε προς το Δέκιμο από τα αριστερά, θα συντριφθεί «ἅπαντες αἰσχρῶς διεφθάρησαν»¹⁷⁴ από την Ουννική δύναμη «ὀλίγων ἀνδρῶν»¹⁷⁵ των Βυζαντινών. Όσον αφορά τον Αμμάτα, αυτός μετέβη στη θέση του αρκετά νωρίτερα από το χρονικό σημείο στο οποίο έπρεπε να βρίσκεται, και όχι με όλη του την δύναμη. Ως εκ τούτου η εμπροσθοφυλακή του Βυζαντινού στρατού, υπό τον Ιωάννη τον Αρμένιο, θα συγκρουστεί μαζί του και θα καταφέρει να τον φονεύσει, με αποτέλεσμα την πλήρη κατατρόπωση του Βανδαλικού αγήματος, το οποίο θα τραπεί σε άτακτη φυγή προς την Καρχηδόνα και καταδιωκόμενο από τον Ιωάννη. Μάλιστα το λάθος του Αμμάτα να μεταβεί με μια μικρή δύναμη και διατάσσοντας το υπόλοιπο στράτευμα του να μεταβεί στο σημείο αργότερα, αύξησε σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό τις απώλειες του Βανδαλικού στρατού. Συγκεκριμένα, καθώς οι Βάνδαλοι μετέβαιναν προς το σημείο, σε μικρούς ομίλους 20 ή 30 ανδρών, παρατηρώντας την καταδίωξη του Ιωάννη εναντίον των ηττημένων συστρατιωτών τους, επηρεάστηκαν σε μέγιστο βαθμό από το θέαμα με αποτέλεσμα να τραπούν σε φυγή προς την Καρχηδόνα, μη καταφέροντας ωστόσο να διαφύγουν, κατά κύριο μέρος, από τις φονικές επελάσεις του Ιωάννη. Ο Βελισάριος, πριν μεταβεί στο Δέκιμο, θα διατάξει να στηθεί στρατόπεδο με σκοπό την προφύλαξη των προμηθειών από το πεζικό, ενώ θα αποστείλει τους φοιδεράτους για ενάν έλεγχο πεδίου και εχθρού. Ο Γελίμερος, αρχικά, θα κατορθώσει να αντιμετωπίσει με επιτυχία τους φοιδεράτους, που είχαν αποσταλεί από τον Βελισάριο με σκοπό να ελέγξουν την θέση, την πορεία και την δύναμη του αντιπάλου, ενώ ο Βυζαντινός στρατός θα διαριχθεί σε πέντε τμήματα αποκομμένα μεταξύ τους, χωρίς να γνωρίζουν τι είχε διαδραματιστεί. Συγκεκριμένα, ο Ιωάννης ο Αρμένιος ευρίσκετο πλησίον της Καρχηδόνας, οι Ούννοι ιπποτοξότες κυνηγούσαν τους εναπομείναντες στρατιώτες του Γιβραμούνδου, ο Βελισάριος με «ἰππέων ἀπάντων»¹⁷⁶ μετέβαινε προς τους φοιδεράτους που είχαν τραπεί σε φυγή από την σύγκρουση με τον Γελίμερο, ενώ το Αυτοκρατορικό πεζικό είχε οχυρωθεί 35 στάδια μακριά από το Δέκιμο κατόπιν εντολής του Βελισαρίου. Ωστόσο, ο Βάνδαλος Ρήγας, πάρα την σχετικά θετική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί προς χάριν του, μόλις αντίκρισε το πτώμα του αδελφού του, κατεδαφίστηκε συναισθηματικά, μη μπορώντας να προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια. Ως εκ τούτου, ο Βυζαντινός στρατός, εκτός του πεζικού, κατάφερε να ανασυνταχθεί υπό του Βελισαρίου, και να κατανικήσει τον στρατό του Γελίμερου που λιποτάκτησε προς την Νουμιδία, με τη μάχη να ολοκληρώνεται το βράδυ¹⁷⁷.

Συνοψίζοντας το αρχικό σχέδιο του Γελίμερου και την πορεία που έλαβε η μάχη, παρατηρείται ότι το πλάνο του απέτυχε λόγω του κακού συγχρονισμού σε συνδυασμό με την περιορισμένη τακτική και στρατηγική ικανότητα των Βανδάλων, και τα προσωπικά λάθη στα οποία υπέπεσαν. Ως εκ τούτου, αντί μιας συντονισμένης προσπάθειας, πρόεκυψε μια σειρά από απομονωμένες και συγχυσμένες συγκρούσεις που οδήγησαν σε αταξία του στρατού και αυξημένες απώλειες, ενώ η διασκόρπιση των ηττημένων δυνάμεων άφησε για τους Βυζαντινούς ένα ολοκάθαρο μονοπάτι προς την Καρχηδόνα. Από την άλλη, η τακτική του Βελισαρίου να προωθηθεί με υψηλή προσεκτικότητα προς το Δέκιμο, έχοντας ασφαλισμένη την εμπρόσθια και αριστερή του πλευρά, όπως και οι,

¹⁷⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.160,161

¹⁷⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.158,159

¹⁷⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.162,163

¹⁷⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.156-169. Zachariah of Mitylene σελ.262,263. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.192,193

εν συνεχεία, διαταγές του να στήσουν στρατόπεδο με σκοπό την προφύλαξη των προμηθειών από το πεζικό, και να αποσταλεί μια ίλη ιππικού με σκοπό να ελέγξει την δύναμη του εχθρού, λειτούργησαν ευεργετικά. Ως εκ τούτου, χρίζει αναγνώριση η στρατηγική του ορθότητα, καθώς, στην πρώτη περίπτωση, τόσο ο Ιωάννης ο Αρμένιος, όσο και οι Ούννοι ιπποτοξότες, λόγω της θέσης της οποίας είχαν κατά την πορεία, κατόρθωσαν να συλλάβουν εξ απήνης τους στρατούς του Αμμάτα και του Γιβαμούνδου αντίστοιχα, εξολοθρεύοντας τους το κατάλληλο χρονικό σημείο. Αυτή η τακτική του Βελισαρίου που προέβλεπε στην αναγνώριση και, συνεπώς, στην άμεση ετοιμότητα του στρατού, από τυχόν ενέδρες, ήταν μια σοφή κίνηση, καθώς η πορεία σε μια αφιλόξενη χώρα, και με τον αντίπαλο στρατό να παραφυλάγει, απαιτεί τη λήψη προσεκτικού σχεδίου με σκοπό την αναγνώριση και την αντιμετώπιση του κίνδυνου, και ως εκ τούτου η θέσπιση μονάδων αναγνώρισης είναι σημαντική. Παρομοίως, η απόφαση του να μην βαδίζει με όλον τον στρατό του, αλλά να αποστείλει τους φοιδεράτους, όντας ιππείς, χωρίς όμως να στείλει όλο το ιππικό του, με σκοπό να ελέγξουν την αντίπαλη δύναμη, οφείλει χαιρετισμό, καθώς δεν προβαίνει σε μια άσκοπη, έφοδο, η οποία, λαμβάνοντας υπόψη και την ήττα των φοιδερατών, ενδεχομένως να στεφόταν από αποτυχία. Αντιθέτως, αξιοποιεί το πεζικό με τον καλύτερο τρόπο και δημιουργεί επικουρίες έκτακτης βοήθειας. Ήτοι, το οχυρωματικό σημείο το οποίο είχε στήσει λειτούργει ως μέρος συγκέντρωσης και ασφάλειας για τις επιχειρήσεις και ως σημείο αναχαίτισης για τους αντιπάλους, προστατευμένο από το πεζικό του οποίου η χρησιμότητα, τον 6^ο αιώνα και κυρίως για τον Βελισάριο, έχει αυτό τον σκοπό. Την δημιουργία άμυνας και βάσης προστασίας, ενώ η συμμετοχή του στην σύγκρουση είναι αναγκαία μόνο όταν η κύρια δύναμη του εχθρού είναι ισοδύναμη, ή υπέρτερη. Μάλιστα, η στάση και η δράση του Βελισαρίου σε όλη τη μάχη αντηχεί στις συμβουλές του *Στρατηγικού του Μαυρικούου*. Πάντως, πρέπει να σημειωθεί, ότι στην αρχή της μάχης, ο Βελισάριος, δεν είχε την γνώση για την κατάσταση και πορεία του εχθρού, και κυρίως, για την κακή αντίδραση των Βανδάλων στην σύγκρουση, όπως του Γελίμερου. Άρα δρα με μηδενική, θεωρητικά, οπτική σχετικά με την θέση των αντιπάλων, κάτι που υποδεικνύει την ικανότητα του να λειτουργεί χωρίς τριτοπρόσωπη οπτική σε μια κατάσταση, στοιχείο αναμφίβολα θετικό για έναν στρατηγό, καθώς λαμβάνει συνετές προφυλάξεις, ενέργειες και αποφάσεις μπροστά σε μια άγνωστη περίσταση. Η αναφορά στον Γελίμερο οφείλεται στο ότι, εν αντιθέσει με τους Αμμάτα και Γιβαμούνδο, δεν αγκυλώθηκε από το σχέδιο του Βελισαρίου, οι δυνάμεις του Ιωάννη και των Ούννων δεν ήρθαν σε επαφή μαζί του ούτε και, εν αρχή, ο κύριος στρατός, ενώ κατόρθωσε να τρέψει σε φυγή την δύναμη των φοιδεράτων. Ωστόσο απέτυχε από προσωπικά λάθη. Χαρακτηριστικά, συγχέεται αναφορικά με την πορεία που θα ακολουθήσει καθώς προσκρούει στο μπροστινό τμήμα του κυρίου στρατού και όχι από πίσω, δε γνωρίζει που βρίσκεται, ενώ αδυνατεί να χαλιναγωγήσει την συναισθηματική του ισορροπία, πράξη που κατεδάφισε τον Βανδαλικό στρατό. Πάντως η συναισθηματική παλίρροια που τύλιξε τον Γελίμερο, αν και αποτέλεσε σημείο καμπής, όχι όμως το μοναδικό, δε πρέπει να εκληφθεί ως μονολιθικός λόγος που οδήγησε στην ήττα των Βανδάλων και στην σωτηρία των Βυζαντινών, όπως τονίζει ο *Προκόπιος*, καθώς η αιτιολογία που παραθέτει βασίζεται σε καθαρή υπόθεση. Χαρακτηριστικά, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως οι δυνάμεις των Ούννων, του Ιωάννη, του Βελισαρίου, και ο κύριος Αυτοκρατορικός στρατός, δεν είχαν δεχθεί απώλειες, ενώ ο τελευταίος ήταν σταθμευμένος σε μια ασφαλή βάση. Αντιθέτως, από την, αρχική, τριπλή Βανδαλική δύναμη, υπήρχε μόνο αυτή του Γελίμερου. Βέβαια, και ο Αμμάτας πράττει σημαντικά στρατηγικά λάθη, τα οποία έκριναν την μάχη σε σημαντικότερο βαθμό από

εκείνα του Γελίμερου καθώς γίνονται στο πρώτο στάδιο της σύγκρουσης, ενώ είχαν σημαντικές συνέπειες και για την συνέχεια της μάχης. Τέλος, οφείλει να σημειωθεί ότι και οι Βυζαντινοί, από την πλευρά τους, υπέπεσαν σε προσωπικά λάθη και ακατάλληλες επιλογές, καθώς είτε επιδίωξαν ένα κυνηγητό του εχθρού μη λαμβάνοντας προληπτικά μέτρα και αδιαφορώντας για το υπόλοιπο στράτευμα, η περίπτωση των Ούννων και, κυρίως, του Ιωάννη του Αρμένιου, είτε επειδή τράπηκαν σε φυγή στην πρώτη αψιμαχία και αρνήθηκαν να ανασυνταχθούν παρόλο που συνάντησαν τμήματα του υπολοίπου Αυτοκρατορικού στρατού, ήτοι οι *φοιδεράτοι*. Ιδίως η απόφαση του Ιωάννη να καταδιώξει τους Βάνδαλους μέχρι την Καρχηδόνα, όχι μόνο έκοψε στα δύο τον Βυζαντινό στρατό, αλλά η αμέλεια του να μεταβεί τόσο μακριά, οδήγησε τον Βελισάριο να στείλει μεμονωμένες ίλες ιππικού σε μακρινές αποστάσεις, κάτι που χώρισε σε ακόμα μεγαλύτερα, μεμονωμένα, τμήματα τον στρατό, και τα οποία ενδεχομένως να μην αποτελούσαν ισχυρό αντίπαλο για τον πολυπληθέστερο στρατό του Γελίμερου. Σχετικά με τον Βελισάριο, αν και διέκρινε αυτές τις αδυναμίες των στρατιωτών του, μη διστάζοντας να τους επιπλήξει επί μακρόν, καθώς παρόμοιες ενέργειες είναι δυνατό να στοιχήσουν σε μια μάχη ενώ αυξάνουν των κίνδυνο απωλειών, άξιο αναφοράς είναι ότι και ο ίδιος εμφάνισε, όπως φαίνεται, αδυναμία, ή τουλάχιστον μη πλήρη έλεγχο της κατάστασης. Χαρακτηριστικά, στη συζήτηση με τους διοικητές του αναφορικά με το αίτημα των *φοιδεράτων* να προστρέξουν σε βοήθεια λόγω της επικείμενης εφόδου του Γελίμερου απωλέσθηκε σημαντικός χρόνος, καθώς απέτυχαν να λάβουν μια απόφαση πριν την επίθεση του τελευταίου στους *φοιδεράτους*, και η οποία οδήγησε στην άτακτη φυγή τους. Πάντως, όπως ειπώθηκε παραπάνω, η διοικητική και στρατηγική του ορθότητα είναι αυτές που ωθούν την μάχη σε επιτυχία. Ως εκ τούτου, παρά το παραπάνω κώλυμα που εμφανίζεται, ο Βελισάριος διατηρεί τα κεκτημένα, δεν λυγίζει από τις ατυχίες και δεν αγκυλώνεται από τις δυσκολίες. Αντιθέτως, ενεργεί με ορθό και λογικό τρόπο και αντίστροφα από τον Γελίμερο, επιδεικνύοντας προνοητικότητα και διορατικότητα. Και για αυτό ο *Προκόπιος* έχει πολλές υποθέσεις στην παρουσίαση της μάχης. Η αδυναμία διοίκησης και ηγεσίας του Γελίμερου, εν αντιθέσει με τον Βελισάριο, οδηγούν στο αποτέλεσμα της σύγκρουσης. Ο άνθρωπος, ναι μεν δεν μπορεί να ελέγξει το σύνολο των γεγονότων και των εξωτερικών παραγόντων, αλλά έχει την ικανότητα να αξιολογήσει την τρέχουσα κατάσταση και να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία, ή την τύχη. Συνεπώς, κρίσιμος παράγοντας γίνεται ο ορθός τρόπος σκέψης και δράσης. Όποιος δεν μπορεί να αντιδράσει, οφείλεται στην αδυναμία και στην έλλειψη ικανοτήτων, ή στην έλλειψη της προνοητικότητας και της προσαρμοστικότητας. Από στρατιωτική σκοπιά, παρατηρείται η ευρεία χρήση ιππέων/ιπποτοξοτών, από πλευράς Βυζαντινών, καθώς ο Βελισάριος δεν προτίμησε καθόλου να χρησιμοποιήσει το πεζικό, ενώ επέλεξε το πρώτο, καθώς φαίνεται, λόγω της ευκινησίας του, της ισχύος του και της υψηλής δύναμης του, αλλά και της αδυναμίας των Βανδάλων να το αντιμετωπίσουν, απόφαση που οφείλει να αναγνωρισθεί για την τακτική της ορθότητα. Άλλωστε όπως έχει φανεί, το ιππικό/ιπποτοξότες, αποτελούσαν την ευνοούμενη στρατιωτική κατηγορία του στρατηγού, του οποίου η στρατηγική και πολεμική τακτική είχε ως κορωνίδα. Τέλος, παρατηρώντας την μετέπειτα πορεία της εκστρατείας, μπορεί να ειπωθεί πως η σύγκρουση στο Δέκιμο αποτέλεσε μια αποφασιστική μάχη που έκρινε, εν πολλοίς, το αποτέλεσμα της επιχείρησης. Ολοκληρώνοντας, η αφήγηση της μάχης, από τον *Προκόπιο*, βρίθκει από λογοτεχνικές προλήψεις, ελλείψεις, χρονολογικές παρεκβάσεις και απουσία γραμμικής σειράς αναφορικά με την πορεία της, δηλώνοντας, κατά αυτό τον τρόπο, εμμέσως, το αποτέλεσμα της, και τις ενέργειες που ακολουθηθήκαν πριν την

ολοκλήρωση της ή και ακόμα από την έναρξη της. Τέλος, ο συγγραφέας δε λησμονεί να τονίσει τα σημεία καμπίης της σύγκρουσης, το στοιχείο του φόβου, όπως και την υψηλή ηγεσία του Βελισαρίου, ο οποίος δεν επιτρέπει τον τρόπο να καταβάλλει τα στρατεύματα του, ενώ επαναφέρει την τάξη στους στρατιώτες του, εν αντιθέσει με τον Γελίμερο. Αυτή η συγκεκριμένη ικανότητα του Βελισαρίου είναι που, μεταξύ άλλων, οδήγησε στην νίκη¹⁷⁸.

4.6. Η πορεία και η Είσοδος στην Καρχηδόνα. Η Παραμονή και η Δράση του Βελισαρίου στην Αρχαία Μεγαλόπολη

¹⁷⁸ Επιπροσθέτως, η περιγραφή της μάχη του 468 μ.Χ. από τον Προκόπιο, στην οποία ο Βασιλίσκος ηττήθηκε οικτρά από τον Γκιζέριχο, μπορεί να συνδεθεί αναλογικά με την μάχη στο Δέκιμο, όπως παραδίδεται από τον ίδιο συγγραφέα. Χαρακτηριστικά και στις δύο μάχες υπάρχουν προλήψεις, χρονολογικές παρεκβάσεις, απουσία γραμμικής σειράς και υποθέσεις αναφορικά με τις συγκρούσεις και την πορεία τους, οι δύο αντίπαλοι είναι πάλι Βυζαντινοί και Βάνδαλοι, και το κυριότερο ότι, και στις δυο αψιμαχίες, οι ηττημένοι αρχηγοί, Βασιλίσκος και Γελίμερος, απώλεσαν την νίκη λόγω προσωπικών λαθών και αδυναμίας χαρακτήρα. Επιπροσθέτως, και στις δύο μάχες, ο συγγραφέας υπογραμμίζει τι θα είχε γίνει αν δεν υπέπιπταν στα λάθη τους, τονίζοντας πως αν δεν είχαν προβεί σε αποπήματα θα σημείωναν μια εύκολη σχετικά νίκη, πριν ωστόσο αναφέρει την πορεία της σύγκρουσης, καυτηριάζοντας την ηγετική στάση των δύο, εντέλει, ηττημένων αρχηγών. Συνεπώς, μέσω των συγκεκριμένων λογοτεχνικών, και συγγραφικών, λειτουργιών, σκιαγραφεί την αδυναμία τους και υποδεικνύει τόσο την ανικανότητα τους ως διοικητές, όσο και την στρατηγική ορθότητα και σύνεση των αντίστοιχων αντιπάλων τους, ήτοι του Γκιζέριχου και του Βελισαρίου. Τέλος, δημιουργεί μια αντίστροφη σύνδεση μεταξύ της κακής αρχηγίας του Βασιλίσκου εν αντιθέσει με την προσεκτική και ορθή, ηγετική, διοίκηση του Βελισαρίου. Άλλωστε η δημιουργία αναλογιών μεταξύ δύο μαχών, με την πρώτη χρονολογικά μάχη να λειτούργει ως ένα είδος προοιμίου αναφορικά με την δεύτερη, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο στο συγγραφικό έργο του Προκοπίου. Χαρακτηριστική, ανάλογη, σύνδεση υπάρχει μεταξύ της ήττας του Πέρση Περόζη από τους Εφθαλίτες το 484 μ.Χ. και την νίκη του Βελισαρίου στο Δάρας εναντίον του Πέρση Περόζη. Ως εκ τούτου, ενδεχομένως, ο Προκόπιος να επιλέγει να εντάξει στην αρχή του Τρίτου Βιβλίου των Βανδαλικών του Πολέμων τη μάχη μεταξύ Βασιλίσκου και Γκιζέριχου, με σκοπό, εκτός των άλλων, την δημιουργία μιας ρητορικής παράλληλης σύνδεσης με τη σύγκρουση στο Δέκιμο και την, εν ουσία, υπογράμμιση, πως η νίκη στο Δέκιμο οφειλόταν τόσο στην συνετή και προσεκτική δράση του Βελισαρίου, όσο και στην μη ικανή και αδύναμη στάση του Γελίμερου. Επομένως, το αποτέλεσμα της μάχης, δεν οφειλόταν, κυρίως, στην τύχη, αλλά στην ικανότητα και ορθότητα των δύο αντίπαλων στρατηγών. Τέλος, σχετικά με την δράση της τύχης στην μάχη στο Δέκιμο, παρά την εισαγωγή που κάνει για αυτήν ο Προκόπιος, στην αφήγηση που πράττει για την σύγκρουση και τα αποτελέσματά της, υπογραμμίζει τις τρεις περιπτώσεις, οι οποίες επηρέασαν αποφασιστικά την πορεία των γεγονότων. Αυτές είναι η λογική και η καλή ηγεσία των Βυζαντινών στρατευμάτων από τον Βελισάριο, ο κακός συντονισμός και τα λάθη των Βανδάλων, και η παράλογη συμπεριφορά του Γελίμερου στο κρίσιμο σημείο της μάχης. Άρα, υποδεικνύεται πως δεν είναι η τύχη ο ρυθμιστικός παράγοντας, αλλά οι ανθρώπινες ενέργειες και η στάση/δράση των συμμετεχόντων. Η αναφορά στο θείο/τύχη, υποδεικνύει την έκπληξη του Προκοπίου εμπρός της αδυναμίας του Γελίμερου να ενεργήσει ορθολογικά, αλλά και να υποδείξει την ανικανότητα του να πράξει λογικά. Εν αντιθέσει με τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.σελ.20-31,104-129, *History*, vol. II σελ.54-63,148,149,154-169. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.126,127,130-135,228,229,238,239,244-249,256,257,302-305,312-321,436,437,480-485. *Zachariah of Mitylene* σελ.262,263. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.191-193. C. WHATLEY, *Battles and Generals* σελ.118, υποσημ.9, σελ.118-124,131,137-139,146,147. C. WHATLEY, *Descriptions of Battle* σελ. 188-198,206,209,213,214,220-223. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.23. M. WHITBY, *Rome at War* σελ.21. P. RANCE, "Battle" σελ.348,349. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. H. ELTON, "Military Forces" σελ.291,293,295. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.44. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.315,316. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.232. A. D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.13. A. D. LEE, "The Empire at War" σελ.117. R. BROWNING, *Justinian* σελ.131,132. J. J. NORWICH, *Byzantium* σελ.208,209. P. K. DAVIS, *100 Decisive Battles* σελ.93. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38,39. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.24,26,27. E. N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-80. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.42,43,79-81

Την επομένη της μάχης στο Δέκιμο, ο Βυζαντινός στρατός θα προελάσει προς την Καρχηδόνα, ωστόσο η είσοδος στην αρχαία μεγαλούπολη θα πραγματοποιηθεί μια μέρα αργότερα, καθώς ο Βελισάριος, λόγω της νύχτας, φοβόταν μήπως οι στρατιώτες του προβούν σε λεηλασίες ή υποπέσουν σε πιθανή ενέδρα¹⁷⁹. Έτσι, στις 15 Σεπτεμβρίου του 533 μ.Χ., ο Αυτοκρατορικός στρατός θα εισέλθει στην Καρχηδόνα. Η επιβλητική είσοδος του νικηφόρου στρατηγού στην ιστορική πόλη, καταγράφεται παραστατικά από τον Προκόπιο, ο οποίος όχι μόνο σημειώνει την υποδειγματική τάξη και πειθαρχία που επικράτησε χάρις στην αρετή και την ηθική του Βελισαρίου, αλλά μάλιστα τονίζει τις ευεργετικές ενέργειες του τελευταίου προς τον τοπικό πληθυσμό και τους Βανδάλους, στάση που κράτησε και θα κρατήσει καθ' όλη τη διάρκεια της εκστρατείας του. Η θριαμβική περιγραφή του ιστορικού φτάνει στο αποκορύφωμα της με την μετάβαση του νικητή Βελισαρίου στο παλάτι, όπου παρουσιάζεται ένθρονος στο Βασιλικό κάθισμα του ηττημένου Γελίμερου. Εκεί, απεικονίζεται να υποδέχεται πλήθος ανθρώπων και παράλληλα να δεσμεύει τον Βυζαντινό ναύαρχο Καλώνυμο με όρκους να επιστρέψει τα κλοπιμαία, και την, εν συνεχεία, διαταγή του να γευματίσει, υπό την συνοδεία των ανώτατων αξιωματούχων του, τα εδέσματα, που είχαν παρασκευαστεί κατόπιν διαταγής του Γελίμερου ως επινίκιο της προσδοκώμενης νίκης του στο Δέκιμο, στον παλατιακό χώρο *Δέλφικα*, μέρος το οποίο χρησιμοποιούνταν από τον Γελίμερο ως χώρος συγκέντρωσης με τους «*Βανδίων ηγούμενους*»¹⁸⁰ του και «*ἐπεὶ δὲ τὴν αὐτοκράτορα παραλαβὴν ἀρχὴν Αὐγουστος ἐνταῦθα καταλύειν τὸ πρῶτον ἔγνω*»¹⁸¹. Επιπροσθέτως, συνυπολογίζοντας τον χρησμό που ανέφερε ότι «*τὸ γάμμα διώξει τὸ βῆτα, καὶ πάλιν*»¹⁸² το οποίο μεταφράζεται ως ότι το πρώτο *Γάμμα* ήταν ο Γκιζέριχος που εκδίωξε το πρώτο *Βῆτα*, Βονιφάτιο, και ότι το τελευταίο *Βῆτα*, ο Βελισάριος, εκδίωξε το μετέπειτα *Γάμμα*, Γελίμερο, τα προφητικά όνειρα και χρησμοί, θεϊκής υπόστασης, αναφορικά και με τη μάχη στο Δέκιμο, και την κατήφεια που περιέβαλλε τους Βανδάλους, παρατηρείται ότι ο Προκόπιος φιλοτεχνεί με λεπτομερή και παραστατικό τρόπο το δοξαστικό ψηφιδωτό του Βελισαρίου που ήταν απόρροια της ορθής, συνετής και, της ίσως προστατευμένης από το θείο, δράσης του¹⁸³.

¹⁷⁹ Χαρακτηριστικά, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο στις επιθέσεις ενέδρας. Αν και, κυρίως, αναφέρει πως οφείλει να κινηθεί κάποιος ώστε να θέσει ενέδρες, το γεγονός ότι καλύπτει ένα κεφάλαιο για αυτό το τέχνασμα, υποδεικνύει, τόσο, ότι ήταν επικίνδυνες, όσο και ότι οι στρατηγοί όφειλαν να είναι συνειδητοποιημένοι και προσεκτικοί στις πορείες τους. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.302-327

¹⁸⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.176,177

¹⁸¹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.178,179

¹⁸² PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.180,181. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.194. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371

¹⁸³ Αξιοσημείωτο στοιχείο της δοξαστικής απεικόνισης που παρέχει ο Προκόπιος προς τον προϊστάμενο του, Βελισάριο, είναι η αναπαράσταση της καρτερικής προσμονής των ελευθέρων πλέον Καρχηδόνιων προς τον θριαμβευτή στρατηγό και της Αυτοκρατορικής του συνοδείας. Χαρακτηριστικά, το μαζεμένο πλήθος το οποίο αναμένει υπό την παρουσία φωτός, τα αναμμένα κεριά που βαστάζουν, και της ανοικτής πύλης, αποτελεί, σχεδόν αναμφίβολα, μια προσεκτικά σμιλευμένη παρουσίαση, που σκοπός του συγγραφέα είναι να υπογραμμίσει το όλο γεγονός σαν μια τελετουργική τελετή, αυτή της *adventus*. Σε συνδυασμό με την απεικόνιση του ένθρονου Βελισαρίου στο παλάτι του Γελίμερου, όπου υποδέχεται τους κατοίκους της πόλεως, την επιμονή του να μην ενεργηθούν βιαιοπραγίες προς τον τοπικό πληθυσμό, και της απόφασης του να γευματίσει στον «*Δέλφικα*», όπου μάλιστα καταναλώνει τα εδέσματα του Γελίμερου, υπογραμμίζεται η κυριαρχία του προς το Βανδαλικό Βασίλειο και η παρουσίαση του ως θεϊκό, λυτρωτικό πρόσωπο – *divinus* – του οποίου ο ερχομός απελευθερώνει τους γηγενείς από τον Βανδαλικό ζυγό. Μάλιστα, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, η απεικόνιση του Βελισαρίου μαζί με τους ανώτατους αξιωματούχους του, να γευματίζουν, στον παλατιακό χώρο *Δέλφικα*, το οποίο αποτελούσε αυτοκρατορική συνήθεια, θυμίζει *κοινοστόριο*, ενώ η

Εν συνεχεία θα ανοικοδομήσει κατεστραμμένα τμήματα του τείχους της πόλεως, θα δώσει υποσχέσεις στους Βανδάλους που είχαν καταφύγει στα ιερά, θα συνάψει συμμαχίες με τις γηγενείς φυλές, έπειτα από αίτημα των τελευταίων, και θα αποστείλει τον Σολόμωνα στην Κωνσταντινούπολη με σκοπό να αναφέρει τα μέχρι τότε πεπραγμένα, αναθέτοντας παράλληλα στους Βουκελάριους του αρκετές ειδικές αποστολές¹⁸⁴.

Ο Γελίμερος, μαθαίνοντας τα νέα, απέστειλε γράμμα στον αδελφό του Τζάζωνα, που είχε καταστείλει την εξέγερση στην Σαρδηνία, να προστρέξει στο πλευρό του ώστε να αντιπαραταχθούν τους Βυζαντινούς, ενώ προσπάθησε, με ελάχιστη επιτυχία, να συνάψει συμμαχίες με τις τοπικές φυλές. Εν συνεχεία, αφού ενώθηκε με τον Τζάζωνα, βάδισε προς την Καρχηδόνα, καταστρέφοντας το υδραγωγείο της πόλεως, και αναμένοντας την επίθεση του Βελισαρίου προς το μέρος του. Άλλωστε ήταν το μόνο που μπόρεσε να κάνει καθώς είχε στερηθεί της πλειοψηφίας των βάσεων του, οι τοπικές φυλές δεν επιθυμούσαν συμμαχία μαζί του, ενώ, λογικά, δε μπορούσε να αντέξει μια παρατεταμένη εκστρατεία, και λόγω των ανθρώπινων απωλειών, που είχε δεχθεί. Ως εκ τούτου, μια νικηφόρα μάχη θα αντέστρεφε πιθανόν τις τύχες του. Από την πλευρά του, ο Βελισάριος, δεν προέβη σε καμία κίνηση, καθώς ανέμενε την επισκευή των τειχών, κάτι που θα λειτουργούσε ως ασφαλής βάση, και από την άλλη, ήθελε να διευρύνει εκ νέου την εξουσία του και να αποσοβήσει κάθε πιθανό κίνδυνο, προτού προβεί σε κάποια αποφασιστική ενέργεια. Χαρακτηριστικά, χαλιναγώγησε την δεκτικότητα των Ούννων να συμμαχήσουν με τον Γελίμερο, έπειτα από προσπάθεια του τελευταίου, ενώ ανασκόλησε έναν Καρχηδόσιο ο οποίος κρίθηκε ένοχος για προδοσία. Επίσης, παρατηρώντας το γεγονός ότι προέβη στην φροντίδα των τειχών, και γενικώς της άμυνας της πόλεως, σκάβοντας τάφρο γύρω από την Καρχηδόνα, ενδεχομένως, να περίμενε, ή να επιθυμούσε να πολιορκηθεί από τους Βανδάλους. Είχε σχεδόν καταλάβει όλη την Βανδαλική Αφρική, είχε ανεφοδιάσει και διαφυλάξει επαρκώς την έδρα του, την Καρχηδόνα, και παράλληλα, είχε αποστερήσει από τους Βανδάλους τις πλείστες βάσεις τους. Άλλωστε, παρόμοια βήματα, και στρατηγική, ακολούθησε και στην Ρώμη, ενώ, πιθανότατα γνώριζε ότι οι αντίπαλοι, δεν κατείχαν υψηλή πολιορκητική τέχνη, όπως και όλα τα Γερμανικά φύλα. Συνεπώς, ευρισκόμενος σε πλεονεκτική θέση να επιθυμούσε, ή και να περίμενε να πολιορκηθεί από τους Βανδάλους, καθώς οι τελευταίοι δεν είχαν την δυνατότητα, στην κατάσταση τους, να πράξουν τίποτε άλλο εκτός από μια επίθεση¹⁸⁵.

αναφορά στην υπόσταση και προσωποποίηση της τύχης, που θυμίζει *fortuna*, παραπέμπει σε αυτοκρατορικές απεικονίσεις της Υστερης Ρωμαϊκής περιόδου, με την επιτυχία που σημειώθηκε να επιστεγάζεται από την βοήθεια του θεϊκού στοιχείου. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.170-185. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I 193,194. *Zachariah of Mitylene* σελ. 263,264. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.25. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.232. S. RAVEN, *Rome in Africa* σελ.211. W. E. KAEGI, “Arianism” σελ.32,33,35-37. R. BROWNING, *Justinian* σελ.132,137. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.209. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.129,130

¹⁸⁴PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.180,181,190-195,200,201, *Buildings*, vol. VII σελ.382,383. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.194. *Zachariah of Mitylene* σελ.263,264. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.210. W. E. KAEGI, “Arianism” σελ.34. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ. σελ.155

¹⁸⁵ Αναφορικά με τον ανασκολοπισμό του Καρχηδονίου, υποδεικνύεται πως ο Βελισάριος δε δίσταζε να τιμωρήσει οποιονδήποτε, ακόμα και γηγενείς, σε περίπτωση συνεργασίας με τον εχθρό, υπογραμμίζοντας, κατά αυτό το τρόπο, την υπέρτατη εξουσία του με σκοπό την διατήρηση της πειθαρχίας, μέσω φόβου, και αποτρέποντας παράλληλα οποιονδήποτε να προβεί σε ενέργεια που θα στρεφόταν εναντίον του και θα θρυμμάτιζε τον στόχο του. Αν και ο R. Browning αναφέρει πως οι Βυζαντινοί πιθανόν να επιθυμούσαν πόλεμο άμεσα, καθώς οι Βάνδαλοι θα είχαν πλεονέκτημα σε έναν μακρό πόλεμο φθοράς, αυτός ο τύπος πόλεμος,

4.7. Η μάχη στο Τρικάμαρο και η Κατάλυση του Βανδαλικού Βασιλείου

Ο Βελισάριος διέμεινε τρεις περίπου μήνες στην Καρχηδόνα. Έχοντας αναδιοργανώσει τις δυνάμεις του και προετοιμάσει τον στρατό και την πόλη, στα μέσα Δεκέμβρη του 533 μ.Χ., αποφάσισε να αντισταθεί του Γελίμερου σε μια τελευταία, αποφασιστική μάχη¹⁸⁶. Πιθανότατα, ο λόγος που αποφάσισε να επιτεθεί εναντίον του τελευταίου και όχι να περιμένει να πολιορκηθεί, είναι ότι ο Γελίμερος δεν έλαβε καμία κίνηση επίθεσης, ή πολιορκίας, κατά του. Ως εκ τούτου, θα συνειδητοποίησε πως ο Βάνδαλος Ρήγας όχι μόνο ανέμενε την επίθεση του, αλλά δεν επρόκειτο να λάβει καμία κίνηση πρωτοβουλίας. Τέλος, θα υπέθεσε πως πρέπει να διεξαχθεί μια αποφασιστική μάχη, πάρα να περιμένει μήπως και πολιορκηθεί. Ούτως ή άλλως, σχεδόν όλη η Δυτική Αφρική ήταν έκτος της κατοχής των Βανδάλων. Συνεπώς, ακόμα και αν δεν κατάφερε να αποτελειώσει τους τελευταίους σε μια μάχη, τουλάχιστον θα τους είχε φέρει ακόμα πιο κοντά στην καταστροφή.

Αρχικά, και αφού έβγαλε λόγο, που σκοπό είχε την εξύψωση του ηθικού, σφυρηλατημένο από στρατιωτικά αποφθέγματα¹⁸⁷, για την επικείμενη σύγκρουση, απέστειλε σχεδόν όλο του το ιππικό και τους υπασπιστές του, υπό την αρχηγία του Ιωάννη του Αρμένιου, διατάσσοντας τον να αψιμαχήσει με τον εχθρό, αν είχε την ευκαιρία, καθώς γνώριζε ότι οι Βάνδαλοι δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν τέτοια είδους επίθεση. Το επόμενο πρωί, ακολούθησε ο Βελισάριος με το πεζικό και το υπόλοιπο ιππικό. Ο στρατός βάδισε προς το Τρικάμαρο, το οποίο είχε απόσταση περίπου 150 στάδια από την Καρχηδόνα, και στο οποίο είχαν στρατοπεδεύσει οι Βάνδαλοι μαζί με τις οικογένειες τους, στήνοντας εκεί στρατόπεδο, και έχοντας διατηρήσει μια μεγάλη απόσταση από τον αντίπαλο¹⁸⁸.

περισσότερο θα έπληγε τους Βανδάλους λόγω των περιορισμένων βάσεων τους, και την γενικής κατάστασης που βρισκότουσαν. Τέλος η επιφυλακτική και ανεκτική θέση που κράτησε ο Βελισάριος αναφορικά με το ζήτημα του Αρειανισμού, αποφεύγοντας να αναφέρει το θρησκευτικό στοιχείο ως ένα από τα αίτια της επιχείρησης, λειτούργησε ευεργετικά στην προσπάθεια του Γελίμερου να φέρει προς το μέρος του τους Αρειανούς στρατιώτες του Βελισαρίου και τους, παρομοίου θρησκευματος, Καρχηδονίους. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.180,181,190-197,200-207,210-213. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.194,195. R. BROWNING, *Justinian* σελ.137. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.209,210. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.44. G. HALSALL, *Warfare and Society in the Barbarian West 450-900*, [Warfare and History], Routledge, 2003, Taylor & Francis e-Library, 2007 σελ.223-227. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.130. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.88. A. MERRILLS –R. MILES, *The Vandals* σελ.232,233. W. E. KAEGI, “Arianism” σελ.33-35,37. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.128,137,155. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.205,221,222,226,227. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.82

¹⁸⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.214-219,234,235. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371

¹⁸⁷ Άλλωστε παρατηρείται, με βάση την περιγραφή της εκστρατείας από τον Προκόπιο, ότι το ηθικό, και κατ' επέκταση, ένας ικανός στρατηγός που είναι σε θέση να σμιλεύει την ανδρεία των στρατιωτών του και να μην ολιγωρεί προ του φόβου, είναι απαραίτητα για την επιτυχή ολοκλήρωση της Βανδαλικής επιχείρησης. Μάλιστα, και το *Στρατηγικό του Μαυρίκιου* σημειώνει πως οι εκφωνήσεις είναι σημαντικές πριν από μια μάχη, καθώς σφυρηλατούν τους στρατιώτες. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ. 54-63,148,149,154-169,214-219. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232,233. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.135,139,146,147,155. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.209,210

¹⁸⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.219-221. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.195. P. K. DAVIS, *100 Decisive Battles* σελ.94

Λίγο πριν το μεσημέρι, οι Γελίμερος και Τζάζωνας, έχοντας μάθει την άφιξη των Βυζαντινών, εκφώνησαν ομιλίες¹⁸⁹, και προήλασαν σε ένα υδάτινο σημείο, τοποθετώντας τις μονάδες τους κατά μήκος ενός ρυακιού. Αναφορικά με την παράταξη των Βανδάλων, στο κέντρο τοποθετήθηκε ο Τζάζων, λογικά με τους στρατιώτες του που πολέμησαν στην Σαρδηνία, ενώ εκατέρωθεν του παρατάχθηκαν οι χιλιάρχοι με το υπόλοιπο του Βανδαλικού στρατού. Πίσω από τον Τζάζωνα ήταν μια δύναμη Μαυρούσιων, ενώ ο Γελίμερος ανέλαβε ρόλο εμψυχωτή, περιφερόμενος μεταξύ του στρατού του και προτρέποντας τον να πολεμήσει γενναία. Οι Βυζαντινοί, τότε, μετέβησαν απέναντι από τους Βανδάλους και πίσω από το ρυάκι. Σχετικά με τον σχηματισμό τους, αυτός αποτελούσε έναν αντικατοπτρισμό του αντίστοιχου Βανδαλικού. Χαρακτηριστικά, στην αριστερή πλευρά τοποθετήθηκαν οι Κυπριανός, Βαλεριανός, Μαρτίνος, Αλθίας, Ιωάννης, Μάρκελλος και οι φοιδεράτοι με τους διοικητές τους, στα δεξιά οι Αϊγάν, Βαρδάτος και Πάππος με το ιππικό, ενώ στο κέντρο ήταν ο Ιωάννης ο Αρμένιος μαζί με τους υπασπιστές του Βελισαρίου. Αναφορικά με τους Ούννους, αυτοί είχαν αναπτυχθεί σε απόσταση από τον Βυζαντινό στρατό, κάτι που, σύμφωνα με τον Προκόπιο, οφειλόταν τόσο στην συνηθισμένη τακτική τους σχετικά με μια μάχη, όσο και το ότι περίμεναν να δουν τη πορεία της σύγκρουσης ώστε να διαλέξουν πλευρά. Τέλος, και λίγο πριν την έναρξη της μάχης, κατέφθασε ο Βελισάριος με τους υπόλοιπους ιππείς του, που αριθμούνταν γύρω στους 500, ενώ διέταξε το πεζικό του να μεταβεί στο πεδίο της μάχης με αργό βηματισμό¹⁹⁰.

Αναφορικά με την πορεία της μάχης, η δύναμη του Ιωάννη του Αρμένιου, η οποία και αποφάσισε την πρώτη επίθεση της μάχης, υπό συμβουλή του Βελισαρίου, πραγματοποίησε τρεις εφόδους εναντίον της αντίστοιχης του Τζάζωνα, με την τρίτη, όχι μόνο να είναι ισχυρά ορμητική και επιτυχής, αλλά και να οδηγεί και στον θάνατο του τελευταίου. Η επιτυχημένη επίθεση του Ιωάννη και ο θάνατος του τελευταίου, κατεδάφισε ολόκληρο τον Βανδαλικό στρατό, με το υπόλοιπο Βυζαντινό ιππικό, και τους Ούννους ιπποτόξοτες, να εισέρχονται στη μάχη και τον Βανδαλικό στρατό να τρέπεται σε άτακτη φυγή προς το στρατόπεδο του. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, οι απώλειες των Βανδάλων έφθασαν τους 800 και των Βυζαντινών λιγότερες από 50. Το βράδυ, και ενώ οι Βυζαντινοί, πλέον ενωμένοι με το πεζικό, μετέβαιναν προς το Βανδαλικό στρατόπεδο, ο Γελίμερος, τρομοκρατημένος από την, επικείμενη, άφιξη τους, τράπηκε σε φυγή προς την Νουμιδία. Οι Βάνδαλοι, επηρεασμένοι από την στάση του αρχηγού τους, τον ακολούθησαν με αταξία. Οι Βυζαντινοί από την πλευρά τους, αφήφησαν την ύπαρξη των πανικοβλημένων αντιπάλων τους, καθώς έστρεψαν την προσοχή τους, αποκλειστικά, στα εγκαταλελειμμένα λάφυρα. Η άτακτη φυγή των Βανδάλων και η λεηλασία στην

¹⁸⁹ Ενδιαφέρον χρήζει ότι το τελευταίο θέμα του λόγου του Βελισαρίου, αποτελεί το αντίστοιχο πρώτο του λόγου του Γελίμερου που εκφώνησε πριν την μάχη, όπως και το ότι διάφορα θέματα που τόνισε ο Βελισάριος στην ομιλία του, με τα όποια προσπάθησε να τονώσει το ηθικό των στρατιωτών του, απαντώνται αντιστρόφως και στο λόγο του Γελίμερου. Τέλος, παρατηρείται ότι και οι δυο ομιλίες κάνουν επίκληση στα συναισθήματα και την προσωπική ανδρεία των στρατιωτών. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.214-227. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232,233. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.135,136. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.210-212

¹⁹⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.226-229. Ο ιππικός σχηματισμός, και γενικώς η δράση του ιππικού στην μάχη, συνταιριάζει απόλυτα με τις συμβουλές του *Στρατηγικού του Μαυρικίου*. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.110-127

οποία υπέπεσαν οι Βυζαντινοί στρατιώτες, αποτέλεσε το τελευταίο επεισόδιο της μάχης¹⁹¹.

Σχετικά με την μάχη, ενδιαφέρον είναι ότι ο Προκόπιος δεν αναφέρει καθόλου τον Γελίμερο κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης, εν αντιθέσει με τον Τζάζωνα. Ως εκ τούτου, και λαμβάνοντας υπόψη ότι μετά τον θάνατο του τελευταίου ο Βανδαλικός στρατός κατεδαφίζεται, ενώ κατά την εμφάνιση των Βυζαντινών στο στρατόπεδο του, τρέπεται σε φυγή, υποδεικνύεται η αδυναμία του Γελίμερου ως στρατηγός και διοικητής. Μάλιστα η παρουσία του Τζάζωνα στην πρώτη γραμμή της μάχης, σε σχέση με τον πιο παθητικό ρόλο του Γελίμερου, ενδεχομένως να υποδηλώνει πως τα δυο αδέρφια να γνώριζαν ποιος ήταν ικανότερος διοικητής, και στρατηγός, μεταξύ τους. Πάντως, η φυγή του Γελίμερου κατά την μετάβαση των Βυζαντινών πολεμιστών στο στρατόπεδο του, πιθανότατα, υπογραμμίζει, με αναλογικό τρόπο, την κατάσταση που είχε πλέον διαμορφωθεί στην Βανδαλική Αφρική. Ο Γελίμερος έχει πλέον ηττηθεί ολοκληρωτικά και αποχωρεί από το στρατόπεδο του, που συμβολίζει την επικράτεια του, η οποία επικράτεια του πέφτει στους Βυζαντινούς, όπως το στρατόπεδο που κατακλείσθηκε από τον Αυτοκρατορικό στρατό. Σχετικά με τους Βυζαντινούς, αξιοσημείωτο στοιχείο είναι η βαρύτητα που είχε ο Ιωάννης ο Αρμένιος, του οποίου η έφοδος ήταν αυτή που αποτέλεσε το σημείο καμπής. Αν και η απόφαση της εφόδου, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ήταν συμβουλή του Βελισαρίου, υπάρχει η άποψη, πως αυτή ήταν σκέψη του Ιωάννη, και ο συγγραφέας αναφέρει τον Βελισάριο με σκοπό να προσδώσει την εντύπωση ότι η έμπνευση του τελευταίου ήταν αυτή που έκρινε τη μάχη. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη πως ο Βελισάριος ήταν στρατηγός και αυτοκράτορας, ο Ιωάννης ήταν οπτίωνας του, ότι ο πρώτος είναι αυτός που αποφασίζει το Βυζαντινό στράτευμα να μεταβεί στην περιοχή του Τρικόμαρου και να εκκινήσει αψιμαχίες, όπως και ότι ήταν παρών από την αρχή της μάχης, λογικά, η απόφαση της εφόδου ανήκε στον Βελισάριο. Άλλωστε και στην μάχη στο Δάρας, μαζί με τον Βελισάριο, υπήρχε ο Ερμογένης, ο που εκεί ο Προκόπιος, σημειώνει πως οι αποφάσεις ήταν τόσο του Ερμογένη όσο και του Βελισαρίου, ήτοι δεν περιορίζει τον ρόλο του Ερμογένη, ούτε εξιδανικεύει εκείνον του Βελισαρίου. Παρομοίως, στην μάχη στο Τρικόμαρο, ο συγγραφέας θέτει υπό το ίδιο φως τόσο τον Βελισάριο, όσο και τον Ιωάννη. Συνεπώς, η σκέψη ότι ο Προκόπιος αναφέρει πως η έφοδος ήταν απόφαση του Βελισαρίου με σκοπό να προσδώσει την εντύπωση ότι η έμπνευση του τελευταίου ήταν αυτή που έκρινε τη μάχη, είναι αδύναμη. Παρομοίως, η άποψη ότι ο Ιωάννης ο Αρμένιος ήταν επιφορτισμένος με την παράταξη της μαχητικής γραμμής καθώς βαστάζε το Βυζαντινό σημείον, ήταν οπτίων του στρατηγού, και επειδή ο Βελισάριος κατέφθασε στο πεδίο της σύγκρουσης πιο μετά από τον πρώτο, παρομοίως

¹⁹¹ Σχετικά με την επιθυμία των στρατιωτών να αρπάξουν τα λάφυρα, υποδεικνύεται από τον Προκόπιο πως αποτελούσε ένα από τα ελαττώματα τους. Χαρακτηριστικά, και οι Ούννοι, τους οποίους ο Γελίμερος είχε προσπαθήσει να προσεγγίσει, αναφέρεται πως σκεφτόταν να αποδεχθούν την πρόταση του Βάνδαλου Ρήγα, καθώς φοβόντουσαν μήπως δεν τους μοιραστεί η λεία, με τον Βελισάριο να κατορθώνει να τους πείθει, τονίζοντας μεταξύ άλλων, ότι θα γίνουν μέτοχοι των λαφύρων. Ωστόσο, ο Προκόπιος, φαίνεται να δικαιολογεί κάπως την ενέργεια των στρατιωτών στη μάχη στο Τρικόμαρο λόγω ότι ήταν πένητες, ενώ το γεγονός ότι ο Βελισάριος τους κατακρίνει μετά το περιστατικό, υποδεικνύεται ότι έτσι πρέπει να λειτουργεί ένας ορθός στρατηγός. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.210-213,228-237. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.98,99,266,267. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.195,196. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum" σελ.87. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.44,45. R. BROWNING, *Justinian* σελ.137. P. K. DAVIS, *100 Decisive Battles* σελ.94,95. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.130,131. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.139,141,142,145. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.203,205,221,223,227,228,231,232

δεν είναι ισχυρή. Συγκεκριμένα, ο Βελισάριος κάλλιστα θα είχε ετοιμάσει το πολεμικό σχέδιο πριν ο Ιωάννης μεταβεί στο πολεμικό πεδίο. Άλλωστε, ο στρατηγός παρουσιάζεται να δίνει εντολές στον τελευταίο για το τι να πράξει, τόσο πριν φτάσει στο σημείο της μάχης, όσο και μετά. Τέλος, η στρατηγική και τακτική που υιοθετήθηκε στο πολεμικό πεδίο, συνταιριάζει με τις στρατηγικές και τακτικές του Βελισαρίου, καθ' όλη την πολεμική σταδιοδρομία του. Χαρακτηριστικά, ενεργούνται αψιμαχίες ιππέων/ιπποτοξοτών, δεν γίνεται άμεση σύγκρουση με τον αντίπαλο, το πεζικό δεν συμμετέχει στην μάχη, ενώ ο κύριος ρόλος της σύγκρουσης, ανατίθεται στο ιππικό. Πάντως, ο Ιωάννης έχει κύριο ρόλο στη μάχη οπού λαμβάνει «γνώμη»¹⁹² από τον Βελισάριο, ενώ το γεγονός ότι είναι οπτίωνας του, σίγουρα θα ήταν επιφορτισμένος με σημαντικές δικαιοδοσίες. Επιπροσθέτως, έχοντας κατά νου ότι ο Τζάζωνας είναι αυτός που έχει κύριο πολεμικό ρόλο στη μάχη, και βρίσκεται τοποθετημένος απέναντι του Ιωάννη, παρατηρείται μια αναλογία μεταξύ των δυο δεύτερων τη τάξει διοικητών του κάθε στρατού. Επίσης, οι δυο κύριοι στρατηγοί, ο Βελισάριος και ο Γελίμερος, παρουσιάζονται να έχουν έναν πιο ηγετικό ρόλο παρά πολεμικό, ήτοι να μην συμμετέχουν ενεργά στη σύγκρουση, ιδίως ο τελευταίος. Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση. Άλλωστε, ο στρατηγός δεν πρέπει να λαμβάνει μέρος στις αψιμαχίες, ιδίως στις πρώτες συγκρούσεις. Ως προς την τοποθέτηση του Ιωάννη απέναντι από τον Τζάζωνα, αξίζει να σημειωθεί πως ήταν καίρια απόφαση, καθώς έτσι συγκρούστηκε άμεσα με τον τελευταίο, όπου σκοτώνοντας τον, οδήγησε τον Βανδαλικό στρατό σε σύγχυση, αποτέλεσμα που επέτρεψε την, εν συνεχεία, ολοκληρωτική έφοδο των Αυτοκρατορικών, και η οποία οδήγησε στην ουσιαστική λήξη της μάχης. Εκτός των άλλων, αναφορά χρίζει και η απόφαση του Βελισαρίου να κάνει, πάλι, ευρεία χρήση του ιππικού/ιπποτοξοτών του, το οποίο, λόγω της ισχύος του και της ευελιξίας του, μπορούσε να προξενήσει σημαντικά προβλήματα στον Βανδαλικό στρατό, όπως και έγινε. Ως προς αυτό, μπορεί να ειπωθεί πως η απόφαση των Βανδάλων να παραταχθούν λίγο πιο πίσω από το ρυάκι αποτέλεσε σημαντικό λάθος, καθώς οι ταχείες και ορμητικές επιθέσεις του Βυζαντινού ιππικού, που σκόπευαν στην δημιουργία ενός γρήγορου και καιρίου χτυπήματος, όπου προκαλούσαν σύγχυση και αναδιοργάνωση μεταξύ των Βανδάλων στρατιωτών, οι κινήσεις των τελευταίων αγκυλώνονταν, σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό από το ρυάκι. Ειδικότερα, οι Βάνδαλοι, στην προσπάθειά τους να επιτεθούν εναντίον των Αυτοκρατορικών με σκοπό να παύσουν, ή τουλάχιστον να αγκυλώσουν, τις επιθέσεις των τελευταίων, δεν διέσχιζαν το ποταμάκι, αλλά υποχωρούσαν μόλις έφθαναν σε αυτό, με αποτέλεσμα, μέσω αυτής της ενέργειας τους, να γίνονται πιο ευάλωτοι σε εξορμήσεις και επιθέσεις. Άλλωστε η πρόταση του Προκοπίου «τόν τε ποταμόν διέβη και ές τούς μέσους έσέβαλεν, ένθα δή ό Τζάζων ώθισμῶ χρησάμενος έδίωξεν αυτούς. και οί μέν φεύγοντες ές τό σφῶν αυτών στρατόπεδον ήκον, οί δέ Βανδίλοι διώκοντες άχρι ές τόν ποταμόν ήλθον, ού μέντοι διέβησαν. αυθις δέ Ιωάννης πλείους τῶν Βελισαρίου ύπασπιστῶν έπαγόμενος ές τούς άμφι τόν Τζάζωνα έσεπήδησε, και αυθις ένθένδε άποκρουσθεις ές τό Ρωμαίων στρατόπεδον άνεχώρησε. τό δέ δη τρίτον ξύν πᾶσι σχεδόν τοίς Βελισαρίου τε δορυφόροις και ύπασπισταις τό στρατηγικόν σημείον λαβών τήν έσβολήν έποιήσατο ξύν βοή τε και πατάγω πολλῶ»¹⁹³ ενδεχομένως να δηλώνει πως η κάθε εφόρμηση του Βυζαντινού ιππικού να πραγματοποιούνταν κατά την υποχώρηση των Βανδάλων από το ρυάκι. Μάλιστα, μέσω της περιγραφής των αψιμαχιών, πιθανότατα, οι Βυζαντινές επιθέσεις να

¹⁹² PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.230,231

¹⁹³ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.230,231

μην γινόταν σώμα με σώμα, αλλά μέσω τόξου, πολεμική τακτική που είχε σημαντική θέση στην τακτική του Βελισαρίου, και στον αντίποδα, αποτελούσε την *αχίλλειο πτέρνα* των Γερμανικών φύλων. Ως εκ τούτου, οφείλει να χαιρετιστεί με θετικό τρόπο η τακτική σκέψη του Βελισαρίου. Μάλιστα, το ενδιαφέρον είναι ότι το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* προτείνει πως αν ο αντίπαλος πρόκειται να κάνει μεγάλη χρήση ιππικού, τότε οφείλει να αντιμετωπιστεί σε άνισο έδαφος ή σε έδαφος με φυσικά εμπόδια. Στην προκειμένη περίπτωση, το ρυάκι, έπαυε την ομαλότητα του πεδίου. Συνεπώς, εντοπίζεται ξεκάθαρα το τακτικό λάθος των Βανδάλων να επιλέξουν εκείνο ακριβώς το σημείο για παράταξη μάχης, και αντιστρόφως η ικανότητα των Βυζαντινών να εκμεταλλευτών την ευκαιρία. Ότι η μάχη έληξε υπέρ των Βυζαντινών, οφειλόταν, πέρα των παραπάνω, στο ότι τα στρατεύματά τους, όπως παρατηρείται, είχαν περισσότερη πειθαρχία από αυτά των Βανδάλων, ενώ και η ηγεσία των Βελισαρίου και Ιωάννη ήταν ανώτερη από αυτή των αντίπαλων διοικητών. Περί της απόφασης του Βελισαρίου να μην προσδώσει κύριο ρόλο στο πεζικό, ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι θεωρούσε πως το ιππικό του θα ήταν σε θέση να αντιπαραταχθεί του αντιπάλου. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη ότι το πεζικό εμφάνιζε, αρκετές φορές, τάσεις απειθαρχίας, όπως και έγινε κατά την εισβολή του Βυζαντινού στρατού στο Βανδαλικό στρατόπεδο κατά την τελευταία φάση της μάχης, ενδεχομένως να αποτελεί επιπλέον λόγο για τη μη χρησιμοποίησή του. Ως εκ τούτου, και λαμβάνοντας υπόψη πως το πεζικό ευρίσκετο σε απόσταση από τη μάχη, ίσως ο Βελισάριος να επιθυμούσε να το χρησιμοποιήσει ως αμυντική βάση εκτάκτου ανάγκης και, σε περίπτωση που τα πράγματα δεν κύλαγαν ορθά, να διέταζε το ιππικό του να βρεθεί σιμά του πεζικού ώστε να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν του εχθρού, υιοθετώντας παρόμοια τακτική με αυτήν της τελευταίας φάσης της μάχης της Καλλίνικου ή στις μάχες στην Ρώμη το 537 μ.Χ. Άλλωστε, με παρόμοιο τρόπο, και σκεπτικό, λειτούργησε και στο Δέκιμο. Μάλιστα, και το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνει πως εάν ο αντίπαλος στρατός αποτελείται κυρίως από ιππείς και δεν επιθυμεί να πολεμήσει με πεζούς, ενώ ο Βυζαντινός στρατός αποτελείται από αξιόμαχο ιππικό, τότε οι Αυτοκρατορικοί οφείλουν να διαιρέσουν το στράτευμα τους σε τρία μέρη, ενώ το πεζικό πρέπει να βρίσκεται σε απόσταση 1 με 2 μιλια μακριά, και να βαδίζει αργά προς το πεδίο της μάχης. Κατά αυτό τον τρόπο, θα λειτουργεί ως σημείο άμυνας και συγκέντρωσης. Περί της παρουσίασης της μάχης από τον Προκόπιο, δεν λείπουν αναφορές που σημειώνουν τις προσπάθειες των εκάστοτε διοικητών, αλλά και συγκεκριμένα συναισθήματα, όπως η παρουσία του φόβου. Η περιγραφή της σύγκρουσης χαρακτηρίζεται από προλήψεις, ενώ δεν αναφέρεται ο ακριβής αριθμός, των, στρατιωτών. Αντιθέτως, καταγράφονται, μόνο τα ακριβή μεγέθη, και αυτά σε περιπτώσεις που θεωρεί ότι πρέπει, με πιθανό σκοπό την δημιουργία έντασης και δραματικότητας στην αφήγηση, ή την υπογράμμιση της Βυζαντινής νίκης. Παραδείγματος χάριν, τονίζει τον αναλογικά μεγάλο αριθμό των Βανδαλικών απωλειών σε σύγκριση με τον Αυτοκρατορικών, που είναι ισχνός. Τέλος, παρατηρείται ότι το φρόνημα και η ανδρεία των διοικητών είναι, κυρίως, αυτά που κρίνουν την μάχη, όπως και στο Δέκιμο. Κυρίως, η υψηλή ηγεσία του Βελισαρίου, καθώς δεν επιτρέπει τον φόβο να καταβάλλει τα στρατεύματά του, εν αντιθέσει με τον Γελίμερο, και ως εκ τούτου, αυτή η ικανότητα του είναι που, μεταξύ άλλων, οδήγησε στην νίκη. Ολοκληρώνοντας, εντοπίζεται ότι ο Προκόπιος δεν παρέχει ακριβή στοιχεία σχετικά με τα μεγέθη των Βυζαντινών και Βανδαλικών στρατιών, τόσο στην μάχη στο Δέκιμο, όσο και στο Τρικάμαρο. Κάτι τέτοιο, ενδέχεται να, οφείλεται στην προσπάθεια του να προσδώσει ένταση, ρυθμό και δραματικότητα στις συγκρούσεις, και παράλληλα να υποδείξει την

σημαντικότητα και αποφασιστικότητα των Αυτοκρατορικών νικών για την έκβαση του πολέμου. Άλλωστε, το παραπάνω αποτελεί πρακτική κλασικής ιστοριογραφίας. Πάντως, αυτή η επιλεκτικότητα του, που εξυπηρετεί τις λογοτεχνικές του προθέσεις, τον βοήθα ώστε να θεωρηθεί αξιόπιστος, κάτι που μπορούσε εύκολα να μην γινόταν εάν παρείχε συγκεκριμένους, υπερβολικούς, αριθμούς που θα τόνιζαν την επικυριαρχία των τελευταίων, παραδείγματος χάριν λεπτομερέστατη καταγραφή των Βανδαλικών απωλειών σε κάθε αψιμαχία ¹⁹⁴.

¹⁹⁴Επιπροσθέτως, οι συχνές αναφορές στον Τζάζωνα, ως αδελφός του Γελίμερου, και ο θάνατος του πρώτου που οδηγεί στην κατεδάφιση του Βανδαλικού στρατού και τη φυγή του τελευταίου, αποτελεί μια αναλογική σύνδεση με τη μάχη στο Δέκιμο. Συγκεκριμένα, στην τότε σύγκρουση, ο θάνατος του Αμμάτα, θρυνμάτισε τον Γελίμερο, αγκυλώνοντας τον να πάρει οποιαδήποτε κρίσιμη απόφαση κάτι που οδήγησε, όπως και τώρα, στην ήττα των Βανδάλων. Μάλιστα η αναλογία μεταξύ Τζάζωνα και Αμμάτα είναι εμφανής καθώς και οι δυο είναι οι βασικοί βοηθοί του Γελίμερου στις δύο αντίστοιχες μάχες. Χαρακτηριστικά, ο Γελίμερος, όταν επιθυμεί να αντιπαρατεθεί τους Βυζαντινούς, προτρέπει πρώτα στη βοήθεια τους, και οι δύο αναφέρονται στην πρώτη σύγκρουση των μαχών, ενώ και οι δύο σκοτώνονται από τη σύγκρουση τους με τον Ιωάννη τον Αρμένιο, των οποίων ο θάνατος οδηγεί στην υποχώρηση των Βανδάλων, και με τον Προκόπιο να καταγράφει τις απώλειες που σημείωσαν στους Βυζαντινούς. Άξιο αναφοράς είναι ότι οι ιππικοί σχηματισμοί και ο τρόπος μάχης των ιππέων αντικατοπτρίζονται στο *Στρατηγικό του Μαυρικού*, όπως και οι ενέργειες, και αποφάσεις, του Βελισαρίου πριν, και κατά την διάρκεια της σύγκρουσης, τις οποίες οφείλει να πράττει ένας ορθός διοικητής. Για το ότι η μη ακριβής παροχή αριθμών από τον Προκόπιο, τον βοήθα ώστε να μην κατηγορηθεί ότι μεγαλοποιεί τα πράγματα υπέρ των Βυζαντινών, για παράδειγμα σημειώνει ότι οι Βυζαντινοί «καὶ ἐπιδιώξαντες τὴν νύκτα ὄλην ἄνδρας μὲν ὅσοις ἐντύχοιεν ἔκτεινον». Ωστόσο δεν είναι γνωστό πόσους σκότωσαν. Ητοι, θα μπορούσε να θέσει ένα μεγάλο νούμερο με σκοπό να μεγαλοποιήσει το εύρος των δολοφονημένων. Περί της άποψης πως ο Προκόπιος δίνει την εντύπωση ότι η έμπνευση της αποφασιστικής εφόδου ανήκε στον Βελισάριο, με σκοπό να προσδώσει την γνώμη ότι η σκέψη του τελευταίου ήταν αυτή που έκρινε τη μάχη, οφείλεται κυρίως στην άποψη πως ο συγγραφέας, επειδή είναι θετικά προσκείμενος στον στρατηγό, σε πολλά σημεία του έργου του μεταβάλλει κάπως τα στοιχεία, με σκοπό να παρουσιάσει τον τελευταίο ως έναν ιδανικό διοικητή. Ωστόσο, μια προσεκτική μελέτη των *Υπέρ τῶν Πολέμων*, υποδεικνύει πως ο Προκόπιος δεν διστάζει να σμιλεύσει και για άλλους μια θετική εικόνα, ακόμα και αν αυτοί έχουν διαπληκτιστεί με τον Βελισάριο, ή αν η απόφαση ανήκε εν ουσία στον τελευταίο και όχι σε εκείνους που επευφημεί ο Προκόπιος. Επιπροσθέτως, και με βάση άλλες πηγές, παρατηρείται ότι ο Προκόπιος δεν θέτει ψευδή στοιχεία για τον Βελισάριο, μόνο και μόνο για να τον παρουσιάσει με τα φωτεινότερα χρώματα, ούτε και τον εξιδανικεύει. Χαρακτηριστικά, στην πρώτη κατηγορία εμπίπτει ο Ιωάννης Βιταλιανού, όπου ο Προκόπιος τον χαρακτηρίζει με θετικό τρόπο και σημειώνει πως η απόφαση του ήταν αυτή που οδήγησε τον Ουίτιγγη να εγκαταλείψει την Ρώμη. Παρά ταύτα, δεν αναφέρει πως το σχέδιο ανήκε στον Βελισάριο, πως ο τελευταίος αποφάσισε να στείλει τον Ιωάννη σε εκείνο το σημείο με σκοπό να αυξήσει την πίεση στον Ουίτιγγη να εγκαταλείψει την Ρώμη, και πως ο τελευταίος υποχώρησε από την *Αιώνια Πόλη*, αφού είχε περάσει ήδη ένας χρόνος, και έχοντας κατατροπωθεί από τον Βελισάριο. Στην δεύτερη κατηγορία, παράδειγμα αποτελεί η *Στάση του Νίκα*. Ιδιαίτερα, οι άλλες πηγές αναφέρουν ότι ο Υπάτιος και ο Πομπήσιος, οι δυο κύριοι αντίπαλοι του Ιουστινιανού Α', συνελήφθησαν από τον Βελισάριο, ενώ ο Προκόπιος υπογραμμίζει πως οι τελευταίοι αιχμαλωτίστηκαν από δύο εξαδέλφους του Αυτοκράτορα. Ως εκ τούτου, στα δυο παραπάνω παραδείγματα, ο Προκόπιος δεν μεταβάλλει τα ιστορικά στοιχεία, ούτε εξάρει τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.236,237, *History*, vol. II σελ.218-237, *History*, vol. III σελ. 166-183,276-285,372-375,378-381,384-391, *History*, vol. IV σελ.1-57. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.110-127,134-143,228-231,238,239,244,245,248,249,436,437,480-485. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.185,195,196. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.399. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.626,627. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.127-131,133,137-139,155,156. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.196,198,203-210,212,216,223,224. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.400-404,407. R. BROWNING, *Justinian* σελ.137. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ. 44,45. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.142,143. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.210. P. K. DAVIS, *100 Decisive Battles* σελ.94,95. H. ELTON, "Military Forces" σελ.291,293. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.52,53. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38,39. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.24,26. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.13. A. D. LEE, "The Empire at War" σελ.117. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-80

Τα ξημερώματα, ο Βελισάριος πήρε μια θέση σε ένα λόφο και κατέκρινε τα στρατεύματα του λόγω της απαράδεκτης συμπεριφοράς που υπέδειξαν κατά την παρουσία τους στο Βανδαλικό στρατόπεδο, συμπεριφορά που σύμφωνα με τον Προκόπιο ενδεχομένως να αποδεικνυόταν θανάσιμη σε περίπτωση που οι λιποτάκτες Βάνδαλοι συσπειρώνονταν και επιτίθονταν¹⁹⁵. Μάλιστα, κάτι τέτοιο σημειώνεται και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*¹⁹⁶. Εντέλει η πειθαρχία αποκαταστάθηκε, και ο Βελισάριος διέταξε τον Ιωάννη τον Αρμένιο, μαζί με 200 άνδρες, να προβεί στην αναζήτηση του Γελίμερου μέχρι να τον συλλάβει νεκρό ή ζωντανό. Ο ίδιος, αφού χαλιναγώγησε τους άτακτους στρατιώτες του και μερίμνησε για τους εναπομείναντες Βανδάλους, προσφέροντας τους εγγυήσεις, εκκίνησε για την εύρεση του Γελίμερου, αναθέτοντας παράλληλα στον Ιωάννη τον Αρμένιο την ίδια αποστολή. Παρά ταύτα, ο Ιωάννης θα σκοτωθεί από ατύχημα, ο Γελίμερος θα καταφέρει, κατά αυτό τον τρόπο, να βρει καταφύγιο στο όρος Παπούα, στο οποίο κατοικούσαν Μαυρούσιοι σύμμαχοι του, ενώ ο Βελισάριος θα εισέλθει στην πόλη Ίππονερέγιον και θα κατασχέσει τους Βασιλικούς θησαυρούς¹⁹⁷. Τον Μάρτιο του 534 μ.Χ., και αφού οι Βυζαντινοί, με διαταγή του Βελισαρίου, θα καταλάβουν σχεδόν όλες τις επικράτειες του πρώην, πλέον, Βανδαλικού Βασιλείου της Αφρικής, ο αποκλεισμένος στο όρος Παπούα, Γελίμερος, θα παραδοθεί, αφού ο Βελισάριος του υποσχεθεί πως θα του δοθεί η δυνατότητα για μια ορθή ζωή στο Βυζάντιο έπειτα από αίτημα του. Η αποστολή του Βελισαρίου είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία¹⁹⁸.

Άξιο αναφοράς είναι ότι, σύμφωνα με τα *Άνέκδοτα*, ο Βελισάριος, κατά την παραμονή του στην Καρχηδόνα, θα εντοπίσει την σύζυγο του με τον Θεοδόσιο στο υπόγειο σε μια κρυφή τους συνάντηση. Ωστόσο αυτή θα καταφέρει να πείσει τον στρατηγό, τονίζοντας του ότι είχαν μεταβεί κρυφά σε εκείνο το σημείο με σκοπό να κρύψουν τα πολύτιμα λάφυρα του πολέμου ώστε να μην τα ανακαλύψει ο Αυτοκράτορας. Ο Βελισάριος, θα

¹⁹⁵PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.236,237

¹⁹⁶ *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.240,41

¹⁹⁷PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.236-245. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.197. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.28,29. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.,227,228,230. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.233

¹⁹⁸ «Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἤδη τε κρείσσω ἐλπίδος ἐς πείραν ἦλθε καὶ αἰεὶ ἤξει, ἕως ἂν αἱ αὐταὶ τύχαι ἀνθρώπων ᾧσι. τὰ τε γὰρ λόγῳ ἀδύνατα δοκοῦντα εἶναι ἔργῳ ἐπιτελεῖ γίγνεται καὶ τὰ τέως ἀδύνατα φανέντα πολλακίς, εἶτα ἀποβάντα θαύματος ἄξια ἔδοξεν εἶναι. εἰ μέντοι τοιαῦτα ἔργα πώποτε γεγενῆσθαι τετύχηκεν οὐκ ἔχω εἰπεῖν, τὸν Γιζερίχου τέταρτον ἀπόγονον καὶ τὴν βασιλείαν τὴν αὐτοῦ πλούτῳ τε καὶ στρατιωτῶν δυνάμει ἀκμάζουσαν πρὸς πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἐπηλύδων τε καὶ οὐκ ἐχόντων ὅποι ὀρμιζοῖντο ἐν χρόνῳ οὕτω βραχεῖ καταλελύσθαι. τοσοῦτον γὰρ ἦν τὸ τῶν ἰπέων πλῆθος τῶν Βελισαρίῳ ἐπισπομένων, οἱ καὶ τὸν πόλεμον πάντα πρὸς Βανδύλους διήνεγκαν. τοῦτο γὰρ εἴτε τύχη εἴτε τινὶ ἀρετῇ γέγονε, δικαίως ἂν τις αὐτὸ ἀγασθεῖη». Πιθανότατα, η κατάληψη της Καρχηδόνας, του Ίππονερέγιου και γενικά όλης της Βανδαλικής Αφρικής από τον Βελισάριο, που είχε ως αποτέλεσμα την αποστέρηση όλων των βάσεων για τους Βανδάλους, θα οδήγησε και στην διάλυση του περιφημου στόλου τους, καθώς, από εκείνο το σημείο και μετά, δεν αναφέρεται καθόλου. Όπως υποστηρίζει ο C. Lillington-Martin, η απόφαση του Βελισαρίου να καταλάβει τις παραπάνω περιοχές, όπως και μικρά νησάκια στην Μεσόγειο, αποτελούσαν μέρος του σχεδίου κατοχής της Μεσογείου με σκοπό την άσκηση πολιτικής και έλεγχου στην Μεσογειακή Δύση, μέσω την απόκτηση βάσεων, κάτι που υποδηλώνεται και από τον *Codex Iustinianus I.XXVII*. Τέλος, παρατηρείται ότι ο Βελισάριος στέλνει άτομα της εμπιστοσύνης του, ή τουλάχιστον κοντινά του, για να καταλάβουν τις συγκεκριμένες περιοχές, κάτι που υποδεικνύει τόσο την σημαντικότητα τους, όσο και ότι σε βαρύνουσες αποστολές εμπιστεύεται άτομα που του κύκλου του. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.244-271. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II σελ.77-81. MARIUS EPISCOPUS, “*Chronica*” σελ.235. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.196-199. *Zachariah of Mitylene* σελ. 263. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371,372. C. LILLINGTON-MARTIN, “*Procopius, πάρεδρος / quaestor*” σελ.164-180

πιστέψει την συζηγὸ του, παρόλο που «τῶ Θεοδοσίῳ ἐκλελυμένον τὸν ἱμάντα ὄρων τὸν ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα τὰς ἀναξυρίδας ξυνδέοντα»¹⁹⁹. Από το συγκεκριμένο επεισόδιο, αξίζουν να σημειωθούν τα παρακάτω. Αρχικά, ο αδύναμος χαρακτήρας του Βελισαρίου προς την Αντωνίνα, δείγμα του, πιθανότατα, γενικά μη ισχυρού χαρακτήρα του. Το δεύτερο είναι ότι το συμβαν θα διενεργήθηκε μετά την μετάβαση του Βελισαρίου στο Ἴππωνερέγιον, και συνεπώς, κατά την τελευταία φάση του Βανδαλικού πολέμου. Αυτό, γιατί σε εκείνη την πόλη ήταν οι Βασιλικοί θησαυροί, τους οποίους αναφέρει η Αντωνίνα ως πρόφαση. Το τρίτο είναι ότι η αναφορά της Αντωνίνας προς τους Βασιλικούς θησαυρούς, ότι είχαν μεταβεί εκεί με σκοπό να κρύψουν τα πολύτιμα λάφυρα του πολέμου ώστε να μην τα ανακαλύψει ο Αυτοκράτορας, υποδεικνύει πως ήταν λαθραία. Το ότι ο Βελισάριος πίστεψε την σύζυγο του, πιθανόν να οφειλόταν στο ότι και αυτός είχε μεταβεί στο κελάρι για τον ίδιο σκοπό, ήτοι την απόκρυψη των λαφύρων, ή τουλάχιστον, αυτό που αξίζει να υπογραμμιστεί με βάση τη στάση του Βελισαρίου, είναι ότι όντως ήταν λαθραία και ότι ο Βελισάριος φοβόταν να μην τα ανακαλύψει ο Αυτοκράτορας. Το συγκεκριμένο επεισόδιο, συνεπώς, πέραν του ότι καθρεφτίζει την σχέση μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, υποδεικνύει πως ο στρατηγός ήταν φιλοχρήματος, ή καλύτερα, επιδίωκε την απόκτηση κερδών, όσο ήταν δυνατόν αυτό να γίνει και ανάλογα με τις προϋποθέσεις. Το γεγονός ότι διάφορες πηγές αναφέρουν πως ήταν βοηθητικός προς τον τοπικό πληθυσμό και τους στρατιώτες, μην διστάζοντας να προβεί σε οικονομικές ενισχύσεις, δωρεές και ελαφρύνσεις προς αυτούς, υποδεικνύει τόσο την παραπάνω άποψη, ήτοι δεν επιδίωκε την απόκτηση κερδών αλόγιστα, όσο ότι δεν είναι ορθό να χαρακτηριστεί ως άπληστος²⁰⁰.

4.8. Η Ανάκληση του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη και η Θριαμβική Πομπή. Η Ολοκλήρωση της Βανδαλικής Εκστρατείας

Λίγο μετά την επιτυχημένη κατάκτηση του Βανδαλικού Βασιλείου, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος θα κατηγορηθεί στον Αυτοκράτορα, από κάποιους αξιωματούχους του ότι επιδίωκε να αυτονομηθεί και να θέσει τον εαυτό του ανεξάρτητο Βασιλέα της κατεκτημένης Βανδαλικής Αφρικής. Τότε ο Ιουστινιανός Α΄ διέταξε τον Βελισάριο να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, με τον τελευταίο να αποχωρεί πάραυτα από την περιοχή, στην επιθυμία του να αποποιηθεί των κατηγοριών, δείχνοντας την αφοσίωση του στο Στέμμα. Αλλωστε, η αποστολή του είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία, όποτε η αποχώρηση του από την Αφρική θα πραγματοποιούνταν ούτως η άλλως, ενώ, τυπικά, ένας *Magister Militum per Orientem* δε μπορούσε να παραμείνει επ' αόριστον στη Δύση, στην όποια είχε μεταβεί μόνο για μια συγκεκριμένη αποστολή. Ως προς αυτό αξίζει να σημειωθεί πως οι περισσότεροι στρατηγοί σπάνια έμεναν στις θέσεις του περισσότερο από λίγα χρόνια πριν μετακινηθούν ή απολυθούν, κάτι που πιθανόν να υποδεικνύει τόσο την μετέωρη θέση που είχαν, όσο και ότι το συγκεκριμένο αξίωμα δημιουργούσε, καθ' όλη την περίοδο, μια δυνητική ανησυχία στον εκάστοτε Αυτοκράτορα, με τον τελευταίο να ολοκληρώνει την θητεία, ή το διάστημα της παρουσίας κάποιου στρατηγού στο μέτωπο, εάν του δινόταν ικανοποιητικοί λόγοι. Πάντως, στην

¹⁹⁹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.10-13

²⁰⁰ THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.192,193. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,263,264. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467.

συγκεκριμένη περίπτωση παρατηρείται ότι ο Ιουστινιανός Α΄ δεν πίστεψε τις κατηγορίες²⁰¹.

Εν αρχή, δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί άμα οι κατηγορίες προς τον Βελισάριο ήταν όντως αληθείς, ή ότι ο στρατηγός αποτέλεσε θύμα σκευωρίας, καθώς η μοναδική, σύγχρονη, πηγή για το γεγονός, ο Προκόπιος, όντας πάρεδρος του, ενδεχομένως να προσπάθησε να συγκαλύψει το γεγονός και να αμυνθεί του προϊστάμενου του. Ωστόσο, από την άλλη, και ο Αγαθίας αναφέρει πως ο Βελισάριος αποτέλεσε αδικώς θύμα κατηγοριών από αντίζηλους του, μετά την επιτυχημένη του εκστρατεία εναντίον των Κοτρίγούρων, 559 μ.Χ. Λαμβάνοντας υπόψη πως ο Αγαθίας δεν είχε κάποια ιδιαίτερη σχέση με τον Βελισάριο, λογικά, δεν θα κωλυόταν να σημειώσει πως οι κατηγορίες ήταν όντως αληθείς, σε περίπτωση που ήταν. Παρομοίως, ότι ο Φρεδεγάρ στο χωρίο του για τον Βελισάριο σημειώνει πως ο τελευταίος έπεφτε θύμα συκοφαντιών όπου, εν συνεχεία, παρά την απογοήτευση του, προσπαθούσε να αποδείξει την νομιμοφροσύνη του, την οποία, αν και έδειχνε με επιτυχία, έπρεπε να την επιδεικνύει κάθε φορά, στοιχείο που δηλώνεται μάλιστα στην περιγραφή του χρονογράφου για τον Βανδαλικό πόλεμο, ενδεχομένως υποδεικνύει το αντίκτυπο που είχαν οι, ψευδείς, κατηγορίες προς το όνομα και την δράση του Βελισαρίου. Ότι ο στρατηγός δεν είχε λάβει ποτέ απόφαση κατά του Αυτοκράτορα, αλλά και την θετική εικόνα που υπήρχε στον ευρύτερο περίγυρο σχετικά

²⁰¹ Στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος αναφέρει πως ο Ιουστινιανός Α΄ πρότεινε στον Βελισάριο δύο επιλογές, είτε να επιστέψει στην Κωνσταντινούπολη μαζί με τον Γελίμερο και τους αιχμάλωτους Βάνδαλους, είτε να παραμείνει στην Αφρική, αποστέλλοντας τους παραπάνω δεσμώτες. Εν τέλει, ο στρατηγός αποφάσισε την πρώτη επιλογή με σκοπό να αποδείξει στον Αυτοκράτορα την αθωότητα του, ο οποίος δεν είχε πιστέψει τις κατηγορίες. Ωστόσο, στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος σημειώνει πως ο Ιουστινιανός Α΄, μόλις έμαθε τις κατηγορίες, διέταξε, αμέσως, τον στρατηγό να επιστρέψει, χωρίς καθυστέρηση. Στον *Codex Iustinianus I.XXVII,2.15*, σύμφωνα με τον A. Kaldellis υποδηλώνεται ότι ο Βελισάριος διατάχθηκε να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, ωστόσο, όπως τονίζει και ο C. Lillington-Martin να μην διατάζεται να επιστρέψει, αλλά αφού πρώτα έχει τακτοποιήσει όλα τα θέματα, τα οποία λογικά θα αφορούν την παγίωση της νεοκατεκτημένης Βανδαλικής Αφρικής. Ο Φρεδεγάρ αναφέρει πως ο Βελισάριος κατηγορήθηκε από την *Σύγκλητο* στον Ιουστινιανό Α΄ ότι εποφθαλιμούσε τον θρόνο, κάτι που θορόβησε τον τελευταίο. Επίσης σημειώνει πως η μομφή πραγματοποιήθηκε και λίγο πριν εκστρατεύσει στην Αφρική, αλλά και στον επίλογο της αποστολής του. Σύμφωνα με τον C. Lillington-Martin, οι κατηγορίες προς τον Βελισάριο θα στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη τον Χειμώνα του 533 μ.Χ., με τον ερευνητή να τονίζει πως ήταν συκοφαντίες. Ο B. Rubin υποστηρίζει πως ο Ιουστινιανός Α΄ να μην θοροβήθηκε από τις κατηγορίες, ωστόσο δεν τις πίστεψε, ενώ ο λόγος που ανακάλεσε τον Βελισάριο οφειλόταν στις νέες εκστρατείες που υπήρχαν στον ορίζοντα. Σχετικά με την απόφαση του Βελισαρίου να επιστρέψει, σημειώνει πως αυτή οφειλόταν στο ότι είχε συνειδητοποιήσει πως οποιαδήποτε προσπάθεια σταθεροποίησης της νεοκατεκτημένης Αφρικής ήταν ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα. Από την άλλη, η επιστροφή του στην *Βασιλεύουσα*, ως νικητής, θα του παρείχε μεγαλύτερα οφέλη και τιμές. Πάντως, υπογραμμίζει πως ο κύριος λόγος που αποφάσισε να επιστρέψει, οφειλόταν στις κατηγορίες που του είχαν επιρριφθεί. Όποτε, θα θεώρησε πως πιθανή παραμονή του εκεί, θα είχε αρνητικές συνέπειες για την θέση του. Αντιθέτως, μια άμεση επιστροφή του θα αποδείκνυε την αθωότητα του και την αφοσίωση του στο στέμμα. Τέλος, οι R. Browning και J.J. Norwich θεωρούν πως η ανάκληση του Βελισαρίου οφειλόταν στην επιθυμία του Ιουστινιανού Α΄ να χρησιμοποιήσει τον πρώτο σε νέες αποστολές, όπως αυτή της επερχόμενης Οστρογοτθικής εκστρατείας. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.270-273,276,277 *The Anecdota*, vol. VI σελ.214,215. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II σελ.80. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian* σελ.206,υποσημ.381. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, “*Chronicarum*” σελ.87,88. C. LILLINGTON-MARTIN, “*Procopius, πάρεδρος / quaestor*” σελ.168,178. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.31. R. BROWNING, *Justinian* σελ.140. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.211. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “*Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός*” σελ.53. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.192. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42,46 D.A. PARNELL, *Justinian’s Men* σελ.83,84. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire – Volume I* σελ.380-382

με την νομιμοφροσύνη του²⁰². Ως προς αυτά, όχι μόνο καμία πηγή δεν αναφέρει τάση του Βελισαρίου για ανεξαρτησία, ή ότι η ανάκληση του οφειλόταν σε αυτόν τον λόγο, αλλά αρκετές σημειώνουν πως ο στρατηγός αποτελούσε θύμα ζηλοφθονίας²⁰³. Τέλος, και ο Προκόπιος, στα *Ανέκδοτα*, τα οποία χαρακτηρίζονται από κάποια αρνητική οπτική του συγγραφέως προς τον Βελισάριο, όχι μόνο δεν αναφέρει καμία τάση του τελευταίου για ανεξαρτησία, ή επιθυμία του να στραφεί εναντίον του Αυτοκράτορα, όπου, λογικά, λαμβάνοντας υπόψη την φύση του έργου δε θα είχε κανένα κώλυμα να καταγράψει κάτι τέτοιο, αλλά αντιθέτως, σημειώνει, πως ο πραγματικός, για αυτόν, λόγος ήταν ότι «αίτιον δὲ ὅτι Βανδύλων εὐθύς ἤσσημένων οὐχ ὅπως κρατύνηται τὴν τῆς χώρας ἐπικράτησιν ἐπιμελὲς οἱ ἐγίνετο, οὐδ' ὅπως οἱ ἢ τῶν ἀγαθῶν φυλακὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ εὐνοίᾳ τῶν κατηκόων εἶη προϋνόησεν, ἀλλὰ Βελισάριον αὐτίκα μελλήσει οὐδεμιᾷ μετεπέμπετο, τυραννίδα οἱ οὐδαμῶθεν προσήκουσαν ἐπεγκαλέσας, ὅπως τὸ ἐνθένδε διοικούμενος κατ' ἐξουσίαν Λιβύην καταπιῶν ὄλην ληΐζηται²⁰⁴.

Παρατηρώντας προσεκτικά τα δύο έργα του Προκοπίου, οι έξι πιθανές εκδοχές περί της ανάκλησης του Βελισαρίου είτε θα οφειλόταν στο γεγονός ότι ο τελευταίος, μόλις εισήλθε στην Καρχηδόνα, έκατσε στο Βασιλικό θρόνο. Είτε ο Ιουστινιανός Α΄ δεν πίστεψε στις κατηγορίες, και απλώς διέταξε τον Βελισάριο να επιστρέψει, καθώς η αποστολή του είχε ολοκληρωθεί. Είτε όντως να ήταν κακοήθεις αναφορές κάποιων αξιωματούχων. Είτε επειδή είχε υφαρπάξει, κρυφά, τμήμα των βασιλικών θησαυρών. Είτε ο λόγος ανάκλησης που παραδίδεται στο, *Υπέρ τῶν Πολέμων* να αποτελεί συγγραφικό τέχνασμα του Προκοπίου, όπου η αλήθεια βασίζεται στα *Ανέκδοτα*. Δηλαδή αποτελούσε πρόφαση του Αυτοκράτορα, αλλά με πονηρό σκεπτικό. Είτε, τέλος, ένας συγκεκριασμός των παραπάνω. Αρχικά, η πέμπτη εκδοχή, φαντάζει αδύναμη. Δεν είναι λογικό ο Ιουστινιανός Α΄ να επιθυμούσε να απομυζήσει την Αφρική, όσα σκληρά μέτρα και αν επέβαλλε, ακόμα και αν μια από τις αιτίες που πυροδότησαν την απόφαση του να εκστρατεύσει κατά της εκεί περιοχής οφειλόταν σε οικονομικούς λόγους. Επίσης, ακόμα και αν αυτός να είναι ο πραγματικός λόγος, ο Βελισάριος, λογικά, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει πρόβλημα στα σχέδια του. Σχετικά με το τέταρτο ερώτημα, το οποίο παραδίδεται από τα *Ανέκδοτα*, συγκεκριμένα, ο Βελισάριος, κατά την παραμονή του στην Καρχηδόνα, θα μεταβεί στο κελάρι της οικίας του όπου, εκεί, θα εντοπίσει την σύζυγο του με τον Θεοδόσιο σε μια κρυφή τους συνάντηση. Παρά ταύτα, η Αντωνίνα, θα καταφέρει να πείσει τον στρατηγό για την αθωότητα της παρουσίας τους εκεί, τονίζοντας του πως ο λόγος που είχαν μεταβεί κρυφά σε εκείνο το σημείο, ήταν για να κρύψουν τα πολύτιμα λάφυρα του πολέμου ώστε να μην τα ανακαλύψει ο Αυτοκράτορας. Μάλιστα, το γεγονός ότι ο Βελισάριος, μετά από αυτή την απάντηση της Αντωνίνας δεν αντιδρά, υποδεικνύει ότι το επιχείρημα της τελευταίας είχε βάση. Ιδιαίτερα, δεν έκανε εντύπωση στον στρατηγό ότι ήθελαν να κρύψουν τα λαθραία. Ως εκ τούτου, η ενδεχόμενη κατηγορία θα ήταν ότι είχε καταχραστεί τα λάφυρα που άνηκαν στον Αυτοκράτορα, και ο τελευταίος είχε μάθει την

²⁰²Μάλιστα ο Φρεδεγάρ αναφέρει πως ο λόγος που ο Αυτοκράτορας έδωσε στον Βελισάριο την επικίνδυνη αποστολή κατά των Βανδάλων, οφειλόταν στο ότι ο τελευταίος είχε κατηγορηθεί από διαφόρους συγκλητικούς στον Ιουστινιανό Α΄. AGATHIAS MYRINAEUS, *Historiarum* σελ.σελ.188. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum" σελ.85-88

²⁰³IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.403. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45. *Zachariah of Mitylene* σελ.263. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.372. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.319

²⁰⁴PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.214,215

πράξη του. Ωστόσο, η αδυναμία αυτής της υπόθεσης έγκειται ότι, με βάση τα *Ανέκδοτα*, δεν ήξερε κανένας ότι ο Βελισάριος είχε καταχραστεί τμήμα των βασιλικών θησαυρών, παρά μόνο η Αντωνίνα, λογικά ο Προκόπιος, και ο Θεοδόσιος, ενώ κανένας από αυτούς δεν είχε λόγο να αναφέρει την πράξη του Βελισαρίου²⁰⁵. Επιπροσθέτως, στα αμέσως επόμενα έτη από την ανάκληση του τελευταίου στην Κωνσταντινούπολη, δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποδεικνύουν ότι ο Ιουστινιανός Α΄ είχε μάθει την ενέργεια του ή ότι προχώρησε σε κυρώσεις για τον συγκεκριμένο λόγο. Τα πρώτα τρία ερωτήματα έχουν μια πιθανή βάση, ενώ μπορεί, κάλλιστα, ο λόγος της ανάκλησης του να οφειλόταν σε έναν συγκεκριασμό των παραπάνω, ήτοι η έκτη υπόθεση. Αρχικά, περί της τρίτης πιθανότητας, τάσεις δολιοφθοράς και προσπάθειες υπονόμευσης δεν ήταν τυχαίο φαινόμενο στον Αυτοκρατορικό κόσμο, και ιδίως τον 6^ο αιώνα. Πόσο μάλλον στον στρατιωτικό τομέα. Άλλωστε, ο Βελισάριος είχε ήδη πέσει θύμα αντιζηλιών και δολοπλοκίας από αξιωματούχους του, ήτοι το 531 μ.Χ., ενώ και στο μέλλον θα ξαναγίνει αντικείμενο δολιοφθοράς με σφοδρές, μάλιστα, συνέπειες, το 542 μ.Χ. Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως ο Βελισάριος, ήδη από νεαρή ηλικία, είχε φθάσει στο ανώτατο στρατιωτικό αξίωμα, ενώ διατηρούσε μια στενή σχέση με τον Αυτοκράτορα, σχέση που αδιαμφισβήτητα αποτελούσε έναν από τους κύριους, αν όχι το σοβαρότερο, λογούς της ταχύρυθμης προαγωγής του. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ένας βαθμοφόρος ή υπαξιωματικός, νεαρός, μάλιστα, ηλικίας προάγεται πριν από παλαιότερους αξιωματούχους, ή ομόβαθμους συναδέλφους, και ιδίως στο ανώτατο αξίωμα, δημιουργεί οπωσδήποτε τριβές. Ιδιαίτερα όταν πλείστοι των αξιωματούχων δεν πρόκειται να λάβουν ποτέ μια τέτοια θέση²⁰⁶. Άλλωστε, η Βανδαλική εκστρατεία αποτελούσε την, μέχρι τότε, πιο σημαντική επιτυχία του Βελισαρίου, ενώ η γρήγορη κατάλυση που σημείωσε, είχε τεράστιο απόηχο, κάτι που προδιέγραφε ακόμα μεγαλύτερες δοξασίες, πλούτη, κύρος και αξιώματα. Σχετικά με το πρώτο ενδεχόμενο, δεν αποκλείεται, η συγκεκριμένη ενέργεια του Βελισαρίου, να κάτσει στον θρόνο του Γελίμερου, να θορύβησε τον Αυτοκράτορα, ο οποίος θα μετέφρασε την ενέργεια του στρατηγού του ως μια πιθανή δήλωση των προσωπικών φιλοδοξιών του, ή κρυφών του πόθων. Το ζήτημα που πιθανότατα να

²⁰⁵Ιδιαίτερα, η Αντωνίνα, ως άτομο καιροσκόπο δεν θα είχε λόγο να αναφέρει την πράξη του συζύγου της, γιατί τα λάφυρα, εν ουσία, άνηκαν και σε αυτήν. Περί Θεοδοσίου, σε μετέπειτα τμήμα των *Ανεκδότων*, υπογραμμίζεται πως και αυτός λεηλάτησε τους βασιλικούς θησαυρούς της Καρχηδόνας. Άλλωστε ο Α. Kaldellis σημειώνει πως στον χαρακτήρα του Θεοδοσίου, βάση της σκιαγράφησης του Προκοπίου, εμφανίζονται στοιχεία φιλαργυρίας και εξαπάτησης. Ως εκ τούτου και αυτός δεν θα είχε λόγο να καταγγείλει τα κλοπιμαία, καθώς και αυτός καταχράται βασιλικά λάφυρα, ενώ, λόγω της μοιχικής σχέσης του με την Αντωνίνα, και την σύνδεση που είχε με τον Βελισάριο, είχε υιοθετηθεί από τον τελευταίο, ενδεχομένη καταδίκη ή κατηγορία του τελευταίου, θα είχε αντίκτυπο και σε αυτόν. Τέλος, ο Προκόπιος, δεν καταγράφει σε κανένα σημείο των έργων του κάποια υπόνοια ότι ο Βελισάριος ανακλήθηκε για αυτόν τον λόγο, ενώ η μόνη αναφορά που κάνει για την κατάσχεση των Βασιλικών θησαυρών, οφείλεται στο να κατηγορήσει την Αντωνίνα για το πονηρό του χαρακτήρα της, ήτοι για τον τρόπο που έπεισε τον Βελισάριο σχετικά με την κρυφή συνάντηση που είχε με τον Θεοδόσιο, και να χλευάσει τον Βελισάριο για την αδυναμία που είχε προς αυτήν. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.8-13,16,17. PROKOPIOS, *The Secret History: with Related Texts*, (ed.) Ant. Kaldellis, Hackett Publishing Company Inc., Indianapolis - Cambridge 2010 σελ.7,υποσημ.18,σελ.9,υποσημ.24

²⁰⁶ Επιπροσθέτως, ο Β. Rubin αναφέρει ότι οι περιορισμοί, σε συνδυασμό με την αυστηρή πειθαρχία που έθεσε ο Βελισάριος στο στράτευμα, ήτοι η απαγόρευση λεηλασιών, ενδεχομένως πυροδότησαν τους στρατιώτες ώστε να δημιουργήσουν μια αντιπάθεια για τον στρατηγό, και συνεπώς να τον κατηγορούσαν αδικώς με σκοπό την απομάκρυνση του από την περιοχή. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.31. Περί δολιοφθοράς, δολοπλοκίας και αντιζηλίας στον Αυτοκρατορικό στρατό D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.23,24,72,103-112,122,123. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,207 W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.46

ενισχύει ή όχι την συγκεκριμένη άποψη, έγκειται στην αντίστοιχη αναφορά του Προκοπίου. Χαρακτηριστικά, ο συγγραφέας δηλώνει ότι «*τοσαῦτα παραινέσας ἔς τε Καρχηδόνα εἰσῆλθε καὶ, ἐπεὶ πολέμιον σφίσιν οὐδὲν ἐφαίνετο, ἔς τὸ Παλάτιον ἀναβάς ἐν τῷ Γελίμερος θρόνῳ ἐκάθισεν. ἐνταῦθα ἐντυχόντες πολλῇ κραυγῇ Βελισαρίῳ ἐμπόρων τε πλήθος καὶ ἄλλοι Καρχηδόνιοι... ἔμβηται*»²⁰⁷. Το ζήτημα είναι ότι ο Βελισάριος ενώ «*ἔς τὸ Παλάτιον ἀναβάς*» και «*ἐν τῷ Γελίμερος θρόνῳ ἐκάθισεν*» αφού, κυρίως, πρώτα «*ἐπεὶ πολέμιον σφίσιν οὐδὲν ἐφαίνετο*», αμέσως μετα «*ἐνταῦθα ἐντυχόντες πολλῇ κραυγῇ Βελισαρίῳ ἐμπόρων τε πλήθος καὶ ἄλλοι Καρχηδόνιοι... ἔμβηται*». Συγκεκριμένα, εάν οι Καρχηδόνιοι εμφανίστηκαν εμπρός του Βελισάριου έπειτα από διαταγή του τελευταίου, ενώ ήταν ένθρονος, είτε εμφανίστηκαν ξαφνικά μπροστά του, την στιγμή που καθόταν στον θρόνο. Αυτό γιατί ο Βελισάριος «*ἐν τῷ Γελίμερος θρόνῳ ἐκάθισεν*», αφού πρώτα «*ἐπεὶ πολέμιον σφίσιν οὐδὲν ἐφαίνετο*». Η πρόταση δεν διευκρινίζει την βαρύνουσα λεπτομέρεια. Το γεγονός ότι οι Καρχηδόνιοι «*ἐντυχόντες πολλῇ κραυγῇ*», φαίνεται να υποδεικνύεται, ότι εμφανίστηκαν ξαφνικά, εικόνα οχλαγωγίας, ενώ πριν λαμβάνει χώρα μια ήρεμη, μυστική σκηνή. Πόσο μάλλον, όταν προηγουμένως ο Προκόπιος τονίζει ότι «*ἐπεὶ πολέμιον σφίσιν οὐδὲν ἐφαίνετο*». Ωστόσο, η λεπτή φύση του θέματος, δεν επιτρέπει εύκολα θεμελιωμένη άποψη. Απλούστερα, εάν εμφανίστηκαν, εξ απήνης, ενώ ήταν ένθρονος, τότε η κατηγορία των επικριτών του οφείλεται σε αυτή την ενέργεια του, και, κυρίως, έχει λογική βάση. Εάν όχι, η μομφή που του επιρρίπτεται είναι κακεντρεχής, ή οφείλεται σε μια υπερβολική καχυποψία του Αυτοκράτορα, καθώς ο στρατηγός δεν έχει κάποιο κώλυμα να εμφανιστεί κατά αυτόν τον τρόπο. Το γεγονός ότι δεν μπορεί να αποκλεισθεί το συγκεκριμένο ενδεχόμενο ως πιθανός λόγος ανάκλησης, είτε έχει λογική βάση είτε είναι κακεντρεχής, οφείλεται στην αναφορά του Προκοπίου ότι «*ἐπεὶ πολέμιον σφίσιν οὐδὲν ἐφαίνετο*». Από την άλλη, το γεγονός ότι ο Προκόπιος δεν αναφέρει σε κανένα από τα έργα του την απεικόνιση του ένθρονου Βελισαρίου ως τον λόγο που ανακλήθηκε ο τελευταίος, ενδεχομένως υποδεικνύει πως δεν ήταν αυτή η αιτία. Σχετικά με το ενδεχόμενο ότι ο Ιουστινιανός Α΄ δεν πίστεψε στις κατηγορίες, και απλώς διέταξε τον Βελισάριο να επιστρέψει, καθώς η αποστολή του είχε ολοκληρωθεί, αναφέρεται παραπάνω. Συνεπώς, η άποψη που εξάγεται, έχει να κάνει με το δεύτερο ερώτημα και αν έχει λογική βάση ή όχι²⁰⁸. Εάν έχει, τότε, κατά πάσα πιθανότητα, αποτελεί τον λόγο ανάκλησης του Βελισαρίου. Εάν δεν έχει, τότε η διαταγή της επιστροφής του οφείλεται σε έναν συγκεκριασμό στοιχείων, ήτοι οι μομφές προς τον Βελισάριο ήταν κακοήθεις αναφορές κάποιων αξιωματούχων, βάση κυρίως της παραπάνω ανάλυσης σχετικά με την συγκεκριμένη πιθανότητα, και οι οποίες οδήγησαν τον Ιουστινιανό Α΄ να τον ανακαλέσει. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο θρίαμβος που θα τελεσθεί, φαινομενικά, προς τιμήν του Βελισαρίου αναφορικά με την Βανδαλική του επιτυχία, εν ουσία, όπως θα σημειωθεί παρακάτω, αποτελεί ένδειξη ταπείνωσης και υποσκελισμού του στρατηγού εμπρός του Αυτοκράτορα, χωρίς όμως να παρουσιάζεται ως πραγματικός σφετεριστής, και πως ο πρώτος δέχθηκε να παρουσιαστεί κατά αυτόν τον τρόπο ενώ επέστρεψε κατευθείαν στο Βυζάντιο μετά το κάλεσμα του Ιουστινιανού Α΄, τότε τα ενδεχόμενα ότι ο Ιουστινιανός Α΄ πίστεψε στις κατηγορίες και ότι αυτές έχουν λογική βάση, εντέλει, οφείλουν να αποκλεισθούν. Ως προς αυτό, έχοντας κατά νου ότι ο

²⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.174-177

²⁰⁸ Η λογική βάση έχει να κάνει με το εάν ο Βελισάριος παρουσιάστηκε, άθελα του, ένθρονος, εμπρός του πλήθους ή όχι. Εάν η απάντηση είναι θετική, τότε η κατηγορία των επικριτών του έχει λογική βάση. Εάν όχι, τότε η μομφή που του επιρρίπτεται είναι κακεντρεχής. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.174-177

Αυτοκράτορας να μεν τον διατάζει να επιστρέψει, αλλά αφού πρώτα έχει τακτοποιήσει όλα τα θέματα, πιθανόν υποδικνύεται ότι δεν πιστεψε σοβαρά τις κατηγορίες.

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, ο Βελισάριος θα αποχωρήσει από την Βανδαλική Αφρική, επιδιαιεύοντας στον νέο διοικητή της Αφρικής, Σολόμων, το μεγαλύτερο μέρος της προσωπικής του φρουράς, μεταξύ των οποίων ήταν οι Ρουφίνος και Αϊγάν. Τέλος, κατά την αναχώρηση του, θα πάρει μαζί του και Βάνδαλους πολεμιστές, όπου ένα σημαντικό τμήμα τους θα ενσωματωθεί στην σωματοφυλακή του, ίσως σε αναπλήρωση του τμήματος της φρουράς του που είχε παραχωρήσει στον Σολόμωνα²⁰⁹.

Κατά την επιστροφή του Βελισαρίου στην *Βασιλίδα των Πόλεων*, το καλοκαίρι του 534 μ.Χ., θα διεξαχθεί μια θριαμβική πομπή στα πλαίσια της νικηφόρας εκστρατείας του. Ο Βελισάριος, ως επικεφαλής, και εκκινώντας από την οικία του, θα οδηγήσει την πομπή, διασχίζοντας πεζός την πόλη και επιδεικνύοντας στο πλήθος τους αιχμάλωτους και τα λάφυρα του πολέμου. Μεταξύ των αιχμάλωτων ήταν και ο Γελίμερος, ο οποίος ήταν ενδεδυμένος με μια πορφυρή αμφίεση και συνοδευόμενος από την οικογένεια του. Τερατικό σημείο της πομπής ήταν ο ιππόδρομος και, συγκεκριμένα, το αυτοκρατορικό σημείο, στο οποίο, φυσικά, ήταν ο Ιουστινιανός Α΄ με την Θεοδώρα. Όταν έφθασαν ενώπιον του Αυτοκρατορικού ζεύγους, και του πλήθους που είχε μαζευτεί, ο Γελίμερος θα αφαιρέσει το ένδυμα του και θα γονατίσει, πέφτοντας στο έδαφος, μπροστά από τον Ιουστινιανό Α΄, ενέργεια που έπραξε και ο Βελισάριος. Εν συνεχεία, ο Ιουστινιανός Α΄ θα επιδιαιεύσει τον Γελίμερο με μεγάλες εκτάσεις στην Γαλατία, παρέχοντας του μια ήρεμη και αξιοπρεπέστατη ζωή μαζί με την οικογένεια του, ενώ ο Βελισάριος θα ανακηρυχθεί ύπατος στις 1 Ιανουάριου του 535 μ.Χ. Σύμφωνα με τον *Προκόπιο*, η θριαμβική πομπή διενεργήθηκε προς τιμήν του Βελισαρίου, τονίζοντας πως ο στρατηγός τιμήθηκε με θρίαμβο αναβιώνοντας εικόνες από την ρωμαϊκή παράδοση, καθώς έλαβε διακρίσεις των πάλαι ποτέ ρωμαίων νικηφόρων στρατηγών, δηλώνοντας, παράλληλα, πως ήταν ο μοναδικός στρατηγός που έλαβε αυτή την αξίωση, 600 χρόνια μετά. Βέβαια, ο συγγραφέας σημειώνει με προσεκτικό τρόπο, πως η πομπή, αναγκαστικά, δεν πραγματοποιήθηκε με τον ακριβή τρόπο που γινόταν στα Ρωμαϊκά χρόνια, ενώ εντάσσει την προσκύνηση του Βελισαρίου προς τον Ιουστινιανό Α΄ στο πλαίσιο ότι ήταν «*ίκετης*» του Αυτοκράτορα²¹⁰.

Περί της πομπής, πρωτίστως, αξίζει να τονιστεί, ότι η τελετουργία που ακολουθήθηκε, είναι λογικό να διαφέρει με την πάροδο του χρόνου. Κάτι τέτοιο, που αναφέρεται από τον *Προκόπιο* με προσεκτικό βέβαια τρόπο, ήταν, λογικά, γνωστό στο παρευρισκόμενο πλήθος όπως και στους αναγνώστες του κειμένου. Ήτοι, θα γνώριζαν ότι υπήρχαν σημαντικές διαφορές σε έναν θρίαμβο της δημοκρατικής ρωμαϊκής περιόδου, ή ακόμα

²⁰⁹ Αναφορικά με τους Βανδάλους που μετέφερε ο Βελισάριος στην Κωνσταντινούπολη, σύμφωνα με τον *Προκόπιο*, οργανωθήκαν σε πέντε ιππικά τμήματα με την ονομασία «*Ιουστινιανοί Βάνδαλοι*» και σταλήκαν ως μόνιμες φρουρές στις πόλεις του Ανατολικού μετώπου, ενώ ένας όμιλος τους 400 ατόμων, διέφυγε και επέστρεψε στην Αφρική. Τέλος, όπως ειπώθηκε, ένα σημαντικό τμήμα από τους Βανδάλους ενσωματώθηκε στην σωματοφυλακή του Βελισαρίου, και το οποίο αποτέλεσε, καθώς φαίνεται, μόνιμο μέλος της. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.440,441, *History*, vol. II σελ.276-279, *History*, vol. IV σελ.150-153. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.199. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.372. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.53,54. W. E. KAEGI, “Arianism” σελ.36-38. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.133. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.32

²¹⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.278-283

και της περιόδου της ηγεμονίας, από έναν θρίαμβο εκείνης της εποχής²¹¹. Χαρακτηριστικά, ο M. Meier σημειώνει πως, στην πραγματικότητα, ήταν ένα είδος συγκεκαλυμμένης κοσμικής εορτής, όπου ο Βελισάριος δέχθηκε θρίαμβο με βάση την αρχαία ρωμαϊκή παράδοση, αλλά χωρίς τα πραγματικά, συστατικά, στοιχεία που υπήρχαν σε εκείνη²¹². Παρά ταύτα, η σφουρηλάτηση του εγκωμίου που σμιλεύει ο Προκόπιος, για τον στρατηγό, είναι καταφανής. Έτσι, αν και εν ουσία ο θρίαμβος ήταν του Ιουστινιανού Α', ο συγγραφέας παρουσιάζει το γεγονός ως εξύμνηση του Βελισαρίου, θέτοντας στο επίκεντρο τον προϊστάμενο του. Μάλιστα, η περιγραφή του ιστορικού, και η αίσθηση που θέλει να περάσει, έχει οδηγήσει πολλούς ερευνητές να υιοθετήσουν αβίαστα την οπτική του, ή τουλάχιστον να δηλώσουν πως, αν και εν ουσία ο θρίαμβος ήταν του Αυτοκράτορα, ωστόσο δεν πρέπει να διαγραφεί, και η τιμή που δέχθηκε ο Βελισάριος²¹³. Ως προς αυτό, άξιο αναφοράς είναι ότι εκτός του Θεοφάνη, του Ευάγριου και του Landolfus Sagax, όλες οι άλλες πηγές θέτουν στο επίκεντρο τον Ιουστινιανό Α', χωρίς να αναφέρουν την πορεία του Βελισαρίου, ενώ αρκετές παραλείπουν εντελώς τον τελευταίο²¹⁴.

²¹¹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.278-283. Για το ότι ο θρίαμβος του Βελισαρίου δεν ανταποκρίνεται σε έναν καθαρό ρωμαϊκό θρίαμβο M. BEARD, *The Roman Triumph*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge – Massachusetts – London 2007 σελ.3128-321. S. G. MacCORMACK, *Art and Ceremony in Late Antiquity*, University of California Press, United States Of America 1981 σελ.73-78. M. MEIER, *Das andere Zeitalter Justinians: Kontingenzerfahrung und Kontingenzbewältigung im 6. Jahrhundert n. Chr.*, [Hypomnemata 147], Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2004 (first edition 2003) σελ.152-165. M. McCORMICK, *Eternal Victory: Triumphal Rulership in Late Antiquity - Byzantium and the Early Medieval West*, [Past and Present Publications], Cambridge University Press 1990 (First edition 1986) σελ.124-129. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.32. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.180

²¹² Παρόμοια άποψη εκφράζει και ο H. Wolfram. M. MEIER, "Das Ende des Konsulats im Jahr 541/42 und seine Gründe. Kritische Anmerkungen zur Vorstellung eines "Zeitalters Justinians", *ZPapEpig* 138, 2002 σελ.287. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.152-165. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.180

²¹³ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.278-283. Μάλιστα, ο J.J. Norwich σημειώνει πως η αγάπη του Ιουστινιανού Α' για τα αρχαία έθιμα ήταν αυτή που τον οδήγησε στην απόφαση να τιμήσει τον Βελισάριο με έναν θρίαμβο βασισμένο στην ρωμαϊκή παράδοση. Πάντως, αν και αντιλαμβάνεται πως αυτός είχε κάποια ζητήματα, ωστόσο, δεν προχωρά σε δευτέρες σκέψεις. Βέβαια, οι ερευνητές που ασχολούνται με την ρωμαϊκή περίοδο δεν θέτουν τον θρίαμβο του Βελισαρίου σε υψηλή κλίμακα όσο οι μελετητές της βυζαντινής ιστορίας. Πάντως οι M. Meier, σε νεότερη έρευνα του, και A. Cameron σημειώνουν πως το επίκεντρο είναι ο Ιουστινιανός Α', με τον Βελισάριο να μην έχει κάποιο ρόλο, ο M. McCormick εντοπίζει σημαντικές διαφορές και σημειώνει την παθητική στάση του στρατηγού, ενώ ο B. Rubin, ορθά τονίζει, πως σκοπός της ήταν μια θεατρική απεικόνιση ταπείνωσης, στα πλαίσια της δουλικότητας, του Βελισαρίου προς τον Ιουστινιανό Α'. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.152-165 και ιδίως σελ.157. A. CAMERON, *Procopius* σελ.138. M. McCORMICK, *Eternal Victory* σελ.124-129. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.31-33. Χαρακτηριστικά, κάποιοι από τους ερευνητές που σημειώνουν πως μέσω της θριαμβικής πομπής τιμάται ο Βελισάριος, ή τουλάχιστον δεν πρέπει να διαγραφεί η τιμή που δέχεται ο τελευταίος, είναι οι J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.211,212. J.B. BURY, *History - Volume I* σελ.387. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.132,133. M. MEIER, "Das Ende des Konsulats" σελ.287. G. OSTROGORSKY, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους - Τόμος Πρώτος* σελ.134. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.193. M. WHITBY, *Rome at War* σελ.54. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.143. R. BROWNING, *Justinian* σελ.140. D.A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.90. Περί των ερευνητών της ρωμαϊκής περιόδου M. BEARD, *The Roman Triumph* σελ.3128-321. S.G. MacCORMACK, *Art and Ceremony* σελ.73-78

²¹⁴ Ο Θεοφάνης παρουσιάζει μια ακόμα θετικότερη εικόνα για τον Βελισάριο, καθώς δεν αναφέρει την προσκύνηση του στρατηγού, ενώ ο Ευάγριος ακολουθεί την περιγραφή του Προκοπίου, σε μια υπερβολικά λιτή εκδοχή της. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.199,200. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.167,168. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.403. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.102,137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45. IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres* σελ.55,56. *Zachariah of Mitylene* σελ. 263. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. *Le Liber Pontificalis*, vol.

Εντούτοις, μια προσεκτική ανάγνωση του κειμένου, μπορεί να οδηγήσει στην άποψη ότι η τελετή που διεξήχθη, να μεν αποτελούσε έναν ύψιστο θρίαμβο για τον Αυτοκράτορα, γιορτάζοντας την επιτυχία του Βελισαρίου, ωστόσο, σκοπός της ήταν η ταπείνωση του στρατηγού και η παρουσίαση του ως υπόδουλο ικέτη του Ιουστινιανού Α' που εκλιπαρεί υποτακτικά την ελεημοσύνη και έφεση του θριαμβευτή Αυτοκράτορα. Κάτι που ο Προκόπιος θα ήξερε και για αυτό πράττει μια συγκεκριμένη περιγραφή του γεγονότος με φράσεις όπως «ὄν δὴ θρίαμβον καλοῦσι Ρωμαῖοι, οὐ τῷ παλαιῷ μέντοι τρόπῳ, ἀλλὰ πεζῇ βαδίζων ἐκ τῆς οἰκίας τῆς αὐτοῦ ἄχρι ἐς τὸν ἵπποδρομον κἀνταῦθα ἐκ βαλβίδων αὐθις ἕως εἰς τὸν χῶρον ἀφίκετο, οὐ δὴ ὁ θρόνος ὁ βασιλείος ἐστίν», «τοῦτο δὲ καὶ Βελισάριος ἐποίει ἅτε ἰκέτης βασιλέως σὺν αὐτῷ γεγονώς» και «Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον Βελισαρίῳ καὶ ὁ θρίαμβος κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ξυνετελέσθη. ἐς ὑπάτους γὰρ προελθόντι οἱ ξυνέπεσε φέρεσθαι τε πρὸς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐν τῷ δίφρῳ ὀχουμένῳ τῷ δήμῳ ῥίπτειν αὐτὰ δὴ ἐκεῖνα τοῦ Βανδιλίων πολέμου τὰ λάφυρα. τὰ τε γὰρ ἀργυρώματα καὶ ζώνας χρυσᾶς καὶ ἄλλου πλούτου Βανδιλικῶ πολὺ τι χρῆμα ἐκ τῆς Βελισαρίου ὑπατείας ὁ δῆμος ἤρπασε, καὶ τι τῶν οὐκ εἰωθῶτων ἀνανεοῦσθαι τῷ χρόνῳ ἔδοξε»²¹⁵.

Αρχικά, οφείλει να σημειωθεί πως μια θριαμβική πομπή αποτελούσε επίδειξη της Αυτοκρατορικής δύναμης και μόνο. Έτσι και στην συγκεκριμένη, σκοπός της ήταν να τονισθεί το μεγαλείο της Ιουστινιανείας δύναμης. Κάτι τέτοιο δεν ξεφεύγει από τα όρια ενός θριάμβου που γίνεται στο πλαίσιο μιας Αυτοκρατορίας, ούτε και από την τάση που χαρακτηρίζει τον Ιουστινιανό Α'. Χαρακτηριστικά, στον απόηχο της μάχης στο Δάρας, είχε αναγερθεί, στον Ιππόδρομο, ένα χάλκινο άγαλμα που απεικόνιζε τον Αυτοκράτορα έφιππο εις μνήμην του θριάμβου και συνοδευμένο από ένα επίγραμμα που τόνιζε το μεγαλείο του τελευταίου. Μάλιστα, σε αυτό, όχι μόνο δεν αναφέρεται καθόλου ο Βελισάριος, αλλά καταγράφεται πως ο νικητής των Μηδών ήταν ο Ιουστινιανός Α'. Επιπροσθέτως, η χαμένη έκθεση του Περσικού πολέμου του Ιωάννη Λυδού, σημειώνει μόνο τον Ιουστινιανό Α' ως θριαμβευτή, όπως και η αναφορά του για το αποτέλεσμα της Βανδαλικής εκστρατείας. Επίσης, και η Βουλγαρική νίκη του Μούνδου, το 530 μ.Χ., πιστώνεται στον Αυτοκράτορα, όπως και ο θρίαμβος που πραγματοποιήθηκε στον ιππόδρομο ως επίλογος της συγκεκριμένης επιτυχίας. Παρομοίως, το χρυσό μετάλλιο, το οποίο θεωρείται πως δημιουργήθηκε στα πλαίσια του Βανδαλικού επιτεύγματος, απεικόνιζε τον Ιουστινιανό Α' έφιππο και με στρατιωτική περιβολή, συνοδευμένο από μια νίκη, φέροντας περιγραφή *Salus et Gloria Romanorum* και χωρίς να αναφέρεται, καθόλου, ο Βελισάριος. Στο ίδιο μήκος κύματος, τα νικηφόρα επίθετα που έφερε ο Ιουστινιανός Α', ήτοι *Alamannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus* και *Africanus*, αφορούσαν κατεκτημένους, ή τουλάχιστον ηττημένους, λαούς με τους οποίους δεν είχε ποτέ, προσωπικά, συγκρουστεί και κατανικήσει στο πολεμικό πεδίο. Τέλος, αν και το ψηφιδωτό που κοσμούσε την Χαλκή Πύλη, απεικόνιζε τους Γελίμερο και Ουίτιγγη ως αιχμάλωτους δούλους να οδηγούνται, μαζί με διάφορα λάφυρα, από τον Βελισάριο και το στράτευμα του, αυτοί που δοξάζονται είναι το Αυτοκρατορικό ζεύγος. Συγκεκριμένα, είναι τοποθετημένο στο κέντρο και δέχονται τους αιχμάλωτους από τον Βελισάριο, ο οποίος, μέσω μιας χειρονομίας προσφέρει στον

I σελ.296. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.372,373. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.319

²¹⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.278,279,282,283

Ιουστινιανό Α΄ τα κατεκτημένα βασιλεία²¹⁶. Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό πως μπορεί να υποστηριχθεί η υπόθεση ότι ο Ιουστινιανός Α΄ διεκδικεί τις νίκες και τους θριάμβους μοναχός. Κάτι τέτοιο είναι λογικό, καθώς πραγματοποιούνται έπειτα από Αυτοκρατορική διαταγή, όπου σκοπό έχουν να τονίσουν την κεφαλή του οικοδομήματος, ήτοι τον *Αυτοκράτορα*.

Σχετικά με την υπόθεση πως σκοπός του θριάμβου ήταν να καταδείξει τον Ιουστινιανό Α΄ ως τον απολυτό κυρίαρχο και να υποδείξει μια ταπείνωση του στρατηγού ως υπόδουλο ικέτη του πρώτου που εκλιπαρεί υποτακτικά ελεημοσύνη, είναι δυο στοιχεία τα οποία προέρχονται από τον *Ιωαννη Λυδό*²¹⁷, σε συνδυασμό με το κείμενο του *Προκοπίου*, μαζί με κάποια άλλα στοιχεία. Το πρώτο είναι ο λώρος, το θριαμβικό αυτοκρατορικό ένδυμα. Το δεύτερο είναι η αναφορά του *Λυδού* όταν σημειώνει τον λώρο. Εν αρχή, όπως αναφέρθηκε, ο Γελίμερος, μόλις έφθασε μπροστά στον Ιουστινιανό Α΄, απεκδύθηκε του ενδύματος του και έπεσε στο έδαφος, ενεργώντας μια προσκύνηση προς τον τελευταίο. Αναφορικά με τον *Ιωαννη Λυδό*, αυτός τονίζει ότι ήταν συνηθισμένο ανάμεσα στους Ρωμαίους Αυτοκράτορες να χρησιμοποιούν τον λώρο, όταν θριάμβευαν προς τους αιχμάλωτους *Ρήγες*. Εν συνεχεία, υπογραμμίζει πως κάτι τέτοιο έγινε φανερό στην εποχή του, ήτοι του Ιουστινιανού Α΄, όταν ο Γελίμερος, *Ρήγας* των Βανδάλων και της Λιβύης, μαζί με όλο το λαό του, παρουσιάστηκε στον *Αυτοκράτορα* ως φυλακισμένος. Η παραπάνω αναφορά θέτει τον Ιουστινιανό Α΄ ως την απολυτή μορφή μπροστά στους ταπεινωμένους αιχμαλώτους. Επίσης, το θριαμβικό ένδυμα το φορά μόνο ο Ιουστινιανός Α΄. Τέλος, ο τελευταίος είναι ενδεδυμένος με ένα θριαμβικό ένδυμα προς τους ταπεινωμένους αιχμαλώτους. Οι τελευταίοι είναι ο Γελίμερος, μέλη της οικογένειας του και λοιποί Βάνδαλοι. Με βασική υποσημείωση ότι μπροστά από τον *Αυτοκράτορα*, όπου ήταν το σημείο του νικητή, και διπλά στον Γελίμερο, όπου ήταν στο μέρος των αιχμαλώτων, ευρίσκετο ο πεζός, και μη ενδεδυμένος με κάποιο χαρακτηριστικό ένδυμα, Βελισάριος. Ο τελευταίος, πράττει μια προσκύνηση στον *Αυτοκράτορα*, ολόδια με εκείνη που ενήργησε ο Γελίμερος «*σὺν αὐτῶ γεγωνῶς*»²¹⁸. Συν τοις άλλοις, η προσκύνηση που έπραξε, δεν αποτέλεσε αυτόβουλη ενέργεια, αλλά ήταν εξαναγκασμός από τον *Αυτοκράτορα*. Ο *Προκόπιος* συγκαλύπτει με τρόπο από ποιον προέρχεται η πρωτοβουλία της ενέργειας. Ωστόσο, μια προσεκτική ανάγνωση της πρότασης, όχι μόνο ξεκαθαρίζει το ερώτημα, αλλά υποδεικνύει ότι η παρουσίαση του Βελισαρίου, στην περιγραφή του *Προκοπίου*, είναι κυρίαρχη μόνο φαινομενικά²¹⁹. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η

²¹⁶Περί των νικηφόρων επίθετων που έφερε ο Ιουστινιανός Α΄, αξίζει να σημειωθεί πως δεν σήμαινε πραγματικά ότι είχε νικήσει τους συγκεκριμένους λαούς, παραδείγματος χάριν οι Φράγκοι (*Francicus*). PROCOPIUS, *Buildings*, vol. VII σελ.32-37,84-87. *Anthologia Graeca* vol.IV (Buch XII-XVI) σελ.336,555. *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vol. I σελ.60. IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres* σελ.55,56,116. CIC: *Institutiones - Digesta*, vol. I, (ed.) P. Krueger, Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1966 σελ. εισαγωγή των *Institutiones*. B. CROKE, "Justinian's Bulgar Victory Celebration" σελ.192-194. H. BÖRM, "Justinians Triumph und Belisars Erniedrigung. Überlegungen zum Verhältnis zwischen Kaiser und Militär im späten Römischen Reich", *Chiron. Mitteilungen der Kommission für alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts* 43, 2013 σελ.67,68. S.G. MacCORMACK, *Art and Ceremony* σελ.73-78 και plate 23. M. McCORMICK, *Eternal Victory* 63-68. M. WHITBY, "Army and Society in the Late Roman World: A Context for Decline?", *A Companion to the Roman Army*, (ed.) P. Erdkamp, [Blackwell Companions to the Ancient World], Blackwell Publishing Ltd, 2007 σελ.525. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.318

²¹⁷ IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres* σελ.55,56

²¹⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.282,283

²¹⁹ «ἀφικόμενον δὲ αὐτὸν (ο Γελίμερος) κατὰ τὸ βασιλέως βῆμα τὴν πορφυρίδα περιελόντες, πρηνῆ πεσόντα προσκυνεῖν Ἰουστινιανὸν βασιλέα κατηνάγκασαν. τοῦτο δὲ καὶ Βελισάριος ἐποίει ἅτε ἰκέτης βασιλέως σὺν αὐτῶ

προσκύνηση του Βελισαρίου πιο πολύ παρουσιάζεται σαν μια *calcatio coli*. Αρχικά, η *calcatio coli* εισάχθηκε σε θρίαμβο από τον Ονώριο. Το εντυπωσιακό στην τότε σκηνή, είναι πως εκείνος που έπραξε, με εξαναγκαστικό τρόπο, *calcatio coli*, αναγκάστηκε να βαδίσει πεζός προς το μέρος του Ονωρίου, οποίος ήταν σε ένα θριαμβικό άρμα. Κατά έναν παρόμοιο τρόπο, ο Βελισάριος βαδίζει πεζός προς το Αυτοκρατορικό σημείο, που βρίσκεται ο Ιουστινιανός Α', και πράττει μια όμοια ενέργεια προς τον τελευταίο, στα πλαίσια μιας τελετής θριάμβου. Επίσης, ο Κόριππος σημειώνει πως η προσκύνηση στον Ιουστινιανό Α' που έφερε λώρο, στον συγκεκριμένο θρίαμβο, ήταν μια χαρακτηριστική εικόνα *calcatio coli*. Μάλιστα, υπογραμμίζει πως ο Αυτοκράτορας μπορούσε να φέρει λώρο, μόνο όταν εκτελούνταν προς αυτόν *calcatio coli* από κατεκτημένους βασιλείς και υποταγμένους, ήτοι μια ενέργεια ταπείνωσης προς συγκεκριμένα άτομα²²⁰. Επιπροσθέτως, το απολεσθέν χρυσό μετάλλιο το οποίο θεωρείται πως δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Βανδαλικής επιτυχίας και που απεικόνιζε τον Ιουστινιανό Α', και συνοδευμένο από μια νίκη, έφερε τον τίτλο *Salus et Gloria Romanorum*. Το γεγονός ότι ο Αυτοκράτορας, σε αυτό, έφερε στρατιωτική περιβολή δεν δίνει την εντύπωση μιας φιλειρηνικής εικόνας. Το ενδιαφέρον με αυτό είναι ότι από την βασιλεία του Βαλεντινιανού Α' και μέχρι τον 5^ο αιώνα τουλάχιστον, ο μοναδικός, ή έστω κυρίαρχος, τύπος βίαιης απεικόνισης σε νομίσματα ήταν σκηνές *calcatio coli* που έφεραν την χαρακτηριστική περιγραφή *Salus Romanorum* ή *Gloria Romanorum*. Εκτός των παραπάνω, η όλη παρουσίαση, με τις συγκεκριμένες ενέργειες του Βελισαρίου στον θρίαμβο, αλλά και προς τον Ιουστινιανό Α', αντηχεί στον θρίαμβο του Αναστασίου Α' προς τους Ισαύρους αλλά και στον Ιουστινιανό Α' το 530 μ.Χ. προς τους Βούλγαρους. Ειδικότερα, οι έκαστοι Αυτοκράτορες γιόρτασαν την επιτυχία τους στον Ιππόδρομο, με τους αιχμάλωτους να πράττουν ενέργειες όπως αυτές του Γελίμερου και του Βελισαρίου, ήτοι να βαδίζουν πεζοί στον δρόμο και ανάμεσα στο πλήθος, και να πράττουν μια *calcatio coli* στον Αυτοκράτορα. Μάλιστα, στον θρίαμβο του Αναστασίου Α', αλλά και σε εκείνον του Ιουστινιανού Α', του 530 μ.Χ., δεν εντοπίζεται κάποιος στρατηγός διπλά στους αιχμαλώτους, και συνεπώς, δεν μπορεί να ειπωθεί πως η πράξη του Βελισαρίου αντικατοπτρίζει συνηθισμένες ενέργειες νικηφόρων στρατηγών στα πλαίσια θριάμβου που πραγματοποιούνταν λόγω της επιτυχίας που είχαν σημειώσει. Ιδιαίτερα, ο Η. Börm υπογραμμίζει πως ο μοναδικός στρατηγός που τήρησε παρόμοια στάση σε θρίαμβο με τον Βελισάριο ήταν ο Τιβέριος, διάδοχος του Αυγούστου, του οποίου οι ενέργειες, και η όλη η παρουσίαση της πομπής, σκόπευαν στην δήλωση πως ήταν ικέτης του τελευταίου, ότι αποτελούσε μια ένδειξη ταπείνωσης και μια υπογράμμιση του περιορισμού της δύναμης του. Ο λόγος που ο Αυτοκράτορας αποφασίζει να παρουσιάσει κατά αυτό τον τρόπο τον Βελισάριο, λογικά, οφειλόταν στις κατηγορίες που είχαν επιρριφθεί στον τελευταίο ότι σχεδίαζε στασιασμό κατά την παραμονή του στην Αφρική. Το γεγονός ότι ο στρατηγός εκκινεί από την οικία του και προηγείται του ομίλου, και ως εκ τούτου, είναι επικεφαλής της πομπής, χωρίς όμως να φέρει στοιχεία που θα υποδείκνυαν πιθανή παρομοίωση του με φυλακισμένο δούλο ή πραγματικό σφετεριστή, παραδείγματος χάριν

γεγονός». Στο πρώτο μέρος της πρότασης είναι ξεκάθαρο ότι αναγκάζουν τον Γελίμερο να πράξει προσκύνηση. Η φράση «τοῦτο δὲ καὶ (Βελισάριος) ἐποίησεν», υποδηλώνει ότι και στον Βελισάριο ακολουθήθηκε η ίδια ακριβώς διαδικασία. Ενδεχομένως όχι άμεσα, αλλά να του είχε σημειωθεί ότι έπρεπε να προσκυνήσει τον Ιουστινιανό Α' πριν την έναρξη της πομπής. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.282,283

²²⁰ Βέβαια, ο Κόριππος αναφέρεται στην προσκύνηση του Γελίμερου, ωστόσο κάτι τέτοιο είναι λογικό. FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, *In Laudem Iustini Augusti Minoris Libri IV*, (ed.) Av. Cameron, The Athlone Press, London 1976 σελ.44,51,52,157,158

αλυσίδες σαν τους Ισαύρους ή συγκεκριμένη ενδυμασία όπως ο Γελίμερος²²¹, πιθανότατα, οφείλεται στο ότι ο Αυτοκράτορας δεν επιθυμεί μια παραδειγματική τιμωρία για τον πολυνίκη στρατηγό του, ούτε να απεικονιστεί ως ένας πραγματικός αιχμάλωτος. Σκοπός του είναι να υπογραμμίσει πως ο Βελισάριος, παρόλη την επιτυχία που σημείωσε, είναι υπόδουλος του. Ασχέτως της νίκης του, είναι ένας υποτακτικός του Αυτοκράτορα. Παρομοίως, η συγκεκριμένη παρουσίαση του στρατηγού, υποδεικνύει πως ο Ιουστινιανός Α΄ δεν θεωρούσε πως, όντως, ο πρώτος σκόπευε σε ανατροπή του. Για αυτό δεν απεικονίζεται ως πραγματικός αιχμάλωτος ή σφετεριστής. Άλλωστε, ο στρατηγός είχε υπακούσει άμεσα στην διαταγή του, υπογραμμίζοντας φανερά την αφοσίωση του στο στέμμα. Επίσης, και μετέπειτα ενέργειες του Βελισαρίου και πράξεις του Ιουστινιανού Α΄ προς τον τελευταίο, όπως ότι το επόμενο έτος γίνεται ύπατος, ότι στέλνεται στην Ιταλία ως στρατηγός αυτοκράτορας, και γενικώς δεν αντιμετωπίζει κάποιον περιορισμό, υποδηλώνουν πως ο Ιουστινιανός Α΄ δεν είχε θορυβηθεί πραγματικά, ούτε είχε την εντύπωση πως ο στρατηγός του είχε σοβαρές σκέψεις σφετερισμού. Συνεπώς δεν σκοπεύει μέσω του θριάμβου να τιμωρήσει τον Βελισάριο για αυτήν την στάση του. Αντιθέτως, διεξάγει μια επίδειξη όπου δηλώνει, με κάθε τρόπο, ότι είναι ο απόλυτος κυρίαρχος, στον οποίο ακόμα και ένας πολυνίκης στρατηγός οφείλει να συμπεριφερθεί ως ταπεινός δούλος του, να ζητήσει την ελεημοσύνη του, να αντιληφθεί την πραγματική θέση του, να λογοδοτήσει και να αποδείξει την νομιμοφροσύνη του. Κατά δεύτερο να υποδείξει τόσο στον Βελισάριο όσο και στο πλήθος, πως κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει την εξουσία του, είτε εσωτερικός εχθρός είτε εξωτερικός αντίπαλος, και επομένως ενδεχόμενες πράξεις, ή σκέψεις στασιασμού, όχι μόνο δεν είναι δυνατό να ευδοωθούν, αλλά παύονται άμεσα. Ο Βελισάριος αντιπροσωπεύει τον, εκλεκτό, Βυζαντινό, και ο Γελίμερος τον ξένο. Ακόμα, περαιτέρω, ο πρώτος τον εσωτερικό εχθρό και ο τελευταίος τον εξωτερικό αντίπαλο. Με τον, ίσως, πιο ξακουστό βυζαντινό στρατηγό εκείνης της περιόδου, 534 μ.Χ., τον Βελισάριο, να πράττει μια ενέργεια ταπείνωσης, υποδηλώνεται όχι μόνο πως ακόμα και ο πιο υψηλόβαθμος στρατιωτικός, είναι δούλος του Αυτοκράτορα, αλλά ότι ούτε και αυτός, ο οποίος κατάφερε να καταλύσει το Βανδαλικό Βασίλειο, δεν είναι σε θέση να σκεφτεί, να πράξει, και να αμφισβητήσει τον τελευταίο, πόσο μάλλον το απλό πλήθος, κάτι που ενδεχομένως να αποτελεί και υπενθύμιση για την Στάση του Νίκα. Αφού κάποιος πράξει τα δέοντα και αναγνωρίσει την θέση του, τότε μπορεί να επιδαψιλεύεται με τιμές. Έτσι, ο Γελίμερος αποκτά οικίες και μια αξιοπρεπέστατη ζωή στο Γαλατία, ενώ ο, συμμορφωμένος πλέον, Βελισάριος γίνεται ύπατος, που στην ουσία αποτελεί τον πραγματικό θρίαμβο της Αφρικανικής του εκστρατείας, και στρατηγός αυτοκράτωρ στην Ιταλική εκστρατεία. Ότι η υπατεία του Βελισαρίου αποτέλεσε τον πραγματικό θρίαμβο του, υποδεικνύεται από την περιγραφή του Προκοπίου για αυτήν και το πως παρουσιάζεται ο πρώτος²²². Μάλιστα, ότι ο

²²¹Σχετικά με την ενδυμασία του Γελίμερου, ήταν σύνηθες να απεκδύουν νικημένους βασιλείς και σφετεριστές από την χαρακτηριστική ενδυμασία τους, πρώτου πράξουν προσκύνηση, ήτοι *calcatio coli*. Ο Γελίμερος έφερε πορφυρή αμφίεση ενώ δεν σημειώνεται κάτι τέτοιο για τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.280-283. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.134,135. P. COYNE, *Priscian's De Laude Anastasii Imperatori*, McMater University, Hamilton, April 1988 (PhD Thesis) σελ.166. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.32. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.140. B. CROKE, "Poetry and Propaganda: Anastasius I as Pompey", GRBS 48, 2008 σελ.447-466

σελ.447-452,455. M. McCORMICK, *Eternal Victory* σελ.61

²²² «Ολίγω δὲ ὕστερον Βελισαρίῳ καὶ ὁ θρίαμβος κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ξυνετελέσθη. ἐς ὑπάτους γὰρ προελθόντι οἱ ξυνέπεσε φέρεσθαι τε πρὸς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐν τῷ δίφρῳ ὀχουμένῳ τῷ δήμῳ ῥιπτεῖν αὐτὰ δὴ ἐκεῖνα τοῦ Βανδύλων πολέμου τὰ λάφυρα. τὰ τε γὰρ ἀργυρώματα καὶ ζώνας χρυσᾶς καὶ ἄλλου πλοῦτου

Προκόπιος πράττει την συγκεκριμένη περιγραφή για τον εορτασμό της υπατείας του Βελισαρίου, πιθανότατα υποδηλώνει ένα ακόμα στοιχείο. Ότι γνώριζε πως ο θρίαμβος του 534 μ.Χ. δεν ήταν αφιερωμένος στον τελευταίο. Αλλά στον Ιουστινιανό Α' και στην υπογράμμιση της παντοδυναμίας του²²³. Άλλωστε, οι Αυτοκράτορες, μέσω των τελετών στον ιππόδρομο όπου επισφραγίζονταν η πίστωση των νικών τους, σκοπό είχαν να τονίσουν την κυριαρχία τους, και ακολούθως να επεκτείνουν τον σεβασμό και την υπακοή των υπηκόων τους. Τέλος, η σημαντική λεπτομέρεια που αποδεικνύει ότι ο θρίαμβος σκόπευε στην ταπείνωση του Βελισαρίου, ότι οι παρευρισκόμενοι θα το είχαν καταλάβει, αλλά και ότι ο ίδιος ο Προκόπιος είχε πλήρη γνώση της κατάστασης, γίνεται εμφανής από τα *Ανέκδοτα*, όπου ο συγγραφέας δηλώνει «Τῶν δὲ πρὸς τε Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ νεοχμωθέντων καὶ ταῦτά ἐστι. πάλαι μὲν ἢ σύγκλητος βουλή παρὰ βασιλέα ἰούσα τρόπῳ τοιῶδε προσκυνεῖν εἶθιστο. πατρικίος μὲν τις ἀνὴρ παρὰμαζὸν αὐτοῦ προσεκύνει τὸν δεξιόν. βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ καταφιλήσας τῆς κεφαλῆς ἐξίει, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες γόνυ κλίναντες βασιλεῖ τὸ δεξιὸν ἀπηλλάσσοντο. βασιλίδα μέντοι προσκυνεῖν οὐδαμῇ εἶθιστο. παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιούμενοι οἱ τε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ πατρικίων ἀξίωμα εἶχον ἔπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν δὲ καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν σφίσι τετανυσμένων τῷ χεῖλει ποδὸς ἐκατέρου ἀψάμενοι ἐξανίσταντο. οὐδὲ γὰρ ἢ Θεοδώρα τὴν ἀξίωσιν ἀνεδύετο ταύτην, ἢ γε καὶ τοὺς πρέσβεις προσίεσθαι Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων, χρήμασί τε αὐτοὺς δωρεῖσθαι, ὥσπερ ὑπ' αὐτῇ κειμένης τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, οὐδαμῇ ἀπηξίου, πράγμα πῶποτε οὐ γεγονὸς ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου. καὶ πάλαι μὲν οἱ τῷ βασιλεῖ συγγενόμενοι αὐτόν τε βασιλέα καὶ τὴν γυναικα βασιλίδα ἐκάλουν, ἀρχόντων τε τῶν λοιπῶν ἕκαστον ὅπῃ αὐτῷ ἀξιώματος πέρι τὰ παρόντα ἔχοι. ἦν δὲ τις τούτοις ὁποτέρῳ ἐς λόγους συμιμίξας βασιλέως ἢ βασιλίδος ἐπιμνησθεῖν, ἀλλ' οὐ δεσπότην τε ἀποκαλοῖν καὶ δέσποιναν, ἢ καὶ μὴ δούλους τῶν τινος ἀρχόντων ὀνομάζειν πειρῶτο, τοσοῦτος δὲ ἀμαθῆς τε καὶ τὴν γλῶτταν ἀκόλαστος ἐδόκει εἶναι, καὶ ἄτε ἡμαρτηκῶς τὰ πικρότατα καὶ ὕβρισας ἐς οὐς ἤκιστα ἐχρῆν ἐνθένδε ἀπῆναι»²²⁴.

Βανδιλικοῦ πολὺ τι χρῆμα ἐκ τῆς Βελισαρίου ὑπατείας ὁ δῆμος ἤρπασε, καὶ τι τῶν οὐκ εἰωθότων ἀνανεοῦσθαι τῷ χρόνῳ ἔδοξε». PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.282,283

²²³ Η συγκεκριμένη παρουσίαση του Βελισαρίου, ότι εκκινεί από την οικία του, δεν φέρει αλυσίδες και είναι επικεφαλής της πομπής, και σε συνδυασμό με τον προσεκτικό τρόπο που σκιαγραφείται το γεγονός από τον Προκόπιο, όπως ότι δεν δηλώνει ολοφάνερα πως ο Βελισάριος αναγκάστηκε να πράξει μια *calcatio coli* και ότι ο Ιουστινιανός Α' δεν φορά λώρο, προσφέρουν στον συγγραφέα την δυνατότητα να απεικονίσει τον θρίαμβο ως εξύμνηση του στρατηγού. Μάλιστα, ο Προκόπιος, με περίτεχνο λογοτεχνικό τρόπο, μαγνητίζει τον αναγνώστη καθώς το μεγαλύτερο μέρος της περιγραφής επικεντρώνεται στον Βελισάριο, στην πορεία του και ότι αυτή αντηχούσε στην ρωμαϊκή παράδοση. Αντιθέτως, στο σημαντικό σημείο της προσκύνησης, προσφέρει μόνο λίγες γραμμές, την οποία περικλείει με ποικίλες αναφορές όπως για τους Ιουδαϊκούς θησαυρούς και την μονολογία του Γελίμερου. Κατά αυτόν τον τρόπο αποσπά την προσοχή του ακροατηρίου, και κυρίως κατά την κρίσιμη σκηνή της ικεσίας, στην οποία μέσω του μονόλογου του Γελίμερου αποστρέφει τον προβολέα από τον Βελισάριο. Το γεγονός ότι δεν αρνείται να σημειώσει την ικεσία του Βελισαρίου και ότι αναφέρει πως η πομπή δεν πραγματοποιήθηκε με τον ακριβή τρόπο που γινόταν στα ρωμαϊκά χρόνια, οφείλεται στο γεγονός ότι ο Προκόπιος συγγράφει μια πραγματεία έπειτα από Αυτοκρατορική διαταγή. Ως εκ τούτου, μια ολοκληρωτική παράλειψη στοιχείων που τονίζουν το κύρος του Ιουστινιανού Α' δεν ήταν δυνατό να ευοδωθεί. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.276-283

²²⁴ Παρόμοια άποψη με τον Προκόπιο, αναφορικά με την υπατεία του Βελισαρίου, εκφέρει και ο Ιορδάνης στα *Ρομάνια*. Σχετικά με την απεικόνιση της *calcatio coli* στα νομίσματα, συνέχισε να υφίσταται, και να έχει κύριο ρόλο, τουλάχιστον, και στον 5^ο αιώνα. Επίσης, απεικονιζόταν και σε αρκετά μνημεία του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα. Λαμβάνοντας υπόψη και τις πηγές, γίνεται αντιληπτό πως η συγκεκριμένη ενέργεια δεν θα ήταν σπάνια στο ακροατήριο του 6^{ου} αιώνα. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος δεν αντέδρασε να παρουσιαστεί, και κατ' επέκταση να ενεργήσει, με αυτόν τον τρόπο, πιθανότατα θα οφειλόταν ότι μέσω της συγκεκριμένης στάσης του, θα

Η ανάκληση του Βελισάριου στην Κωνσταντινούπολη και ο θρίαμβος που τελέστηκε, ολοκλήρωσαν την αποστολή του στρατηγού²²⁵. Η ταχεία, επιτυχημένη εκστρατεία του, του εξασφάλισε τη φήμη ενός ικανοτάτου στρατηγού, ενώ καρπώθηκε μεγάλη δόξα.

απεδείκνυε πως ήταν νομιμόφρων, και, κυρίως, ότι οι λασπολογίες που του επιρριφθήκαν ήταν ψευδείς. Λογικά, θα είχε διεξαχθεί μια συζήτηση περί της νομιμοφροσύνης του και των ενεργειών που όφειλε να έπραττε σε περίπτωση που επιθυμούσε να υποδείξει την θέση του υπέρ του Αυτοκράτορα. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη το γράμμα του Φάρα στον Γελίμερο, στα πλαίσια της προσπάθειας παράδοσης του τελευταίου στους Βυζαντινούς όταν είχε καταφύγει στο όρος Παπούα, σημειώνεται ότι «δέ σοι και τὸ «Ξυन्दούλω Βελισαρίω εἶναι ὑπερβολή τις ὕβρεως φαίνεται. ἄπαγε, ὦ βέλτιστε Γελίμερ». Απλουστερά, εάν ο Γελίμερος παραδοθεί, τότε θα γίνει σκλάβος του Αυτοκράτορα, όπως είναι ήδη ο Βελισάριος. Ο Γελίμερος εντέλει παραδίδεται, όπου εν συνεχεία, πράττει, και μαζί με τον Βελισάριο, μια *calcatio coli*. Επίσης, το γράμμα του Φάρα, όπως παραδίδεται, είναι δομημένο από τον Προκόπιο. Άρα ο τελευταίος, όχι μόνο δηλώνει ότι ο Βελισάριος είναι δούλος του Ιουστινιανού Α', αλλά και το γεγονός ότι και ο Γελίμερος τελικά αποδέχεται να γίνει και αυτός δούλος, ίσως, η όλη αφήγηση, να υποδεικνύει ένα ακόμα στοιχείο πως ο Προκόπιος γνώριζε το πραγματικό νόημα του θριάμβου. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγορίες που εξαπολύει ο Προκόπιος στον Βελισάριο στα *Ανέκδοτα*, όπου αναφέρονται και στην υπόδουλη στάση του προς το καθεστώς, και ότι ο τελευταίος δέχθηκε να παρουσιαστεί ενώπιον όλων ως δούλος, ενδεχομένως, δημιουργείται ένα άλλο στοιχείο για το νόημα του θριάμβου και την γνώση που είχε ο συγγραφέας για αυτό. Χαρακτηριστικά και η *calcatio coli* που πράττει προς την Αντωνίνα όταν μαθαίνει ότι χαρίστηκε η ζωή του από αυτήν και την Θεοδώρα, υποδεικνύει την ταπείνωση του προς το καθεστώς, με τον Προκόπιο στη συνέχεια να αναφέρει ότι ο Βελισάριος δεν στασίασε, παρά το γεγονός ότι του συμπεριφέρονταν σαν δούλο. Σύμφωνα με τον B. Rubin, το γεγονός ότι οι νικημένοι Βάνδαλοι δεν φυλακίστηκαν, ή φονεύθηκαν, οφειλόταν στο μισθοφορικό σύστημα της Αυτοκρατορίας, τους οποίους θα χρησιμοποιούσε ως πολεμιστές. Η παροχή μιας εύπορης ζωής στον Γελίμερο, αντικατοπτρίζει το Ιουστινιάνειο πνεύμα, με βάση το οποίο τα σφάλματα ναί μεν κοστίζουν μια θέση, αλλά όχι και την ζωή. Άλλωστε, παρόμοια, καλή, τύχη, θα έχει και ο έτερος σιδηροδέσμιος Ρήγας, Ουΐτιγγης. Τέλος, η φράση που εκστομίζει ο Γελίμερος, με βάση τον Προκόπιο, «ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης», ενδεχομένως στοχεύει στον, πολέμιο του συγγραφέα, Ιουστινιανό Α', ως μορφή ειρωνείας, ο οποίος πράττει πομπώδεις ενέργειες, οι οποίες σκοπό έχουν να τονίσουν την υστεροφημία του. Ωστόσο, πολλές φορές δεν πετυχαίνουν. Χαρακτηριστικά, η κατάσταση στην Βανδαλική Αφρική, καθώς το βιβλίο που αναφέρεται στους Βανδαλικούς πολέμους, ολοκληρώνεται με περιγραφές συνωμοσίας, δολοφονίας, εμφυλίου, σπαραγμούς και μια, εντέλει, πύρρειο νίκη εναντίον των Μαυρούσιων. Συνεπώς, οι ενέργειες του Ιουστινιανού Α', αλλά και ο ίδιος είναι δέσμοι της ματαιότητας του, ιδίως όσο αφορά τον Βανδαλικό πόλεμο. PROCOPPIUS, *History*, vol. II σελ.270-273,276-283 και σελ.284-459 για την σπαρακτική κατάσταση στην Βανδαλική Αφρική μετά την αποχώρηση του Βελισαρίου. PROCOPPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.48-53,354-357. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.134,135. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.138. FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, *In Laudem Iustini Augusti Minoris Libri IV*, σελ.33,44,51,52,119,120,157,158. IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres* σελ.55,56. *Anthologia Graeca*, vol. III (Buch IX-XI) σελ.392. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.140,200,219. P. COYNE, *Priscian's De Laude Anastasii Imperatori* σελ.53,165-168 *The Chronicle of Marcellinus* σελ.32,44,45. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.404. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.634. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.373. H. BÖRM, "Justinians Triumph" σελ.63-75. B. CROKE, "Poetry and Propaganda" σελ.447-452,455. K. HAARER FIONA, *Anastasius I: Politics and Empire in the Late Roman World*, [ARCA 46], Francis Cairns Ltd, Great Britain 2006 σελ.26,27,278. RUBIN B., *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.31-33. M. BEARD, *The Roman Triumph* σελ.3128-321. S.G. MacCORMACK, *Art and Ceremony* σελ.73-78,252 και plate 23. M. McCORMICK, *Eternal Victory* σελ.56-58,61,63-68,96,124-129. C. W. MALONE, "Violence on Roman Imperial Coinage", *JNAA* 20, 2010 σελ.66-68. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.152-165. A. KALDELLIS, "Procopius's Vandal War" σελ.13-21. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 141. A. CAMERON, *Procopius* σελ.138. M. WHITBY, "Army and Society" σελ.525. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.211, υποσημ.1. A.D. LEE., *War in Late Antiquity* σελ.68,69

²²⁵To *Liber Pontificalis* συγχέει τα γεγονότα, καθώς σημειώνει πως ο Βελισάριος στάλθηκε εναντίον των Βανδάλων μετά την πρώτη ιταλική εκστρατεία του. PROCOPPIUS, *History*, vol. II σελ.276-283 IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.403. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.137. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.200. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45. *Zachariah of Mitylene* σελ. 263. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.198. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.319

Συνοψίζοντας την δράση του Βελισαρίου στην Βανδαλική εκστρατεία, παρατηρείται η τακτική σκέψη του να κάνει ευρεία χρήση του ιππικού και να περιορίσει τον ρόλο του πεζικού, γνωρίζοντας πως η αιχμή του πολεμικού του δόρατος είναι το ισχυρό ιππικό του, το οποίο μπορεί να ανταπεξέλθει, και, του Βανδαλικού στρατού. Επιπροσθέτως, μνεία χρίζουν οι πολεμικές τακτικές που υιοθέτησε στις μάχες, όπως και η επιτυχής προσπάθεια επιβολής της εξουσίας του με σκοπό την αποφυγή περιστατικών απειθαρχίας, υποδεικνύοντας ότι ήταν αποφασισμένος να εξαλείψει ενέργειες που θα οδηγούσαν σε αρνητικά αποτελέσματα, με οποιονδήποτε τρόπο. Χαρακτηριστικά, δεν θεώρει τους άνδρες του κατώτερους από αυτόν, τους αναφέρει ως «ξυνάρχοντες»²²⁶ και «ἄνδρες συστρατιῶται»²²⁷, στάση που οφείλει να έχει ένας ορθός και συνετός στρατηγός προς τους πολεμιστές του σύμφωνα με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*²²⁸, ενώ στις ομιλίες του δεν λείπουν στρατιωτικά γνωμικά, παραινήσεις και προσπάθειες σμίλευσης του ηθικού των ανδρών του. Επίσης, αξία αναφοράς χρίζουν η προσεκτική στάση που υιοθέτησε προς τον τοπικό πληθυσμό, η ανοχή που επέδειξε προς τους παραδιδόμενους Βανδάλους, κάτι που πιθανότατα οφειλόταν στην προσπάθεια του να τους φέρει προς το μέρος του, αλλά και η επιφυλακτική και ανεκτική θέση που κράτησε σε σχέση με το ζήτημα του Αρειανισμού, το οποίο αποτελούσε και έναν από τους λόγους που ο Ιουστινιανός Α΄ αποφάσισε την εκπόνηση της Βανδαλικής εκστρατείας. Ιδιαίτερα, η απόφαση του Βελισαρίου να μην τονίσει καθόλου το θρησκευτικό στοιχείο ως ένα από τα αίτια της επιχείρησης, είχε ως σκοπό να μη επηρεάσει την ευταξία των στρατευμάτων του και την διεξαγωγή της εκστρατείας, καθώς αρκετοί άνδρες του, μεταξύ άλλων οι Έρουλοι, ήταν Αρειανοί, όπως και διάφοροι γηγενείς. Από την άλλη, παρατηρείται ότι κάνει έκκληση στην κληρονομία της Βυζαντινής κυριαρχίας και στον παρατεταμένο αυτοπροσδιορισμό μεταξύ των γηγενών ως Ρωμαίων, στην προσπάθεια του να τους προσεταιρίσει. Η ευταξία που προκύπτει και η οποία οφείλεται στις παραινήσεις του Βελισαρίου, δικαιώνουν την στάση που υιοθέτησε στην εκστρατεία. Εκτός των άλλων, γίνεται αντιληπτή τόσο η διοικητική ικανότητα και ευχέρεια του, όπου σε συνδυασμό με την αξιόλογη προσωπική φρουρά του δε διστάζει να αναθέτει αποστολές στους υπασπιστές και δορυφόρους του, όσο και η, γενική, στρατηγική σκέψη και ορθότητα που εμφάνισε, για παράδειγμα ο τρόπος μετάβασης του στρατού από την Καπούτβαδα προς την Καρχηδόνα. Το θάρρος, η ανδρεία, η αρετή της ψυχής, η ορθή κρίση, η σωστή παρατήρηση, η προσεκτικότητα και η εκμετάλλευση της στιγμής υπό την σκέπη του δίκαιου και της σύνεσης είναι αυτά τα οποία, σύμφωνα με τον Βελισάριο, οδηγούν στο επιθυμητό αποτέλεσμα και τα οποία πρέπει να υιοθετούνται από τον καθένα. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να παραδίδεται στο ακαταμάχητο πάθος, στην υπερβολή και στην έπαρση. Ναι μεν η προσπάθεια είναι σκληρή και απαιτεί προσοχή, ωστόσο το αποτέλεσμα οδηγεί στην ευχαρίστηση και στην ολοκλήρωση. Τέλος, η προνοητικότητα και η διορατικότητα του στρατηγού κάνουν πάλι την εμφάνιση τους, στοιχεία, τα οποία, μαζί με τα παραπάνω, αποτελούσαν βασικά χαρακτηριστικά του, όπως θα φάνει και στις μετέπειτα εκστρατείες του. Από πλευράς Βανδάλων, και κυρίως του Γελίμερου, αυτοί εντοπίζονται μη αποτελεσματικοί διοικητικά, τακτικά και στρατιωτικά να αντιμετωπίσουν τους Βυζαντινούς, λόγω, και, της μη ικανότητας τους. Ως προς αυτό, παρατηρείται ότι ο Προκόπιος προδιαθέτει τον αναγνώστη αναφορικά με την πολεμική

²²⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.136,137

²²⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.160,161

²²⁸ *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.268-271

κατάρρευση των Βανδάλων και την μετέπειτα νίκη του Βελισαρίου, καθώς στην αρχή του βιβλίου των Βανδαλικών πολέμων, σημειώνει τις συνεχόμενες ήττες που δέχθηκαν, σε σημείο που οι τοπικές βαρβαρικές φυλές της Μαυριτανίας να γίνουν ικανές να περιορίσουν την εδαφική έκταση της επικράτειας τους και να επιδείξουν υψηλότερη πολεμική τακτική και μαχητική δύναμη, και τους Βανδάλους να παρουσιάζονται ανίκανοι πολεμικά και αδυνατώντας να φέρουν λύση στα σχέδια των αντιπάλων τους. Αυτό υποδεικνύει τόσο την έλλειψη ικανών προσώπων μεταξύ των, καθώς δεν είναι σε θέση να συγκρατήσουν την πτώση του Βασιλείου τους, όσο και την αδυναμία της πολεμικής ισχύος τους, με τον Προκόπιο χαρακτηριστικά να αναφέρει «οὔτε γὰρ ἀκοντισταὶ οὔτε τοξόται ἀγαθοὶ ἦσαν οὔτε πεζοὶ ἐς μάχην ἰέναι ἠπίσταντο, ἀλλ' ἵππεῖς τε ἦσαν ἅπαντες, δόρασί τε ὡς ἐπὶ πλεῖστον καὶ ξίφεσιν ἐχρῶντο, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἄποθ' ἔν τε οὐδὲν ἐργάζεσθαι κακὸν τοὺς πολεμίους οἴοι τε ἦσαν»²²⁹. Αυτή η αναφορά του συγγραφέως, σε συνδυασμό με τις παρεκβάσεις και τις προλήψεις που κάνει αναφορικά με την εκστρατεία του 468 μ.Χ. και την αναλογική σύνδεση της με την μάχη στο Δέκιμο, την εγκωμιαστική του πρόταση προς τους Ιπποτοξότες στην αρχή του έργου του²³⁰, και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος έκανε ευρεία χρήση ιππικού/ιπποτοξοτών στην Περσία ενώ και κατά την αποστολή του στην Βανδαλική Αφρική αποφάσισε να έχει μαζί του τέτοιες μονάδες, προδιαθέτουν τόσο για την έκβαση μιας ενδεχόμενης, χερσαίας, μάχης ανάμεσα στους αποτελεσματικούς Βυζαντινούς ιππείς και τους υποδεέστερους οπλικά Βανδάλους, όσο και για την, εντέλει, επιτυχή εκστρατεία του, παρά τον μικρό αριθμό στρατιωτών τον οποίο είχε στη διάθεση του. Τα συγκεκριμένα, όπως και η μνεία του Προκοπίου προς τον Βελισάριο, και, εν γένει, τα όσα έχουν αναφερθεί στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, οδηγούν στην εκφορά μιας επιπρόσθετης άποψης περί της στρατηγικής και διοικητικής ικανότητας του τελευταίου, όπως αυτή παρουσιάζεται στο έργο του ιστορικού αναφορικά με τους Βανδαλικούς πολέμους. Στο εισαγωγικό τμήμα του Τρίτου Βιβλίου, κεφάλαια 1 έως 8²³¹, αρχικά αναφέρονται διάφοροι Βυζαντινοί Αυτοκράτορες και στρατηγοί σχετικά με την ορθή δράση τους και την σπουδαία διοικητική και στρατηγική ικανότητα τους. Μετέπειτα σημειώνεται η ανικανότητα του Βασιλίσκου και η παταγώδης αποτυχία του στην εκστρατεία του 468 μ.Χ εν αντιθέσει με τον Γκιζέριχο. Χαρακτηριστικά, δηλώνεται τόσο η ικανότητα του τελευταίου στην πολεμική τέχνη και στην ηγεσία, όσο και η θριαμβευτική νίκη που σημείωσε έναντι του Βασιλίσκου, του οποίου η ήττα οφειλόταν στην ολιγωρία του να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες, και στην αδυναμία του εμπρός στα προβλήματα. Συνεπώς, δημιουργείται η σκέψη ότι η συντριβή του προέκυψε λόγω της αδυναμίας του, και της εν γένει ανικανότητας του ως στρατηγός, και στην, αντιστρόφως, ικανότητα του Γκιζέριχου. Τα εν συνεχεία κεφάλαια του έργου, που αναφέρονται στην εκστρατεία του Βελισαρίου και στην νίκη του εναντίον του Γελίμερου, παρουσιάζουν τον πρώτο ως ικανότατο διοικητή και στρατηγό που ενεργεί με λογικό και ορθό τρόπο, χωρίς να υποτάσσεται σε ποικίλες αγκυλώσεις, καταφέρνοντας παράλληλα να συγκρατήσει τους στρατιώτες του από τις αδυναμίες που εμφανίζονται κατά την διάρκεια της μάχης. Από την άλλη, ο Γελίμερος απεικονίζεται μη ικανός στρατηγικά και αδύναμος να διοικήσει ορθά το στράτευμα του, ολιγωρώντας να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες, και παραδιδόμενος στα κωλύματα που εμφανίζονται μπροστά του. Ως εκ τούτου δημιουργούνται οι εξής αντίθετες κατηγορίες.

²²⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.80-83

²³⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.4-9

²³¹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.2-83

Αυτές του Βασιλίσκου με του Γκιζέριχου, του Βελισαρίου με τον Γελίμερο, του Βασιλίσκου με τον Βελισάριο, του Γκιζέριχου με τον Γελίμερο, του Γκιζέριχου και του Βελισαρίου με τους Βασιλίσκο και Γελίμερο, και τέλος αυτή των ικανών Βυζαντινών Αυτοκρατόρων, στρατηγών, Γκιζέριχου και Βελισαρίου σε σχέση με τους Βασιλίσκο και Γελίμερο. Συνεπώς, αναφορικά με το ερώτημα για το εάν η στρατιωτική ικανότητα και διοικητική ορθότητα του Βελισαρίου ή η τύχη είναι αυτή που οδηγεί στην νίκη, η απάντηση είναι προφανής. Ενδεχομένως, για αυτό τον λόγο ο Προκόπιος, στην μάχη στο Δέκιμο αναφέρει πρώτα την δράση των Βανδάλων και πως, ενώ εν αρχή η νίκη φαινόταν να βρίσκεται στα χέρια τους, αυτή εν τέλει πηγαίνει στους Βυζαντινούς. Δηλαδή, σκοπός του είναι να υποδείξει τα στρατηγικά τους λάθη και την αδυναμία ηγεσίας που είχαν. Το ότι η ορθή σκέψη και η σωστή κρίση, στοιχεία τα οποία όχι μόνο δεν ποδηγετούνται από αδυναμίες και κωλύματα, αλλά είναι αυτά που οδηγούν στην νίκη, εντοπίζονται στην ομιλία του Βελισαρίου πριν την μάχη στο Τρικάμαρο. Συνεπώς η άποψη, μεταξύ άλλων, των A. Kalldelis και S. Raven ότι η νίκη του Βελισαρίου οφειλόταν, κυρίως, στην τύχη και όχι στην προσωπική του δράση δεν είναι απροβλημάτιστη²³². Άλλωστε, με βάση τα γραφόμενα του Προκοπίου, και η νίκη του Γκιζέριχου οφειλόταν στην τύχη. Επίσης, ο Βελισάριος να μην απεικονίζεται να έχει πολλά αξιόπαινα χαρακτηριστικά, ωστόσο δεν παρουσιάζεται χωρίς αδυναμίες. Όπως και εντέλει ο Γελίμερος δεν είναι, εντελώς, κενός από θετικά γνωρίσματα. Σίγουρα δεν πρέπει να αποκλεισθεί εντελώς ο παράγοντας της τύχης, ωστόσο, από την άλλη, δεν πρέπει να μετριαστεί ο ρόλος του Βελισαρίου. Άλλωστε, η τύχη βοηθά τον Βελισάριο λόγω της στάσης που υποδεικνύει κατά την συνολική πορεία της εκστρατείας, ενώ εγκαταλείπει τον Γελίμερο λόγω των ενεργειών του, και, στην μάχη. Συγκεκριμένα, ο Βελισάριος έχει επίγνωση των αδυναμιών προς τις εξωτερικές περιστάσεις, προσπαθεί να εξουδετερώσει, ή να μειώσει, τις επιπτώσεις των παραγόντων, ενώ πράττει ενέργειες υπέρ της δικαιοσύνης και του Θεού. Εν κατακλείδι, ο Προκόπιος δεν εξυμνεί, με υποκειμενικό τρόπο, τον Βελισάριο, ενώ η επιτυχία του οφειλόταν στην προσωπική ικανότητά του, υποβοηθούμενη, ίσως, σε κάποιο βαθμό από την τύχη, την οποία όμως ο Βελισάριος δεν άφησε ανεκμετάλλευτη, όπως και ο Γκιζέριχος, εν αντιθέσει με τους Γελίμερο και Βασιλίσκο. Επομένως, η δράση του Βελισαρίου στην Αφρική αποτελεί εικόνα, ακόμα και πρότυπο, ενός ικανού στρατηγού, ενώ η τύχη έχει κυρίως συμβολικό χαρακτήρα, ήτοι ένα μέσον του Προκοπίου ώστε να εξηγήσει σε λογοτεχνικό τρόπο το αποτέλεσμα. Ίσως και γι αυτό ο τελευταίος στην αρχή να αναφέρει διάφορους ικανούς στρατηγούς. Η ανάγκη ενός ικανού στρατηγού, γνώρισμα που φέρει ο Βελισάριος, γίνεται αντιληπτή μετά την ανάκληση του, καθώς στην Αφρική θα ξεσπάσουν εξεγέρσεις και καταστάσεις σπαραγμού, με τους διοικητές της εκεί περιοχής να αδυνατούν να χαλιναγωγήσουν την κατάσταση, ενώ η σύντομη επανεμφάνιση του Βελισαρίου οδηγεί στην υποχώρηση των επαναστατών και στον τρόπο των Μαυρούσιων. Με τον Προκόπιο να σημειώνει πως η κατάσταση εκτραχύνθηκε λόγω της απουσίας ενός ικανού στρατηγού και ορθού διοικητή. Ολοκληρώνοντας, τόσο στην μάχη στο Δέκιμο, όσο και στο Τρικάμαρο, πρέπει να τονισθεί ότι οι νίκες οφειλόταν στην ορθή διοίκηση και τακτική του Βελισαρίου. Άλλωστε, το γεγονός ότι οι τακτικές που ακολουθεί αναφέρονται χαρακτηριστικά στο σημαντικότερο πολεμικό εγχειρίδιο του 6^{ου} - 7^{ου} αιώνα, και μάλιστα πολλές φορές κατά γράμμα, ήτοι το *Στρατηγικό του Μαυρικού*, το οποίο είναι και μεταγενέστερο του Βελισαρίου, αποτελεί μια ισχυρή απόδειξη περί της

²³² A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea. Tyranny, History and Philosophy at the End of Antiquity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2004 σελ.176-189. S. RAVEN, *Rome in Africa* σελ.210

ορθής στρατηγικής και δράσης του τελευταίου. Εξάλλου, όπως χαρακτηριστικά τονίζει και το εν λόγω έργο, κανένας δεν μπορεί να νικήσει τον αντίπαλο χωρίς τακτική και στρατηγική, ενώ η διαφορά στην ηγεσία είναι αυτή που ξεχωρίζει τον νικητή από τον ηττημένο²³³.

²³³ Βλέπε και γενικά όλο το συγκεκριμένο κεφάλαιο για την στρατιωτική και διοικητική δράση και ικανότητα του Βελισαρίου, σχετικά με εάν αυτή ήταν ορθή ή ότι η επιτυχία του οφειλόταν στην τύχη. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.όλο. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.110-127,130-143,228-233,238,239,244,245,247,248,249,256,257,268-271,302-305,312-321,436,437,456-459,480-485. *Zachariah of Mitylene* ελ. 263,264. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.371-373. W. E. KAEGI, "Arianism" σελ.24-29,31-37. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42-44,47. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ. 43-45. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ. σελ.118-124,127-129,131,133,135,137-139,141,142,145-147,153-157. C. WHATELY, *Descriptions of Battle* σελ.188-199,203-210,212-214,216. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.400-404,407. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-80. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.38,39,46-48,51-53,58. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.23,28,30-33. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.42,43,57,58,60,61,75,76-84. C. F. PAZDERNIK, «Procopius and Thucydides» σελ.161,162,166,167,171,182. A.D. LEE, "Warfare and the State", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.398,399

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΠΡΩΤΗ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Η επιτυχημένη και σύντομη εκστρατεία του Βελισαρίου στην Βανδαλική Αφρική, σμίλευσε σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την φήμη του ικανού στρατηλάτη. Κατά την επιστροφή του στην *Βασιλίδα των πόλεων*, ένας νέος πόλεμος ευρίσκετο προ των πυλών, αυτός εναντίον των Οστρογότθων στην Ιταλία.

5.1. Τα Αίτια του Πολέμου

Τα αίτια του πολέμου εντοπίζονται στο εχθρικό περιβάλλον στο οποίο ευρίσκετο η φιλοβυζαντινή κόρη του αποθανόντος *Ρήγα* του Οστρογοθικού Βασιλείου Θεοδωρίχου, Αμαλασούνθα. Η τελευταία, ασκώντας την αντιβασιλεία του ανηλίκου υιού της Αθαλαρίχου, επιζήτησε την αρωγή του Ιουστινιανού Α΄, λόγω του θανάτου του πρώτου και του εχθρικού κλίματος που επικρατούσε. Ωστόσο η δολοφονία της από τον, πρόσφατο *συμβασιλέα*, Θευδάτο, τον Απρίλιο του 535 μ.Χ., και η εν συνεχεία εχθρική μεταστροφή του προς τον *Αυτοκράτορα*, οδήγησε στην αντίδραση του τελευταίου, ο οποίος, αποφάσισε ως μόνη λύση την κήρυξη του πολέμου²³⁴.

5.2. Η Πρώτη Φάση της Εκστρατείας και ο Ρόλος του Βελισαρίου

Ο Ιουστινιανός Α΄, στην χαραυγή του πολέμου, θα διατάξει τον Μούνδο να επιτεθεί στη Δαλματία, ενώ απέστειλε τον Βελισάριο στη Σικελία. Αναφορικά με τον στρατό του τελευταίου, αυτός αποτελείτο από ένα σύμπλεγμα τακτικού στρατού και *Φοιδεράτων*, πεζικάριων και ιππέων, που αριθμούσε 4.000 άνδρες. Σχετικά με τους αξιωματικούς που συμπεριλήφθησαν, αυτοί ήταν οι Βαλεντίνος, Μάγνος και Ιννοκέντιος ως διοικητές του ιππικού, ενώ η ηγεσία του πεζικού ανήκε στους Ηρωδιανό, Παύλο, Δημήτριο και Ουρσικίνο. Επίσης, στο στράτευμα προστεθήκαν 3.000 Ίσαυροι, των οποίων αρχηγός ήταν ο Ένης, 200 Ούννοι και 300 Μαυρούσιοι. Με βάση την αναφορά του *Προκοπίου* ότι «*ἄρχοντες δὲ ἦσαν λόγιμοι μὲν Κωνσταντῖνός τε καὶ Βέσσας, ἐκ τῶν ἐπὶ Θράκης χωρίων, Περάνιος δὲ ἐξ Ἰβηρίας*»²³⁵ υποδεικνύεται πως αυτοί οι τρεις είχαν την ανώτερη θέση

²³⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.14-69. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.136,137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45. AGNELLUS, "Consularia Italica", *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1892 σελ.333. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.131. Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Πέτρος Πατρίκιος - Ο Βυζαντινός διπλωμάτης αξιωματούχος και συγγραφέας*, [Ιστορικές Μονογραφίες 7], Ιστορικές εκδόσεις ΣΤ. Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1990 σελ.49-54,57-87. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie und Westpolitik Justinians: Der Friedensplan des Jahres 540", *From Late Antiquity to Early Byzantium: Proceedings of the Byzantinological Symposium in the 16th International Eirene Conference*, (ed.) V. Vavřínek, Academia, Praha 1985 σελ. 41,42. R. BROWNING, *Justinian* σελ.150,151. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.150,151. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.213-215. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.74-76. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.95-98. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.136-138. Για μια λεπτομερή πορεία των διπλωματικών επαφών και πως ο Ιουστινιανός Α΄ επέλεξε τον πόλεμο βλέπε Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Πέτρος Πατρίκιος - Ο Βυζαντινός διπλωμάτης αξιωματούχος και συγγραφέας*, [Ιστορικές Μονογραφίες 7], Ιστορικές εκδόσεις ΣΤ. Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1990

²³⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.42,43

μεταξύ των διοικητών του στρατού. Όπως στην Βανδαλική εκστρατεία, έτσι και τώρα, ο Βελισάριος τέθηκε «στρατηγός δὲ αὐτοκράτωρ»²³⁶ της επιχείρησης, και ως εκ τούτου συμμετείχε η προσωπική του φρουρά, ο Προκόπιος, η Αντωνίνα, αλλά και ο υιός της, ο οποίος είχε υιοθετηθεί από τον Βελισάριο, Φώτιος. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι οι ανώτεροι αξιωματικοί ήταν Θράκες, ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι ο Βελισάριος καταγόταν από την εκεί περιοχή και συνεπώς, μέσω αυτού, να προωθούνταν μια ομαλή συνεργασία και ευταξία μεταξύ των διοικητών. Αλώστε στην σχετικά απομακρυσμένη, από την Κωνσταντινούπολη, Ιταλία, θα μπορούσαν εύκολα να δημιουργηθούν ρήγματα διοίκησης από αξιωματικούς που δεν συμπαθούσαν, ή διαφωνούσαν με τον Βελισάριο, ακόμα και αν ο τελευταίος είχε τεθεί «στρατηγός δὲ αὐτοκράτωρ», κάτι που όπως αποδείχθηκε, και θα αποδειχθεί, δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο. Ολοκληρώνοντας, λαμβάνοντας υπόψη την αναφορά του Βελισαρίου περί 10.000 στρατιωτών στο γράμμα που απέστειλε στον Αυτοκράτορα κατά το μεσοδιάστημα της πολιορκίας της Ρώμης από τους Οστρογόθους, και τους στρατιώτες που εγκατέστησε στις κατά τόπους πόλεις χωρίς όμως να αναφέρεται ο επακριβής αριθμός τους, υπολογίζεται πως οι σωματοφύλακες του θα ήταν από 2.500 μέχρι 4.000²³⁷.

Ο Ιουστινιανός Α' συμβούλεψε τον στρατηγό να προσποιηθεί ότι στόχος της αποστολής ήταν η Καρχηδόνα, ενώ, μόλις θα έφθανε στην Σικελία, να αποβιβαζόταν στο νησί με το πρόσχημα ότι υπήρχε κάποιος λόγος, και εν συνεχεία, εάν δεν έβρισκε αντίσταση, να καταλάμβανε την περιοχή. Διαφορετικά, να εγκατέλειπε το εγχείρημα, πλέοντας τάχιστα προς την Λιβύη ώστε να μην δοθεί πρόσχημα υποψίας και κατηγορίας²³⁸. Παρατηρείται ότι ο Ιουστινιανός Α', έχοντας αναγνωρίσει το πλεονέκτημα της παραπλάνησης και του αιφνιδιασμού σε μια εκστρατεία, κατά παρόμοιο τρόπο είχε ενεργήσει και στην Βανδαλική επιχείρηση²³⁹, επιδίωκε, με αυτό το σχέδιο, να καταλάβει με μια αιφνιδιαστική κίνηση το νησί, και να βρει τους Οστρογόθους απροετοίμαστους εμπρός της εισβολής. Σύμφωνα με τον H. Wolfram, το προσεκτικό σχέδιο του Αυτοκράτορα υποδεικνύει την αβεβαιότητα του σχετικά με την πολεμική αντίσταση των

²³⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45

²³⁷ Αξιοσημείωτο είναι ότι όπως στην Βανδαλική εκστρατεία, έτσι και στην Ιταλική επιχείρηση, ο Προκόπιος διαχωρίζει τα μέλη του τακτικού στρατού, τους Ίσαυρους, τους Ούννους, τους Μαυρούσιους και, τέλος, τους σωματοφύλακες, όπως και τους διοικητές τους. Μάλιστα ο T. Λουγγής, αυτή τη φορά, αποδέχεται τον διαχωρισμό του Προκοπίου, χωρίς να διαφωνεί, όπως είχε πράξει στην Βανδαλική εκστρατεία, ασχέτως που και στις δυο αποστολές ο Προκόπιος προβαίνει στον ίδιο ακριβώς διαχωρισμό, αναφορά και δομή σχετικά με τον στρατό του Βελισαρίου. Συνεπώς, το συγκεκριμένο παράδειγμα, πιθανότατα αποτελεί ένα επιπλέον εγχείρημα σχετικά με την άποψη ότι η σωματοφυλακή του Βελισαρίου δεν πρέπει να συμπεριληφθεί στους 16.000 πολεμιστές της Βανδαλικής εκστρατείας. Τέλος, ο T.S. Burns υπολογίζει την σωματοφυλακή στους 7.000 άνδρες. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.102-107,148-151,162,163,166,167,270,271, *History*, vol. III σελ.42-45,68,69,102-107,140-143,148,149,156-159,164-169,230,231. T. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.48,49,52,83. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths*, Indiana University Press, Bloomington 1984 σελ.206. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.219,220. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.340

²³⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45

²³⁹ Συγκεκριμένα, σε συνεργασία με τοπικούς διοικητές της Σαοδηνίας και της Τρίπολης, είχε προβεί στη δημιουργία αντιπερισπασμών ώστε να στρέψουν την προσοχή του Γελίμερου στις εστίες ανάφλεξης και ως εκ τούτου να βρεθεί απροετοίμαστος εμπρός της Βανδαλικής εκστρατείας, πράξη που στέφθηκε με επιτυχία. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.98-101,106-109. THEOPHANIS, *Chronographia – Volumen I* σελ.188,189. A. MERRILLS – R. MILES, *The Vandals* σελ.231,232. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.314. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.86-88. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.127. R. BROWNING, *Justinian* σελ.130. S. RAVEN, *Rome in Africa* σελ.210. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.141,142,151. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.208. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.67. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.108

Οστρογότθων και τον βαθμό συνεργασίας μεταξύ των τελευταίων και των γηγενών²⁴⁰. Ο αρχικός στόχος της αποστολής, ήτοι η Σικελία, αποτελούσε σημείο γεωστρατηγικής σημασίας. Λόγω της θέσης της, θα βοηθούσε στην διοχέτευση Βυζαντινών στρατευμάτων από την Ανατολική Μεσόγειο στη Σικελία και εν συνεχεία στην Δυτική και στην Ιταλία, όπως και στην εξασφάλιση μιας βάσης εκκίνησης και ανασύνταξης προς την Ιταλική χερσόνησο. Παρομοίως, θα υποβοηθούσε την προσπάθεια για άσκηση πολιτικής και έλεγχου στην Μεσογειακή Δύση. Επίσης, δεν πρέπει να λησμονηθεί ο σημαντικός οικονομικός παράγοντας και τα σιτηρά του νησιού τα οποία θα παρείχαν εισοδηματική ευρωστία και προμήθεια. Κυρίως, η κατοχή της θα ασκούσε μια σημαντική πίεση στον Θευδάτο. Παράλληλα, διαφαίνεται ότι η στρατιά του Βελισαρίου, η οποία αν και μπορεί να ήταν αρκετή για την κατάκτηση της Σικελίας, ωστόσο ήταν αδιαμφισβήτητα μικρή για την κατάληψη της Ιταλικής χερσονήσου. Παρά ταύτα, λαμβάνοντας υπόψη την διαταγή του Ιουστινιανού Α΄ προς τον Μούνδο για μια επίθεση στη Δαλματία, όπως και την αποστολή γράμματος στους Φράγκους να λάβουν εχθρική στάση εναντίον των Οστρογότθων, γίνεται αντιληπτό ότι ο Αυτοκράτορας στόχευε στην δημιουργία μιας τριμέτωπης πίεσης στον Θευδάτο, ο οποίος παρατηρώντας την κατάσταση που θα είχε βρεθεί, θα συνθηκολογούσε μαζί του. Μάλιστα, αν συνυπολογιστούν και οι όροι της συμφωνίας που ακολούθησαν μεταξύ Πέτρου Πατρικίου και Θευδάτου, όπως η Σικελία να τεθεί στην κατοχή των Βυζαντινών και κυρίως η παράδοση της Ιταλίας στην Αυτοκρατορία έναντι κτηματικής περιουσίας, που πραγματοποιείται με την παράλληλη εκστρατεία του Βελισαρίου στο νησί και με τον Αυτοκράτορα να παύει την Ιταλική αποστολή με την ολοκλήρωση της συμφωνίας, δημιουργείται η άποψη πως όχι μόνο ο Ιουστινιανός Α΄ κήρυξε τον πόλεμο εναντίον των Οστρογότθων ως έσχατη λύση, αλλά ότι αρχικά, σκοπός της στρατιάς του Βελισαρίου ήταν μόνο η κατοχή της Σικελίας και όχι μια γενική Ιταλική κατάληψη, όπως εντέλει ακολούθησε. Συνεπώς, ο τότε στόχος του Ιουστινιανού Α΄ δεν ήταν μια πλήρης κατάκτηση, και κατάλυση του Οστρογοθτικού Βασιλείου, αλλά η δημιουργία μιας νέας συνταγματικής τάξης στην Ιταλία²⁴¹.

Ως εκ τούτου, το 535 μ.Χ., ο Βελισάριος θα κατακτήσει γοργά και χωρίς κόπο την Σικελία, βρίσκοντας μια σχετική μικρή αντίσταση στην Πάνορμο, την οποία θα καταλάβει χάρις την στρατιωτική του ικανότητα «Βελισάριος... ἐλεῖν ἐσπλεῖν τὸν στόλον ἐς τὸν λιμένα ἐκέλευεν ἄχρι ἐς τὸ τεῖχος διήκοντα. ἦν γὰρ τοῦ τε περιβόλου ἐκτὸς καὶ παντάπασιν ἀνδρῶν ἔρημος. οὗ δὴ τῶν νηῶν ὀρμισαμένων τοὺς ἰστούς ξυνέβαινε τῶν ἐπάλξεων καθυπερτέρους εἶναι. αὐτίκα οὖν τοὺς λέμβους τῶν νηῶν ἅπαντας τοξοτῶν ἐμπλησάμενος ἀπεκρέμασεν ἄκρων ἰστῶν. ὅθεν δὴ κατὰ κορυφὴν βαλλόμενοι οἱ πολέμιοι ἐς δέος τι ἄμαχον ἦλθον καὶ Πάνορμον εὐθύς ὁμολογία Βελισαρίῳ παρέδωσαν»²⁴², ενώ, στις 31 Δεκεμβρίου του 535 μ.Χ., την τελευταία μέρα της υπατείας του, θα εισέλθει με

²⁴⁰ H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.227

²⁴¹ Ἀλλωστε και οι συνθήκες που επικρατούσαν, έκαναν αδύνατη μια ενδεχόμενη επιθυμία του Αυτοκράτορα για άμεση εκκίνηση κατακτητικού πολέμου. PROCOPIOUS, *History*, vol. III σελ.42-69. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.136,137. Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Πέτρος Πατρικίος* σελ.62,64,69-87. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.41,42. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, πάρεδρος / quaestor" σελ.164-180. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.82,83. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.340. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.205,206,208

²⁴² PROCOPIOUS, *History*, vol. III σελ.46,47

θριαμβευτικό τρόπο στις Συρακούσες, υπό τις επευφημίες του στρατού και των γηγενών, και μοιράζοντας χρήματα στο συγκεντρωμένο πλήθος²⁴³.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί, είναι ότι ο Βελισάριος, κατά την παραμονή του στις Συρακούσες, θα πληροφορηθεί την μοιχική σχέση της συζύγου του με τον υιοθετημένο υιό τους, Θεοδόσιο, από μια δούλα ονόματι Μακεδονία. Συγκεκριμένα, αυτή, έχοντας προηγουμένως λάβει όρκους από τον Βελισάριο ότι δε θα αποκάλυπτε την ταυτότητα της στην Αντωνίνα, αποκάλυψε στον στρατηγό τη σχέση της συζύγου του με τον Θεοδόσιο, έχοντας ως μάρτυρες δύο νεαρούς δούλους²⁴⁴. Ο στρατηγός, μόλις έμαθε την μοιχική σύνδεση των δύο, διέταξε την άμεση σύλληψη του Θεοδοσίου με σκοπό την εκτέλεση του, ωστόσο αυτός «δὲ προμαθὼν εἰς Ἐφεσον φεύγει»²⁴⁵. Σύμφωνα με τον Προκόπιο η απόδραση του οφειλόταν στο γεγονός ότι «τῶν γὰρ ἐπομένων οἱ πλείστοι τῷ ἀβεβαίῳ τῆς τοῦ ἀνθρώπου (Βελισαρίου) γνώμης ἠγμένοι ἀρέσκουν τὴν γυναικᾶ (Αντωνίνα) μᾶλλον ἐν σπουδῇ εἶχον ἢ τῷ ἀνδρὶ δοκεῖν ἐννοϊκῶς ἔχειν, οἳ γε καὶ τὰ σφίσιν ἐπικείμενα τότε ἀμφ’ αὐτῷ προὔδοσαν»²⁴⁶. Παρά ταύτα, αυτή η δήλωση, δεν διευκρινίζει απόλυτα άμα η προδοσία ήρθε από τους νομιμόφρονες άνδρες του Βελισαρίου, ή απλώς από διάφορα

²⁴³ Το *Paschale Campanum* σημειώνει την υπατεία του Βελισαρίου το έτος 537 μ.Χ., το οποίο είναι λάθος, καθώς αυτή αφορούσε το έτος 535 μ.Χ. Ο *Agnellus* σημειώνει πως ο Βελισάριος μετά την αποχώρηση τού από την Ραβέννα, η οποία πραγματοποιήθηκε το 540 μ.Χ., μετέβη στην Σικελία την οποία και ερήμωσε. Καθώς δεν είναι γνωστή μετάβαση του στρατηγού προς το συγκεκριμένο νησί εκείνη την περίοδο, πιθανότατα ο συγγραφέας συγχέει τα γεγονότα, την χρονική αλληλουχία και το συμβάν με βάση τα οποία ο Βελισάριος ήταν στο νησί. Ως εκ τούτου, η αναφορά του για την παρουσία του Βελισαρίου στην Σικελία, λογικά, θα αφορά την περίοδο 535 μ.Χ. ενώ η ερήμωση που προκάλεσε, όπως τονίζει, ενδεχομένως να πηγάζει από την ταχεία κατάκτηση του νησιού. PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.46-49. IORDANES, “*Gentis Romanorum*” σελ.48. IORDANES, “*Getarum*” σελ.137. AGNELLUS, “*Consularia Italica*” σελ.333. *Paschale Campanum*, “*Consularia Italica*”, *Chronica Minora, saec IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1892 σελ.332. *CIC: Novellae*, vol. III σελ.234,235. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45,46. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.235. MARIUS EPISCOPUS, “*Chronica*” σελ.235. CASSIODORUS SENATOR, *Variae*, [MGH: AA, vol. XII], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1894 σελ.363-365. PAULUS DIACONUS, “*Historia Romana*” σελ.132. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.215. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.45. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.208

²⁴⁴ Σύμφωνα με τον Προκόπιο, η σύνδεση που είχε συνάψει το μοιχό ζευγάρι ήταν έκδηλη σε όλα τα μέλη του Οίκου του Βελισαρίου, και μόνο ο τελευταίος δεν μπορούσε να αναληφθεί την πραγματικότητα. Μάλιστα ο ιστορικός αναφέρει πως η Αντωνίνα είχε αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο του συζύγου της, ελέγχοντας τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του προς αυτήν μέσω της μαγείας. Αν και αυτό το επιχείρημα φαντάζει αβάσιμο, ο συγγραφέας, μέσω αυτής της αναφοράς, πιθανώς να υπογραμμίζει την εξάρτηση και τον ερώτα του στρατηγού προς τη σύζυγο του. Ενδιαφέρον χρήζει η άποψη του J.A. Evans, ο οποίος σημειώνει πως η Μακεδονία αποφάσισε να αναφέρει στον Βελισάριο την μοιχική σχέση της συζύγου του, λόγω του θαυμασμού, και πιθανού αισθήματος, που έτρεφε προς το πρόσωπο του και, αντιστρόφως, την απέχθεια ή ακόμα και την ζήλια που ένιωθε για την Αντωνίνα. Ίσως αυτό να εξηγείται και από το γεγονός ότι, σύμφωνα με τον Προκόπιο, οι περισσότεροι φοβόντουσαν την Αντωνίνα και δεν εμπιστευόντουσαν την μαλακή στάση του στρατηγού αναφορικά με την σύζυγο του. Επομένως, δεν είναι απίθανο, το άτομο που εκφράζει στον Βελισάριο την μοιχική σχέση της συζύγου του, να καθοδηγείται από τα συναισθήματα που τρέφει προς αυτόν. Τέλος, το γεγονός ότι τον βάζει να ορκιστεί πρώτου του αποκαλύψει το μυστικό, ενδεχομένως να υποδεικνύει τον ευμετάβλητο χαρακτήρα του προς την σύζυγο του. PROCOPPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.12,13. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.99,100

²⁴⁵ PROCOPPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.12,13

²⁴⁶ Για την αναφορά του Προκοπίου περί του αδύναμου χαρακτήρα του Βελισαρίου, αξίζει να σημειωθεί η άποψη πως αυτός διαφαίνεται και από την ανεπάρκεια του να επιβάλλει αυστηρή πειθαρχία στους στρατιώτες και στους αξιωματικούς τους, όπως και με τα εν γένει χαρακτηριστικά με τα οποία παρουσιάζεται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*. PROCOPPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.12,13. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.119. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.75

μέλη του Οίκου του, όπως υπηρέτες, στους οποίους η Αντωνίνα θα είχε τον άμεσο και απόλυτο έλεγχο, ίσως λόγω του ισχυρού χαρακτήρα της όπως διαφαίνεται από τις πηγές. Ως εκ τούτου, η απόδραση του Θεοδοσίου, πιθανόν να υποβοηθήθηκε από άτομα εμπιστοσύνης της Αντωνίνας, ή που ήταν στον έλεγχο της, και η οποία, πιθανότατα, να φρόντισε και την ασφαλή διαφυγή του. Η απόδραση του θα πραγματοποιήθηκε, πιθανότατα, κατά την αναγκαστική μετάβαση του Βελισαρίου στην Αφρική και ίσως για αυτό τον λόγο να διευκολύνθηκε η διαφυγή του. Ήτοι, ο Βελισάριος έλειπε, και συνεπώς η Αντωνίνα είχε τόσο τον πλήρη έλεγχο όσο και ελευθερία κινήσεων και αποφάσεων. Κατά την επιστροφή του Βελισαρίου, η Αντωνίνα όχι μόνο κατάφερε να τον πείσει πως η κατηγορία που της προσάφθηκε ήταν ψευδής, αλλά μάλιστα τον ανάγκασε να αθετήσει τους όρκους του και να αποκαλύψει την ταυτότητα της Μακεδονίας και των δυο νεαρών δούλων. Ως αποτέλεσμα, η τιμωρία που δέχθηκαν από την Αντωνίνα ήταν τρομακτική, υπέστησαν τραγικό και φρικτό θάνατο, έχοντας ως βοηθό της έναν Ευγένιο, ενώ, λίγο αργότερα, θα προτρέψει επιτυχώς τον Βελισάριο να ανακαλέσει τον Θεοδόσιο²⁴⁷. Αναφορικά με το συμβάν, ο Βελισάριος αποκάλυψε στην Αντωνίνα το όνομα της δούλας, παρά τους όρκους που είχε αποδώσει, ενέργεια η οποία δεν αποτελεί καθόλου θετικό στοιχείο. Για να προβεί σε μία τέτοια πράξη, πιθανόν να θεώρησε πως η κατηγορία της Μακεδονίας ήταν ψευδής και πως δεν αποτελούσε αξιόπιστη πηγή, ούσα σκλάβο. Εν αντιθέσει, όταν πληροφορείται τη μοιχική σχέση της συζύγου του από τον έμπιστο του Φώτιο, αγανακτεί, σχεδιάζει τη διάλυση του παράνομου δεσμού, δε διστάζει να την συλλάβει και να την θέσει σε περιορισμό, ενώ δεν υποκύπτει στα ψέματα της. Πάντως, το γεγονός ότι η Αντωνίνα, στο συγκεκριμένο επεισόδιο, κατάφερε να τον πείσει για την αθωότητα της, υποδεικνύει τον ευμετάβλητο χαρακτήρα του Βελισαρίου προς το πρόσωπο της²⁴⁸.

5.3. Η Δεύτερη Φάση της Εκστρατείας του Βελισαρίου – Η πορεία στην Νότια Ιταλία και η Κατάκτηση της Νεάπολης

Η επιτυχία των Βελισαρίου και Μούνδου, ανησύχησε τον Θευδάτο, με αποτέλεσμα να προβεί σε άμεση διαπραγμάτευση με τον Ιουστινιανό Α', προτείνοντας του την παράδοση της Ιταλίας έναντι κτηματικής περιουσίας. Ο Αυτοκράτορας αποδέχθηκε με ευχαρίστηση το αίτημα και απέστειλε τους Αθανάσιο και Πέτρο Πατρικίο στον Θευδάτο με σκοπό την επικύρωση της συμφωνίας, προστάζοντας τους να καλέσουν τον Βελισάριο μόλις ολοκλήρωναν την συνθήκη με σκοπό «ἐφ' ᾧ τὰ τε βασιλεία καὶ Ἰταλίαν παραλαβὼν ξύμπασαν ἐν φυλακῇ ἔχει»²⁴⁹. Ωστόσο ο θάνατος του Μούνδου, η σχετική, εν συνεχεία, επιτυχία που σημείωσαν οι Οστρογόθοι στην Δαλματία, και η εξέγερση που ξέσπασε στην Αφρική, λόγω της οποίας ο Βελισάριος αναγκάστηκε να μεταβεί στην εκεί περιοχή με σκοπό την κατάπνιξη της εγκαταλείποντας την Σικελία, αναζωπύρωσαν την αυτοπεποίθηση του Θευδάτου, ο οποίος αποφάσισε την ακύρωση της συμφωνίας. Ως εκ τούτου, ο Ιουστινιανός Α' διέταξε τον Βελισάριο να μεταβεί στην Ιταλία και «Γότθοις ὡς πολεμίοις χρῆσθαι»²⁵⁰. Ο πόλεμος Βυζαντινῶν και Οστρογόθων ήταν πλέον γεγονός²⁵¹.

²⁴⁷ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.14-17

²⁴⁸ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.12-17,20-25,32-37

²⁴⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.56,57

²⁵⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.64,65

Ο Βελισάριος, αφού μερίμνησε για την άμυνα της Σικελίας, μετέβη στην Ιταλική Χερσόνησο με σκοπό την κατάληψη της. Η αρχική του πορεία, η οποία θα εκκινήσει από την Νότια Ιταλία και κατά μήκος της ακτής παράλληλα με τον στόλο, θα κυλήσει απρόσκοπτα, καθώς τμήμα του πληθυσμού θα χαιρετίσει την άφιξη του Αυτοκρατορικού στρατού λόγω της εχθρικής διάθεσης του προς τους Οστρογότθους, κυρίως λόγω Θευδάτου, ενώ δεν λείπουν και λιποταξίες Οστρογόθων αξιωματούχων προς την Βυζαντινή πλευρά²⁵².

Αν και το μέγεθος του στρατεύματος του Βελισαρίου ήταν μικρό για μια αποφασιστική κατάληψη, ή τουλάχιστον πίεση, της Ιταλικής χερσονήσου, ενδεχομένως ο Αυτοκράτορας να ευελπιστούσε στην συνδρομή των Μεροβίγγειων Ηγεμόνων, των οποίων η συμμετοχή στον πόλεμο θα αποπροσανατόλιζε τους Οστρογότθους και θα τους έθετε υπό τον κλοιό δυο επιτιθεμένων δυνάμεων, του Βελισαρίου και των Φράγκων. Παρόμοιο τρόπο, λογικά, είχε και η απόφαση του να συνθηκολογήσει με τους Λογγοβάρδους, όπως και η αποστολή του Κωνσταντιανού στην Αδριατική. Άρα, μέσω της συντονισμένης δράσης των παραπάνω, Βελισάριος, Φράγκοι, Λογγοβάρδοι και Βυζαντινός στρατός στην Αδριατική, ο Ιουστινιανός Α΄, πιθανότατα, να στόχευε στην δημιουργία τριβών και αντιπερισπασμών στο Οστρογοτθικό Βασίλειο. Αποτέλεσμα αυτού του πολυμέτρου αγώνα, θα οδηγούσε στην κάμψη των Οστρογόθων, μην αφήνοντας τους την δυνατότητα να επιτεθούν αποκλειστικά, και με υπέρογκες δυνάμεις, στον Βελισάριο, όντας η κύρια γραμμή κρούσης. Επιπροσθέτως, ο Ιουστινιανός Α΄, παρατηρώντας την αστραπιαία κατάκτηση του Βανδαλικού Βασιλείου από τον Βελισάριο, πιθανόν, να προσδοκούσε πως ο ικανός στρατηγός του θα ήταν σε θέση να λυγίσει και τους Οστρογότθους, με παρόμοιο, γοργό τρόπο. Ως προς αυτό, ενδεχομένως να ευελπιστούσε πως ο θάνατος της αγαπητής στους γηγενείς, Αμαλασούνθας, να είχε δημιουργήσει μια αντιπάθεια των Ιταλών προς τους Οστρογότθους, και κυρίως προς τον Θευδάτο, και, επ' ακολούθως, να χαιρετίζαν με ευχαρίστηση των Αυτοκρατορικό, και φιλικό προς την αποθνήσκουσα, στρατό. Άλλωστε και στην Βανδαλική Αφρική, ο Βελισάριος είχε τονίσει πως σκοπός της εκστρατείας ήταν η αποκατάσταση του Ιλδέριχου στον θρόνο και ότι αυτή στρεφόταν μόνο εναντίον του Γελίμερου και των συνεργατών του, ενώ είχε συμπεριφερθεί με ευγένεια προς τον τοπικό πληθυσμό. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη την *Νεαρά XXX,XI.2*, και τις ενισχύσεις που απέστειλε εν συνεχεία ο Αυτοκράτορας προς τον Βελισάριο, υποδεικνύουν τόσο πως δεν θα άφηνε το ζήτημα της Ιταλίας σε τόσο μικρές δυνάμεις, όσο και ότι επιθυμούσε μια δυναμική κίνηση και κατάκτηση, ενώ με βάση την πρώτη, υποδηλώνεται μια οσονούπω στρατιωτική σύγκρουση και πρόωθηση²⁵³.

²⁵¹PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.46-69. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.136,137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45,46. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Πέτρος Πατρικός* σελ.69-87. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.227. H. WOLFRAM, *Die Goten: Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts. Entwurf einer historischen Ethnographie*, Verlag C.H. Beck, München 2009 (first edition 1979) σελ.340,341. R. BROWNING, *Justinian* σελ.151,152. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.152,153. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.215. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.77,78.. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.139

²⁵²PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.68-71. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.346. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.340,341. T. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.83,84

²⁵³ Επίσης, δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι η Ιταλία ήταν πλησιέστερα της Αυτοκρατορίας σε σύγκριση με την Βανδαλική Αφρική και ως εκ τούτου, ο στρατός του Βελισαρίου θα μπορούσε, σχετικά εύκολα, να

Η απρόσκοπτη πορεία του Βελισαρίου θα διακοπεί κατά την μετάβαση του στην Νεάπολη, στα τέλη του 536 μ.Χ. Παρατηρώντας την οχυρωμένη θέση της και την φύλαξη της από έναν ισχυρό όμιλο Οστρογόθων, θα στρατοπεδεύσει πλησίον της πόλεως, και αφού καταλάβει ένα φρούριο της εκεί περιοχής, θα προβεί σε διαπραγματεύσεις για την παράδοση της. Παρά ταύτα, στις συζητήσεις που ακλούθησαν με τους απεσταλμένους της πόλεως, έχοντας ως διαμεσολαβητή έναν Στέφανο, δεν κατάφερε να πετύχει τον στόχο του. Από αυτές ενδιαφέρον²⁵⁴.

Αναφορικά με τις άκαρπες διαπραγματεύσεις, γίνεται αντιληπτή η προσπάθεια του Βελισαρίου να πείσει τους απεσταλμένους για παράδοση της πόλεως άνευ σύγκρουσης, και η ελαστικότητα του να αποδεχθεί οποιοδήποτε αίτημα τους, υποδεικνύοντας την θέληση του τόσο να καταλάβει την πόλη, όσο και το να μην λάβει άμεσα πολεμική δράση. Τα συγκεκριμένα, πιθανόν να οφείλονταν στο ότι επιθυμούσε μια τάχιση κατάκτηση της πόλεως, χωρίς απώλειες, αλλά και να υποδείξει στους γηγενείς ότι η εκστρατεία του στρεφόταν εναντίον της κυβέρνησης και όχι προς τον τοπικό πληθυσμό. Αλώστε και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνεται πως σε μια πολιορκία, είναι ορθό να γίνεται προσπάθεια κατάληψης μιας πόλης πρώτα μέσω διπλωματίας, ενώ οι όροι δεν πρέπει να είναι απεχθείς, με σκοπό οι αμυνόμενοι να δεχθούν εύκολα την παράδοση²⁵⁵. Επομένως δρα με σωφροσύνη και προσεκτικότητα, βασιζόμενος στην προσπάθεια του να πετύχει το μέγιστο αποτέλεσμα με τις λιγότερες απώλειες, χωρίς να απολέσει το ορθό του σκοπού του. Από την άλλη, παρατηρείται η φιλοοστρογοτική στάση μιας μερίδας Νεαπολιτών, κυρίως των εβραίων, και δευτερεύοντος των Πάστορα και Ασκληπιόδοτου, των οποίων ο λεκτικός αγώνας κατάφερε να κάμψει τις αντιστάσεις των γηγενών για παράδοση της πόλεως στον Βελισάριο, παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος είχε αποδεχθεί τα αιτήματα τους για μια αναίμακτη μετάβαση της Νεάπολης προς την Αυτοκρατορική σφαίρα. Σχετικά με τον λόγο του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι βασική λέξη αποτελεί η ευβουλία, στοιχείο που πιθανότατα υπογραμμίζει τις απόψεις του πάνω στην στάση διαφόρων ζητημάτων, αλλά και αποτελεί, ενδεχομένως, λογοτεχνικό παιχνίδι του Προκοπίου με σκοπό να υποδείξει ένα βασικό χαρακτηριστικό του στρατηγού. Τέλος, η φράση Βελισαρίου «*ὑπὸ βασιλεῖ τῶ μεγάλῳ*», η οποία αναφέρεται στον Ιουστινιανό Α΄ με μεγαλοπρεπή τρόπο, ενδεχομένως να στοχεύει στην προσπάθεια του να κερδίσει τη

ενδυναμωθεί με αφίξεις στρατευμάτων, αν κρίνονταν απαραίτητη η αποστολή τους. Η απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ να ζητήσει την βοήθεια των Φράγκων, οφειλόταν στις τεταμένες και εχθρικά υποβόσκουσες σχέσεις που είχαν με τους Οστρογόθους. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.142-149, *History*, vol. III σελ.44,45,64-69,232,233,252,253,326-329,400-403, *History*, vol. IV σελ.152-157. CIC: *Novellae*, vol. III σελ.234,235. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.45. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,263-265. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.190,191. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.80,81,83. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 98. Μ. ΚΟΥΡΟΥΜΑΛΙ, *Procopius and the Gothic War*, Corpus Christi College and Modern History Faculty, University of Oxford, Oxford 2005 (PhD Thesis) σελ.222-232 και κυρίως 224,225. ΚΟΥΡΟΥΜΑΛΙ Μ., “The Justinianic Reconquest of Italy: Imperial Campaigns and Local Responses”, *War and Warfare in Late Antiquity: Current Perspectives - 2 vols.*, Sarantis A. - Christie N. (eds.), [Late Antique Archaeology 8], Brill, Leiden – Boston 2013 σελ.969. Η. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.225,226. Η. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.340,341. R. BROWNING, *Justinian* σελ.151. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.214. Β. Η. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.45. Τ. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.204,205. W. POHL, “The Empire and the Lombards: Treaties and Negotiations in the Sixth Century”, *Kingdoms of the Empire: The Integration of Barbarians in Late Antiquity*, (ed.) W. Pohl, [the Transformation of the Roman World], Brill, Leiden 1997 σελ. 88. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.160. Μ. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.309. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42-44,47

²⁵⁴PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.68-71. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. PAULUS DIACONUS, “*Historia Romana*” σελ.132

²⁵⁵ *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.302,303,338,339

συμμόρφωση μέσω εκφοβισμού. Η συγκεκριμένη μνεία προς τον Αυτοκράτορα, σκοπό έχει στο να παράξει στον στρατηγό την ισχύ και την δυνατότητα ώστε να επιτύχει τον στόχο του, και παράλληλα να ισχυροποιήσει το κύρος του. Συνεπώς, κάνει χρήση της κάθε δύναμης που έχει στη διάθεση του με σκοπό την υλοποίηση του σκοπού του²⁵⁶.

Ως εκ τούτου, ο Βελισάριος θα εκκινήσει άμεσα την πολιορκία της πόλεως χωρίς όμως αποτέλεσμα. Ενδεχομένως η απουσία αποτελεσματικών πολιορκητικών μηχανών να αποτέλεσε τροχοπέδη για την κατάληψη της Νεάπολης. Η επιθυμία του στρατηγού να καταλάβει την πόλη άμεσα, λογικά θα οφειλόταν στο στρατηγικό του σχέδιο, σύμφωνα με το οποίο σκόπευε τόσο στην κατάληψη της Ρώμης πριν τον χειμώνα, όσο και στην απόκτηση ισχυρών βάσεων σε κατά τόπους περιοχές και την εν συνεχεία εξάπλωση, από τις πρώτες, στα περίχωρα. Η τακτική του για μια άμεση κατάληψη της Ρώμης πριν τον χειμώνα, πιθανότατα, θα οφείλονταν στο ότι μια πολιορκία κατά τους χειμερινούς μήνες αποτελούσε απείρως δυσκολότερη πράξη, και κυρίως στο στρατηγικό του σχέδιο να θέσει την *Αιώνια Πόλη* σε άμεση κυριαρχία πάραυτα, με σκοπό τον έλεγχο της ευρύτερης, κεντρικής, Ιταλικής περιοχής, όπως και στο να καταφέρει να αμυνθεί αποτελεσματικά εναντίον του Οστρογοθτικού στρατού, ο οποίος δε θα αργούσε, λογικά, να κινηθεί εναντίον του. Άρα, για αυτούς τους λόγους διεξήγαγε προσπάθειες άλωσης εξ εφόδου και όχι ενέργειες αποκλεισμού. Λίγο πριν λύσει την πολιορκία της Νεάπολης, ένας Ίσαυρος υπασπιστής, ονόματι Παύκαρις, θα ανακαλύψει έναν υπόγειο διάδρομο που συνέδεε το υδραγωγείο με την πόλη, αποκτώντας, κατά αυτό τον τρόπο, την ευκαιρία για την κατάληψη της²⁵⁷.

²⁵⁶ Το ότι επιθυμούσε μια κατάληψη της πόλεως χωρίς απώλειες, υποδεικνύεται και από τον τρόπο που επέλεξε να καταλάβει εν τέλει την πόλη. Όπως δηλώνει το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, ένας από τους λόγους που πρέπει να επιλέγονται ξαφνικές επιθέσεις, είναι ότι ελαχιστοποιούνται οι απώλειες. Από τους ελάχιστους φιλοβυζαντινούς κατοίκους της πόλεως ήταν ο Σύρος έμπορος Αντίοχος, του οποίου, ωστόσο, τα φιλοαυτοκρατορικά αισθήματα θα οφειλόταν τόσο ότι ήταν Ανατολίτης, όσο και το ότι η μετάβαση της Νεάπολης στην Αυτοκρατορική σφαίρα επιρροής, θα λειτουργούσε ευεργετικά στην επιχείρηση του και εν γένει στο εμπόριο. Αντίθετα ήταν τα συμφέροντα των εβραίων, οι οποίοι σε συνδυασμό με την θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού Α', τάχθηκαν υπέρ της Οστρογοθτικής κυριαρχίας. Επιπροσθέτως, παρατηρώντας την στάση του Στεφάνου από την μια και εκείνη των Πάστορα και Ασκληπιόδοτου από την άλλη, γίνεται αντιληπτό ότι δεν οφειλόταν σε μια θέληση υπέρ της Βυζαντινής ή Οστρογοθτικής ιδεολογικής κυριαρχίας και επίπτωσης αντίστοιχα, αλλά ποδηγετούνταν από προσωπικά ενδιαφέροντα ή στην επιθυμία να διατηρηθεί η υπάρχουσα κατάσταση, και κυρίως στην επιδίωξη να μην λάβουν θέση υπέρ των δυο αντιμαχόμενων πλευρών, μένοντας εκτός της αντιπαράθεσης. Άλλωστε ο Στέφανος είχε δωροδοκηθεί. Τα τελευταία, ήτοι η ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων του πολέμου, η διατήρηση των συμφερόντων της πόλεως και η επιδίωξη για μη συμμετοχή, αποτελούσαν, όπως φαίνεται, τη βασική επιθυμία των Νεαπολιτών. PROCOPIOUS, *History*, vol. III σελ.68-85,90,91. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.302,303,338,339. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132 *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.187. M. KOUROUMALI, "The Justinianic Reconquest of Italy" σελ.979,980,994. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.100,101,105. P. AMORY, *People and Identity in Ostrogothic Italy - 489-554*, [Cambridge Studies in Medieval Life and Thought Fourth Series], Cambridge University Press, United Kingdom 1997 σελ.166,172,173. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.98,99. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.215,216. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.208. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.133-136. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.85,86. C. F. PAZDERNIK, «Procopius and Thucydides» σελ.181

²⁵⁷ Ενδιαφέρον προκαλεί για το εάν η δήλωση του Προκοπίου, περί της απόφασης του Βελισαρίου να άρει την πολιορκία λίγο πριν ο Ίσαυρος αξιωματούχος του αναφέρει μια μυστική δίοδο για την Νεάπολη, είναι αληθής ή αποτελεί λογοτεχνικό δημιούργημα με σκοπό να τονίσει, σε μεγάλο βαθμό, την αγωνία και το στοιχείο του απροσδόκητου, παράμετροι που υπάρχουν σε όλο το έργο. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, δημιουργείται η σκέψη πως η δήλωση είναι, κυρίως, λογοτεχνικό δημιούργημα. Επιπροσθέτως, η Νεάπολη

Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος θα δώσει στους κατοίκους την ευκαιρία να παραδοθούν άνευ σύγκρουσης, πρώτου καταλάβει την πόλη με τα όπλα, με τους τελευταίους να αφήσουν την προειδοποίησή του. Η δήλωση του σχετικά με την καταστροφή της πόλεως που ακολουθεί έπειτα από μια επιτυχημένη πολιορκία του επιτιθέμενου και την αφορά του ότι «ἄλλως τε καὶ ὑπ' ἐμοῦ Ῥωμαίων στρατηγούντος, ἐλθεῖν, μάλιστα ἐπεὶ βάρβαροι πολλοὶ μοι τὸ πλῆθος ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰσὶν... ἦν πολέμῳ τὴν πόλιν ἔλωσιν, οὐκ ἂν δυναίμην»²⁵⁸, ενδεχομένως να λειτουργούν ως ένας τρόπος δικαιολόγησης από την πλευρά του ιστορικού για την αιματοχυσία που ακολούθησε, και από την άλλη, ως έπαινος προς τον στρατηγό, καθώς κατόρθωσε να συγκρατήσει την επιθετική μανία των στρατιωτών του, ιδίως των Ούννων, προς περαιτέρω καταστροφές²⁵⁹. Τέλος, μέσω της απόφασης του Βελισαρίου, σε συνδυασμό με το περιεχόμενο της δήλωσης του προς τους κατοίκους πριν την εκκίνηση της καθοριστικής πολιορκίας, πιθανός σκοπός του συγγραφέως είναι να υπογραμμίσει, ως στοιχείο του χαρακτήρα του στρατηγού, την απέχθεια του προς τη βία και το αίσθημα φιλανθρωπίας από το οποίο διακατέχεται, ήτοι δεν επικροτεί την βαναυσότητα που επικρατεί στις πολιορκίες και τα δεινά που καταλαμβάνουν τους ηττημένους. Από την άλλη, ο λόγος που ο Βελισάριος προειδοποίησε τους κατοίκους, πιθανόν να οφειλόταν στην γνώση του ότι κατά τη διάρκεια μιας επιτυχημένης πολιορκίας, οι επιτιθέμενοι δρουν με αχαλίνωτη ορμή προς τους ηττημένους και ως εκ τούτου, μια τέτοια ενέργεια, να δημιουργούσε ένα εχθρικό περιβάλλον, από πλευράς Ιταλών, προς τους Βυζαντινούς. Τέλος στην ομιλία του όχι μόνο γίνεται αντιληπτό, πάλι, ότι βασική λέξη αποτελεί η ευβουλία, αλλά ότι προστίθεται τώρα και η γνώμη. Συνεπώς, η ευβουλία και η γνώμη είναι αυτές που καθορίζουν την επιλογή των πραγμάτων και την στάση του καθενός στα διάφορα ζητήματα σύμφωνα με τον Βελισάριο.

Παρατηρώντας την άρνηση των Νεαπολιτών να παραδώσουν την πόλη, ο Βελισάριος θα προετοιμαστεί για την πολιορκία. Κατά το σχέδιο του, αρχικά, ένας όμιλος 400 ανδρών υπό τους Μάγνο και Έννη θα εισχωρούσε στην πόλη μέσω του υπογείου διαδρόμου, εξαλείφοντας με προσεκτικότητα τις φρουρές. Εν συνεχεία, μέσω σάλπιγγας, θα σήμαναν το γενικό σύνθημα ώστε ο υπόλοιπος στρατός να ενεργήσει, από την

ήταν η ισχυρότερη και μεγαλύτερη πόλη της Νότιας Ιταλίας, και ως εκ τούτου, θα μπορούσε εύκολα να αποτελέσει πυρήνα ανασύνταξης των Οστρογοθικών δυνάμεων της περιοχής, με σκοπό την ανακατάληψη του νότιου τμήματος της Ιταλικής χερσονήσου και την παρεμπόδιση της εκστρατείας του Βελισαρίου. Επομένως θα αποτελούσε στρατηγικό λάθος πιθανή εγκατάλειψη της, το οποίο, εκτός των άλλων, δεν συνάδει με την στρατηγική πορεία και δράση που ακολούθησε ο στρατηγός στον πόλεμο, με τα όσα ανφέρθηκαν, αλλά και με την στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου. Ήτοι, πιθανή εγκατάλειψη της θα αποτελούσε πρωτοφανές λάθος για έναν στρατηγό του βεληνεκούς του. Επίσης, έχοντας κατά νου, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, ότι σκοπός του Βελισαρίου ήταν να πολιορκηθεί μέσα στην Ρώμη από τα Οστρογοθικά στρατεύματα, τα οποία θα κατέρχονταν από τον Βορρά, η εγκατάλειψη της Νεάπολης θα πρόσθετε ένα επιπλέον πρόβλημα στην εκστρατευτική και στρατηγική πορεία, καθώς η Αιώνια Πόλη θα βρισκόταν ανάμεσα από δύο κύριες αντίπαλες εστίες κινδύνου. Τέλος, σε περίπτωση που η Νεάπολη παρέμενε στους Οστρογότθους, τότε τα φορτία προμηθειών και οι ενισχύσεις από την Σικελία και το Βυζάντιο, τα οποία θα περνούσαν από την Νότιο Ιταλία, θα παρενοχλούταν σε μεγάλο βαθμό από τους Οστρογότθους, κάνοντας σχεδόν αδύνατη την τροφοδότηση των Βυζαντινών, ενώ από την Νεάπολη, οι Οστρογότθοι θα μπορούσαν να επιτεθούν στην, σημαντική για την τροφοδοσία και οικονομία, Σικελία. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.84-89. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.99,100. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.153. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.215. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.205,206,208. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 191

²⁵⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.90,91

²⁵⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.100-107

εξωτερική πλευρά, μια άμεση, γενική, επίθεση σε όλες τις πλευρές της πόλεως, δημιουργώντας, κατά αυτό τον τρόπο, ποικίλες επιθετικές εστίες εναντίον των αντιπάλων. Αξιοσημείωτο είναι ότι η επιχείρηση θα πραγματοποιούνταν την νύχτα. Από τακτική σκοπιά, η όλη αποστολή αποτελούσε ένα τέχνασμα υψηλού κινδύνου με έντονες ενέργειες αιφνιδιασμού, ενώ ο τρόπος δράσης και σκέψης του Βελισαρίου στην πολιορκία, αντικατοπτρίζεται στο *Στρατηγικό του Μαυρικού*²⁶⁰.

Το σχέδιο του Βελισαρίου στέφθηκε με απολυτή επιτυχία και η Νεάπολη, μετά από είκοσι μέρες, παραδόθηκε στον Αυτοκρατορικό στρατό. Οι Βυζαντινοί στρατιώτες θα υποπέσουν σε έντονες εξάρσεις βίας και παροξυσμού προς τους γηγενείς και στα κτήρια, ωστόσο, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος θα καταφέρει να συγκρατήσει την αγριότητα των πολεμιστών του. Μέσω κηρύγματος, σημειώνοντας τους την αξία της ορθής νίκης, τους παροτρύνει να παύσουν την αιματοχυσία προς τον τοπικό πληθυσμό, παρέχοντας στους τελευταίους το δικαίωμα να ανακτήσουν και να προστατέψουν τα περιουσιακά τους στοιχεία, αποδίδοντας τους παράλληλα την ελευθερία, ενώ προστάτευσε και την αιχμαλωτισμένη Οστρογοθική φρουρά. Από την άλλη, τα *Ρομάνα* του Ιορδάνη, το *Χρονικό του Μαρκελίνου* και το *Liber Pontificalis*, όχι μόνο αναφέρουν την φιλική και συγκρατημένη στάση του Βελισαρίου προς τους γηγενείς, αλλά μάλιστα δηλώνουν πως η κατάκτηση της πόλεως, οδήγησε στην δολοφονία των Οστρογόθων και των κατοίκων της, με την παράλληλη λεηλασία και καταστροφή της. Επομένως, είτε ο Προκόπιος αποκρύπτει την αλήθεια, παραθέτοντας μια ιδιαίτερα αξιέπαινη εικόνα του Βελισαρίου, είτε οι άλλες πηγές δεν παρέχουν λεπτομερή και ακριβή στοιχεία. Αρχικά, πρέπει να τονιστεί ότι θεωρούνταν δύσκολο για έναν στρατηγό να περιορίσει και να συγκρατήσει τους στρατιώτες του στον επίλογο μιας επιτυχημένης πολιορκίας. Λαμβάνοντας υπόψη πως ο Βελισάριος, μέχρι στιγμής, είχε επιδείξει ορθή συμπεριφορά προς τους γηγενείς, και ότι ο Προκόπιος δεν αποκρύπτει τις βιαιότητες που πραγματοποιήθηκαν κατά την κατάληψη της πόλεως, εξάγεται η άποψη, πως ο Ιορδάνης, το *Χρονικό του Μαρκελίνου* και το *Liber Pontificalis* αναφέρουν μεν τα γεγονότα που έγιναν, απλώς, λόγω της φύσεως του έργου τους, δεν παρέχουν, ή κυρίως, δε γνωρίζουν λεπτομέρειες, ή αντίστροφα, έχουν περιορισμένη γνώση, σε σχέση με τον Προκόπιο, ο οποίος ήταν αυτόπτης μάρτυρας. Επίσης, δεν παρέχουν μια πολεμοχαρή εικόνα του Βελισαρίου, καθώς δεν τον σημειώνουν προσωπικά πως ενήργησε βιαιώς. Απλώς αναφέρουν τα πράγματα που συνέβησαν σε γενικές γραμμές και τα οποία πιστοποιούνται και από το *Υπέρ τῶν Πολέμων*, χωρίς όμως λεπτομέρειες. Άλλωστε, και τα τρία συγκεκριμένα έργα, σε ποικίλα, άλλα σημεία τους, εμπεριέχουν λάθη. Χαρακτηριστικά το *Liber Pontificalis* παρέχει μια συγχυσμένη πορεία γεγονότων αναφορικά με την δράση του Βελισαρίου στην Ιταλία, από το οποίο, μάλιστα, κάποιες φορές, δεν λείπει η υποκειμενική οπτική του σχετικά με τους συμμετέχοντες, ενώ οι συντάκτες του, για κάποια σημεία, θεωρείται, ότι είχαν περιορισμένη γνώση. Εκτός αυτών, η σημείωση στο *Fasti Vindobonenses Posteriores* καταγράφει ότι οι λεηλασίες πραγματοποιήθηκαν από τους στρατιώτες του Βελισαρίου, ενώ ο Παύλος Διάκονος

²⁶⁰Επιπροσθέτως, ο Προκόπιος τονίζει την διοικητική ικανότητα του Βελισαρίου, ο οποίος, μέσω προτροπών, κατόρθωσε να αποτινάξει τον φόβο των στρατιωτών του αναφορικά με το δύσκολο εγχείρημα, στοιχεία που οφείλει να έχει ένας ορθός διοικητής. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.92-99. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232-235,270,271,302-303,306-311,336-341. B. RUBIN, *Das Zeitalter Justinians – Zweiter Band*, Walter de Gruyter & Co, Berlin – New York 1995 σελ. 100. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.215,216. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.45. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.80,81

καταγράφει, γενικά, τις θηριωδίες των Βυζαντινών. Η αναφορά του *Landolfus Sagax* ότι ο Βελισάριος προχώρησε στην επανακατοίκηση της Νεάπολης με Νοτιοϊταλούς, Σικελούς και αιχμάλωτους πολέμου από την Αφρική, αν και αποτελεί πιθανό στοιχείο σχετικά με τις αγριότητες του Αυτοκρατορικού στρατού, δεν ακυρώνει την άποψη περί της διαταγής του στρατηγού για αυτοσυγκράτηση και παύση κακουργιών. Η συγκεκριμένη σημείωση του *Landolfus Sagax*, ενδεχομένως να μην είναι λανθασμένη, καθώς ο Βελισάριος, πιθανόν να προέβη σε αυτή την ενέργεια, φοβούμενος πιθανή αντίδραση των Νεαπολιτών, λόγω της αντίστασης που προέβαλλαν αναφορικά με το αίτημα παράδοσης τους, ή εξ αιτίας της θηριωδίας των στρατιωτών του που, πιθανότατα, λειτούργησε αρνητικά για τους κατοίκους, ασφαλίζοντας έτσι την περιοχή από πιθανή κοινωνική ανάφλεξη. Άλλωστε, και σε μετέπειτα κατακτήσεις πόλεων, στα πλαίσια της Ιταλικής εκστρατείας, θα προβεί στην αποστολή, Οστρογόθων βέβαια, από μια περιοχή σε άλλη. Τέλος, ο R. Browning αποδέχεται την άποψη περί της λεηλασίας και καταστροφής της Νεάπολης, τονίζοντας πως το παράδειγμα της θα αποθάρρυνε τις άλλες πόλεις να προβάλλουν αντίσταση, άποψη που μπορεί να συνδυαστεί με τα παραπάνω, όχι όμως στον απόλυτο βαθμό, με τον C.F. Pazdernik να σημειώνει πως ήταν αποτέλεσμα της αδιαλλαξίας των Νεαπολιτών. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι ναι μεν ο Βελισάριος θα προσπάθησε να συγκρατήσει την ορμή των πολεμιστών του, ωστόσο θα ήταν ανεκτικός στην δολοφονία κάποιων φιλοοστρογοθικών στοιχείων, τα οποία θα μπορούσαν να θρυσματίσουν τον Αυτοκρατορικό σκοπό, κάτι που υποδεικνύει τη σκοπιμότητα του, όπως και τη θέληση του να ασφαλίσει την προσπάθεια του²⁶¹.

Η κατάληψη της Νεάπολης αποτέλεσε την τελευταία πράξη για την, θεωρητική, ένταξη της Νότιας Ιταλίας στην Βυζαντινή σφαιρά. Πλέον ο στρατηγός σκόπευε στην συνέχιση της εκστρατείας του, έχοντας ως κύριο στόχο την Ρώμη.

5.4. Ο Βελισάριος, Ο Ουΐτιγγης, και η Ρώμη.

Η απώλεια της Νεάπολης και κυρίως η απάθεια του Θευδάτου να αποστείλει βοήθεια, και γενικώς, να αντιμετωπίσει ενεργά την Βυζαντινή εισβολή, αποτέλεσαν το κύκνειο άσμα της Βασιλείας του. Οι Οστρογόθοι, απογοητευμένοι από την στάση του, θα τον καθαιρέσουν και στην θέση του, στα τέλη Νοεμβρίου του 536 μ.Χ., θα θέσουν τον Ουΐτιγγη, έναν εμπειροπόλεμο πολεμιστή, ενώ, στις αρχές Δεκέμβρη, ο Θευδάτος θα φονευθεί έπειτα από διαταγή του νέου *Ηγεμόνα*. Εν συνεχεία, ο Ουΐτιγγης, θα μεταβεί στην Ρώμη και αφού αφήσει μια φρουρά, 4.000 περίπου ανδρών, αριθμό που πιθανόν να θεωρούσε επαρκή για μια πετυχημένη απόκρουση ενδεχόμενης πολιορκίας, ή τουλάχιστον στο να παράξει μια ικανή χρονοβόρα αντίσταση με την βοήθεια των

²⁶¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 100-107,142,143. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.48. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. *Fasti Vindobonenses Posteriores*, “Consularia Italica”, *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], (ed.) Th. Mommsen, Weidmannos, Berolini 1892 σελ.334. PAULUS DIACONUS, “Historia Romana” σελ.132. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.373. *The Book of Pontiffs (Liber Pontificalis): The Ancient Biographies of the First Ninety Roman Bishops to AD 715*, (ed.) D. Raymond, Liverpool University Press, Liverpool 2010 (first edition 1989) σελ. Xiv-xvi, xliii-xlv. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,263,264. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.190,191. R. BROWNING, *Justinian* σελ.152. C. F. PAZDERNIK, «Procopius and Thucydides» σελ.180. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 100. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.341. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.78. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.84. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.216. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.133-136. T. S. BURNS, *A History of the Ostrogoths* σελ.208,209. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.102

πολιτών, και προβεί στην ανταλλαγή όρκων πίστεως και υποσχέσεων με τον Πάπα Σιλβέριο, την σύγκλητο και τους κάτοικους, θα βαδίσει προς την Ραβέννα, έχοντας παραλάβει αρκετούς *Συγκλητικούς* ως ομήρους²⁶².

Αν και ο Βελισάριος σκόπευε, μετά την κατάληψη της Νεάπολης, να βαδίσει προς την Ρώμη, ο Ουΐτιγγης, θα προτιμήσει να μεταβεί στην Ραβέννα. Ο λόγος που έπραξε αυτό, πιθανόν να οφειλόταν σε διπλωματικούς και πολιτικούς σκοπούς, μέσω των οποίων θα ενδυνάμωνε την θέση του και θα ασφάλιζε πιθανά μέτωπα. Αρχικά, θα θεώρησε πως μεγαλύτερος προβληματισμός του δεν ήταν το Βυζαντινό στράτευμα, του οποίου ο αριθμός ήταν μικρός, αλλά ο τρομερός Φραγκικός στρατός τον οποίο είχε υποκινήσει ο *Αυτοκράτορας* να συμμαχήσει μαζί του, και επ' ακολούθως, να λάβει επιθετική δράση εναντίον των Οστρογότθων. Συνεπώς, εάν δεν επιθυμούσε να βρεθεί περικυκλωμένος ανάμεσα στις Αυτοκρατορικές και Μερροβίγγιες δυνάμεις, έπρεπε να αναχαιτίσει μια από τις δύο. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο στρατός του Βελισαρίου ήταν μικρός, και κυρίως ότι οι Φράγκοι δεν είχαν εκκινήσει επίθεση, παρατηρείται ότι θεώρησε πως έπρεπε να λάβει μέτρα με σκοπό την αποφυγή της συμμετοχής τον τελευταίων στην σύγκρουση. Ως εκ τούτου, ήρθε σε διαπραγματεύσεις με τους Μερροβίγγειους, συμφωνώντας να επικυρώσει την συμφωνία που είχαν συνάψει με τον προκάτοχο του, Θεοδάτο, ήτοι παροχή χρημάτων, τμήμα της Γαλατίας και την επικυριαρχία επί των Αλαμανών και λοιπών λαών που ευρίσκοντο στην περιοχή των Ανατολικών Άλπεων. Οι Φράγκοι από την πλευρά τους, σύμφωνα με τον *Προκόπιο*, ανέφεραν στον Ουΐτιγγη ότι «*φίλοι δὲ ὠμολόγησαν Γότθοις ἐς τὰ μάλιστα ἔσεσθαι*»²⁶³ και την υπόσχεση παροχής στρατιωτών από υποτελείς προς αυτούς φυλές, δίδοντας του έτσι, και αριθμητική υπεροχή στον πόλεμο κατά των Βυζαντινών. Επιπροσθέτως ο Ουΐτιγγης, όταν έφτασε στην Ραβέννα, νυμφεύθηκε την Ματασούνθα, κόρη της αποθνήσκουσας *Βασίλισσας* Αμαλασούνθας, ενέργεια η οποία σκοπό είχε την ασφάλιση της εξουσίας του και την ενδυνάμωση της θέσης και του κύρους του, τόσο προς τους Αυτοκρατορικούς, καθώς απέκτησε συγγένεια με την Αμαλασούνθα, όσο και προς τους Οστρογότθους, γιατί συνδέθηκε με τον *Οίκο* του Θεοδωρίχου. Επίσης, η ισχυρή θέση του Κωνσταντιανού στην Λιβουρνία και οι επιτυχίες που είχαν σημειώσει οι Βυζαντινοί στην Αδριατική, αποτελούσαν απειλή για την Βόρεια Ιταλία. Ως εκ τούτου ο Ουΐτιγγης μετέβη στην Ραβέννα, με σκοπό να λάβει μέτρα για αποτροπή πιθανής επίθεσης από την εκεί περιοχή, αλλά και να προετοιμάσει μια επιχείρηση προς εκεί. Τέλος, μόλις νυμφεύθηκε την Ματασούνθα, απέστειλε γράμμα στον *Αυτοκράτορα*, τονίζοντας του πως ο αγώνας του κατά του δολοφόνου της Αμαλασούνθας είχε ολοκληρωθεί με επιτυχία καθώς ο ίδιος είχε εκδικηθεί τον φονιά, και ότι η γαμήλια σύνδεση του με την Ματασούνθα ήταν νόμιμη, ζητώντας, συνεπώς, την παύση του πολέμου. Αν και η προσπάθεια του δεν στέφθηκε με επιτυχία, υποδεικνύεται πως ο Ουΐτιγγης δεν επεδίωκε, αρχικά, μια πολεμική αναμέτρηση με τους Βυζαντινούς,

²⁶² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.106-117. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.49. IORDANES, “Getarum” σελ.137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.318,319. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. AGNELLUS, “Consularia Italica” σελ.333. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.169. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 100-102. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.341-343. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.346,347. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.140.

²⁶³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 140,141

αλλά μια άμεση λύση του θέματος, αποκτώντας την Αυτοκρατορική αναγνώριση μαζί με την ειρήνη, και εξ ου αποφάσισε να μεταβεί γοργά στην Ραβέννα²⁶⁴.

Ο Βελισάριος, έχοντας ασφαλίσει την Κύμη και την Νεάπολη με φρουρές, θα μεταβεί στην Ρώμη. Η απόφαση του να καταλάβει την ιστορική πόλη, πέραν του ότι θα υποβοηθούσε στρατηγικά την πορεία της επιχείρησης, όπως είχε γίνει και με την κατάληψη της Καρχηδόνας κατά τον Βανδαλικό πόλεμο, ασκώντας παράλληλα μια αφόρητη πίεση στον Ουϊτιγγη, πιθανόν να οφειλόταν και σε θεωρητικούς λόγους κυριαρχίας, μιας και η Αιώνια Πόλη αποτελούσε την έδρα της Επισκοπής, και κυρίως, έφερε το ιδεολογικό βάρος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και παράδοσης. Ως εκ τούτου, η κατοχή της θα είχε συμβολική δύναμη, δίδοντας στον Βελισάριο μια ιδιαίτερη υψηλή τιμή. Επομένως, με την τακτική κατάληψη της Ρώμης, μπορεί να παρατηρηθεί μια γενική συσχέτιση αναλογικά με την στρατηγική πορεία που ακολούθησε ο Βελισάριος στις δυο τελευταίες του εκστρατείες, όπου σκοπός ήταν η ταχεία κατάληψη της ιστορικής μεγαλούπολης και η εν συνεχεία προετοιμασία εντός της. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο στρατηγός, κατά την μετάβαση του στην Αιώνια πόλη, θα λάβει πρόσκληση από τον Πάπα Σιλβέριο, μέσω του Φιδέλιου, με σκοπό την αναίμακτη παράδοση της πόλεως, με τον ιστορικό να καταγράφει πως ο φόβος που κατέλαβε τους κατοίκους της Ρώμης αναφορικά με την άλωση της Νεάπολης, ήταν ο λόγος που αποφασίστηκε η παράδοση της. Ενδεχομένως, η φήμη του στρατηγού και η τάχιση πορεία της εκστρατείας του στην Νότια Ιταλία να δημιουργήσαν την εντύπωση για μια σύντομη Βυζαντινή νίκη, και ως εκ τούτου, οι πολίτες της Ρώμης και ο Πάπας να θεώρησαν φρόνιμο την παράδοση της στον Βελισάριο. Επίσης, πιθανότατα, να μην επιθυμούσαν την μοίρα των Νεαπολιτών, και συνεπώς την άλωση της πόλεως τους, αποφεύγοντας κατά αυτό τον τρόπο τα δεινά της πολιορκίας και της κατάληψης, και αψηφώντας τους όρκους προς τον Ουϊτιγγη περί της διασφάλισης της πόλεως. Από την άλλη, ο Β. Rubin θεώρει πως η δυσαρέσκεια των γηγενών προς το συντηρητικό Οστρογοθικό πολίτευμα και η πολιτική που ακολουθούνταν, όπως και η απόφαση του Ουϊτιγγη να παραλάβει, κατά την αποχώρηση του από την Ρώμη, αρκετούς Συγκλητικούς ως ομήρους, πιθανόν να επέδρασαν αρνητικά, ώστε να αναζητήσουν, υπό την Βυζαντινή σκέπη, μια ορθότερη πολιτική και τάξη των πραγμάτων. Το βέβαιο είναι ότι η στάση των πολιτών της Ρώμης ποδηγετείται από την κρισιμότητα της κατάστασης και την προώθηση του προσωπικού ενδιαφέροντος²⁶⁵.

²⁶⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 116,117,136-141,160-163. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.137,138. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.319,320. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 101-104. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.348,349. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.228,229. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.343,344

²⁶⁵Ο Ιορδάνης, στα *Romana*, και το *Liber Pontificalis* δεν αναφέρουν κάποια πρωτοβουλία του Πάπα. Απλώς υπογραμμίζουν πως ο Βελισάριος μετέβη στην Ρώμη, με τον Σιλβέριο και τους κατοίκους να τον υποδέχονται με ευγένεια. Το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* μοναχά σημειώνει πως ο Βελισάριος μετέβη προς την Ρώμη. Αν και οι συγκεκριμένες τρεις πηγές δεν αναφέρουν κάποια απόφαση του Πάπα ή των πολιτών, το γεγονός ότι τον υποδέχονται με ευγένεια, υποδηλώνει τη θετικά προσκείμενη στάση προς το πρόσωπο του. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.140-143. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.137. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.169. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.187. M. KOUROUMALI, "The Justinianic Reconquest of Italy" σελ.969,987. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 102,103. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.347. A.D. LEE,

Ως εκ τούτου, στις 9 ή 10 Δεκεμβρίου του 536 μ.Χ., ο στρατηγός θα εισέλθει θριαμβευτικά στην Ρώμη από την Ασιναρία πύλη, και υπό την τιμητική υποδοχή του Πάπα Σιλβερίου, με την παράλληλη απόσυρση της Οστρογοθτικής φρουράς από την Φλαμινία πύλη. Η αποστολή του Οστρογότθου διοικητή Λεύδερι, μαζί με τα κλειδιά της πόλεως, από τον Βελισάριο προς τον Ιουστινιανό Α', αποτελεί πράξη που συμβολίζει την επιστροφή της πάλαι ποτέ Ρωμαϊκής πρωτεύουσας στην Αυτοκρατορική επικράτεια, ενώ η εν συνεχεία κατάληψη των γειτονικών, προς αυτήν, πόλεων σε συνδυασμό με την επιτυχημένη υποταγή της Νότιας Ιταλίας από τον Βελισάριο, μνημονεύονται με θριαμβευτικό τρόπο από τον Προκόπιο, υπογραμμίζοντας, εν ουσία, την εν γένει ανασύσταση την Ρωμαϊκής Ιταλίας από τον δαφνηφόρο στρατηλάτη του²⁶⁶.

Εν συνεχεία, ο Βελισάριος, θα αναλάβει προετοιμασίες για την ενίσχυση της άμυνας της πόλεως σχετικά για μια ενδεχόμενη πολιορκία²⁶⁷, επιδεικνύοντας ευβουλία και προβλεψία, θα καταλάβει κάποιες πόλεις της Τοσκάνης και της Καλαβρίας, ενώ στα τέλη Φεβρουαρίου του 537 μ.Χ., ο Φιδέλιος θα διοριστεί *Praefectus Praetorio per Italiam*²⁶⁸. Η

War in Late Antiquity σελ.133-136. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.102. P. AMORY, *People and Identity* σελ.174. R. BROWNING, *Justinian* σελ.152

²⁶⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.144-149,152,153,156,157. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.48. IORDANES, "Getarum" σελ.138. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290,291. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.169. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 103,104. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.347,348,350. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.344. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.613,614. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.84.

²⁶⁷ Άξιο αναφοράς είναι ότι κατασκεύασε και τάφρο γύρω από τα τείχη, ακολουθώντας την συνήθη τακτική που είχε υιοθετήσει και σε προηγούμενες πολιορκίες. Η απόφαση του για δημιουργία τάφρου σε κάθε μάχη, εφόσον ήταν δυνατό να γίνει, υπογραμμίζει την αμυντική και προσεκτική τακτική που είχε ως στρατηγός, δίδοντας την εντύπωση πως σε κάθε σύγκρουση, προτεραιότητα του ήταν η ασφάλεια και η ελαχιστοποίηση των απωλειών. Οι Οστρογότθοι δεν κατείχαν υψηλή πολιορκητική ικανότητα, και συνεπώς τα παραπάνω μέτρα θα αγκύλωναν σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την προσπάθειά τους. Τέλος, θα μεριμνήσει τόσο για τη συγκέντρωση όσο και για την ασφάλεια των προμηθειών, υποδεικνύοντας, για άλλη μια φορά, την προνοητικότητα του. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.146-149. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.342-347,368-371. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290,291. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 103. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.349,350. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa de Roma por Belisario", *Desperta Ferro - Antigua y Medieval* 18, 2013 σελ.41. G. HALSALL, *Warfare and Society* σελ.223-227. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.303-305. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.133-136. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.82-84

²⁶⁸ Ο E. Stein υποστηρίζει πως η πρόταση στο *Υπέρ των Πολέμων* που αφορά τον διορισμό του Φιδελίου είναι απαραίτητο να διαβαστεί με βάση τον κώδικα *Laurentianus*, ήτοι «προς Βελισαρίον» και όχι «προς Βελισαρίου», αφού μόνο Αυτοκράτορας μπορούσε να διορίσει κάποιον Έπαρχο του Πραιτωρίου. Ο Τ. Λουγγής τοποθετεί τον διορισμό του Φιδελίου από τον Βελισάριο στο πλαίσιο της αυτόβουλης, ανεξάρτητης, αντίθετης και αυθαίρετης πολιτικής του τελευταίου προς τον Ιουστινιανό Α'. Ο J.R. Martindale αναφέρει ότι ο Φιδέλιος διορίστηκε από τον Βελισάριο «προς Βελισαρίον». Μια επιπλέον λύση εντοπίζεται στην, επίσης, άποψη του E. Stein, ο οποίος δηλώνει πως ο διορισμός του θα έγινε από τον Ιουστινιανό Α', αφού πρώτα είχε λάβει τα κλειδιά της Ρώμης, άποψη που αποδέχεται και ο R.Browning. Κάτι τέτοιο μπορεί να υποτεθεί από την σειρά των γεγονότων στο *Υπέρ των Πολέμων*, καθώς ο Βελισάριος εισέρχεται στην Ρώμη στις 9 ή 10 Δεκεμβρίου του 536 μ.Χ., στέλνει τα κλειδιά στον Αυτοκράτορα μαζί με τον Λεύδερι, ενώ η αναφορά στον Φιδέλιο ως Έπαρχος του Πραιτωρίου γίνεται στις αρχές του 537 μ.Χ., και πιθανόν τον Φλεβάρη. Ως εκ τούτου, και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο διορισμός ενός τέτοιου αξιώματος γίνεται μόνο από τον Αυτοκράτορα και ότι ο Βελισάριος δεν τιμωρήθηκε από τον Ιουστινιανό Α', τότε, η αμέσως παραπάνω υπόθεση μπορεί να φαντάζει λογική. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.146-149,200,201. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290,291. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.347,348. Τ. Κ. ΛΟΥΓΓΗΣ, *Ιουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος. Κοινωνία, Πολιτική και Ιδεολογία τον 6ο μ.Χ. αιώνα*, Εκδόσεις Βανίας, Θεσσαλονίκη, 2005 σελ.215. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρώτος Αυτοκράτωρ Ρωμαίων" και ο «Πρώτος Ρωμαίων άπάντων». *Η άνολοκλήρωτη Reconquista*, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 5, 1983 σελ.217-247. Τ.

απόφαση του να προβεί σε άμεση, και αμυντική, ενδυνάμωση της Ρώμης, σε συνδυασμό με την κατάληψη ποικίλων πόλεων, και την εν συνεχεία αναμονή του για επικείμενη πολιορκία, υποδεικνύει την τακτική που σκόπευε να ακολουθήσει αναφορικά με την υπεράσπιση της αρχαίας μεγαλούπολης και με την κατάκτηση της Ιταλίας γενικότερα. Συγκεκριμένα, η μικρή δύναμη που είχε στην διάθεση του ήταν θεωρητικά ανεπαρκής τόσο για μια σύγκρουση εκ παρατάξεως εναντίον των πολυπληθέστερων Οστρογόθων, όσο και για την κατάληψη της Ιταλίας. Κατά συνέπεια, ακολούθησε το σύστημα της κατάληψης στρατηγικών, οχυρωμένων πόλεων τις οποίες αφού εξασφάλιζε, εδραίωνε, εν συνεχεία, την κατοχή του στις γειτονικές περιοχές και πόλεις μέσω αποστολής μικρών αποσπασμάτων, εκμεταλλευόμενος παράλληλα λιποταξίες, προσχωρήσεις και κάνοντας χρήση διπλωματίας. Σκοπός των κινήσεων αυτών ήταν η αποφυγή παρατεταμένων πολιορκιών, και κυρίως η απόκτηση γεωστρατηγικών θέσεων με στόχο την σταδιακή, ασφαλή, προώθηση και κατάληψη όλης της Ιταλίας, απεκδύοντας παράλληλα από τους Οστρογόθους ασφαλείς βάσεις. Η κατανόηση της στρατηγικής του Βελισαρίου αποδεικνύεται από τις πόλεις που επιλέγει να καταλάβει, π.χ. Περυσία, Νάρνια και Σπολίτιο στην Ουμβρία, το Ουρμπίνο, το Fano και τον Αγκώνα στην περιοχή Marche. Όλες αυτές οι πόλεις ήταν σημαντικές για τον έλεγχο καίριων, στρατηγικά, δρομολογίων που συνέδεαν τις διάφορες περιοχές της Ιταλίας. Επ' ακολούθως, η κατάληψη οχυρωμένων πόλεων και η εν συνεχεία αντιμετώπιση του εχθρού από θέση προστασίας, όπως η Ρώμη, θα παρείχε στον στρατηγό μια άμυνα απέναντι των και μια οχυρή βάση σε ένα εχθρικό έδαφος, εξαλείφοντας το αριθμητικό μειονέκτημα και τα αρνητικά που θα προκαλούσε μια μάχη παράταξης, εκμεταλλευόμενος παράλληλα την περιορισμένη πολιορκητική τέχνη των Οστρογόθων. Από την άλλη, αυτό το σχέδιο, θα ακύρωνε την δυνατότητα των Οστρογόθων να κάνουν χρήση των υπέρτερων, αριθμητικά, μονάδων τους και θα τους ανάγκαζε να εμπλακούν σε ένα είδος πολέμου στο οποίο δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοί, εν αντιθέσει με τους Αυτοκρατορικούς. Άλλωστε οι Βυζαντινές μονάδες ήταν ιδιαίτερα εκπαιδευμένες και ικανές, όπως μνημονεύει σε όλο το έργο ο Προκόπιος, και συνεπώς ένα προσεκτικό, ικανό, σχέδιο θα μπορούσε να φέρει την νίκη. Επίσης, η ενίσχυση των τειχών της Ρώμης με πλευρικές προστασίες, υπογραμμίζει ότι ο στρατηγός θα έκανε ευρεία χρήση τοξωτών, πολεμική μονάδα η οποία υπερείχε της αντίστοιχης Οστρογοθικής και μπορούσε να σημειώσει σημαντικές φθορές στους αντιπάλους, καθώς αυτή η πολεμική τακτική, αλλά και η αναχαίτιση της, δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστή στους τελευταίους. Επομένως, οι πόλεις που είχε καταλάβει ο Βελισάριος, όχι μόνο θα βοηθούσαν στον ανεφοδιασμό του στρατού, αλλά θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν την επικείμενη Οστρογοθική επίθεση, παρέχοντας μια βάση ασφάλειας και αποφυγής παρακινδυνευμένων συγκρούσεων, δημιουργώντας έτσι έναν πόλεμο φθοράς. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη ότι σε κάθε πόλη που είχε καταληφθεί, τοποθετούνταν και ένας όμιλος στρατιωτών, υποδεικνύεται πως, μεταξύ άλλων, στόχος ήταν η αποστέρηση βάσεων προς τους Οστρογόθους. Από την άλλη, τα οχυρωμένα σημεία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν τόσο ως ασφαλείς ζώνες για τους Βυζαντινούς, όσο και ότι θα έπρατταν μια τύπου περικύκλωση προς τους επιτιθέμενους Οστρογόθους, ασφαρίζοντας παράλληλα τις οδούς προς την Ρώμη, και λειτουργώντας ως σημεία αποπροσανατολισμού και εμποδίων προς τον Ουϊτιγγη, καθυστερώντας την πορεία του προς την Ρώμη και δίνοντας στον Βελισάριο χρόνο ώστε να προετοιμάσει

ΛΟΥΓΓΗΣ "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.92. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume II* σελ.469. R. BROWNING, *Justinian* σελ.130

καλύτερα την άμυνα της πόλης. Συνεπώς, η οικειοθελής παράδοση της Ρώμης, ή τουλάχιστον η άνετη κατάληψη της, είναι αυτή που διευκολύνει την στρατηγική του Βελισαρίου και την επακόλουθη ταχεία ασφάλιση των γύρω περιοχών²⁶⁹.

Στις 21 Φεβρουαρίου του 537 μ.Χ., ο Ουϊτιγγης, πάνοπλος, θα βαδίζει με σπουδή προς την Ρώμη καθώς, σύμφωνα με τον Προκόπιο, επιθυμούσε να προλάβει τον Βελισάριο εντός της πόλεως πριν ο τελευταίος τύχει και αποχωρήσει από εκεί όταν θα ειδοποιούνταν για την άφιξη του ισχυρού Οστρογοθτικού στρατού²⁷⁰. Ενδεχομένως, μέσω αυτής της αναφοράς, ο συγγραφέας, εμμέσως, σκοπεύει να υποδείξει την ιδιαίτερη στρατηγική τακτική του Βελισαρίου, ο οποίος επιθυμούσε να πολιορκηθεί μέσα στην Ρώμη, και την άγνοια του Ουϊτιγγη περί αυτής της σκέψης, καθώς δεν φανταζόταν ότι ο Βυζαντινός στρατηγός θα επιδίωκε να πολιορκηθεί από τα υπέρτερα Γοτθικά

²⁶⁹ Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η φαινομενικά τυχαία επιλογή των πόλεων, όπως φαίνεται στο *Υπέρ των Πολέμων*, δεν είναι μια ακριβής εικόνα της εκστρατείας του Βελισαρίου. Ο στρατηγός ήταν, σαφώς, καλά ενημερωμένος για τη γεωγραφία, την υποδομή και τις στρατηγικές θέσεις των διαφόρων περιοχών της Ιταλίας, είτε από δρομολόγια και χάρτες που ήταν διαθέσιμα εκείνη την εποχή, είτε από κατασκόπους, παρόλο που δεν αναφέρονται στο συγκεκριμένο επεισόδιο από τον Προκόπιο. Το γεγονός ότι ο τελευταίος δεν σημειώνει την στρατηγική σκέψη και το σχέδιο του Βελισαρίου, παρόλο που είναι αυτός που παρέχει τις πληροφορίες που επιτρέπουν μια κατανόηση του πλάνου που σκόπευε ο στρατηγός, ενδέχεται να οφείλεται είτε στο ότι το θεώρησε δεδομένο, είτε ότι προβαίνει σε ένα τύπου παιχνίδι προς το ακροατήριο παρέχοντας βασικά στοιχεία. Πιθανότατα, το τελευταίο είναι το σωστό, κάτι που υποδεικνύεται από την εκτεταμένη γεωγραφική αναφορά που προβαίνει αμέσως μετά την κατάληψη της Ρώμης. Η Μ. Kouroumalι, θεωρεί πως αποτελεί ένδειξη της περιορισμένης δυνατότητας του Προκοπίου να κατανοήσει την συνολική στρατηγική του Βελισαρίου, ωστόσο μοιάζει αδύναμη υπόθεση, για τον λόγο ότι ο Προκόπιος, τουλάχιστον όσο αφορά τον πρώτο Οστρογοθτικό πόλεμο, περιγράφει συστηματικά την γεωγραφία της Ιταλίας και τις διόδους του, μέσω του οποίου υποδεικνύει την στρατηγική πορεία του Βελισαρίου κ.ο.κ. Τέλος, η γεωμορφολογία και οι οχυρώσεις που υπήρχαν στην Ιταλία, ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που ο Βελισάριος επέλεξε την συγκεκριμένη τακτική, και ως εκ τούτου, υποδεικνύεται η υψηλή στρατηγική σκέψη του, καθώς κατάφερε να προσαρμόσει την τακτική του με βάση την εκεί χώρα και δομές. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.68-71,140-143,146,147-167,208-217,354-357,378-381. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. Μ. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.196,197. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 101-104,117. Ε. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.350. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.615,616,619,622. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41. Η. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.303-305,346. Τ. ΛΟΥΤΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.84,85. Ε.Ν. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-81. Ε. Α. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.80-82,102,103. Α. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.81-105. Βλέπε και Ο. Α. W. DILKE, *Greek and Roman Maps*, Johns Hopkins University Press, London 1998. *Space in the Roman World: Its Perception and Presentation*, Talbert R. J. Α. - Brodersen K. (eds.), [Antike Kultur und Geschichte 5], Verlag, Münster 2004. Βλέπε και Εικόνα 1 σχετικά με την γεωγραφία της Ιταλίας και τις κύριες περιοχές και πόλεις της.

²⁷⁰ Η ημερομηνία, 21 Φεβρουαρίου, παραδίδεται από το *Liber Pontificalis* και έμμεσα επιβεβαιώνεται από τον Προκόπιο, που δηλώνει ότι η πολιορκία εκκίνησε στις αρχές Μαρτίου. Αν και είναι πρακτικά αδύνατο να υπολογιστεί η χρονική διάρκεια που κάλυψε ο Ουϊτιγγης από την Ραβέννα προς την Ρώμη, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη και τον πολυπληθή αρματωμένο στρατό του, τότε θα έφτασε τον Μάρτιο, κάτι που συμφωνεί με την αναφορά του Προκοπίου. Σχεδόν όλοι οι ερευνητές αναφέρουν ότι η 21η Φεβρουαρίου είναι η ημέρα που έφτασε ο Ουϊτιγγης στην Ρώμη, αλλά αυτό, πιθανότατα, οφείλεται σε λανθασμένη κατανόηση της πρότασης του *Liber Pontificalis*. Συγκεκριμένα καταγράφεται ότι «*regressus est (Witigis) contra Romam VIII kal. Mart*» κάτι που εν ουσία δηλώνει πως ο Ουϊτιγγης βάδισε πίσω ή επέστρεψε εναντίον της Ρώμης στις 21 Φεβρουαρίου. Το βάδισε πίσω ή επέστρεψε, οφείλεται στο γεγονός ότι όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο Ουϊτιγγης ήταν την Ρώμη, πήγε στην Ραβέννα, και αφού ο Βελισάριος κατέλαβε την Ρώμη, τότε ο πρώτος αποφάσισε να επιτεθεί εναντίον της Αιώνιας πόλης, ήτοι να επιστρέψει στο σημείο που ήταν αρχικά. Άρα στις 21 Φεβρουαρίου ο Ουϊτιγγης εγκατέλειψε την Ραβέννα με σκοπό να βαδίζει πάλι πίσω «*regressus est*» εναντίον της Ρώμης «*contra Romam*». PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.162-167,234,235,374,375. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 104,226,227. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41

στρατεύματα²⁷¹. Ο Βελισάριος, μόλις ειδοποιήθηκε για την καθοδο του Ουϊτιγγη, διέταξε την επιστροφή αρκετών στρατιωτών και αξιωματικών του που βρισκόταν στις κατά τόπους πόλεις, ενώ συνέχισε τον απρόσκοπτο ανεφοδιασμό της Ρώμης. Από την πλευρά του, ο Οστρογότθος *Ρήγας*, επέδειξε υψηλή στρατηγική διορατικότητα κατά την πορεία του προς την Ρώμη, καθώς δεν ενδιαφέρθηκε να στραφεί προς τις Ιταλικές πόλεις που είχαν, πρόσφατα, καταλειφθεί από τους Βυζαντινούς, οι οποίες πιθανόν να λειτουργούσαν, και, ως δόλωμα με σκοπό να τον παρασύρουν να τους επιτεθεί και συνεπώς να αναλώσει χρόνο και δυνάμεις. Αντιθέτως, κατευθύνθηκε προς την *Αιώνια πόλη* στην οποία ευρίσκετο η μεγαλύτερη απειλή και ο ιθύνων νους της Βυζαντινής εκστρατείας, ο Βελισάριος²⁷².

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί, σε γενικές γραμμές, ο αριθμός των στρατιωτών που είχε ο Ουϊτιγγης κατά την εκκίνηση της πολιορκίας της Ρώμης. Ο

²⁷¹ Πάντα θα υπάρχει η άποψη ότι ο Ουϊτιγγης δεν έπρεπε να εγκαταλείψει την Ρώμη, με σκοπό να αναγκάσει τον Βελισάριο σε μια χειμερινή πολιορκία, όπου λόγω του δριμύως καιρού και των μικρών δυνάμεων που διέθετε ο τελευταίος, αναλογικά με τον Οστρογότθο *Ρήγα*, πιθανόν δεν θα κατάφερε να καταλάβει την πόλη, κάτι θα οδηγούσε στην υποχώρηση του στην Νεάπολη και στην ισχυροποίηση του Ουϊτιγγη. Μάλιστα, αν αναλογιστεί κάποιος την πορεία των πραγμάτων που ακολουθήθηκε, η ήττα του Ουϊτιγγη από τον Βελισάριο στην πολιορκία της Ρώμης ήταν αυτή που αποτέλεσε το σημείο καμπής του πολέμου και που προξένησε ένα ισχυρό χτύπημα στις δυνάμεις του Οστρογότθου *Ρήγα*. Επίσης, η κατάληψη της Ρώμης από τον Βελισάριο, που πραγματοποιήθηκε πριν την επίθεση του Ουϊτιγγη, όχι μόνο ήταν αυτή που έθεσε σε κίνηση το στρατηγικό σχέδιο του Βελισαρίου αναφορικά με την αντιμετώπιση του Οστρογοθικού στρατού, αλλά μάλιστα αποτελούσε το βασικό σχέδιο του για τον Ιταλικό πόλεμο. Επιπροσθέτως, όπως αναφέρει ο B. Rubin, η κατάληψη της Ρώμης ήταν αυτή που οδήγησε τους κατοίκους της Καλαβρίας και της Απουλίας να στραφούν υπέρ των Βυζαντινών, καθώς παρατήρησαν την απρόσκοπτη και ηθελημένη κατάληψη μιας πόλης που αποτελούσε ιστορικό σύμβολο από τον Βελισάριο. Άλλωστε, η κατάληψη της Ρώμης ήταν αυτή που άνοιξε την δίοδο για την κατάληψη κάποιων πόλεων της Τοσκάνης για τους Βυζαντινούς, με τον Βελισάριο να ελέγχει σχεδόν την μισή Ιταλία, κάτι που είχε αντίκτυπο και για την πορεία του πολέμου. Από την άλλη βέβαια, η απόφαση του Ουϊτιγγη να μεταβεί στην Ραβέννα, οφειλόταν στην εξουδετέρωση πιθανής Φραγκικής και Βυζαντινής επίθεσης, η τελευταία από τα βορειοανατολικά, και στην απόκτηση πολιτικής ισχυροποίησης, ενώ δεν παρέλειψε να αφήσει μια φρουρά 4.000 ανδρών στην Ρώμη, ικανή να προσφέρει μια αντίσταση μέχρι την επιστροφή του εκεί, εξασφαλίζοντας παράλληλα όρκους νομιμοφροσύνης. Λαμβάνοντας υπόψη την στρατηγική και τακτική που ακολουθήθηκε από τον Βελισάριο, παρατηρείται ότι η απόφαση του Ουϊτιγγη να παράξει στον πρώτο την ευκαιρία να καταλάβει την Ρώμη και τον χρόνο να προετοιμαστεί, να μην αποτέλεσε σημαντικό λάθος για την εξέλιξη των πραγμάτων, ωστόσο δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι η ίδια η Ρώμη επέλεξε να προσχωρήσει στον Βελισάριο. Ως εκ τούτου, η κατηγορία ότι άφησε την *Αιώνια πόλη* έρμαιο, ή τουλάχιστον αψύλακτη, δεν ισχύει. Επιπροσθέτως, η κατηγορία προς τον Ουϊτιγγη ακυρώνεται και από το γεγονός ότι ο τελευταίος, μόλις μετέβη στην Ραβέννα και νυμφεύθηκε την Ματασούνθα, απέστειλε γράμμα στον Ιουστινιανό Α', ζητώντας την παύση του πολέμου. Αν και η προσπάθεια του δεν στέφθηκε με επιτυχία, υποδεικνύεται πως ο Ουϊτιγγης δεν επιθυμούσε αρχικά μια πολεμική αναμέτρηση με τους Βυζαντινούς, αλλά σε μια άμεση λύση του θέματος, και εξ ου αποφάσισε να μεταβεί γοργά στην Ραβέννα από το να εγκατασταθεί στην Ρώμη. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.114-117,136-141,160-163. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.137,138. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.319,320. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.132. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 101-104. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.348,349. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.228,229. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.305,343,344. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.614,616,619,625. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.153,154. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.216,217

²⁷² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.164-169. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.138. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.236,237,240,241,342,343. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.104,105. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.343,344. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.154

αριθμός των 150.000 στρατιωτών που σημειώνει ο Προκόπιος φαντάζει υπερβολικός²⁷³. Μάλιστα η δήλωση του ότι οι Οστρογότθοι, παρά την αριθμητική υπεροχή τους, δεν μπορούσαν να πολιορκήσουν, ή τουλάχιστον να κυκλώσουν, ολοκληρωτικά την πόλη καθώς από τις 14 πύλες της μπορούσαν να ασκήσουν πίεση μόνο στις 5, εμμέσως υποδεικνύεται πως ο στρατός τους θα ήταν πολύ μικρότερος από 150.000 άνδρες, καθώς ένας τέτοιος αριθμός, λογικά, θα ήταν σε θέση να ασκήσει πίεση σε 14 πύλες²⁷⁴. Επίσης, το γεγονός ότι ο Ουϊτιγγης, αρχικά, είχε αφήσει ως φύλαξη της Ρώμης 4.000 πολεμιστές, ενδεχομένως να υποδηλώνει ότι ο αριθμός των συνολικών, διαθέσιμων, Οστρογόθων πολεμιστών δεν θα ήταν ιδιαίτερα ογκώδης, καθώς, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι Οστρογοθικές φρουρές, και άρα οι μάχιμοι άνδρες, που υπήρχαν και στις κατά τόπους πόλεις ήταν λιγότεροι από 4.000 σε κάθε μια, ο αριθμός των 150.000 φαίνεται δυσανάλογος. Επιπροσθέτως, το ότι άφησε 4.000 άνδρες στην Ρώμη ως φρουρά και όχι παραπάνω, λογικά θα οφειλόταν στο ότι δεν είχε αφθονία στρατευμάτων. Τέλος, θα ήταν σχεδόν απίθανο οι πολίτες της Ρώμης και οι Βυζαντινοί στρατιώτες να θελήσουν να αντιμετωπίσουν σε μάχη παράταξης έναν τόσο δυσανάλογο, τεράστιο, στρατό ακόμα και αν είχαν καταφέρει πριν να σημειώσουν επιτυχίες²⁷⁵. Ενδεχομένως, ο ιστορικός εξογκώνει σε τέτοιο βαθμό τον αντίπαλο στρατό, με σκοπό να τονίσει στο μέγιστο βαθμό την ικανότητα και την επιτυχία του Βελισάριου εμπρός μιας ισχυρής πολιορκητικής δύναμης, το πως αυτή κατακερματίστηκε μεθοδικά από τον Βυζαντινό στρατηλάτη, αλλά και να μαγνητίσει τον αναγνώστη αναφορικά με την επικείμενη θηριώδη σύγκρουση που θα επακολουθήσει, σμιλεύοντας την φαντασιακή του εικόνα σχετικά με την πολιορκία. Άλλωστε το συμβάν της πολιορκίας καταλαμβάνει μεγάλη έκταση στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, όντας και το μεγαλύτερο επεισόδιο αναφορικά με τον ιταλικό πόλεμο, αποτελώντας παράλληλα το σημείο κορύφωσης του Γοτθικού πολέμου στο έργο του Προκοπίου, ενώ και η ίδια η Ρώμη αποτελούσε μια πόλη σύμβολο. Συνεπώς ο Προκόπιος επιθυμεί να τραβήξει τους προβολείς με κάθε τρόπο²⁷⁶. Αν και δεν μπορεί να

²⁷³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.160,161

²⁷⁴ Κατά παρόμοιο τρόπο, το γεγονός ότι ο άμαχος πληθυσμός αποχώρησε ανενόχλητος από την Νότια πλευρά της Ρώμης, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της από τον Ουϊτιγγη, οφειλόταν και στο μέγεθος του Οστρογοθικού στρατού, ο οποίος αν και πολυπληθής, δεν ήταν ωστόσο τόσο μεγάλος, ώστε να περιβάλλει ολοκληρωτικά την πόλη και να την θέσει σε ασφυκτικό κλοιό. Παράλληλα το ότι ο Προκόπιος σημειώνει πως οι Οστρογότθοι φοβόντουσαν τον Αυτοκρατορικό στρατό και εξ ου δεν ασκούσαν πίεση στην πόλη, κάτι τέτοιο, φαντάζει αδύνατο αναλογικά με τον αριθμό των πολεμιστών και των δυο πλευρών, όπως αυτοί παρατίθενται από τον συγγραφέα. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.184,185,238-241

²⁷⁵ Χαρακτηριστικά, η σύγκρουση στην Πεδιάδα του Νέρωνος. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.260-285

²⁷⁶ Ότι ο αριθμός δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα, μπορεί να πιστοποιηθεί από το γεγονός πως αυτός αναφέρεται και στο γράμμα που απέστειλε ο Βελισάριος στον Ιουστινιανό Α', ζητώντας ενισχύσεις. Λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται ο αριθμός, ένα γράμμα το οποίο χαρακτηρίζεται από ρητορική χροιά με σκοπό να τονίσει στον Αυτοκράτορα την θηριώδη κατάσταση της πολιορκίας και το τεράστιο μέγεθος του Οστρογοθικού στρατού, τον οποίο ο Βελισάριος αποκρούει με αυτοθυσία ως ο τελευταίος πυλώνας της Αυτοκρατορίας στην Ιταλία, ενδεχομένως να αποτελεί προσπάθεια εντυπωσιασμού για να πείσει τον Ιουστινιανό Α' να αποστείλει ενισχύσεις, ή το πιθανότερο, να είναι λογοτεχνικές δημιουργίες και χρήσεις ρητορικής του συγγραφέα προς χάριν εντυπωσιασμού του ακροατηρίου του, στοιχείο που παρατηρείται γενικά στο έργο όταν σημειώνονται οι επιστολές. Ως προς αυτό, παρατηρείται ότι οι δυο φορές που καταγράφεται ο αριθμός των 150.000 αντιπάλων, αυτός εντοπίζεται σε προτάσεις με σκοπό να τονίσουν την ισχύ του Οστρογοθικού στρατού, και είτε πριν την θηριώδη σύγκρουση, είτε κατά τη διάρκεια της και στο σημείο όπου ο Βελισάριος ναι μεν τις έχει, αρχικά, αποκρούσει με επιτυχία, ωστόσο ανησυχεί για την συνέχεια, αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης τους και την επιβίωση του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της υπερβολής του Προκοπίου είναι η σημείωση ότι 30.000 Οστρογότθοι σκοτώθηκαν σε μια μόνο ημέρα μάχης. Κατά παρόμοιο τρόπο, εξογκώνει τον αριθμό των Φράγκων πολεμιστών που εισέβαλαν στην

εξαχθεί με απόλυτη ακρίβεια ένας συγκεκριμένος αριθμός αναφορικά με το μέγεθος του Οστρογοθικού στρατεύματος, το σίγουρο είναι πως αυτός ναι μεν ήταν κατά πολύ μεγαλύτερος από αυτόν του Βελισαρίου, αλλά πολύ μικρότερος από τους 150.000, με τους ερευνητές να θεωρούν πως αριθμούσε από 25.000 με 30.000 έως 40.000 πολεμιστές, με το τελευταίο νούμερο, 40.000, να είναι και πιθανότερα το ορθότερο. Ολοκληρώνοντας, σχετικά με τον αριθμό της πολεμικής δύναμης του Βελισαρίου κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης, στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, αναφέρεται πως είχε στην διάθεση του 5.000 στρατιώτες, αριθμός που σε γενικές γραμμές συνάδει με τα παραπάνω αλλά και με την εξέλιξη της πολιορκίας²⁷⁷.

Η πρώτη σύγκρουση μεταξύ Βελισαρίου και Οστρογόθων, στα πλαίσια της πολιορκίας της Ρώμης, θα διαδραματιστεί, αρχικά, σε σχετική απόσταση από την πόλη. Συγκεκριμένα, στα μέσα Μαρτίου του 537 μ.Χ.²⁷⁸, η προφυλακή που είχε εγκαταστήσει ο πρώτος σε έναν πύργο στην Σαλάρια γέφυρα, στον ποταμό Ανιένε²⁷⁹, όπου σκοπός της ήταν η παρεμπόδιση της Οστρογοθικής πορείας και η ειδοποίηση αναφορικά με την έλευση των αντιπάλων, θα λιποτακτήσει, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να διαβούν

Ιταλία το 539 μ.Χ., όπως και τις απώλειες τους από τον λοιμό που κατεβλήθησαν. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 114,115,160,161,224-239, *History*, vol. IV σελ.84,85,90,91 και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. I-V για στοιχεία ρητορικής στις επιστολές. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian* σελ. 291,υποσημ.529. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.220,221

²⁷⁷Το γεγονός ότι ο Βελισάριος εκστράτευσε αρχικά με 11.500 το πολύ στρατιώτες, και στην Ρώμη είχε στην διάθεση του 5.000, απαντάται εύλογα από τον Προκόπιο που αναφέρει πως μέρος των πολεμιστών του έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ως φρουρά στις πόλεις και περιοχές που είχαν κατακτηθεί. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.212-215,226-229. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.197. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 104,106. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.348,349. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.43. P. J. HEATHER, *Goths and Romans 332-489*, Clarendon Press, Oxford 2003 (first edition 1991) σελ.302,303. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.229. J. L. TEALL, “The Barbarians” σελ.302. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.344. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.85. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.220,221. R. BROWNING, *Justinian* σελ.152. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.80. K. HANNESTAD, “Les Forces Militaires d’ après la Guerre Gothique de Procope”, *Classica et Medievalia* 21, 1960 σελ. 136-183 και ιδιαίτερα σελ.162. J.H.W.G. LIEBESCHUETZ, “The Romans Demilitarised: The Evidence of Procopius”, *Scripta Classica Israelica* 15, 1996 σελ. 232-235

²⁷⁸ Αναφορικά με την ημερομηνία, δεν μπορεί να εξαχθεί με βεβαιότητα κάποια συγκεκριμένη ημέρα, γιατί δεν είναι δυνατό να υπολογιστεί η χρονική διάρκεια της μετάβασης του Ουίτιγγη από την Ραβέννα στην Ρώμη, η οποία εκκίνησε στις 21 Φεβρουαρίου. Λογικά, η άφιξη του θα πραγματοποιήθηκε στα μέσα, περίπου, Μαρτίου γιατί ο Προκόπιος στο 6,10,13 αναφέρει ότι η υποχώρηση των Οστρογόθων πραγματοποιήθηκε «τοῦ μὲν οὖν ἔτους ἀμφὶ τροπὰς ἑαρινὰς ἦν, τῇ δὲ πολιορκία ἐνιαυτός τε ἐτέτριπτο καὶ πρὸς αὐτῶ ἡμέραι ἐννέα, ὅτε οἱ Γότθοι ἅπαντα σφῶν τὰ χαρακώματα καύσαντες, ἅμα ἡμέρα ὁδοῦ εἶχοντο». Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι τοποθετεί το κάψιμο των στρατοπέδων στα πλαίσια της υποχώρησής τους, ότι μετά την πρώτη αψιμαχία οι Οστρογόθοι προχωρούν στο στήσιμο στρατοπέδων, και ότι η πρώτη πολιορκία, όπου στο μεσοδιάστημα έχουν κατασκευάσει πολιορκητικές μηχανές και αποτύχει να καταλάβουν την πόλη με συμφωνία, πραγματοποιείται την 18^η ημέρα της πολιορκίας, προκύπτει η σκέψη ότι η αρίθμηση των ημερών της πολιορκίας εκκινεί την μέρα με την πρώτη αψιμαχία, άρα στα μέσα Μαρτίου, όπως και η άφιξη του Ουίτιγγη στην Ρώμη. Ο B. Rubin θεωρεί πως η άφιξη του πραγματοποιήθηκε στις 15 Μαρτίου του 537 μ.Χ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.162-209,234,235,374,375. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 104,226,227. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.41

²⁷⁹ Το ζήτημα του εντοπισμού της συγκεκριμένης γέφυρας έχει απασχολήσει πλήθος ερευνητών, με τους περισσότερους να υποστηρίζουν πως πρόκειται για την Μουλβία γέφυρα και τον ποταμό Τίβεση. Παρά ταύτα, μια προσεκτική ερευνά του *Υπέρ τῶν Πολέμων*, όπως απέδειξε κυρίως ο C. Lillington-Martin, συνηγορεί πως η γέφυρα είναι η Σαλάρια, και συνεπώς ο ποταμός είναι ο Ανιένε. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.166-183. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle” σελ.611-627. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.41

ανενόχλητοι το συγκεκριμένο σημείο. Ο Βελισάριος, μη γνωρίζοντας τι είχε συμβεί, θα μεταβεί εκεί με μια αναγνωριστική δύναμη 1.000 ιππέων, με σκοπό να ελέγξει την πορεία των Οστρογότθων. Ως εκ τούτου, θα εισέλθει σε μια αιματηρή αψιμαχία, όπου, ως Ομηρικός ήρωας, εμφανίζεται να πολεμά αγέρωχος τους αντιπάλους του, στη πρώτη γραμμή, προκαλώντας τον όλεθρο και παράλληλα τον θαυμασμό. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά του Προκοπίου προς την αφοσίωση των σωματοφυλάκων του Βελισαρίου προς το πρόσωπο του, όπως και η λεπτομερής περιγραφή της μάχης που θέτει τον στρατηγό στο επίκεντρο και τους Οστρογότθους να εστιάζουν στην εξόντωση του. Ο Βελισάριος θα κατορθώσει να επιφέρει σοβαρές απώλειες στον αντίπαλο, τρέποντας τον σε υποχώρηση, αν και ο αριθμός των 1.000 νεκρών Οστρογότθων φαντάζει υπερβολικός, που σκοπό έχει να αυξήσει την ένταση και την δραματικότητα της μάχης. Παρά ταύτα, οι Βυζαντινοί, πιεζόμενοι από τα υπέρτερα Οστρογοθτικά, ιππικά, στρατεύματα, που είχαν εντωμεταξύ ενισχυθεί και με επικουρίες πεζικού, θα αποσυρθούν προ της Σαλάριας πύλης σε πλήρη αταξία και σύγχυση, ωστόσο θα σωθούν από την ευφυή απόφαση του Βελισαρίου, όπου λόγω της αδράνειας των φρουρών της πύλης, θα διατάξει μια αποφασιστική έφοδο εναντίον των άτακτων Οστρογότθων, τρέποντας τους σε φυγή. Η έμπνευση του, που στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία, θα αφυπνίσει παράλληλα, και τους φρουρούς να ανοίξουν την πύλη, με τον Βελισάριο να εισχωρεί στην πόλη με τάξη και ασφάλεια υπό την συνοδεία των πολεμιστών του. Εν συνεχεία θα δώσει διαταγές για επαγρύπνηση των στρατιωτών και των κάτοικων για ενδεχόμενη αντίπαλη επίθεση, αναθέτοντας παράλληλα την διοίκηση συγκεκριμένων πυλών των Αυρηλιανών τειχών σε αξιωματικούς του, κάτι που πιθανόν να οφειλόταν στην προσπάθεια του να εξαλείψει περιστατικά αδράνειας, όπως είχε συμβεί πρωτύτερα στην Σαλάρια πύλη. Η περιγραφή του συμβάντος, που αποτελεί ένα ψηφιδωτό δόξας του στρατηγού, ολοκληρώνεται με τον Βελισάριο να αντιμετωπίζει με απόλυτη ψυχραιμία την ψευδή είδηση ότι οι Οστρογότθοι είχαν εισχωρήσει στην πόλη, δηλώνοντας πως στο εξής ο ίδιος θα έχει την γενική εποπτεία σχετικά με την προστασία της Ρώμης, και παροτρύνοντας παράλληλα τους άνδρες του με θάρρος για την έκβαση της πολιορκίας, όπου στο τέλος «ἐπεὶ δὲ πόρρω ἦν τῶν νυκτῶν, νῆστιν ἔτι Βελισάριον ὄντα ἢ τε γυνή καὶ τῶν ἐπιτηδείων ὅσοι παρῆσαν ἄρτου βραχέος κομιδῇ γεύσασθαι μόλις ἠνάγκασαν»²⁸⁰.

Η περιγραφή του Προκοπίου, που είναι έντονη και δραματική, πιθανότατα οφείλεται στην προσπάθεια του να εξυψώσει την μαχητική ικανότητα και προσωπικότητα του Βελισαρίου, και να υπογραμμίσει την Βυζαντινή πολεμική ανωτερότητα έναντι της Οστρογοθτικής, δίδοντας την εντύπωση πως παρά το γεγονός ότι ο Αυτοκρατορικός στρατός ήταν κατά πολύ μικρότερος, υπερείχε σε θέματα δύναμης και κυρίως ηγεσίας. Ο Βελισάριος, η συμμετοχή του οποίου ήταν καίρια για την αποφασιστική αντιμετώπιση των Οστρογότθων, απεικονίζεται όχι μόνο ως ένδοξος και ακατάβλητος πολεμιστής και στρατηγός, του οποίου τα μαχητικά ανδραγαθήματα αντανακλούν στα πρότυπα της ηρωικής, και ομηρικής εποχής, αλλά και ως αξιέπαινη μορφή καθώς μεριμνεί για την ασφάλεια των πολιτών, ενώ τοποθετεί τις σωματικές ανάγκες, όπως η πείνα, σε τελευταία μοίρα. Από τακτικής πλευράς, η μάχη αποτέλεσε, κυρίως, μια ιππική αναμέτρηση, ενώ είχε τον χαρακτήρα έντονης αψιμαχίας με στοιχεία τακτικής, κάτι που θα αποτελέσει και το βασικό μοτίβο σύγκρουσης κατά την διάρκεια της πολιορκίας. Από την άλλη, η απόφαση του Βελισαρίου να εφορμήσει στον ορυμαγδό της μάχης, ήταν

²⁸⁰PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.166-183

ριψοκίνδυνη και αντίθετη με την προσεκτική στάση που οφείλουν να έχουν οι διοικητές σε μια σύγκρουση, κάτι που σημειώνει και ο Προκόπιος, ασκώντας έμμεσα κριτική. Ως εκ τούτου, η πνευματική ικανότητα και ανδρεία που είχε υποδείξει στην σταδιοδρομία του, μέχρι τότε, ο Βελισάριος, στην προκειμένη περίπτωση είναι απύσχα. Άλλωστε, και οι Οστρογότθοι ιππείς ήταν τρομεροί πολεμιστές, ενώ, και με βάση την διατύπωση των απόψεων του Προκοπίου στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, υποδεικνύεται πως ενέργειες αφροσύνης πυρπολούν κάθε προσπάθεια. Επιπροσθέτως, ο συγγραφέας, κατά αυτό τον τρόπο, υποδεικνύει πως η πνευματική ικανότητα και ανδρεία είναι αυτή που φέρνει την νίκη, όπως θα φάνει και παρακάτω, και συνεπώς, μέσω αυτών, δηλώνεται πως η συγκεκριμένη ενέργεια του Βελισαρίου, είναι λογικό να μην φέρει απτά αποτελέσματα. Από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη την μέχρι τότε προσεκτική στάση του Βελισαρίου στις μάχες, ο λόγος που ενεπλάκη σε μια τέτοια σφοδρή σύγκρουση, θα οφειλόταν στο ότι είχε περιορισμένη ορατότητα, καθώς ο Προκόπιος υπογραμμίζει «ἐς χεῖράς τε αὐτῶν τισιν οὐτι ἐθελούσιοι ἦλθον»²⁸¹, κάτι που πιθανότατα να οφείλεται στους λόφους που υπήρχαν στο εκεί σημείο. Βέβαια, η επόμενη πρόταση «τότε Βελισάριος, καίπερ ἀσφαλῆς τὰ πρότερα ὦν, οὐκέτι τοῦ στρατηγοῦ τὴν τάξιν ἐφύλασσε, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ἄτε στρατιώτης ἐμάχετο»²⁸², δεν δικαιολογεί την απόφαση του στρατηγού να εμπλακεί σε μάχη, ούτε και τις επόμενες ενέργειες που ακολούθησαν κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης αψιμαχίας. Αν και η αυτοβουλία του στρατηγού να ορμήσει εναντίον των αντιπάλων κατά την απόσυρση του στην Σαλάρια πύλη αποτελούσε παρακινδυνευμένη ενέργεια, ωστόσο, ο Βελισάριος, πιθανόν, να γνώριζε πως μια ξαφνική ορμητική έφοδος, θα ήταν ικανή να λυγίσει την Οστρογοθτική άτακτη πορεία, όπως και έγινε. Άλλωστε αυτή πυροδοτείται από την πνευματική και τακτική του οξύτητα, ενώ η επιλογή του να υποχωρήσει προ της Σαλαρίας πύλης είναι η καλύτερη δυνατή, υποδεικνύοντας πως τα δυο παραπάνω χαρακτηριστικά, η πνευματική και τακτική του οξύτητα, γίνονται, πλέον, ο κύριος των ενεργειών του. Άρα, η ευβουλία του, η γνώμη του και η αρετή του είναι αυτά που οδηγούν στο αποτέλεσμα, ενώ το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνει πως οι «Δυτικοί λαοί» είναι αδύναμοι σε ξαφνικές επιθέσεις, καθώς επιτίθενται άτακτα, όπως φάνηκε ακριβώς στην ξαφνική έφοδο του Βελισαρίου που διέλυσε την άτακτη επίθεση των Οστρογόθτων²⁸³. Αναφορικά με το αποτέλεσμα, θα μπορούσε να ειπωθεί πως ήταν ισόπαλο, αν και οι απώλειες που σημειώθηκαν, θα βάρυναν λογικά περισσότερο τους Βυζαντινούς, καθώς ο στρατός τους ήταν ήδη μικρός. Ως εκ τούτου, πιθανόν, να επιβάρυναν ακόμα πιο πολύ τις περιορισμένες, αριθμητικές, δυνατότητες τους σχετικά με την ορθή υπεράσπιση της γιγαντιαίας πόλης. Επομένως, παρατηρείται το λάθος του Βελισαρίου να ενεργήσει, στην συγκεκριμένη αψιμαχία, με τον παραπάνω τρόπο. Από την άλλη η προσωπική φήμη που απέκτησε ο στρατηγός, λόγω των ενεργειών του στο συμβάν, θα ήταν ιδιαίτερα ευρεία τόσο μεταξύ των στρατιωτών και των κάτοικων, όσο και στους Οστρογόθτους. Τέλος, ο αριθμός των 1.000 νεκρών Οστρογόθτων, κατά πάσα πιθανότητα, αποτελεί λογοτεχνική υπερβολή που σκοπεύει να εξυψώσει την Αυτοκρατορική έφοδο και ικανότητα του Βελισαρίου, αλλά και να τονίσει την ένταση και

²⁸¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.170,171

²⁸² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.170,171

²⁸³ Βλέπε και στο επεισόδιο αναφορικά με την πολιορκία της Νεάπολης για την βούληση και την γνώμη του Βελισαρίου σελ.122-126. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.370,371

την δραματικότητα της μάχης, καθώς, λογικά, είναι πολύ υψηλός αριθμός για μια αψιμαχία η οποία ήταν απλώς η πρώτη φάση της σύγκρουσης²⁸⁴.

Την επομένη ημέρα, ο Ουϊτιγγης θα εκκινήσει εργασίες με σκοπό τον περιορισμό της πόλεως. Αρχικά θα στήσει έξι στρατόπεδα, πάνω σε λόφους, βορειοανατολικά της Ρώμης και κατά μήκος των τειχών από την Φλαμίνια πύλη έως την Πραϊνεστίνη. Λίγο αργότερα θα στήσει ένα ακόμα, κοντά στην Μουλβία γέφυρα, θέτοντας διοικητή τον Μαρκία, με σκοπό την προστασία και τον έλεγχο της εκεί πλευράς, προβαίνοντας παράλληλα στο κόψιμο των 14 υδραγωγείων της πόλης²⁸⁵. Παρά ταύτα, οι προσπάθειες του να αποκλείσει την αρχαία μεγαλούπολη δε θα καρποφορήσουν, καθώς ο Βελισάριος θα καταφέρει με έξυπνο και επινοητικό τρόπο να αποτρέψει οποιαδήποτε απόπειρα του Οστρογότθου

²⁸⁴Χαρακτηριστικά, ο Προκόπιος, σταδιακά αυξάνει την δραματικότητα και την ένταση της μάχης, όπου αρχικά αναφέρει την επιτυχία του Βελισαρίου, και της αρμάδας του, που κατανικά τους αντιπάλους με ηρωικό τρόπο. Εν συνεχεία, σημειώνει την συνάσπιση των Οστρογότθων, των οποίων ο μεγάλος αριθμός τους θα οδηγήσει τους Βυζαντινούς να υποχωρήσουν σε έναν λόφο, με τα δεδομένα πλέον να αντιστρέφονται, καθώς οι τελευταίοι στερούνται το πλεονέκτημα και εισέρχονται σε δύσκολη θέση. Έπειτα τονίζει πως ο Βελισάριος αποφασίζει να αποσυρθεί στη Ρώμη λόγω του ανυπέρβλητου Οστρογοθικού στρατού, όπου πλέον είναι ο κυνηγημένος. Αν και θα διατάξει να ανοίξουν οι πύλες, οι φρουροί δεν θα τον αναγνωρίσουν, καθώς λόγω της σκόνης και τα αίματα που κάλυπταν το πρόσωπο του, νόμιζαν πως είχε σκοτωθεί στην σύγκρουση. Και ενώ το τέλος του φαινόταν προδιαγεγραμμένο, με τους συμπολεμιστές του να νιώθουν καταδικασμένοι και τον αντίπαλο στρατό να κατευθύνεται με φόρα εναντίον τους, ο στρατηγός θα καταφέρει με έξυπνο και ηρωικό τρόπο να αποκρούσει την ορμή των αντιπάλων και με τις πύλες της Ρώμης να ανοίγουν την υστάτη στιγμή. Αναφορικά με τους αριθμούς των πεσόντων, ο Β. Rubin φαίνεται ότι τους κάνει αποδεκτούς. Σύμφωνα με τον H. Wolfram, η υποχώρηση της προφυλακής υποδεικνύει την μεγάλη Οστρογοθική δύναμη που βάδιζε προς την πολιορκία της Ρώμης, και κυρίως ότι το εγχείρημα του Βελισαρίου, ήτοι η υπεράσπιση της Αιώνιας πόλης, φαινόταν σχεδόν ακατόρθωτο. Επομένως, η απόκρουση που κατάφερε ο Βελισάριος είναι λογικό να πρόσδωσε στον στρατηγό ευρεία φήμη. Εκτός των παραπάνω, η περιγραφή του Βελισαρίου ως Ομηρικού ήρωα αντηχεί στα χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής, και κυρίως ομηρικής, ιστοριογραφίας και περιγραφής μαχών, με ηρωικές απεικονίσεις, μονομαχίες, αποφασιστικά, μονά, χτυπήματα, τα οποία πολλές φορές θανατώνουν σημαίνοντες αντιπάλους, ενώ οι πρωταγωνιστές, παρά τις επιθέσεις, αντέχουν, παράμετροι με τους οποίους είναι διανθισμένο όλο το επεισόδιο της πολιορκίας της Ρώμης από τον Προκόπιο, όπως και το στοιχείο της αρετής. Τέλος, σύμφωνα με τους ερευνητές αν και ο Βελισάριος στον Ιταλικό πόλεμο φέρνει στον Ομηρικό Οδυσσέα, στην συγκεκριμένη σύγκρουση αντηχεί στον, Ομηρικό, Αχιλλέα, τον οποίον τα πρότυπα σχετίζονται με την στρατηγική και στάση που επέδειξε ο στρατηγός κατά την πολιορκία. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.58,59,166-183,208-377, *History*, vol. IV σελ.314,115,318-323. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.,270,271,344,345. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 105. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.229. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302-305,344. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle” σελ.611-627. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.41. H. ELTON, “Cavalry in late Roman Warfare” σελ.377-380. M. E. STEWART, *The Soldier’s Life: Martial Virtues and Hegemonic Masculinity in the Early Byzantine Empire*, The University of Queensland, Brisbane 2012 (PhD Thesis) σελ.131,132. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.163-172,177-180,188-195. A. CAMERON, *Procopius* σελ.147-150. P. N. URE, *Justinian* σελ.41,42. Για ιππικές τακτικές οι οποίες όμως δεν υιοθετούνται από τον Βελισάριο, όπως και διάφορα άλλα μέτρα που δεν ακολούθησε βλέπε *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.110-147,228,229,238,239,242-247,270,271,368-371. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86. Βλέπε και Κεφάλαιο 4ο γενικά και σελ.265,υποσημ.633 για το ότι ενέργειες αφροσύνης και μη συνετής λογικής, είναι αυτές που καθορίζουν μια μάχη και εν γένει μια εκστρατεία.

²⁸⁵ Σχετικά με την διοίκηση των επτά στρατοπέδων, αυτά υπαγόταν σε έναν ανάλογο αριθμό αξιωματικών, όπου οι δύο από αυτούς ήταν οι Ουϊτιγγης και Μαρκίας. Τέλος το γεγονός ότι το τελευταίο στρατόπεδο στήθηκε αργότερα από τα έξι πρώτα και μάλιστα κοντά στη Μουλβία γέφυρα, επιβεβαιώνει το γεγονός πως η αψιμαχία της προηγούμενης ημέρας στην γέφυρα δεν ήταν στη Μουλβία αλλά στη Σαλάρια. Ως προς αυτό συνηγορεί ότι τα πρώτα έξι στρατόπεδα στηθήκαν στην πλευρά κατά μήκος αυτής. Αν η αψιμαχία είχε γίνει στην Μουλβία, θα ήταν πιο λογικό να τα στήσουν σε εκείνη τη πλευρά. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.184-189. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius on the Struggle” σελ. 625. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.304,305

Ρήγα, εφευρίσκοντας ποικίλα αντιμετρά σε κάθε περίπτωση²⁸⁶, ενώ θα προβεί σε διάφορες ενέργειες με σκοπό την ενδυνάμωση της άμυνας και του ανθρώπινου δυναμικού της πόλεως εμπρός του κινδύνου²⁸⁷. Τέλος, αναφορικά με την τοποθέτηση των διοικητών του, θα θέσει τον Κωνσταντίνο υπεύθυνο της Φλαμίνιας πύλης, τον Βέσσα της Πραϊνεστίνης, ενώ ο ίδιος ανέλαβε το τμήμα των τειχών από την Πιγκιανή έως την Σαλάρια πύλη, καθώς η τελευταία ήταν πιο ευπρόσβλητη από τις άλλες και ως εκ τούτου, πιθανόν να ήταν το κεντρικό σημείο της επίθεσης των Οστρογόθων. Έτσι, παρατηρείται ότι οι εκάστοτε αξιωματικοί είχαν αναλάβει την διοίκηση με βάση τα σημεία εστίασης μιας πολιορκίας, τις πύλες, ενώ αυτοί που ονομάζονται αναφορικά με την προστασία των, δηλαδή ο Βελισάριος και οι δυο ανώτατοι αξιωματικοί του, ο Βέσσας και ο Κωνσταντίνος, είχαν τοποθετηθεί στα σημεία τα οποία ήταν αντιμετώπιση με τα έξι αντίπαλα στρατόπεδα, και ως εκ τούτου κινδύνευαν περισσότερο από μια Οστρογοθική επίθεση. Τέλος, μπορεί να υποτεθεί πως ο Ουΐτιγγης βρισκόταν απέναντι από τον Βελισάριο, όντες οι δύο αντίπαλοι στρατηγοί²⁸⁸.

Ο Ουΐτιγγης, θα επιδιώξει μια παράδοση της πόλεως υπό διαπραγμάτευση, εκμεταλλευόμενος το αρνητικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί στην Ρώμη εκ μέρους των κατοίκων της που δυσανασχετούσαν με τις δυσκολίες που είχε δημιουργήσει η κατάσταση στην οποία είχαν βρεθεί, μη διστάζοντας να αντιταχθούν ανοιχτά προς τον Βελισάριο, μεταξύ άλλων και *Συγκλητικοί*. Ως εκ τούτου, απέστειλε πρέσβεις με σκοπό να προσπαθήσει να εμβαθύνει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την αντίθεση που είχε δημιουργηθεί, ή ακόμα και να επιτύχει μια παράδοση της πόλεως, εκμεταλλευόμενος την διάθεση των πολιτών. Παρά ταύτα, οι προσπάθειες των απεσταλμένων, οι οποίοι εκφώνησαν λόγο υπό την παρουσία και των *Συγκλητικών* της πόλεως, στους οποίους και απευθυνθήκαν, δε θα καρποφορήσουν, καθώς θα επισκιαστούν από την ομιλία του Βελισαρίου, κύρια χαρακτηριστικά της οποίας ήταν η ευβουλία και την γνώμη. Σύμφωνα με τον *Προκόπιο*, ο λόγος του στρατηγού κατάφερε να σιγήσει ακόμα και τις όποιες ενστάσεις των *Συγκλητικών*, κάτι που υποδεικνύει την ανδρεία του στρατηγού, όπως και

²⁸⁶ Χαρακτηριστικά, λόγω του κοψίματος των υδραγωγείων που έπαυσε την λειτουργία των μύλων, και ως εκ τούτου σταμάτησε την παράγωγή αλευριού, θα μηχανευτεί τη δημιουργία μιας εσωτερικής άντλησης μέσω του ποταμού που διέσχισε την Ρώμη, ενέργεια που θα οδηγήσει στην επανεκκίνηση τους. Μάλιστα, όταν οι Οστρογόθοι θα προσπαθήσουν να καταστρέψουν την παραπάνω εφεύρεση, ρίπτοντας στον ποταμό κορμούς δέντρων, θα στερεώσει αλυσίδες δια μέσω του Τίβερη, οι οποίες θα συγκρατούν τους κορμούς, με αποτέλεσμα να προφυλάσσουν τους μύλους και την λειτουργία των, και με τους αντιπάλους να εγκαταλείπουν την προσπάθεια. Ως αποτέλεσμα, αυτή η σκέψη του Βελισαρίου έσωσε την Ρώμη από την αστία. Τέλος, σχετικά με την παραπάνω ιδέα, αν αυτή αποτελούσε πρωτότυπη σκέψη της στιγμής, μπορεί να πιστωθεί τη δημιουργία μιας εντυπωσιακής εφεύρεσης. Παρά ταύτα, και σε περίπτωση που δεν ήταν, η ενέργεια του για την εφαρμογή της, υποδεικνύει την γνώση του περί της ύπαρξης μιας τέτοιας λειτουργίας και την δημιουργία της, όπως και την προσπάθεια του να πετύχει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.190-193,204-207

²⁸⁷ Ιδιαίτερα, θα περιτείχισι τις πύλες Πιγκιανή και Φλαμίνια από την εσωτερική πλευρά, ώστε να είναι αδύνατο για τον εχθρό να τις διαπεράσει, ενώ θα φράξει και τα υδραγωγεία, γεμίζοντας τα με λίθους, εξαλείφοντας πιθανή χρήση τους από τον αντίπαλο. Επιπροσθέτως, θα τοποθετήσει αμυντικές πολεμικές μηχανές στα τείχη με σκοπό την καλύτερη αναχαίτιση των Οστρογοθικών επιθέσεων, και θα ενισχύσει την φύλαξη των τειχών, τοποθετώντας, ως σκοπούς, απλούς πολίτες, κάνοντας, συνεπώς, χρήση του κάθε μέσου που θα μπορούσε να του προσφέρει βοήθεια για την άμυνα της πόλεως. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.188-191. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.342-347. G. Greatrex - H. Elton - R. Burgess, "Urbicius' Epitadeuma" σελ.57,58

²⁸⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.188,189. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.344,345. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 106. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.42

την αποφασιστική θέληση του, με τους πρεσβευτές να επιστρέψουν άπραγοι στο στρατόπεδο τους. Τέλος, από το παραπάνω επεισόδιο, εμφανίζονται τρεις κύριες συνιστώσες που θα κυριαρχήσουν κατά την πολιορκία της Ρώμης και θα προβούν σε ένα ασταμάτητο παιχνίδι συνδιαλλαγής και επιρροής, όπου η παρουσία της κάθε μιας στο συγκεκριμένο συμβάν, καθορίζει και το αποτέλεσμα της πολιορκίας. Οι Ιταλοί, οι Οστρογότθοι και ο Βελισάριος, του οποίου η ανδρεία και πνευματική ικανότητα είναι τα στοιχεία που θα αποτελέσουν την ειδοποιό διαφορά στην σύγκρουση²⁸⁹.

Ως αποτέλεσμα, ο Οστρογότθος Ρήγας θα αποφασίσει να προβεί σε μια πλήρους κλίμακας πολιορκία, εκκινώντας πάραυτα την κατασκευή πολιορκητικών μηχανών. Οι ανεπαρκείς δυνάμεις που είχε στην διάθεση του ο Βελισάριος και η δύσκολη θέση στην οποία είχε βρεθεί, θα σχημάτισαν στον Ουϊτιγγη την εντύπωση πως οι προϋποθέσεις ήταν κατάλληλες για το εγχείρημα του, προσδοκώντας παράλληλα στην ήττα των πολιορκημένων από τον πόλεμο φθοράς που δημιουργούσε μια τέτοια κατάσταση. Παρά ταύτα, οι προσπάθειες του, που ακολούθησαν, αναφορικά με την κατάληψη της Ρώμης μέσω επίθεσης, απέτυχαν παταγωδώς, αναδεικνύοντας την υψηλή στρατηγική και τακτική ικανότητα του Βελισαρίου εναντίον του αντίπαλου του, και περαιτέρω, την ισχυρή βυζαντινή πολεμική μηχανή έναντι της Οστρογοθτικής. Ειδικότερα, κατά την πρώτη μεγάλη Οστρογοθτική επίθεση²⁹⁰, υπό την αρχηγία του Ουϊτιγγη, εναντίον του

²⁸⁹Η κατάσταση πολιορκίας και έκτακτης ανάγκης στην οποία είχε βρεθεί η Ρώμη, σε συνδυασμό με τα αυστηρά μέτρα που είχε λάβει ο Βελισάριος αναφορικά με την περιφρούρησης της, όπως «φυλάσσειν τε ἄνθρωποι τὸν περίβολον ἡναγκάζοντο» και τις δυσκολίες που μια τέτοια κατάσταση γεννά, είχε οδηγήσει στην δυσαρέσκεια των κάτοικων, οι οποίοι μάλιστα θεωρούσαν πως η έκβαση της θα είχε αρνητικό τέλος. Η ανησυχία και η δυσαρέσκεια που είχε καταβάλει τους πολίτες, Συγκλητικούς και μη, οφειλόταν στο ότι δεν ήθελαν να εισέλθουν σε μια κατάσταση πολιορκίας και σύγκρουσης, άλλα να μείνουν ανέπαφοι από τα δεινά του πολέμου, ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις του και διατηρώντας τα συμφέροντα της πόλεως και τις περιουσίες τους. Μάλιστα, παρόμοια στάση και επιθυμία εμφανίζεται στους Νεαπολίτανους, ενώ δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι οι πολίτες της Ρώμης επιθυμούσαν να μεταβεί ο Βελισάριος αναίμακτα στην πόλη τους, με σκοπό να αποφύγουν μια πολιορκία και καταστροφή, όπως εκείνη της Νεάπολης. Άλλωστε, η δυσαρέσκεια των πολιτών της Ρώμης περί μιας μελλοντικής πολιορκίας γίνεται αντιληπτή και στην αρχή της κατάληψης της από τον Βελισάριο, όταν παρατηρούσαν με ανησυχία τις προετοιμασίες του για την οχύρωση της. Εκτός των άλλων, το συγκεκριμένο συμβάν, παρατηρείται ότι σκοπεύει στην σμίλευση της εικόνας του Βελισαρίου ως γενναίου και αποφασιστικού στρατηγού, ο οποίος όχι μόνο δεν ολιγωρεί μπροστά στις δυσκολίες, αλλά είναι και ικανός να αντιπαρέλθει κάθε εμπόδιο, ακόμα και αν οι συνθήκες δεν ωφελούν, ενώ στον λόγο του εμφανίζονται ηθικές, αιτιολογικά, πτυχές. Σχετικά με την αληθοφάνεια της συζήτησης, αυτή δε θα πρέπει να απέχει από την πραγματικότητα, αν και κάποια στοιχεία της ενδεχομένως να είναι υπερβολικά, όπως ο φόβος που κατέλαβε τους Συγκλητικούς, και κυρίως, οι ηχηρές εντυπώσεις των απεσταλμένων αναφορικά με τον Βελισάριο. Περί της σμίλευσης της εικόνας του Βελισαρίου ως ανδρείου και γενναίου, τον φόβο που κατέλαβε τους Συγκλητικούς και τις ηχηρές εντυπώσεις των Οστρογόθτων απεσταλμένων, γίνονται αντιληπτά και από το λογοτεχνικό παιχνίδι που πλάττει ο Προκόπιος. Χαρακτηριστικά, η δυναμική στάση του Βελισαρίου είναι αυτή που ολοκληρώνει την συζήτηση, δημιουργεί τις συγκεκριμένες εντυπώσεις και συνεπώς η φράση του Οστρογότθου απεσταλμένου «Γότθων δυνάμειως Γραικούς» εν ουσία αποτελεί μια αντιστροφή της πραγματικότητας. Πάντως, δεν πρέπει να αποκλεισθεί ότι η αναφορά των Βυζαντινών ως Γραικοί, αντανακλά σύγχρονες, Οστρογοθτικές, προπαγανδιστικές τάσεις. Η παρουσία Συγκλητικών στην ομιλία του Οστρογότθου απεσταλμένου, οφειλόταν στο ότι οι Οστρογότθοι ήθελαν να εξασφαλίσουν την υποστήριξη τους λόγω της επιρροής, του κύρους και της κοινωνικής εξουσίας που είχαν. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 70-85,90,91,146-149,194-201. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.187. M. KOUROUMALI, "The Justinianic Reconquest of Italy" σελ.969,979,980,987,992,994. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.133-136. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.87. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.102. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.132,133,135. P. AMORY, *People and Identity* σελ.166.

²⁹⁰ Αναφορικά με την ημερομηνία της επίθεσης, δεν μπορεί να εξαχθεί με βεβαιότητα κάποια συγκεκριμένη ημέρα, γιατί δεν είναι δυνατό να υπολογιστεί η χρονική διάρκεια της μετάβασης του Ουϊτιγγη από την

σημείου της Σαλάριας πύλης, απόσπασμα το οποίο ο Προκόπιος σκιαγραφεί με ιδιαίτερο τρόπο και κυρίως την αντίδραση του Βελισαρίου ο οποίος θα γελάσει μόλις αντικρύσει την Οστρογοτική στρατιά, ο στρατηγός θα κατορθώσει να εξουδετερώσει, με ευκολία, τις πολιορκητικές μηχανές των αντιπάλων, τοξεύοντας τα ζώα που τις κινούσαν, ενέργεια που προκάλεσε την σύγχυση και τον τρόμο των τελευταίων. Ως εκ τούτου, η επίθεση αποκρούστηκε χωρίς καν να φθάσουν κοντά στα τείχη, ενώ μια, εν συνεχεία, άξαφνη εξόρμηση των αμυνομένων από την πόλη, θα συντρίψει τους επιτιθεμένους, καταστρέφοντας παράλληλα τις πολιορκητικές τους μηχανές. Ο Ουΐτιγγης θα προσπαθήσει να εφορμήσει και κατά της Περεστίνιας πύλης, και πιο συγκεκριμένα στο Βιβάριο, υπό την συνοδεία μιας ισχυρής δύναμης, η επίθεση του όμως θα θρυμματιστεί και πάλι από τον Βελισάριο με ένα ευφύες τέχνασμα άξαφνης περικύκλωσης. Η ακόλουθη πανικόβλητη φυγή των κατανικημένων Οστρογόθων από τα τείχη της Ρώμης και η πυρπόληση των πολιορκητικών μηχανών τους, θα τερατίσει την πρώτη απόπειρα των, η οποία θα ολοκληρωθεί με βαριά ήττα²⁹¹.

Ολοκληρώνοντας την πρώτη απόπειρα κατάληψης, παρατηρείται η αδυναμία των Οστρογόθων αναφορικά με την τέχνη της πολιορκίας, όπως και το ότι δεν είχαν υπολογίσει ορθά την αντίσταση που θα έφεραν οι Βυζαντινοί. Ως προς αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι είχαν υπερτιμήσει τις δυνάμεις τους, και αντιστρόφως υποτιμήσει αυτές των Αυτοκρατορικών, κάτι που γίνεται αντιληπτό τόσο από την σύγχυση που τους καταλαμβάνει στη σύγκρουση της Σαλάριας πύλης, η οποία αποκρούεται με τις πρώτες ρίψεις βελών, όσο και στην άτακτη επίθεση τους στο Βιβάριο με την παράλληλη τρομοκρατημένη, διασκορπισμένη, φυγή τους όταν εφόρμησαν εναντίον τους οι Βυζαντινοί. Από την πλευρά των τελευταίων και δη του Βελισαρίου, διαπιστώνεται η προσεκτική προετοιμασία και πειθαρχημένη σκέψη, όπως και η ανωτερότητα της Αυτοκρατορικής πολεμικής, και τεχνολογικής, μηχανής έναντι της Οστρογοτικής. Ο Βελισάριος, γνώριζε τα αδύναμα σημεία του αντιπάλου, κάτι που υποδεικνύεται και από το γέλιο του σύμφωνα με τον Προκόπιο, στοιχείο που υπογραμμίζει το ότι είχε προετοιμαστεί κατάλληλα για την απόκρουση των. Αυτό υποδεικνύεται και από το γεγονός πως με βάση τις ενέργειες των αμυνομένων, ταυτόχρονη τόξευση έπειτα από διαταγή του Βελισαρίου σε συγκεκριμένους στόχους, η στρατηγική και οι κινήσεις που ακολουθούσε ο τελευταίος ήταν προγραμματισμένες και σχεδιασμένες, και δεν

Ραβέννα στην Ρώμη, η οποία εκκίνησε στις 21 Φεβρουαρίου. Λογικά, η άφιξη του θα έλαβε μέρος στα μέσα, περίπου, Μαρτίου γιατί ο Προκόπιος στο 6,10,13 αναφέρει ότι η υποχώρηση των Οστρογόθων πραγματοποιήθηκε «τοῦ μὲν οὖν ἔτους ἀμφὶ τροπὰς ἑαρινὰς ἦν, τῇ δὲ πολιορκία ἐνιαυτὸς τε ἐτέτριπτο καὶ πρὸς αὐτῶ ἡμέραι ἐννέα, ὅτε οἱ Γότθοι ἅπαντα σφῶν τὰ χαρακώματα καύσαντες, ἅμα ἡμέρα ὁδοῦ εἶχοντο». Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι τοποθετεί το κάψιμο των στρατοπέδων στα πλαίσια της υποχώρησής τους, ότι μετά την πρώτη αψιμαχία προσχωρούν στο στήσιμο στρατοπέδων, και ότι η πρώτη πολιορκία, όπου στο μεσοδιάστημα έχουν κατασκευάσει πολιορκητικές μηχανές και αποτύχει να καταλάβουν την πόλη με συμφωνία, πραγματοποιείται την 18^η ημέρα της πολιορκίας, προκύπτει η σκέψη ότι η αρίθμηση των ημερών της πολιορκίας εκκινεί την μέρα της πρώτης αψιμαχίας, άρα στα μέσα Μαρτίου. Από αυτό το δεδομένο, και λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρώτη πολιορκία πραγματοποιείται την 18^η ημέρα, άρα αυτή θα διεξάχθηκε στα τέλη Μαρτίου έως αρχές Απριλίου το αργότερο. Ο Β. Rubin θεωρεί πως η άφιξη τους πραγματοποιήθηκε στις 15 Μαρτίου του 537 μ.Χ. και συνεπώς η επίθεση στις 2 Απριλίου. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.162-209,234,235,374,375. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 104,107,226,227. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.41

²⁹¹PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 200-205,208-217,220-227. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.49. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 107-108. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.43. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.82,83

συνέβησαν εκείνη την στιγμή π.χ. ξαφνικό γέλιο και απόφαση της στιγμής να τοξεύσει τα ζώα που έσερναν τις πολιορκητικές μηχανές. Από πολεμική σκοπιά, άξια αναφοράς είναι η χρήση τόξων και η αποτελεσματικότητα των Βυζαντινών αμυντικών μηχανών, το ότι ο Βελισάριος κατανίκησε τους Οστρογότθους στο Βιβάριο διατάσσοντας τους στρατιώτες του να βαστάζουν σπαθιά, και, εν γένει, οι τακτικές και τα τεχνάσματα που ακολούθησε κατά την διάρκεια της σύγκρουσης. Συνεπώς, παρατηρείται η στρατηγική ποικιλία και τακτική του, καθώς δε διστάζει να προωθή τον κάθε τύπο μάχης αναλόγως με τα δεδομένα, ενώ και το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνει πως τα τεχνάσματα είναι υπερβολικά αποτελεσματικά εναντίον των ξανθών εθνών. Η περιγραφή του γεγονότος ολοκληρώνεται με θριαμβευτικό τρόπο από τον Προκόπιο, ο οποίος σημειώνει πως μετά το πέρας της σύγκρουσης, «Ρωμαῖοι μὲν ἐν τῷ περιβόλῳ παιανίζοντες καὶ Βελισάριον ἐν εὐφημίαις ποιούμενοι καὶ τὰ τῶν νεκρῶν σκυλεύματα ἔχοντες»²⁹², ενέργεια που αποτελεί το επιστέγασμα της νικηφόρας πλευράς. Από την άλλη, αναφέρει πως «Γότθοι δὲ τοὺς τε τραυματίας σφῶν θεραπεύοντες καὶ τοὺς τελευτήσαντας ὀδυρόμενοι»²⁹³, τονίζοντας πως οι απώλειες τους έφτασαν τις 30.000, αριθμός που σίγουρα να μην δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα, αλλά πιθανόν να χρησιμοποιείται για να εκφράσει την συντριβή της Οστρογοθτικής επίθεσης και τον θρίαμβο του Βελισαρίου, όπως και να τονίσει την ένταση και την δραματικότητα της μάχης. Σχετικά με την σύγκριση των δυο στρατηγών, ο Βελισάριος εμφανίζεται άρτια προετοιμασμένος και προσεκτικός, έχοντας μελετήσει τις αδυναμίες των αντιπάλων του και έτοιμος να τις αποκρούσει, με το θετικό αποτέλεσμα της μάχης να προκύπτει από τις συντονισμένες και υπολογισμένες στρατηγικές, και τακτικές, κινήσεις του, κάνοντας ορθή χρήση και πετυχαίνοντας το μέγιστο αποτέλεσμα των περιορισμένων δυνάμεων του. Παράλληλα, γίνεται αντιληπτή η αισιοδοξία του, η ευβουλία του, η γνώμη του, η αυτοπεποίθηση του, η σιγουριά του σε περιπτώσεις για τις οποίες έχει προετοιμαστεί κατάλληλα, η ψυχραιμία του σε κρίσιμες καταστάσεις όπως στη σύγκρουση στο Βιβάριο, όπου αρχικά οι Οστρογότθοι είχαν καταφέρει να σημειώσουν κάποια πρόοδο, και η αξιοποίηση της κατάλληλης στιγμής που του επιτρέπει να τροφοδοτεί τους στρατιώτες του με ψυχολογική ισχύ, π.χ. η αντίδραση τους όταν ο Βελισάριος εξουδετερώνει τις πολιορκητικές μηχανές των Οστρογότθων συλλαμβάνοντάς τους εξ απήνης. Ο τρόπος παράταξης των στρατευμάτων του και η επιτυχία τους στην αντιμετώπιση των αντιπάλων, η ταχεία εκτίμηση του για τις εκάστοτε καταστάσεις με την επακόλουθη απόκρουση του κίνδυνου, σε συνδυασμό με τον πολεμικό τρόπο αντιμετώπισης που έλαβε και τις συγχρονισμένες εφόδους που διέταξε, αποτελούν ένα αριστούργημα αμυντικού πολέμου, καθώς συνέλαβε εξ απήνης τον αντίπαλο στρατηγό, κατατροπώνοντας τον, και υποδεικνύοντας του ότι η κατάληψη της Ρώμης δεν ήταν μια εύκολη υπόθεση. Ο δε Ουίτιγγης, παρουσιάζεται απερίσκεπτος, έχοντας πίστη απλώς στον υπέρτερο αριθμό των δυνάμεων του και υποτιμήσει παράλληλα την Βυζαντινή τακτική, εφορμώντας χωρίς σχέδιο και εναλλακτικό πλάνο, κάτι που εντοπίζεται και στον Οστρογοθτικό στρατό εν γένει. Επιπροσθέτως, τακτικά, αυτό που διαφαίνεται έντονα από την συγκεκριμένη σύγκρουση είναι η περιορισμένη Οστρογοθτική γνώση αναφορικά με την διεξαγωγή πολιορκίας και η αδυναμία τους να την φέρουν εις πέρας, ή ακόμα και μια αφέλεια στον τρόπο μάχης τους, και από την άλλη, η ανωτερότητα της Βυζαντινής πολεμικής μηχανής, και δη σε ζητήματα οχυρωμένης σύγκρουσης, όπως και η τοξευτική ικανότητα σε σχέση

²⁹² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 216,217

²⁹³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 216,217

με τον αντίπαλο. Τέλος, δε λείπουν λογοτεχνικά και ρητορικά παιχνίδια όπως και σκόπιμες ασάφειες, π.χ. γέλιο του Βελισαρίου, όπου λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, λειτουργούν ως κριτική και ειρωνεία προς την Οστρογοτική αδυναμία, και τονίζουν την στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου, αυξάνοντας παράλληλα την γλαφυρότητα και την δραματικότητα της μάχης²⁹⁴.

Παρά την αρχική επιτυχία που σημείωσε, ο Βελισάριος γνώριζε πως ήταν αδύνατο να άρει την πολιορκία χωρίς επαρκείς δυνάμεις. Ο αριθμός των 5.000 περίπου ανδρών που είχε στη διάθεση του, δεν ήταν αρκετός ώστε να ανταπεξέλθει επ' αόριστον στις πολιορκητικές, και αριθμητικά υπέρτερες, επιθέσεις του Ουϊτιγγι, ούτε θα ήταν σε θέση να αντιστρέψει την κατάσταση, υιοθετώντας μια επιθετική στάση εναντίον του πολιορκητή κάτι που θα ήταν ζωτικής σημασίας για την έκβαση της πολιορκίας καθώς προσεγγμένες επιθέσεις θα μπορούσαν να προκαλέσουν ρήγματα στο αντίπαλο στρατόπεδο. Κατά συνέπεια, απέστειλε γράμμα στον Ιουστινιανό Α' αναφέροντας του όλες τις λεπτομέρειες της προηγούμενης μάχης, ενώ σφουρηλάτησε μια ζοφερή εικόνα της κατάστασης, ζητώντας του ενισχύσεις, και ενημερώνοντας τον παράλληλα ότι, αφήνοντας φρουρές σε πόλεις και οχυρά, είχε αναγκαστεί να μειώσει τον αριθμό των διαθέσιμων ανδρών σε μόλις 5.000, εν αντιθέσει με τους 150.000 Οστρογότθους. Ο Ιουστινιανός Α', θα ενημερώσει τον Βελισάριο πως είχε ήδη αποστείλει μια πολεμική δύναμη υπό τους Βαλεριανό και Μαρτίνο, αναπτρώνοντας το ηθικό του στρατηγού, και παροτρύνοντας τους τελευταίους να πλεύσουν τάχιστα προς την Ρώμη. Η επιστολή, πέρα των υπαρκτών στοιχείων και της λογικής που δηλώνεται από τον Βελισάριο, πιθανόν στοχεύει και στο να εξάρει την ικανότητα και τα κατορθώματα του τελευταίου προς τον Αυτοκράτορα, και κυρίως στο αναγνωστικό ακροατήριο, τονίζοντας την ένταση και την δραματικότητα των μαχών και της κατάστασης σε σχέση με τον στρατηγό. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται πως ο Βελισάριος καταφέρει να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες και τις πολλαπλές αντίπαλες ορδές με γενναιότητα και ευφυή τρόπο σε μια κρίσιμη κατάσταση για τον Βυζαντινό στρατό, εξ ου και τα υψηλά, εκ διαμέτρου

²⁹⁴ Χαρακτηριστικά, ο Προκόπιος αναφέρει ότι οι Βυζαντινοί έμειναν έκπληκτοι και τρομαγμένοι από τις άγνωστες και τρομακτικές πολιορκητικές μηχανές των Οστρογότθων. Ωστόσο, είναι γνωστό ότι όχι μόνο οι Οστρογότθοι δεν κατείχαν υψηλή πολιορκητική τέχνη, αλλά αντιθέτως, οι Αυτοκρατορικοί, κατείχαν αυτό του είδους πολέμου σε ύψιστο βαθμό, και ως εκ τούτου θα γνώριζαν τέτοιου είδους συσκευές. Το γέλιο του Βελισαρίου τονίζει την αφέλεια των Οστρογότθων σε ζητήματα πολιορκίας και συνεπώς λειτουργεί ως μέσο ανύψωσης προς τον στρατηγό, ο οποίος κατάλαβε την αδυναμία τους και τον τρόπο αντιμετώπισης τους, όπως και το ότι, σύμφωνα με τον G. Halsall, προσπαθούν να μιμηθούν Αυτοκρατορικές θέσεις και τεχνικές με αστέιο τρόπο, στοιχείο το οποίο εντάσσεται σε μια παρουσίαση γελοιοποίησης τους από τον Προκόπιο λόγω της αφέλειάς τους. Τέλος, όπως δηλώνουν και οι ερευνητές, ο Βελισάριος φέρνει στον Ομηρικό Οδυσσέα, του οποίου το πρότυπο σχετίζεται με την στρατηγική και στάση που επέδειξε. Χαρακτηριστικά, ο στρατηγός επιδεικνύει νοημοσύνη, δεξιότητες, τακτική και στρατηγήματα αντί ωμής επίθεσης και ανοιχτής σύγκρουσης, όπως και εξαιρετική τοξοτική ικανότητα. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.200-205,208-217,220-227. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.192-195,200-207,270,271,284,287,302,303,344-347,370,371. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 108,116. G. HALSALL, "Funny Foreigners: Laughing with the Barbarians in Late Antiquity", *Humour, History and Politics in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, (ed.) G. Halsall, Cambridge University Press, Cambridge 2004 (first edition 2002) σελ.109-113. G. HALSALL, *Warfare and Society* σελ.223-225,227. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.185-187,190-195. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.303-305. A. CAMERON, *Procopius* σελ.147-150. H. ELTON, "Army and Battle" σελ.547. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.82,83. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86. Περί Βυζαντινών σπαθίων T. G. KOLIAS, *Byzantinische Waffen: ein Beitrag zur Byzantinischen Waffenkunde von den Anfängen bis zur Lateinischen Eroberung*, [Byzantina Vindobonensia XVII], Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1988 σελ.133-161

αντίθετα, νούμερα μεταξύ των δύο στρατών. Ως εκ τούτου, ασκεί μια προσεγγισμένη επίκληση στο συναίσθημα του Ιουστινιανού Α' και στους αναγνώστες, η οποία ενισχύεται από την τελευταία πρόταση του γράμματος. Ιδιαίτερα τονίζεται η αφοσίωση του Βελισαρίου προς τον κύριο του και η προσπάθεια περίσωσης του Αυτοκρατορικού σκοπού, σημειώνοντας πως η μέχρι στιγμής επιτυχημένη υπεράσπιση οφείλεται στην δράση μιας ανώτερης δύναμης, χωρίς όμως αυτή να τους απαλλάσσει από την ευθύνη τους και τα αποτελέσματα²⁹⁵. Μάλιστα υπογραμμίζεται ότι η υπάρχουσα κατάσταση, και αδυναμία του Βυζαντινού στρατού, θα οδηγήσει στην ζημία των γηγενών και της Ιταλίας εν γένει, ασχέτως της ευγενικής πρόθεσης τους προς τους τελευταίους, κάτι που θα καταρρακώσει τον Αυτοκρατορικό σκοπό, με τους γηγενείς να στρέφονται εναντίον τους. Εντύπωση προκαλεί η συνείδηση της αδυναμίας του Βελισαρίου από μέρος του, όπου τονίζει το ασυμβίβαστο στόχων και υπαρκτών μέσων, τα οποία δεν μπορούν να επιτευχθούν με τις τωρινές δυνάμεις, όπως και το τίμημα που θα φέρει μια Οστρογοτθική νίκη. Μάλιστα, αυτό το λογοτεχνικό, συναισθηματικό, παιχνίδι του Προκοπίου, υποδεικνύεται από τις ενέργειες και την συμπεριφορά του Ιουστινιανού Α', όπως παρουσιάζονται αυτές, όταν έλαβε το γράμμα. Από τα συγκεκριμένα, εκτός ότι παρατηρείται, αχνά, μια άποψη του Προκοπίου περί των δεινών του πολέμου και της φιλαυτίας που διακατέχει την ανθρώπινη φύση, αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι παρουσιάζεται μια έμμεση κριτική προς την Ιουστινιάνεια διοίκηση και στάση αναφορικά με το ζήτημα της Ιταλίας, καθώς τα παραπάνω θα μετουσιωθούν στην δεύτερη φάση του Ιταλικού πολέμου, 540 μ.Χ. και εξής, δικαιολογώντας, ίσως, παράλληλα την αδυναμία του Βελισαρίου να αντιστρέψει την κατάσταση που θα δημιουργηθεί κατά την επιστροφή του στην Ιταλία, ακόμα και τις ενέργειες που του επιρρίπτει στα *Ανέκδοτα*. Εκτός των άλλων, παρατηρώντας το σημείο στο οποίο τοποθετείται το συγκεκριμένο γεγονός στο έργο, δημιουργείται η σκέψη πως αυτό εξυπηρετεί την συγγραφική και λογοτεχνική δομή του, καθώς όντας ευρισκόμενο μετά την μεγάλη αποτυχημένη Οστρογοτθική επίθεση, στοχεύει στην δημιουργία μιας παύσης από την δράση, και της αναπτυσσόμενης έως εκείνη την στιγμή κορύφωσης, και παράλληλα στην σηματοδότηση ενός νέου κεφαλαίου της πολιορκίας, που είναι η λήψη, επιθετικών, δράσεων από τον Βελισάριο και η βαθμιδωτή πτώση της Οστρογοτθικής δύναμης στην Ρώμη. Όσον αφορά τον Βελισάριο, διαφαίνεται η άποψη του για τις δυσκολίες του πολέμου, η ανάγκη των μέσων για την επίτευξη του στόχου, η νομιμοφροσύνη του προς τον Αυτοκράτορα, η προσήλωση του στον σκοπό, όπως και η αξία που δίνει στην αρετή. Σχετικά με το περιεχόμενο της επιστολής, κατά πάσα πιθανότητα, συντέθηκε από τον Προκόπιο, καθώς ως πάρεδρος του Βελισαρίου και κάτοχος μόρφωσης υψηλού επίπεδου θα ήταν λογικό να ενασχολείται με τέτοιου είδους ενέργειες. Τέλος, για το ζήτημα εάν η επιστολή, όπως παρουσιάζεται στο έργο, όντως στάλθηκε στον Ιουστινιανό Α', το οποίο αποτελεί αντικείμενο διχογνωμίας μεταξύ ερευνητών, πιθανότατα η απάντηση να είναι θετική, ίσως όμως με κάποιες διαφορές στο κείμενο²⁹⁶.

²⁹⁵ «ἐγὼ μὲν οὖν οἶδα θάνατον ὀφείλων τῇ σῆ βασιλείᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ζῶντά με οὐδεὶς ἂν ἐνθένδε ἐξελεῖν δύναιτο. σκόπει δὲ ὅποιαν ποτὲ σοι δόξαν ἢ τοιαύτη Βελισαρίου τελευτὴ φέρει». PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.232,233,238-379

²⁹⁶ Σε ολόκληρη την αφήγηση υπάρχουν πολλές ομοιότητες με την περιγραφή της πολιορκίας των Συρακουσών από τους Αθηναίους στον Θουκυδίδη. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 226-233,238-379, *The Anecdota*, vol. VI σελ.54-61. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.88-90. B.

Ο Βελισάριος, μετά την επιτυχημένη απόκρουση των Οστρογότθων, θα επωφεληθεί της ευκαιρίας με σκοπό την περαιτέρω βελτίωση της θέσης του²⁹⁷. Από την πλευρά του ο Ουϊτιγγης, παρατηρώντας τις ενέργειες πρωτοβουλίας των πολιορκημένων, θα προβεί στην δολοφονία των *Συγκλητικών* που είχε μεταφέρει στη Ραβέννα και θα καταλάβει το αφρούρητο λιμάνι της Ρώμης, Πόρτο, στερώντας στους αντιπάλους του τη δυνατότητα να λαμβάνουν προμήθειες δια θαλάσσης από εκεί, παρακωλύοντας τον ανεφοδιασμό των πολιορκημένων, και αποκτώντας τον έλεγχο δυτικά της Ρώμης²⁹⁸. Αξιοσημείωτο πάντως είναι ότι στην αναφορά του *Προκοπίου* για την κατάληψη του Πόρτου, εντοπίζεται μια συγκεκριμένη κριτική προς την στρατηγική του Βελισαρίου να αφήσει αχύλακτο τον λιμένα, στοιχείο που υποδεικνύει ότι ο ιστορικός δεν προωθεί μια καθόλα υποκειμενικά αψεγάδιαστη εικόνα του στρατηγού²⁹⁹. Αν και η αναφορά αυτή να μην έχει μια λογική βάση, καθώς αποτελούσε κεντρικό σημείο άφιξης προμηθειών, από την άλλη δεν πρέπει να λησμονηθεί ο μικρός αριθμός στρατιωτών που είχε στη διάθεση του ο Βελισάριος. Ως εκ τούτου, μια επιπλέον φύλαξη όχι μόνο θα αποδυνάμωνε την στρατιωτική άμυνα της

RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 109. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.116. J. L. TEALL, "The Barbarians" σελ.302. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.173. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.85. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 193,194. K. ADSHEAD, "Procopius' Poliorcetica: Continuities and Discontinuities", *Reading the Past in Late Antiquity*, Clarke G. - Croke B. - Emmett N. A. - Mortley R (eds.), Australian National University Press, Sydney 1990 σελ.96,98. K. HANNESTAD "Les Forces Militaires" σελ.180

²⁹⁷Χαρακτηριστικά, θα μεριμνήσει για την μεταφορά των αμάχων στην Νεάπολη και στην Νότια Ιταλία, κάτι που αποσκοπούσε στην μείωση της ανάγκης εφοδιασμού και στην ασφάλεια τους σε τυχόν Οστρογοθτικές επιθέσεις, ενώ θα αυξήσει τα μέτρα προστασίας της πόλεως. Επιπροσθέτως, θα ενισχύσει τον περιορισμένο αριθμό του στρατεύματος του, και συνεπώς την άμυνα της Ρώμης, θέτοντας τους απλούς πολίτες ως στρατιώτες, δημιουργώντας πολιτοφυλακή, και ανακουφίζοντας παράλληλα τους κανονικούς πολεμιστές από τον φόρτο εργασιών, ενέργειες που συμφωνούν με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. Σύμφωνα με τον *Προκόπιο*, ο Βελισάριος θα τους παρέχει και μισθό για τις υπηρεσίες τους, απόφαση που λογικά θα αύξησε την νομιμοφροσύνη τους προς τον στρατηγό, αν και η αναφορά μοιάζει πιο πολύ με τρόπο εκθείασης της εικόνας του Βελισαρίου από τον συγγραφέα, και όχι ακριβή πραγματικότητα. Επίσης σημειώνει, ότι οι Οστρογότθοι δε θα λάβουν καμία επιθετική κίνηση εναντίον της Ρώμης, και όσων διέρχονταν με σημείο κατεύθυνσης προς αυτήν, καθώς φοβόντουσαν πιθανές και απροσδόκητες επιθέσεις του Αυτοκρατορικού στρατού. Εντούτοις, λαμβάνοντας υπόψη τις ενέργειες τους, ότι δηλαδή συνέχιζαν να επιτίθενται εναντίον της Ρώμης, κάτι τέτοιο δεν αντικατοπτρίζει επακριβώς την πραγματικότητα, και ενδεχομένως, η αναφορά του συγγραφέως να αποτελεί μια προσπάθεια να υποδείξει τον απόηχο της σημαντικής νίκης που κατάφεραν οι Βυζαντινοί στην μεγάλη μάχη, αλλά και το αντίκτυπο των πρωτοβουλιών του Βελισαρίου ύστερα από την λήξη της. Τέλος, το γεγονός ότι οι κάτοικοι αποχώρησαν ανενόχλητοι από την νότια πλευρά της Ρώμης, ενδεχομένως να υποδεικνύει πως αυτό οφειλόταν όχι μόνο στα μέτρα που έλαβε ο Βελισάριος για την ενδυνάμωση της, αλλά και στο μέγεθος του Οστρογοθτικού στρατού, ο οποίος αν και πιο πολυπληθής από τον Βυζαντινό, δεν ήταν ωστόσο αρκετά μεγάλος ώστε να περιβάλλει ολοκληρωτικά την πόλη και να την θέσει σε ασφυκτικό κλοιό, και επόμενα, ο αριθμός των 150.000 αντίπαλων δεν ισχύει. Συνεπώς, παρατηρείται μια υπερβολή στον σχολιασμό του *Προκοπίου* αναφορικά με την αντίπαλη δύναμη, όπου σκοπός του είναι να υποδείξει πως αυτή κατακεραμάστηκε από τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 238-243. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.342-347. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.351. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.43. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.133-136

²⁹⁸Μάλιστα η κατάληψη του Πόρτου απέτρεπε στους Βυζαντινούς την πλοήγηση του Τίβερα και τη χρήση της πλωτής οδού μεταξύ Πόρτου και Ρώμης, ενώ ανάγκασε τα φορτηγά πλοία των προμηθειών, για τον δια θαλάσσης ανεφοδιασμό της πόλεως, να αγκυροβολούν στο Αντζιο, 45 χιλιόμετρα περίπου απόσταση, όπου η μεταφορά των προμηθειών εν συνεχεία προς την Ρώμη να γίνεται οδικώς, πορεία που εγκυμονούσε κινδύνους. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 246-253. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.133. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 111. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.351. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.43

²⁹⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 250-253

Ρώμης, αλλά και η φρουρά που θα εγκαθιστούσε στο λιμάνι, δεν θα μπορούσε να υπερασπίσει το μέρος εμπρός ενός κατά πολύ υπέρτερου εχθρού.

Γύρω στα τέλη Απριλίου του 537 μ.Χ., θα καταφθάσουν οι Αυτοκρατορικές ενισχύσεις υπό τους Βαλεριανό και Μαρτίνο. Αυτές αποτελούνταν από 1.600 ιππείς εγγυημένης ικανότητας³⁰⁰. Η άφιξη τους θα αποδειχθεί καίριας σημασίας για την πολιορκία, καθώς θα προσδώσουν στον Βελισάριο την δυνατότητα να περάσει στην επίθεση, εγκαταλείποντας την αποκλειστικά αμυντική του στάση, και εφαρμόζοντας μια συγκεκριμένη πολεμική τακτική, την οποία θεωρούσε αρκετά σημαντική για την έκβαση της πολιορκίας. Αναλυτικότερα, θα αποστέλλει μικρές ομάδες, 300 περίπου ιπποτοξοτών, υπό την αρχηγία των σωματοφυλάκων του, και κάποιες φορές μεγαλύτερες υπό την διοίκηση στρατηγών, εναντίον των αντιπάλων, διατάσσοντας τους να χρησιμοποιούν μόνο τα τόξα τους, εξαλείφοντας έτσι με ευκολία τους αντίπαλους από απόσταση. Εν συνεχεία, αφού έχουν εξαντληθεί τα βέλη τους, να αποσύρονται στην οχυρωμένη Ρώμη με ασφάλεια, αποφεύγοντας το ενδεχόμενο να εισέλθουν σε σύγκρουση σώμα με σώμα, και παράλληλα να εξαλείφουν με ευκολία τους αντίπαλους από απόσταση. Η τακτική αυτή του Βελισαρίου, που ήταν προσφιλής στις προτιμήσεις και την στρατηγική που είχε ακολουθήσει στην έως τότε σταδιοδρομία του, στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία³⁰¹. Οι Οστρογότθοι δεν ήταν συνηθισμένοι σε έναν τέτοιο τύπο σύγκρουσης και δεν μπορούσαν να προφυλαχθούν με κανένα τρόπο, δεχόμενοι συνεπώς μεγάλες απώλειες, ενώ αυτός ο τρόπος αψιμαχίας, τους απαγόρευε να εκμεταλλευτούν τον πολυπληθέστερο στρατό τους. Η αδυναμία τους, και ιδιαίτερα η άγνοια τους σε έναν τέτοιο τύπο μάχης, εντοπίζεται και από το γεγονός πως όταν αποφάσισαν να υιοθετήσουν την ίδια τακτική, απέτυχαν παταγωδώς. Από πλευράς Βελισαρίου, παρατηρείται πως αυτή η τακτική του καίριου χτυπήματος του εχθρού ήταν σύμφωνη με την στρατηγική του συμπεριφορά,

³⁰⁰Σχετικά με την ημερομηνία, λαμβάνοντας υπόψη πως παραπάνω αναφέρθηκε ότι η πρώτη πολιορκία θα διεξάχθηκε στα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου το αργότερο, και ότι οι ενισχύσεις έφθασαν μετά από 23 μέρες από το πέραςμα της, άρα υπολογίζεται ότι η άφιξη τους θα έγινε προς τα τέλη Απριλίου. Επιπροσθέτως, αν και ο Προκόπιος παραπάνω σημειώνει πως η άφιξη τους επιταχύνθηκε από τις εκκλήσεις του Βελισαρίου προς τον Αυτοκράτορα, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να άπτεται της πραγματικότητας, καθώς η χρονική περίοδος είναι πολύ σύντομη από την περίοδο της αποστολής του γράμματος του Βελισαρίου στον Ιουστινιανό Α', και από εκεί, ο τελευταίος, να διατάξει εν συνεχεία τους Βαλεριανό και Μαρτίνο, που ευρίσκοντο στην Αιτωλία και στην Ακαρνανία, να μεταβούν πάραυτα προς τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.162-209,232-235,252,253,374,375. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.74-77. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 104,107,111,226,227. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.81,83

³⁰¹Η χρήση των σωματοφυλάκων του ως αρχηγών, υποδεικνύει πως ο Βελισάριος θεωρούσε σημαντική αυτήν την επιθετική δράση, και ως εκ τούτου την αναθέτει σε πρόσωπα εγγυημένης αξίας και εμπιστοσύνης, ενώ, ως σωματοφύλακες του, γνώριζαν αρκετά καλά αυτόν τρόπο επίθεσης, όπως και ο κάθε βυζαντινός ιππέας. Άλλωστε οι σωματοφύλακες του είχε ήδη αναλάβει ποικίλες δράσεις στην Αφρική, κάτι που θα συνεχιστεί με ακόμα πιο διακριτό τρόπο στην Ιταλία. Επιπροσθέτως, η χρήση τους, ως κοινοί διοικητές με διαφόρους αξιωματικούς, ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι αυτοί μπορεί να λειτουργούσαν ως τύπου «κατάσκοποι» για τον στρατηγό, ελέγχοντας την αυτονομία των αξιωματικών και αναφέροντας εν συνεχεία στον Βελισάριο ύποπτες κινήσεις τους. Τέλος παρατηρείται ότι σε στρατιές άνω των 1.000 ανδρών, η διοίκηση τους, κάποιες φορές, ανατίθεται σε δορυφόρους και υπασπιστές του Βελισαρίου, ενώ σε άλλες, σε στρατηγούς οι οποίοι συνοδεύονται από έναν δορυφόρο του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.252-261,330,331 και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. II-IV Volume για δράση των σωματοφυλάκων του Βελισαρίου σε Ιταλία και Αφρική. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 111. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.43. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.110,υποσημ.31. D. A. PARNELL, "The Social Networks of Justinian's Generals", *JLA* 8.1, 2015 σελ.121,υποσημ.40. Τ. ΛΟΥΤΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.86-89

καθώς του παρείχε την δυνατότητα προξένησης ζημίας και εκφοβισμού στον αντίπαλο με όσο το δυνατόν ελάχιστες απώλειες, χωρίς να λαμβάνει παρακινδυνευμένες ενέργειες. Άλλωστε οι ιπποτοξότες, όπως έχει φάνει, αποτελούσαν την πιο φίλια, για πολεμική χρήση, μονάδα του στρατηγού, την αποτελεσματικότητα των οποίων εξάρει ο Προκόπιος σε όλο το *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Επιπροσθέτως, αυτή η τακτική που υιοθέτησε ο Βελισάριος, ήταν σε θέση να προκαλέσει σημαντικές φθορές στον αντίπαλο. Χαρακτηριστικά, λόγω της κατάστασης που ευρίσκοντο οι δυο στρατοί, περίπτωση μακροσκελούς πολιορκίας όπου ο επιτιθέμενος δεν είναι σε θέση να κυριεύσει τον αμυνόμενο και συνεπώς εισέρχεται σε ένα πολεμικό αδιέξοδο, το στρατηγικό σχέδιο του Βυζαντινού στρατηλάτη και, συνάμα, η αδυναμία των Οστρογόθων σε αυτό το είδους πολέμου, ήταν ικανό να προκαλέσει μια πλήρη αντιστροφή των περιστάσεων. Έτσι πετυχαίνει μια φυσική και συνάμα ψυχολογική νίκη. Εκτός των άλλων, παρατηρείται ότι η περιγραφή του Προκοπίου, αναφορικά με το συγκεκριμένο συμβάν, όχι μόνο είναι λεπτομερής, αλλά μάλιστα παρέχει ακριβείς, ως επί το πλείστον, αριθμούς, ενώ παράλληλα αναφέρει και ονομαστικά τους ιθύνοντες της κάθε σύγκρουσης. Αυτό πιθανότατα υπογραμμίζει τόσο το επιτυχημένο και πολυσχεδές σχέδιο του Βελισαρίου, όσο και το ότι το αποτέλεσμα αυτού ήταν αρκετά σημαντικό για την έκβαση της πολιορκίας. Αν και τα νούμερα στο σύνολο τους, κατά πάσα πιθανότητα, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, σκοπός τους είναι να υπογραμμίζουν την αποτελεσματικότητα του στρατηγικού πλάνου του Βελισαρίου εναντίον του αντιπάλου, την αδυναμία του τελευταίου, αλλά και την ένταση των συγκρούσεων. Μάλιστα, ο μικρός αριθμός ιπποτοξοτών που κάνει χρήση ο Βελισάριος εναντίον του μεγάλου αριθμού θυμάτων των Οστρογόθων, στοχεύει στην ανάδειξη της τακτικής ευφυΐας του πρώτου, στην αποτελεσματικότητα των ιπποτοξοτών, που η δύναμη τους δεν βασίζεται στον αριθμό αλλά στον τρόπο μάχης, και στην λανθασμένη κρίση του Ουΐτιγγη που αδυνατεί να βρει λύση, θεωρώντας πως ο αριθμός των πολεμιστών είναι αυτός που κρίνει μια μάχη και όχι ο τρόπος, με αποτέλεσμα να κάνει ξανά και ξανά το ίδιο λάθος. Αυτό αποτελεί άλλη μια έμμεση απόδειξη για ποιο λόγο ο Προκόπιος διογκώνει τον αριθμό του Οστρογοθικού στρατού. Σκοπός του δηλαδή είναι να δηλώσει πως μια μάχη δεν κερδίζεται από τον αριθμό, αλλά από την σωστή τακτική, το έξυπνο σχέδιο, την ορθή χρήση των εκάστοτε δυνάμεων και την εύρεση του αδύναμου σημείου του αντιπάλου, παράμετροι που οφείλονται αποκλειστικά στην ικανότητα του στρατηγού. Ως εκ τούτου, εξάρεται έμμεσα τόσο η στρατιωτική τέχνη του Βελισαρίου και των Βυζαντινών όσο και η ανωτερότητα τους εναντίον του Ουΐτιγγη και των Οστρογόθων, όπου οι ικανότητες του πρώτου είναι αυτές που οδηγούν στην επιτυχημένη υπεράσπιση της πόλεως και στον θρίαμβο εναντίον των απερίσκεπτων αντιπάλων του. Η εικόνα του Βελισαρίου φιλοτεχνείται με λεπτομερή τρόπο από τον Προκόπιο, όπου παρουσιάζει τον στρατηγό, μέσω δοξασιών που δέχεται από το πλήθος λόγω των συντριπτικών επιτυχιών του, να εκμυστηρεύεται πως από την αρχή του πολέμου γνώριζε ότι μπορούσε να αντιμετωπίσει τους Οστρογόθους με ευκολία, υπογραμμίζοντας την στρατηγική ικανότητα, την ευφυΐα και την γνώμη του. Επομένως, η κατοχή υψηλής στρατηγικής είναι αυτή που φέρνει την επιτυχία, καθώς η ικανότητα του Βελισαρίου να αντιληφθεί και να εκμεταλλευτεί τις τακτικές αδυναμίες των Οστρογόθων, είναι αυτή που πυρπολεί τις ελπίδες των τελευταίων. Ως εκ τούτου, η προβλεψία του, η ευβουλία του και η προνοητικότητα του επανεμφανίζονται³⁰².

³⁰² Κάποιες από τις τακτικές που εφαρμόστηκαν θυμίζουν Σκυθικό τρόπο μάχης, ενώ ο τρόπος

Οι επιτυχίες του Βελισαρίου ανύψωσαν την αυτοπεποίθηση των Ρωμαίων, οι οποίοι, παρασυρόμενοι από τις νίκες, θα πιάσουν τον στρατηγό να διεξάγει μια ολική μάχη παράταξης. Ο στρατηγός γνώριζε ότι οι μέχρι στιγμής επιτυχίες των Βυζαντινών οφειλόταν στον τρόπο μάχης που είχε ακολουθήσει, εκμεταλλευόμενος τα μειονεκτήματα του αντιπάλου. Μια μάχη εκ του συστάδην, θα αφαιρούσε μεγάλο μέρος αυτής της τακτικής, και ως εκ τούτου, ήταν αντίθετος στην επιθυμία τους. Άλλωστε, και με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, μετά από μια πετυχημένη μάχη, δεν πρέπει κάποιος να επαναπαυθεί, ούτε να θεωρήσει πως ο πόλεμος έχει ολοκληρωθεί. Αντίθετα, οφείλει να είναι ακόμα πιο προσεκτικός, και να ενεργεί αναλόγως με το τι είναι βέλτιστο³⁰³. Παρά ταύτα, κάτω από τις πιέσεις του στρατού και των πολιτών, θα αναγκαστεί να αποδεχθεί το αίτημα τους. Η στάση του αντηχεί την περίπτωση της μάχης στην Καλλίνικο, όπου και τότε ο Βελισάριος είχε λυγίσει στο αίτημα των στρατιωτών του για σύγκρουση, παρά το ότι είχε αντίθετη άποψη³⁰⁴. Ως εκ τούτου, πάλι παρουσιάζεται η αδυναμία του να επιβάλλει την άποψη του στα στρατεύματα του υπό καταστάσεις πίεσης, στοιχείο σίγουρα όχι θετικό. Ωστόσο, αν και αρχικά θα αναγκαστεί να δεχθεί το αίτημα, θα καταφέρει να επιβάλλει, μερικώς, την άποψη του, αποφασίζοντας να συνδυάζει, και να εκκινήσει, την μάχη παράταξης με τις τακτικές γρήγορου χτυπήματος που είχε χρησιμοποιήσει προηγουμένως. Μολαταύτα, αυτό το σχέδιο δεν θα ευοδωθεί, καθώς οι αντίπαλοι, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ήταν προετοιμασμένοι για μια τέτοια ενέργεια. Αποτέλεσμα αυτού, ο Βελισάριος θα αποφασίσει να προχωρήσει σε μια, ολοκληρωτική, μάχη παράταξης³⁰⁵. Ενδιαφέρον χρήζει η πρόταση ότι ο Βελισάριος «διό δὴ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς διαμαχήσασθαι τὸ λοιπὸν ἤθελε»³⁰⁶, και αυτό γιατί, φαινομενικά, ο συγγραφέας παρουσιάζει τον Βελισάριο να είναι

αντιμετώπισης και σύγκρουσης που έπραξε ο Βελισάριος, αντικατοπτρίζονται στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, όπως και η αντιμετώπιση των ξανθών εθνών. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι στο τελευταίο σημειώνεται ένα μεγάλο τμήμα για τις ξαφνικές επιθέσεις, τις οποίες έπραξε στις συγκεκριμένες συγκρούσεις ο Βελισάριος, υποδεικνύεται η υψηλή στρατηγική του σκέψη. Τέλος, σύμφωνα με τους ερευνητές, ο Βελισάριος φέρνει στον Ομηρικό Οδυσσέα, τον οποίου το πρότυπο σχετίζεται με την στρατηγική και στάση που επέδειξε/ Χαρακτηριστικά, ο στρατηγός επιδεικνύει νοημοσύνη, δεξιότητες, τακτική και στρατηγήματα αντί ωμής επίθεσης και ανοιχτής σύγκρουσης, όπως και υψηλή τοξοτική τέχνη. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.4-7, *History*, vol. III σελ.182,183,252-261 και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. I-IV περί ικανότητας ιπποτοξοτών. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.74-77,118-123,192-195,228-231,278,279,302-307,368-371. Greatrex G. - Elton H. - Burgess R., “‘Urbicius’ Epitedeuma” σελ.57,58. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 111,350. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.197. C. LILLINGTON-MARTIN, “La defensa” σελ.43. G. HALSALL, “Funny Foreigners” σελ.109-113. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.351. H. ELTON, “Cavalry in late Roman Warfare” σελ.377-380. H. ELTON, “Military Forces” σελ.293,295. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.39. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.24,26,27. P. RANCE, “Battle” σελ.348,349. C. WHATLEY, *Battles and Generals* σελ.190-195. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.81,83,84,86,87. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-81. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.303-305. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.44. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.80-82

³⁰³ DAS STRATEGIKON DES MAURIKIOS σελ.254-257

³⁰⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.162-173. *Zachariah of Mitylene* σελ.226. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139

³⁰⁵ Το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* αναφέρει ότι σε περιπτώσεις μαχών με τα Γερμανικά φύλα, πρέπει να αποφεύγονται οι μάχες παράταξης και αντιθέτως να προτιμούνται επιθέσεις γρήγορου χτυπήματος, ενέδρας και παρόμοιων τακτικών, όπως και να διεξάγονται εναντίον τους ενέργειες που δεν τους δίνουν την δυνατότητα να τις αντιμετωπίσουν. Συνεπώς, η τακτική σκέψη του Βελισαρίου ήταν σωστή, και ακολούθως μια μάχη παράταξης θα είχε αρνητικά αποτελέσματα για τους Βυζαντινούς. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.260-263. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.368-371

³⁰⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.262,263

θετικά προσκείμενος στη μάχη, με την δικαιολογία ότι αποτελούσε την μόνη λύση. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την, αρχική, άρνηση του στρατηγού, δεν φαίνεται ορθό, ιδίως αν συνυπολογιστεί η προσεκτικότητα που είχε επιδείξει έως τότε σε κάθε μάχη και εκστρατεία, όπως και το ότι δεν ήταν θετικός στην διεξαγωγή μιας ανοιχτής σύγκρουσης εναντίον ενός υπέρτερου στρατού. Κατά το ίδιο μοτίβο, ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι ενώ στο συγκεκριμένο συμβάν οι Οστρογότθοι παρουσιάζονται έτοιμοι να αποκρούσουν οποιαδήποτε ξαφνική επίθεση γρήγορου χτυπήματος από πλευράς Βυζαντινών, αποτρέποντας των Βελισάριο να κάνει χρήση του, στη συνέχεια του επεισοδίου της πολιορκίας, απεικονίζονται ανήμποροι εμπρός αυτών των επιθέσεων των οποίων ο Βελισάριος διεξάγει χωρίς κάλυμμα. Συνεπώς, η παραπάνω πρόταση, ενδεχομένως να αποτελεί τρόπο δικαιολογίας του Προκοπίου προς τον εξαναγκασμό του στρατηγού για την διεξαγωγή της μάχης. Τέλος, η απόφαση που οδηγεί τον στρατηγό για την διεξαγωγή μάχης, προέρχεται από μια υποκειμενική αξιολόγηση, ωθούμενη από εξωτερικούς παράγοντες και όχι από μια αντικειμενική κατάσταση. Κυρίως δεν είναι αποτέλεσμα της ευβουλίας του και της γνώμης του³⁰⁷.

Ο Βελισάριος, αφού εκφωνήσει ομιλία, θα προβεί στην διάταξη της πολεμικής του γραμμής, η οποία τοποθετήθηκε έξω από τα τείχη. Ειδικότερα, θα θέσει το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του στο σημείο της Πιγκιανής και της Σαλάριας πύλης, ενώ θα διατάζει έναν όμιλο στρατιωτών υπό τον Βαλεντίνο να μεταβεί στην πεδιάδα του Νέρωνα, δίδοντας του την οδηγία να κρατάει σε εγρήγορση τον εκεί αντίπαλο, χωρίς να λάβει επιθετική ενέργεια, με σκοπό να μην τον επιτρέψει να διασχίσει τη γέφυρα στην ανατολική όχθη του ποταμού και προβεί σε ενίσχυση του πέρα Οστρογοθτικού στρατού³⁰⁸. Σχετικά με το περιεχόμενο του λόγου, σημειώνεται η ανδρεία, η προσεκτικότητα και η αξιοποίηση της ευκαιρίας. Στοιχεία τα οποία εμφανίζονται συχνά τόσο σε ομιλίες του Βελισαρίου, όσο και σε ενέργειες του. Αναφορικά με τους πολίτες που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος την μάχη, ο Βελισάριος τους διέταξε να κρυφθούν εμπρός της Παγκρατιανής πύλης, πλησίον των στρατευμάτων του Βαλεντίνου, και μόλις τους έδινε το σήμα, να εμφανιζόντουσαν, προκαλώντας, κατά αυτό τον τρόπο, τριγμούς στο αντίπαλο στράτευμα που θα βρισκόταν στην εκεί περιοχή. Ο λόγος που αποφάσισε να τους χρησιμοποιήσει τοιούτοτρόπως, οφειλόταν στο ότι δεν ήταν στρατιώτες και επομένως αν συμμετείχαν άμεσα στην σύγκρουση, θα πανικοβάλλονταν και θα έθεταν ολόκληρο το Αυτοκρατορικό στράτευμα σε μεγάλη σύγχυση και κίνδυνο³⁰⁹. Παρατηρώντας την τοποθέτηση του στρατού, γίνεται αντιληπτό πως ο Βελισάριος ήταν προετοιμασμένος για μια μάχη εμπρός του βορειοανατολικού τμήματος της Ρώμης, ήτοι στην περιοχή μεταξύ Πιγκιανής και Σαλαρίας πύλης³¹⁰, και παράλληλα σκόπευε να

³⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104-129,162-173, *History*, vol. III σελ.260-263,288,289

³⁰⁸ Το γεγονός ότι ο Βαλεντίνος ηγούνταν ενός ιππικού αποσπάσματος, οφειλόταν στις οδηγίες που είχε λάβει από τον Βελισάριο, οι οποίες απαιτούσαν ταχύτητα και ευελιξία. Ο πέρα Οστρογοθτικός στρατός ευρίσκετο σε σημείο απέναντι από τις πύλες Σαλάρια και Πιγκιανή. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.264-267

³⁰⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.264-267

³¹⁰ Αναφορικά με τις δυο πύλες, δε πρέπει να λησμονηθεί πως αυτές είχαν αποτελέσει το κύριο σημείο επίθεσης των Οστρογόθτων, και έως εκ τούτου, ο Βελισάριος θα περιέμενε επίθεση από εκεί. Μάλιστα η Σαλάρια ήταν και η πιο ευπρόσβλητη από άλλες τις άλλες, στοιχείο που πιθανόν να έλαβε υπόψη όταν αποφάσισε να τοποθετήσει τον στρατό του εμπρός της. Επίσης, έχοντας κατά νου ότι ο Βελισάριος είχε αναλάβει την υπεράσπιση του τμήματος των τειχών από την Πιγκιανή έως την Σαλάρια πύλη, ενδεχομένως να ήταν και αυτός ο λόγος που αποφάσισε να τοποθετήσει εκεί το στράτευμα του. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.174-177,182-185,188,189,208-211,220,221,264-267. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.344,345. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 106. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.42

αποτρέψει τους Οστρογότθους να κάνουν χρήση όλων των μονάδων τους. Επιπροσθέτως, επιθυμούσε η μάχη να αποτελέσει μια ιππική σύγκρουση, καθώς το πεζικό όχι μόνο ήταν περιορισμένο σε αριθμό ώστε να σχηματίσει κάποια τακτική, αλλά και πιθανόν να χώλαινε σε περίπτωση σύγκρουσης με τον αντίπαλο. Ως εκ τούτου, και έπειτα από πρόταση των Πριγκίπιου και Ταρμούτου να αναλάβουν την ηγεσία του πεζικού, αποφάσισε να τοποθετήσει ένα τμήμα του στην πύλη, πλησίον της τάφρου, και το υπόλοιπο πίσω από το ιππικό, δημιουργώντας, κατά αυτόν τον τρόπο, δυο ζώνες ασφαλείας. Μέσω αυτών, θα προστάτευε τόσο το Αυτοκρατορικό ιππικό σε περίπτωση που το τελευταίο υποχωρούσε, όσο και ότι θα προσέδιδε μια προστασία στο πεζικό, εξαλείφοντας παράλληλα την πιθανότητα να απειθαρχήσει ή να τρομοκρατηθεί. Τέλος η εγκατάσταση του πεζικού σε εκείνα τα σημεία, μακριά από το θερμό πεδίο της σύγκρουσης, υποδεικνύει πως ο Βελισάριος δεν είχε εμπιστοσύνη στο πεζικό, δεδομένου ότι αυτό τοποθετήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε εάν απειθαρχούσε ή υποχωρούσε, δεν θα έσπαγε τις τάξεις του κυρίως στρατού³¹¹.

Από την πλευρά του ο Ουΐτιγγης, αφού χαιρετήσει με ευχαρίστηση την απόφαση των Βυζαντινών για μια μάχη παράταξης, θα τοποθετήσει τον Μαρκία στην πεδιάδα του Νέρωνα, ενώ ο ίδιος με τον κύριο στρατό, λογικά, θα βρισκόταν απέναντι του αντιστοίχου βυζαντινού στρατού υπό τον Βελισάριο. Αναφορικά με τον σχηματισμό που υιοθέτησε, τοποθέτησε το πεζικό στο κέντρο, κοντά στο στρατόπεδο, και το ιππικό στις δυο πλευρές. Ενδεχομένως, ο λόγος που προέβη σε αυτήν την απόφαση, να στήσει τον στρατό κοντά στη βάση του, να οφειλόταν στο ότι οι Βυζαντινοί θα αναγκαζόταν να απομακρυνθούν από την Ρώμη, και ως εκ τούτου, να μην έχουν την ασφάλεια που θα τους παρείχε η άμυνα της, οθώντας τους σε μια κλειστή μάχη στην οποία οι Οστρογότθοι υπερείχαν, ενώ το στρατόπεδο θα τους παρείχε μια ζώνη ασφάλειας³¹².

³¹¹ Σύμφωνα με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, τα Γερμανικά φύλα, όπως οι Οστρογότθοι, κυριαρχούν σε μια μάχη εκ τους συστάδην, και επομένως, δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται κατά αυτό τον τρόπο. Ως εκ τούτου, η σκέψη του Βελισαρίου να μην βασιστεί στο πεζικό οφείλεται σε τακτικούς λόγους. Άλλωστε το Βυζαντινό πεζικό δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην διεξαγωγή αποφασιστικών συγκρούσεων, ενώ δεν έλειπαν και περιπτώσεις απειθαρχίας του. Συνεπώς η χρήση του θα δημιουργούσε ανησυχία. Ωστόσο, δεν παύει το γεγονός ότι μπορούσε να λειτουργήσει θετικά σε μια μάχη, δεδομένου ότι τα όποια προβλήματα που έφερε, όπως μη σωστή εκπαίδευση ή κακή διοίκηση, είχαν απαλειφθεί. Μάλιστα, και το περιεχόμενο της πρότασης του Πριγκίπιου και του Ταρμούτου στον Βελισάριο, υπογραμμίζει τα προβλήματα που εγκυμονούνταν από το πεζικό, ενώ, τον 6^ο αιώνα, υπήρχε μια στροφή προς το ιππικό σε σύγκριση με το πεζικό, ιδίως από πλευράς Βελισαρίου. Το γεγονός ότι τοποθέτησε το πεζικό πίσω από τις κύριες δυνάμεις, υπογραμμίζει την στρατηγική αντίληψη και προσεκτικότητα του, καθώς κατά αυτό τον τρόπο, όχι μόνο απάλειψε τις αδυναμίες του στρατού του, αλλά αντηχεί αντίστροφα και στο πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί κατά την διάρκεια της πρώτης αψιμαχίας με τους Οστρογότθους στο πλαίσιο της Ρώμης, όπου οι Βυζαντινοί να μεν κατόρθωσαν να αποκρούσουν την επίθεση των αντιπάλων τους, ωστόσο είχε πραγματοποιηθεί με δυσκολία καθώς δεν υπήρχε κάποιο στράτευμα εφεδρείας εγκαταστημένο στο εκεί σημείο. Τέλος, η κατά αυτόν τον τρόπο χρήση του, υποδεικνύει τον ρολό που έπρεπε αυτό να φέρει σε μια μάχη κατά τον Βελισάριο, αυτόν της υποστηρικτικής δύναμης και της λειτουργίας του ως σημείο συγκέντρωσης, ασφάλειας, αναχαίτισης και ανασύνταξης. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104-109,116-119, *History*, vol. II σελ.138-141,160-163,216-219,228-237 *History*, vol. III σελ.176,177,266-271. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.368-371. G. Greatrex - H. Elton - R. Burgess, “Urbicius’ Epitedeuma” σελ.55. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί Στρατηγίας” σελ.102-107. P. RANCE, “Battle” σελ.348. M. WHITBY, *Rome at War* σελ.21. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26,27. H. ELTON, “Military Forces” σελ.291,293,295. H. ELTON, “Cavalry in late Roman Warfare” σελ.377-380. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.81,86

³¹² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.272-277. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.368-371. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 112. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302,303. X. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86

Σχετικά με την αψιμαχία στην πεδιάδα του Νέρωνα, αν και αρχικά θα τηρηθεί το σχέδιο του Βελισαρίου, ήτοι αγκύλωση του Οστρογοθτικού στρατού, οι πολίτες θα ορμήσουν στην μάχη, παρά την εντολή που τους είχε δοθεί. Αν και η επίθεση τους οδήγησε στην υποχώρηση των Οστρογόθων, το γεγονός ότι δεν ήταν επαγγελματίες στρατιώτες, θα έχει ως αποτέλεσμα να δράσουν με άτακτο τρόπο, αποδιοργανώνοντας τους Αυτοκρατορικούς και προκαλώντας αταξία και χάος, ενώ θα αψηφήσουν τις διαταγές και τις παροτρύνσεις του Βαλεντίνου καθώς δεν θα επιτεθούν στους υποχωρούντες Οστρογόθους. Αντιθέτως θα επιδοθούν σε μια άτακτη λαφυραγωγία του Οστρογοθτικού στρατοπέδου, δίδοντας στους αντιπάλους την ευκαιρία να οργανωθούν και να συντρίψουν το ασυντόνιστο πλήθος, οδηγώντας το σε πλήρη διάλυση. Μάλιστα, η αρνητική τροπή που πηρέ η σύγκρουση και η αταξία στην οποία είχαν υποπέσει από την αρχή της αψιμαχίας, πιθανόν να επηρέασε και την σύγκρουση στη Σαλαρία και Πιγκιανή πύλη³¹³.

Περί της μάχης στο σημείο της Σαλαρίας και Πιγκιανής πύλης, αυτή ξεκίνησε με τη συνήθη ανταλλαγή βελών. Αν και οι απώλειες των Οστρογόθων ήταν πολλές, ο πυκνός σχηματισμός και ο μεγάλος αριθμός στρατιωτών που είχαν, δεν τους έθεσε σε, ισχυρή, μειονεκτική θέση. Παρόλα αυτά, οι Βυζαντινοί θα καταφέρουν την υποχώρηση των αντιπάλων τους έως την βάση τους. Ωστόσο, όπως φαίνεται από την συνέχεια της μάχης, η απόφαση των Αυτοκρατορικών να προχωρήσουν τόσο πολύ, ήταν αυτή που οδήγησε στην αντιστροφή της πορείας της σύγκρουσης. Ως εκ τούτου, το σχέδιο του Ουϊτιγγη παρήγαγε τους καρπούς που επιθυμούσε. Οι Οστρογόθοι, χάρις τον μεγάλο τους αριθμό και της αμυντικής στάσης που έλαβαν, κλειστός σχηματισμός με ασπίδες σε συνδυασμό με το ότι το στρατόπεδο που βρισκόταν από πίσω τους εμπόδιζε πιθανή περικύκλωση από τον αντίπαλο, όχι μόνο κατάφεραν να αντισταθούν της Βυζαντινής επίθεσης, αλλά σημείωσαν σοβαρές απώλειες στους αντιπάλους, οι οποίοι άρχισαν να λιποψυχούν. Το σημείο καμπής που έκρινε οριστικά την σύγκρουση ήταν όταν το Οστρογοθικό ιππικό, που ευρίσκετο στα δεξιά, εφόρμησε στην οπίσθια πλευρά των Αυτοκρατορικών που μάχονταν με τους πεζούς Οστρογόθους. Αυτή η ενέργεια του ιππικού, σε συνδυασμό με την ισχυρή αντίσταση του Οστρογοθικού πεζικού, συνέτριψε τους Βυζαντινούς οι οποίοι τράπηκαν σε φυγή, ενώ και το πεζικό τους, που ευρίσκετο πιο πίσω από τον κυρίως στρατό, ολιγόρησε ενώπιον της ιππικής εφόδου. Αν και η μάχη φαινόταν πως οδηγούνταν σε μια βυζαντινή πανωλεθρία, οι Προγκίπιος και Ταρμούτος κατόρθωσαν να οργανώσουν μια πεζική αντίσταση, η οποία κατάφερε να σταματήσει σε κάποιο βαθμό την Οστρογοθική επέλαση, βοηθώντας στην ασφαλή υποχώρηση των Αυτοκρατορικών μέχρι τα τείχη της Ρώμης. Αν και οι εντός της πόλεως, κυριευμένοι από φόβο, θα αρνηθούν να ανοίξουν τις πύλες στους υποχωρήσαντες, παρά τις φωνές κραυγής να πράξουν το αντίθετο και με τους τελευταίους να είναι συμπτυγμένοι εμπρός των τειχών αναμένοντας με τρόμο την Οστρογοθική επέλαση, οι αντίπαλοι, όταν παρατηρήσουν την παρουσία των Βυζαντινών στις επάλξεις, θα υποχωρήσουν, τερματίζοντας την μάχη. Και οι δυο συγκρούσεις έληξαν με ήττα των Αυτοκρατορικών³¹⁴.

Αναφορικά με την μάχη και τα αίτια της ήττας, αυτά εντοπίζονται στα λάθη που έγιναν και στις δυο συγκρούσεις. Σχετικά με εκείνη στο πεδίο του Νέρωνα, η αποτυχία οφείλεται στο λάθος των πολιτών να αψηφήσουν την εντολή του Βελισαρίου και να

³¹³PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.278-281

³¹⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.276-285

ορμήσουν στη μάχη. Η απειρία τους, η μη πολεμική τους σκέψη και ο απειρίσκεπτος τακτικά τρόπος που ενήργησαν, οδήγησε στην αταξία και την αποδιοργάνωση του Αυτοκρατορικού στρατού, φέρνοντας την κατάρρευση του. Δεν προσπάθησαν να κυνηγήσουν τους αντιπάλους, δίδοντας τους την ευκαιρία να αναδιοργανωθούν και, συνεπώς, να συντρίψουν, εύλογα, το άτακτο, άπειρο στρατιωτικά και κατώτερο σε θέμα ισχύος, πλήθος και τον αποδιοργανωμένο στρατό. Η χαοτική κατάσταση στην οποία είχαν υποπέσει ήταν αυτή που έδωσε στους Οστρογότθους την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν την ισχυρή τους επίθεση, καθώς, ανενόχλητοι, παρατήρησαν την αταξία των αντιπάλων τους. Γενικώς, η παρουσία του πλήθους ενεργεί με βάση όλα εκείνα τα στοιχεία που παρατηρούνται σε έναν, απαίδευτο στον πόλεμο και, άτακτο όμιλο³¹⁵. Μάλιστα, ο ανοργάνωτος αυτός όχλος παρατηρείται ότι αν και αρχικά κατάφερε να στρέψει τους αντιπάλους σε υποχώρηση, εν συνεχεία, όχι μόνο τους αφήρησε εντελώς, αλλά μετέβη με γοργό και άτακτο ρυθμό στο αντίπαλο στρατόπεδο, έχοντας στο νου μόνο την σύληση και την λαφυραγωγία. Το τελευταίο αντηχεί στην μάχη στο Τρικάμαρο, όπου και τότε οι στρατιώτες είχαν επιδοθεί σε λαφυραγωγία, οι οποίοι όμως, σε εκείνη την περίπτωση, είχαν συμμορφωθεί με τις προτροπές του Βελισαρίου, η ενέργεια του οποίου ανασύνταξε τον Αυτοκρατορικό στρατό, εξαλείφοντας πιθανή, και άξαφνη, έφοδο των Βανδάλων³¹⁶. Τα παραπάνω οδηγούν στην σκέψη πως η απουσία ενός ικανού στρατηγού, κατά πάσα πιθανότητα του Βελισαρίου, όπως ίσως έμμεσα υπογραμμίζει ο Προκόπιος³¹⁷, θα είχε περισώσει την κατάσταση. Τέλος, ο Προκόπιος σημειώνει ότι ενώ θα μπορούσαν να προβούν σε σωτήριες ενέργειες για την μάχη, και γενικώς για την πολιορκία, το γεγονός ότι αποτελούσαν ένα ανοργάνωτο πλήθος, είχε ως αποτέλεσμα να μην ήταν ικανοί να τις αντιληφθούν και να τις πραγματοποιήσουν, κάτι που οδήγησε στη συνολική ήττα³¹⁸. Το τελευταίο, αν και βασίζεται σε υπόθεση, η οποία έχει τις δυσκολίες της για να πραγματοποιηθεί, ο λόγος που ο συγγραφέας πράττει αυτή την επίκριση είναι, λογικά, για να υποδείξει πως δεν μπόρεσαν να τις υλοποιήσουν, γιατί είχαν όλα εκείνα τα στοιχεία και εκείνη την συμπεριφορά που δεν τους επέτρεπαν να σκεφτούν ορθά. Απλουστέρα, οι κατηγορίες δεν στοχεύουν στο ότι όντως δεν το έκαναν, άλλωστε οι υποθέσεις που παραθέτει δεν ήταν εύκολες στην λήψη και στην σκέψη, αλλά στο ότι δεν ήταν ικανοί να τις πράξουν και εκτενέστερα ότι δεν ήταν άξιοι να πραγματοποιήσουν τίποτα ωφέλιμο. Αντιθέτως η συμμετοχή τους, το μόνο που μπορούσε να πράξει, ήταν η κατεύθυνση προς την ήττα λόγω των στοιχείων που έφεραν.

Για την αψιμαχία στην Σαλάρια και Πιγκιανή πύλη, το λάθος των Βυζαντινών οφειλόταν στο ότι παρασυρθήκαν και οδηγήθηκαν έως το στρατόπεδο των αντιπάλων, κάτι που φαίνεται ότι αποτελούσε και σχέδιο του Ουΐτιγγη. Η απόφαση τους να εφορμήσουν τόσο μακριά από την βάση τους έδρασε αρνητικά, καθώς είχαν απομακρυνθεί από την περίμετρο της άμυνας της πόλεως, ενώ ο μικρός αριθμός τους για μια μάχη παράταξης με έναν πολυπληθέστερο αντίπαλο άμεσα προδιέγραφε το αποτέλεσμα της σύγκρουσης. Επίσης, η Οστρογοθτική ευφυής στρατηγική, και η

³¹⁵ Αψηφούν τις αρχικές εντολές, δεν υπακούουν στις διαταγές του αξιωματικού, εμφανίζουν απειθαρχία, αποδιοργανώνουν τους επαγγελματίες στρατιώτες και επιτίθενται χωρίς οργάνωση. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.260-263,266,267,278-281.

³¹⁶PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.236-237. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.240,241

³¹⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.278,279

³¹⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.278-281

παράλληλη λανθασμένη Βυζαντινή τακτική, εντοπίζεται, και, στην κρίσιμη έφοδο του ιππικού, η οποία έκρινε ολοκληρωτικά την μάχη. Αυτή, όχι μόνο διευκολύνθηκε από την λανθασμένη επίθεση και στάση των Αυτοκρατορικών και στην πορεία που είχε λάβει η σύγκρουση αλλά και από την αβλεψία των να μην υπολογίσουν αυτή την παράμετρο, ώστε είτε να είναι σε ετοιμότητα να την αναχαιτίσουν, είτε να εισέλθουν με τέτοιο τρόπο στη σύγκρουση με σκοπό να εξαλείψουν κάθε πιθανή αιφνιδιαστική, και καιρία, Οστρογοθτική ενέργεια³¹⁹.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι η πορεία της μάχης και οι ενέργειες των εκάστοτε πλευρών θυμίζουν την μάχη στην Καλλίνικο³²⁰. Ενδεχομένως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι και τότε ο Βελισάριος δεν επιθυμούσε μάχη, όπως και ότι δεν ήταν ο κύριος υπεύθυνος της ήττας. Επιπροσθέτως, και στις δυο μάχες παρατηρείται αδυναμία των Βυζαντινών στρατιωτών και των συμμάχων τους, όπως και ότι συγκεκριμένες αντίπαλες ενέργειες ήταν αυτές που έκριναν το αποτέλεσμα της σύγκρουσης με την παράλληλη αδυναμία των Αυτοκρατορικών να τις αναχαιτίσουν. Συνεπώς, η ευθύνη της ήττας οφείλεται στα παραπάνω στοιχεία, τα οποία είναι, κυρίως, η κακή αντίδραση των Βυζαντινών στρατιωτών, η λάθος απόφαση να πολεμήσουν, η στάση των πολιτών και η γενικευμένη δράση του πεζικού. Τέλος, ο Προκόπιος, ο οποίος παραδίδει την συγκεκριμένη μάχη, επιρρίπτει την ευθηνή της ήττας στο πεζικό και στους πολίτες, αν και αναφορικά με το πρώτο, παρόλη την αδυναμία και λάθη που έπραξε στην σύγκρουση, κατάφερε να συγκρατήσει, σε κάποιο βαθμό, την Οστρογοθτική επέλαση, κάτι που οφειλόταν όμως στις προσωπικές ικανότητες των Πριγκίπιου και Ταρμούτου³²¹.

³¹⁹ Μάλιστα, οι αρχικές υποχωρήσεις των Αυτοκρατορικών στρατιωτών που σημειώθηκαν πριν το τελικό χτύπημα των Οστρογόθων ιππέων, ζημίωσε ακόμα περισσότερο τον περιορισμένο, σε αριθμό, Βυζαντινό στρατό. Λαμβάνοντας υπόψη και τον τρόπο αντιμετώπισης των Γερμανικών φύλων σύμφωνα με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, παρατηρείται ότι οι Βυζαντινοί ενήργησαν αντίθετα από τα δέοντα. Με βάση την περιγραφή του Προκοπίου, το Αυτοκρατορικό στράτευμα ήταν εκτεθειμένο σε τρεις πλευρές, ενώ στην μπροστινή του ευρίσκετο το Οστρογοθικό, ανθρώπινο, τείχος. Επίσης, λόγω του μικρού αριθμού των Βυζαντινών στρατιωτών, την πολεμική ικανότητα των Οστρογόθων σε μάχη σώμα με σώμα, και τις υποχωρήσεις των Αυτοκρατορικών που είχαν σημειωθεί, η μάχη είχε αρχίσει να διαγράφει μια αρνητική πορεία για τους τελευταίους πριν την ιππική έφοδο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.276,277,280-285. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.193,194,368-371. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302-305. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86

³²⁰ Χαρακτηριστικά, η Οστρογοθτική ιππική έφοδος που έκρινε την μάχη και οδήγησε στην κατάρρευση των Βυζαντινών, αντηχεί στην αντίστοιχη, καταλυτική, επίθεση του Περσικού ιππικού η οποία οδήγησε στο ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα. Ο πυκνός σχηματισμός των Οστρογόθων, σε ασφαλές σημείο, που συγκράτησε και παράλληλα σημείωσε σημαντικές απώλειες στο Βυζαντινό πεζικό και ιππικό, θυμίζει, σε μεγάλο βαθμό, την τακτική που έλαβε στην τότε μάχη ο Βελισάριος και η οποία σημείωσε τα ίδια αποτελέσματα. Η γενναία αντίσταση που πρόβαλαν οι Πριγκίπιος και Ταρμούτος κατά τη τελευταία φάση της αψιμαχίας, και η οποία έδωσε την δυνατότητα στους Βυζαντινούς να υποχωρήσουν με ασφάλεια μετά τον ορμαγδό που προκάλεσε η Οστρογοθτική ιππική έφοδος, αντηχεί στην παρόμοια στάση των Σουνίκα και Σίμμα στην Καλλίνικο, η οποία έφερε τα ίδια αποτελέσματα, ενώ και εκείνη πραγματοποιήθηκε μετά την κατάρρευση που έφερε η εφόρμηση των Περσών ιππέων. Τέλος, στην αρχή της σύγκρουσης, αναφέρθηκε ότι η άρνηση και η μετέπειτα υποχώρηση του Βελισαρίου κάτω από τις πιέσεις να αποδεχθεί μια μάχη εκ του συστάδην με τον αντίπαλο, αντικατοπτρίζεται στο επεισόδιο στην Καλλίνικο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.162,163,166,167,170-175, *History*, vol. I σελ.260-263,280-285. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389. Zachariah of Mitylene σελ.226. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.162,163. *The Chronicle of Michael the Great* κεφ.98. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.139

³²¹ Η αναφορά των παραπάνω, όπως η πολεμική ικανότητα των Οστρογόθων, η διαφορά μεγέθους μεταξύ των δυο στρατών, το λάθος των Βυζαντινών να εφορμήσουν με σπουδή και χωρίς οργάνωση, και η

Πέρα των παραπάνω, το κλείσιμο της μάχης αντηχεί στην πρώτη σύγκρουση του Βελισαρίου με τους Οστρογότθους στον Ανιένε³²². Το γεγονός ότι η αυτή μάχη δεν ολοκληρώνεται με θρήνους, ενώ στο αμέσως επόμενο κεφαλαίο σημειώνεται πως «Μετά δὲ Ῥωμαῖοι παντὶ τῷ στρατῷ διακινδυνεύειν οὐκέτι ἐτόλμων. ἵππομαχίας δὲ ποιούμενοι ἐξ ἐπιδρομῆς τρόπῳ τῷ προτέρῳ τὰ πολλὰ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων»³²³, ενδεχομένως να οφείλεται στον σκοπό του Προκοπίου να παραδώσει ένα μάθημα. Ότι η κάθε απόφαση πρέπει να λαμβάνεται από τον στρατηγό και μόνο, ενώ οποιαδήποτε άποψη μη ειδικών οδηγεί σε αρνητικά αποτελέσματα. Ήτοι, η λανθασμένη εκτίμηση της κατάστασης, ωθούμενη από εξωτερικούς παράγοντες και βασιζόμενη σε υποκειμενικά κριτήρια, αυτόματα υποδεικνύει το αρνητικό του αποτελέσματος που θα προκύψει. Αντιθέτως, ο ορθός σχεδιασμός, η προσεκτική και υπομονετική στάση, σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση της στιγμής, είναι αυτά που οδηγούν στην νίκη. Κυρίως υποδεικνύεται και εξάρεται η στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου, καθώς τα σχέδια που θέτει για την αντιμετώπιση των Οστρογόθων είναι τα μόνα ορθά. Ο προσεκτικός σχεδιασμός και οι ιπποτοξοτικές τακτικές είναι αυτές που φέρνουν την νίκη, ενώ πρέπει να αποφεύγεται η μάχη παράταξης. Ως εκ τούτου, μέλημα του συγγραφέα, πιθανότατα είναι, μεταξύ άλλων, να διδάξει τον τρόπο που πρέπει να αντιμετωπίζονται οι Οστρογόθοι, και τι πρέπει να αποφεύγεται σε μια πολεμική σύγκρουση με τους τελευταίους. Συνεπώς, η όλη συνδυαστική περιγραφή, μπορεί να αποτελέσει, ένα τύπου, πολεμικό εγχειρίδιο εναντίον των. Άλλωστε και στην εισαγωγή του *Υπὲρ τῶν Πολέμων*, πράττει μια ειδική μνεία για τους ιπποτοξότες και τις ικανότητες τους, προοιδαίζοντας τον αναγνώστη ότι αποτελούν τις ισχυρότερες και φονικότερες μονάδες του Βυζαντινού στρατού, και συνεπώς οφείλεται να χρησιμοποιούνται σε κάθε μάχη, καθώς φέρνουν την νίκη εναντίον των αντιπάλων, με τον Προκόπιο, έτσι, να παρέχει γνώσεις για την αντιμετώπιση του εχθρού. Εκτός των άλλων, ο έπαινος που σφυρηλατείται έμμεσα για τον Βελισάριο, ενδέχεται να αποτελεί ένα ακόμα επιχείρημα του Προκοπίου περί αθώωσης του στρατηγού για την ήττα, καθώς αυτή ποδηγετήθηκε και υλοποιήθηκε ολοκληρωτικά εναντίον της θέλησης και της στρατηγικής σκέψης του. Ολοκληρώνοντας, η ευθύνη της ήττας εντοπίζεται κυρίως σε συγκεκριμένες αδυναμίες που εμφάνισαν οι Βυζαντινοί στρατιώτες και πολίτες, και αντίστοιχα στην ευφυΐα των Οστρογόθων να τις εκμεταλλευτούν, όπως και στην μορφή και στον τρόπο της μάχης, όπου το πλεονέκτημα των τελευταίων ήταν εμφανές. Ο Βελισάριος, δεν πρέπει να αποποιηθεί της ευθύνης, όντας ο υπεύθυνος στρατηγός. Άλλωστε υπέκυψε στην πίεση των κάτοικων για μάχη, παρόλο που δεν

υπογράμμιση της στιγμής της Οστρογοθικής ιππικής εφόδου, αποτελούν στοιχεία τα οποία σημειώνουν την κριτική, στρατιωτική και στρατηγική σκέψη και ικανότητα του Προκοπίου. Ιδιαίτερα, αντιλαμβάνεται τις ενέργειες και τα σημεία εκείνα τα οποία είναι ικανά να κρίνουν μια μάχη, όπως και εκείνα τα στοιχεία τα οποία πρέπει να υπολογίζονται σε κάθε σύγκρουση. Ως εκ τούτου, η έμμεση, επιχειρηματολογία που πράττει, δεν πρέπει να θεωρηθεί λανθασμένη. PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.278-285 και PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.260,261,266-271,276-283 όπου ο Προκόπιος υποδεικνύει όλα εκείνα τα αρνητικά στοιχεία που είχαν οι πολίτες και οι πεζικάριοι, δίδοντας την προδιάθεση για την στάση τους αναφορικά με την πορεία και το αποτέλεσμα της μάχης. Χαρακτηριστικά, οι λεπτομέρειες που υποδεικνύουν πως στην αψιμαχία στην Πιγκιανή και Σαλάρια πύλη, προ της Οστρογοθικής ιππικής εφόδου, είχαν ορμήσει πεζικάριοι στην μάχη και προκαλέσει μια είδους αταξία, και τέλος, οι αντιρρήσεις του Βελισαρίου προς την χρήση των πεζικάρων και των πολιτών στην σύγκρουση, όπου, μέσω αυτών, δεν πρέπει να λάβει την εύθυνη για την στάση τους και για το αποτέλεσμα της σύγκρουσης.

³²² Και οι δύο συγκρούσεις εκκίνησαν σε ανοιχτό πεδίο και έληξαν εμπρός των τειχών, όπου αρχικά οι Αυτοκρατορικοί σημειώνουν επιτυχία αλλά μετά υποχωρούν με απώλειες εμπρός των τειχών της Ρώμης, ενώ η τελική Οστρογοθική έφοδος δεν υλοποιείται. PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.170-179,264,265,276-285

³²³ PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.288,289

αναφέρεται στον ορυμαγδό της σύγκρουσης, ίσως εσκεμμένα από τον Προκόπιο για να περιορίσει την ευθύνη του, ή γιατί δεν συμμετείχε ενεργά στην σύγκρουση. Τέλος, αξίζει να χαιρετιστεί με θετικό τρόπο ο Ουϊτίγγης για τον σχηματισμό και τις ενέργειες που ακολούθησε ο Οστρογοθικός στρατός³²⁴.

Οι Βυζαντινοί, παρά την ήττα, θα καταφέρουν να διατηρήσουν τα κεκτημένα, διεξάγοντας νικηφόρες συγκρούσεις έναντι των Οστρογόθων με τις γνώστες ιπποτοξοτικές τους τακτικές, οι περιγραφές των οποίων είναι διανθισμένες με προσωπικά κατορθώματα, ηρωικές συγκρούσεις, ευφυείς ενέργειες του Βελισαρίου και περιγραφικές αψιμαχίες, δίδοντας την εντύπωση πως η λύση της πολιορκίας ήταν θέμα χρόνου. Χαρακτηριστικά, ο Προκόπιος αναφέρει ότι πραγματοποιήθηκαν γύρω στις 69 μάχες, στοιχείο που ίσως λειτουργεί ως έμμεσος έπαινος για τον Βελισάριο, καθώς κατόρθωσε, παρά τις δυσκολίες, να τις αντιμετωπίσει με επιτυχία, δεδομένου ότι η πολιορκία δεν τελεσφόρησε. Ως εκ τούτου, παρατηρείται, πάλι, η ικανότητα του Βελισαρίου να ανακτά από τα λάθη ή από στρατιωτικές αποτυχίες³²⁵.

Ο λιμός και η επιδημία που θα εμφανιστούν στην Ρώμη, θα παράξει στους Οστρογόθους την ευκαιρία να λάβουν κάποιες στρατηγικές ενέργειες, εκμεταλλευόμενοι την κατάσταση στην οποία είχαν βρεθεί οι πολιορκημένοι, αποκλείοντας σε κάποιο βαθμό την Ρώμη. Οι πολίτες θα πιέσουν και πάλι τον Βελισάριο για μια μάχη παράταξης. Αυτή την φορά θα αρνηθεί, ενώ στον λόγο του εντοπίζεται έμμεση κριτική για την στάση που αυτοί έλαβαν και υιοθέτησαν αναφορικά με την αψιμαχία στην πεδιάδα του Νέρωνα και η οποία είχε λήξει με την ήττα των Βυζαντινών, ενημερώνοντας τους παράλληλα για την επικείμενη άφιξη ενισχύσεων. Ο Βελισάριος παρουσιάζεται αυτή τη φορά έτοιμος, υπερασπίζοντας την άποψη του, ευφυής, ώστε να μην υποπέσει πάλι στο ίδιο λάθος, και κυρίως ως ικανός και σταθερός στρατηγός που γνωρίζει τον τρόπο για να ανταπεξέλθει των δυσκολιών, σημειώνοντας τις άξιες της προσεκτικότητας, της υπομονής και της αξιοποίησης της κατάλληλης ευκαιρίας και στιγμής, στοιχεία με τα οποία ενεργούσε πάντοτε³²⁶. Εν συνεχεία, θα λάβει

³²⁴PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.2-7, *History*, vol. III σελ.260-285. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.193,194,240,241,254-257,344,345,368-371. G. Greatrex - H. Elton - R. Burgess, "Urbicius' Epitedeuma" σελ.55. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, "Περί Στρατηγίας" σελ.102-107. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 106,112. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.42. P. RANCE, "Battle" σελ.348. P. RANCE, "The Fulcum" σελ.265-326. M. WHITBY, *Rome at War* σελ.21. J. HALDON, *The Byzantine Wars* σελ.26,27. H. ELTON, "Military Forces" σελ.291,293,295. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302-305. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.38. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.89,90. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.81,86

³²⁵PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-177, *History*, vol. II σελ.156-169, *History*, vol. III σελ. σελ.166-183,288-307. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 113. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.351. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.189. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.87,88. Βλέπε και σελ.138,υποσημ.284 για το ότι η περιγραφή του επεισοδίου της πολιορκίας της Ρώμης είναι διανθισμένη με ηρωικά, και παρομοίου τύπου, στοιχεία. Χαρακτηριστικά επεισόδια όπου ο Βελισάριος καταφέρνει να ανακτά από τις αποτυχίες είναι η μάχη στην Καλλίνικο, η μάχη στο Δέκιμο και η πρώτη σύγκρουση στα πλαίσια της πολιορκίας της Ρώμης.

³²⁶ Η δραματική περιγραφή του Προκοπίου, σε συνδυασμό με την αναφορά ότι οι Οστρογόθοι έστησαν και όγδοο στρατόπεδο, στα Νότια, αποτελούμενο από 7.000 πολεμιστές, και τις πιέσεις των πολιτών, οι όποιοι παρουσιάζονται να σκέπτονται και να ενεργούν χωρίς λογική, παγιδευμένοι στις αδυναμίες που είχαν παρουσιάσει, ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό την προσπάθεια να απεικονίσει την ζοφερή κατάσταση στην οποία βρισκόταν η Ρώμη. Ο αριθμός των 7.000 πολεμιστών, ο οποίος είναι λογικά υπερβολικός, ενδεχομένως να ωφελείται στην προσπάθεια του συγγραφέα να εντείνει την δύσκολη κατάσταση που υπήρχε. Τέλος όλα

ενέργειες για την ενδυνάμωση της Ρώμης, αποστέλλοντας τον Προκόπιο, μαζί με την Αντωνίνα, στην Νεάπολη με σκοπό να συλλέξουν προμήθειες και ανθρώπινο δυναμικό. Τέλος, θα διατάξει τμήματα του στρατού, υπό την αρχηγία των σωματοφυλάκων του, να μεταβούν στις Τερρακίνα, Τίβολι και Άλμπανο, ενέργεια που υποδεικνύει την απόφαση του να ισχυροποιήσει την Αυτοκρατορική παρουσία στη εκεί περιοχή, ελέγχοντας τις οδούς με σκοπό των περιορισμό των Οστρογόθων και την διευκόλυνση της μεταφοράς των προμηθειών και των στρατευμάτων προς την Όστια, την Νεάπολη και την Ρώμη³²⁷.

Παράλληλα, στα τέλη του 537 μ.Χ., θα καταφθάσουν νέες ενισχύσεις από το Βυζάντιο. Αρχικά, μια ιππική ίλη 300 ανδρών με επικεφαλής τον Ζήωνα, θα μεταβεί στην Ρώμη από το Σάμνιο. Λίγο μετά, ένα σώμα από 3.000 Ισαύρους υπό τους Παύλο και Κόνωνα, θα φθάσει στην Νεάπολη, ενώ ο Ιωάννης του Βιταλιανού, υπό την συνοδεία 800 Θρακών ιππέων, μαζί με ένα στρατιωτικό σώμα 1.000 ιππέων, υπό τον Αλέξανδρο και τον Μαρκέντιο μεταξύ άλλων, αφού μεταβούν στην Καμπανία και ενωθούν με μια δύναμη 500 ανδρών που στρατολόγησε ο Προκόπιος στην εκεί περιοχή, θα προωθηθούν προς την Ρώμη και την Όστια. Η πορεία αυτής της νεοαφειχθείσας στρατιάς θα στεφθεί με επιτυχία, καθώς ο Βελισάριος θα επινοήσει μια στρατηγική αντιπερισπασμού, αποτρέποντας τους Οστρογόθους να επιτεθούν στις νεοφερμένες επικουρίες. Επίσης, παρατηρείται ότι το σύνολο των ενισχύσεων φθάνει τους 5.600 άνδρες, μια μικρή μεν, αλλά ολόκληρη στρατιά δε, για τα μέτρα της εποχής, η οποία ακολούθησε τους ήδη 1.600 άνδρες που αποστάλθηκαν τον Απρίλιο του ίδιου έτους υπό τους Μαρτίνο και Βαλεριανό. Ως εκ τούτου οι 5.100 πολεμιστές, έκτος τους 500 που στρατολόγησε ο Προκόπιος στην Καμπανία, αποτελούν μια δεύτερη αποστολή στρατευμάτων στην Δύση από τον Ιουστινιανό Α', το ίδιο έτος με την αποστολή των δυνάμεων υπό τους Μαρτίνο και Βαλεριανό στην Ιταλία, η οποία όχι μόνο είναι μεγαλύτερη, αλλά αποστέλλεται σε, σχετικά, μικρή χρονική απόσταση από την πρώτη. Αυτά με την σειρά τους υποδεικνύουν το ενδιαφέρον για μια διασφάλιση και σταθεροποίηση των μέχρι τώρα κτήσεων, μια ενεργητική υποστήριξη της Ιταλικής επιχείρησης από τον Αυτοκράτορα, και μια βοήθεια προς τον Βελισάριο για την υλοποίηση της εκστρατείας του³²⁸.

τα παραπάνω στοιχεία, σε συνδυασμό με την στάση του Βελισάριου, εξάρουν τον τελευταίο, καθώς παρουσιάζεται σταθερός στο πλάνο του και χωρίς να τρομοκρατείται από την ξαφνική πορεία που πήραν τα πράγματα, υποδεικνύοντας πως όχι μόνο γνώριζε τον τρόπο να μεταβάλει την κατάσταση, αλλά και ότι μπορεί να διατηρεί την ψυχραιμία του, καθώς υπάρχουν διέξοδοι. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.308-317. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.133. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 113. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.351,352. D. BRODKA, *Die Geschichtphilosophie* σελ.90. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ.195

³²⁷PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.316-325. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 113,114. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.89. Μέσω αυτής της πορείας και του στρατηγικού ελέγχου, φαίνεται ότι η αναφορά του Προκοπίου, πως ο Βελισάριος σκεφτόταν να μην καταλάμβανε την Νεάπολη, αποτελεί λογοτεχνικό δημιούργημα με σκοπό να αυξήσει την ένταση και το απροσδόκητο της ανακάλυψης του Παύκαρι. Βλέπε και σελ.124,υποσημ.257

³²⁸Αναφορικά με την επιτυχημένη σύγκρουση που οδήγησε την στρατιά υπό τον Προκόπιο στην Ρώμη και στην Όστια, παρατηρούνται, μεταξύ άλλων, η επανειλημμένη ορθή τακτική γρήγορου χτυπήματος από πλευράς Βελισαρίου και η παράλληλη λανθασμένη ενέργεια των Οστρογόθων να εφορμήσουν εναντίον των Αυτοκρατορικών, ποικίλα στρατηγικά ατοπήματα των Οστρογόθων, και προσωπικά κατορθώματα των σωματοφυλάκων του Βελισαρίου. Η περιγραφή είναι διανθισμένη με έντονα στοιχεία μάχης, δράσης και γοργού ρυθμού τα οποία αυξάνουν την ένταση. Για άλλη μια φορά γίνεται εμφανής η πολεμική ανωτερότητα των Βυζαντινών και η τακτική ευφυΐα του Βελισαρίου, όπου πιθανόν, η μεγάλη περιγραφή και ένταση της μάχης να οφείλεται στο γεγονός ότι αποτέλεσε ένα επιτυχημένο σχέδιο του στρατηγού, αλλά και

Η ασφαλής πορεία των ενισχύσεων στην Ρώμη και η, συνεπώς, ενδυνάμωση της, σε συνδυασμό με την Βυζαντινή θαλασσοκρατία και τις βαριές απώλειες που δέχθηκαν οι Οστρογότθοι στις αψιμαχίες, παρατηρείται ότι αποτέλεσαν, οριστικά πλέον, την αρχή του τέλους της πολιορκίας της Ρώμης, δίδοντας στον Βελισάριο τα μέσα για μια περαιτέρω προώθηση. Οι Οστρογότθοι, αντιλαμβανόμενοι την δυσμενή θέση που είχαν πλέον βρεθεί, απέστειλαν πρέσβεις στον Βελισάριο για σύναψη ανακωχής και πιθανή διαπραγμάτευση ειρήνης. Από την συζήτηση που διεξάχθηκε μεταξύ των, ενδιαφέρον προκαλούν οι απαντήσεις του στρατηγού. Συγκεκριμένα, στα 6.6.22-6.6.25³²⁹ και 6.6.29-6.6.34³³⁰, εντοπίζεται ξεκάθαρα η στάση του Βελισαρίου για το θέμα της Ιταλίας, και ιδιαίτερα, ότι επιθυμούσε, κύριος αυτής να γίνει ο Ιουστινιανός Α', χωρίς να έρθει ο ίδιος σε συμφωνίες με τους Οστρογότθους. Επομένως, παρατηρείται η νομιμοφροσύνη του στρατηγού προς τον *Αυτοκράτορα*, κάτι που πιθανόν να λειτούργει, και, ως έμμεση απάντηση για τις κατηγορίες του 540 μ.Χ., βάση των οποίων, ο πρώτος λασπολογήθηκε ότι σκεπτόταν να εγκαταστήσει τυραννίδα στην Ιταλία ή και να γίνει ακόμα ένας νέος Θεοδώριχος. Επίσης δηλώνεται ότι σκοπός του είναι να διαφυλάττει και να προστατεύει το συμφέρον του *Αυτοκράτορα*, ενεργώντας πάντοτε με τις επιθυμίες του τελευταίου και χωρίς να λαμβάνει σημαντικές αποφάσεις, πέραν των πολεμικών³³¹. Ως εκ τούτου, συμφώνησε στην πρόταση των απεσταλμένων να μεταβούν στην Κωνσταντινούπολη για την σύναψη πιθανής συνθήκης. Αυτή η απάντηση του Βελισαρίου, πέραν του ότι αποτελεί μια ακόμα απόδειξη πίστωσης και υποταγής του προς τον Ιουστινιανό Α', αναγνωρίζοντας τον τελευταίο ως τον υπέρτατο ρυθμιστή και εξουσιαστή, και συνεπώς λειτούργει ως απάντηση στις κατηγορίες περί τάσης ανεξαρτητοποίησης του, παρατηρείται ότι, σε κάποιο σημείο, έρχεται σε αντίθεση με την απόφαση του να ακυρώσει την συμφωνία μεταξύ Οστρογότθων και Ιουστινιανού Α' το 540 μ.Χ. στην, πολιορκημένη από τους Βυζαντινούς, Ραβέννα. Ωστόσο, αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι, ότι και τότε, ο Βελισάριος διαφωνεί με την πρόταση συνθηκολόγησης των Οστρογότθων, την οποία και φαίνεται ότι χλευάζει. Λαμβάνοντας υπόψη, και, το επεισόδιο του 540 μ.Χ., περί της ακύρωσης της συμφωνίας μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Ουίτιγγη από τον Βελισάριο, λόγω της απογοήτευσης που ένιωσε όταν έμαθε τις προτάσεις που εμπεριείχε, γίνεται αντιληπτό πως και στις δυο περιπτώσεις, ο Βελισάριος τοποθετείται κατά των Οστρογοθικών συνθηκολογήσεων. Ενδεχομένως, παρατηρώντας και τις αναφορές στο πλαίσιο της συμφωνίας του *Αυτοκράτορα* με τον Ουίτιγγη το 540 μ.Χ., «ἄπερ ἀκούσας Βελισάριος ἤσχαλλεν, ἐν ξυμφορᾷ μεγάλῃ ποιούμενος, εἰ μὴ τις αὐτὸν

στο ότι αποτέλεσε το, οριστικό, σημείο της διαφαινόμενης αποτυχημένης Οστρογοθικής πολιορκίας. Εκτός αυτών, το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* σημειώνει πως ο *Magister Militum* Ιωάννης αποβιβάστηκε με έναν μεγάλο στρατό μαζί με τους Βάτζα, Κόνωνα, Παύλο και Ρέμα στο Πόρτο, κάτι που είναι αδύνατο γιατί το τελευταίο ήταν υπό την κατοχή των Οστρογότθων, όταν έφθασαν στην Ιταλία. Επιπροσθέτως, δηλώνεται πως η άφιξη τους οδήγησε τον Ουίτιγγη στην απόφαση να ζητήσει ανακωχή από τον Βελισάριο, αν και για τον Προκόπιο αποτέλεσε, απλώς, έναν από τους λόγους που ο Οστρογότθος Ρήγας προέβη σε αυτή την ενέργεια, κάτι που θεωρείται και λογικό με βάση την μέχρι τότε πορεία της πολιορκίας. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.252,253,326-337. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.104,114,115. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.352. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41. J. L. TEALL, "The Barbarians" σελ.302. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.89,90. H. ELTON, "Military Forces" σελ.283-286. A. D. LEE, "The Empire at War" σελ.118

³²⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.342-345

³³⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.344-347

³³¹ «Ὅν δῆτα. οὐ γὰρ ἄλλον του ἡμεῖς αὐτοκράτορες ἢ ὥστε τῷ κεκτημένῳ φυλάξει τὴν χώραν». PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.344,345

ἔωη, παρὸν οὐδενὶ πόνῳ, τό τε κράτος τοῦ πολέμου παντὸς φέρεσθαι»³³² και «καὶ τότε δὴ Βελισάριος αὐτίς τούς τε βασιλέως πρέσβεις καὶ πάντας ξυγκαλέσας τούς ἄρχοντας ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς λόγον πολλοῦ ἄξιον εἶναι δοκεῖ Γότθους τε ἅπαντας ξὺν Οὐπιτγίδι δορυαλώτους ποιήσασθαι, καὶ χρήματα μὲν πάντα ληΐσασθαι, Ἰταλίαν δὲ Ρωμαίοις ξύμπασαν ἀνασώσασθαι»³³³ μεταξύ άλλων³³⁴, υποδεικνύεται πως ο λόγος που ο στρατηγός τάσσεται κατά των συνθηκολογήσεων, εἶναι πως θεωρεῖ ὅτι αὐτές δεν εντάσσονται στις ἀπόψεις του περὶ ἐπιτυχημένης ἐπιχείρησης. Συγκεκριμένα, κρίνει πως ἡ ἐκστρατεία του θα εἶχε τελεσφορήσει, και ἀκολουθῶς για την Αυτοκρατορία, μόνο αν κατάφερε μια πλήρη νίκη κατά του αντιπάλου, χωρίς συμφωνίες, κάτι που φαίνεται και στο ἐπεισόδιο του 540 μ.Χ. Ἄλλωστε, κάτι τέτοιο διαφαίνεται και ἀπὸ το γεγονός πως μετὰ την ἀνακωχή που υπογράφεται στα τέλη του 537 μ.Χ., στο πλαίσιο της ἀποστολῆς Οστρογοθικῶν πρέσβων για συνθηκολόγηση στην Κωνσταντινούπολη, ο Βελισάριος λαμβάνει ἐνέργειες ἐναντίον μιας ἀνακωχῆς, δίδοντας την ἐντύπωση πως δεν εἶναι ικανοποιημένος με την συμφωνία θεωρώντας ὅτι μπορούσε να πετύχει πολλά περισσότερα. Ὡς ἐκ τούτου δεν ὑπάρχει ἀντίθεση. Το γεγονός ὅτι στην συζήτηση του με τους Οστρογότθους πρέσβεις, στο πλαίσιο της πολιορκίας της Ρώμης, τους προτείνει να μεταβούν προς τον Αυτοκράτορα, ἐνδεχομένως οφείλεται στο ὅτι ο Βελισάριος θα περίμενε πως ο πρῶτος δεν θα ἔκανε ἀποδεκτὴ την πρόταση των, ἢ τουλάχιστον οὐ ὅροι θα ἦταν υπερβολικά ὑπὲρ του Βυζαντίου. Ἄλλωστε οὐ στρατιές που εἶχε ἀποστείλει μέχρι τότε ο Ἰουστινιανός Α΄, συμφωνοῦν στην σκέψη ὅτι ἐπιδίωκε μια δυναμικὴ προώθηση των πραγμάτων, για ἐκείνη την περίοδο. Τέλος, το συγκεκριμένο ἐπεισόδιο με τις ἀναφορές στον Θεοδώριχο, λειτουργεῖ ὡς ἀπόδειξη ὅτι ο Βελισάριος δεν σκόπευε να ἐγκατασταθεῖ στον Οστρογοθικὸ θρόνο, ὅπως εἶχε πράξει ο πρῶτος, γιατί δεν θεωρεῖ ὀρθὴ μια τέτοια ἐνέργεια καθὼς αὐτὴ ἐναντιώνεται στις ἐπιδιώξεις του Αυτοκράτορα, στην προκειμένη περίπτωση του Ἰουστινιανού Α΄. Εἰδικότερα, ἐκφράζει την ἀποψη πως ἕνας στρατιωτικὸς ἀπεσταλμένος του Αυτοκράτορα οφείλει να ολοκληρώσει τον σκοπὸ του, ἤτοι κατάληψη της περιοχῆς και ἀνατροπὴ του ἕως τότε Ρήγα, ὡστόσο δεν πρέπει να ἐπιδιώκει να καταλάβει τον θρόνο γιατί, πάρα τα ὁποῖα χαρίσματα που θα φέρει, δεν θα ἀπέχει ἀπὸ ἕναν που ἐγκαθιστὰ Τυραννίδα. Τέλος, σε σύγκριση με τον Θεοδώριχο, ο Βελισάριος δεν ἐπιθυμεῖ να υπερβῆ της ἐξουσιοδότησης του, κάτι που λειτουργεῖ ὡς ἀπάντηση στις κατηγορίες που του πρόσαψαν ὅτι ἐπιθυμοῦσε να αυτοανακηρυχθεῖ σε Βασιλέα της Ἰταλίας ἢ ἕνας νέος Θεοδώριχος³³⁵.

³³² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124,125

³³³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.130,131

³³⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.126-131

³³⁵ Μάλιστα, ἡ ἀπάντηση που δίνει ο Βελισάριος, ἀντιχεῖ στο περιεχόμενο της ἐπιστολῆς του Ἰουστινιανού Α΄ προς τους Φράγκους στην χαρραγὴ του πολέμου. Τέλος, ὅπως ἀναφέρουν και κάποιον ἐρευνητές, το περιεχόμενο των ὁμιλιῶν πιθανόν να ἀντικατοπτρίζει την κατάσταση μετὰ το 540 μ.Χ., καθὼς ἡ ἀπόφαση του Ἰουστινιανού Α΄ να ἀνακαλέσει τον Βελισάριο, ὁδήγησε την Ἰταλία στην παρακμῆ. Ἐτσι, μέσω αὐτῶν, ἀσκεῖται μια κριτικὴ τόσο στον Αυτοκράτορα, ὅσο μάλιστα και στον στρατηγὸ, ὁ ὅποιος δεν ἐπιθυμοῦσε οὔτε συμβιβασμό, οὔτε να γίνεῖ Κύριος της Ἰταλίας, κάτι που ὁδήγησε στην μετὰ του 540 μ.Χ. ἐξασθένηση της χώρας, ἐνὼ υποδεικνύεται ἡ θετικὴ στάση που εἶχε ὁ συγγραφέας προς το, ἕως τότε, πολιτειακὸ σύστημα στην Ἰταλία. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.2-15,44,45,334-357, *History*, vol. IV σελ.122-147,150,151. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.45. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.232. C. PAZDERNIK, "Reinventing Theoderic in Procopius' Gothic War", *Procopius of Caesarea: Literary and Historical Interpretations*, Lillington-Martin Ch. - Turquois El. (eds.), Routledge, London – New York 2018 σελ.137-153. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.90-92. Περί της σκέψης του Βελισαρίου ὅτι ο Ἰουστινιανός Α΄ δεν θα ἔκανε ἀποδεκτὴ την πρόταση των, δεν φαίνεται να εἶναι λανθασμένη, καθὼς ο λόγος που ο τελευταῖος ἀποφασίζει να

Η συζήτηση έληξε με την αποστολή των Οστρογόθων πρεσβευτών στην Κωνσταντινούπολη για πιθανή διευθέτηση ειρήνης³³⁶, ενώ μεταξύ των συμφωνήθηκε ανακωχή διάρκειας τριών μηνών, με την παράλληλη αποστολή ομήρων, απόφαση που λειτούργησε ευνοϊκά για τον Βελισάριο, δίδοντας του την ευκαιρία να εδραιώσει την κυριαρχία του στην ευρύτερη περιοχή και να προβεί στον ανεφοδιασμό της πόλεως. Έτσι, στα Βορειοδυτικά θα φτάσει έως τις Κεντουκέλλες, στα Ανατολικά σιμά στο Πικηνόν, ενώ η Ρώμη ήταν γεμάτη από στρατιώτες. Η ανακωχή δεν θα διαρκέσει πολύ καθώς οι Οστρογόθοι, παρατηρώντας ότι οι Βυζαντινοί κατέλαβαν τις πόλεις που εγκατέλειψαν λόγω δυσκολιών, θα αποφασίσουν να διεξάγουν κάποιες απέλπιδες επιθέσεις εναντίον της Ρώμης με αρνητικές συνέπειες, αποτέλεσμα των οποίων όπως δηλώνει ο Προκόπιος «καὶ κατιδόντες αὐτὸν οἱ βάρβαροι ἔγνωσαν ὡς ὁ θεὸς οὐκ ἔφη σφῶν τὰ βουλευματα ὁδῶ ἰέναι, καὶ δι' αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε ἡ πόλις σφίσιν ἀλώσιμος εἴη»³³⁷.

Ο Βελισάριος πλέον, παρατηρώντας την κατάρρευση των πολιορκούντων Οστρογόθων και την αντιστρόφως κυριαρχική θέση του, θα διατάξει τον Ιωάννη του Βιταλιανού μαζί με 800 θράκες ιππείς, υπό την διοίκηση των Σούντα και Άδηγι, και 400 άνδρες υπό τον Δαμιανό, προερχόμενους από το σώμα του Βαλεριανού, να διενεργήσει μια αναγνωριστική εκστρατεία σε όλο το Πικηνόν, με την υποχρέωση να λάβει επιθετική ενέργεια εναντίον των Οστρογόθων, μόνο όταν οι τελευταίοι ακύρωναν την ανακωχή. Σε περίπτωση που το τελευταίο συνέβαινε, είχε την υποχρέωση να λεηλατήσει όλη την περιοχή και να υποδουλώσει τους κατοίκους της, εκτός των ιταλών, και να καταλάβει κάθε πόλη και φρούριο που θα συναντούσε κατά την πορεία του, χωρίς να αφήσει κανένα στην κατοχή των Οστρογόθων, καθώς κάτι τέτοιο θα παρακώλυε την Αυτοκρατορική πορεία και εν γένει, την επιχείρηση περί της κατάκτησης της Ιταλίας. Μέσω αυτού του σχεδίου, ο Βελισάριος, πιθανότατα να σκόπευε στην στέρηση κάθε

συνθηκολογήσει με τους Οστρογόθους, οφείλεται στην καταστροφή των, Αυτοκρατορικών, Μεδιολάνων και στην επιθετικότητα των Φράγκων σε συνδυασμό με τον, προ των πυλών, Περσικό πόλεμο, παράμετροι που μέχρι τότε δεν είχαν εμφανιστεί. Άλλωστε, και ο Προκόπιος στην πρεσβεία του 537 μ.Χ. σημειώνει ότι «Οἱ δὲ βάρβαροι εὐθὺς μὲν ἀπεγίνωσκόν τε τὸν πόλεμον», υποδεικνύοντας πως ο συμβιβασμός δεν ήταν απαραίτητος για τους Βυζαντινούς εκείνη την στιγμή. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.336,337. Σχετικά με αυτά, και με την στάση και άποψη του Βελισαρίου περί της συνθήκης του 540 μ.Χ. και παρόμοια, βλέπε και παρακάτω σελ.205-217, και ιδιαιτέρως σελ.211-214

³³⁶ Η αποστολή των πρεσβευτών λογικά θα διενεργήθηκε τον Δεκέμβριο του 537 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.344-347,350-353. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.320. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. Η. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.344

³³⁷Εκτός των παραπάνω, παρατηρείται η φροντίδα που είχε λάβει ο Βελισάριος για την σωστή ασφάλεια της πόλης, όπως και το ότι δεν διστάζει να τιμωρεί όσους παρακωλύουν το έργο του και θέτουν σε κίνδυνο την εκστρατεία. Οι προσπάθειες του Ουΐτιγγη να καταλάβει την Ρώμη μέσω επαφής με στρατιώτες και πολίτες, και η τιμωρία που επέβαλε ο Βελισάριος στους τελευταίους όταν έμαθε τις συνδιαλλαγές τους με τον Οστρογόθο Ρήγα, θυμίζουν τις αντίστοιχες ενέργειες του Γελίμερου στην Καρχηδόνα και την αντίδραση του στρατηγού. Το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* αναφέρει ότι, κατά την διάρκεια της ανακωχής, ο Βελισάριος μετέβη στην Καμπανία με σκοπό να εξασφαλίσει την ασφαλή μεταφορά ενός φορτίου σιτηρών προς την Ρώμη, αλλά πιθανότατα συγχέεται με το ταξίδι του Προκοπίου και της Αντωνίνας. Τέλος, η επιστολή XXII του δωδέκατου βιβλίου στις *Variae* του Κασσιόδωρου, που αναφέρεται στις συνέπειες του πολέμου και την έλλειψη που προκάλεσε στην Ραβέννα, αναγκάζοντάς την, την απαίτηση βοήθειας από την Ίστρια, δίδει μια εικόνα για την κατάσταση των Οστρογόθων και κυρίως του Ουΐτιγγη κατά την διάρκεια της πολιορκίας, όπως και ότι η λύση της ήταν επικείμενη. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.210-213, *History*, vol. III σελ.346-359,364-371. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.378,379. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 114-116. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.148,149. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.352. Η. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.90

πιθανής βάσης για τον αντίπαλο, όπου σε συνδυασμό με την υποδούλωση των κατοίκων, να οδηγούσε στην ολοκληρωτική απώλεια του Πικηνού από τους Οστρογότθους, και ως εκ τούτου, στην σταδιακή αποστρωγοθτικοποίηση της χερσονήσου. Άλλωστε η κατάκτηση του Πικηνού θα άνοιγε τον δρόμο και για την Ραβέννα. Η απώλεια του Πικηνού, και κάθε οχυρού του, θα στερούσε από τους Οστρογότθους μια βάση ώστε να αμυνθούν κατάλληλα εναντίον της Βυζαντινής επέλασης και να παρακωλύσουν το Αυτοκρατορικό έργο, ενώ θα διέκοπτε πιθανή δίοδο προς την Ρώμη και την Βυζαντινή Ιταλία από την εκεί κατεύθυνση, κάτι που εντάσσεται στο στρατηγικό σχέδιο επέκτασης και επικυριαρχίας του Βελισαρίου στην Ιταλία³³⁸. Μάλιστα, η απόφαση αυτή του Βελισαρίου να αποστείλει εκείνο το χρονικό σημείο αυτήν την εκστρατευτική δύναμη, θα αύξανε την ψυχολογική πίεση στους Οστρογότθους, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι ο Ουΐτιγγης ευρίσκετο σε αβοήθητη κατάσταση στην Ρώμη ενώ ένα μέρος του Αυτοκρατορικού στρατού περιδιάβαινε και λεηλατούσε τις Οστρογοθτικές επαρχίες. Τέλος, η κατάκτηση του Πικηνού θα βοηθούσε την τροφοδότηση των Βυζαντινών από την Ανκόνα³³⁹. Ο Βελισάριος, μετά την επανέναρξη των εχθροπραξιών με τους Οστρογότθους, θα αποστείλει γράμμα στον Ιωάννη να εκκινήσει τις επιχειρήσεις. Ο τελευταίος θα λεηλατήσει το Πικηνόν και θα σημειώσει μια ηχηρή νίκη εναντίον των Οστρογότθων, χωρίς όμως να καταλάβει το Όσιμο και το Ουρμπίνο, και εν γένει την ευρύτερη περιοχή. Αντιθέτως, θα κινηθεί περαιτέρω προς Βορρά, και θα εισχωρήσει στο Αρίμινο, το οποίο ευρίσκετο σε απόσταση μιας ημέρας ταξίδι από την Ραβέννα, έπειτα από πρόκληση των Ιταλών κάτοικων του³⁴⁰. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, παρατηρείται ότι η απόφαση του Ιωάννη να καταλάβει το Αρίμινο, ήταν αυτή που οδήγησε τον Ουΐτιγγη στην λύση της πολιορκίας και στην υποχώρηση του από την Ρώμη³⁴¹. Παρά ταύτα, η ενέργεια του Οστρογότθου Ρήγα, λογικά, θα ποδηγετήθηκε από την απελπιστική κατάσταση που είχε βρεθεί έμπροσθεν της Αιώνιας Πόλης, καθώς, για έναν χρόνο, η προσπάθεια του όχι μόνο δεν είχε παράξει καρπούς, αλλά μάλιστα, είχε βρεθεί σε μια εξαιρετικά δεινή θέση, κινδυνεύοντας με πλήρη διάλυση. Συνεπώς η συνέχιση της παρουσίας του στην Ρώμη δεν θα είχε κανένα όφελος και, ουσιαστικά, κάποιο σκοπό. Επιπροσθέτως, είναι δύσκολο να μην δημιουργηθεί η γνώμη ότι η απόφαση του Βελισαρίου να διατάξει τον Ιωάννη να μεταβεί στην εκεί περιοχή, σκόπευε, μεταξύ άλλων, στην αύξηση της πίεσης προς τον Ουΐτιγγη και στον εξαναγκασμό του να λύσει την πολιορκία. Άλλωστε είχε διατάξει τον Ιωάννη σε μια πορεία περί της Φλαμινίας οδού η οποία τερμάτιζε στο Αρίμινο. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η απόφαση του

³³⁸ Βλέπε σελ.131,132 για το σχέδιο στρατηγικό επέκτασης του Βελισαρίου στην Ιταλία.

³³⁹Ενδιαφέρον χρήζει, όπως ειπώθηκε, η διαταγή να χειριστεί με ευγενικό τρόπο τους Ιταλούς. Τούτο θα υποβοηθούσε μια απροβλημάτιστη και απρόσκοπτη Βυζαντινή επικυριαρχία στην περιοχή. Κατά παρόμοιο τρόπο λειτουργεί και η διαταγή του Βελισαρίου περί λαφύρων και σωστής διανομής μεταξύ στρατιωτών, η οποία, επιπλέον, στοχεύει στην προσπάθεια σιγής τάσεων απειθαρχίας μεταξύ των τελευταίων. Ο Β. Rubin υποστηρίζει πως η κατάληψη του Πικηνού, θα αποσυμπίαζε την ανάγκη της Ρώμης για μεγάλες ποσότητες σιτηρών, καθώς ένα μέρος του στρατού της, αυτό της εκστρατευτικής δύναμης του Ιωάννη, δεν θα χρειαζόταν να τραφεί από τις προμήθειες της Αιώνιας Πόλης. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.354-357. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 115. Μ. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.148,149,197. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.90,91

³⁴⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.370-373. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 116. Μ. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.148,149,197

³⁴¹ Παρόμοια αναφορά εκφράζεται και στο *Χρονικό του Μαρκελλίνου*, ενώ υποστηρίζεται από πλείστους ερευνητές. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.372-375. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47,48. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 116. Μ. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.148,149,197,198. Ε. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.353. Η. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345

Ιωάννη ήταν αυτή που οδήγησε στην υποχώρηση του Οστρογότθου Ρήγα. Έτσι, κατά το διάστημα της ανοιξιάτικης ισημερίας, και έπειτα από έναν χρόνο και εννέα ημέρες, ο Οστρογοθτικός στρατός θα πυρπολήσει τις βάσεις του και θα αποχωρήσει για την Ραβέννα. Ο επίλογος αυτής της πολύπλευρης και θηριώδους πολιορκίας, που αποτελεί μια από τις σημαντικότερες στρατιωτικές επιτυχίες του Βελισαρίου³⁴², θα ολοκληρωθεί με χρυσά γράμματα για τους Βυζαντινούς, καθώς, κατά την αποχώρηση των ηττημένων Οστρογότθων, ο Βελισάριος θα διατάξει μια γενική έφοδο εναντίον τους, σημειώνοντας μια θηριώδη νίκη στην Σαλάρια γέφυρα, η οποία αντηχεί στην πρώτη ακριβώς μάχη που έγινε στο πλαίσιο της πολιορκίας και επομένως παρατηρείται η παραλληλία μεταξύ των³⁴³.

Τέλος, δύο πράγματα αξίζουν να αναφερθούν κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης.

Το πρώτο είναι η καθαίρεση του Πάπα Σιλβερίου, και η αντικατάσταση του από τον Βιγίλιο. Το ενδιαφέρον με το συγκεκριμένο επεισόδιο είναι ότι αν και ο Προκόπιος στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* σημειώνει πως η καθαίρεση του Σιλβερίου οφειλόταν στις υποψίες περί προδοτικών διαπραγματεύσεων με τους Οστρογότθους, με τον Βελισάριο, τον Μάρτιο του 537 μ.Χ., να προχωρά στην αποπομπή του και στην εν συνέχεια απέλαση του στην Ελλάδα, διορίζοντας στην θέση του, λίγο αργότερα, τον Βιγίλιο³⁴⁴, στα *Ανέκδοτα* τονίζεται πως η αποπομπή του Σιλβερίου οφειλόταν σε ενέργειες της Αντωνίνας, έπειτα από διαταγή της Αυτοκράτειρας Θεοδώρας³⁴⁵. Μάλιστα και το *Liber Pontificalis* πιστοποιεί τις ραδιουργίες της Αντωνίνας, εκ μέρους της Θεοδώρας, και την χρησιμοποίηση του Βελισαρίου ως μέσου για την αποπομπή του Σιλβερίου³⁴⁶. Ιδιαίτερα, αναφέρεται η κυριαρχική θέση της Αντωνίνας, η οποία παρουσιάζεται τοποθετημένη σε ανάκλιτρο και χειριζόμενη αποκλειστικά την αποπομπή του Σιλβερίου, έχοντας την βοήθεια του Ευγενίου, υποτακτικός της ο οποίος είχε χειριστεί την δολοφονία της Μακεδονίας, όπως

³⁴² Η άποψη αυτή φαίνεται και από το γεγονός πως στο εγκώμιο που φιλοτεχνεί ο Προκόπιος προς τον στρατηγό, στην αρχή του 7^{ου} βιβλίου του *Υπέρ τῶν Πολέμων*, η επιτυχημένη υπεράσπιση της Ρώμης είναι το μόνο, συγκεκριμένο, ιστορικό, γεγονός που σημειώνεται, ενώ και ο R. Browning υποστηρίζει πως η επιτυχημένη πολιορκία της Ρώμης από τον Βελισάριο ήταν το μεγαλύτερο στρατιωτικό κατόρθωμα του. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.156,157. R. BROWNING, *Justinian* σελ.157

³⁴³ Η ακριβής ημερομηνία της λήξης της πολιορκίας, δεν μπορεί να υπολογισθεί, γιατί δεν είναι γνωστή η μέρα την οποία έφθασε ο Ουίτιγγη από την Ραβέννα στην Ρώμη. Λαμβάνοντας υπόψη τις υποσημειώσεις 270,278,290,(αντιστοιχούν στις σελίδες 132,135,140,141), όπου υπογραμμίζεται πως ο Οστρογότθος Ρήγας έφθασε στα μέσα Μαρτίου στην Αιώνια Πόλη και ότι η υποχώρηση του έγινε μετά από εννέα μέρες, τότε αυτή θα πραγματοποιήθηκε προς τα τέλη Μαρτίου, με αρχές Απριλίου το αργότερο, κάτι που συμπίπτει και με την εαρινή ισημερία που καταγράφει ο Προκόπιος. Μεταξύ άλλων, Ο B. Rubin την τοποθετεί στις 11 Απριλίου, ενώ ο C. Lillington-Martin στις 21 Μαρτίου, των οποίων η θέση βασίζεται στην ημέρα άφιξης του Ουίτιγγη στην Ρώμη, και στις απόψεις των περί της μέτρησης των ημερών της πολιορκίας από τον Προκόπιο. Επιπροσθέτως, επιλέγεται η άποψη αυτών των δυο γιατί υποστηρίζουν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ότι στις 21 Φεβρουαρίου ο Ουίτιγγης δεν φτάνει στην Ρώμη, αλλά εκκινεί από την Ραβέννα. Η γέφυρα, όπως απέδειξε η μελέτη του C. Lillington-Martin, είναι η Σαλάρια και όχι η Μουλβία, όπως λανθασμένα αναφέρεται από πλείστους ερευνητές. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 162-209,234,235,374,375. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.104,107,116,226,227. C. LILLINGTON-MARTIN, "La defensa" σελ.41,45. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius on the Struggle" σελ.613-627. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.353. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.87,88. K. ADSHEAD, "Procopius' Poliorcetica" σελ.103

³⁴⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.252. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.169

³⁴⁵ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.8,9

³⁴⁶ *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.292,293

αναφέρθηκε παραπάνω. Σχετικά με την λειτουργία του Βελισαρίου, σημειώνεται πως είχε έναν τελείως δευτερεύοντα ρόλο. Συγκεκριμένα, είχε την οδηγία από την Θεοδώρα να μηχανευτεί κάποιο πρόσχημα με σκοπό την καθαίρεση του επισκόπου, ενώ κατά την αποπομπή του Σιλβερίου, υπογραμμίζεται πως καθόταν στα πόδια της συζύγου του χωρίς να λάβει κάποια ενέργεια. Λαμβάνοντας υπόψη πως η τελευταία ήταν σε ανάκλιτρο και χειριζόταν αποκλειστικά την αποπομπή του Σιλβερίου, άμεσα υποδηλώνεται μια, καταφανής, υποτακτική στάση του Βελισαρίου προς την Αντωνίνα. Το πρόσχημα ήταν η δημιουργία ψευδούς συκοφάντησης πως ο Πάπας είχε εισέλθει σε προδοτικές διαπραγματεύσεις με τους Οστρογότθους. Επιπροσθέτως, τονίζεται πως ο λόγος που η Θεοδώρα επιθυμούσε την καθαίρεση του Σιλβερίου, ήταν επειδή ο τελευταίος είχε αρνηθεί να επαναφέρει τον επίσκοπο της Κωνσταντινούπολεως, Ανθιμο³⁴⁷. Έχοντας κατά νου την φιλοβυζαντινή στάση που είχε υποδείξει ο Σιλβέριος, καθώς είχε προσκαλέσει τον Βελισάριο στην Ρώμη για μια ειρηνική παράδοση της πόλεως στον στρατηγό, ενώ προηγουμένως είχε αθετήσει την υπόσχεση του προς τον Οστρογότθο Ρήγα Ουΐτιγγη περί της διαφύλαξης της Αιώνιας Πόλης, δημιουργείται η εντύπωση πως η άποψη που παραδίδεται στα *Ανέκδοτα* και στο *Liber Pontificalis* είναι ορθή. Τέλος, παρατηρείται, για μια ακόμη φορά, η υποτακτική στάση του Βελισαρίου προς την σύζυγο του, ότι η Θεοδώρα θέτει την Αντωνίνα πιο πάνω από τον στρατηγό, όπως και ότι η συνεργασία των δύο γυναικών πιστοποιείται και σε πηγή πέραν του *Προκοπίου*³⁴⁸.

Το δεύτερο είναι η δολοφονία του αξιωματικού Κωνσταντίνου από τον διοικητή του, Βελισάριο. Στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, σημειώνεται πως ο Κωνσταντίνος θα κατασχέσει, χωρίς λόγο, τα πολύτιμα σιλιέτα του γηγενή και επιφανή Πραισιδίου, που τα είχε φυλάξει σε έναν ναό στο Σπολίτιο, και ο οποίος ήταν υπέρ του Βυζαντινού σκοπού. Ως εκ τούτου, ο Πραισιδίδης, θα μεταβεί στον Βελισάριο, ζητώντας του να μεσολαβήσει με σκοπό να τα αποκτήσει πίσω. Ο στρατηγός με την σειρά του, θα διατάξει πολλές φορές τον Κωνσταντίνο να τα επιστρέψει λόγω της άδικης και ανήθικης πράξης του. Ο τελευταίος θα αρνηθεί, αψηφώντας επανειλημμένα τις εντολές του Βελισαρίου, με τον στρατηγό να του δηλώνει πως ήταν υποχρέωση του να υπακούει στις εντολές του. Ο Κωνσταντίνος του απάντησε πως «τὰ μὲν ἄλλα οἱ ὠμολόγει ἅπαντα πείσεσθαι· βουλομένων γὰρ ταῦτα βασιλεῖ εἶναι· τότε μέντοι, ὃ ἐν τῷ παρόντι ἐπιτάττοι, οὐ μῆποτε δράσειν»³⁴⁹, με αποτέλεσμα ο Βελισάριος να διατάξει τους δορυφόρους του να τον συλλάβουν. Τότε ο εξοργισμένος Κωνσταντίνος θα προσπαθήσει να δολοφονήσει τον Βελισάριο, ο οποίος, αφού καταφέρει να αποφύγει το χτύπημα, θα διατάξει την φυλάκιση του, και λίγο καιρό αργότερα, την εκτέλεση του³⁵⁰. Στα *Ανέκδοτα*, καταγράφεται πως η δολοφονία του Κωνσταντίνου οφειλόταν στην Αντωνίνα. Συγκεκριμένα, ο πρώτος, παρατηρώντας τη θλίψη του στρατηγού σχετικά με το παράνομο δεσμό της συμβίας του, τον συμβούλεψε να εξοντώσει την Αντωνίνα αντί του

³⁴⁷ *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.292,293

³⁴⁸ Τόσο ο *Victor Tonnennensis* όσο και ο Παύλος ο Διάκονος παραθέτουν παρόμοια οπτική. Το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* απλώς αναφέρει πως ο Βελισάριος καθαίρεσε τον Σιλβέριο, λόγω των της σχέσης του με τον Ουΐτιγγη, και ότι τον αντικατέστησε με τον Βιγίλιο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.144-149,152,153,156,157. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.290,291. VICTOR TONNENNENSIS, “Chronica” σελ.200. PAULUS DIACONUS, “Historia Romana” σελ.133. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.48. IORDANES, “Getarum” σελ.138. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. E. W. BROOKS, “The Chronological Canon of James of Edessa” σελ.320

³⁴⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.362,363

³⁵⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358-365

Θεοδοσίου. Η τελευταία, αφού έμαθε την πρόταση του, θα εξαναγκάσει τον σύζυγο της να τον φονεύσει, αίτημα στο οποίο θα υποκύψει. Ως εκ τούτου, ο Προκόπιος ισχυρίζεται, πως η δολοφονία του Κωνσταντίνου οφειλόταν σε αυτό το λόγο, και όχι εξ αιτίας της προσπάθειας του τελευταίου να σκοτώσει τον Βελισάριο κατά τη διένεξη τους σχετικά με τα σιλέτα του Πραισιδίου³⁵¹. Σχετικά με το επεισόδιο, το γεγονός ότι ο Προκόπιος στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, αναφορικά με την εκτέλεση του Κωνσταντίνου, υπογραμμίζει πως «τοῦτο Βελισαρίῳ εἴργασται μόνον οὐχ ὄσιον ἔργον καὶ ἤθους τοῦ αὐτοῦ οὐδαμῶς ἄξιον»³⁵², πιθανόν να υποδεικνύει πως ο θάνατος του οφειλόταν στην Αντωνίνα και στην υποτακτική στάση που έτρεφε ο Βελισάριος προς αυτήν. Επιπροσθέτως, ο J. Haury θεωρεί πως ο Προκόπιος με τη φράση «τῆς δὲ τύχης ὁ φθόνος»³⁵³, με την οποία εκκινεί το επεισόδιο σχετικά με τη δολοφονία του Κωνσταντίνου στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, πιθανόν να εννοεί την Αντωνίνα, κάτι που σημειώνει και ο A. Kaldellis³⁵⁴. Πάντως, δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι ο Κωνσταντίνος είχε αρνηθεί να επιστρέψει τα κλεμμένα σιλέτα στον Πραισιδίδο, γηγενή, και επιφανή, κάτοικο της Ιταλίας, παρά τη διαταγή του Βελισαρίου, προκαλώντας τόσο προβλήματα σχετικά με την ειρηνική συνύπαρξη Βυζαντινού στρατού και τοπικού πληθυσμού, όσο και σημαντικά θέματα απειθαρχίας. Χαρακτηριστικά, αμφισβητεί την εξουσία του Βελισαρίου πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα, ενώ, μάλιστα, δε διστάζει να επιτεθεί εναντίον του με σκοπό να τον σκοτώσει³⁵⁵. Ως εκ τούτου, η ενέργεια του Κωνσταντίνου έχριζε σημαντικής τιμωρίας. Επιπροσθέτως, το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* σημειώνει πως ο Βελισάριος «aufert»³⁵⁶ τον αντίπαλο του Κωνσταντίνου, στοιχείο που υποδεικνύει πως οι δύο τους δεν είχαν καλή σχέση, κάτι που υποστηρίζει και ο G. Greatrex αναφορικά με την αποπομπή του Βελισαρίου από την Ανατολή το 531 μ.Χ, καθώς θεωρεί πως ο Κωνσταντίνος ήταν ένας από τους οποίους είχαν κατηγορήσει τον Βελισάριο στον Κωνσταντίολο, σημειώνοντας παράλληλα πως η πρόθεση του Κωνσταντίνου να δολοφονήσει τον στρατηγό πήγαζε από τις κακές σχέσεις που υπήρχαν μεταξύ τους³⁵⁷. Περί της υπόθεσης του G. Greatrex, δεν βασίζεται σε ακλόνητα θεμέλια, ενώ το γεγονός ότι ο Κωνσταντίνος είχε επιλεχθεί να συνοδέψει τον Βελισάριο στην Ιταλική εκστρατεία φαντάζει περίεργο, αν ληφθεί υπόψη η θεωρητική διαμάχη τους. Χαρακτηριστικά, ο D.A. Parnell θεωρεί πως οι δύο άνδρες είχαν μια οικειότητα μεταξύ τους, από την στιγμή που ο πρώτος συμβούλεψε τον τελευταίο³⁵⁸. Από την άλλη βέβαια, η άποψη του G. Greatrex δεν είναι απίθανη, και από την στιγμή που ο Βελισάριος ήταν *Στρατηγός Αυτοκράτωρ*, ενδεχομένως ο Κωνσταντίνος να είχε συμφιλιωθεί με τον τελευταίο, ωστόσο, η ανησυχία μεταξύ τους να υπήρχε.

³⁵¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358-365, *The Anecdota*, vol. VI σελ.14-17

³⁵² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.364,365

³⁵³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358,359

³⁵⁴ J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Justinian" σελ.7,8. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea. Tyranny, History and Philosophy at the End of Antiquity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2004 σελ.267,υποσημ.89

³⁵⁵ Ως προς την στάση του Βελισαρίου προς τον τοπικό πληθυσμό, αυτή χαρακτηριζόταν από την ευγένεια και βοήθεια προς τους γηγενείς. Αξιοσημείωτη είναι η άποψη του J. Haury που θεωρεί πως η δήλωση του Κωνσταντίνου στον Βελισάριο, ήτοι να εξοντώσει την Αντωνίνα, υποδεικνύει έναν βίαιο άνθρωπο, κάτι που διαφαίνεται και από την προσπάθεια του να σκοτώσει τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.142-149, *History*, vol. IV σελ.152-157. *Zachariah of Mitylene* σελ.223,264. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467. J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Justinian" σελ.8. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.50. Βλέπε και σελ.60,61,υποσημ.128 για πιθανή εχθρική σχέση μεταξύ Βελισαρίου και Κωνσταντίνου.

³⁵⁶ *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47

³⁵⁷ G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.195,υποσημ.6

³⁵⁸ D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.128

Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι ο Κωνσταντίνος αμφισβητεί την δικαιοδοσία του στρατηγού, όπως και ότι προσπαθεί να τον φονεύσει, υποδεικνύει πως οι δυο τους δεν είχαν καλή σχέση, και πως ο, όποιος, σεβασμός του Κωνσταντίνου οφειλόταν αποκλειστικά στο γεγονός ότι ο Βελισάριος είχε οριστεί *Στρατηγός Αυτοκράτωρ*. Το συγκεκριμένο μπορεί να μην είναι δυνατόν να στηρίξει την άποψη του G. Greatrex, ότι η διένεξη μεταξύ των δυο ανδρών αναγόταν από το 531 μ.Χ. περίπου, αλλά σίγουρα ακυρώνει την άποψη του D.A. Parnell. Μάλιστα, μπορεί να θεωρηθεί πως η προτροπή του Κωνσταντίνου προς τον Βελισάριο, ήτοι εξόντωση της Αντωνίνας, να οφειλόταν στο ότι ο πρώτος θα γνώριζε την αγάπη του στρατηγού προς την σύζυγο του, με σκοπό να τον θέσει σε μια δύσκολη συναισθηματική κατάσταση. Όπως και να έχει, το σίγουρο είναι ότι οι δυο τους δεν είχαν καλή σχέση. Σχετικά με την δολοφονία του Κωνσταντίνου, στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος θεωρεί πως ο λόγος που ο Βελισάριος αποφάσισε την εκτέλεση του οφειλόταν στην Αντωνίνα, καθώς ο στρατηγός, θα τον αθώωνε παρά τις πράξεις του. Κάτι τέτοιο, δεν θεωρείται απίθανο, καθώς σε καμία πηγή που αναφέρεται στον Βελισάριο, ο τελευταίος δεν προχώρα σε δολοφονίες αξιωματούχων του, ενώ ακόμα και στο *Υπέρ των Πολέμων*, έργο στο οποίο ο Προκόπιος διατηρεί μια θετική εικόνα για τον στρατηγό, δεν διστάζει να σχολιάσει αρνητικά την απόφαση του τελευταίου «τοῦτο Βελισαρίω εἴργασται μόνον οὐχ ὄσιον ἔργον καὶ ἥθους τοῦ αὐτοῦ οὐδαμῶς ἄξιον. ἐπιεικεία γὰρ πολλῇ ἐς πάντας τοὺς ἄλλους ἐχρήτο»³⁵⁹. Τέλος, στα *Ανέκδοτα*, σημειώνεται πως η πράξη του Βελισαρίου είχε ως αποτέλεσμα να εγείρει το «ἔχθος» του Αυτοκράτορα³⁶⁰. Λαμβάνοντας υπόψη πως ο Κωνσταντίνος δηλώνει στον Βελισάριο «τὰ μὲν ἄλλα οἱ ὠμολόγει ἅπαντα πείσεσθαι βουλομένῳ γὰρ ταῦτα βασιλεῖ εἶναι· τόδε μέντοι, ὃ ἐν τῷ παρόντι ἐπιτάττοι, οὐ μήποτε δράσειν»³⁶¹, η παραπάνω αναφορά, πιθανόν να μην είναι αναληθής, ενώ όπως σημειώνει ο J. Haury, ο λόγος που η δολοφονία έγειρε το «ἔχθος» του Αυτοκράτορα, ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός πως η εκτέλεση του ποδηγετήθηκε από την Αντωνίνα, και κυρίως ότι αυτή επηρεάζει τον Βελισάριο, ιδίως σε κρατικά ζητήματα³⁶². Από την άλλη, η άποψη του J. Haury, δεν φαίνεται τόσο ισχυρή, με την έννοια ότι δεν υπάρχουν στοιχεία ότι η απόφαση και ποδηγέτηση της Αντωνίνας προς τον Βελισάριο έγινε γνωστή στον περίγυρο του και κατ' επέκταση στον Ατροκράτορα, ενώ, με βάση την νομοθεσία, ενέργειες όπως αυτές του Κωνσταντίνου, υπαγορεύουν την εκτέλεση του δράστη³⁶³. Πάντως, σε περίπτωση που ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, ήτοι η ενέργεια του Βελισαρίου έγειρε το «ἔχθος» του Αυτοκράτορα, μπορεί να θεωρηθεί πως ο στρατηγός έλαβε κάποιο είδος επίσημης επίπληξης ή συμβουλής. Ωστόσο, είναι σαφές ότι δεν υπήρξε σημαντική τιμωρία. Ίσως επειδή ο Βελισάριος ήταν πάρα πολύ σημαντικός για την πολεμική προσπάθεια στην Ιταλία, ή γιατί ο Ιουστινιανός Α' θα πληροφορήθηκε την ακριβή πορεία των γεγονότων, ιδίως την προσπάθεια του Κωνσταντίνου να δολοφονήσει τον στρατηγό, αμφισβητώντας παράλληλα την προσωπική εξουσία του³⁶⁴. Ως εκ τούτου, σχετικά με την αληθοφάνεια

³⁵⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.365

³⁶⁰ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.16,17

³⁶¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.362,363

³⁶² J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Jüstinian" σελ.8

³⁶³ CIC: *Institutiones - Digesta*, vol. I σελ.888,889

³⁶⁴ Σχετικά με μια επιπλέον υπόθεση για ποιον λόγο ο Ιουστινιανός Α' δεν τιμώρησε τον Βελισάριο, ο D.A. Parnell θεωρεί πως οφειλόταν στην διαλλακτική στάση του πρώτου να μην τιμωρεί τους δράστες, υποστηρίζοντας πως αυτή η άποψη φαίνεται ξέμαθα στην αναφορά του Προκοπίου στο 8.13.14 του *Υπέρ των Πολέμων*, «εἰώθει γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐπιχωρεῖν τὰ πολλὰ τοῖς ἄρχουσιν ἁμαρτάνουσι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔς

της συγκεκριμένης αναφοράς του Προκοπίου, και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η σκέψη που εξάγεται είναι πως είναι αρνητική. Ολοκληρώνοντας, από τα παραπάνω υποδεικνύονται, πως η δολοφονία του Κωνσταντίνου ποδηγετήθηκε από την Αντωνίνα και ότι η τελευταία χαλιναγωγούσε τον Βελισάριο. Ότι η σύζυγος του αποτελούσε απειλή και συνεπώς ήταν αρνητικός παράγοντας για τον ίδιο και τους αξιωματικούς του. Ότι ο Βελισάριος ήταν ευγενικός και βοηθητικός προς τον τοπικό πληθυσμό, ιδίως όταν εκείνος τασσόταν υπέρ του Αυτοκρατορικού σκοπού. Ότι προσπαθούσε να προωθήσει μια ομαλή συμβίωση μεταξύ στρατιωτών και γηγενών. Ότι αποτελούσε σημαντικό αξιωματικό του Ιουστινιανού Α'. Ότι ο τελευταίος εξασφάλιζε την δικαιοδοσία του Βελισαρίου, καθώς η προσωπική του εξουσία συναντούσε τριγμούς μεταξύ των αξιωματικών του, χωρίς όμως άκριτη στάση. Ότι προβλήματα διοίκησης και πειθαρχίας στον Βυζαντινό στρατό δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο, και τέλος, ότι ο στρατηγός δεν δίσταζε να προωθήσει με πυγμή και αυστηρότητα τις απόψεις του προς τους αξιωματικούς του, ακόμα και αν χρειαζόταν να λάβει ισχυρά μέτρα, όπως σύλληψη και φυλάκιση, και χωρίς να καταπάτα το γράμμα του νόμου³⁶⁵.

5.5. Προσπάθειες Κατάληψης της Λοιπής Οστρογοθικής Ιταλίας, Προβλήματα Διοίκησης, Στρατηγικής και Εξωτερικής Φύσεως Επιπλοκές: Ο Βελισάριος, Ο Ιωάννης Βιταλιανού, Ο Ναρσής και Οι Φράγκοι

Η αποχώρηση των Οστρογόθων από την Ρώμη και η κατάσταση στην οποία είχαν βρεθεί, σε συνδυασμό με τις επιθετικές πρωτοβουλίες που είχαν λάβει οι Βυζαντινοί, όπου η επικυριαρχία τους είχε ήδη ασφαλίσει τις περιοχές μέχρι την Αιώνια Πόλη, προδιέγραφαν μια σχετικά άνετη Αυτοκρατορική πορεία αναφορικά με την υλοποίηση της εκστρατείας. Παρά ταύτα, η πορεία των γεγονότων που ακολούθησε, περιέπλεξε τα πράγματα του Βυζαντινού σκοπού. Η κατάσταση που θα δημιουργηθεί, όπως και τα ποικίλα ζητήματα που θα προκύψουν, θα αγκυλώσουν την Αυτοκρατορική επέλαση, καθώς θα αναδυθούν στην επιφάνεια προβλήματα, τα οποία θα θέσουν την επιχείρηση σε ένα δύσβατο μονοπάτι.

τε τὴν δίαυταν καὶ τὴν πολιτείαν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον παρανομοῦντες ἠλίσκοντο». Παρά ταύτα, όπως δηλώνει και ο M. Meier, η εύκαμπτη στάση του Αυτοκράτορα φαίνεται να υιοθετείται από την δεκαετία του 540 μ.Χ. και εξής. PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ.186,187. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.17. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.251-271

³⁶⁵ Ενδέχεται, εκτός των άλλων, να υποδεικνύεται πως ο Βελισάριος ήταν ηθικός, καθώς τόνιζε στον Κωνσταντίνο πως η πράξη του ήταν άδικη και ατιμωτική. Σχετικά με το ότι η προσωπική του εξουσία συναντούσε τριγμούς μεταξύ των αξιωματικών του δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση, καθώς τάσεις δολιοφθοράς, απειθαρχίας και προσπάθειες υπονόμησης δεν ήταν τυχαίο φαινόμενο στον Αυτοκρατορικό κόσμο, και ιδίως τον 6^ο αιώνα. Πόσο μάλλον στον στρατιωτικό τομέα. Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως ο Βελισάριος, ήδη από νεαρή ηλικία, είχε φθάσει στο ανώτατο στρατιωτικό αξίωμα, ενώ διατηρούσε μια στενή σχέση με τον Αυτοκράτορα, σχέση που αδιαμφισβήτητα αποτελούσε έναν από τους κύριους λόγους, αν όχι το σοβαρότερο, της ταχύρυθμης προαγωγής του. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ένας βαθμοφόρος ή αξιωματικός, νεαρός, μάλιστα, ηλικίας προάγεται πριν από παλαιότερους αξιωματικούς, ή ομόβαθμους συναδέλφους, και ιδίως στο ανώτατο αξίωμα, δημιουργεί οπωσδήποτε τριβές. Ιδιαίτερα όταν πλείστοι των αξιωματούχων δεν πρόκειται να λάβουν ποτέ μια τέτοια θέση. Περί δολιοφθοράς, δολοπλοκίας και αντιζηλίας στον Αυτοκρατορικό στρατό. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358-365. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.23,24,72,103-112,122,123. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,207. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.46

Ο Ουΐτιγγης, μετά την αποχώρηση του στην Ραβέννα, θα προβεί στην ενδυνάμωση οχυρών σημείων στην Ούμπρια, στην Τοσκάνη και στο Πικηνόν. Σκοπός του ήταν τόσο η δημιουργία ενός τείχους που θα παρακάλυε την Βυζαντινή επέκταση, όσο, κυρίως, η ισχυροποίηση της Οστρογοθτικής παρουσίας στο Πικηνόν. Τέλος, αφού εγκαταστήσει φρουρές στην Τσεξένα και στην Μονφεράτα, οχυρά πλησίον του Αρίμινου, θα εκκινήσει για την εκεί πόλη με σκοπό την πολιορκία της, στην οποία ευρίσκετο ο Ιωάννης Βιταλιανού. Ως εκ τούτου, παρατηρείται ότι οι ενέργειες του Ουΐτιγγη στόχευαν, κυρίως, στην απομόνωση του Ιωάννη και στην παρεμπόδιση πιθανών Βυζαντινών επικουριών προς τον τελευταίο και εν γένει προς Βορρά, με σκοπό την αντιμετώπιση και αγκύλωση της Αυτοκρατορικής πορείας και επέκτασης, και την διενέργηση μιας απρόσκοπτης πολιορκίας του σημαντικότερου Αρίμινου. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο Οστρογόθτος *Ρήγας* ενδυνάμωσε εκείνες τις πόλεις στο Πικηνόν που ο Ιωάννης δεν επεχείρησε να καταλάβει. Μάλιστα, το ενδιαφέρον είναι ότι ο *Προκόπιος*, παρατηρείται, ότι δικαιολογεί την ανυπακοή του Ιωάννη προς την διαταγή του Βελισαρίου να καταλάβει τις πόλεις στο Πικηνόν, κυρίως το Ουρμπίνο και το Αύξιμο, με επιχείρημα βασιζόμενο σε γνώση εκ των υστέρων, δηλαδή ότι η απόφαση του Ιωάννη οδήγησε στην λύση της πολιορκίας της Ρώμης από τον Ουΐτιγγη. Παρά ταύτα, η άποψη αυτή του *Προκόπιου* δεν είναι ορθή. Αρχικά, θα ήταν δύσκολο να μην δημιουργηθεί η σκέψη ότι η απόφαση του Βελισαρίου να διατάξει τον Ιωάννη να μεταβεί στην εκεί περιοχή σκόπευε, μεταξύ άλλων, στην αύξηση της πίεσης προς τον Οστρογόθο *Ρήγα* και στον εξαναγκασμό του να λύσει την πολιορκία. Άλλωστε είχε διατάξει τον Ιωάννη σε μια πορεία περί της Φλαμινίας οδού η οποία τερματιζόταν στο Αρίμινο. Επιπροσθέτως, η εγκατάλειψη του Αύξιμου και του Ουρμπίνο, και εν γένει της περιοχής, όχι μόνο πάραυτον στον Ουΐτιγγη την ευκαιρία να κινηθεί ελεύθερα στον χώρο και να προβεί σε μια ικανοποιητική ενδυνάμωση των δυο πόλεων, 4.000 άνδρες στην πρώτη, 2.000 στην δεύτερη, αλλά μάλιστα αυτές θα κοστίζουν σημαντικό χρόνο στον Βελισάριο να τις πολιορκήσει και να τις καταλάβει όταν θα εκκινήσει την πορεία του βόρεια προς την Ραβέννα, ενώ θα αγκυλώσουν περαιτέρω την πορεία της στρατηγικής προώθησης του στην Ιταλία, ανατρέποντας του τα σχέδια. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό, ότι η απόφαση του Ιωάννη να μεταβεί με σπουδή στο Αρίμινο, χωρίς να κυριεύσει τις πόλεις στο Πικηνόν, και ως εκ τούτου να αφήσει ανασφάλιστη την εκεί περιοχή, δημιούργησε σημαντικό πρόβλημα τόσο για τον ίδιο όσο και για τον, εν γένει, Βυζαντινό σκοπό. Αυτή η ενέργεια, με την σειρά της, πάραυτον στον Οστρογόθο *Ρήγα* την δυνατότητα τόσο να επαναπροσδιορίσει την επικυριαρχία του στην περιοχή, όσο και να προβεί στην πολιορκία του Ιωάννη, με αποτέλεσμα η εκστρατεία του τελευταίου όχι μόνο, εντέλει, να αποδεικνύεται ολοκληρωτικά κενή, αλλά και, με τον ίδιο, να κινδυνεύει με θάνατο. Επομένως, η πορεία των πραγμάτων που αναδύθηκε, όχι μόνο, εν ουσία, ζημίωσε τον Αυτοκρατορικό σκοπό, λόγω της απώλειας έλεγχου των περὶ της Ρώμης εδαφών, αλλά μάλιστα ο κίνδυνος του θανάτου του ή της αιχμαλωσίας του Ιωάννη, θα προκαλούσε σημαντικό πλήγμα στην Βυζαντινή προσπάθεια. Άρα, η απόφαση του Ιωάννη να μεταβεί στο Αρίμινο με τέτοια σπουδή, αφήνοντας αφύλαχτο το Πικηνόν, και επομένως να παρακούσει τις εντολές του Βελισαρίου, ήταν λανθασμένη σε τέτοιο βαθμό, όπου τα προβλήματα που δημιούργησε, και λαμβάνοντας υπόψη τα μέχρι στιγμής τεκταινόμενα και εκείνα που θα ακολουθήσουν, έθεταν την Βυζαντινή επιχείρηση σε μεγάλο κίνδυνο³⁶⁶.

³⁶⁶Ο *Προκόπιος* σημειώνει ότι ο Ουΐτιγγης προχώρησε σε μια ισχυρή ενδυνάμωση του Ουρμπίνο και του Αύξιμο, υπογραμμίζοντας τον ακριβή αριθμό και τα ονόματα των διοικητών, μεταξύ άλλων. Ενδεχομένως

Ο Βελισάριος, αφού πληροφορήθηκε την κατάσταση, θα αποφασίσει να αποστείλει τους Ιλδιγέρ και Μαρτίνο, υπό συνοδεία μιας ιππικής δύναμης, στο Αρίμινο με σκοπό την ενδυνάμωση και την υπεράσπιση της πόλεως με στρατό και προμήθειες από την επικείμενη πολιορκία, και την μεταφορά του Ιωάννη στην βυζαντινή Ανκόνα όπου ευρίσκετο ο Κόνωνας με μια δύναμη, το πολύ, 3.000 ανδρών. Το σχέδιο του παρατηρείται ότι είναι λογικό και έξυπνο, καθώς σκοπεύει στην ταχίστη σωτηρία του Ιωάννη, ενώ ένα ενδυναμωμένο Αρίμινο με την εξωτερική βοήθεια των Ιλδιγέρ και Μαρτίνου θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει με επιτυχία την πολιορκία. Παράλληλα, ο Ιωάννης, ως επικεφαλής μιας ικανοποιητικής δύναμης, θα μπορούσε, απροβλημάτιστα, να επιφέρει σημαντικά χτυπήματα στους Οστρογότθους. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι επικεφαλής τέθηκαν οι Μαρτίνο και Ιλδιγέρ, οφειλόταν στο ότι αποτελούσαν στενούς συνεργάτες του Βελισαρίου αρκετό καιρό. Μάλιστα, ο Ιλδιγέρ ήταν υιός της συζύγου του, ενώ ο Μαρτίνο ήταν Θρακικής καταγωγής. Ως εκ τούτου, ο Βελισάριος, λόγω της σημασίας και της κρισιμότητας της επιχείρησης, αποφασίζει να αποστείλει άτομα του κύκλου του³⁶⁷. Οι Ιλδιγέρ και Μαρτίνο θα προλάβουν να φθάσουν πριν από τους Οστρογότθους στο Αρίμινο³⁶⁸, ωστόσο ο Ιωάννης θα αρνηθεί να υπακούσει την εντολή του Βελισαρίου, με αποτέλεσμα να παραμείνει στην εκεί πόλη μαζί με τις επικουρίες πεζικού και τον Δαμιανό, ενώ οι υπόλοιποι θα μεταβούν στην Ανκόνα. Ο Ουϊτιγγης θα φθάσει στο Αρίμινο και θα το θέσει σε πολιορκία. Αν και η αρχική επίθεση θα αποκρουσθεί, ωστόσο η κατάληψη της πόλεως φαινόταν να είναι προ των πυλών, καθώς οι Βυζαντινοί ήταν περικυκλωμένοι και χωρίς προμήθειες από τα υπέρτερα Οστρογοτθικά στρατεύματα. Ως εκ τούτου, η απόφαση του Ιωάννη να μην υπακούσει, πάλι, την εντολή του Βελισαρίου,

να προβαίνει σε αυτή την αναφορά γιατί οι δυο πόλεις αποτελούσαν σημαντικά στρατηγικά σημεία, αλλά και γιατί πρόκειται να απασχολήσουν την πολεμική επιχείρηση και πορεία που θα ακολουθήσει. Κατά τον ίδιο τρόπο, ενδεχομένως να οφείλεται το ότι καταγράφει τον αριθμό των στρατιωτών με τους οποίους ο Οστρογότθος Ρήγας επάνδρωσε τις πόλεις, όπως και ότι πιθανόν, μέσω αυτών, να υπογραμμίζει έμμεσα τις δυσκολίες που εμφανίστηκαν, και ακολούθως να δικαιολογεί τον Βελισάριο αναφορικά με τα προβλήματα στρατηγικής, απόφασης και πορείας που θα ακολουθούσαν. Άξιο αναφοράς ότι ο Ουϊτιγγης εκμεταλλεύτηκε την απόφαση του Ιωάννη να μεταβεί στο Αρίμινο αδιαφορώντας για όλα τα υπόλοιπα. Ως εκ τούτου, αυτό αποτελεί ένα επιπλέον επιχείρημα σχετικά με την λανθασμένη εκτίμηση του Προκοπίου, ότι η ταχεία πορεία του Ιωάννη πρέπει να χαιρετιστεί θετικά καθώς οδήγησε στην άρση της πολιορκίας της Ρώμης. Παρόμοια αναφορά εντοπίζεται και στο *Χρονικό του Μαρκελλίνου*. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.370-379. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47,48. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.148,149,197,198. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 117,118. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.107. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.118. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.93 B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.46

³⁶⁷PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ. 102-105,166,167,276,277,350-353, *History*, vol. III σελ.352,353,362-365,378-381. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 118,119. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ.615,616,839-842. D.A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.107,109,110,112,113,120,146. D.A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.118,120, 121,123,128

³⁶⁸ Η αποστολή ιππικής δύναμης οφειλόταν στο γεγονός ότι αυτή θα μπορούσε να καλύψει σε σύντομο χρονικό διάστημα μεγάλες αποστάσεις, και ως εκ τούτου, να προλάβει να φροντίσει το Αρίμινο πριν την εμφάνιση του Ουϊτιγγη εκεί. Στο μεσοδιάστημα της πορείας προς το Αρίμινο, οι Ιλδιγέρ και Μαρτίνο θα καταλάβουν το φρούριο Πέτρα, σημαντικό σημείο έλεγχου της ευρύτερης περιοχής σύμφωνα με τον E. Stein. Η απόφαση του Βελισαρίου να προβεί στην κατάληψη πόλεων κατά την Φλαμίνια οδό, όπως η Νάρνια, το Σπολίτιο και η Περυσία, απέδωσε καρπούς καθώς οι Οστρογότθοι αναγκάστηκαν να μεταβούν προς το Αρίμινο από έναν διαφορετικό δρόμο, και συνεπώς καθυστέρησαν να φθάσουν στο τελευταίο. Ως εκ τούτου, για άλλη μια φορά γίνεται αντιληπτό το στρατηγικό σχέδιο επέκτασης και κατάληψης του Βελισαρίου στην Ιταλία, και έμμεσα το λάθος του Ιωάννη στην επιχείρηση. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.378-385. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.355. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 117-119. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.93

που πιθανότατα οφειλόταν σε προσωπικές φιλοδοξίες ή ενδεχόμενη διαφωνία του με την στρατηγική του τελευταίου, όχι μόνο περιέπλεξε, ξανά, τα Βυζαντινά πράγματα, αλλά εμφανίζει προσωπικές αρνητικές στάσεις προς τον στρατηγό, οι οποίες αγκυλώνουν, για μια ακόμη φορά, το σχέδιο του τελευταίου, και εν γένει της επιχείρησης. Μάλιστα, στον λόγο του Ιωάννη προς του στρατιώτες, κατά την διάρκεια της πρώτης σύγκρουσης με τους Οστρογότθους στο Αρίμινο, εντοπίζονται έμμεσες μομφές κατά του Βελισαρίου, οι οποίες αν και δεν πατούν σε σταθερά επιχειρήματα, εντούτοις υπογραμμίζουν το κλίμα που είχε δημιουργηθεί³⁶⁹. Συνεπώς, η προσωπική απόφαση και απειθαρχία του Ιωάννη, όχι μόνο ματαίωσε την ευκαιρία να αποσυμπιεστεί η κατάσταση και να ασφαλιστεί ο Αυτοκρατορικός έλεγχος στην ευρύτερη περιοχή, επιτρέποντας την λήψη αποφάσεων για πρωτοβουλίες προώθησης, αλλά δημιούργησε ζητήματα διοίκησης και προσωπικές αντιπαραθέσεις, τα οποία έθεταν σε κίνδυνο την πορεία της εκστρατείας.

Η κατάσταση στην Ιταλία θα περιπλεχθεί σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό όταν ο Βελισάριος θα αποφασίσει να αποστείλει, την Άνοιξη του ίδιου έτους, μια στρατιωτική δύναμη στα απομακρυσμένα Μεδιόλανα υπό τους Μουνδίλα, που είχε τον κύριο ρόλο, Έννη, Παύλο και Φιδέλιο, για την κατάληψη των, έπειτα από πρόσκληση που είχε λάβει από τον εκεί Επίσκοπο Δάτιο. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, η ευκαιρία των Μεδιολάνων δημιουργήθηκε τον χειμώνα του 537-538 μ.Χ. από την πρωτοβουλία του Επισκόπου της πόλεως και κάποιων τῶν πολιτῶν ἀνδρῶν δόκιμοι, οι οποίοι «Βελισαρίου ἐδέοντο φρουρούς ὀλίγους σφίσι ξυμπέμφαι»³⁷⁰, ενώ η αναφορά του πως τα Μεδιόλανα ήταν «πρώτη δὲ πόλεων τῶν ἑσπερίων μετὰ γε Ρώμην μεγέθει τε καὶ πολυανθρωπία καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονία ἐτύγχανεν οὕσα»³⁷¹, ενδεχομένως, έμμεσα να υποδεικνύει, την επιθυμία και τους λόγους του Βελισαρίου να την υλοποιήσει, και να λειτουργεί ως τύπου δικαιολογία. Αυτή η σκέψη οφείλεται στο ότι το ζήτημα των Μεδιολάνων όχι μόνο προβάλλεται ξαφνικά, αλλά και γιατί ο Βελισάριος αποφασίζει να υλοποιήσει το αίτημα των, και συνεπώς να μεταβεί και να καταλάβει μια περιοχή η οποία όχι μόνο ήταν αρκετά μακριά από την Ρώμη, δεν βρισκόταν στον άξονα Νότιας Ιταλίας - Ρώμης - Ραβέννας που έως τότε περιέγραφε συστηματικά ο Προκόπιος στο έργο του και δεν είχε αναφερθεί ουδέποτε, αλλά κυρίως γιατί φαίνεται εντελώς άκυρη στην έως τότε στρατηγική, βήμα - βήμα πορεία και τακτική που είχε λάβει ο Βελισάριος, ιδίως αν ληφθεί υπόψη πως υπήρχαν Οστρογοθτικά οχυρά στην ευρύτερη, και πέρα, περιοχή της Ρώμης. Ως εκ τούτου, δημιουργείται η εντύπωση πως η ενέργεια του στρατηγού να καταλάβει τα Μεδιόλανα δεν αποτελούσε αρχικό του σχέδιο. Συνεπώς, η απόφαση του αυτή, να θέσει

³⁶⁹Συγκεκριμένα στο 6,12,15-17, ο Ιωάννης αναφέρει ότι «Ἄνδρες, οἷς τοῦδε τοῦ κινδύνου ξὺν ἡμῖν μέτεστιν, εἴ τῳ ὑμῶν πρὸς ἡδονὴν ἔστι βιώναι τε καὶ τοὺς οἴκοι «ἀπολελειμμένους ἰδεῖν, μὴ ἐπ' ἄλλῳ τῳ κεκτημένος τὴν τούτων ἐλπίδα ἢ ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς αὐτοῦ γνώτω. ἡνίκα μὲν γὰρ Βελισάριος ἡμᾶς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔστελλε, πολλῶν ἡμᾶς ἐλπίς τε καὶ ἔρωσ ἐς τὴν τοῦ ἔργου προθυμίαν ἐνήγον. οὔτε γὰρ ἐν γῆ τῇ παραλία πολιορκηθῆσεσθαι ὑπωπτεύομεν, οὕτω δὲ θαλασσοκρατούντων Ρωμαίων, οὔτε τοσοῦτον ἡμῶν περιώψεσθαι τὸν βασιλέως στρατὸν ὑπετόπησεν ἂν τις». Ωστόσο η επιλογή του Ιωάννη να βρεθεί στο Αρίμινο δεν ήταν διαταγή του Βελισαρίου, αλλά προσωπική ενέργεια του πρώτου. Επιπροσθέτως ο Βελισάριος, μέσω του Ιλδιγέρ και του Μαρτίνου, σκόπευσε στην σωτηρία του Ιωάννη από το πολιορκημένο Αρίμινο, και συνεπώς η κατηγορία του τελευταίου, ότι έχουν παραμεληθεί από τον Αυτοκρατορικό στρατό δεν ισχύει, γιατί η ασφυκτική κατάσταση πολιορκίας που βρέθηκε, ήταν αποτέλεσμα των ενεργειών του, και κυρίως της ανυπακοής του προς το σχέδιο και τις εντολές του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.378-381,384-391. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47,48. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 119-121. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.355. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.107,108. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.118,119

³⁷⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.356,357

³⁷¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358,359

τα Μεδιόλανα υπό την προστασία του, θα δημιουργούσε ένα νέο άνοιγμα στον Ιταλικό πόλεμο, το οποίο, αν ληφθούν υπόψη τα παραπάνω, θα εμφάνιζε νέα δεδομένα, καθώς βρισκόταν έξω από το βεληνεκές των Βυζαντινών ενόπλων δυνάμεων. Πάντως, τα Μεδιόλανα θα παρείχαν, σε κάποιο βαθμό, στον Βελισάριο, τα αναγκαία που είχε για την στρατηγική του, ήτοι απόκτηση βάσεων έλεγχου σε σημαντικές περιοχές. Αυτό βέβαια, δεν ανερεί το στρατηγικό λάθος του Βελισαρίου. Το γεγονός ότι ο επικεφαλής Μουνδίας ήταν στενά συνδεδεμένος με τον Βελισάριο, ενώ ο Φιδέλιος, όντας καταγόμενος από την εκεί πόλη, όπου παράλληλα του είχε δοθεί το αξίωμα του *Praefectus Praetorio per Italiam*, υποδεικνύουν τη βαρύτητα της αποστολής και τη σημαντικότητα που είχε αυτή για τον Βελισάριο, καθώς αναθέτονται επικεφαλής άτομα της εμπιστοσύνης του. Ως προς τον Φιδέλιο, ενδεχομένως η καταγωγή του να ήταν ένας από τους λόγους που επηρέασε τον στρατηγό να αποδεχθεί το αίτημα του Δατίου, καθώς θα θεώρησε πως ένας αξιωματούχος της Αυτοκρατορίας, καταγόμενος από τα Μεδιόλανα, θα λειτουργούσε θετικά για την προσάρτηση τόσο της πόλεως, όσο και ολόκληρης της περιοχής, στον Αυτοκρατορικό σκοπό. Ο Βυζαντινός στρατός, 1.100 άνδρες, που θα αποσταλεί στα Μεδιόλανα την Άνοιξη του 538 μ.Χ, θα εισέλθει στην πόλη, αφού πρώτα συντρίψει τους Οστρογότθους στην Παβία, και θα καταλάβει την Λιγουρία, χωρίς όμως τον Φιδέλιο, ο οποίος είχε σκοτωθεί. Έτσι ένα πιθανό έρεισμα αυτού του σκοπού είχε χαθεί. Ο Ουΐτιγγης, όταν έμαθε την κατάληψη των Μεδιολάνων απέστειλε έναν μεγάλο στρατό υπό τον ανιψιό του Ουραΐα για να τα πολιορκήσει³⁷². Η φράση «στράτευμά τε πολὺν κατὰ τάχος»³⁷³ και η αναφορά στον διοικητή, πιθανόν να στοχεύουν στο να υποδείξουν το μέγεθος του στρατού, και κυρίως την σημαντικότητα της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί. Ως εκ τούτου, το ίδιο χρονικό διάστημα, δημιουργούνται δυο επείγουσες καταστάσεις πολιορκίας για τους Βυζαντινούς, σε δυο διαφορετικά σημεία, τα οποία βρίσκονται σε εχθρικό έδαφος. Στον Βορρά, ο εγκατεστημένος στα Μεδιόλανα, Μουνδίας, με την περιοχή να είναι περικυκλωμένη από Οστρογότθους, και οσονούπω

³⁷² Πιθανότατα, η επιστροφή του Δατίου στα Μεδιόλανα, να πραγματοποιήθηκε μαζί με την Βυζαντινή αποστολή προς τα εκεί. Ενδιαφέρον προκαλεί ότι η περίπτωση των Μεδιολάνων αποτελεί την μοναδική πόλη που παραδίδεται με δική της πρωτοβουλία στους Βυζαντινούς, ζητώντας μάλιστα την βοήθεια του Βελισαρίου. Επίσης, προσχωρούν προς τον Βελισάριο χωρίς να υπάρχουν άμεσες εξωτερικές πιέσεις και κίνδυνοι, ενώ και ο ίδιος ο Αυτοκρατορικός σκοπός ήταν ακόμα μετέωρος και μακριά από τον στόχο του. Ενδεχομένως, ο λιμός και η οικονομική ένδεια στην Λιγουρία, αλλά και πιθανές εξωτερικές επιθέσεις και προβλήματα, όπως από τους Αλαμαννούς, να πυροδότησαν τον Δάτιο να στραφεί προς την Βυζαντινή λύση και βοήθεια, ενώ η Μ. Kouroumalι θεωρεί πως υποκινητής, ή τουλάχιστον σύνδεσμος που ώθησε τους κατοίκους των Μεδιολάνων να στραφούν προς τους Βυζαντινούς, ήταν ο Φιδέλιος. Επιπροσθέτως σημειώνει πως ο ανταγωνισμός μεταξύ Μεδιολάνων και Ραβέννας, και η μη ευνοϊκή θέση που είχαν για αυτά οι Οστρογότθοι, πιθανότατα, αποτέλεσαν περαιτέρω λογούς περί της στροφής τους προς στον Αυτοκρατορικό σκοπό. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.200,201,254,255,316-319,356-359,376,377,392-395 και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. III-IV Volume περί της μη αναφοράς των Μεδιολάνων στο έργο του Προκοπίου εκτός των συγκεκριμένων σημείων σχετικά με την αποστολή του Δατίου, την εκπλήρωση της επιθυμίας του και εξής. *Le Liber Pontificalis*, vol. σελ.291. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.342,344,381-385. PAULUS DIACONUS, “*Historia Romana*” σελ.133. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.185,186,198. M. KOUROUMALI, “*The Justinianic Reconquest of Italy*” σελ.981. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 115,117,121,126. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.354. T. ΛΟΥΤΓΗΣ, “*Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός*” σελ.90-92. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.103

³⁷³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.394,395

πολιορκούμενος από τον Ουραΐα, ενώ στα ανατολικά, στο Αρίμινο, ο Ιωάννης βρίσκεται αποκλεισμένος και πολιορκημένος από τον Ουΐτιγγη³⁷⁴.

Η επιχείρηση θα περιπλεχθεί και θα δυσκολέψει περαιτέρω τον Αυτοκρατορικό σκοπό, όταν ο Θευδίβερος, Ρήγας των Φράγκων, θα αποστείλει ένα στράτευμα από Βουργούνδιους, ως επικουρία στον Ουραΐα, για την πολιορκία των Μεδιολάνων. Η εμφάνιση των Φράγκων εισαγάγει έναν νέο παράγοντα στον Ιταλικό πόλεμο, καθώς, μέχρι στιγμής, ο αγώνας διεξαγόταν μεταξύ Οστρογόθων και Βυζαντινών, και με τους Φράγκους να έχουν ουδέτερη στάση, παρά τις προσπάθειες των δυο πρώτων να τους προσεταιρισούν ή τουλάχιστον να κρατήσουν την ουδετερότητα τους στην διαμάχη. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, η αποστολή της Βουργουνδικής αρμάδας έγινε κατόπιν αιτήσεως του Ουΐτιγγη³⁷⁵. Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, η συμφωνία μεταξύ Ουΐτιγγη και Θευδίβερου πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 536 μ.Χ., αμέσως μετά, αφού ανέβηκε στον θρόνο ο πρώτος³⁷⁶. Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι ο Θευδίβερος, λογικά, απέστειλε τις επικουρίες με την απόφαση της πολιορκίας των Μεδιολάνων, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της κατάληψης των από τους Βυζαντινούς³⁷⁷. Λαμβάνοντας υπόψη την μέχρι τότε ουδετερότητα του Φράγκου Ρήγα προς τις Αυτοκρατορικές και Οστρογοθικές προτάσεις, και το σημείο το οποίο αποφασίζει να αποστείλει επικουρίες, παρατηρείται ότι ο λόγος που τον ώθησε σε αυτή την απόφαση είναι η σταδιακή κυριαρχία των Βυζαντινών στον πόλεμο, και κυρίως η κατάληψη των

³⁷⁴ Όπως υποστηρίζει ο E. Stein, λαμβάνοντας υπόψη ότι το αμέσως επεισόδιο στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, 6.13, μετά από αυτό των Μεδιολάνων, 6.12, χρονολογείται κατά το θερινό ηλιοστάσιο, η πολιορκία των Μεδιολάνων θα ξεκίνησε τον Ιούνιο του 538 μ.Χ. Σε αυτήν την άποψη, η μονή πιθανή αμφιβολία είναι ότι Προκόπιος μπορεί να μην τοποθετεί με ακριβή χρονολογική σειρά τα γεγονότα, και ως εκ τούτου να δημιουργεί μια τύπου παρέκβαση. Αυτό επειδή η αναφορά σχετικά με την πολιορκία των Μεδιολάνων, 6.12.37-41, συνταιριάζει απόλυτα στο χωρίο, καθώς, αμέσως πριν, σημειώνει την Αυτοκρατορική αποστολή στην συγκεκριμένη πόλη, 6.12.26-36. Ωστόσο, από την άλλη, το γεγονός ότι το 6.12 ολοκληρώνεται με την αναφορά «καὶ τρίτον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνέγραψε» και το 6.13 εκκινεί με την πρόταση «δὲ ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς», ενδέχεται να λειτουργούν ως χρονικά σημεία αναφοράς. Ειδικότερα, αυτά που αναφέρονται έως το 6.12 να συνέβησαν πριν θερινό ηλιοστάσιο, δηλαδή έως στις αρχές με μέσα Ιουνίου, ενώ εκείνα που σημειώνονται από το 6.13 και εξής, να πραγματοποιούνται από το θερινό ηλιοστάσιο και μετά, ήτοι από τα μέσα προς τα τέλη του μηνός. Η άποψη ότι η αποστολή των Μεδιολάνων, και συνεπώς όσα συνέβησαν μέχρι το 6.12, να πραγματοποιήθηκαν έως τα τέλη του Χειμώνα, δεν ευσταθεί λόγω των ημερομηνιών σχετικά με την λύση της πολιορκίας του Ουΐτιγγη κ.ο.κ. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.388-397. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.355, υποσημ. 1. Για παράδειγμα παρέκβασης στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, βλέπε PROKOPIUS, *History of the Wars*, IV Volume σελ.34-45. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian* σελ. 359, υποσημ.627, όπου από το 6.20,15 αρχίζει η παρέκβαση και ολοκληρώνεται με το τέλος του συγκεκριμένου κεφαλαίου. Τέλος, και το κεφάλαιο 6.22 αποτελεί παρέκβαση, συγκεκριμένα από την παράγραφο 9 έως το τέλος του εκείνου κεφαλαίου. Για την συγκεκριμένη παρέκβαση PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58-65, και ιδιαίτερα σελ.193-197 που αναφέρεται στην παρέκβαση του 6.22

³⁷⁵ Η κατάκτηση της Βουργουνδίας από τους Φράγκους πραγματοποιήθηκε το γύρω στο 534 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.394,395. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.235. GREGORIUS EPISCOPUS TURONENSIS, *Historiarum Libri Decem*, vol. I: Libri I -V, (ed.) R. Buchner, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1977 (first edition 1955) σελ.156-159

³⁷⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.140,141

³⁷⁷ Κάτι τέτοιο, ενδεχομένως, μπορεί να φανεί και από το γεγονός ότι οι Φράγκοι στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* αναφέρονται στο 5.13, σημείο που καταγράφεται η συμμαχία μεταξύ Ουΐτιγγη και Θευδίβερου, και μετά στο 6.13, χωρίο πραγματεύεται την κατάληψη των Μεδιολάνων από τους Βυζαντινούς και την πολιορκία του από τις συνασπισμένες δυνάμεις των Οστρογόθων και των Βουργούνδιων που σταλήκαν κατ' εντολή του Φράγκου Ρήγα. Ως εκ τούτου, παρατηρείται ένα μεγάλο κενό περί Φραγκικής αναφοράς, οι οποίοι εμφανίζονται στο προσκήνιο με την Αυτοκρατορική κατάληψη των Μεδιολάνων. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.140-395

Μεδιολάνων από τους τελευταίους. Τα Μεδιόλανα, όντας δίπλα στους Φράγκους, όπου κατακτώνται από τους Βυζαντινούς, που είχαν εντωμεταξύ λύσει με επιτυχία την πολιορκία της Ρώμης και προσπαθούσαν, με νέες επικουρίες από την Κωνσταντινούπολη, να επεκτείνουν την κυριαρχία τους, μεταξύ άλλων, και στη Λιγουρία, πιθανότατα ενεργοποίησαν τον Θευδίβεργο, ο οποίος δεν επιθυμούσε στο εκεί σημείο την παρουσία μιας ισχυρής Βυζαντινής βάσης που θα έλεγχε την περιοχή, την οποία πιθανότατα και επιθυμούσε να καταλάβει. Το ζήτημα της Λιγουρίας για τους Φράγκους, η οποία αποτελεί σημαντικό σημείο επαφής μεταξύ αυτών και της Ιταλίας, θα εμφανιστεί ξεκάθαρα τόσο στον λόγο του απεσταλμένου από τα Μεδιόλανα, Παύλου, προς τις Βυζαντινές επικουρίες βοήθειας, όσο και πιο μετά, όταν ο ίδιος ο Φράγκος Ρήγας θα προελάσει από εκεί με ένα μεγάλο και αξιόμαχο στράτευμα³⁷⁸. Επομένως, το ερώτημα περί της Φραγκικής συνδρομής στην Οστρογοθτική πολιορκία απαντάται από το ότι σε περίπτωση που τα Μεδιόλανα, και εν γένει η Λιγουρία, έμεναν σε Βυζαντινά χέρια, και έχοντας κατά νου την έως τότε πρόοδο που είχαν σημειώσει τα Αυτοκρατορικά όπλα εν αντιθέσει με τους Οστρογότθους, οι Βυζαντινοί θα αποκτούσαν μια ισχυρή βάση η οποία θα προστάτευε την Ιταλία από εξωτερικές επιθέσεις και θα έλεγχε πιθανές Φραγκικές βλέψεις προς αυτήν, καθώς, πλέον, θα ήταν πλησίον τους, ή και ακόμα θα τους παρέχονταν η δυνατότητα να κινηθούν περά από των Άλπεων σύνορο. Αντιθέτως, η απώλεια των Μεδιολάνων για τους Βυζαντινούς δεν θα αντέστρεφε την ισορροπία των δυνάμεων, κάτι που συνέφερε τον Θευδίβεργο, τόσο επεκτατικά όσο και αμυντικά, καθώς η, Βόρεια, Ιταλία θα έμενε σχετικά ελεύθερη σε πιθανή σκέψη κατάκτησης διότι δεν θα αποτελούσε οδόφραγμα, εκμεταλλεζόμενος παράλληλα την κόπωση των Οστρογόθων και των Αυτοκρατορικών από τον συνεχή, μεταξύ τους, πόλεμο³⁷⁹. Συνεπώς προκύπτει ότι η απόφαση του Βελισαρίου να εκστρατεύσει στα Μεδιόλανα, έφερε τους Φράγκους στο θέατρο του Ιταλικού πολέμου. Ως προς αυτό πάντως, πιθανόν, και με βάση την συμφωνία περί ουδετερότητας ή ακόμα και συμμαχίας μεταξύ Φράγκων και Ιουστινιανού Α΄ στις απαρχές του πολέμου, ο Βελισάριος δεν θα περίμενε ότι αυτή η ενέργεια του θα κινητοποιούσε τους Φράγκους. Αντιθέτως να θεώρησε πως η συμφωνία που είχε επιτευχθεί μαζί τους, να ασφάλιζε την Βόρεια Ιταλία από πιθανή επίθεση των, ή ακόμα και να ευελπιστούσε σε βοήθεια τους³⁸⁰. Από την άλλη, και λαμβάνοντας υπόψη τον λόγο του, απεσταλμένου από τα Μεδιόλανα, Παύλου³⁸¹, και την γνώμη του Προκοπίου περί των πλεονεκτημάτων που προσέφεραν τα Μεδιόλανα³⁸², ενδεχομένως ο Βελισάριος να επιθυμούσε να τα καταλάβει, όχι μόνο γιατί η κατοχή μιας τέτοιας σημαντικής πόλης θα εξύψωνε περαιτέρω την δύναμη και το κύρος του για την πορεία του πολέμου, καθώς θα είχε καταφέρει μια πλήρη επέκταση στην Ιταλία, αλλά και γιατί θα γνώριζε ότι αυτά θα λειτουργούσαν ως περιτείχισμα εναντίον, πιθανών, εξωτερικών επιθέσεων. Ειδικότερα, ενδεχομένως, να επιθυμούσε να θέσει τα Μεδιόλανα υπό

³⁷⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.44,45,84,85

³⁷⁹ Σχετικά με τα οφέλη των Μεδιολάνων και εν γένει της Λιγουρίας, την επαφή που είχαν με τους Φράγκους και τις δυνατότητες που αυτά παρείχαν εναντίον των εξωτερικών έχθρων, όπως οι τελευταίοι, ως ένα ισχυρό παραπέτασμα, βλέπε PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358,359,392,393 *History*, vol. IV σελ.44,45,84,85,112-115,120-123

³⁸⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45,112,113

³⁸¹ «Μεδιόλανος γὰρ ἦδε, πόλεων τῶν ἐν Ἰταλία πασῶν μάλιστα μεγέθει τε καὶ πολυανθρωπία καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονία παρὰ πολὺ προὔχουσα, χωρὶς «δὲ τούτων πρὸς τε Γερμανοὺς καὶ τοὺς ἄλλους βαρβάρους ἐπιτείχισμά τε οὐσα καὶ πάσης, ὡς εἰπεῖν, προβεβλημένη τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.44,45

³⁸² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358,359,392,393

Αυτοκρατορικής κατοχής με σκοπό να ασφαλίσει την Ιταλία και από πιθανές εξωτερικές, μελλοντικές, επιθέσεις Φράγκων και λοιπών βαρβάρων, αποκτώντας, κατά αυτό τον τρόπο, ένα προπύργιο που θα τον βοηθούσε τόσο να ενασχοληθεί απερίσκεπτα με την κατάκτηση της Οστρογοθτικής Ιταλίας όσο και ότι θα την προστάτευε στο μέλλον από επιθέσεις, ασφαρίζοντας έτσι το έργο του. Ιδιαίτερα, πρέπει να τονιστεί ότι η κατοχή της Λιγουρίας θα έδινε στο Βυζάντιο μια δυνατότητα άσκησης πολιτικής και έλεγχου στην Μεσογειακή Δύση. Πάντως, αυτό που συμπεραίνεται είναι ότι η απόφαση του Βελισαρίου να επεκταθεί στην Λιγουρία, πυροδότησε τους Φράγκους να εισέλθουν στον πόλεμο καθώς θα εποφθαλιούσαν τόσο την περιοχή, όσο και το ότι δεν θεώρησαν θετική την εκεί Βυζαντινή επέκταση, ενώ ο στρατηγός, πιθανότατα, δεν θα περίμενε ότι αυτή η ενέργεια του θα δημιουργούσε εξωτερικής φύσεως επιπλοκές³⁸³.

³⁸³ Η άποψη ότι τα Μεδιόλανα θα λειτουργούσαν ως επιτείχιμα σε Φράγκικες εισβολές, και γενικά ότι η κατάληψη τους θα λειτουργούσε ως βάση ασφάλειας, ανεφοδιασμού και περιορισμού των Οστρογόθων, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τόσο το 539 μ.Χ. οι Φράγκοι εισβάλλουν από την Λιγουρία, και συνεπώς η εκεί περιοχή αποτελεί σημείο εισόδου των Φράγκων, και πιθανών λοιπών Βαρβαρικών φύλων, όσο ότι η αναπύρωση της Οστρογοθτικής δύναμης το 540 μ.Χ., δηλαδή μετά την φυγή του Βελισαρίου από την Ιταλία, δημιουργείται στην εκεί περιοχή. Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι τα Μεδιόλανα, και εν γένει η Λιγουρία, αποτελούσαν μια σημαντική περιοχή μέριμνας και προφύλαξης, τόσο προς πιθανές εξωτερικές επιδρομές, όσο και σε ενδεχόμενες εσωτερικές αναζωπυρώσεις. Συνεπώς, η κατάληψη των από Βυζαντινούς θα αναχαίτιζε τους παραπάνω κινδύνους, και κυρίως, η εν τέλει αποτυχία τους να τα υπερασπιστούν από τους Οστρογόθους, και η ακολούθως κατάκτηση των, ήταν αυτή που δημιούργησε νέα προβλήματα στην Βυζαντινή Ιταλία, καθώς μέσω της απώλειας των, οι Οστρογόθοι κατάφεραν να αποκτήσουν μια μελλοντική βάση αντίστασης. Σίγουρα, ο λόγος που αναζωπυρώθηκε η Βυζαντινοοστρογοθική διαμάχη, οφειλόταν και σε άλλους σημαντικούς παράγοντες, ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Σχετικά με την παράμετρο ότι η κατοχή της Λιγουρίας θα έδινε στο Βυζάντιο μια δυνατότητα άσκησης πολιτικής και έλεγχου στην Μεσογειακή Δύση, τονίζεται, επιτέλους, έμμεσα, και από τον C. Lillington-Martin. Ιδιαίτερα, στο 6.12.29 στο *Υπέρ των Πολέμων*, ο Προκόπιος αναφέρει ότι «τινα ἐν Λιγούροις ἔχων. πλεύσαντες οὖν ἐκ τοῦ Ῥωμαίων λιμένος Γενοῦα προσέσχον, ἡ Τουσκίας μὲν ἔστιν ἐσχάτη, παράπλου δὲ καλῶς Γάλλων τε καὶ Ἰσπανῶν κείται». Επομένως, η Γένουα είναι ακριβώς σιμά της Λιγουρίας. Το ενδιαφέρον είναι ότι ο Προκόπιος κάνει αναφορά στην Ισπανία, η οποία με βάση την συγγραφική φύση του μόνο τυχαία δεν είναι. Δηλαδή, κάποιος λόγος θα υπάρχει για να την αναφέρει. Ο προφανής είναι ότι από την Γένουα μπορεί κάποιος να μεταβεί στην Ισπανία. Αλλά για ποιο λόγο να το αναφέρει; Όπως σημειώνει ο C. Lillington-Martin, από το 533 μ.Χ. παρατηρείται ότι γίνεται μια προσπάθεια κατοχής της Μεσογείου από την Αυτοκρατορία με σκοπό την άσκηση πολιτικής και έλεγχου στην Μεσογειακή Δύση, μέσω την απόκτηση βάσεων, κάτι που υποδηλώνεται και από τον *Codex Iustinianus I.XXVII*, ενώ ο ερευνητής αναφέρει σε απτές γραμμές την Γένουα, την Ιταλία και την σχέση της με την Ισπανία. Συνεπώς, ενδεχομένως, ο Βελισάριος να επιθυμεί να καταλάβει την εκεί περιοχή, και με σκοπό την απόκτηση μιας επιπλέον βάσης στα πλαίσια του σχεδίου άσκησης έλεγχου της Μεσογείου και στην διάνοιξη νέων δρόμων και συνδέσεων. Ο T. Λουγγής εντάσσει την επιθυμία του Βελισαρίου να καταλάβει τα Μεδιόλανα στο πλαίσιο της θέλησης του να προωθηθεί έως την Βόρεια Ιταλία και να ασκήσει προσωπική εξωτερική πολιτική με βάση προσωπικές βλέψεις και επιδιώξεις, και ακυρώνοντας ηθελημένα την συμμαχία μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Φράγκων. Μάλιστα δηλώνει πως οι Φράγκοι όχι μόνο ήταν από την αρχή προσηλωμένοι στην συμμαχία τους με το Βυζάντιο, αλλά και ότι η απόφαση του Βελισαρίου να μεταβεί στα Μεδιόλανα σκόπευε στην ηθελημένη ακύρωση της συμφωνίας μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Θεοδίδεργου περί της επιδιόρθωσης της πέρα του Πάδου Ιταλίας στον τελευταίο, όπως αυτή είχε συμφωνηθεί μεταξύ των στις απαρχές του πολέμου. Εν γένει, θεωρεί πως ο Βελισάριος επιδίωκε την διάλυση της συμμαχίας μεταξύ Βυζαντίου και Φράγκων, προβαίνοντας σε ενέργειες περιφρόνησης και παρατυπίας κατά του Αυτοκράτορα λόγω της βλέψης του να στεφθεί Κύριος της Ιταλίας με ότι αυτό συνεπάγεται και απαιτείται, άποψη που με βάση τα στοιχεία και την λογική που ακολουθεί, παρουσιάζεται εξτρεμιστική σε σημείο υπερβολής. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84-93,156-197. CIC: *Codex Iustinianus*, vol. II σελ.77-81. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.49. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, πάρεδρος / quaestor" σελ.164-180. T. K. ΛΟΥΓΓΗΣ, *Ιουστινιανός* σελ.205-223. T. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρώτος Αυτοκράτωρ" σελ.217-247. T. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.80-113. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.200-202. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.233

Τέλος, η απόφαση του Βελισαρίου να εκστρατεύσει στα Μεδιόλανα, περάν του ζητήματος των Φράγκων, άνοιξε ένα νέο πολεμικό, και επικίνδυνο, μέτωπο με τους Οστρογότθους σε μια απομακρυσμένη περιοχή, την ίδια χρονική περίοδο που υπήρχε ο κίνδυνος του αποκλεισμένου Αρίμινου, που είχε δημιουργηθεί από την στάση του Ιωάννη. Αποτέλεσμα αυτού, να αναδυθούν δυο εστίες συγκρούσεων σε διαφορετικά, περικυκλωμένα από αντιπάλους, σημεία τα οποία ταλανιζόταν από ποικίλα ζητήματα³⁸⁴, όπου λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, και δεδομένου τα προβλήματα διοίκησης που άρχισαν να εμφανίζονται μεταξύ των Αυτοκρατορικών, σκιαγραφούσαν με ζοφερό τρόπο τον Βυζαντινό σκοπό.

Ενώ οι συνασπισμένες δυνάμεις των Οστρογόθων και Φράγκων στεκόταν σαν δαμόκλειος σπάθη πάνω από την, ανεπαρκή αμυντικά, Λιγουρία, οι δυο κύριοι αντίπαλοι, ο Βελισάριος και ο Ουΐτιγγης, θα αναλάβουν δράση στην Ιταλική σκακιέρα. Στα μέσα Ιουνίου του 538 μ.Χ., ο πρώτος, υπό την συνοδεία 2.000 περίπου ανδρών, θα εγκαταλείψει την Ρώμη και θα κινηθεί εναντίον του τελευταίου, καταλαμβάνοντας αρχικά τα Οστρογοθικά φρούρια στην περιοχή της Περυσίας, τα οποία και παραδοθήκαν αμαχητί. Πιθανότατα η φήμη και το κύρος του στρατηγού θα επηρέασε την απόφαση των σε άμεση παράδοση. Η αποχώρηση των Οστρογόθων από την περιοχή, προώθησε σε μεγαλύτερο βαθμό την Βυζαντινή επικυριαρχία προς Βορρά, αποκτώντας συνεπώς περισσότερους διάδρομους μέσω της σταδιακής ανάπτυξης³⁸⁵. Από την πλευρά του ο Ουΐτιγγης, θα διατάξει επίθεση στην Ανκόνα, η οποία θα σωθεί μετά βίας χάρις τις γενναίες πράξεις των Ουλιμούθ και Γουβουλγουνδού, που ήσαν σωματοφύλακες των Βελισαρίου και Βαλεριανού αντίστοιχα. Σχετικά με αυτό το συμβάν, παρατηρούνται, πάλι, τα στρατηγικά λάθη και οι προσωπικές διενέξεις που είχε πράξει ο Ιωάννης Βιταλιανού. Ο Οστρογοθικός στρατός που επιτέθηκε στην Ανκόνα τροφοδοτήθηκε από το Αύξιμο, το οποίο είχε αμελήσει να καταλάβει ο Ιωάννης παρά την διαταγή του Βελισαρίου, ενέργεια η οποία έφερε επιπλέον προβλήματα για τον λόγο ότι το Αύξιμο, όντας πλέον υπό Οστρογοθικής κυριαρχίας, μπορούσε να λειτουργήσει ως βάση ανεφοδιασμού και επιθέσεων, δυσχεραίνοντας την Βυζαντινές επιχειρήσεις. Επίσης, η απόφαση του Ιωάννη να μην υπακούσει την εντολή του Βελισαρίου να μεταβεί στην Ανκόνα και να παραμείνει στο Αρίμινο, έφερε την πρώτη σε επικίνδυνη θέση καθώς μέρος από το στράτευμα της είχε μεταβεί στο τελευταίο για την προστασία του πρώτου, ενώ και οι επικουρίες του Ιλδιγέρ έλειπαν από την Ανκόνα λόγω της άρνησης του Ιωάννη να υπακούσει τις διαταγές του στρατηγού. Σε αντίθετη περίπτωση, η Ανκόνα θα ήταν επαρκώς ασφαλισμένη, ενώ ο Ιωάννης, ως επικεφαλής μιας ικανοποιητικής δύναμης, θα μπορούσε, απροβλημάτιστα, να επιφέρει σημαντικά χτυπήματα στους

³⁸⁴ Ειδικότερα, τα Μεδιόλανα, και γενικά η Λιγουρία, βρισκόντουσαν σε μεγάλη απόσταση από τις κύριες Βύζαινες κτήσεις της Ιταλίας, πολιορκούνταν από τον συνασπισμό Οστρογόθων και Βουργουνδίων, ενώ η σοβαρή έλλειψη σε προμήθειες και ανθρώπινο δυναμικό στην εκεί περιοχή, χαρακτηριστικά 300 στρατιώτες στα Μεδιόλανα, έκανε δύσκολη υπόθεση την υπεράσπιση και την τροφοδοσία των. Ως προς το τελευταίο εντοπίζονται περαιτέρω λάθη στην αποστολή του Βελισαρίου. Στο Αρίμινο, ο Ιωάννης ήταν παγιδευμένος, και χωρίς προμήθειες, από ένα πολυπληθή στρατό επικεφαλής του οποίου ήταν ο Ουΐτιγγης, και το κυριότερο, ότι το πρόβλημα δημιουργήθηκε από στρατηγικά και προσωπικά λάθη του πρώτου, αρνούμενος να συμμορφωθεί στις εντολές του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358,359,382-397

³⁸⁵ Επιπροσθέτως, ενδιαφέρον χρήζει η απόφαση του Βελισαρίου να αποστείλει τους παραδιδόμενους Οστρογότθους στην Σικελία και στην Νεάπολη, καθώς, με αυτό τον τρόπο, διασπά το Οστρογοθικό στοιχείο στις νεοαποκτηθείσες, παραμεθόριες περιοχές. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.396-399. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 122,230

Οστρογότθους, περιορίζοντας τους. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη την πορεία του Βελισαρίου, να κινηθεί δηλαδή εναντίον του Ουΐτιγγη και συνεπώς προς την περιοχή του Αρίμινου, δημιουργείται η άποψη πως σε περίπτωση που ο Ιωάννης είχε υπακούσει τις εντολές του πρώτου, ο Βελισάριος δεν θα αναγκαζόταν να μεταβεί προς τα εκεί, αλλά θα είχε την ελευθερία να οργανώσει την στρατηγική του και να κινηθεί όπου θεωρούσε κατάλληλα. Επομένως, οι ενέργειες του Ιωάννη αντίστρεψαν την Αυτοκρατορική πορεία καθώς πλέον, άμεσος, στόχος δεν ήταν η προοδευτική ανάπτυξη, αλλά η σωτηρία του Ιωάννη και η απόκρουση των Οστρογοθικών επιθέσεων που διευκολύνθηκαν από τις ενέργειες του. Μάλιστα, έχοντας αυτό κατά νου και παρατηρώντας την πορεία των γεγονότων και τις ημερομηνίες, οι οποίες βέβαια δεν είναι απόλυτα συγκεκριμένες, προκύπτει το γεγονός ότι ενδεχομένως, η αποστολή στα Μεδιόλανα, να πραγματοποιήθηκε τουλάχιστον πριν την άρνηση του Ιωάννη να εγκαταλείψει το Αρίμινο και την επακόλουθη πολιορκία του. Ως εκ τούτου, η εκστρατεία της Λιγουρίας να μην ήταν παρακινδυνευμένη και λάνθασμένη, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την αρχική κατάσταση, όπου δεν υπήρχε το ζήτημα του αποκλεισμού του Ιωάννη στο Αρίμινο και της Οστρογοθικής επέλασης στο Πικηνόν, αλλά ακόμα και την λύση των προβλημάτων που είχε ο Βελισάριος για τα συγκεκριμένα κωλύματα που εμφανίστηκαν, όπως και την ελπίδα της συγκατάβασης του Ιωάννη στις αποφάσεις του, η εκστρατεία στα Μεδιόλανα θα μπορούσε να περιωθεί και να ενισχυθεί στην περίπτωση που δεν εμφανίζονταν άξαφνες επιπλοκές. Συγκεκριμένα αυτές στο Πικηνόν, στο Αρίμινο και στην Ανκόνα που δημιουργήθηκαν από τις ενέργειες και την στάση του Ιωάννη³⁸⁶.

Στην κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στην Ιταλία, θα προστεθεί άλλη μια σημαντική παράμετρος. Αυτή ήταν η άφιξη του ευνούχου *Κουβικουλάριου* Ναρσή, ο οποίος θα αποβιβαστεί στο Πικηνόν, λίγο μετά την αποχώρηση του Βελισαρίου από την Ρώμη, υπό την συνοδεία 2.000 Έρουλων, και μια επιπρόσθετη δύναμη 5.000 ανδρών με ποικίλους αξιωματούχους, όπως ο *Στρατηγός του Ιλλυρικού*, Ιουστίνος, ένας Ναρσής και ο αδελφός του, Αράτιος, ο οποίος είχε φθάσει λίγο νωρίτερα, μαζί με 1.500 περίπου

³⁸⁶ Αναφορικά με τις ημερομηνίες και ότι η αποστολή στα Μεδιόλανα πραγματοποιήθηκε τουλάχιστον πριν την άρνηση του Ιωάννη να εγκαταλείψει το Αρίμινο και την επακόλουθη πολιορκία του, τον Χειμώνα του 537-538 μ.Χ. φτάνει στην Ρώμη η αποστολή του Δατίου, με τον Βελισάριο να υπόσχεται να μεταβεί στα Μεδιόλανα μετά το πέρας του Χειμώνα, δηλαδή στις αρχές της Άνοιξης του 538 μ.Χ. Η αποχώρηση του Ουΐτιγγη από την Ρώμη πραγματοποιείται στα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου το αργότερο. Η αποστολή του Ιωάννη στο Πικηνόν, ασχέτως της ημερομηνίας που εκκινεί αν και λογικά θα πραγματοποιήθηκε στα τέλη του Χειμώνα με αρχές της Άνοιξης, μέσω της οποίας θα καταλάβει το Αρίμινο, λογικά χρονολογείται στα μέσα Μαρτίου τουλάχιστον, γιατί ο Ουΐτιγγης λύνει την πολιορκία της Ρώμης όταν ειδοποιείται την πτώση του Αρίμινου. Επιπροσθέτως, η πορεία του Οστρογότθου *Ρήγα* προς το Αρίμινο, και γενικώς στο Πικηνόν, πραγματοποιήθηκε με βραδύ ρυθμό, όπως πληροφορεί ο *Προκόπιος*. Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος υπόσχεται εκπλήρωση της επιθυμίας του Δατίου με το πέρας του Χειμώνα, η οποία πραγματοποιείται δια θαλάσσης, και ότι ο Ουΐτιγγης θα μεταβεί στο Αρίμινο, τουλάχιστον, στα μέσα προς τέλη Απριλίου, αν όχι αργότερα, τότε προκύπτει η σκέψη ότι η αποστολή στα Μεδιόλανα πραγματοποιήθηκε όχι μόνο πριν την πολιορκία του Αρίμινο από τον Οστρογότθο *Ρήγα*, αλλά και πιθανότατα πριν την κατάληψη του από τον Ιωάννη. Άλλωστε, έχοντας κατά νου τον αρχικό σκοπό της εκστρατείας του Ιωάννη, την διαθεσιμότητα των Βυζαντινών στρατιωτών για επιχειρήσεις, και την προσεκτική στάση που ακολουθούσε ο Βελισάριος στις εκστρατείες του, κατά πάσα πιθανότητα, ο τελευταίος, δεν θα διακινδύνευε να προωθηθεί στα Μεδιόλανα ενώ ο Ουΐτιγγης πολιορκούσε το Αρίμινο, θέτοντας την Αυτοκρατορική επιχείρηση σε κίνδυνο. Επίσης, με βάση το αρχικό σχέδιο της εκστρατείας του Ιωάννη, μια αποστολή στα Μεδιόλανα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί και να υποστηριχθεί με τα κατάλληλα μέσα, ενώ δεν θα υπήρχε περαιτέρω σημαντικός κίνδυνος, όπως αυτός που δημιουργήθηκε με την πολιορκία της Ανκόνας και του Αρίμινο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.354-359,370-401

πολεμιστές, και είχε ενωθεί με τον Βελισάριο. Ως εκ τούτου, η Αυτοκρατορική δύναμη θα ενισχυθεί ακόμα περαιτέρω φθάνοντας κοντά στους 25.000 με 30.000 περίπου άνδρες, πολεμική δύναμη πολυπληθής και ικανή να λάβει πολλές και μεγάλες επιχειρήσεις, κάτι που υποδεικνύει την επιθυμία του Ιουστινιανού Α΄ για μια Βυζαντινή επικυριαρχία στην Ιταλία, και πιθανότατα μια γρήγορη και αποφασιστική λύση του Ιταλικού ζητήματος. Ο Βελισάριος θα συναντηθεί με τον Ναρσή και όλους τους αξιωματούχους του Αυτοκρατορικού στρατού στο Φέρμο, όπου θα διεξαχθεί ένα πολεμικό συμβούλιο αναφορικά με την πορεία που οφείλει να ακολουθήσει η εκστρατεία. Στην συνδιάσκεψη, παρατηρείται ότι εκφράζονται δυο κύριες, αντίθετες, γνώμες, όπως και ο πρωταγωνιστικός ρόλος του Ναρσή. Αναφορικά με το τελευταίο, όπου ο Ναρσής από την πρώτη κόλας στιγμή στο έργο παρουσιάζεται να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, πιθανότατα να οφείλεται στην υψηλή θέση που είχε στην Αυτοκρατορία και συνεπώς στην στενή επαφή που διατηρούσε με τον Ιουστινιανό Α΄ και την Θεοδώρα³⁸⁷. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι ο Ναρσής καταφθάνει στην Ιταλία με μια στρατιά μεγέθους όπως εκείνη που είχε και ο Βελισάριος κατά την άφιξη του στην Ιταλία³⁸⁸, και κυρίως το γεγονός ότι επικεφαλής της δεν τέθηκε ένας εμπειροπόλεμος στρατηγός, αλλά ένας ευνούχος, ο οποίος αν και μέχρι τότε δεν είχε συμμετάσχει σε πολεμική εκστρατεία, ωστόσο άνηκε στους έμπιστους υπαλλήλους του Αυτοκράτορα, προκαλεί ερωτήματα. Αυτό που μπορεί να ειπωθεί είναι ότι η αποστολή του Ναρσή ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι ο Ιουστινιανός Α΄ ανησυχούσε για την πορεία της εκστρατείας και επιθυμούσε να μάθει σε ποιο στάδιο βρισκόταν, μέσω ενός έμπιστου ατόμου, το οποίο θα ήταν επιφορτισμένο με το δικαίωμα να ωθήσει τα πράγματα με γρηγορότερο ρυθμό. Άλλωστε είχαν περάσει ήδη 3 περίπου χρόνια από την άφιξη του Βελισαρίου στην Ιταλία, περισσότερα από ότι διήρκεσε η Βανδαλική εκστρατεία, ενώ και ο αριθμός της στρατιάς με την οποία καταφθάνει στην Ιταλία ο Ναρσής, και σε συνδυασμό με την ήδη εκεί υπάρχουσα δύναμη, υποδεικνύει μια τέτοια σκέψη. Επίσης, μπορεί να μετέβη στην Ιταλία για να βοηθήσει τον Βελισάριο στον πόλεμο και να επιλέχθηκε επειδή ήταν έμπιστος υπάλληλος του Ιουστινιανού Α΄, και ως εκ τούτου, ο τελευταίος να θεωρούσε πως όχι μόνο θα εκτελούσε σωστά τις επιχειρήσεις προς όφελος του, αλλά δεν θα εμφάνιζε πρόβλημα στασιασμού, είτε να στάλθηκε προκειμένου να λειτουργήσει ως παρατηρητής του Βελισαρίου, και επομένως να παρακολουθήσει τον στρατηγό, ελέγχοντας ακόμα και την δραστηριότητα του, αναφέροντας τον τρόπο δράσης του τελευταίου στον

³⁸⁷ Περί του αριθμού των συνολικών στρατιωτών, 25.000 με 30.000 περίπου άνδρες, δεν είναι δυνατό να υπολογισθεί ακριβώς. Χαρακτηριστικά ο B. Rubin υποστηρίζει ότι ήταν λίγο πιο πάνω από 30.000, άποψη που αποδέχεται και ο T. Λουγγής, οι K. Hannestad και J.L. Teall θεωρούν πως ήταν γύρω στους 21.000, ενώ ο D.A. Parnell σημειώνει πως ο, γενικά, ο αριθμός των μεγάλων εκστρατευτικών δυνάμεων έφθανε γύρω στους 20.000 πολεμιστές. Βέβαια, ο τελευταίος, δεν αναφέρεται στην συγκεκριμένη εκστρατεία, αλλά γενικά, όπως στην μάχη στο Δάρας και σε εκείνη των Βουσταγαλλώρων. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των ενισχύσεων που απέστειλε ο Ιουστινιανός Α΄, το αρχικό μέγεθος της στρατιάς του Βελισαρίου και τους σωματοφύλακες του, ο αριθμός στην συγκεκριμένη εκστρατεία θα ήταν μεγαλύτερος από 20.000. Πιθανότατα, η συνολική δύναμη, με βάση τα γραφόμενα του Προκοπίου, θα ήταν γύρω στους 25.000 στρατιώτες. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.138,139, *History*, vol. III σελ.400-403, *History*, vol. IV σελ.2-5. Και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. III-IV περί του συνολικού αριθμού των στρατιωτών. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.392,399,405. *Chronicon Paschale*, vol. I σελ.626. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 122,124,230. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.356-358. J. L. TEALL, “The Barbarians” σελ.302. A. D. LEE, “The Empire at War” σελ.118. T. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.96. D. A. PARNELL, *Justinian’s Men* σελ.20. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ.912-914. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.92,93. K. HANNESTAD “Les Forces Militaires” σελ.136-183, ιδίως σελ.141

³⁸⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.42-45

Αυτοκράτορα. Κάτι τέτοιο μπορεί να πηγάζει από την αναφορά του Προκοπίου στα *Ανεκδοτα*, περί της δολοφονίας του Κωνσταντίνου από τον Βελισάριο, η οποία προκάλεσε το «ἔχθος»³⁸⁹ του Αυτοκράτορα, ή να θορύβησε τον τελευταίο για δείγματα απειθαρχίας των αξιωματικών προς τον Βελισάριο, ή για να ελέγξει τις προβληματικές σχέσεις του τελευταίου με τους αξιωματικούς του. Μάλιστα, ο Ναρσής, λαμβάνοντας υπόψη την μηδενική εμπειρία του σε πόλεμο, και αντιστοίχως την στενή επαφή που είχε με τον Αυτοκράτορα και συνεπώς το υψηλό κύρος που διέθετε, πιθανότατα θα στάλθηκε με σκοπό να ελέγξει και να συγκρατήσει ζητήματα διενέξεων και προβλημάτων μεταξύ των αξιωματικών, στοχεύοντας στην απρόσκοπτη πορεία της εκστρατείας. Πιθανότατα και η απόφαση να του δοθεί η ανωτάτη διοίκηση στον Ιταλικό πόλεμο το 551 μ.Χ. θα οφειλόταν σε αυτούς τους λόγους και προτερήματα που διέθετε. Άλλωστε, κατά παρόμοιο τρόπο είχε αποσταλθεί ο ευνούχος Σχολαστικός ως ανώτατος διοικητής κατά των Σλάβων στην εκστρατεία του 551 μ.Χ.³⁹⁰. Τέλος, η αποστολή του, ενδεχομένως να οφειλόταν στην περίπτωση που οι Οστρογότθοι πρέσβεις είχαν φθάσει στην Κωνσταντινούπολη, από την Ρώμη, και ο Ιουστινιανός Α΄ να έστειλε τον Ναρσή στην Ιταλία ως επακόλουθο της πρεσβείας των, πιθανόν για να εκτιμήσει την κατάσταση, ή να αποτελούσε έναν συνδυασμό των παραπάνω³⁹¹.

Στο συμβούλιο που διεξάγεται, όπως ειπώθηκε προωτέρω, εκφράζονται δυο αντίθετες γνώμες. Η πρώτη αφορά την πολιορκία και κατάληψη του Αύξιμου, και η δεύτερη την λύση της πολιορκίας του Αρίμινου στο οποίο βρισκόταν παγιδευμένος ο Ιωάννης. Η πρώτη είναι υπέρ της κατάληψης του Αύξιμου για λόγους τακτικής και

³⁸⁹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.16,17

³⁹⁰ Άλλωστε ο Αυτοκράτορας, πιθανότατα, δεν μπορούσε να στείλει κάποιον στρατηγό, είτε γιατί δεν είχε κάποιον διαθέσιμο, είτε γιατί υπήρχαν άλλα καλύματα. Χαρακτηριστικά, ο Γερμανός, εξάδελφος του Ιουστινιανού Α΄, εκτός το ότι εκείνη την περίοδο ευρίσκετο την Αφρική, μισιόταν από την Θεοδώρα και ως εκ τούτου, μέχρι τον θάνατο της, δεν ήταν δυνατό να λάβει κάποια υψηλή θέση σε επιχειρήσεις, από τον φόβο της Αυτοκράτειρας μήπως και τυχόν ο τελευταίος στασιάσει ή του δοθεί ευκαιρία να αναρριχηθεί στον θρόνο. Ως εκ τούτου, ο Ναρσής, ως ευνούχος, και έμπιστος υπάλληλος του Αυτοκράτορα, ήταν αδύνατο να εμφανίσει τάσεις στασιασμού και σκέψεις ανεξαρτησίας, καθώς δεν ήταν δυνατό να αποτελέσει σφετεριστή του θρόνου. Πάντως, το γεγονός ότι ήταν Αρμενικής καταγωγής, όπως οι Ναρσής και Αράτιος, αξιωματικοί που τον συνόδεψαν, μόνο τυχαίο δεν είναι. Ο E. Stein θεωρεί πως ο χαρακτήρας του Ναρσή και η διαφορετικότητα του από τον Βελισάριο, θα ώθησε τον Αυτοκράτορα ώστε να στείλει τον πρώτο στο πλευρό του στρατηγού, ενώ σύμφωνα με τα γραφόμενα του J.A.S. Evans, η σύνδεση που υπήρχε μεταξύ Ναρσή και Ιωάννη Βιταλιανού, ενδέχεται να είχε κάποιον ρόλο για την απόφαση της αποστολής του. Τέλος, με βάση τον B. Rubin, ο χαρακτήρας του Ναρσή, το γεγονός ότι ήταν ευνούχος και έμπιστος του Αυτοκρατορικού ζεύγους, ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στην αποστολή του στην Ιταλία, με επιπλέον σκοπό να ελέγχει τις κινήσεις του Βελισαρίου και να δρα ως ένα τύπου Αυτοκρατορικό δικαστικό συμβούλιο προς τον τελευταίο, λόγω των σκέψεων που υπήρχαν από τον Αυτοκράτορα προς τον στρατηγό. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.354-377, *History*, vol. IV σελ.48,49, *The Anecdota*, vol. VI σελ.56-59. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.46-48. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume II* σελ.506,507, *Volume III* σελ.914. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.358. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.124,125,135,147,152,172,176,177,264,269. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.39,92,93. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Zweiter Band* σελ.124,126. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.230. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.345,346. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.94. P. RANCE, "Narses and the Battle" σελ.469-471. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.46. R. BROWNING, *Justinian* σελ.77

³⁹¹ Κάτι τέτοιο, πιθανότατα, μπορεί να προκύψει και να υποστηριχθεί από τις χρονολογίες. Η αποστολή των Οστρογόθων πρέσβων στην Κωνσταντινούπολη συνέβη, κατά πάσα πιθανότητα, τον Δεκέμβριο του 537 μ.Χ., ενώ η άφιξη του Ναρσή πραγματοποιήθηκε, τουλάχιστον, προς στα τέλη Ιουνίου του 538 μ.Χ., διάστημα, λογικά, ικανό, ώστε ο Αυτοκράτορας να πληροφορηθεί την κατάσταση και να αποστείλει τον έμπιστο του Ναρσή στην Ιταλία για να εκτιμήσει τα εκεί πράγματα. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.344-347,350-353,396,397,400-403

ασφάλειας. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ότι αυτή εκφράζεται όχι μόνο από μια πλειοψηφία αξιωματούχων, αλλά και ότι είναι κατά της απελευθέρωσης του Ιωάννη καθώς «θράσει τε ἀλογίστω καὶ χρημάτων πολλῶν ἔρωτι ἐς τόσον κινδύνου ἀφίκοιτο, καὶ οὐκ ἐν τάξει οὐδὲ ἢ Βελισάριος ἐξηγήειτο ἑώη τὰ τοῦ πολέμου περαίνεσθαι», όπου εν ουσία, διάκεινται αρνητικά προς τον Ιωάννη γιατί αμφισβήτησε την εξουσία του Βελισαρίου³⁹². Μάλιστα, η γνώμη τους για την πορεία που οφείλει να υιοθετηθεί, εκφράζεται με άρνηση. Συγκεκριμένα, δεν δηλώνουν ότι είναι υπέρ της κατάληψης του Αύξιμου, αλλά ότι είναι εναντίον του Ιωάννη, και συνεπώς η επιλογή του Αύξιμου, υποδεικνύεται. Ως εκ τούτου, παρατηρείται η στενή σχέση και ο σεβασμός που υπήρχε μεταξύ Βελισαρίου και ποικίλων αξιωματούχων, όπως και η ασφάλεια που αυτοί του παρείχαν ώστε να μπορεί να βασιστεί πάνω τους. Αν και μπορεί να ειπωθεί πως αυτοί οι, ανώνυμοι, αξιωματούχοι λειτουργούν ως μέσον για τον Προκόπιο να εκφράσει την άποψη του, και εμμέσως, να επαινέσει τον Βελισάριο, ωστόσο η κατάσταση που είχε δημιουργήσει ο Ιωάννης, και η στάση που είχε λάβει, σίγουρα, θα είχε προκαλέσει την οργή αρκετών αξιωματούχων, ιδίως αυτών που άνηκαν στον στενό κύκλο του Βελισαρίου. Άλλωστε ο συγγραφέας δηλώνει ξεκάθαρα πως αυτοί οι αξιωματούχοι δεν αποτελούσαν την ολότητα του στρατεύματος, αλλά μια πλειοψηφία, υποδεικνύοντας φανερά πως υπήρχαν κάποιοι που δεν συμμερίζονταν την στάση της πλειοψηφίας, και ειδικότερα, ήταν υπέρ του Ιωάννη. Πάντως, το σίγουρο είναι ότι ο Προκόπιος ανήκε στην πλειοψηφία καθώς όχι μόνο αποτελούσε πάρεδρο του Βελισαρίου, αλλά και γιατί ο τρόπος που δομείται και περιστρέφεται το κείμενο στο συγκεκριμένο απόσπασμα έχει ως επίκεντρο τον Ιωάννη και την αρνητική στάση του, ακόμα και στον μετέπειτα λόγο του Ναρσή³⁹³. Συνεπώς, αυτό που προκύπτει είναι ότι στο Βυζαντινό στράτευμα είχαν δημιουργηθεί δυο πλευρές, δυο διαφορετικά στρατόπεδα μεταξύ των αξιωματικών, όπου στο ένα ανήκε ο Βελισάριος με τους αξιωματικούς του και στο άλλο ο Ναρσής, ο Ιωάννης και λοιποί αξιωματικοί³⁹⁴. Επιπροσθέτως, όχι μόνο γίνεται αντιληπτό ότι η λανθασμένη στάση και ενέργειες του Ιωάννη έθεσαν τον Βυζαντινό σκοπό σε κίνδυνο, αλλά μάλιστα δημιούργησαν και χάσμα μεταξύ των αξιωματικών και δυσκολίες λήψης απόφασης και τακτικής, κάτι που δηλώνεται και από τον Προκόπιο καθώς το όλο επεισόδιο περιστρέφεται γύρω από τον πρώτο. Τέλος, παρατηρείται η αποφασιστικότητα του Βελισαρίου, και του κύκλου του, να τιμωρήσουν τον Ιωάννη για την απείθαρχη στάση του, δείχνοντας ότι δεν δίσταζε να λάβει δραστικά μέτρα όταν υπήρχαν επανειλημμένα προβλήματα με τους αξιωματικούς του. Η δεύτερη γνώμη, που αφορά την λύση της πολιορκίας του Αρίμινου και την απελευθέρωση του Ιωάννη, εκφράζεται από τον Ναρσή. Αφού αναγνωρίζει την οργή στον Ιωάννη, αντί να προσπαθήσει να την αγνοήσει, χωρίς όμως να δηλώσει με άμεσο τρόπο το λάθος που εκείνος διέπραξε, θα μετακομίσει ομαλά το επιχείρημα σε μια πρακτική στρατηγική συζήτηση για το κόστος της απώλειας του Αρίμινου³⁹⁵. Παράλληλα,

³⁹² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.2-5

³⁹³ Χαρακτηριστικά, όταν αναφέρονται οι δυο επιλογές, και στις δυο παρατηρείται ότι το πρόβλημα σε αυτές είναι η λάθος στάση και ενέργεια που έπραξε ο Ιωάννης με αποτέλεσμα όποια και να επιλεγεί από τις δυο, η μια να μην είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.2-7

³⁹⁴ Από το κείμενο προκύπτει ότι υπήρχαν δυο όμιλοι αξιωματικών με διαφορετικές γνώμες, όπου πρωτεύοντες στο καθένα ήταν οι Βελισάριος και Ναρσής, όπως παρατηρείται και μετέπειτα στο έργο. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.2-5,18-23

³⁹⁵ Το γεγονός ότι ο Ναρσής αναγνωρίζει την οργή προς τον Ιωάννη, ενδεχομένως να αποτελεί, πέραν των παραπάνω, ένα πιθανό στοιχείο για τις λανθασμένες ενέργειες του τελευταίου, και οι οποίες έφεραν τον Αυτοκρατορικό σκοπό σε κίνδυνο. Πάντως, η ρητορική στρατηγική που χρησιμοποίησε ο Ναρσής, πιθανότατα να οφειλόταν στο ότι ήθελε να αποκρύψει την σχέση και επαφή που είχε με τον Ιωάννη.

θα φθάσει και ένα μήνυμα από τον Ιωάννη όπου δήλωνε κατηγορηματικά ότι θα αναγκαστεί να παραδοθεί στους Οστρογότθους σε επτά ημέρες εάν δεν λάμβανε καμία υποστήριξη. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Βελισάριος, αν και θα βρεθεί σε μια πιεστική κατάσταση, μην γνωρίζοντας τι να κάνει, εντέλει θα καταφέρει να βρει τρόπο, όπου θα επινοήσει ένα ευφύες στρατηγικό τέχνασμα τεσσάρων κατευθύνσεων από ξηρά και θάλασσα, σκοπεύοντας στην ακινητοποίηση των Οστρογόθων, και δημιουργώντας τους την εντύπωση ενός πολυπληθέστερου, σε σχέση με τον δικό τους, στρατό, του οποίου στόχος ήταν η απελευθέρωση του Αρίμινου και του Ιωάννη³⁹⁶. Ο συνδυασμός της ομιλίας του Ναρσή και του σημειώματος του Ιωάννη, πιθανότατα, επηρέασαν την απόφαση του Βελισαρίου, και λογικά του συνεδρίου, ώστε όχι μόνο να ληφθεί το σχέδιο της απελευθέρωσης του Αρίμινου, αλλά και να ωθήσει τις κατηγορίες και το παράπτωμα του Ιωάννη σε δεύτερη μοίρα. Μάλιστα, ο Προκόπιος, αμέσως μετά το επεισόδιο σχετικά με το σημείωμα του Ιωάννη, μεταπηδά άμεσα σε άλλο σκηνικό, και συγκεκριμένα στην σκέψη του Βελισαρίου και στην απόφαση που έλαβε για το πώς να κινηθεί εναντίον του αντιπάλου εν μέσω της πιεστικής κατάστασης, εγκαταλείποντας οριστικά την θεματική περί της συνδιάσκεψης συγκριτικά με την στρατηγική που έπρεπε να ακολουθήσουν³⁹⁷. Αν και η συγκεκριμένη ενέργεια πιθανόν να αποτελεί μια προσπάθεια του συγγραφέα να καλύψει την αδυναμία του Βελισαρίου, και του ομίλου των αξιωματικών που ήταν στο πλευρό του, να προωθήσουν την άποψη τους αναφορικά με την πορεία που έπρεπε να ακολουθηθεί, παρά ταύτα, δεν παύει να αποτελεί έναν έπαινο για τον Βελισάριο καθώς παρουσιάζεται ικανός να βρει την κατάλληλη λύση παρά την πίεση, υιοθετώντας ένα άρτιο, και ευφύες, στρατηγικό σχέδιο. Επιπροσθέτως, ακόμα και αν όντως ο Βελισάριος δεν μπορεί να προωθήσει την άποψη του ομίλου του, ωστόσο δεν δημιουργεί χάσμα στο Αυτοκρατορικό στράτευμα, αλλά προσπαθεί να πετύχει μια συνεργασία μεταξύ των δυο πλευρών³⁹⁸. Τέλος, το σχέδιο και η στρατηγική που ακολουθήθηκε φαντάζει σκέψη του Βελισαρίου παρά έναν συμβιβασμό μεταξύ των δυο αντίθετων πλευρών, γιατί και αναφέρονται τακτικές που απαντώνται σε επιχειρήσεις του πρώτου, αλλά και γιατί ο Ιλδιγέρ, που αποτελούσε στενό συνεργάτη και έμπιστο του Βελισαρίου, έλαβε υψηλή θέση³⁹⁹. Ως εκ τούτου, ενδεχομένως, όλο το επεισόδιο αποτελεί, μεταξύ άλλων,

PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.4-7. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 120,122. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.358. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.108,109. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.119,120. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.147

³⁹⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.6-11. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.192-195,202-207

³⁹⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ 6-11

³⁹⁸ Επίσης, η αναφορά του Προκοπίου «Βελισάριος δὲ διηπορεῖτό τε καὶ ἐς ἀμηχανίαν ἐπὶ πλείστον ἐξέπιπτε», πιθανότατα να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αυξήσει την ένταση και την δραματικότητα, σκοπεύοντας παράλληλα να τονίσει την δυσκολία και την περίπλεξη των πραγμάτων που είχαν δημιουργηθεί τόσο από την πολιορκία του Αρίμινου, όσο και από τις τριβές μεταξύ των Βυζαντινών αξιωματικών. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.8,9

³⁹⁹ Συγκεκριμένα, η τακτική εξαπάτησης και παραπλάνησης μέσω της οποίας σκοπεύει να συγχύσει τον αντίπαλο, δίδοντας την αίσθηση ενός πολυπληθούς στρατού, θυμίζει την τακτική που υιοθέτησε στην εκστρατεία του στην Περσία το 542 μ.Χ εναντίον του Χοσρόη Α'. Τέλος η παρουσίαση του συνεδρίου από τον Προκόπιο, ο οποίος συνοψίζει τα πεπραγμένα με μερικές σύντομες ομιλίες που κατά κανόνα στερούνται τεχνικού περιεχομένου, πιθανόν να οφείλεται στο ότι επιδιώκει να παρουσιάσει μια προσεκτικά κλασικίζουσα αφήγηση. Το Χρονικό του Μαρκελλίνου σημειώνει πως οι συνασπισμένες ενέργειες και δυνάμεις των Βελισαρίου και Ναρσή απελευθέρωσαν το Αρίμινο και ανάγκασαν τον Ουϊτιγγη να φυγαδευτεί στην Ραβέννα. Το ενδιαφέρον είναι ότι αναφέρει τους δυο πρωταγωνιστές των δυο γνωμών, και συνεπώς των στρατοπέδων που είχαν χωριστεί οι αξιωματούχοι, τον Βελισάριο και τον Ναρσή δηλαδή, χωριστά και όχι ως ολότητα, στοιχείο που πιθανόν να υποδεικνύει την τριβή που είχε δημιουργηθεί. Περί του Ιλδιγέρ και την

προσπάθεια του Προκοπίου να δείξει τα ενδότερα προβλήματα του Βυζαντινού στρατού, όπως οι αντιθέσεις που είχαν εμφανιστεί μεταξύ των αξιωματικών, την σχέση του Ναρσή με τον Ιωάννη εν αντιθέσει με τον Βελισάριο, και τη δημιουργία δυο στρατοπέδων μεταξύ των, υπογραμμίζοντας το χάσμα που είχε αναδυθεί στο Αυτοκρατορικό στράτευμα, και υποσημειώνοντας την, εν μέρει, πορεία των πραγμάτων που θα ακολουθήσει. Το κοινό καλό παραμελείται από προσωπικούς στόχους και επιδιώξεις. Ο ανταγωνισμός και η ατομικότητα υποσκάπτουν την ενότητα και συνεπώς τον έλεγχο της κατάστασης, με την συλλογική δράση να ματαιώνεται.

Ο Βελισάριος θα καταφέρει, μέσω του στρατηγικού τεχνάσματος που επινόησε, να απελευθερώσει το Αρίμινο και να εκδιώξει τους πανικόβλητους Οστρογότθους, και τον Ουϊτιγγη, στην Ραβέννα, με τον Ιλδιγέρ ιδιαίτερα να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο⁴⁰⁰. Ωστόσο ο Ιωάννης θα εκφράσει τις ευχαριστίες του για την διάσωση μόνο στον Ναρσή, αγνοώντας, με επιδεικτικό τρόπο, την συνεισφορά του Ιλδιγέρ, και κατ' επέκταση τον Βελισάριο. Ως εκ τούτου, ο Ιωάννης, όχι μόνο για άλλη μια φορά θα λάβει αρνητική στάση απέναντι στον Βελισάριο, οξύνοντας σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό το ρήγμα μεταξύ των δυο ανδρών, αλλά μάλιστα, έμμεσα, δηλώνει την αφοσίωση του στον Ναρσή και την απόρριψη του προς τον Βελισάριο. Επιπροσθέτως, ο Προκόπιος αναφέρει ότι από εκείνο το χρονικό σημείο ξεκίνησε η διένεξη μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή, αν και οι αντιθέσεις είχαν ήδη εμφανιστεί με την δημιουργία δυο διαφορετικών στρατοπέδων μεταξύ των αξιωματικών, και ειδικότερα μεταξύ του Βελισαρίου με τον Ιωάννη και τον Ναρσή⁴⁰¹. Πάντως, η συγκεκριμένη ενέργεια του Ιωάννη προς τον Βελισάριο υπογράμμιζε με εξόφθαλμο τρόπο την στάση που είχε ο πρώτος προς τον τελευταίο και την αντιπαράθεση που υπήρχε, και ιδιαίτερα, λαμβάνοντας υπόψη και την αναφορά του Προκοπίου⁴⁰², ενδεχομένως να ήταν αυτή που οδήγησε στο τελικό χάσμα μεταξύ Βελισαρίου με Ιωάννη και Ναρσή ειδικότερα και των αξιωματικών γενικότερα. Η αντιπαλότητα μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή⁴⁰³ όχι μόνο φάνηκε ότι ήταν ισχυρή, από τη πρώτη στιγμή, να πλήξει την Αυτοκρατορική πολεμική προσπάθεια, αλλά αποκάλυψε και τους δύο ομίλους των αξιωματικών που είχαν σφυρηλατηθεί και ήταν αναλόγως προσκολλημένοι στους δυο πρωταγωνιστές, δημιουργώντας έτσι στον καθένα κύκλο και

σχέση του με τον Βελισάριο βλέπε και σελ.167. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ 438-449, *History*, vol. IV σελ.2-11. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.192-195,202-207. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.122,123. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.358. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.108-110. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.119-121. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.198,199. A. CAMERON, *Procopius* σελ.37

⁴⁰⁰Αξία αναφοράς χρίζουν η ευφυής τακτική προσέγγιση του Βελισαρίου και η αντίληψη του για τους αντιπάλους, τα επιτυχημένα στρατηγικά τεχνάσματα του, όπως και η αναφορά των Οστρογότθων στον Βελισάριο. Το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* σημειώνει πως οι συνασπισμένες ενέργειες και δυνάμεις των Βελισαρίου και Ναρσή απελευθέρωσαν το Αρίμινο και ανάγκασαν τον Ουϊτιγγη να φυγαδευτεί στην Ραβέννα, χωρίς να αναφέρεται ο Ιλδιγέρ, κάτι λογικό με βάση το είδος του έργου, όπως και ότι οι συγγραφείς του δεν θα γνώριζαν λεπτομερείς πληροφορίες, όπως ο Προκόπιος. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.8-11,14-19. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49. IORDANES, "Getarum" σελ.138. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.122-124. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.198,199. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.46,47

⁴⁰¹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.2-7,18,19

⁴⁰² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.18,19

⁴⁰³ Η αναφορά στον Ναρσή και όχι στον Ιωάννη γίνεται γιατί ο πρώτος αποτέλεσε τον επικεφαλής του ομίλου-δικτύου που δημιουργήθηκε και που ήταν εναντίον του Βελισαρίου. Αλάστε, η υψηλή θέση και η δύναμη που κατείχε ο Ναρσής στην Αυτοκρατορία, αποτελούσαν στοιχεία που τον όριζαν ως φυσικό ηγέτη του ομίλου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.18-23

δίκτυα, τα όποια ήταν ικανά να επηρεάσουν και να υποβοηθήσουν αποφάσεις, ενέργειες και σκέψεις. Χαρακτηριστικά, παρατηρείται ότι οι Ναρσής, Αράτιος, Ιουστίνος, Ιωάννης και οι Έρουλοι, αποτελούσαν, ήδη, τον κύκλο του Ναρσή⁴⁰⁴, τονίζοντας του παράλληλα ότι δεν πρέπει να ακολουθηθεί το σχέδιο του Βελισάριου ώστε να μην του πιστωθεί η επιτυχία της κατάκτησης. Το τελευταίο, εκτός το ότι υποδηλώνει τους λόγους τους οποίους η εκστρατεία, και γενικώς η κατάσταση στο Αυτοκρατορικό στρατόπεδο, είχε λάβει τέτοια τροπή, πιθανόν να αποτελεί και τον λόγο που ο Ιωάννης είχε, εξ αρχής, αρνητική στάση προς τον Βελισάριο. Προσωπικές αντιζηλίες, φιλοδοξίες και προτιμήσεις οι οποίες ζημίωσαν τον Βυζαντινό σκοπό. Τέλος, το γεγονός ότι ο αντίζηλος του στρατηγού, ο Ναρσής, δεν είναι ένας απλός αξιωματικός, αλλά μια σημαντική προσωπικότητα που είναι κοντά στον Αυτοκράτορα, ωθεί την ένταση σε ακόμα πιο ζοφερά μονοπάτια από μια διένεξη μεταξύ ενός στρατηγού με έναν αξιωματικό ή με μια μάζα πχ. στρατιώτες⁴⁰⁵.

Ως αποτέλεσμα του χάσματος που είχε δημιουργηθεί μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή, οι ενέργειες του οποίου επηρέαζαν και την πλοκή της επιχείρησης⁴⁰⁶, ο πρώτος θα αναγκαστεί να εγκαλέσει συμβούλιο. Ο στρατηγός θα επισημάνει την επισφαλή θέση των Βυζαντινών και την δύναμη που κατέχουν οι Οστρογότθοι, υποδηλώνοντας παράλληλα ότι τα προβλήματα διοίκησης και άρνησης μεταξύ των αξιωματικών όχι μόνο είχαν περιπλέξει την κατάσταση, αλλά σκιαγραφούσαν περαιτέρω αρνητική πορεία, και θα προτείνει την διεξαγωγή διπλής επίθεσης στα Μεδιόλανα και στο Αύξιμο⁴⁰⁷. Αναφορικά με τους λόγους που επέλεξε αυτούς τους στόχους, τα Μεδιόλανα πολιορκούνταν από τα υπέρτερα Οστρογοτθικά και Φραγκικά συνασπισμένα στρατεύματα, όπου σε περίπτωση απώλειας των, οι Βυζαντινοί, όχι μόνο θα έχαναν μια σημαντική πόλη και περιοχή, την Λιγουρία, πλήττοντας έτσι το κύρος της Αυτοκρατορίας αλλά και του Βελισαρίου, αλλά μάλιστα, οι Οστρογότθοι θα αποκτούσαν μια ισχυρή βάση από όπου θα μπορούσαν να παρενοχλούν εν συνεχεία την Βυζαντινή προσπάθεια κατάκτησης. Άλλωστε και η κατάληψη των Μεδιολάνων καθ' όπως φάνηκε αποτελούσε απόφαση του Βελισαρίου, και εξ ου επιλέγει επίθεση σε αυτά. Σχετικά με το Αύξιμο, αυτό αποτελούσε μια ισχυρή, και επικίνδυνη, αντίπαλη βάση που βρισκόταν στο

⁴⁰⁴ Αξιοσημείωτο ότι αυτοί, εκτός του Ιωάννη, είχαν μεταβεί στην Ιταλία μαζί με τον Ναρσή. Επομένως, ο Ναρσής είχε από πριν επιλέξει τον κύκλο που θα τον στήριζε στην εκστρατεία. Πάντως, και ο Βέσσας, με βάση τα συμφραζόμενα, ενδεχομένως να άνηκε στον κύκλο του Ναρσή. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.400-403, *History*, vol. IV σελ.18-23,132,133

⁴⁰⁵ Άλλωστε, αντιζηλίες, δολοπλοκίες, και προσπάθειες υπονόμευσης μεταξύ διοικητών δεν ήταν σπάνιο φαινόμενο στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία, ενώ ένας αξιωματικός που είχε προαχθεί ταχύρρυθμα, στην προκειμένη περίπτωση ο Βελισάριος, ήταν ικανό να δημιουργήσουν εχθρικές διαθέσεις από τους λοιπούς αξιωματικούς. Περί του Ιωάννη, το γεγονός ότι διαπραγματεύθηκε με την Ματασούνθα μια συμφωνία γάμου, όπως και ότι μετέπειτα αποφασίζει να νυμφευθεί την κόρη του Γερμανού, Ιουστίνια, ενδέχεται να υποδεικνύουν τις φιλοδοξίες του, ενώ η απειθαρχία του προς τον Βελισάριο να οφείλεται σε ενδεχόμενο φθόνο προς τον τελευταίο. Τέλος, το γεγονός ότι ο Ναρσής έχει μια στενή σχέση με τον Ιωάννη, πιθανόν να υποδεικνύει τις διασυνδέσεις του τελευταίου στο Παλάτι, από τις οποίες, πιθανόν, να πήγαζε η φιλόδοξη και αχαλίνωτη θέση του προς τον στρατηγό. Γενικώς, η προσωπικότητα του Ιωάννη δεν έχει μελετηθεί ικανοποιητικά. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.374,375, *History*, vol. IV σελ.250,251, *History*, vol. IV σελ.272,273. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.124. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.109,110. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.120,121. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.93. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.230. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.346. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. J.R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.653,656,657

⁴⁰⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.20-23

⁴⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.22-25

Πικηρόν και δίπλα στην Ανκόνα, ενώ αποτελούσε προπύργιο της Ραβέννας. Επομένως η κατάληψη του θα έθετε όλη την περιοχή εκτός Οστρογοθικού κινδύνου, ενώ θα παρακάλυε σημαντικά την αντίπαλη άμυνα και πορεία. Άλλωστε το Αύξιμο αποτελούσε από πριν στόχο κατάληψης του Βελισαρίου, ο οποίος δεν ευοδώθηκε λόγω της απειθαρχίας του Ιωάννη. Ως εκ τούτου, η επίτευξη των δυο στόχων θα απάλειφε τις δυο κύριες εστίες κινδύνου που υπήρχαν τότε για τους Βυζαντινούς, παρέχοντας τους μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων και περιορίζοντας τον αντίπαλο⁴⁰⁸. Συνεπώς ο λόγος, και γενικώς η τακτική που ακολουθούσε έως τότε ο Βελισάριος, συνάδει με τους στόχους που έθεσε. Ο Ναρσής από την πλευρά του, αν και δε φαίνεται να διαφώνησε με την άποψη του Βελισαρίου, ωστόσο δήλωσε πως «*ἡμεῖς*»⁴⁰⁹, εννοώντας τον κύκλο του, επιθυμούσαν να κινηθούν προς την περιοχή της Αιμιλίας, την οποία προσπαθούσαν να ασφαλίσουν οι Οστρογότθοι, σημειώνοντας παράλληλα πως αυτή η ενέργεια ήταν αναγκαία αν ο Βελισάριος επιθυμούσε να υλοποιήσει τους στόχους του. Το σχέδιο του Ναρσή δεν είναι στρατηγικά λανθασμένο, καθώς στόχευε στην άσκηση πίεσης στην Ραβέννα, κάτι που όχι μόνο θα διευκόλυνε και την αποστολή του Βελισαρίου στο Αύξιμο και στα Μεδιόλανα, καθώς θα εμπόδιζε τους Οστρογότθους της Αιμιλίας και της Ραβέννας να στείλουν ενισχύσεις προς τα εκεί, αλλά μάλιστα θα οδηγούσε τους Οστρογότθους, της Ραβέννας κυρίως, σε ασφυκτική πίεση, δημιουργώντας τους δυσκολίες για την συνέχιση του πολέμου. Σχετικά με την οπτική των, παρατηρείται ότι ο Ναρσής επιθυμεί μια γοργή ροή των πραγμάτων, μέσω μιας άμεσης σύγκρουσης, ενώ ο Βελισάριος προτιμά μια προσεκτική κατάληψη με προσήλωσι και σωστά βήματα που στοχεύει στην απαλοιφή των κινδύνων εστίας, όπου αφού καταφέρει να ελέγξει κάθε κεντρικό τίμα της Ιταλίας, να βαδίσει προς τον τελικό στόχο. Από την άλλη, η αδυναμία του σχεδίου του Ναρσή ήταν ότι ήταν ορθό σε περίπτωση που ο Βελισάριος πορευόταν στους στόχους που είχε, καθώς αυτό άφηνε ακάλυπτα τα φλέγοντα ζητήματα των Μεδιολάνων, του Αύξιμου και γενικά των ενεργών Οστρογοθικών εστιών οι οποίες θα μπορούσαν να αντιστρέψουν την κατάσταση και να παρεμποδίσουν τον Αυτοκρατορικό σκοπό σε περίπτωση απώλειας των. Μάλιστα στα Μεδιόλανα υπήρχε και Βυζαντινός στρατός όπου αξιωματικός εκεί ήταν ο Μουνδίλας, άτομο εμπιστοσύνης του Βελισαρίου, όντας δορυφόρος του, και εγγυημένης πολεμικής αξίας. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη πως το Αύξιμο αποτελούσε προπύργιο της Ραβέννας και συνεπώς μια από τις ισχυρότερες Οστρογοθικές βάσεις, η πολιορκία του, χωρίς τις δυνάμεις του Ναρσή, θα αποτελούσε μια εξαιρετικά δύσκολη περίπτωση⁴¹⁰. Ως εκ τούτου, η επιθυμία του τελευταίου να μην υποβοηθήσει τον Βελισάριο, θα παρεμπόδιζε σημαντικά την πολιορκία του Αύξιμου, οδηγώντας πιθανόν και σε Αυτοκρατορική ήττα, ενώ η Αιμιλία δεν αποτελούσε

⁴⁰⁸ Το Αύξιμο ήταν ήδη στόχος του Βελισαρίου και του κύκλου του, καθώς αποτελούσε την κυρία πρόταση τους αντί της απελευθέρωσης του Ιωάννη και του Αρίμινου. Πάντως, λαμβάνοντας υπόψη τις αναφορές του Βελισαρίου στην αξία της προσεκτικότητας και της αμυντικής τακτικής, σε συνδυασμό με τον τρόπο που παρουσιάζει τους Οστρογότθους, δημιουργείται η σκέψη ότι αποτελούν απαντήσεις στους επικριτές του για πιθανές κατηγορίες τόσο για την καθυστέρηση του να ολοκληρώσει γοργά την εκστρατεία όσο και για ανικανότητα του να ηγηθεί του πολέμου. Οι επικρίσεις αυτές πιθανότατα υπήρχαν στον κύκλο του Ναρσή. Συμφώνα με τον B. Rubin στον λόγο του Βελισαρίου εντοπίζεται μια πρόσθετη αναγνώριση σχετικά με τα μετρά που είχε λάβει ο Ουίτιγγης. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.354-359,370-373,378,379,392-399, *History*, vol. IV σελ.2-5,8,9,22-25. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.124

⁴⁰⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.24,25

⁴¹⁰ Κάτι τέτοιο διαφαίνεται και στην μετέπειτα, εντέλει, πολιορκία του από τις συνασπισμένες Αυτοκρατορικές δυνάμεις. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.64-81,92-113

σημαντικό κίνδυνο. Συνεπώς, το σχέδιο του Ναρσή μειονεκτούσε σε σχέση με αυτό του Βελισαρίου⁴¹¹.

Το πρόβλημα θα εμφανιστεί όταν ο Βελισάριος, φοβούμενος ότι τα στρατεύματα θα αποδυναμωθούν και θα ηττηθούν κατά τον διαμοιρασμό των σε τόσα μέτωπα, θα απορρίψει την πρόταση του Ναρσή, υποδεικνύοντας του Αυτοκρατορικά έγγραφα με σκοπό να υποκύψει στις διαταγές του. Σύμφωνα με αυτά, ο Ιουστινιανός Α΄ δήλωνε ότι «*Ναρσήν τὸν ἡμέτερον ταμίαν οὐκ ἐφ' ᾧ ἄρξαι τοῦ στρατοπέδου ἐς Ἰταλίαν ἐπέμψαμεν. μόνον γὰρ Βελισάριον παντὶ τῶ στρατῶ ἐξηγεῖσθαι βουλόμεθα, ὅπη ἂν αὐτῶ δοκῆ ὡς ἄριστα ἔχειν, αὐτῶ τε ὑμᾶς ἔπεσθαι ἅπαντας ἐπὶ τῶ συμφέροντι τῇ ἡμετέρᾳ πολιτεία προσήκει*»⁴¹². Παρά ταύτα, ο Ναρσής, μην επιδιώκοντας να αποδεχθεί το κύρος του Βελισαρίου και να υιοθετήσει το σχέδιο του, «*δὲ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀκροτελευτίου λαβόμενος*»⁴¹³ θα δηλώσει πως τα σχέδια του στρατηγού στρέφονταν κατά του κράτους, και ως εκ τούτου δεν ήταν απαραίτητο να τον ακολουθήσει. Αρχικά, το ενδιαφέρον είναι ότι ο Βελισάριος, μόλις άκουσε την δήλωση του Ναρσή, μετέβαλλε το σχέδιο του, αποφασίζοντας να προβεί στις πολιορκίες του Ουρβιβεντόν και του Ουρμπίνο⁴¹⁴.

⁴¹¹ Ο Β. Rubin θεωρεί πως η επιθυμία και ο συνάμα ισχυρός χαρακτήρας του Ναρσή να τεθεί ως ανεξάρτητος επικεφαλής της εκστρατείας, ήταν ο λόγος, που αυτός, επιθυμούσε μια διαφορετική στρατηγική από αυτήν του Βελισαρίου και για αυτό προτείνει ένα σχέδιο αντίθετο του τελευταίου, ενώ ο E. Stein σημειώνει πως ο Ναρσής, λόγω της προσωπικότητας του, δεν επιθυμούσε να υποταχθεί στον Βελισάριο. Τέλος η M. Kouroumali αναφέρει πως ο Ναρσής απλώς δεν ήθελε να υπακούσει τον Βελισάριο. Περί της Αιμιλίας και τον λόγο που, όπως υποδεικνύεται, ο Βελισάριος δεν επιθυμούσε να κινηθεί προς αυτήν, ενδεχομένως αντικατοπτρίζεται στο γράμμα που απέστειλε στον Ναρσή κατά την διάρκεια του επεισοδίου των Μεδιολάνων με σκοπό ο τελευταίος να επικουρήσει την προσπάθεια υπεράσπισης των. Ιδιαίτερα, ένας από τους λόγους που δεν θωρούσε την κατάκτηση της Αιμιλίας σημαντικό και πρωτεύων στόχο, πιθανόν να είναι ότι «*οὐκοῦν Αἰμιλίαν μὲν ἔα, οὔτε τι ὀχύρωμα ἔχουσιν οὔτε τινὰ Ῥωμαίους ἔν γε τῶ παρόντι καιρῶ ῥοπήν φέρουσιν*» και «*καὶ τὴν Αἰμιλίαν καταλήφονται αὐθις, οὐδενὸς ἔτι ἀντιστατούντος*». Σχετικά με αυτόν τον λόγο, έχει ήδη παρατηρηθεί και αναφερθεί πως ο Ιταλικός πόλεμος του Βελισαρίου αποτελούσε έναν πόλεμο στρατηγικής κατάληψης οχυρών. Στόχευε δηλαδή στην κατάκτηση οχυρωματικών βάσεων ανεφοδιασμού, άμυνας και κυριαρχίας και στην παράλληλη στέρηση των από τους αντιπάλους, σε στρατηγικά σημεία, καθ' όλη την χώρα, με σκοπό την σταδιακή υποταγή των. Συνεπώς, από την στιγμή που η Αιμιλία δεν είχε κάποιο φρούριο, και εκτενεστέρα δεν υπήρχε ισχυρή, Οστρογοθτική, στρατιωτική παρουσία, δεν βοηθούσε τα στρατηγικά σχέδια του για την κατάληψη της Ιταλίας, και ακολούθως δεν αποτελούσε ισχυρό, αντίπαλο, σημείο άμυνας. Τέλος, η αναφορά στην Αιμιλία σε σχέση και σύγκριση με τα Μεδιόλανα, στο γράμμα που απέστειλε ο Βελισάριος στον Ναρσή στο επεισόδιο της προσπάθειας υπεράσπισης των, πιθανόν να λειτουργεί ως επιπλέον επιχειρήματα γιατί ο Βελισάριος τα θεωρούσε πιο σημαντικά από την πρώτη. Συγκεκριμένα, έμμεσα, δηλώνεται πως σε περίπτωση που τα Μεδιόλανα σωθούν, οι Βυζαντινοί δεν θα έχουν πρόβλημα, από τους αντιπάλους, να ξαναθέσουν την Αιμιλία στην κατοχή τους. Άρα για τον Βελισάριο, η Αιμιλία δεν αποτελεί μια ισχυρή βάση επικουρίας, άμυνας, ανεφοδιασμού και έλεγχου, και συνεπώς, σημαντικό αντίπαλο εμπόδιο. Μάλιστα, κάτι τέτοιο γίνεται αντιληπτό από την τελευταία πρόταση του γράμματος «*καὶ τὴν Αἰμιλίαν καταλήφονται αὐθις, οὐδενὸς ἔτι ἀντιστατούντος*», όπως και, ενδεχομένως, από το γεγονός ότι οι Ιωάννης και Ναρσής κατόρθωσαν να την καταβάλουν σχετικά γρήγορα και εύκολα. Ως εκ τούτου, η κατάληψη της δεν θα δημιουργούσε κάποιο σημαντικό όφελος στην επιχείρηση, ενώ δεν αποτελούσε ισχυρό Οστρογοθτικό εμπόδιο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.378,379, *History*, vol. IV σελ.22-27,34,35,44-51,64-69,78,79. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.124. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.358. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.198,199. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.230. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.346.

⁴¹² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.26,27

⁴¹³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.26,27

⁴¹⁴ Χαρακτηριστικά, ο Προκόπιος τερματίζει το επεισόδιο της διχογνωμίας και αμέσως μεταπηδά σε άλλο θέμα, και συγκεκριμένα σημειώνει την απόφαση του Βελισαρίου να προβεί στις πολιορκίες του Ουρβιβεντόν και του Ουρμπίνο, και ακολούθως την πορεία του στρατού για τις πολιορκίες. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.26-29

Συνεπώς παρατηρείται ότι η αντίδραση του Ναρσή είχε αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου προκύπτουν δυο ζητήματα. Το ότι αν ο Βελισάριος δρούσε κατά των συμφερόντων του κράτους και ποια ήταν αυτά σύμφωνα με τον Ναρσή, και γιατί ο πρώτος φαίνεται να μην αντιδρά στην απάντηση του τελευταίου. Η δήλωση του Ναρσή οφείλεται λογικά είτε στην θέληση του να καταλάβει την Αιμιλία, είτε στην απόφαση του Βελισαρίου να πολιορκήσει το Αύξιμο και να στείλει στρατό στα Μεδιόλανα. Ενδεχομένως, όλα αυτά μαζί να αποτελούν τον λόγο που ο Ναρσής θεώρησε πως αντιβαίνουν τα συμφέροντα του κράτους. Συγκεκριμένα, σχετικά με το ζήτημα της Αιμιλίας, η θέληση του Βελισαρίου να μην κινηθούν προς τα εκεί, παρεμπόδιζε την επιθυμία του Ναρσή και τα αποτελέσματα που θα έφερε η κατάκτηση της για αυτόν. Ο τελευταίος, παρατηρείται ότι θεωρούσε την Αιμιλία ως τον βασικό στόχο κατάληψης καθώς θα επέτρεπε στους Βυζαντινούς να κινηθούν απροβλημάτιστα και αποφασιστικά, είτε πολιορκώντας ελεύθερα το Αύξιμο, είτε σφίγγοντας περαιτέρω τον κλοιό στην Ραβέννα και στον Ουϊτιγγη, που ήταν και ο στόχος της εκστρατείας. Άρα, η απόφαση του Βελισαρίου να μην επιδιώξει να καταλάβουν την Αιμιλία, θα απέλυε τις ευκαιρίες που θα τους παρείχε μια τέτοια ενέργεια. Επακολούθως, η απόφαση να πολιορκήσουν το Αύξιμο, σύμφωνα με τον Ναρσή, εγκυμονούσε σημαντικούς κινδύνους και τυχόν αποτυχία θα καταρράκωνε σε σημαντικό βαθμό την Αυτοκρατορική προσπάθεια. Κατά τον ίδιο τρόπο, ενδεχομένως θεωρούνταν και το ζήτημα των Μεδιολάνων, τα οποία εκτός ότι βρίσκονταν σε απόσταση από τον κύριο στόχο και λοιπές Βυζαντινές κτήσεις, πολιορκούνταν από τους Φράγκους, τους οποίους η Αυτοκρατορική πολιτική είχε προσπαθήσει να τους κρατήσει, τουλάχιστον, αμέτοχους από τον πόλεμο⁴¹⁵. Επομένως, η θέσπιση των ως κύριος στόχος δεν θα είχε άμεσα αποτελέσματα στην εκστρατεία, ενώ πιθανότατα να έφερε νέα Φραγκική επίθεση⁴¹⁶. Συνεπώς δημιουργείται η άποψη πως η απόφαση του Βελισαρίου να στραφεί στις δυο συγκεκριμένες πόλεις και όχι στην Αιμιλία, σύμφωνα με τον Ναρσή, δεν είχε κάποιο όφελος για την εκστρατεία σχετικά με αυτά που θα παρείχε η Αιμιλία, και ως εκ τούτου να θεώρησε πως αντιβαίνουν των συμφερόντων του κράτους. Από την άλλη, ενδεχομένως, ο Ναρσής, όντας έμπειρος διπλωμάτης, να εξέφρασε αυτή την

⁴¹⁵ Ενδεχομένως, ο Ναρσής να είχε εκτός πλάνων τα Μεδιόλανα λόγω της θέλησης του να κρατήσει την σύγκρουση μακριά από τους Φράγκους, αν και αυτή η υπόθεση χωλαίνει από το γεγονός ότι αποφασίζει να συνδράμει τους πολιορκημένους από την Φραγκική επίθεση. Ο Τ. Λουγγής θεωρεί πως η επιθυμία του Βελισαρίου να σταλθεί βοήθεια στα Μεδιόλανα αποτελούσε τον λόγο που στρεφόταν κατά των συμφερόντων του κράτους, γιατί, ηθελημένα, είχε καταστρέψει την συμφωνία μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Θεοδίδεβρου για μια επιδαψίλευση των περά του Πάδου εδαφών στους τελευταίους, ήδη από τις απαρχές του πολέμου, και συνεπώς την αγαστή σχέση των δύο τελευταίων. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσει την εμφάνιση του Ναρσή στην Ιταλία, ότι αποστάλθηκε με σκοπό να ωθήσει τα πράγματα ώστε τα Μεδιόλανα να εγκαταλειφτούν από τον Βελισάριο. Τέλος σημειώνει πως η απόφαση του Ναρσή να συνδράμει, στην συνέχεια, στην απελευθέρωση των Μεδιολάνων από τους Φράγκους ήταν υποκριτική και ψευδής, και απλώς φαινομενικά δίνει την εντύπωση βοήθειας με σκοπό να μην αποκαλύψει την μυστική αποστολή του. Η σκέψη του Τ. Λουγγή είναι βασισμένη σε υπερβολικές υποθέσεις, πολλές φορές χωρίς ερείσματα, που με βάση τα στοιχεία και την λογική που ακολουθεί, παρουσιάζεται εξτρεμιστική σε σημείο υπερβολής. PROKOPIUS, *History of the Wars*, IV Volume σελ.46-51. Τ. Κ. ΛΟΥΓΓΗΣ, *Ιουστινιανός* σελ.205-223. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρώτος Αυτοκράτωρ” σελ.217-247. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.80-113

⁴¹⁶ Λαμβάνοντας υπόψη την μετέπειτα απόφαση του Ναρσή να συνδράμει τα πολιορκούμενα Μεδιόλανα, και την, μετά από μικρό χρονικό διάστημα, αποστολή εκστρατευτικής δύναμης εκεί από τον Βελισάριο, αλλά και την αντίσταση που προέβαλαν αυτά, δημιουργείται η εντύπωση πως ήταν ικανά να αντέξουν την πολιορκία. Ως εκ τούτου, η άποψη του Ναρσή, ότι δε θεωρούσε τα Μεδιόλανα σημαντικότερο στόχο, δεν θεωρείται λανθασμένη με την έννοια ότι η φροντίδα των δεν ήταν ζωτικής σημασίας και πως η αποστολή βοήθειας προς αυτά θα μπορούσε να περιμένει. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.44-57

άποψη με σκοπό να παγιδέψει τον Βελισάριο, ο οποίος, λογικά, υστερούσε έναντι του σε πειθώ και πολιτικό λόγο⁴¹⁷. Από τα παραπάνω, μπορεί να ειπωθεί πως ναι μεν η απόφαση του Βελισαρίου να κινηθεί προς τα Μεδιόλανα και το Αύξιμο στρεφόταν κατά των επιδιώξεων του Ναρσή, ωστόσο δεν αποτελούσαν, όντως, ενέργειες κατά των συμφερόντων του κράτους, και ο τελευταίος εκφράζει αυτή την άποψη προκειμένου να παγιδέψει τον Βελισάριο ώστε να τον πείσει, και να τον εξαναγκάσει, να εγκαταλείψει την προσπάθεια του. Αναφορικά με την μη αντίδραση του Βελισαρίου, αυτή πιθανόν να οφειλόταν, έκτων των άλλων, στο ότι δεν μπόρεσε να πείσει τον Ναρσή να υιοθετήσει το σχέδιο του, την στρατιωτική βοήθεια του οποίου χρειαζόταν, και συνεπώς να επιθυμούσε να διατηρήσει την όποια ενότητα μεταξύ του στρατεύματος και του Ναρσή, παρά αυτή να τεμαχιστεί εντελώς, παραλύοντας την επιχείρηση⁴¹⁸. Ως εκ τούτου, αποφάσισε να προβεί στις πολιορκίες του Ούρβιβεντόν και του Ουρμπίνο, όπου θα μπορούσε και να κάνει χρήση της πολεμικής δύναμης του Ναρσή. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι αν και ο Ναρσής κατηγορεί τον Βελισάριο ότι στρέφεται εναντίον των συμφερόντων του κράτους, ωστόσο το ότι δεν θέτει σε εφαρμογή το σχέδιο του, πιθανόν να αποτελεί στοιχείο που υποδεικνύει ότι ο Βελισάριος αρνήθηκε να πραγματοποιηθεί η επιδίωξη του Ναρσή, ότι η δήλωση του τελευταίου δεν είχε ειδικό περιεχόμενο, ενώ η απόφαση για την πολιορκία του Ουρμπίνο και του Ούρβιβεντόν ενδεχομένως αποτελούσε συμφωνία συγκατάβασης μεταξύ των. Τέλος, το γεγονός ότι ο Ναρσής, αποφασίζει να ακυρώσει, έμμεσα, το Αυτοκρατορικό έγγραφο, υποδεικνύει την κρισιμότητα της κατάστασης αναφορικά με τις διχογνωμίες, την πορεία της εκστρατείας και την δύσκολη θέση του Βελισαρίου. Πλέον, οι Ιουστινιάνειες διαταγές δεν καλύπτουν τον Βελισάριο. Έτσι ο στρατηγός θα πρέπει να καταφέρει να ανταπεξέλθει είτε μέσα του προσωπικού κύρους του, είτε από την υποστήριξη των αξιωματικών του. Πάντως, στην πρώτη σοβαρή διένεξη, ο στρατηγός, με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, θα καταφέρει να αντισταθμίσει τον Ναρσή, πιθανόν όχι με απόλυτη επιτυχία, αλλά τουλάχιστον θα προωθήσει ένα σχέδιο του οποίου ήταν εμπνευστής όπως θα σημειωθεί αμέσως παρακάτω, και να περιορίσει τους στόχους του τελευταίου.

Όπως ειπώθηκε, θα αποφασιστεί η πολιορκία του Ούρβιβεντόν και του Ουρμπίνο υπό τους Βελισάριο και Περάνιο, υπό την συνοδεία του Ναρσή και του ομίλου του, αντίστοιχα,

⁴¹⁷ Ο E. Chrysos αναφέρει ότι ο Βελισάριος δεν μπορούσε να κατανοήσει πολιτικές σκέψεις ή επίσημες διαπραγματεύσεις. Ως εκ τούτου, λογικά, δε θα ήταν δύσκολο να παγιδευτεί από ένα ικανότατο και έμπειρο σε αυτά άτομο, το οποίο μάλιστα κατείχε μια θέση που ήταν υπερβολικά πλησίον του Αυτοκράτορα, και όπου έμμεσα δημιουργείται η σκέψη πως ήταν ικανός πολιτικός και διπλωμάτης. Από τους ελάχιστους ερευνητές που ασχολούνται με το συγκεκριμένο ζήτημα, επιγραμματικά ο B. Rubin θεωρεί πως η επιθυμία και ο συνάμα ισχυρός χαρακτήρας του Ναρσή να τεθεί ως ανεξάρτητος επικεφαλής της εκστρατείας, ήταν ο λόγος που επιθυμούσε μια διαφορετική στρατηγική από αυτήν του Βελισαρίου και συνεπώς να προτείνει ένα σχέδιο αντίθετο του τελευταίου. Επιπροσθέτως τονίζει πως ο Ναρσής έτρεφε μια αντιζηλία προς το πρόσωπο του Βελισαρίου, και ως εκ τούτου, δεν θα δίσταζε να υποσκάψει, ή τουλάχιστον, να υποσκελίσει τον στρατηγό. Ο E. Stein σημειώνει πως ο Ναρσής, λόγω της προσωπικότητας του, δεν επιθυμούσε να υποταχθεί στον Βελισάριο, ενώ, τέλος, η M. Kouroumalι αναφέρει πως ο Ναρσής απλώς δεν ήθελε να υπακούσει στον Βελισάριο. Πάντως, όπως ειπώθηκε, ασχολούνται επιγραμματικά με το ζήτημα, χωρίς να αναλύουν τους λόγους του καθενός, τις απόψεις, τις δηλώσεις και την στάση του Ναρσή με την επιστολή. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.45. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 124-126. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.358. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.198,199. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ.912-914

⁴¹⁸ Στο χωρίο 6,18, 8-9 του *Υπέρ τῶν Πολέμων*, έμμεσα αναφέρεται ότι ο Βελισάριος δεν είχε μεγάλο στρατό, καθώς σημειώνεται πως είχε την ανάγκη της πολεμικής δύναμης του Ναρσή. Την ίδια άποψη εκφράζει έμμεσα και ο B. Rubin. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.20,21. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 124

οι οποίες θα εκκινήσουν τον Δεκέμβριο του 538 μ.Χ.⁴¹⁹. Η απόφαση να κινηθούν σε αυτές τις δυο πόλεις, πιθανόν να οφείλεται στο ότι αποτελούσαν φυσική επέκταση της Βυζαντινής επικυριαρχίας στην Ιταλία και μια ορθολογικού τύπου προώθηση⁴²⁰. Η φράση «αὐτὸς (ο Βελισάριος) δὲ ἐπὶ Οὐρβίνον τὸ στράτευμα ἐπῆγε, καὶ οἱ τῆς στρατιᾶς ἐξηγουμένῳ Ναρσῆς τε καὶ Ἰωάννης καὶ οἱ ἄλλοι ξύμπαντες εἶποντο»⁴²¹ όπως αναφέρεται από τον Προκόπιο, δημιουργεί την εντύπωση πως κύριος εμπνευστής και αρχηγός της επιχείρησης ήταν ο Βελισάριος. Αυτό ναί μεν ενδεχομένως μπορεί να αποτελεί λογοτεχνικό τέχνασμα του Προκοπίου ώστε να θέσει τον προϊστάμενο του στο κέντρο, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την μετέπειτα σημείωση ότι «Ναρσῆ δὲ ξυγγενόμενοι τῶν ἐπιτηδεῖων τινὲς...οὔτοι μὲν ἐς Ἀρίμινον κατὰ τάχος ξὺν τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἴκοντο»⁴²², φαίνεται ότι η απόφαση να εκστρατεύσουν σε εκείνα τα σημεία ήταν του Βελισαρίου, και συνεπώς ήταν αρχηγός της επιχείρησης, και ότι ο Ναρσής δέχθηκε να τον ακολουθήσει ως ενδεχόμενη συμφωνία συγκατάβασης μεταξύ των ή πιθανόν και να αναγκάστηκε. Αυτό γιατί δεν επιθυμεί, όπως και ο όμιλος του, να πολιορκήσει το Ουρμπίνο, αλλά αντιθέτως επιδιώκει να μεταβεί στην Αιμιλία, σχολιάζοντας παράλληλα τα εγχειρήματα του Βελισαρίου. Τέλος, τα παραπάνω, όχι μόνο υπογραμμίζουν, ξανά, τον διαχωρισμό που είχε συμβεί μεταξύ των αξιωματούχων, αλλά φανερώνουν την περαιτέρω ανεξαρτησία που είχε διαμορφωθεί, καθώς ο Ναρσής εγκαταλείπει την προσπάθεια και επιχειρεί να υλοποιήσει δικούς τους στόχους παρά την συμφωνία και τις προσπάθειες του Βελισαρίου να τον πείσει για το αντίθετο. Επιπροσθέτως, μέσω των παραπάνω, όχι μόνο φαίνεται η τάση ανεξαρτητοποίησης και επιθυμίας του Ναρσή, και ακολούθως του ομίλου του, να μην υποταχθεί στον Βελισάριο, αλλά επιπλέον, ενδεχομένως, υποδεικνύεται πως η κατηγορία του προς τον τελευταίο, ότι στρεφόταν κατά του κράτους, δεν είχε κάποιον ειδικό λόγο και αιτία γιατί ο Ναρσής αδυνατεί, στα πλαίσια της συζήτησης, να προωθήσει το σχέδιο του, αναγκάζεται να ακολουθήσει τον στρατηγό, και αποχωρεί χωρίς να τον προσηλακίσει για τις ενέργειες του⁴²³.

Ο Ναρσής και οι αξιωματούχοι του θα εγκαταλείψουν τον Βελισάριο σχετικά με την προσπάθεια πολιορκίας του Ουρμπίνο, με τον πρώτο να διαχειμάζει στο Αρίμινο και να διατάσσει τον Ιωάννη να μεταβεί στην Αιμιλία, την οποία και θα καταλάβει έκτος της

⁴¹⁹ Σχετικά με την χρονολογία, ο Προκόπιος σημειώνει πως ο Βελισάριος κατέλαβε το Ουρμπίνο κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο, άρα στα τέλη Δεκέμβρη το αργότερο. Επίσης, η πολιορκία του, με βάση την περιγραφή και τα σχόλια του πρώτου, ήταν σύντομη, υποδεικνύοντας πως δεν διήρκεσε πάνω από έναν μήνα. Επομένως, αφού ολοκληρώθηκε στα τέλη Δεκέμβρη, με βάση τα παραπάνω στοιχεία, είναι δυνατό να θεωρηθεί πως εκκίνησε τον Δεκέμβριο. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.26-35

⁴²⁰ Το Ουρμπίνο ευρίσκεται στο Πικηνόν, ανάμεσα στα Βυζαντινά εδάφη, και κυρίως μεταξύ Αρίμινου και Ανκόνας. Επομένως πριν την οποιαδήποτε λήψη πορείας προς Βορρά, έπρεπε να καταλειφθεί, γιατί θα παρεμπόδιζε Αυτοκρατορικές πορείες, από τις εκεί κατευθύνσεις, όντας αντίπαλη εστία. Το Ουρβιβεντόν από την άλλη, βρισκόταν στην κεντρική Ιταλία, βόρεια της Ρώμης, άρα η κατάληψη του θα ωθούσε περαιτέρω την Βυζαντινή άμυνα και επέκταση με ορθολογικό τρόπο, μέσω της απόκτησης οχυρωμένων βάσεων προώθησης, κάτι που αποτελούσε και το σχέδιο στρατηγικής του Βελισαρίου στην Ιταλία. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.372,373,378,379, *History*, vol. IV σελ.24-29

⁴²¹PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.28,29

⁴²² «Ναρσῆ δὲ ξυγγενόμενοι τῶν ἐπιτηδεῖων τινὲς, ἀπέραντὰ τε ποιεῖν Βελισάριον καὶ τὰ ἀμήχανα ἐπινοεῖν ἔφασκον. ἤδη γὰρ Ἰωάννην τοῦ χωρίου ἀποπειρασάμενον, καὶ ταῦτα ὀλίγων τινῶν τηρικαῦτα φρουρὰν ἔχοντος, ἀνάλωτον αὐτὸ ἡσθῆσθαι παντάπασις εἶναι (καὶ ἦν δὲ οὕτως), ἀλλ' αὐτὸν χρῆναι βασιλεῖ ἀνασώσασθαι τὰ ἐπὶ Αἰμιλίας χωρία. ταύτη ὁ Ναρσῆς τῇ ὑποθήκῃ ἀναπεισθεὶς νύκτωρ τὴν προσεδριαν διέλυσε, καίπερ Βελισαρίου πολλὰ λιπαροῦντος μένειν τε αὐτοῦ καὶ Οὐρβίνον πόλιν σφίσι ξυνελεῖν. οὔτοι μὲν ἐς Ἀρίμινον κατὰ τάχος ξὺν τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἴκοντο». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.30,31

⁴²³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.26-31

Τσεζένας. Από την πλευρά του ο Βελισάριος, θα κυριεύσει το Ουρμπίνο κατά τα τέλη Δεκέμβρη του 538 μ.Χ., προκαλώντας την κατήφεια του Ναρσή⁴²⁴. Εν συνέχεια, έπειτα από προτροπή του Περανού, θα κινηθεί να πολιορκήσει το Ούρβιβεντόν, και όχι το Αύξιμο λόγω των δυσκολιών που έφερε η προσπάθεια, το οποίο και θα καταλάβει. Μετέπειτα, θα διατάξει τον Αράτιο να μεταβεί στο Φέρμο ώστε να ελέγχει από εκεί τους αντιπάλους, αποτρέποντας τους να διεξάγουν επιδρομές στην ευρύτερη εκεί περιοχή, ενώ ο ίδιος θα διαχειριμάσει στην Ρώμη⁴²⁵.

Παράλληλα, ο Βελισάριος είχε ήδη στείλει βοήθεια στα πολιορκούμενα Μεδιόλανα υπό τους Μαρτίνο και Ουλίαρι, άτομα που άνηκαν στον κύκλο του⁴²⁶. Ωστόσο, θα χρονοτριβήσουν σημαντικά μόλις φτάσουν στον Πάδο, ο οποίος «ὄς Μεδιολάνου ἀπέχει ἡμέρας ὄδον»⁴²⁷, αναλωμένοι σε συζητήσεις για τον τρόπο που θα τον διασχίσουν και πιθανά ζητήματα στρατηγικής που θα ακολουθήσουν, παρά, και, το γεγονός ότι κατέφθασε σε αυτούς απεσταλμένος από την πόλη, παρακαλώντας τους να εφορμήσουν τάχιστα, έχοντας την θερμή υποστήριξη των πολιορκημένων⁴²⁸. Εντέλει ο Μαρτίνος,

⁴²⁴ Σχετικά με την κατάληψη του Ουρμπίνο, αυτή προκλήθηκε επειδή στέρεψε το πηγάδι. Αν και ο Προκόπιος αναφέρει ότι αποτέλεσε «εὐτύχημα», ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ήταν μια αποκλεισμένη, λόγω πολιορκίας, πόλη με μόνο ένα πηγάδι, και πολύ πληθυσμό, δημιουργείται η άποψη ότι η στέρεψη του δεν ήταν τυχαία, αλλά μια λογική κατάληξη με βάση τα παραπάνω δεδομένα. Ο λόγος που ο Προκόπιος σημειώνει «καὶ οἱ ταῦτα βουλευομένων εὐτύχημα γενέσθαι ξυνηνέχθη θαυμάσιον οἶον», ενδεχομένως να οφείλεται στο να υπογραμμίσει ότι ο Βελισάριος ευνοήθηκε από την τύχη, και επακολούθως, η ενέργεια του να πολιορκήσει το Ουρμπίνο ήταν σωστή, παρά τις κατηγορίες των αντίπαλων αξιωματούχων. Ως εκ τούτου, αποδεικνύεται πως το σχέδιο και η απόφαση του Βελισαρίου ήταν ορθά και αυτή των αξιωματούχων και του Ναρσή λάθος. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος φαίνεται ότι ευνοείται από την τύχη, υποδεικνύεται από την αντίδραση του Ναρσή «δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐν θαύματι τε καὶ ξυμφορᾷ τὸ πρᾶγμα ἐποιεῖτο», καθώς, παρά την αποχώρηση του και την άποψη του ότι ο Βελισάριος δεν θα καταφέρει να το καταλάβει, ο τελευταίος σημειώνει επιτυχία, η οποία έγινε μετά την αποχώρηση του, και παρά τις ελάχιστες πιθανότητες που είχε. Ως εκ τούτου η *εὐβουλία* και η *γνώμη* του στρατηγού, οδηγούν στο αποτέλεσμα. Από τακτικής άποψης, παρατηρείται η στρατηγική σκέψη του Βελισαρίου, μέσω του τεχνάσματος που αποφάσισε να θέσει με σκοπό την κατάληψη της πόλεως. Περί της σχετικά γρήγορης και εύκολης κατάληψης της Αιμιλίας από τους Ιωάννη και Ναρσή, πιθανότατα θα οφειλόταν στο γεγονός ότι αυτή δεν είχε κάποιο φρούριο, και εκτενεστέρα δεν υπήρχε ισχυρή Οστρογοθτική στρατιωτική παρουσία, και συνεπώς δεν αποτελούσε σημαντικό αντίπαλο εμπόδιο. Κάτι τέτοιο υποδεικνύεται και από την επιστολή του Βελισαρίου στον Ναρσή στα πλαίσια του επεισοδίου αναφορικά με την προσπάθεια υποστήριξης των Μεδιολάνων, καθώς ο πρώτος σημειώνει πως «οὐκοῦν Αἰμιλίαν μὲν ἔα, οὔτε τι δούρωμα ἔχουσιν οὔτε τινὰ Ῥωμαίους ἐν γε τῷ παρόντι καιρῷ ῥοπήν φέρουσιν» και «καὶ τὴν Αἰμιλίαν καταλήψονται αὐθις, οὐδενὸς ἔτι ἀντιστατούντος». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.22-35,44-51. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48

⁴²⁵ Σύμφωνα με το *Χρονικό του Μαρκελλίνου*, ο Βελισάριος θα καταλάβει και το νησί της λίμνης Μπολσένα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.34-39. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48

⁴²⁶ Ο Μεν Μαρτίνος ήταν Θρακικής καταγωγής και είχε συνεργαστεί με τον Βελισάριο ήδη από τον Βανδαλικό πόλεμο, ενώ ο δε Ουλίαρις ήταν δορυφόρος του στρατηγού ήδη από την Βανδαλική εκστρατεία. Αν και ο Μαρτίνος αναφέρεται, ονομαστικά, μόνο μια φορά στην διάρκεια της Βανδαλικής επιχείρησης, αυτό δε σημαίνει ότι δεν είχε λάβει μέρος ή δεν ήταν παρών κατ' όλη την διάρκεια της εκστρατείας. PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.102-105,166,167, *History*, vol. IV σελ.44,45. *Zachariah of Mitylene* σελ.262,263. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.110,112,113. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.121-123. J.R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.839-842,1388

⁴²⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.44,45

⁴²⁸ Χαρακτηριστική είναι η δομότητα με την οποία ο Παύλος, απεσταλμένος των Μεδιολάνων, μέμφεται την αδρανή στάση και την δειλία των Μαρτίνο και Ουλίαρι. Ενδεχομένως, αυτή να αποτελεί και την προσωπική άποψη του Προκοπίου, ο οποίος, ήδη από την αρχή του επεισοδίου, σκιαγραφεί την επερχόμενη πτώση της πόλεως και την καταστροφή που θα ακολουθήσει, παρουσιάζοντας ως υπαίτιους τους Μαρτίνο και Ουλίαρι. Η φράση του Προκοπίου «καὶ Ῥωμαίους ἅπαντας ἐλπῖσιν ἐπάρας ἔτι μᾶλλον ἐς τὴν βασιλέως πίστιν ἐπέρρωσεν» σχετικά με τους κατοίκους των Μεδιολάνων, που υποδεικνύει την αφοσίωση των προς τον

«ἀπολύεσθαι τὴν αἰτίαν ἐθέλων»⁴²⁹, θα αποστείλει γράμμα στον Βελισάριο, ζητώντας του να μεταβούν στο πλευρό του οι Ιωάννης και Ιουστίνος ως ενισχύσεις, ώστε να αντιμετωπίσουν τον υπέρτερο εχθρό⁴³⁰. Από την πλευρά του ο Βελισάριος θα διατάξει τους Ιωάννη και Ιουστίνο να μεταβούν στο πλευρό του Μαρτίνου, ωστόσο οι τελευταίοι θα αρνηθούν να υπακούσουν την διαταγή του Βελισαρίου, και συνεπώς η διαμάχη που υπήρχε μεταξύ των, και ακολούθως ο διαχωρισμός που είχε επέλθει στο Βυζαντινό στράτευμα, θα κάνουν πάλι την εμφάνιση τους⁴³¹. Ο Βελισάριος τότε, θα γράψει στον Ναρσή, ζητώντας του να αποστείλει τους Ιωάννη και Ιουστίνο στον Μαρτίνο με σκοπό την λύση της πολιορκίας των Μεδιολάνων, με τον Ναρσή να αποδέχεται το αίτημα του. Αναφορικά με το περιεχόμενο της επιστολής του Βελισαρίου στον Ναρσή, παρατηρείται πως ο πρώτος τονίζει τα στρατηγικά οφέλη της ενέργειας που θα επιφέρει η αποστολή των εκεί, ιδίως σε σχέση με την Αιμιλία, και υποστηρίζει πως ο ίδιος δεν μπορούσε να βοηθήσει τον Μαρτίνο λόγω απόστασης, εν αντιθέσει με τους Ιωάννη και Ιουστίνο που ευρίσκοντο σιμά στα Μεδιόλανα, στηρίζοντας τα επιχειρήματα του, πάλι, σε στρατηγική βάση. Το συγκεκριμένο συμβάν, και τα επιχειρήματα που θέτονται, θυμίζουν εκείνα του αποκλεισμού του Ιωάννη στο Αρίμινο, προς τον οποίο είχε σταλθεί σωστική αποστολή χάριν της προσπάθειας του Ναρσή, όπου είχε τονίσει τα στρατηγικά οφέλη που θα

Αυτοκρατορικό σκοπό και τον τρόπο που οδηγήθηκαν αυτά σε παράδοση, ενδεχομένως να λειτουργεί τόσο ως θέση για επιχείρημα της ευθύνης στους Μαρτίνο και Ουλίαρι, όσο και το ότι η απόφαση του Βελισαρίου να τα θέσει υπό Βυζαντινής σκέψης θα οφειλόταν στην επιθυμία των κατοίκων τους να ταχθούν υπέρ του Αυτοκρατορικού σκοπού, αποκτώντας, έτσι, μια σημαντική, ισχυρή, και αφοσιωμένη προς το Βυζάντιο, βάση. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.356-359, *History*, vol. IV σελ.σελ.44-49. Βλέπε και υποσημείωση στο θέμα των Μεδιολάνων παραπάνω (σελ.169,υποσημ.372) και υποσημείωση για Αιμιλία και σύγκριση με Μεδιόλανα (σελ.182,υποσημ.411).

⁴²⁹ Ο Προκόπιος παρουσιάζει τον Μαρτίνο σαν να γνωρίζει ότι είχε καθυστερήσει σημαντικά και επομένως ζημιώσει την εκστρατεία, προσπαθώντας να αποποιηθεί της ευθύνης. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.46,47

⁴³⁰ Αναφορικά με το περιεχόμενο της επιστολής, παρατηρείται ότι ο λόγος της καθυστέρησης τους ήταν το ποια στρατηγική οφείλαν να ακολουθήσουν αφού διέσχιζαν τον ποταμό, και κυρίως ο φόβος που ένιωθαν εμπρός του πολυάριθμου αντίπαλου. Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτή η αδυναμία των να σκεφτούν ένα ορθό πλάνο, να πατάξουν τον φόβο τους και να αξιοποιήσουν σωστά τον χρόνο. Μάλιστα η υπόθεση πως εντοπίζεται στρατηγική αδυναμία και φόβος του Μαρτίνου σχετικά με πιθανή σύγκρουση με τους αντίπαλους, οφείλεται στο ότι ο Προκόπιος αναφέρει πως ο Βελισάριος «*Μαρτίνόν τε καὶ Οὐλίαριν ξὺν πολλῶ στρατῶ ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν*», κάτι που, λογικά, σημαίνει ότι δεν είχαν ισχνές δυνάμεις στην διάθεση τους, και, επομένως, θα ήταν σε θέση να τους αντιμετωπίσουν χωρίς βοήθεια. Το γεγονός ότι ο Μαρτίνος ζητά να πάνε προς αυτόν ως ενισχύσεις οι αξιωματικοί του Ναρσή, ενδεχομένως να υποδεικνύεται ότι ο Βελισάριος δεν είχε αρκετό στρατό ή σημαίνοντες αξιωματικούς στην κατοχή του, τους οποίους θα μπορούσε να στείλει. Αυτή η σκέψη δεν είναι απίθανη, καθώς έχει ήδη αναφερθεί η άποψη περί μικρού στρατού που είχε στη διάθεση του ο Βελισάριος σε σχέση με αυτόν του Ναρσή, όπως φαίνεται στο χωριό 6,18 στο *Υπὲρ τῶν Πολέμων*, αλλά και από την προσωπική αναφορά του στρατηγού στο γράμμα του προς τον τελευταίο στα πλαίσια του επεισοδίου της υπεράσπισης των Μεδιολάνων. Πάντως, σχετικά με την αργοπορία των Μαρτίνο και Ουλίαρι, πιθανότατα θα οφειλόταν στον φόβο τους να έρθουν αντιμέτωποι με τις πολυάριθμες συνασπισμένες δυνάμεις των Οστρογότθων και Βουργούνδιων που πολιορκούσαν τα Μεδιόλανα, μιας και η σύγκρουση θα γινόταν, λογικά, σε ανοιχτό πεδίο. Ως εκ τούτου, το επιχείρημα σχετικά με την διάσχιση του Πάδου λειτουργεί ως πρόφαση. Τέλος, θεωρώντας πως η αποστολή των Μαρτίνο και Ουλίαρι πραγματοποιήθηκε τουλάχιστον στις αρχές Δεκέμβρη, το γεγονός ότι ζητάνε την βοήθεια των Ιουστίνο και Ιωάννη που είχαν καταλάβει την Αιμιλία τουλάχιστον στα τέλη Δεκέμβρη και που λογικά εκείνη την περίοδο δεν ήταν επιφορτισμένοι με κάποια επιχείρηση, και με βάση την επιστολή του Βελισαρίου προς τον Ναρσή όπου ο στρατηγός σημειώνει ότι οι Ιωάννης και Ιουστίνος θα μπορούσαν εύκολα να ανακαταλάβουν την Αιμιλία, συνεπάγεται πως οι Μαρτίνος και Ουλίαρι κωλυσιέργησαν τουλάχιστον ένα μήνα εμπρός του Πάδου, ήτοι σημαντικότερο και μεγάλο χρονικό διάστημα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.20,21,46-51

⁴³¹ Σύμφωνα με τον Προκόπιο, θα δηλώσουν στον Βελισάριο «*πράξειν οὐδὲν ἔφασκον, ὃ τι μὴ Ναρσῆς ἐπιστέλλοι σφίσι*». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.48,49

έφερε μια τέτοια ενέργεια. Ως εκ τούτου, σε σχέση με το παρόν ζήτημα, παρατηρείται τόσο μια παρόμοια κατάσταση αποκλεισμού, με τον αποστολέα να υπερασπίζεται και να επιθυμεί την υλοποίηση του στόχου του, όσο και ότι διατυπώνονται παρόμοια στρατηγικά οφέλη που θα έφερε η αποστολή βοήθειας, τα οποία πείθουν, και στις δυο περιπτώσεις, τον εκάστοτε παραλήπτη⁴³². Ο Ναρσής, αφού πειστεί και αποδεχθεί το αίτημα του Βελισαρίου⁴³³, θα προστάξει τους Ιωάννη και Ιουστίνo να βαδίσουν γοργά προς τα Μεδιόλανα, ωστόσο ο Ιωάννης θα ασθενήσει, αναβάλλοντας την επιχείρηση.

Η τραγική και χρονοβόρα καθυστέρηση των Μαρτίνου και Ουλίαρι, σε συνδυασμό με το χρονικό διάστημα της λήψης και ορθής συνεργασίας μεταξύ Βελισαρίου, Ναρσή και

⁴³² Συνεπώς, ο Ναρσής, πιθανότατα, πείστηκε από τα στρατηγικά επιχειρήματα του Βελισαρίου, καθώς είναι παρόμοια με εκείνα που είχε αναφέρει στην περίπτωση του Ιωάννη στο Αρίμινο, και της ομοιότητας της κατάστασης. Επιπροσθέτως, ο Βελισάριος παρουσιάζει τον στρατό ως ένα ανθρώπινο σώμα. Μέσω αυτού τονίζει την αξία της συντονισμένης ενέργειας, της αλληλοβοήθειας και της κοινής δράσης που οφείλουν να πράττουν τα ξεχωριστά μέρη για την υλοποίηση του γενικού σκοπού. Συνεπώς, η κοινή πλευση είναι αυτή που φέρνει τα αποτελέσματα, ασκώντας έμμεσα κριτική στις αυτόβουλες αποφάσεις του Ναρσή και του κύκλου του. Αξιοσημείωτο είναι ότι η διατύπωση της επιστολής που έγραψε ο Βελισάριος στον Ναρσή υποδεικνύει μια έλλειψη ελέγχου του στρατηγού πάνω στον τελευταίο. Ιδιαίτερα, αντί να τον διατάξει, περιορίστηκε στην υπεράσπιση της υπόθεσης του, προσπαθώντας να πείσει τον Ναρσή επί ίσοις όροις, δεδομένου ότι ο Ναρσής ήταν θεωρητικά κατώτερος του στην εκστρατεία. Κατά τον ίδιο τρόπο, στην άρνηση των Ιωάννη και Ιουστίνo αναφορικά με τη προσταγή του Βελισαρίου να μεταβούν στο πλευρό των Μαρτίνο και Ουλίαρι, παρά το ότι ο Βελισάριος ήταν ανώτερος τους, δεν προβαίνει σε άμεση διαταγή εξουσίας και κυρώσεως να μεταβούν πάραυτα στους τελευταίους. Αντιθέτως, υποχωρεί και αναγκάζεται να ζητήσει βοήθεια από τον Ναρσή, την οποία πάλι εκφράζει χωρίς διαταγή. Αν και πιθανόν η στάση του Βελισαρίου προς Ναρσή, Ιωάννη και Ιουστίνo να είναι λογοτεχνικό τέχνασμα του Προκοπίου με σκοπό να παρουσιάσει τον Βελισάριο ως προσιτό και συνεργάσιμο, δεν παύει η σκέψη, έχοντας υπόψη την διένεξη που είχε δημιουργηθεί μεταξύ των, ότι ο συγγραφέας προβαίνει σε αυτή την λογοτεχνική ενέργεια εξ αιτίας του ρήγματος που είχε αναδυθεί και των εσωτερικών, διοικητικών, προβλημάτων που καταρράκωναν τον Αυτοκρατορικό σκοπό. Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονηθούν περιπτώσεις ανυποταξίας προς τον Βελισάριο και παράλληλη υποχώρηση του κατά το παρελθόν. Επομένως, το ενδεχόμενο που προκύπτει είναι ότι Προκόπιος, πιθανόν, παρουσιάζει κατά αυτόν τον τρόπο τον Βελισάριο για να υποδείξει πως η πτώση των Μεδιολάνων οφειλόταν στον Ιωάννη και στον Ιουστίνo, και κυρίως ότι ο στρατηγός πρέπει να αποποιηθεί της ευθύνης. Παρά ταύτα, κάτι τέτοιο δεν αποτελεί ισχυρή δικαιολογία, γιατί στην προκείμενη περίπτωση, εμφανίζεται αδυναμία του στρατηγού να διατάξει και να επιβληθεί παρόλο που ήταν ανώτερος. Συνεπώς, αυτό που εξάγεται, είναι ότι αποτελεί μια προσπάθεια του συγγραφέα να υποδείξει τα εσωτερικά προβλήματα που είχαν αναδυθεί και καταρράκωναν τον Αυτοκρατορικό σκοπό, την αδυναμία του Βελισαρίου να ηγηθεί των αξιωματικών του και να χαλιναγωγήσει με πυγμή την κατάσταση, όπως και την σταση των Ιωάννη και Ιουστίνo που πυρπολούν την προσπάθεια. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.164-167, *History*, vol. III σελ.260-263, *History*, vol. IV σελ.22-27,34,35,48-51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.387,388. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.110,111. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.121,122. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.359

⁴³³Ο Β. Rubin σημειώνει πως ο Ναρσής αποδέχθηκε το αίτημα του Βελισαρίου με υπολογισμένη καθυστέρηση. Αν και δεν εξηγεί ξεκάθαρα το κίνητρο της ενέργειας του Ναρσή, έμμεσα θεωρεί πως ο πρώτος προέβη σε αυτήν την ενέργεια με σκοπό υποσκάψει τον Βελισάριο για να χρεωθεί την αποτυχία των Μεδιολάνων, λόγω της αντιζηλίας που έτρεφε προς το πρόσωπο του. Ο Τ. Λουγγής, που και αυτός θεωρεί ότι ο Ναρσής κωλυσιέργησε επίτηδες στο αίτημα του Βελισαρίου, σημειώνει πως οφειλόταν στο ότι ο Ναρσής επιθυμούσε την απώλεια των Μεδιολάνων από τους Βυζαντινούς, καθώς, με αυτόν τον τρόπο, θα διόρθωνε την σφετεριστική απόφαση του Βελισαρίου να τα καταλάβει, γιατί ο Αυτοκράτορας είχε συμφωνήσει τα πέρα του Πάδου εδάφη να δοθούν στους Φράγκους που ήταν στενοί του σύμμαχοι, ήδη από τις απαρχές του πολέμου. Ως εκ τούτου, με την απώλεια των και θα διορθωνόταν το λάθος και ο φιλόδοξος, σφετεριστής, Βελισάριος θα αποτύγχανε να γίνει κύριος της Ιταλίας. Η σκέψη του Τ. Λουγγή, που αναφέρεται και σε παραπάνω υποσημειώσεις, παρατηρείται ότι είναι υπερβολική και ακραία. Β. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.126. Τ. Κ. ΛΟΥΓΓΗΣ, *Ιουστινιανός* σελ.205-223. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρώτος Αυτοκράτωρ" σελ.217-247. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.80-113

Ιωάννη, την αναβολή της επιχείρησης λόγω ασθένειας του τελευταίου και τον λοιμό που ξέσπασε στα πολιορκούμενα Μεδιόλανα, θα παράξουν στους, ανέπαφους, Οστρογότθους την ευκαιρία να προτείνουν στον Μουνδίλα την παράδοση της πόλεως, υποσχόμενοι την ακεραιότητα των Αυτοκρατορικών στρατιωτών. Έτσι, την Άνοιξη του 539 μ.Χ., η Βυζαντινή φρουρά θα αποδεχθεί το αίτημα των, παρά την προσπάθεια του Μουνδίλα να τους πείσει να επιτεθούν εναντίον τους, με τον τοπικό πληθυσμό να σφαγιάζεται, την πόλη να παραδίδεται σε κάθε είδους θηριωδία και την Λιγουρία να κατακτάται ολοκληρωτικά από τους Οστρογότθους. Μάλιστα, σύμφωνα με το *Χρονικό του Μαρκελλίνου*, οι Μουνδίλας και Παύλος θα οδηγηθούν ως αιχμάλωτοι στην Ραβέννα⁴³⁴.

Ο Βελισάριος, κατά την μετάβαση του στο Πικηνόν, θα μάθει την καταστροφή των Μεδιολάνων. Θλιμμένος από την είδηση και οργισμένος από την αδράνεια των στρατιωτών του, θα τιμωρήσει τον Ουλίαρι «μέν ἐς ὄψιν οἱ ἐλθεῖν οὐκέτι τὸ λοιπὸν εἶασεν»⁴³⁵ και θα στείλει γράμμα στον Αυτοκράτορα, περιγράφοντας του την κατάσταση

⁴³⁴ Ο Προκόπιος σκιαγραφεί με δραματικό τρόπο τόσο την απελπιστική κατάσταση των πολιορκημένων, όσο και των κτηνωδιών που ακολούθησαν μετά την παράδοση της πόλεως. Η άρνηση του Μουνδίλα να παραδοθούν, η πρόταση του να επιτεθούν άξαφνα στους πολιορκούντες, «ὡς δὲ οἱ πολέμιοι Μουνδίλα τε καὶ τοῖς στρατιώταις τὰ πιστὰ ἔδοσαν, θυμῷ τε πολλῷ ἐς Λιγούρους ἐχόμενοι ἅπαντας ἀπολοῦντες ἐνδηλοὶ ἦσαν», και γενικώς η ηρωική στάση που παρουσιάζει, αντηχεί των διδαγμάτων του Βελισαρίου, κάτι που έμμεσα λειτουργεί και ως έπαινος για τον στρατηγό. Ο Β. Rubin θεωρεί πως η επιδίωξη του Μουνδίλα να πολεμήσουν παρά να παραδοθούν, ενδεχομένως θα οφειλόταν στο ότι δεν επιθυμούσε την απώλεια των Μεδιολάνων καθώς, εκτός των άλλων, θα ζημιωνόταν το κύρος του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.50-57,64,65. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. MARIUS EPISCOPUS, “Chronica” σελ.235. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.126

⁴³⁵ Λογικά, δεν τιμωρησε τον Μαρτίνο, επειδή τον είχε ενημερώσει για την κατάσταση που υπήρχε, μέσω του γραμματος που απέστειλε, όπως και ότι ο Μαρτίνος δεν αποτελούσε *σωματοφύλακα* του Βελισαρίου, αλλά ήταν αξιωματικός, και συνεπώς υπάγονταν στον Αυτοκράτορα. Ενδεχομένως, το γεγονός ότι ο Βελισάριος είχε διατάξει τον θάνατο του Κωνσταντίνου, όπου σύμφωνα με τα *Ανέκδοτα* αυτή η πράξη του έγειρε το «έχθος» του Αυτοκράτορα, πιθανόν να οδήγησε τον στρατηγό στην σκέψη πως σε περίπτωση που επέβαλλε κάποια τιμωρία στον αξιωματικό Μαρτίνο, που υπάγονταν στον Ιουστινιανό Α', να οδηγούσε σε Αυτοκρατορικές συνέπειες προς το πρόσωπο του. Επιπροσθέτως, ο Μαρτίνος ήταν αξιωματικός που είχε μια στενή, κατά βάση, σύνδεση με τον Βελισάριο, όπως φάνηκε τόσο στην Βανδαλική εκστρατεία που αποτελούσε μέρος της δύναμης του, όσο, κυρίως, στον πρώτο Οστρογοτθικό πόλεμο καθώς του ανατεθήκαν σημαντικές και κρίσιμες αποστολές. Ως εκ τούτου ανήκε στον κύκλο του Βελισαρίου. Ακολουθως, ο κύκλος του Βελισαρίου ήταν, όπως αποδείχθηκε, σημαντικός για τον στρατηγό, καθώς, μέσω αυτού, καταφέρνει να υλοποιήσει τους στόχους του και να προβάλλει μια γραμμή άμυνας εναντίον του κύκλου του Ναρσή, αντισταθμίζοντας τον. Μάλιστα, ο κύκλος ενός στρατηγού ήταν σημαντικός για την σταδιοδρομία του, ήτοι τα άτομα με τα οποία συνεργαζόταν και είχε καλή σχέση, όπως έχει φάνει και θα φάνει παρακάτω, καθώς, κατ αυτό τον τρόπο, ασφαλίζει την θέση του και αντιπαρέρχεται κινδύνους δολιοφθοράς και υπονόμευσης. Άρα ο Μαρτίνος αποτελούσε σημαντικό αξιωματικό του, τον οποίο, σε περίπτωση που τιμωρούσε, θα οδηγούσε είτε στην απώλεια του είτε στην δημιουργία ενός αντιπάλου. Τέλος, ενδεχομένως ο Ουλίαρις να τιμωρείται με τέτοιο τρόπο γιατί αποτελούσε *δορυφόρο* του Βελισαρίου και ο τελευταίος δεν θα περιμένε τέτοια αδράνεια και αδυναμία από ένα μέλος του Οίκου του, κάτι που οδήγησε στην κατάρρευση των σχεδίων για κατοχή της Λιγουρίας και των Μεδιολάνων. Ιδίως αν υπολογιστεί πως η αποστολή τους για την σωτηρία των Μεδιολάνων αποτελούσε για τον Βελισάριο μέγιστη προτεραιότητα, κάτι που παρατηρείται από το γεγονός ότι έθεσε ως επικεφαλής άτομα του κύκλου του, και με τον Ουλίαρι όχι μόνο να μην καταφέρνει να υλοποιήσει το σχέδιο του στρατηγού του, αλλά να αδιαφορεί να τον ειδοποιήσει για τα κωλύματα που εμφανίστηκαν. Τέλος, ενδιαφέρον είναι ότι ο Ουλίαρις είχε και στο παρελθόν επιδείξει ανάρμοστη συμπεριφορά, όταν, κατά την διάρκεια της Βανδαλικής εκστρατείας, μεθυσμένος, είχε σκοτώσει κατά λάθος τον Ιωάννη τον Αρμένιο, με τον Βελισάριο να μην προβαίνει σε τιμωρία του λόγω της επιθανάτιας αίτησης του τελευταίου. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.384,385, *History*, vol. II σελ.103,104,238-241, *History*, vol. III

και εξηγώντας του την πορεία των γεγονότων. Η έντονη αντίδραση του Βελισαρίου δικαιολογείται αν ληφθεί υπόψη η φυλάκιση του δορυφόρου του, και συνεπώς άτομο εμπιστοσύνης του, Μουνδία, τα πλεονεκτήματα και η σημαντικότητα που έφεραν τα Μεδιόλανα, την κατοχή των οποίων θεωρούσε βαρύνουσας σημασίας, και τα οποία πλέον είχαν διαγραφεί οριστικά από το πεδίο. Άλλωστε αποτέλεσε την πρώτη αποτυχία του Βελισαρίου μετά από αυτή στην Καλλίνικο το 531 μ.Χ.

Λαμβάνοντας υπόψη έναν από τους λόγους απώλειας των Μεδιολάνων, ήτοι η απόσταση μεταξύ των από τον Βελισάριο και τις λοιπές Βυζαντινές κτήσεις, όπως και ότι αυτά ήταν περικυκλωμένα από Φράγκικες και Οστρογοθτικές θέσεις, παρατηρείται για μια ακόμη φορά ότι η κατάληψη των αποτελούσε, σε κάποιο βαθμό, υπερβατή επιδίωξη και στρατηγικό λάθος, καθώς αυτά ήταν δύσκολο τόσο να προστατευθούν ικανοποιητικά από Φράγκικες και Οστρογοθτικές επιθέσεις, όσο και να σταλθεί προς τα εκεί τάχιστα, και ανεμπόδιστα, βοήθεια και τροφοδότηση. Βέβαια, πιθανόν, και με βάση την συμφωνία περί ουδετερότητας ή ακόμα και συμμαχίας μεταξύ Φράγκων και Ιουστινιανού Α' στις απαρχές του πολέμου, ο Βελισάριος δεν θα περίμενε ότι η ενέργεια του αυτή θα κινητοποιούσε τους πρώτους. Αντιθέτως να θεώρησε πως η συμφωνία που είχε επιτευχθεί μαζί τους, να ασφάλιζε τα την Βόρεια Ιταλία από πιθανή επίθεση των, ή ακόμα και να ευελπιστούσε σε βοήθεια τους, ή τουλάχιστον ότι η κατοχή των δεν θα προκαλούσε εξωτερικής φύσεως επιπλοκές. Από την άλλη, δεν πρέπει να λησμονηθούν τα λάθη και οι τάσεις ανυπακοής του Ιωάννη Βιταλιανού, καθώς η αυτόβουλη ενέργεια του να μην καταλάβει τα φρούρια στο Πικηνόν, και η απόφαση του να μην εγκαταλείψει το Αρίμινο, το οποίο ήταν προ των πυλών να πολιορκηθεί από τον Ουϊτιγγη, όπως και έγινε, παρακάλυσαν την φροντίδα των Μεδιολάνων. Ειδικότερα, οι απείθαρχες και αυτόβουλες ενέργειες του αγκύλωσαν, αποπροσανατόλισαν και κωλυσιέργησαν τις Βυζαντινές δυνάμεις, καθώς δημιουργήθηκαν πολλαπλές εστίες κίνδυνου. Αντιθέτως, αν ο Ιωάννης δεν είχε παρακούσει τις διαταγές του Βελισαρίου, όχι μόνο δεν θα υπήρχε πρόβλημα στο Πικηνόν, και επακολούθως ο Ουϊτιγγης είτε δεν θα στρεφόταν στην πολιορκία του Αρίμινου είτε η πολιορκία του θα είχε αντιμετωπιστεί σχετικά εύκολα, αλλά θα υπήρχε και, μια σχετική, ευκολία για την φροντίδα και υπεράσπιση των Μεδιολάνων. Επίσης, η αδρανοποίηση των Μαρτίνου και κυρίως του Ουλίαρι, σε συνδυασμό με την άρνηση των Ιωάννη και Ιουστίνου να υπακούσουν την διαταγή του Βελισαρίου, και τον εν γένει διαχωρισμό που είχε επέλθει στο Αυτοκρατορικό στράτευμα, όπως η διαφωνία μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή αναλογικά με την στρατηγική πορεία που έπρεπε να ληφθεί και ακολούθως η αντίδραση του τελευταίου στο να σταλθεί εξ' αρχής βοήθεια στα Μεδιόλανα, και η τάση του τελευταίου να μην επιθυμεί να ποδηγετηθεί από τον στρατηγό, αποτελούν χαρακτηριστικές ενέργειες παρακώλυσης που οδήγησαν στην πτώση των. Διαχωρισμός δυνάμεων, προβλήματα επικοινωνίας και συμμόρφωσης, και σημαντικές χρονικές καθυστερήσεις, όχι μόνο υπέσκαψαν τον Αυτοκρατορικό σκοπό στην Ιταλία, αλλά, ειδικότερα, πυρπόλησαν την υπόθεση των Μεδιολάνων. Πάντως, η ευθύνη πρέπει να βαραίνει και τον Βελισάριο. Αρχικά, στην άρνηση των Ιωάννη και Ιουστίνου αναφορικά με την προσταγή του να μεταβούν στο πλευρό των Μαρτίνου και Ουλίαρι, παρά το ότι ήταν ανώτερος τους, δεν προβαίνει σε άμεση διαταγή εξουσίας και κυρώσεως ώστε αυτοί να μεταβούν πάραυτα στους τελευταίους. Αντιθέτως υποχωρεί και αναγκάζεται να ζητήσει βοήθεια από τον Ναρσή,

σελ.252-261,298,299,318,139,364,365,378,379, *History*, vol. IV σελ.10,11,44-47,50,51,56,57, *The Anecdota*, vol. VI σελ.16,17

την οποία πάλι εκφράζει χωρίς διαταγή. Αν και πιθανόν η στάση του Βελισαρίου προς Ναρσή, Ιωάννη και Ιουστίνο να είναι λογοτεχνικό τέχνασμα του Προκοπίου με σκοπό να παρουσιάσει τον Βελισάριο ως προσιτό και συνεργάσιμο, δεν παύει η σκέψη, έχοντας υπόψη την διένεξη που είχε δημιουργηθεί μεταξύ των, ότι ο συγγραφέας προβαίνει σε αυτή την λογοτεχνική ενέργεια εξ αιτίας του ρήγματος που είχε αναδυθεί και των εσωτερικών, διοικητικών, προβλημάτων που καταρράκωναν τον Αυτοκρατορικό σκοπό. Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονηθούν περιπτώσεις ανυποταξίας προς τον Βελισάριο και παράλληλη υποχώρηση του κατά το παρελθόν. Επομένως, το ενδεχόμενο που προκύπτει είναι ότι Προκόπιος, πιθανόν, παρουσιάζει κατά αυτόν τον τρόπο τον Βελισάριο για να υποδείξει πως η πτώση των Μεδιολάνων οφειλόταν στον Ιωάννη και στον Ιουστίνο, και κυρίως ότι ο στρατηγός πρέπει να αποποιηθεί της ευθύνης. Παρά ταύτα, κάτι τέτοιο δεν αποτελεί ισχυρή δικαιολογία, γιατί στην προκειμένη περίπτωση, εμφανίζεται αδυναμία του στρατηγού να διατάξει και να επιβληθεί παρόλο που ήταν ανώτερος. Ως εκ τούτου, η αδυναμία του Βελισαρίου να επιβάλλει την εξουσία του και να προωθήσει ανεμπόδιστα την άποψη του, εμφανίζεται ξανά. Σχετικά με αυτό πάντως, αξίζει να αναφερθεί ότι το γεγονός ότι ο αντίζηλος του στρατηγού, ο Ναρσής, δεν είναι ένας απλός αξιωματούχος, αλλά μια σημαντική προσωπικότητα που είναι κοντά στον Αυτοκράτορα, ωθεί την ένταση σε ακόμα πιο ζοφερά μονοπάτια από μια διένεξη μεταξύ ενός στρατηγού με έναν αξιωματούχο ή με μια μάζα πχ. Στρατιώτες. Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να αποποιηθεί της ευθύνης, όχι μόνο γιατί το εγχείρημα των Μεδιολάνων ήταν εξ' αρχής μια δύσκολη απόφαση, αλλά επειδή, ο ίδιος ο στρατηγός, αποφάσισε να πολιορκήσει το Ούρβιβεντόν και μετέπειτα να διαχειμάσει στην Ρώμη, παρά να μεταβεί στα Μεδιόλανα. Ναι μεν δεν είχε πολλές δυνάμεις στην κατοχή του, αλλά πιθανή ενεργητική, και αποφασιστική, στάση του, όπως μια ταχίστη μετάβαση του προς Αρίμινο-Αιμιλία-Μεδιόλανα, λαμβάνοντας παράλληλα αποφασιστικά μέτρα προς τους Ναρσή, Ιωάννη και Ιουστίνο, να ωθούσε τα πράγματα σε μια λύση. Αντ' αυτού, επέλεξε να μείνει μακριά, και ως εκ τούτου, οι κατηγορίες προς τον Μαρτίνο και Ουλίαρι ότι χρονοτρίβησαν, ιδίως λόγω του φόβου τους περί της περιορισμένης πολεμικής δύναμης που είχαν στην κατοχή τους, αυτόματα φθίνουν, γιατί και ο Βελισάριος έπραξε παρόμοιες ενέργειες και δικαιολογίες. Με βάση την τελευταία πρόταση, αυτόματα έρχεται στο προσκήνιο η σκέψη ότι η απόφαση να θέσει τα Μεδιόλανα υπό την κυριαρχία του ήταν ένα δύσκολο εγχείρημα, λόγω της απόστασης και της ανάγκης των για προστασία, ανθρώπινο δυναμικό και τροφοδότηση. Μπορεί να μεν η ρωγμή και ο διαχωρισμός που είχε εμφανιστεί στο Αυτοκρατορικό στράτευμα να ήταν ο, κατά πάσα πιθανότητα, βασικός λόγος που τα Μεδιόλανα απωλέσθησαν, αλλά αυτό δεν δικαιολογεί, άκρως ικανοποιητικά, τον Βελισάριο και την στάση που επέδειξε⁴³⁶.

⁴³⁶Ίσως ο Βελισάριος να επέλεξε να πολιορκήσει το Ούρβιβεντόν γιατί ήταν πλησίον της Ρώμης και προτίμησε να διαχειμάσει στην τελευταία γιατί θα θεώρησε πως κατ' αυτό τον τρόπο θα την ασφάλιζε από επιθέσεις. Από την άλλη, θα μπορούσε να αφήσει την πολιορκία του Ούρβιβεντόν στον Περάνιο, του οποίου τα ίχνη χάνονται, κάτι που πιθανόν να υποδεικνύει ότι δεν είχε λάβει κάποια σημαντική αποστολή. Επίσης, η υπόθεση περί ασφάλειας της Ρώμης χωλαίνει γιατί είτε υπήρχαν ήδη Βυζαντινοί στην πόλη και στα περίχωρα της, είτε, επειδή αυτόματα δημιουργείται η σκέψη, ότι το εγχείρημα των Μεδιολάνων ελλόχευε σημαντικούς κινδύνους. Σχετικά με την δυσκολία των να προστατευτούν αποτελεσματικά, ιδίως από τους Φράγκους, αυτή παρατηρείται κατά την κάθοδο του Θευδίβεργου στην Ιταλία, ο οποίος θα εισβάλλει από την Λιγουρία και θα καταφέρει να συντρίψει σε σύντομο χρονικό διάστημα τόσο τα Οστρογοθικά όσο και τα Βυζαντινά στρατεύματα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84-89. Περί επιπλέον πληροφοριών για τα Μεδιόλανα, βλέπε σελ.168-172. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.354-425, *History*, vol. IV σελ.2-57. B. RUBIN,

Ο Ιουστινιανός Α', από την πλευρά του, δεν θα τιμωρήσει κάποιον με αυστηρότητα για την καταστροφή, ούτε θα καταλογίσει την ευθύνη της σε οποιονδήποτε. Ωστόσο, μαθαίνοντας την διένεξη, ή τουλάχιστον τον ανταγωνισμό, που είχε αναπτυχθεί μεταξύ Βελισαρίου και Ναρσή, και που ακολούθως είχε δημιουργήσει ρωγμή στον στρατό και στην διοίκηση, θα ανακαλέσει τον τελευταίο και θα επιβεβαιώσει το αξίωμα του πρώτου καθώς «αὐτοκράτορα παντὸς τοῦ πολέμου Βελισάριον κατεστήσατο»⁴³⁷. Πάντως, λαμβάνοντας υπόψη την μετριοπαθή στάση του Αυτοκράτορα, όπως και περί του ζητήματος της τιμωρίας, προκύπτει η σκέψη πως αυτή ενδέχεται να οφείλεται, και, στο γεγονός ότι η απώλεια των Μεδιολάνων όχι μόνο δεν θα επηρέαζε την ολοκλήρωση της ιταλικής εκστρατείας, αλλά και ενδεχομένως να θεώρησε πως αυτή θα ελάφρυνε τον Αυτοκρατορικό σκοπό από το Φραγκικό ζήτημα, των οποίων η συμμετοχή στον πόλεμο, όπως ειπώθηκε παραπάνω, πιθανότατα να αναφλέχθηκε από το ζήτημα των Μεδιολάνων, και συνεπώς η απώλεια των θα ελάφρυνε τον φόβο για παρόμοιες μελλοντικές επιθέσεις των από την εκεί περιοχή. Σε αυτή την υπόθεση, περί του Φραγκικού κινδύνου και της μη πρωτεύουσας σημαντικότητας των Μεδιολάνων από τον Αυτοκράτορα, πιθανότατα, σημαντικό ρόλο να είχε ο Ναρσής, ο οποίος, ως έμπιστος του Ιουστινιανού Α' και αυτόπτης μάρτυρας της εκεί κατάστασης, θα πληροφόρησε τον τελευταίο περί της πορείας των πραγμάτων που είχε δημιουργηθεί και τις ενέργειες τις οποίες έπρεπε να λάβει και να υπολογίσει. Από την άλλη, το γεγονός ότι Ιουστινιανός Α' δεν τιμώρησε κάποιον, δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη, καθώς συχνά συγχωρούσε τα λάθη και τις παραβάσεις των στρατηγών του. Άλλωστε τόσο ο Ναρσής, όσο και ο Μαρτίνος, ήταν έμπιστοι και ικανοί αντίστοιχα αξιωματικοί του, και συνεπώς δεν θα παρακινδύνευε να τους τιμωρήσει βαριά για ένα λάθος το οποίο δεν ήταν αμετάκλητο για την εκστρατεία. Πάντως, το γεγονός ότι ανακάλεσε τον Ναρσή και επιβεβαίωσε τον Βελισάριο ως αὐτοκράτορα παντὸς τοῦ πολέμου, υποδεικνύει μια τύπου επίπληξη στον πρώτο και μια αναγνώριση στον τελευταίο⁴³⁸. Ως εκ τούτου, το πιθανό που προκύπτει είναι ένας συνδυασμός των παραπάνω. Ότι ναι μεν το ζήτημα των Μεδιολάνων δεν ήταν ζωτικής σημασίας για την

Das Zeitalter – Zweiter Band σελ.117,126. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.107-112. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.117-122. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.359,360. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.198,199. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.93,94

⁴³⁷ Λογικά, το αξίωμα που έλαβε ο Βελισάριος δεν αποτελούσε παροχή νέου τίτλου και δικαιοδοσίας, γιατί ήδη από την αρχή της εκστρατείας είχε οριστεί *Στρατηγός Αυτοκράτωρ*. Το πιθανότερο είναι, ότι μέσω αυτής της πρότασης, εννοείται μια ρητή διαταγή επανάληψης ότι κανένας δεν επιτρεπόταν να παρακούσει και να αντιδράσει στις διαταγές του Βελισαρίου, διασφαλίζοντας πιθανόν περιπτώσεις απειθαρχίας όπως του Ιωάννη και παρερμηνείας του Αυτοκρατορικού έγγραφου, σαν εκείνη του Ναρσή. Συνεπώς το κατεστήσατο του Προκοπίου θα ήταν ορθότερο να ερμηνευθεί ως επαναπροσδιορισμός ή επιβεβαίωση. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45, *History*, vol. IV σελ.56,57

⁴³⁸ Η επιβεβαίωση του τίτλου του Βελισαρίου πιθανότατα σκόπευε, και, στην παύση των τάσεων ανυπακοής του Ιωάννη. Ο B. Rubin θεωρεί πως ο Ιουστινιανός Α' δεν μπορούσε να τιμωρήσει τον Βελισάριο για τα Μεδιόλανα γιατί συνειδητοποίησε το λάθος του να στείλει τον Ναρσή στην Ιταλία ως αντίβαρο του στρατηγού με σκοπό να τον ελέγχει, καθώς αυτή η ενέργεια του επηρέασε αρνητικά τα γεγονότα. Από την πλευρά της, η M. Kouroumalι υποθέτει πως από την στιγμή που ο Ιταλικός πόλεμος δεν αποτελούσε φλέγον ζήτημα για τον Ιουστινιανό Α', τον οποίο απλώς αντιμετώπιζε ως μια δευτερεύουσα πολεμική επιχείρηση στην οποία δεν επιδίωκε να δώσει ισχυρές ωθήσεις βοήθειας, είχε ως αποτέλεσμα να μην παρεμβαίνει άμεσα και αποφασιστικά στις διενέξεις των αξιωματικών, και ως εκ τούτου δεν τιμώρησε ή συμμόρφωσε τους αξιωματικούς που πυρπολούσαν την προσπάθεια του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.56,57, *History*, vol. V σελ.186,187. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.127. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.231

ολοκλήρωση της εκστρατείας, και σε συνδυασμό με το ότι ο Ιουστινιανός Α΄ σπάνια έπραττε βαριές τιμωρίες, δεν θα λαιδορήσει κάποιον από τους αξιωματικούς του, ιδίως από την στιγμή που αυτοί ήταν ικανοί και έμπιστοι, και από την άλλη, θα αναγνωρίσει τον Βελισάριο, επιβεβαιώνοντας το αξίωμα του και ανακαλώντας τον Ναρσή.

Αμέσως μετά την καταστροφή των Μεδιολάνων, ο Προκόπιος, στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, κάνει μια τύπου παρέκβαση όπου αναφέρεται στην πρεσβεία του Ουΐτιγγη προς τον Χοσρόη Α΄, η οποία πυροδότησε τον τελευταίο να αποφασίσει την έναρξη των εχθροπραξιών στο Ανατολικό μέτωπο το 540 μ.Χ. Ότι αποτελεί παρέκβαση οφείλεται στο γεγονός πως μια προσεκτική μελέτη των χωρίων 2.1-2.3, που αναφέρονται στους λόγους που οδήγησαν στην εκκίνηση των εχθροπραξιών του 540 μ.Χ. μεταξύ Βυζαντίου και Περσίας, και των 6.22-6.25, όπου σημειώνονται οι πρεσβείες του Ουΐτιγγη σε Λογγοβάρδους και Σασσανίδες, η απόφαση του Βελισαρίου να πολιορκήσει το Αύξιμο και την Φισούλη και η πορεία των πολιορκιών, και η κάθοδος των Φράγκων, οδηγούν στην άποψη πως η πρεσβεία του Ουΐτιγγη προς τον Χοσρόη Α΄ ήταν το προτελευταίο κατά σειρά γεγονός, από αυτά που αναφέρονται στα παραπάνω χωρία⁴³⁹. Το τελευταίο επεισόδιο είναι η πρεσβεία των Αρμενίων στους Πέρσες, η οποία έγινε προς τα τέλη του Φθινοπώρου, λίγο μετά την αποστολή πρεσβευτών από τον Ουΐτιγγη στον Χοσρόη Α΄⁴⁴⁰. Συνεπώς, η πρεσβεία του Οστρογότθου Ρήγγα προς τους Σασσανίδες, και ακόμα η απόφαση του να ψάξει συμμάχους, οφείλει να τοποθετηθεί μετά την επέλαση των Φράγκων, και συνεπώς μετά τα χωρία 6.23-6.25.

Επιπροσθέτως, στο 6.22 κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται στην απόφαση του Ουΐτιγγη για εύρεση συμμάχων, αρχικά στο 6.22.9 σημειώνεται πως «Οὐίτιγγίς δὲ καὶ οἱ ξὺν αὐτῷ Γότθοι Βελισάριον ἄμα ἤρι ἀρχομένῳ ἐπὶ σφᾶς τε καὶ Ράβενναν ἤξειν ἀκούοντες ἐν δείματι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ τὰ παρόντα σφίσιβ ἐν βουλῇ ἐποιοῦντο»⁴⁴¹. Ωστόσο στο 6.23.1 καταγράφεται ότι ο Βελισάριος ήθελε πρώτα να καταλάβει το Αύξιμο και την Φισούλη και μετά να κινηθεί εναντίον της Ραβέννας⁴⁴². Επίσης, πριν την πολιορκία του Αύξιμου, ο Βελισάριος έχει ήδη στείλει ένα τμήμα του στρατού του να πολιορκήσει την Φισούλη και ένα άλλο να βρίσκεται νότια του Πάδου με σκοπό τον έλεγχο του ποταμού⁴⁴³. Αν, και ο Ουΐτιγγης θα συνειδητοποίησε πως ο Βελισάριος θα στρεφόταν στην Ραβέννα όταν ο τελευταίος έστησε πολιορκία στο Αύξιμο, ωστόσο, στην εκκίνηση, τουλάχιστον, της πολιορκίας δεν θα είχε τρομοκρατηθεί, ή θα ήλπιζε σε μια καθυστέρηση των, λόγω της δυσκολίας να καταλειφθεί η πόλη καθώς «Αὕξιμος δὲ αὐτῆ πρώτῃ μὲν τῶν ἐν Πικηνοῖς πόλεων ἐστίν, ἣν δὴ μητρόπολιν καλεῖν νενομίκασι Ρωμαῖοι. ἀπέχει δὲ ἀκτῆς μὲν κόλπου τοῦ Ἰονίου σταδίους τέσσαράς τε καὶ ὀγδοήκοντα μάλιστα, Ραβέννης δὲ πόλεως ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν καὶ σταδίους ὀγδοήκοντα...ἐνταῦθα Γότθων εἶ τι δόκιμον ἦν, Οὐίτιγγίς ἐς τὴν φρουρὰν κατεστήσατο, τεκμαιρόμενος ὅτι Ρωμαῖοι, εἰ μὴ ταύτην ἐξέλωσι πρότερον, ἐπὶ Ράβενναν οὔποτε στρατεύειν τολμήσωσιν»⁴⁴⁴. Αν και οι ελπίδες του Ουΐτιγγη αποδεικνύονται αρχικά σωστές, καθώς

⁴³⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.261-287, *History*, vol. IV σελ.56-93

⁴⁴⁰ Η πρόταση «ὁ δὲ καὶ ἐς τοὺς Ἀρμενίων τε καὶ Λαζῶν λόγους ὀλίγω ὑστερον ἔδρασεν», ιδιαίτερα το «ὀλίγω ὑστερον», υποδεικνύει πως η πρεσβεία των Αρμενίων πραγματοποιήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα από την Οστρογοτική. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.268,269,284-287

⁴⁴¹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59

⁴⁴² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.64,65

⁴⁴³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.64,65

⁴⁴⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.64-67

οι Αυτοκρατορικοί αδυνατούν να βρουν τρόπο κατάληψης του, εντέλει η φρουρά του Αύξιμου «ἀνενεγκεῖν ἐς Οὐίτιγιν ἐβουλευόντο τὰ παρόντα σφίσι»⁴⁴⁵, κάτι που σημαίνει πως ο Οὐίτιγης είτε ειδοποιήθηκε τότε για την πολιορκία του Αύξιμου είτε τρομοκρατήθηκε από τα νέα. Αμέσως μετά από αυτό το συμβάν, ο Προκόπιος αναφέρει τις αρχικές ενέργειες των Βυζαντινών στην Φισούλη και στον Πάδο, μετά την κάθοδο των Φράγκων και στο 6.26.8 σημειώνεται πως ο Οὐίτιγης δεν μπόρεσε να στείλει βοήθεια στο Αύξιμο λόγω της Φραγκικής επέλασης⁴⁴⁶. Ως εκ τούτου, η τελευταία συνέβη λίγο μετά την πρώτη αποστολή έκκλησης βοήθειας από το Αύξιμο στην Ραβέννα, και στο αρχικό στάδιο των πολιορκιών, δηλαδή την Άνοιξη του 539 μ.Χ. Αλώστε τα κεφάλαια 6.26 έως 6.28, τα οποία τοποθετούνται μετά την Φραγκική εισβολή, αναφέρονται στις μακρόχρονες πολιορκίες, και εντέλει καταλήψεις, των Αύξιμου και Φισούλης⁴⁴⁷. Εκτός των παραπάνω, στο 6.22.9 σημειώνεται πως «Οὐίτιγίς δὲ καὶ οἱ ξὺν αὐτῷ Γότθοι Βελισάριον ἄμα ἤρι ἀρχομένῳ ἐπὶ σφᾶς τε καὶ Ράβενναν ἤξιεν ἀκούοντες ἐν δείματι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ τὰ παρόντα σφίσι ἐν βουλῇ ἐποιούντο. καὶ αὐτοῖς πολλὰ βουλευσαμένοις (οὐ γὰρ ἀξιόμαχοι τοῖς πολεμίοις κατὰ μόνας ᾤοντο εἶναι) ἔδοξεν ἄλλων τινῶν βαρβάρων ἐπικουρίαν ἐπάγεσθαι»⁴⁴⁸ κάτι που υποδεικνύει πως οι Οστρογότθοι εκτός ότι είχαν τρομοκρατηθεί από την κατάσταση που βρίσκονταν, αποφάσισαν να στείλουν πρεσβείες για εύρεση συμμάχων, ωστόσο μετά από μακρά σύσκεψη, λέξη που υποδεικνύει μακρό χρονικό διάστημα⁴⁴⁹. Αμέσως μετά από αυτά, ο Προκόπιος καταγράφει πως οι Οστρογότθοι «Γερμανῶν μὲν οὖν τοῦ τε δολεροῦ καὶ ἀπίστου ἤδη ἐν πείρᾳ γεγεννημένοι ἀπέσχοντο, ἀγαπῶντες, ἦν μὴ καὶ αὐτοὶ ξὺν Βελισαρίῳ ἐπὶ σφᾶς ἴωσιν, ἀλλ' ἀμφοτέροις ἐκποδῶν στήσονται»⁴⁵⁰. Το ερώτημα που δημιουργείται είναι τότε οι Οστρογότθοι βίωσαν, σε τόσο μεγάλη κλίμακα, τον δολερό και αναξιόπιστο χαρακτήρα των Φράγκων, ο οποίος χαρακτήρας τους, λογικά, θα ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό αρνητικός ώστε να αποφύγουν να ζητήσουν την βοήθεια τους και να τους κατονομάσουν με τις συγκεκριμένες λέξεις. Αλλωστε ο ίδιος ο Οὐίτιγης είχε συμμαχήσει μαζί τους το 536 μ.Χ., μετά από προσωπική του επιδίωξη⁴⁵¹, ενώ οι Φράγκοι βοήθησαν τους Οστρογότθους στα Μεδιόλανα, στέλνοντας στρατό από Βουργουνδούς, με βάση συμφωνία που είχαν συνάψει μαζί του⁴⁵². Τα δυο παραπάνω, συμφωνία μεταξύ Οὐίτιγης και Φράγκων το 536 μ.Χ. και βοήθεια των τελευταίων στην πολιορκία των Μεδιολάνων, είναι τα δυο από τα τέσσερα επεισόδια που αναφέρονται στις επαφές μεταξύ Οστρογότθων και Φράγκων από το 536 μ.Χ. μέχρι και την ολοκλήρωση του πολέμου. Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, οι Φράγκοι είχαν βοηθήσει τους Οστρογότθους στην πολιορκία των Μεδιολάνων. Αλώστε και ο Προκόπιος αναφέρει ότι ο Θευδίβεργτος, Ρήγας των πρώτων, μέσω της αποστολής των Βουργουνδικών επικουριών, εκπληρώνει την

⁴⁴⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.76,77

⁴⁴⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.80-97

⁴⁴⁷ Περί μακροχρόνων πολιορκιών, κάτι τέτοιο επιβεβαιώνεται και από το *Χρονικό του Μαρκελλίνου*. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.92-113. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48

⁴⁴⁸ PROCOPIUS, *History of the Wars*, IV Volume σελ.58,59

⁴⁴⁹ «δείματι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ τὰ παρόντα σφίσι ἐν βουλῇ ἐποιούντο», «καὶ αὐτοῖς πολλὰ βουλευσαμένοις ἔδοξεν», «ἄλλων τινῶν βαρβάρων ἐπικουρίαν ἐπάγεσθαι» είναι οι τρεις λέξεις κλειδιά που υποδεικνύουν ότι οι Οστρογότθοι είχαν τρομοκρατηθεί από την κατάσταση, ότι συσκέφθηκαν για μακρό χρονικό διάστημα, λόγω της κατάστασης φόβου που είχαν υποπέσει, και ότι αποφάσισαν την εύρεση βοήθειας προς άλλους, αφού πρώτα είχαν συνεδριάσει για μακρό χρονικό διάστημα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59

⁴⁵⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59

⁴⁵¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.112,113,136-141

⁴⁵² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.394-397

συμμαχία που είχε υπογράψει με τον Ουϊτιγγή⁴⁵³. Ως εκ τούτου, από την στιγμή που ο Θευδίβεργτος βοήθη τον τελευταίο στα πλαίσια της συμμαχίας, οι Οστρογότθοι θεώρησαν, λογικά, πως οι Φράγκοι όχι μόνο είναι υπέρ της συνάσπισης μαζί τους, αλλά μάλιστα είναι θετικοί ώστε να τους στείλουν πολεμικές επικουρίες. Συνεπώς, μέχρι την Άνοιξη του 539 μ.Χ., τότε πραγματοποιείται η πτώση των Μεδιολάνων, οι Φράγκοι δεν έχουν αποδειχθεί δολεροί και άπιστοι προς τους Οστρογόθους. Λογικά, κάτι θα συνέβη ώστε να τους θεωρούν δολερούς, αναξιόπιστους και να αποφεύγουν να ζητήσουν την βοήθεια τους. Αυτό, είναι το τρίτο, κατά σειρά, επεισόδιο του *Υπέρ τῶν Πολέμων* που αναφέρεται στις επαφές Οστρογόθων και Φράγκων και σημειώνει την φονική κάθοδο των τελευταίων στην Β. Ιταλία, που ακολούθησε της πτώσης των Μεδιολάνων, και ενώ, μέχρι εκείνη τη στιγμή, οι Φράγκοι είχαν βοηθήσει τους Οστρογόθους, δίδοντας την αίσθηση μιας κραταιής συμμαχίας⁴⁵⁴. Το ότι οι Οστρογότθοι είχαν την αίσθηση πως η συμμαχία τους με τους Φράγκους ήταν κραταιά, υποδεικνύεται, εκτός του γεγονότος ότι μέχρι τότε δεν είχε συμβεί κάποιο αρνητικό στην σχέση μεταξύ των δυο, από το ότι οι Οστρογότθοι «ἐπειδὴ Θευδίβεργτον παρῆναι στρατῶ πολλῶ ἤκουσαν, ἔχαιρον»⁴⁵⁵ και «οἱ δὲ (Γότθοι) κατ' ἀρχὰς μὲν ἄσμενοι ἔθεῶντο κατ' ὀλίγους αὐτοὺς (Φραγγοὺς) ἐπὶ σφᾶς προσιόντας, ἐπὶ ξυμμαχία τῇ σφετέρᾳ τοὺς ἄνδρας ἤκειν οἰόμενοι»⁴⁵⁶. Επίσης, στο 6.22 ο Προκόπιος αναφέρει πως οι Οστρογότθοι αποφάσισαν να αποστείλουν πρεσβεία στους Πέρσες, αφού πρώτα «Οὐίτιγισ δὲ καὶ οἱ ξὺν αὐτῷ Γότθοι Βελισάριον ἅμα ἤρι ἀρχομένῳ ἐπὶ σφᾶς τε καὶ Ράβενναν ἤξιν ἀκούοντες ἐν δείματι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ τὰ παρόντα σφίσι ἐν βουλῇ ἐποιοῦντο. καὶ αὐτοῖς πολλὰ βουλευσαμένοις (οὐ γὰρ ἀξιόμαχοι τοῖς πολεμίοις κατὰ μόνας ᾤοντο εἶναι) ἔδοξεν ἄλλων τινῶν βαρβάρων ἐπικουρίαν ἐπάγεσθαι. Γερμανῶν μὲν οὖν τοῦ τε δολεροῦ καὶ ἀπίστου ἤδη ἐν πείρᾳ γεγεννημένοι ἀπέσχοντο, ἀγαπῶντες, ἢ μὴ καὶ αὐτοὶ ξὺν Βελισαρίῳ ἐπὶ σφᾶς ἴωσιν, ἀλλ' ἀμφοτέρους ἐκποδῶν στήσωνται»⁴⁵⁷, απέστειλαν πρεσβευτές στους Λογγοβάρδους που δεν ευδοκίμησε⁴⁵⁸, και «Οὐίτιγισ τοίνυν τοῖς παροῦσιν, ὡς τὸ εἶκος, ἀπορούμενος τῶν πρεσβυτέρων ἀεὶ ξυνεκάλει πολλούς. παρ' ὧν δὴ συχνὰ ἐπυθάνετο ὃ τί ποτέ οἱ βουλευομένῳ τε καὶ πράσσοντι ἄμεινον τὰ πράγματα ἔξει. γνῶμαι οὖν πολλαὶ πρὸς τῶν ἐς τὴν βουλήν ξυνιόντων ἐλέγοντο, αἱ μὲν ἐπιτηδεῖως τοῖς παροῦσιν οὐδαμῇ ἔχουσαι, αἱ δὲ τι καὶ λόγου ἄξιον φέρουσαι»⁴⁵⁹. Η όλη περιγραφή, όπως παρατηρεῖται, τόσο από τις λέξεις όσο και το περιεχόμενο, υποδεικνύει πως πέρασε αρκετά μακρύ χρονικό διάστημα μέχρι να υλοποιηθεί η αποστολή προς τον Χοσρόη Α', πόσο μάλλον να

⁴⁵³ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.394-397

⁴⁵⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84-93

⁴⁵⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.86,87

⁴⁵⁶ Μάλιστα, και στον λόγο των Αυτοκρατορικών απεσταλμένων προς τον Ουϊτιγγη, στα πλαίσια του επεισοδίου αποστολής πρεσβειών εκ μέρους Φράγκων και Βυζαντινών προς τον Οστρογότθο Ρήγα στα τέλη του 539 μ.Χ. με αρχές 540 μ.Χ., οι Αυτοκρατορικοί πρέσβεις πείθουν τον Ουϊτιγγη να μην συμμαχήσει με τους Φράγκους, τονίζοντας του την αρνητική στάση που υπέδειξαν οι τελευταίοι με την επέλαση τους στην Βόρεια Ιταλία και παρά το γεγονός ότι ήταν σύμμαχοι τους. Αν και ο Προκόπιος σημειώνει πως οι Οστρογότθοι ήταν ενοχλημένοι για την αχαριστία των Φράγκων καθώς οι τελευταίοι δεν είχαν εκπληρώσει την υπόσχεση τους στα πλαίσια της συμμαχίας, κάτι τέτοιο δεν ισχύει, γιατί ο ίδιος αναφέρει πως ο Θευδίβεργτος, Ρήγας των Φράγκων απέστειλε 10.000 Βουργούνδιους κατ' αιτήσεως του Ουϊτιγγη. Ως εκ τούτου, η τελευταία, συγκεκριμένη, αναφορά του Προκοπίου αποτελεί ένδειξη της αρνητικότητας του για τους Φράγκους γιατί τους κατηγορεί, στην συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς λόγο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.394-397, *History*, vol. IV σελ.86-89,116-121. A. CAMERON, *Procopius* σελ.211-214

⁴⁵⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59

⁴⁵⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58-61

⁴⁵⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.60,61

φτάσουν οι απεσταλμένοι στην Αυλή του Μεγάλου Βασιλέως. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι οι Οστρογότθοι χρησιμοποιούν δυο ιερείς από την Λιγουρία για την μεταφορά της επιστολής προς τον Μεγάλο Βασιλέα⁴⁶⁰, ενδεχόμενα υποδηλώνεται πως η εκεί περιοχή, που ανήκει στην Βόρεια Ιταλία, ήταν υπό Οστρογοθική κατοχή και άνευ κωλυμάτων. Αυτό πιθανόν να υποδεικνύει πως η χρησιμοποίηση ιερέων από την Λιγουρία έγινε μετά την καταστροφή των Μεδιολάνων και μετά την εισβολή των Φράγκων στην Βόρεια Ιταλία, γιατί και στις δυο περιπτώσεις η περιοχή, δηλαδή η Λιγουρία, είναι υπό ήρεμη Οστρογοθική κατοχή. Η άποψη πως μπορεί να συνέβη μεταξύ της πτώσης των Μεδιολάνων και Φραγκικής εισβολής αντικρούεται από τα παραπάνω που έχουν ειπωθεί. Επιπροσθέτως, με βάση τα άνωθεν, προκύπτει η σκέψη ότι είναι λογικό η Φραγκική επίθεση να συνέβη λίγο μετά την καταστροφή των Μεδιολάνων, καθώς, κατ' αυτό τον τρόπο, ο Θευδίβεργτος, θα εκμεταλλευόταν την αναστάτωση που θα υπήρχε στην περιοχή, ιδιαίτερα μετά την κοινή επίθεση που οδήγησε στην καταστροφή των Μεδιολάνων και της Λιγουρίας, αλλά και γιατί η επέλαση του θα γινόταν αποδεκτή με ευχαρίστηση από τους Οστρογότθους. Αυτό γιατί πριν λίγο είχε βοηθήσει τους τελευταίους στην πολιορκία, κατορθώνοντας έτσι και να περιδιαβεί τμήμα της Β. Ιταλίας χωρίς να συναντήσει καμία αντίσταση, αλλά και να αποκτήσει βοήθειες μέχρι να φτάσει στον στόχο του, όπως και έγινε⁴⁶¹. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, προκύπτει η σκέψη πως ενδεχομένως, την Άνοιξη του 539 μ.Χ., ήτοι λίγο μετά την πτώση των Μεδιολάνων, οι Οστρογότθοι δεν θα ευρίσκοντο σε κατάσταση τρόμου, όπως αναφέρει ο Προκόπιος⁴⁶², γιατί προηγουμένως είχαν σημειώσει μια μεγάλη επιτυχία εναντίον των Βυζαντινών, την κατάληψη των Μεδιολάνων, ενώ οι Φράγγοι είχαν αποδειχθεί άξιοι σύμμαχοι καθώς είχαν στείλει επικουρίες βοήθειας. Συνεπώς θα υπήρχε μια, τύπου, αυτοπεποίθηση, ή τουλάχιστον όχι ένας έντονος φόβος. Αντιθέτως, αυτός θα δημιουργήθηκε αφού συνέβη η επέλαση των Φράγκων, η οποία όχι μόνο θρυμματίσε τις ελπίδες των Οστρογόθων, αλλά μάλιστα προκάλεσε μεγάλες απώλειες στους τελευταίους, ενώ αποσύρθηκαν, χωρίς να καταφέρουν να πλήξουν την Αυτοκρατορική επιχείρηση. Σε συνδυασμό με τις στενές, πλέον, πολιορκίες των Βυζαντινών σε Αύξιμο και Φισούλη, ο Ουίτιγγης θα θεώρησε πως το τέλος του πολέμου ήταν πλέον προ των πυλών⁴⁶³.

Αυτό που αξίζει, επιπλέον, να σημειωθεί από τα παραπάνω, είναι ότι η Φραγκική εισβολή από την Λιγουρία, και η πτώση των Μεδιολάνων, πραγματοποιούνται σε πέρα του Πάδου εδάφη. Λαμβάνοντας υπόψη πως στο 6.29.2 καταγράφεται ότι ο Ιουστινιανός Α' προτείνει συνθήκη ειρήνης στους Οστρογότθους παραχωρώντας τους τα πέρα του Πάδου εδάφη⁴⁶⁴, όπου μάλιστα η πρώτη αναφορά περί της απόφασης του Αυτοκράτορα για συνθήκη ειρήνης με τους τελευταίους εντοπίζεται στο 6.22⁴⁶⁵, και ότι το 6.22 τοποθετείται αμέσως μετά το κεφάλαιο περί της καταστροφής των Μεδιολάνων και της

⁴⁶⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.62,63

⁴⁶¹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84-89

⁴⁶² «Οὐίτιγγις δὲ καὶ οἱ ξὺν αὐτῷ Γότθοι Βελισάριον ἄμα ἦρι ἀρχομένῳ ἐπὶ σφᾶς τε καὶ Ράβενναν ἤξειν ἀκούοντες ἐν δείματι μεγάλῳ καθίσταντο καὶ τὰ παρόντα σφίσι ἐν βουλή ἐποιοῦντο». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59

⁴⁶³ Η καταστροφή της Λιγουρίας, και της Βόρειας Ιταλίας γενικότερα, από τους Φράγκους επιβεβαιώνεται τόσο από το Χρονικό του Μαρκελλίνου, όσο και από το Χρονικό του Επισκόπου Μάριου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58-93. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.236

⁴⁶⁴ «χώρας τε ἄρχειν ἢ ἐκτὸς Πάδου ποταμοῦ ἐστὶ» PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124,125

⁴⁶⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.62,63

καθυπόταξης της Λιγουρίας⁴⁶⁶, τα οποία αποτελούν πέρα του Πάδου εδάφη, δημιουργείται η σκέψη πως ο λόγος που ο Ιουστινιανός Α΄ προσφέρει τα πέρα του Πάδου εδάφη στους Οστρογότθους και οδηγείται σε συνθήκη μαζί τους, οφείλεται στην καταστροφή των Μεδιολάνων λόγω των Φράγκων, και στον Περσικό κίνδυνο που σχετίζεται με αυτά. Συγκεκριμένα, τα Μεδιόλανα, πλέον, έχουν χαθεί από το πεδίο της Αυτοκρατορίας, ενώ οι Φράγκικες βλέψεις προς αυτά, και κατ' επέκταση στην Ιταλία, γίνονται ορατές σε ακομα μεγαλύτερο βαθμό. Σε συνδυασμό με την αναζωπύρωση των Περσικών πραγμάτων, ο Αυτοκράτορας αποφασίζει να κλείσει το ιταλικό ζήτημα, παρόλο που ο Βελισάριος έχει σφίξει τον κλοιό της Ραβέννας. Ως εκ τούτου, η απώλεια των Μεδιολάνων, και όλα όσα σχετίζονται με αυτά, υπό την Σασσανιδική πίεση, οδηγούν τον Ιουστινιανό Α΄ να ολοκληρώσει τον πόλεμο. Πιθανόν ο Ναρσής να είχε κάποιο ρόλο στην απόφαση του Αυτοκράτορα, καθώς ως έμπιστος υπάλληλος του τελευταίου, θα τον ενημέρωσε για την κατάσταση και τους κινδύνους που είχαν δημιουργηθεί. Συνεπώς, η αναφορά στον Περσικό κίνδυνο λειτουργεί και ως ένα πρόσχημα κάλυψης για την απόφαση ολοκλήρωσης του Ιταλικού πολέμου. Ήτοι, ο λόγος που Προκόπιος κάνει την συγκεκριμένη παρέκβαση, αναφορά στην πρεσβεία του Ουίτιγγη στον Χοσρόη Α΄ που πυροδοτεί τον Αυτοκράτορα στην άμεση ολοκλήρωση του πολέμου, οφείλεται και στο ότι έμμεσα θέλει να υποδείξει τον αντίκτυπο της καταστροφής των Μεδιολάνων υπο την Φραγκική παρέμβαση, και πως αυτή οδήγησε σε ένα νέο μονοπάτι τον Οστρογοτθικό πόλεμο, χωρίς ωστόσο να το δηλώνει ξεκάθαρα. Η πτώση των Μεδιολάνων 6.21, είναι αυτή που, μεταξύ άλλων, επιτυγχάνει την ολοκλήρωση του πολέμου, 6.22, και αναγκάζει τον Ιουστινιανό Α΄ σε μια πέρα το Πάδου εδάφη συμφωνία, 6.29. Ιδιαίτερα, το 6.21 αναφέρεται στην καταστροφή των Μεδιολάνων⁴⁶⁷. Επομένως το 6.22 κεφάλαιο έμμεσα υποδεικνύει τι απέφερε η αποτυχία αυτή⁴⁶⁸, και το 6.29 την υποδηλώνει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό⁴⁶⁹. Ως εκ τούτου κάνει μια έμμεση σύνδεση. Το γεγονός ότι αναφέρει τον Περσικό κίνδυνο, λειτουργεί και ως μια σύνδεση μεταξύ των δυο πολεμικών θεάτρων, καθώς μετά την Ιταλία, σειρά έχει η Ανατολή, αλλά και να υποδείξει την αλυσιδωτή αντίδραση που πραγματοποιήθηκε από αυτήν την κατάσταση και που θα είχε σημαντικές συνέπειες για την πορεία του πολέμου. Όπως και ότι μέσω αυτού δικαιολογεί τον λόγο που ολοκληρώθηκε ο Οστρογοτθικός πόλεμος. Δηλαδή, ο Ιουστινιανός Α΄ δεν αποφασίζει την τάχιστη ολοκλήρωση του πολέμου μόνο λόγω Περσικού κινδύνου, αλλά, κυρίως, και λόγω της Βυζαντινής αποτυχίας στα Μεδιόλανα και τους κινδύνους που αυτά έφεραν, ήτοι την Φραγκική απειλή. Ο Φραγκικός κίνδυνος που αναδύθηκε από τα Μεδιόλανα, και που το 539 μ.Χ. εισβάλλει από την ταλαιπωρημένη Λιγουρία, πιθανότατα, αποτελεί τον κύριο λόγο που ο Αυτοκράτορας επιθυμεί μια ταχεία ολοκλήρωση του πολέμου και μια περά του Πάδου εδαφών παραχώρηση, πιεζόμενος παράλληλα από τον Περσικό αναβρασμό. Εκτός των άλλων, η ενδεχόμενη αυτή παρέκβαση, πιθανόν να σκοπεύει να τονίσει ότι τα προβλήματα συνεργασίας και ανυπακοής των Ναρσή, Ιωάννη και Ιουστίνου προς τον Βελισάριο, πυρπόλησαν σε τέτοιο βαθμό την επιχείρηση που όχι μόνο είχε ως συνέπεια την απώλεια των Μεδιολάνων, αλλά μάλιστα οδήγησε στην απόφαση για μια γρήγορη ολοκλήρωση του πολέμου και αλλαγή σχεδίων. Εκτός των άλλων, ο

⁴⁶⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.54-65

⁴⁶⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.44-57

⁴⁶⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.56-63

⁴⁶⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124,125

Προκόπιος, ενδέχεται να επιθυμεί να υπογραμμίσει το ευμετάβλητο της κατάστασης, η οποία επηρεάζει τις αποφάσεις και τα σχέδια. Τέλος, παρατηρείται ότι η απόφαση του Βελισαρίου να θέσει τα Μεδιόλανα υπό Βυζαντινή σκέπη είναι αυτή που ξεσηκώνει τους Φράγκους, και εν συνεχεία οδηγεί στην γρήγορη ολοκλήρωση του πολέμου. Πάντως, δεν πρέπει να αποκλεισθεί ότι ο Περσικός κίνδυνος ενδεχομένως επηρεάζει την απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ για μια ταχεία ολοκλήρωση του πολέμου, σε σχέση πάντα με τα Μεδιόλανα και τον Φράγκικο κίνδυνο⁴⁷⁰.

Η ανάκληση του Ναρσή και η εκ νέου επικύρωση της δικαιοδοσίας του Βελισαρίου, προμήνυαν ότι ο διαχωρισμός και οι τάσεις ανυπακοής που είχαν εμφανιστεί στο παρελθόν, θα έπαυαν, αφήνοντας τον στρατηγό ελεύθερο να θέσει σε εφαρμογή τα σχέδια του κατά τον τρόπο που ο ίδιος επιθυμούσε. Έτσι, την Άνοιξη του 539 μ.Χ, έχοντας πλέον τον αποκλειστικό έλεγχο του στρατού, ο επικυρωμένος, εκ νέου, στρατηγός αυτοκράτωρ, θα διατάξει μια πολεμική δύναμη υπό τους Κυπριανό και Ιουστίνο να πολιορκήσει την Φισούλη. Παράλληλα, θα αποστείλει ένα στράτευμα, υπό τους Μαρτίνο και Ιωάννη Φαγά, στην περιοχή του Πάδου με σκοπό την φύλαξη της από πιθανή Οστρογοτθική επίθεση προερχόμενη από τα Βορείως του ποταμού εδάφη, και κυρίως από τον Ουραΐα που ευρίσκετο στα Μεδιόλανα. Τέλος, ο ίδιος, θα κινηθεί προς το Αύξιμο έχοντας ως συνοδεία 11.000 άνδρες⁴⁷¹. Σχετικά με αυτά, παρατηρείται η ομαλή, πλέον, σχέση και διεκπεραίωση των εντολών του Βελισαρίου προς τους υφιστάμενους του, χωρίς τάσεις ανυπακοής, κυρίως με τα μέλη που άνηκαν στο κύκλο του Ναρσή, στοιχείο που λογικά οφείλεται στην επικυρωμένη, εκ νέου, υπό του Αυτοκράτορα, κυριαρχία του Βελισαρίου στο στράτευμα και την αποχώρηση του Ναρσή. Αναφορικά με τις κινήσεις που ο Βελισάριος επέλεξε να πράξει, γίνεται αντιληπτή μια ομαλή και προσεγμένη στρατηγική, η οποία θα στένευε τον κλοιό στην Ραβέννα και θα οδηγούσε στην εύκολη κατάληψη της Ιταλίας, τόσο μέσω των πόλεων που επιθυμούσε να καταλάβει⁴⁷², όσο και με την φύλαξη του Πάδου από πιθανές εισβολές, ικανές να παρακωλύσουν την επιχείρηση, και ενδεχόμενες αποστολές βοήθειας προς τις πολιορκημένες πόλεις και τον Ουΐτιγγη, όπως αυτή του Ουραΐα. Μέσω αυτού του σχεδίου, θα ανάγκαζε τους Οστρογότθους σε μικρές, κατά τόπους, πολιορκίες, εξαλείφοντας τους δυνατότητα να κινηθούν άνετα, και εισάγοντας τους σε μια κατάσταση αποκλεισμού. Έτσι, αφού θα

⁴⁷⁰ Ο E. Chrysos παραθέτει παρόμοια άποψη σχετικά με την επιρροή του Ναρσή στην απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ να ολοκληρώσει τον πόλεμο, αν και δεν θεωρεί πως ο Περσικός κίνδυνος είχε κάποια βαρύτητα στον Αυτοκράτορα για την ολοκλήρωση του πολέμου. Η σημαντικότητα της ουδετερότητας των Φράγκων σε περιπτώσεις κατάληψης της Ιταλίας και η επιθυμία τους να γίνουν κύριοι της Βορείου Ιταλίας, ή τουλάχιστον αυτή να μην αποτελεί ισχυρή βάση άλλων, φαίνεται και στον δεύτερο Ιταλικό πόλεμο, όπου η ταχεία πρόοδος του Τοτίλα, λογικά, διευκολύνθηκε από τις διπλωματικές ενέργειες του, ο οποίος επιδιώκεσε στον Θεοδίδεο ένα μεγάλο μέρος της Βενετίας, απαλλάσσοντας έτσι τα σχέδια του από πιθανή Φραγκική παρεμβολή και ανατροπή. PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.438,439. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.43,44. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.355. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.235. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.94. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.226

⁴⁷¹ PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.64,65

⁴⁷² Αναφορικά με το Αύξιμο, αυτό ήταν μια σημαντική οχυρή πόλη, τοποθετημένη σε στρατηγικό σημείο, και προστατευμένη από μια μεγάλη αρμάδα Οστρογότθων, η ύπαρξη της οποίας αποτελούσε, εν ουσία, ένα τείχος προστασίας για την Ραβέννα, τον Ουΐτιγγη, και, εν γένει, για την ζωτικότητα της εναπομένουσας Οστρογοτθικής δύναμης. Ως εκ τούτου, ήταν σημαντικός στόχος κατάληψης για την υλοποίηση της Βυζαντινής κυριαρχίας στην Ιταλία. Η σημαντικότητα του Αύξιμου παρατηρείται και από το γεγονός ότι αποτελούσε βασικό στόχο κατάληψης του Βελισαρίου για πολύ καιρό. PROCOPPIUS, *History*, vol. III σελ.378,379, *History*, vol. IV σελ.22-25,64-69,78,79

τους είχε αποκλείσει στις πόλεις, θα μπορούσε να κινηθεί, με ευκολία, προς την Ραβέννα. Τέλος, ο ικανοποιητικός, αριθμός των ανδρών που είχε στην διάθεση του, που του επιτρέπει να προχωρά με άνεση σε ποικίλες επιθετικές επιχειρήσεις, πιθανόν να οφείλεται στο ότι διαχωρισμός μεταξύ των αξιωματούχων και στρατιωτών είχε πλέον παρέλθει. Ως εκ τούτου, το Αυτοκρατορικό στράτευμα κινείται ως μια ενιαία μονάδα, παρά ως αποκομμένοι, μικροί όμιλοι, καθώς οι στρατιώτες, πλέον, ήταν υπό την γενική διοίκηση του Βελισαρίου⁴⁷³.

Ενώ οι Βυζαντινοί θα κινηθούν στους εκάστοτε στόχους που αναφέρθηκαν παραπάνω, με τους πολιορκούμενους Οστρογότθους στο Αύξιμο και στην Φισούλη να θέτουν ισχυρές αντιστάσεις, ζητώντας παράλληλα την βοήθεια του Ουϊτιγγη, και τον Ουραΐα να διασχίζει τον Πάδο και να στρατοπεδεύει σε κοντινό σημείο από τις δυνάμεις άμυνας του Μαρτίνου και του Ιωάννη⁴⁷⁴, θα λάβει μέρος μια σημαντικότερη, και τελευταία, εξωτερική απειλή. Η εισβολή των Φράγκων υπό τον ίδιο τον Ρήγα Θευδίβεργο. Αυτή η τρομακτική και πολυπληθής στρατιά, θα εισβάλει, την Άνοιξη του 539 μ.Χ., από την Λιγουρία, θα ερημώσει την Βόρεια Ιταλία, όπως την Αιμιλία, θα κατορθώσει να συντρίψει, εν ριπή οφθαλμού, τους Οστρογότθους και να αποδεκατίσει τα Βυζαντινά στρατεύματα που ευρίσκοντο στην περιοχή του Πάδου, τρέποντας τους πρώτους σε άτακτη φυγή στην Ραβέννα και εξαναγκάζοντας τους δεύτερους σε υποχώρηση προς την Τουσκία⁴⁷⁵. Ο Βελισάριος, υπερβολικά ανήσυχος από αυτήν την απροσδόκητη εξέλιξη, η οποία έθετε σε, εν δυνάμει, κίνδυνο τη πορεία των σχεδίων του, θα αποστείλει γράμμα στον Θευδίβεργο, σημειώνοντας του την ασέβεια που είχε επιδείξει, καθώς είχε ακυρώσει τους όρκους που είχε συνάψει με το Βυζάντιο και στραφεί κατά του Αυτοκράτορα, και προειδοποιώντας τον για τις συνέπειες που θα έφερε η επιθετική του συμπεριφορά και η απόφαση του να παραμείνει στην Ιταλία. Έτσι, τον παρακάλεσε να σταματήσει την επέλαση του και να αποσυρθεί για την σωτηρία όλων⁴⁷⁶. Εντέλει ο Θευδίβεργος, θα αποχωρήσει από την Ιταλία, πιθανότατα

⁴⁷³ Ο Προκόπιος έχει επισημάνει στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ότι ο Βελισάριος είχε περιορισμένο αριθμό στρατιωτών και αξιωματούχων στη διάθεση του κατά την διάρκεια του χάσματος του με τον Ναρσή. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.20,21,30,3156-59,64,65

⁴⁷⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.66-83

⁴⁷⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84-89. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48

⁴⁷⁶ Η ηθική και, αντιστρόφως, η ασέβεια είναι τα στοιχεία που τονίζει κυρίως ο Βελισάριος, χαρακτηριστικά τα οποία έχουν εμφανιστεί και θα εμφανιστούν, τόσο στις ομιλίες του όσο και στις πράξεις του. Η φράση του Βελισαρίου «ἐς βασιλέα μέγαν», η οποία αναφέρεται στον Ιουστινιανό Α' με μεγαλοπρεπή τρόπο, ενδεχομένως να στοχεύει στην προσπάθειά του να κερδίσει τη συμμόρφωση μέσω εκφοβισμού. Η συγκεκριμένη μνεία προς τον Αυτοκράτορα, σκοπό έχει στο να παράξει στον στρατηγό την ισχύ και την δυνατότητα ώστε να επιτύχει τον σκοπό του, και παράλληλα να ισχυροποιήσει το κύρος του. Συνεπώς, κάνει χρήση της κάθε δύναμης που έχει στη διάθεση του με σκοπό την υλοποίηση του στόχου του. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο ότι η επιστολή είναι, σε μεγάλο βαθμό, λογοτεχνικά σφουρηλατημένη, όσο και την σημασία που είχε αυτή για τον Βελισάριο, ενδεχομένως να συντάχτηκε από τον Προκόπιο, κάτι καθόλου απίθανο, αν ληφθεί υπόψη ότι ο τελευταίος ήταν πάρεδρος του Βελισαρίου και δεινός συγγραφέας. Άλλωστε, ως πάρεδρος, δεν είναι απίθανο να ήταν επιφορτισμένος με τέτοιες ενέργειες. Από την άλλη βέβαια, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως ο Προκόπιος, σε όλο το *Υπέρ τῶν Πολέμων*, διακοσμεί τους λόγους, τις επιστολές και εν γένει τμήματα του, με ρητορική και λογοτεχνημένες διανθήσεις. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να αποκλεισθεί η πιθανότητα, πως η επιστολή του Βελισαρίου προς τον Θευδίβεργο, το τμήμα της δηλαδή που εμπεριέχεται στο έργο, εμπίπτει στο παραπάνω μοτίβο. Παρά ταύτα, κάτι τέτοιο δεν αποκλείει την πρώτη άποψη, όπως και ότι, ασχέτως φιλοτέχνησης, δεν παύει η γνώμη πως το περιεχόμενο του γράμματος να ανταποκρίνεται, γενικώς, στην πραγματικότητα, και κυρίως το γεγονός ότι ο Προκόπιος, ως πάρεδρος του Βελισαρίου, να ήταν επιφορτισμένος με τέτοια καθήκοντα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.90-93. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, Belisarius and the Goths", "Procopius, πάρεδρος / quaestor" σελ.157-164. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, Belisarius and the Goths",

όχι λόγω του περιεχομένου της επιστολής του Βελισαρίου, αλλά από τον τρομερό λοιμό που είχε εμφανιστεί στο Φραγκικό στρατόπεδο, ο οποίος, σύμφωνα με τον Προκόπιο, οδήγησε στην απώλεια του ενός τρίτου ολοκλήρου του Φραγκικού στρατού⁴⁷⁷.

Οι Τελευταίες Ενέργειες της Εκστρατείας και η Κατάληψη της Ραβέννας από τον Βελισάριο. Η Ανάκληση του στην Κωνσταντινούπολη και η Ολοκλήρωση του Α΄ Οστρογοθτικού Πολέμου

Η αποχώρηση των Φράγκων από την Ιταλία αποτέλεσε την τελευταία επιπλοκή της Οστρογοθτικής εκστρατείας του Βελισαρίου. Ο στρατηγός, απελευθερωμένος από εσωτερικής και εξωτερικής φύσεως κωλύματα, ήταν, πλέον, έτοιμος να θέσει σε εφαρμογή τα τελευταία βήματα που απαιτούνταν για την,

Journal of the Oxford University History Society 7, 2009 σελ.14. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 38,148,149. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.213,214. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.116

⁴⁷⁷Αν και τα χρονικά της συνέχειας του *Μαρκελλίνου* και του *Επισκόπου Μάριου* αναφέρουν πως ο Φραγκικός στρατός είχε καταβληθεί σημαντικά από την ασθένεια, πιθανότατα, ο τόσο ο μεγάλος αριθμός των απωλειών που δίδεται από τον Προκόπιο, είναι υπερβολικός, όπως και εκείνος αναφορικά με τον συνολικό αριθμό της Φραγκικής στρατιάς «*ἐς μυριάδας δέκα εὐθὺς ξυλλεγέντες*». Ενδεχομένως, σκοπός αυτών των μεγάλων ποσοτήτων που παρατίθενται, είναι να υπογραμμίσουν τον μεγάλο αντίκτυπο, τον τρόπο και την καταστροφή που προκάλεσαν τόσο η Φραγκική επίθεση, όσο και ο λοιμός που τους οδήγησε στην υποχώρηση. Πάντως και ο *Ιορδάνης*, στα *Ρομάνα*, σημειώνει έναν υπερβολικά μεγάλο αριθμό σχετικά με την στρατιά του Θευδίβεργου, 200.000 πολεμιστές. Παρά ταύτα, η δήλωση αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, λόγω του αφύσικα τεραστίου αριθμού για τα δεδομένα της εποχής. Αλλωστε, τα *Ρομάνα* του *Ιορδάνη*, παρατηρώντας ότι διακατέχονται από μια φιλοβυζαντινή οπτική, πιθανότατα εξυψώνουν τον αριθμό των Φράγκων με σκοπό να τονιστεί η Βυζαντινή επιτυχία και κυρίως η αποτελεσματικότητα του Βελισαρίου, σμιλεύοντας, έτσι, έναν θρίαμβο του τελευταίου. Ιδιαίτερα, ο *Ιορδάνης* αναφέρει πως «*atque unus consul (Βελισάριος), dum contra Getas dimicat, pæne pari eventu de Francis, qui cum Theudeberto rege suo plus ducenta milia advennerant, triumphavit. Sed quia ad alia occupatus alibi noluit implicari, rogantibus Francis pacem concessit et sine suorum dispendio de fines Italos expulit*», όπου, εκτός των άλλων, παρατηρείται ότι ο λόγος που αποδέχθηκε ο Βελισάριος το αίτημα ειρήνης του Θευδίβεργου, είναι ότι, όντας απασχολημένος, δεν επιθυμούσε να εμπλεχθεί σε άλλες υποθέσεις, με τον *Ιορδάνη* να παρέχει την αίσθηση πως ο στρατηγός αν δεν ήταν απασχολημένος, θα επιτίθονταν εναντίον της τεράστιας Φραγκικής στρατιάς. Τέλος, ένα άλλο στοιχείο που υποδεικνύει την φιλοβυζαντινή οπτική στα *Ρομάνα*, σχετικά με το επεισόδιο, είναι ότι δεν αναφέρει την φθορά και την υποχώρηση του Βυζαντινού στρατού, που βρισκόταν στον Πάδο, όταν δέχθηκε επίθεση από τους Φράγκους. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τον G. Halsall, ο υψηλότερος αριθμός που μπορούσε να φέρει ένας πρώιμος μεσαιωνικός στρατός, ή διαφορετικά στους αιώνες μετά την κατάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ήταν, σε γενικές γραμμές γύρω, στους 6.000 άνδρες, νούμερο εκ διαμέτρου αντίθετο με αυτό που σημειώνεται στο παρόν επεισόδιο από τον Προκόπιο. Παρομοίως, μια, μέση, βυζαντινή δύναμη κατά την εποχή του Ιουστινιανού Α΄ αριθμούσε από 15.000 έως 30.000, αριθμός κατά πολύ μικρότερος από τους 100.000 του Προκοπίου ή τους 200.000 του *Ιορδάνη*. Συνεπώς, η συγκεκριμένη Φραγκική δύναμη ενδέχεται να αριθμούσε, ακόμα και αν ήταν πολυπληθέστερη από μια υψηλή σε αριθμούς δυτική στρατιά, το πολύ 8.000 με 10.000. Ο *Γρηγόριος της Τουρώνης* σημειώνει πως ο Θευδίβεργος αποχώρησε λόγω επιδημιών, κατάφερε όμως να αποκτήσει πολλά λάφυρα, ενώ αργότερα, απέστειλε τον Βουτιλίνο. Η συγκεκριμένη αναφορά, που είναι ορθή, παρανοήθηκε από μετέπειτα πηγές. Χαρακτηριστικά, ο *Φρεδεγάρ* σημειώνει πως ο Βουτιλίνος συγκρούστηκε με τον Βελισάριο, με τον τελευταίο να βρίσκει τον θάνατο, ενώ ο *Παύλος Διακόνος* μεγαλοποιεί την Φραγκική θέση, σημειώνοντας πως ο Θευδίβεργος, παρά την αποχώρηση του, είχε αφήσει πίσω του τους *Amingus* και *Βουτιλίνο* με σκοπό την κατάκτηση της Ιταλίας, κάτι που δεν ισχύει, καθώς ολόκληρος ο Φραγκικός στρατός είχε αποχωρήσει. PROCOPIOUS, *History*, vol. IV σελ.88-93. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. MARIUS EPISCOPUS, “Chronica” σελ.236,237. IORDANES, “Gentis Romanorum” 49. GREGORIUS EPISCOPUS TURONENSIS, *Historiarum* σελ.184. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, “Chronicarum” σελ.106. PAULUS DIACONUS, “Historia Langobardorum”, *SRGUS*, [MGH], Hannoverae, Bibliopolii Hahniani, 1878 σελ.84,85. G. HALSALL, *Warfare and Society* σελ.119-133. A. CAMERON, *Procopius* σελ.212,213. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.1174,175. A. D. LEE, “The Empire at War” σελ.118

επιτυχή, ολοκλήρωση της αποστολής του, το τέλος της οποίας είχε αρχίσει να προδιαγράφεται στον ορίζοντα.

Τον Οκτώβριο ή Νοέμβριο του 539 μ.Χ. οι Βυζαντινοί θα καταφέρουν να καταλάβουν την Φισούλη και το Αύξιμο έπειτα από μια μακρά προσπάθεια⁴⁷⁸. Ο δρόμος προς την Ραβέννα ήταν πλέον ελεύθερος. Έτσι ο Βελισάριος, αφού αποστέλλει ένα στράτευμα υπό τους Μάγνο και Βιτάλιο στην περιοχή του Πάδου με σκοπό την φύλαξη της από πιθανή επίθεση, καθώς η πέραν του πόταμου έκταση ευρίσκετο υπό Οστρογοθτικής κατοχής ενώ αποτελούσε και σημείο εισόδου των Φράγκων, κάτι που υποδεικνύει την στρατηγική ευφυΐα του, θα βαδίσει προς την Ραβέννα⁴⁷⁹. Οι εγκατεστημένοι στις Κόττιες Άλπεις, ευγενείς, Οστρογότθοι θα παραδοθούν, οικιοθελώς, στον Βελισάριο μέσω των στρατευμάτων που έστειλε εκεί, ενώ ο Ουραΐα θα παραιτηθεί της προσπάθειας του κατά του Βυζαντινού σκοπού. Οι Φράγκοι θα προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν την πιεστική κατάσταση που ευρίσκοντο οι Οστρογότθοι, στέλνοντας πρεσβεία συμμαχίας, διαχωρισμού και κοινής διοίκησης της Ιταλίας στον Ουΐτιγγη, με τον τελευταίο, όμως, να τους αποπέμπει, αποφασίζοντας υπέρ της προτεινόμενης συνθήκης με τους Βυζαντινούς⁴⁸⁰. Ως εκ τούτου, η ολοκλήρωση της εκστρατείας ήταν προ των πυλών. Ο Βελισάριος θα συνεχίσει να σφίγγει τον κλοιό που είχε θέσει στην Ραβέννα, διεξάγοντας ποικίλες ενέργειες με σκοπό τον αποκλεισμό της πόλεως και της λοιπής Οστρογοθτικής Ιταλίας. Αξία αναφοράς χρίζει η θεαματική ναυτική υπεροχή των Βυζαντινών, πτυχή η οποία βοήθησε τα μέγιστα για την νίκη των πρώτων. Χαρακτηριστικά, η ραγδαία ναυτική ανάπτυξη των Οστρογόθτων έναντι των

⁴⁷⁸ Σύμφωνα με το *Χρονικό του Μαρκελλίνου*, η πολιορκία του Αύξιμου διήρκησε 7 μήνες και η κατάληψη του πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με της Φισούλης, ενώ με βάση τον *Προκόπιο*, η πολιορκία του είναι μέσα στις πρώτες ενέργειες του Βελισαρίου στο κεφάλαιο και εκκινεί την Άνοιξη, η οποία από την στιγμή που λειτούργει ως χρονικός προσδιορισμός, συμπεραίνεται πως η πολιορκία του θα εκκίνησε τον Μάρτιο, έως αρχές Απριλίου το αργότερο. Ενδεχομένως, η περιορισμένη Οστρογοθτική δύναμη στην Ιταλία και αντιστοίχως η ελευθερία που είχε αποκτήσει ο Βελισάριος, να αποτέλεσε τον λόγο που στις πολιορκίες έπραξε κυρίως ενέργειες μακρού αποκλεισμού, από το να προβεί σε δράσεις άλωσης εξ εφόδου. Απλουστέρα, λόγω της κατάστασης που είχε αναδυθεί υπέρ του, ήταν λογικό να προτιμήσει μια στρατηγική και καρτερική πολιορκία. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.664,65. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48

⁴⁷⁹ Έξυπνο, στρατηγικά, σχέδιο του Βελισαρίου να ασφαλίσει την Ιταλία από πιθανές επιθέσεις στο σημείο που ήταν το πιο προσφιλές αναφορικά με κάποια επίθεση, ενέργεια, που σε συνδυασμό με τον αποκλεισμό που είχε θέσει σε όλη την Ιταλία, θα απέτρεπε τους Οστρογότθους να λάβουν οποιαδήποτε αποφασιστική κίνηση. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.84,85,112-115

⁴⁸⁰ Πιθανότατα, η στάση και οι βλέψεις που είχαν υιοθετήσει και παρουσιάσει οι Φράγκοι κατά τη διάρκεια του πολέμου προς τους Οστρογότθους, συγκεκριμένα η επίθεση που διεξήγαγαν υπό τον Θεοδίδεο, να αποτέλεσαν τους λόγους που ο Ουΐτιγγης αρνήθηκε την Φραγκική πρόταση, αποφασίζοντας υπέρ των Βυζαντινών. Άλλωστε χαρακτηριστική είναι η άποψη των Οστρογόθτων για τους Φράγκους μετά την επίθεση των τελευταίων. Τέλος, ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι στον λόγο των Αυτοκρατορικών πρέσβων δεν σημειώνονται τα οφέλη, ή τουλάχιστον οι συνέπειες, που θα δημιουργούνταν από μια Βυζαντινοοστρογοθτική συνθήκη. Ίσως επειδή δεν είχε φθάσει ακόμα η Αυτοκρατορική πρεσβεία. Αντιθέτως, τονίζονται τα αρνητικά που θα έφερναν στον Ουΐτιγγη πιθανή συμφωνία του με τους Φράγκους. Πάντως, λογικά, θα σημειώθηκε στους Οστρογότθους πως το Βυζαντινό σχέδιο απέβλεπε σε μια συνθηκολόγηση μεταξύ Ραβέννας και Κωνσταντινούπολης. Η επιλογή του οστρογόθτου Ρήγα να αποπέμψει τους Φράγκους, πιθανότατα θα οφειλόταν στο γεγονός πως οι τελευταίοι θα ήταν πολύ πιο επικίνδυνοι από τους υπερπόντιους Βυζαντινούς. Άλλωστε, το Φραγκικό Βασίλειο ήταν σιμά της Ιταλίας, ενώ το Βυζάντιο ήταν, σχετικά, αποστασιοποιημένο. Τέλος, η σχέση αναγνώρισης και σεβασμού των Οστρογόθτων προς την Αυτοκρατορία και των δικαιωμάτων της, λογικά, θα είχε κάποιον ρόλο στην απόφαση του Ουΐτιγγη. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.58,59,84-93,114-121. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.42,44. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.231. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.340,341

Βυζαντινών, στα πλαίσια του δεύτερου Οστρογοθτικού πολέμου, αποτέλεσε ένα σημαντικό στοιχείο για την σθεναρή αντίσταση και κυριαρχία των έναντι της Αυτοκρατορίας⁴⁸¹.

Οι Οστρογότθοι ήταν πλέον περιορισμένοι στη Ραβέννα υπό το άγρυπνο βλέμμα του Βελισαρίου. Η ολοκλήρωση του πολέμου ήταν πλέον θέμα χρόνου⁴⁸². Στις αρχές του 540 μ.Χ., κατέφθασαν στην Ραβέννα οι *Συγκλητικοί*, και Αυτοκρατορικοί απεσταλμένοι, Δόμνικος και Μάξιμος, φέροντας την συνθήκη ειρήνης του Ιουστινιανού Α'. Σύμφωνα με αυτήν, ο Ουϊτιγγης θα λάμβανε το ήμισυ των Οστρογοθικών θησαυρών και την κυριαρχία των εδαφών βορειώς του Πάδου, με τον *Αυτοκράτορα* να λάμβανε το υπόλοιπο μισό του θησαυρού και την περιοχή νότια του ποταμού. Οι Οστρογότθοι θα δεχθούν να συνάψουν με ευχαρίστηση τους συγκεκριμένους όρους της συνθήκης. Παρά ταύτα, ο Βελισάριος θα απογοητευθεί μόλις φθάσει στα χέρια του η επιστολή της απόφασης του *Αυτοκράτορα* καθώς «*ἐν ξυμφορᾷ μεγάλη ποιούμενος, εἰ μὴ τις αὐτὸν ἐῶη, παρὸν οὐδενὶ πόνῳ, τό τε κράτος τοῦ πολέμου παντὸς φέρεσθαι καὶ δορυάλωτον Οὐϊττιγιν ἐς Βυζάντιον ἀγαγεῖν*»⁴⁸³. Ως εκ τούτου, αρνήθηκε να επικυρώσει την Αυτοκρατορική συμφωνία μέσω της υπογραφής του⁴⁸⁴. Αυτή η ενέργεια του, οδήγησε τους Οστρογότθους να δηλώσουν πως θα αναγνώριζαν την συνθήκη μόνο εάν έφερε την υπογραφή και τον όρκο του Βελισαρίου, φοβούμενοι κάποιο διπλωματικό τέχνασμα⁴⁸⁵. Ο τελευταίος, από την πλευρά του, θα εγκαλέσει συμβούλιο, στον απόηχο της κατηγορίας ότι στρεφόταν κατά του *Αυτοκράτορα* με την μη υπογραφή της συνθήκης, όπου θα δηλωθεί υπογεγραμμένα, από την πλευρά των συμμετεχόντων, η άποψη ότι η απόφαση του Ιουστινιανού Α' ήταν η καλύτερη δυνατή λύση καθώς δεν μπορούσαν να νικήσουν τον αντίπαλο με διαφορετικό τρόπο. Ωστόσο, οι Οστρογότθοι της Ραβέννας, λόγω του σφοδρού αποκλεισμού που είχαν δεχθεί, και σε συνδυασμό με τον φόβο που ένιωθαν για πιθανή μεταστροφή των δεδομένων της συνθήκης από τον *Αυτοκράτορα*, θα προσφέρουν στον Βελισάριο τον τίτλο του *Αυτοκράτορα* της Δύσης, και την παράλληλη υποταγή τους στο πρόσωπο του, πρόταση που θα υποστηριχθεί και

⁴⁸¹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.390,391, *History*, vol. IV σελ.80,81,114,115,196-205. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.304,305. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.86,87

⁴⁸² O B. Rubin σημειώνει πως η σχέση που είχε αναπτυχθεί μεταξύ Ματασούνθας και Ιωάννη Βιταλιανού, που ήταν Βυζαντινός, και κυρίως η αποστροφή της πρώτης, η οποία προερχόταν από τον *Οίκο* του Θεοδορίχου, προς τον Ουϊτιγγη, πάραξε στην Αυτοκρατορία μια αξιοσημείωτη ηθική ώθηση αναφορικά με τον αγώνα της κατά του Οστρογότθου *Ρήγα*. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.131

⁴⁸³PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124,125

⁴⁸⁴ Όπως σημειώνει ο E. Chrysos, η συμφωνία δεν είχε υπογραφεί από τους Βυζαντινούς απεσταλμένους ή από τους Οστρογότθους. Οι πρώτοι, ως φορείς της συνθήκης, δεν έχουν κανέναν λόγο να την υπογράψουν, ενώ οι τελευταίοι θα την υπέγραφαν, αφού πρώτα την επικύρωσε ο Βελισάριος, δηλαδή υπέγραφε την Αυτοκρατορική συνθήκη. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124-127. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.44,47

⁴⁸⁵ Ενδεχομένως, η έντονη επιθυμία των Οστρογόθων να υπογράψουν την συμφωνία με τους συγκεκριμένους όρους, και ακολούθως, η απόφαση των ότι θα ανεγνώριζαν την συνθήκη μόνο εάν έφερε την υπογραφή του Βελισαρίου, έχοντας πρώτα παρατηρήσει πως ο τελευταίος δεν υπέγραψε την συνθήκη, να οφειλόταν στο ότι ο στρατηγός είχε ήδη στείλει στρατό στα περά του Πάδου εδάφη, με αρκετούς από τους εκεί Οστρογότθους να επιθυμούν να παραδοθούν σε αυτόν. Έτσι, από την μια δημιουργήθηκε μια αντίθεση μεταξύ της Ιουστινιάνειας συνθήκης και των ενεργειών του Βελισαρίου, και από την άλλη μια, όχι μόνο, οικιοθελή παράδοση αρκετών, από τα περά του Πάδου εδάφη, Οστρογόθων στον τελευταίο, ενέργεια που ερχόταν σε αντίθεση με τους όρους της συμφωνίας. Ως εκ τούτου, εισερχόμενοι σε αυτές τις αντιφάσεις, και παρατηρώντας τις ενέργειες του Βελισαρίου και τα αποτελέσματα των, να φοβηθήκαν για κάποιο Αυτοκρατορικό, διπλωματικό, τέχνασμα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.120-127

από τον ίδιο τον Ουΐτιγγη⁴⁸⁶. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο στρατηγός αν και δεν επιθυμούσε την προσφερόμενη θέση τόσο λόγω της απόλυτης αφοσίωσης του προς τον Ιουστινιανό Α' όσο και με βάση την ιδεολογία του, ωστόσο πίστευε ότι θα μπορούσε να αξιοποιήσει την ευκαιρία που του δόθηκε προς όφελος του και της Αυτοκρατορίας⁴⁸⁷. Ως εκ τούτου, εγκάλεσε ξανά συμβούλιο, αναφέροντας στους συμμετέχοντες αν θεωρούσαν σημαντικό στόχο την κατάληψη ολόκληρης της Ιταλίας, την παράδοση των Οστρογότθων και την απόκτηση των θησαυρών τους, με την απάντηση των να είναι θετικότερη⁴⁸⁸.

Αυτή η στάση τους, θα παράξει στον Βελισάριο την απόφαση να θέσει σε κίνηση τους τροχούς της Οστρογοθτικής παράδοσης. Έτσι, θα συνεννοηθεί με τους Οστρογότθους, αναφέροντας τους ότι αποδέχεται την απόφαση των, ωστόσο αναφορικά με το ζήτημα της Βασιλείας, θα δηλώσει πως οι σχετικές υποσχέσεις θα έπρεπε να γίνουν αργότερα, υπό την παρουσία του Ουΐτιγγη και των Οστρογότθων ευγενών, με τους πρώτους να συμφωνούν. Εν συνεχεία, θα απομακρύνει με προφάσεις τους αξιωματικούς που άνηκαν στον κύκλο του Ναρσή, τους οποίους και υποπτευόταν. Η απομάκρυνση τους, του παρείχε την δυνατότητα να υλοποιήσει τα σχέδια του, περί κατάληψης της Ραβέννας, στο έπακρον και χωρίς πρόβλημα. Έτσι, τον Μάρτιο του 540 μ.Χ., θα εισέλθει, θριαμβευτικά, με το αφοσιωμένο στράτευμα του στην Ραβέννα υπό την παρουσία του Οστρογοθτικού πλήθους, αφού πρώτα μετέβη με έναν στόλο γεμάτο από προμήθειες στο λιμάνι της πόλεως, το Κλάσσε⁴⁸⁹. Εν συνεχεία, και αφού προτρέψει τους Οστρογότθους

⁴⁸⁶ «βασιλέα τῆς ἐσπερίας Βελισάριον ἀνειπεῖν ἔγνωσαν». Όπως τονίζει ο C. Lillington-Martin, ο Ουΐτιγγης, πιθανόν να υποστήριξε την Οστρογοθική προσφορά καθώς θα είχε συνειδητοποιήσει πως ο πόλεμος είχε ολοκληρωθεί με ήττα του και συνεπώς η υποστήριξη προς το πρόσωπο που, αλλά και το κύρος του προς τους Οστρογότθους, θα είχε φθαρεί σημαντικά. Ως εκ τούτου, πιθανή άρνηση του θα οδηγούσε είτε σε εμφύλιο πόλεμο είτε στην δολοφονία του. Κάτι τέτοιο αντικατοπτρίζεται και στον λόγο του Ιλδίβαδου προς τους Οστρογότθους, όπως και ότι ο τελευταίος ανακηρύχθηκε από τους Οστρογότθους, *Ρήγας*. Δηλαδή, αυτή η ενέργεια τους μπορεί να θεωρηθεί εξέγερση κατά του Ουΐτιγγη, καθώς ο τελευταίος είχε παραδοθεί στα πλαίσια της συμφωνίας με βάση της οποίας ο Βελισάριος θα αποδεχόταν τον Οστρογοθικό θρόνο. Ο φόβος των Οστρογότθων ότι θα εγκατέλειπαν την Ιταλία, και συνεπώς την περιοχή τους, για το Βυζάντιο, με αποτέλεσμα την δημιουργία αλλαγής στο μέχρι τότε σύστημα τους, όπως υποστηρίζει ο P. Amory, ήταν, λογικά, η κύρια αιτία που οδήγησε τους πρώτους να προτείνουν τον θρόνο στον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.128-131,142-145. IORDANES, “Getarum” σελ.138. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius, Belisarius and the Goths” σελ.6,7. P. AMORY, *People and Identity* σελ.171,175

⁴⁸⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.130,131. Βλέπε και σελ.157,158,205,206,211-214 αναφορικά με τη στάση και άποψη του Βελισαρίου πάνω στο ζήτημα.

⁴⁸⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.130,131

⁴⁸⁹ Η σκηνή της εισόδου του Βελισαρίου στην Ραβέννα, θυμίζει θριαμβευτική, νικηφόρα, πομπή, όπου εισέρχεται υπό της πολεμικής συνοδείας του, ως νικηφόρος στρατηγός, απελευθερωτής και δοξασμένος Βασιλέας, υπό το βλέμμα του πλήθους. Ενδέχεται να υπάρχει μια *adventus*, καθώς ο θριαμβευτής στρατηγός εισέρχεται σε μια πόλη που του είχε παραδοθεί οικιοθελώς, ενώ με βάση του συμφωνημένου σχεδίου αναμενόταν να αναγορευτεί Αυτοκράτορας της Δύσης, υπό τις ελπίδες και ευχαριστίες των Οστρογότθων για μια καλύτερη κατάσταση. Άλλωστε οι Οστρογότθοι ήταν αυτοί που του είχαν προτείνει το στέμμα. Βέβαια, η αντίδραση των γυναικών προς τους άνδρες τους μετριάζει αυτή την λαμπρότητα, παρά ταύτα, δεν παύει το γεγονός της περιγραφής του Προκοπίου να υπογραμμίζει τα παραπάνω, και η οποία αποτελεί ενδεχομένως, έμμεσο έπαινο για την λαμπρότητα του Βελισαρίου. Πάντως, η αντίδραση των γυναικών ενδέχεται να απεικονίζει την αποστροφή τους σχετικά με τον τρόπο που ηττήθηκαν οι Οστρογότθοι. Συγκεκριμένα, δεν χάνουν έπειτα από σκληρές μάχες, αλλά από συμφωνία με τους φαινομενικά αδύναμους Βυζαντινούς, ενώ πιθανόν να είναι και λογοτεχνικό δημιούργημα του Προκοπίου. Ως προς αυτό, άξιο αναφοράς είναι ότι ο Ουΐτιγγης, στον λόγο του σχετικά με την μάχη του Νέρωνα, σημειώνει πως «οὕτω γὰρ ἂν ἐν τῷ τῆς ξυμβολῆς χωρίῳ τὴν τοῦ βίου κατὰ στροφὴν περὶ πλείονος τῆς μετὰ τὴν ἦτταν σωτηρίας «ποιήσαισθε. ἐνὶ γὰρ μόνῳ κακοτυχεῖν ἄνδρες γενναῖοι τῷ τῶν πολεμίων ἐλασσοῦσθαι νομίζουσι». PROCOPIUS,

που κατοικούσαν στην Ιταλία νοτίως του Πάδου να επιστρέψουν στην περιοχή τους, και λέγοντας ότι θα σεβαστεί τις περιουσίες τους⁴⁹⁰, θα θέσει τον Ουΐτιγγη υπό, αξιοπρεπή, επιτήρηση, αποκτώντας παράλληλα τον έλεγχο του Βασιλικού θησαυρού, τον οποίον και θα μεταφέρει στην Κωνσταντινούπολη. Στο άκουσμα της πτώσης της Ραβέννας, οι ελάχιστες ιταλικές πόλεις που βρισκόταν υπό Οστρογοτθική κατοχή, κυρίως στην περιοχή της Βενετίας, θα σπεύσουν να παραδοθούν στον Βελισάριο. Ο επίλογος της πρώτης παρουσίας του Βελισαρίου στην Ιταλία θα γραφθεί την Άνοιξη του 540 μ.Χ, όταν αρνηθεί, ρητά και επανειλημμένως, να λάβει τον προσφερόμενο θρόνο, δηλώνοντας την αιώνια αφοσίωση του στον Ιουστινιανό Α', και εν συνεχεία καταπλεύσει προς την Κωνσταντινούπολη με τον σιδηροδέσμιο Ουΐτιγγη, την οικογένεια του, και τους Βασιλικούς θησαυρούς, έπειτα από κλήση του Μάρκελλου⁴⁹¹.

Όταν επέστρεψε στην Βασιλίδα των Πόλεων, την Άνοιξη του 540 μ.Χ., και παρά την νικηφόρα εκστρατεία του, όπου κατόρθωσε να συλλάβει τον Ουΐτιγγη και να αποκτήσει τους βασιλικούς θησαυρούς, δεν θα διεξαχθεί κάποια θριαμβική πομπή, ή τουλάχιστον θα γίνει δεκτός σε ένα ουδέτερο κλίμα. Χαρακτηριστικά, ο Ιουστινιανός Α', σύμφωνα με τον Προκόπιο, απλώς «Οὐτίγγιν μὲν ξὺν τῇ γυναικὶ ἀσμένως εἶδε...τὸν δὲ Θεουδερῖχου πλοῦτον ἀξιοθέατον ὄντα δεξάμενος ἐν Παλατίῳ τοῖς μὲν ἐκ βουλῆς ἐν παραβύστῳ θέαμα προῦθηκεν, ἐπὶ τῷ ὄγκῳ τῶν πεπραγμένων φιλοτιμούμενος»⁴⁹². Ο Προκόπιος, που παρατηρείται ότι αντιμετωπίζει με στενάχωρη οπτική αυτή τη στάση του Ιουστινιανού Α', και συνεπώς αντικατοπτρίζει το κλίμα της επιστροφής του

History, vol. III σελ.274,275, *History*, vol. IV σελ.132-135. AGNELLIUS, "Consularia Italica" σελ.333. *Agnellus of Ravenna - The Book of Pontiffs of the Church of Ravenna*, (ed.) D. M. Deliyannis, [Medieval Texts in Translation], The Catholic University of America Press, Washington D.C. 2004 σελ.178, υποσημ.2

⁴⁹⁰ Η απόφαση του Βελισαρίου να προτρέψει τους Οστρογότθους να επιστρέψουν στις περιοχές τους οφειλόταν στο γεγονός τόσο ότι υπήρχαν, εγκατεστημένες από τον Βελισάριο, Βυζαντινές φρουρές στις εκεί περιοχές και πόλεις, και ως εκ τούτου μια τέτοια ενέργεια δεν θα απειλούσε την ασφάλεια της Ιταλίας, όσο και ότι κατά αυτό τον τρόπο, ο αριθμός των Βυζαντινών δεν θα ήταν, κατά πολύ, μικρότερος, από εκείνων των Οστρογότθων στην Ραβέννα. Κίνηση που προέβλεπε στην αποσόβηση πιθανής αντίδρασης σε περίπτωση που ανακαλύπτονταν το σχέδιό του, και στην ανεμπόδιση σύλληψη του Ουΐτιγγη. Μάλιστα, το γεγονός ότι μεταφέρθηκαν σε περιοχές που υπήρχαν Αυτοκρατορικές φρουρές, οι οποίες θα ήταν ικανές να συγκρατήσουν πιθανές Οστρογοτθικές αντιδράσεις, υποδεικνύει ότι ο Βελισάριος έλαβε μέτρα και για την μετέπειτα κατάσταση της Ιταλίας, όταν και θα είχε αναχωρήσει. Τέλος, το ότι φρόντισε για την ακεραιότητα των περιουσιών των Οστρογότθων, πιθανόν να οφείλεται στην σκέψη του να διατηρήσει την τάξη και να μην δημιουργήσει τριβές ανάφλεξης που ενδεχομένως να δημιουργούνταν σε περίπτωση που λάμβανε σκληρά μέτρα, ασφαρίζοντας έτσι πιθανές αντιδράσεις και εξεγέρσεις. PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.132-137

⁴⁹¹ Ο Agnellus σημειώνει πως ο Βελισάριος, μετά την αποχώρηση του από την Ραβέννα, μετέβη στην Σικελία την οποία και ερήμωσε, κάτι το οποίο δεν είναι σωστό, καθώς ο στρατηγός, δεν ευρίσκοταν στο νησί εκείνη την περίοδο. PROCOPPIUS, *History*, vol. I σελ.364-377, *History*, vol. IV σελ.62,63,134-147,150,151. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48,49. *Zachariah of Mitylene* σελ.312. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.320. AGNELLIUS, "Consularia Italica" σελ.333. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.236. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.49,50. IORDANES, "Getarum" σελ.138. PAULUS DIACONUS, "Historia Langobardorum" σελ.62

⁴⁹² Σύμφωνα με το *Liber Pontificalis*, ο Αυτοκράτορας ρώτησε τον Βελισάριο για τις σχέσεις του με τους γηγενείς και για το πώς είχε διορίσει τον Βιγίλιο στην θέση του Σιλβερίου. Εν συνεχεία, μαζί με την σύζυγο του, τον ευχαρίστησε, και τον έστειλε στην Αφρική. Δεν είναι γνωστό εάν η αναφορά στο *Liber Pontificalis* αντικατοπτρίζεται στην πραγματικότητα σχετικά με τις ερωτήσεις που δέχθηκε ο Βελισάριος, στοιχείο όχι απίθανο βέβαια. Πάντως, η συνεχεία της αναφοράς δεν είναι αληθινή, καθώς ο στρατηγός δεν στάλθηκε στην Αφρική, αλλά στην Ανατολή. Τέλος, ο Παύλος ο Διάκονος, αναφέρει μια σχεδόν ίδια οπτική με το *Liber Pontificalis*, ενώ ολοκληρώνει την εκστρατεία του Βελισαρίου με έναν θριαμβευτικό τρόπο. PROCOPPIUS, *History*, vol. I σελ.304,305, *History*, vol. IV σελ.150,151. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.133. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ. 208

στρατηγού, εν συνεχεία σμιλεύει έναν έπαινο του Βελισάριου, εξαιρώντας τον σε έναν ιδεατό στρατηγό, διοικητή και άνθρωπο⁴⁹³.

Αφήνοντας κατά μέρος τον έπαινο του Βελισαρίου, τα ερωτήματα που δημιουργούνται είναι για ποιο λόγο ποδηγετήθηκαν, κατ' αυτό τον τρόπο, η στάση του Ιουστινιανού Α' προς τον νικηφόρο στρατηγό, οι ενέργειες του τελευταίου και αν εντοπίζονται υποψίες ανεξαρτησίας, και, εν γένει, η άποψη των για την ολοκλήρωση του πολέμου. Παρατηρώντας την πορεία των πραγμάτων κατά το τελευταίο, κυρίως, στάδιο της εκστρατείας, εξάγεται η άποψη πως η απόφαση του Βελισαρίου να ακυρώσει την Αυτοκρατορική συμφωνία περί συνθηκολόγησης μεταξύ Κωνσταντινούπολης και Ραβέννας, έδρασε αρνητικά στην στάση του Ιουστινιανού Α' προς τον στρατηγό. Ως προς αυτό, η αναφορά του Προκοπίου ότι κάποιοι αξιωματούχοι κατηγορήσαν τον Βελισάριο για σφετερισμό, ενισχύει την άποψη, καθώς συμπεραίνεται πως αυτός ήταν και ο λόγος της ανάκλησης του. Σίγουρα ο Βελισάριος κατόρθωσε μια υποδούλωση της Οστρογοθτικής Ιταλίας, φέρνοντας σιδηροδέσμιο τον Ουϊτιγγη και τους θησαυρούς, στο όνομα του Αυτοκράτορα, ωστόσο οι ενέργειες που ακολούθησε έγιναν, εκούσια, εναντίον της Ιουστινιανείας θέλησης. Χαρακτηριστικά, εμπλέκεται σε ένα επικίνδυνο παιχνίδι, τόσο με την ακύρωση της Αυτοκρατορικής συμφωνίας, όσο και με την προσποιητή αποδοχή του θρόνου της Εσπερίας⁴⁹⁴. Αν και ο Προκόπιος δικαιολογεί την απόφαση του Βελισαρίου, τονίζοντας την αφοσίωση του προϊσταμένου του στο Στέμμα και ότι η προσπάθεια του οφειλόταν στην επιθυμία του να παράξει μια ολοκληρωτική νίκη στον Ιουστινιανό Α'⁴⁹⁵, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι αυτή υποστηρίχτηκε έμμεσα και από τους λοιπούς Βυζαντινούς αξιωματούχους της Ιταλίας όταν ο τελευταίος τους ανέφερε πως υπήρχε τρόπος για μια ολοκληρωτική Βυζαντινή νίκη⁴⁹⁶, και δηλώνοντας αναφορικά με το ζήτημα της Βασιλείας, στο πλαίσιο της συμφωνίας του με τους Οστρογόθους⁴⁹⁷, ότι δεν έδωσε καμία υπόσχεση, δεν παύει η αυτόβουλη ενέργεια του στρατηγού να οδήγησε τον Αυτοκράτορα σε σοβαρά ύποπτες σκέψεις. Ως εκ τούτου, και παρά το γεγονός ότι ο Ιουστινιανός Α' έγινε δέκτης της Οστρογοθικής ήττας, με τα λάφυρα και τους αιχμάλωτους να οδηγούνται ενώπιον του, και την, πιθανή, εν τέλει συνειδητοποίηση του πως ο Βελισάριος δεν σκόπευε να αποστατήσει, δεν παύει η ενέργεια του δαφνηφόρου στρατηλάτη να αποτέλεσε μια ανυπακοή των Αυτοκρατορικών διαταγών και μια αυτόβουλη, ριψοκίνδυνη, ενέργεια περάτωσης. Άλλωστε, όχι μόνο ακύρωσε την Αυτοκρατορική συμφωνία, αλλά έπαυσε τα σχέδια του Ιουστινιανού Α' για μια πέρα του Πάδου Οστρογοθική επικράτεια που, ενδεχομένως, θα λειτουργούσε ως προμαχώνας στον Φραγκικό κίνδυνο και συμφωνούσε στην μέχρι τότε συνταγματική βάση μεταξύ Βυζαντίου και Οστρογόθων⁴⁹⁸. Ακόμα και το γεγονός να ισχύει πως ο Ιουστινιανός Α' θεώρησε το σχέδιο του Βελισαρίου μια προσπάθεια κατάλυσης της Οστρογοθικής δύναμης εις το όνομα του, δεν παύει, η ενέργεια του στρατηγού, να δημιούργησε

⁴⁹³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ. 150-157

⁴⁹⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124-139

⁴⁹⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.126,127,130,131,144-147

⁴⁹⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ. 130,131

⁴⁹⁷ «Βελισάριος δὲ τὰ μὲν ἄλλα ὤμοσεν ἅπαντα, καθάπερ οἱ πρέσβεις ἤξιον, ὑπὲρ δὲ τῆς βασιλείας αὐτῶ Οὐιττίγιδι καὶ Γότθων τοῖς ἄρχουσιν ὁμείσθαι ἔφη. καὶ αὐτὸν οἱ πρέσβεις οὐκ ἂν ποτε ἀποσεῖσθαι τὴν βασιλείαν οἰόμενοι, ἀλλ' ἐφίεσθαι αὐτῆς πάντων μάλιστα, αὐτίκα δὴ μάλα ἐς Ράβενναν ξὺν αὐτοῖς ἐκέλευον ἰέναι». PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ. 132,133

⁴⁹⁸ E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.44,45

θορυβώδεις ανησυχίες, λόγω της αυτόβουλης πράξης του⁴⁹⁹. Έτσι, η «ποιινή» που μπορούσε να θέσει στον Βελισάριο ήταν μια μη, εν ουσία, αναγνώριση της ενέργειας του και η μη υποδοχή του σε εορταστικό κλίμα, τιμωρώντας τον έμμεσα για την πράξη του και απεγδύοντας τον από ρυθμιστή της τελικής νίκης, όπως και η άμεση ανάκληση του και η αντικατάσταση του από τους Κωνσταντιανό, Ιωάννη Βιταλιανού και Βέσσα. Το κυριότερο ήταν η διαίρεση του αξιώματος του *Magister Militum per Orientem*, το οποίο μέχρι τότε ήταν στην ατομική κατοχή του Βελισαρίου, ενέργεια η οποία οφείλει να τοποθετηθεί στο πλαίσιο της τιμωρίας του στρατηγού και η οποία αποτέλεσε την σημαντικότερη ποινή του. Μάλιστα, το συγκεκριμένο, υποβοηθά και στην εξαγωγή κάποιων απόψεων σχετικά με το πότε χρονολογείται το συμβάν αναφορικά με τα παραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα.

Ειδικότερα, ο Βελισάριος κατείχε το αξίωμα του *Magister Militum Per Orientem* ήδη από το 532 μ.Χ, χωρίς να διακοπεί η κατοχή του, και το οποίο διαμοιράστηκε το 540 μ.Χ., με τον Βούζη, κατ' εντολή του Ιουστινιανού Α'. Ο λόγος, φαινομενικά, οφειλόταν στην αναζωπύρωση του Περσικού πολέμου, όπου εξ' αιτίας της απουσίας του Βελισαρίου στην Ιταλία, ήταν αναγκαία η ύπαρξη ενός ανώτατου αξιωματούχου στην εκεί περιοχή, ως υπεύθυνου των κινήσεων. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε πολλάκις, ο διαχωρισμός του συγκεκριμένου αξιώματος, πιθανότατα, στόχευε κατά του Βελισαρίου και στον περιορισμό της δύναμης του με σκοπό την παύση ενεργειών παρόμοιων με αυτές της Ραβέννας. Αρχικά, ο διαχωρισμός, όπως σημειώνει ο Προκόπιος στο 2.6.1 του *Υπέρ τῶν Πολέμων* «Ἐτύγχανε δὲ ὀλίγῳ ἔμπροσθεν»⁵⁰⁰, το οποίο αναφέρεται είτε στην εκκίνηση του Σασσανιδικού πολέμου, είτε στο επεισόδιο στα Σούρα και στην Σεργιούπολη, καθώς στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε αυτά, και τα οποία χρονολογούνται στις αρχές της Άνοιξης, ήτοι, σε γενικές γραμμές, τον Μάρτιο του 540 μ.Χ.⁵⁰¹. Το δεύτερο είναι ότι τα πεπραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα, ήτοι η ακύρωση της Αυτοκρατορικής συμφωνίας, η απόφαση των Οστρογότθων να τον ανακηρύξουν Βασιλέα, η προσποιητή αποδοχή του στρατηγού στο αίτημα τους και η είσοδο του στην Ραβέννα ως επικείμενος κυρίαρχος, οφείλουν να τοποθετηθούν τον Μάρτιο του 540 μ.Χ. και όχι τον Μάιο, όπως θεωρείται. Αυτό γιατί ο Ιουστινιανός Α' αποφασίζει την διαίρεση του *Magister Militum Per Orientem*. Η διαίρεση του αξιώματος, κατά πάσα πιθανότητα, στόχευε στον περιορισμό του κάτοχου του, τον Βελισάριο. Για να αποφασίσει να προβεί σε μια διαίρεση, εκείνη την περίοδο, θα είχε συμβεί κάτι ώστε να τον ωθήσει σε μια τέτοια ενέργεια. Αυτό που θα είχε συμβεί, λογικά, και με βάση τις πηγές, θα ήταν ότι έμαθε τα πεπραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα. Άλλωστε, αν θεωρηθεί ότι το επεισόδιο της Ραβέννας λαμβάνει χώρα τον Μάιο, τότε, μέχρι τον Απρίλιο, ο

⁴⁹⁹ Μάλιστα, η αναφορά στα *Ἀνέκδοτα* ότι «πρῶτον μὲν γε τὰ τῶ στρατηγῶ τούτῳ ἐν τοῖς ξυμπύπτουσιν ἐπὶ τε Θευδάτον καὶ Οὐίτιγιν βουλευόμενα, καίπερ οὐκ ἐπιτηδείως τοῖς πρασσομένοις δοκοῦντα ἔχειν, ἐς ξύμφορον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἐτελεύτα τέλος» ενδεχομένως να αναφέρεται στα γεγονότα του 540 μ.Χ., δηλαδή στον τρόπο που ο Βελισάριος συνέλαβε τον Ουίτιγγη και κατέλαβε το Οστρογοτθικό Βασίλειο. Αυτό γιατί με βάση το *Υπέρ τῶν Πολέμων*, μόνο τα γεγονότα του 540 μ.Χ. είναι αυτά που δημιουργούν υπερβολικές αντιδράσεις, καθώς φαίνονται ακατάλληλα σε αρκετούς, όπως και οι ενέργειες που πράττει ο Βελισάριος. Η σκέψη ότι ενδεχομένως να αναφέρεται στις πολεμικές δράσεις, στους τρόπους αντιμετώπισης των Οστρογότθων και εν γένει στον στρατιωτικό, πολεμικό και στρατηγικό τομέα, πιθανότατα δεν ισχύει, γιατί τα συγκεκριμένα θεωρούνται ως οι καταλληλότερες μέθοδοι αντιμετώπισης των, όπως και οι καλύτερες πολεμικές αντιδράσεις με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ.134,135, *The Anecdota*, vol. VI σελ.54,55. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ. ὅλο, ιδιαίτερα, σελ. 368-372

⁵⁰⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.304,305

⁵⁰¹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.294-305

Ιουστινιανός Α', λογικά, δεν θα είχε κανένα λόγο να περιορίσει τον Βελισάριο, ή τουλάχιστον να έχει θορυβηθεί από τις ενέργειες του. Στο ενδεχόμενο πως οφειλόταν στον Περσικό πόλεμο, απαντάται ότι η διαίρεση του αξιώματος συνεχίζει να υπάρχει και παρά την επιστροφή του Βελισαρίου στην Ανατολή, ότι αυτή έγινε αφού είχε εκκινήσει ο πόλεμος, και το σημαντικότερο, αφού ο Αυτοκράτορας είχε αποφασίσει την ανάκληση του από την Ιταλία. Συνεπώς, ο διαχωρισμός δεν έγινε με σκοπό την αντιμετώπιση του Σασσανιδικού ζητήματος. Ακολουθώντας, αν ο διαχωρισμός πραγματοποιήθηκε με στόχο την τιμωρία του Βελισαρίου, δεν είναι λογικό η είσοδος του τελευταίου στην Ραβέννα να χρονολογηθεί τον Μάιο του 540 μ.Χ. Τούτο γιατί η διαίρεση του αξιώματος γίνεται τον Απρίλιο, ή τουλάχιστον αφού ο Ιουστινιανός Α' μάθει για τα πεπραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα (Μάρτιος 540 μ.Χ.), ενώ όπως ειπώθηκε, μέχρι τον Απρίλιο, ο Ιουστινιανός Α', δεν έχει κανένα λόγο να περιορίσει τον Βελισάριο, ή τουλάχιστον να έχει θορυβηθεί από τις ενέργειες του. Άλλωστε, την Άνοιξη του 539 μ.Χ. ο Βελισάριος έχει επαναπροσδιοριστεί ως στρατηγός Αυτοκράτωρ, ενώ από την Άνοιξη του 539 μ.Χ. μέχρι και το επεισόδιο της Ραβέννας, δεν σημειώνεται κάποια παρακινδυνευμένη ενέργεια του. Επίσης, σύμφωνα με τον Προκόπιο, το Φθινόπωρο του 539 μ.Χ., ο Ιουστινιανός Α' αποφασίζει μια τάχιση ολοκλήρωση του Οστρογοθτικού θέματος και την παράλληλη επιστροφή του Βελισαρίου ώστε να σταλθεί εναντίον των Περσών, όπου με βάση την υπολογιζόμενη πορεία αυτή θα γινόταν το 540 μ.Χ. Κάτι που γίνεται, ήτοι η απόφαση για μια τάχιση ολοκλήρωση του Οστρογοθτικού θέματος, με την αποστολή των Αυτοκρατορικών απεσταλμένων με σκοπό την ολοκλήρωση του πολέμου, που φέρουν την συμφωνία διχοτόμησης της Ιταλίας με όριο τον Πάδο. Άρα, γίνεται αντιληπτό ότι ο Ιουστινιανός Α' αρχικά στόχευε σε μια άμεση ανάκληση του Βελισαρίου από την Ιταλία και την επιστροφή του στην Ανατολή. Ωστόσο, ο τελευταίος αποστέλλεται στην Ανατολή το 541 μ.Χ., στοιχείο που υποδεικνύει πως κάτι έγινε ώστε να μην αποσταλθεί τάχιστα, να αποφασιστεί μια αλλαγή στην εξουσία στην Ανατολή, ήτοι διαμελισμός του αξιώματος του *Magister Militum Per Orientem* το οποίο κατείχε ο Βελισάριος, και κυρίως ένας περιορισμός στην δύναμη του στρατηγού. Ακόμα, ο Προκόπιος σημειώνει πως ο Βούζης είχε αναλάβει την συνολική διοίκηση της Ανατολής «έως Βελισάριος εξ Ιταλίας επανήκοι»⁵⁰². Ωστόσο, όταν ο Βελισάριος επιστρέψει στην Ανατολή, το 541 μ.Χ., δεν λαμβάνει ολόκληρο το αξίωμα, αλλά το μισό⁵⁰³. Επιπροσθέτως, ο συγγραφέας, ολοκληρώνει το επεισόδιο της επιστροφής του Βελισαρίου από την Ραβέννα στην Κωνσταντινούπολη με την φράση «Βελισάριος δὲ τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἦει καὶ ὁ χειμῶν ἔληγε, καὶ τὸ πέμπτον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνέγραψεν»⁵⁰⁴, το οποίο αποτελεί χρονολογική ένδειξη για τα γεγονότα που έγιναν στην διάρκεια από την μια Άνοιξη στην άλλη, και στην προκειμένη από την Άνοιξη του 539 μ.Χ. έως την Άνοιξη του 540 μ.Χ. Άρα από την στιγμή που ολόκληρο το επεισόδιο της Ραβέννας τοποθετείται χρονικά στο τέλος και κλείνει με την συγκεκριμένη φράση, οφείλει να τοποθετηθεί την Άνοιξη του 540 μ.Χ. Τέλος, ως βοήθημα, η κριτική έκδοση του Agnellus, ο οποίος σημειώνει πως η είσοδος του Βελισαρίου στην Ραβέννα έγινε τον Μάιο, υποστηρίζει πως πρέπει να τοποθετηθεί τον Μάρτιο⁵⁰⁵. Εκτός των άλλων, η επιστροφή του Βελισαρίου γίνεται έπειτα από κλήτευση του Κόμητα Μάρκελλου, τον οποίον είχε αποστείλει ο Ιουστινιανός Α' με

⁵⁰² PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.304,305

⁵⁰³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.382-385,396,397

⁵⁰⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.146,147

⁵⁰⁵ Agnellus of *Ravenna* σελ.178,υποσημ.2

σκοπό την ανάκληση του στρατηγού, αφού ο Βελισάριος είχε προηγουμένως εισέλθει στην Ραβέννα, όπως έμμεσα δηλώνεται από το Χρονικό του Μαρκελλίνου⁵⁰⁶. Επίσης, η διαταγή περί της επιστροφής του στρατηγού οφειλόταν στο ότι «Τινές τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες βασκανίαν ἐς Βελισάριον ἔχοντες διέβαλλον αὐτὸν βασιλεῖ, τυραννίδα οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκουσαν ἐπενεγκόντες»⁵⁰⁷ ασχέτως που αμέσως μετά ο Προκόπιος σημειώνει ότι «βασιλεὺς δὲ οὐχ ὅσον ταῖς διαβολαῖς ταύταις ἀναπεισθεῖς, ἀλλ’ ὅτι οἱ ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐνέκειτο ἤδη, Βελισάριον μὲν ὡς τάχιστα μετεπέμψατο, ὅπως ἐπὶ Πέρσας στρατεύσειεν»⁵⁰⁸. Η συγκεκριμένη δήλωση του συγγραφέως, παρατηρείται ότι άπτεται στο επαναλαμβανόμενο μοτίβο αθώωσης του προς τον στρατηγό, μοτίβο που εμφανίζεται σε περιπτώσεις θορύβησης του Αυτοκράτορα από τον στρατηγό με παράλληλες εσπευσμένες ανακλήσεις του. Ως εκ τούτου, η εμφάνιση της συγκεκριμένης προτασης άμεσα εγείρει αντίστοιχες σκέψεις. Η ανάκληση του Βελισαρίου δεν οφειλόταν στον Περσικό κίνδυνο, αλλά στις κατηγορίες που του αποδόθηκαν περί σφετερισμού και στην απόφαση του να ακυρώσει την Αυτοκρατορική επιθυμία⁵⁰⁹. Επιπροσθέτως, η διαταγή της επιστροφής, με βάση το κείμενο του Προκοπίου, τοποθετείται μετά την είσοδο του Βελισαρίου στην Ραβέννα και τις ενέργειες του με τον Ουϊτιγγη, κάτι που έμμεσα δημιουργεί την σκέψη ότι οι κατηγορίες των αξιωματικών στον Ιουστινιανό Α' σχετικά με τον Βελισάριο, θα έγιναν, αφού πρώτα πραγματοποιήθηκαν τα πεπραγμένα του τελευταίου στην Ραβέννα. Άρα από αυτά δημιουργείται η άποψη πως ο Μάρκελλος αποστάλθηκε στην Ιταλία πάραυτα, όταν ο Ιουστινιανός Α' ειδοποιήθηκε για τα πεπραγμένα του στρατηγού. Συνεπώς τον ανακαλεί για αυτόν τον λόγο. Άλλωστε η πρόταση «Τινές τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες βασκανίαν ἐς Βελισάριον ἔχοντες διέβαλλον αὐτὸν βασιλεῖ, τυραννίδα οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκουσαν ἐπενεγκόντες...βασιλεὺς δὲ οὐχ ὅσον ταῖς διαβολαῖς ταύταις ἀναπεισθεῖς, ἀλλ’ ὅτι οἱ ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐνέκειτο ἤδη, Βελισάριον μὲν ὡς τάχιστα μετεπέμψατο, ὅπως ἐπὶ Πέρσας στρατεύσειεν»⁵¹⁰, που προηγείται του επεισοδίου αναφορικά με την άφιξη των Αυτοκρατορικών απεσταλμένων και τα πεπραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα, ενδεχομένως υποδεικνύει πως ο Ιουστινιανός Α' ειδοποιείται τα γεγονότα που συνέβησαν, ότι οι κατηγορίες οφείλονται στα πεπραγμένα της Ραβέννας και ότι Βελισάριος ανακαλέστηκε μετά από αυτά. Η αποστολή του Μάρκελλου λογικά θα συνέβη στα τέλη Μάρτιου με Απρίλη, όταν η Σασσανδική επίθεση είχε πραγματοποιηθεί στα Βυζαντινά εδάφη, απειλώντας τις εκεί περιοχές και πόλεις, π.χ. Σούρα⁵¹¹, και αφού ο Βελισάριος είχε εισέλθει στην Ραβέννα, ενέργεια που πραγματοποιήθηκε, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τον Μάρτιο, ή τουλάχιστον σε ένα χρονικό διάστημα μετά τον Μάρτιο αναφορικά με τις Περσικές πιέσεις στις εκεί πόλεις. Η άποψη ότι η αποστολή του Μάρκελλου συνέβη κατά την περίοδο που η Περσική εισβολή ήταν πλέον καταφανής, ενδεχομένως υποδηλώνεται από την αναφορά του Προκοπίου σχετικά με την ανάκληση του Βελισαρίου «βασιλεὺς δὲ οὐχ ὅσον ταῖς διαβολαῖς ταύταις ἀναπεισθεῖς, ἀλλ’ ὅτι οἱ ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐνέκειτο ἤδη, Βελισάριον μὲν ὡς

⁵⁰⁶ *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48,49

⁵⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.138,139

⁵⁰⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.138,139

⁵⁰⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 160-177,194,195, *History*, vol. II σελ.270-273,276,277

⁵¹⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124-139

⁵¹¹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.294-305

τάχιστα μετεπέμψατο, ὅπως ἐπὶ Πέρσας στρατεύσειεν»⁵¹². Μάλιστα, η γνώμη ότι η ανάκληση του Βελισαρίου πραγματοποιείται αφού η Σασσανιδική επίθεση είχε δείξει τις διαθέσεις της, π.χ. Σούρα, μπορεί να υποστηριχθεί από την σημείωση του Προκοπίου στο 2.6 του *Υπὲρ τῶν Πολέμων*, κεφάλαιο όπου βρίσκεται μετά το επεισόδιο στα Σούρα, και στο οποίο ο συγγραφέας καταγράφει την διαίρεση του αξιώματος του *Magister Militum per Orientem*, την εμμέσως επικείμενη επιστροφή του Βελισαρίου από την Ιταλία και την αντίδραση του Ιουστινιανού Α' εμπρός της Περσικής εισβολής «Ἐτύγχανε δὲ ὀλίγω ἔμπροσθεν βασιλεὺς ἀρχὴν τῆς ἕω τὴν στρατηγίδα διελὼν δίχα, καὶ τὰ μὲν ἄχρι ἕς ποταμὸν Εὐφράτην ἕς τὸ Βελισαρίου ἀπολιπὼν ὄνομα, ὡς ξύμπασαν τὴν ἀρχὴν τὰ πρότερα εἶχε, τὰ δὲ ἐνθένδε μέχρι τῶν Περσικῶν ὀρίων τῷ Βούζῃ ἐπιτρέψας, ὃν δὴ ἀπάσης ἐπιμέλεσθαι τῆς ἕως ἀρχῆς, ἕως Βελισάριος ἐξ Ἰταλίας ἐπανήκοι, ἐκέλευε... Βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς πυθόμενος τὴν Περσῶν ἔφοδον Γερμανὸν μὲν εὐθύς τὸν ἀνεψιὸν τὸν»⁵¹³. Τα συγκεκριμένα βοηθούν ως επιπλέον επιχείρημα σχετικά με το ότι το επεισόδιο της Ραβέννας οφείλει να τοποθετηθεί τον Μάρτιο και όχι τον Μάιο. Αυτό γιατί ο Προκόπιος εντάσσει την ανάκληση του Βελισαρίου από την Ιταλία λόγω της πίεσης του Περσικού πολέμου, ο οποίος εκκινεί τον Μάρτιο. Απλουστερά, αν η είσοδος του στην Ραβέννα πραγματοποιήθηκε τον Μάιο, αυτό θα σήμαινε ότι έγινε δυο μήνες μετά την Περσική εισβολή, ή τουλάχιστον μετά από ένα υπαρκτό χρονικό διάστημα στο οποίο η Σασσανιδική επίθεση είχε θορυβήσει τον Ιουστινιανό Α', και άρα δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ισχυρή δικαιολογία. Ως προς τις ακριβείς χρονολογίες, δεν μπορεί να ειπωθεί κάτι λεπτομερές. Απλώς ότι η αποστολή του Μάρκελλου και η επιστροφή του Βελισαρίου συνέβησαν την Άνοιξη του 540 μ.Χ., και τουλάχιστον στα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου και εξής, χρονική περίοδος που συμπίπτει απόλυτα με την δικαιολογία επιστροφής του τελευταίου λόγω του Περσικού πολέμου. Συμπεραίνοντας, τα πεπραγμένα του Βελισαρίου στην Ραβέννα πραγματοποιούνται τον Μάρτιο, ο Ιουστινιανός Α' ειδοποιείται για τα γεγονότα, διαμελεί το αξίωμα του *Magister Militum per Orientem* που ήταν αποκλειστικότητα του Βελισαρίου, και αποστέλλει τον Μάρκελλο στην Ιταλία με σκοπό την ανάκληση του στρατηγού, συμβάντα που πραγματοποιούνται σε ένα χρονικό διάστημα από τα τέλη Μαρτίου με αρχές Απριλίου και μετά. Ήτοι ο Μάρτιος λειτούργει ως ένα *terminus post quem* σχετικά με τα γεγονότα που σχετίζονται με τις ενέργειες του Ιουστινιανού Α' προς τον Βελισάριο. Τέλος, σχετικά με την άποψη ότι το *Χρονικό της Εδέσσης* σημειώνει ότι η Περσική εισβολή πραγματοποιήθηκε τον Μάιο⁵¹⁴, μια προσεκτικότερη ματιά υποδεικνύει ότι δεν αναφέρει ότι η Σασσανιδική εισβολή έλαβε χώρα τον Μάιο, αλλά παρέχει μια πορεία γεγονότων αναφορικά με την Περσική επίθεση έως τον Μάιο. Επίσης το γεγονός ότι τοποθετεί την καταστροφή της Αντιόχειας τον Μάιο υποδεικνύει τόσο ότι δεν είναι αλάνθαστο, αυτή έγινε τον Ιούνιο⁵¹⁵ και άρα ενδεχομένως αποτελεί σημείωση ότι εμπεριέχει λάθη χρονολόγησης, αλλά και ότι ίσως υποστηρίζει το αμέσως παραπάνω. Ότι η αναφορά του *Χρονικού της Εδέσσης* παρέχει μια πορεία γεγονότων αναφορικά με την Περσική επίθεση, χονδρικά, έως τον Μάιο. Ολοκληρώνοντας, η σταδιακή και γοργή ανάπτυξη της δύναμης και του κύρους που

⁵¹² Σχετικά με την άποψη ότι η Περσική εισβολή προηγείται των πεπραγμένων του Βελισαρίου και της αποστολής του Μάρκελλου στην Ιταλία, ενδεχομένως να υποστηρίζεται από το ότι και το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* τοποθετεί πρώτο σε σειρά το γεγονός της Σασσανιδικής επίθεσης. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.138,139. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48,49

⁵¹³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.294-309

⁵¹⁴ E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.320

⁵¹⁵ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.405

εξέπεμπε ο Βελισάριος, τόσο στους Βυζαντινούς όσο και στους εκτός της Αυτοκρατορίας, παράδειγμα οι Οστρογότθοι που επιθυμούσαν να τεθεί Βασιλέας τους, σε συνδυασμό με την στάση που έλαβε στην Ραβέννα το 540 μ.Χ., πιθανότατα θορύβησαν τον Ιουστινιανό Α'. Ως εκ τούτου, τα παραπάνω μέτρα που έλαβε, ανάκληση του Βελισαρίου, παγερή υποδοχή και διαχωρισμός του αξιώματος του *Magistri Militum per Orientem*, να στόχευαν στον περιορισμό της δύναμης και της φήμης του στρατηγού και στην αγκύλωση του από μελλοντικές αυξήσεις δύναμης, αυτόβουλες τάσεις, και σκέψεις ανεξαρτητοποίησης, πράγμα που θα φάνει και στο μέλλον. Ως προς αυτό, αξίζει να σημειωθεί πως οι περισσότεροι στρατηγοί σπάνια έμεναν στις θέσεις τους περισσότερο από λίγα χρόνια πριν μετακινηθούν ή απολυθούν, κάτι που πιθανόν να υποδεικνύει τόσο την μετέωρη θέση που είχαν, όσο και ότι το συγκεκριμένο αξίωμα δημιουργούσε, καθ' όλη την περίοδο, μια δυνητική ανησυχία στον εκάστοτε Αυτοκράτορα, με τον τελευταίο να ολοκληρώνει την θητεία, ή το διάστημα της παρουσίας κάποιου στρατηγού στο μέτωπο, εάν του δινόταν ικανοποιητικοί λόγοι. Μάλιστα, οι ερευνητές θεωρούν πως παρόμοιες αποφάσεις προς τους στρατηγούς, αποτελούσαν σκόπιμη πρακτική από τους Αυτοκράτορες ώστε να αποφύγουν κινδύνους που θα δημιουργούνταν από στρατηγούς σε περιπτώσεις που οι τελευταίοι αποκτούσαν μεγάλη δύναμη και εξουσία. Επιπροσθέτως, μια παρατήρηση των τεκταινόμενων της εποχής σχετικά με την συμπεριφορά του Ιουστινιανού Α' ως προς τη διαγωγή των αξιωματικών του, υποδεικνύει ότι αυτό που τον ενδιέφερε, ήταν, κυρίως, η δική του ασφάλεια και σταθερότητα στην κορυφή του Αυτοκρατορικού θρόνου, και συνεπώς η προσοχή του στρεφόταν προς τους τελευταίους μόνο σε ζητήματα τέτοιου θέματος. Πάντως, στην συγκεκριμένη περίπτωση, παρατηρείται ότι ο Ιουστινιανός Α' δεν προχώρησε στην πτώση, ή καθαίρεση, του Βελισαρίου, κάτι που λογικά οφειλόταν στην στρατιωτική ικανότητα και νομιμοφροσύνη του τελευταίου, στο ότι ο πρώτος συνήθιζε να συγχωρεί τις καταχρήσεις των διοικητών του, στην σύνδεση των δύο που υπήρχε, στο ότι ο στρατηγός δεν έλαβε στάση ανοιχτής αντιπαράθεσης, αλλά, και γιατί το όλο σχέδιο του στόχευε στο να καταδείξει τον Αυτοκράτορα ως τον τελικό και απόλυτο νικητή⁵¹⁶.

⁵¹⁶ Χαρακτηριστικά, αν και μέχρι εκείνη την στιγμή, σχεδόν κάθε εκστρατεία του Βελισαρίου ολοκληρώνεται με μια παραφωνία, όπου παράλληλα κακόβουλες ενέργειες διαφόρων αξιωματούχων πυρπολούν τις πράξεις του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι δεν παρακωλύουν την ανοδική του πορεία, παρά ταύτα, τα γεγονότα του 540 μ.Χ. εντέλει φαίνεται ότι αγκυλώνουν σε κάποιο βαθμό την αναπτυσσόμενη εξέλιξη του. Σύμφωνα με τον D.A. Parnell, η τεράστια δημοτικότητα του Βελισαρίου ήταν ένας από τους λόγους όπου ο Ιουστινιανός Α' ενήργησε προσεκτικά σχετικά με την ανάκληση και τους περιορισμούς που έθεσε στον πρώτο, όπως και το ότι θεωρεί πως αυστηρότερη τιμωρία ενδεχομένως να οδηγούσε τον Βελισάριο να επαναστατήσει, του οποίου η δύναμη, θα μπορούσε να οδηγήσει στο θετικό της προσπάθειας του. Ως προς αυτή την άποψη, η αδυναμία είναι ότι το 542 μ.Χ. ο Βελισάριος δέχεται μια ολοκληρωτική καθαίρεση. Ως εκ τούτου, η πρώτη αναφορά του ακυρώνεται, ενώ, στη δεύτερη περίπτωση, οι φόβοι που ισχυρίζεται ο ερευνητής ότι έτρεφε ο Ιουστινιανός Α', δεν εμφανίζονται. Ως προς αυτά, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως και στην Βανδαλική εκστρατεία, ο Βελισάριος, είχε κατηγορηθεί για σκέψεις ανεξαρτησίας, οι οποίες ασχέτως ισχυρισμού και ρεαλισμού, είχαν θορυβήσει τον Ιουστινιανό Α', ενεργώντας έναν θρίαμβο που σκοπό είχε να υποδείξει την υποσκέλιση και τύπου ταπείνωση του Βελισαρίου προς το πρόσωπο του. Σχετικά με την διχοτόμηση του αξιώματος του *Magister Militum per Orientem*, η πρόταση του Προκοπίου ότι «Βούζη...ὄν δὴ ἀπάσης ἐπιμέλεσθαι τῆς ἐώας ἀρχῆς, ὡς Βελισάριος ἐξ Ἰταλίας ἐπανήκοι, ἐκέλευε» ενδεχομένως υποδεικνύει, μεταξύ άλλων, πως ο Βελισάριος προηγούνταν του Βούζη αναφορικά με την διαβάθμιση των στο συγκεκριμένο αξίωμα, καθώς αναφέρεται ότι ο τελευταίος είχε την ευθύνη μέχρι την επιστροφή του πρώτου στην Ανατολή. Κάτι τέτοιο πιθανόν να φαίνεται και από το γεγονός πως όταν ο Βελισάριος επέστρεψε στην Ανατολή, ήταν αυτός που έλαβε τις αποφάσεις για τις εκστρατευτικές κινήσεις των Βυζαντινών, με τον Βούζη να έχει δευτερεύοντα ρόλο, καθώς παρουσιάζεται απλώς στο να συμφωνεί με τα σχέδια του πρώτου. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στην άποψη

Ο λόγος που δημιουργείται η εντύπωση για το εάν ο Βελισάριος σκόπευε, ή τουλάχιστον είχε, κάποια στιγμή, την ιδέα να λάβει τον τίτλο του Αυτοκράτορα της Δύσης, εντοπίζεται στον τρόπο που δρα κατά τις συνδιαλλαγές του με τους Οστρογότθους και στα γραφόμενα του Προκοπίου αναφορικά με το επεισόδιο.

Συγκεκριμένα, ο Βελισάριος αποφάσισε να πράξει μια ιδιόρρυθμη είσοδο στην Ραβέννα, καθώς απέστειλε τέσσερεις διοικητές, με τις μονάδες τους, σε απομακρυσμένα μέρη, γιατί ήταν εξαιρετικά εχθρικοί προς αυτόν, μαζί με τον Υπαρχο του Πραιτορίου Αθανάσιο. Μόνο τότε εισήλθε στην Ραβέννα, έχοντας ως συνοδεία ένα μικρό και πιστά αφοσιωμένο σε αυτόν στράτευμα. Αυτή η, πιστή, πολεμική δύναμη είχε το δικαίωμα, ως *exercitus Romanus*, να αναγορεύσει κάποιον Αυτοκράτορα. Όπως σημειώνει ο H. Wolfram, τηρούμενων των αναλογιών, η στρατιωτική συνοδεία του Βελισαρίου φαίνεται ότι είχε πάρει τον ρόλο των Γαλατικών στρατευμάτων στην ανύψωση του Άβιτου στον θρόνο, ενώ οι Οστρογότθοι αυτόν του Βισηγοθτικού στρατού⁵¹⁷. Ο ερευνητής αναφέρει ότι δεν μπορεί να εξαχθεί μια άποψη σχετικά με το αν ο Βελισάριος σκεπτόταν σοβαρά να αποδεχτεί τον προσφερόμενο θρόνο ή έπραξε τα παραπάνω με σκοπό να πετύχει τον στόχο του. Ωστόσο, εν συνεχεία, αναφέρει πως σίγουρα ο στρατηγός χρησιμοποίησε με τέτοια δεξιότητα την θεωρία της βαρβαρικής Βασιλείας και την παραδοσιακή πολιτική

που διατυπώθηκε παραπάνω. Ότι ο Ιουστινιανός Α΄ δεν προχώρησε στην πτώση του Βελισαρίου, λόγω των ικανοτήτων και της αποδεδειγμένης αφοσίωσης του. Ο B. Rubin, που υποθέτει πως ο διαχωρισμός του συγκεκριμένου αξιώματος στόχευε κατά του Βελισαρίου, θεωρεί πως οφειλόταν στο γεγονός ότι ο τελευταίος, με βάση τις αναφορές του Προκοπίου, εκείνο το χρονικό διάστημα ήταν στην Ιταλία, και αφού προηγουμένως είχε αρνηθεί να επιστήσει στο Βυζάντιο. Ο ερευνητής υποστηρίζει την άποψη του με βάση τον λόγο μιας πρεσβείας των Αρμενίων προς τον Χοσρόη Α΄ το Φθινόπωρο του 539 μ.Χ., οι οποίοι δήλωσαν στον τελευταίο ότι «Βελισάριον δὲ οὐποτε Ἰουστινιανός τὸ λοιπὸν ὄψεται. οὐπὲρ ἐκεῖνος ὀλιγωρήσας μεμένηκε πρὸς ταῖς ἡλίον δυσμαῖς, αὐτὸς ἔχων τὸ Ἰταλῶν κράτος», και με τον ερευνητή να τονίζει πως αποτελεί στοιχείο που υποδεικνύει πως ο Ιουστινιανός Α΄ είχε πληροφορηθεί την στάση του στρατηγού του. Ωστόσο, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι ομιλίες στο Ὑπὲρ τῶν Πολέμων είναι εφευρέσεις του Προκοπίου, μέσω των οποίων, ο συγγραφέας, εκφράζει τις απόψεις του, ή στοχεύει στο να περάσει κάποια μηνύματα. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να θεωρηθεί πως το περιεχόμενο της ομιλίας των Αρμενίων αντηχεί στην πραγματικότητα ή ότι οι τελευταίοι γνώριζαν κάποια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Βελισαρίου. Άλλωστε και το Φθινόπωρο του 539 μ.Χ. δεν υπάρχει κάτι που να υποδεικνύει τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Βελισαρίου, ούτε ενδεχόμενη απαίτηση του πρώτου για επιστροφή του τελευταίου. Για το περιεχόμενο της ομιλίας των Αρμενίων ειδικότερα, αυτό θα αναφερθεί παρακάτω. Τέλος, αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι ο Ιουστινιανός Α΄, λαμβάνοντας υπόψη την δύναμη και δημοτικότητα που είχε αποκτήσει ο Βελισάριος στην Ιταλία κατά τον πρώτο Ιταλικό πόλεμο ως Στρατηγός Αυτοκράτορας σε συνδυασμό με τις προτάσεις που δέχθηκε από τους Οστρογότθους και τις αυτόβουλες, επικίνδυνες πράξεις του, πιθανότατα να θορυβήθηκε σημαντικά, και ως εκ τούτου να αποφάσισε να μην θεσπίσει μια διοίκηση συγκεντρωτισμού στην μεταπολεμική Ιταλία σε ένα πρόσωπο. Αντ' αυτού, όρισε υπεύθυνους ίσης δικαιοδοσίας και δύναμης. PROCOPPIUS, *History*, vol. I-V σελ. όλο. Και ιδιαίτερα PROCOPPIUS, *History*, vol. I σελ. 160-177,194,195,244-253,284,285,296-305 *History*, vol. II σελ.270-273,276,277, *History*, vol. IV σελ.156-229,434-437, *History*, vol. V σελ.186,187, *The Anecdota*, vol. VI σελ.42-53. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.135,136,138,232. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.94-98. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.45. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42,44,46. D.A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.83,84,87,90,92,98. A.H.M. JONES, *The Later Roman Empire – Volume I* σελ.380-382. M. WHITBY, "War" σελ.336. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.310-312. Βλέπε και σελ.213,υποσημ.523 για το περιεχόμενο της ομιλίας των Αρμενίων.

⁵¹⁷ Το γεγονός ότι ο Βελισάριος έθεσε τον Ουίτιγγη υπό φρουρά αλλά όχι σε «ἀτιμία», πιθανόν να οφειλόταν στο γεγονός ότι μια τέτοια κίνηση δεν ερχόταν σε αντιπαράθεση με την συμφωνία που είχε πράξει με τους Οστρογότθους. Δηλαδή, δεν προβαίνει σε φυλάκιση του, αλλά τον θέτει υπό φρουρά καθώς, κατ' αυτόν τον τρόπο, ενδεχομένως υποδεικνύει ότι, εν συνεχεία, θα προέβηναι στην απόκτηση του Οστρογοθτικού θρόνου όπως είχε συμφωνηθεί. PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.132-135

του *Regnum Hesperium*, ώστε κατάφερε να κατευθύνει τους Οστρογότθους σε μια τέτοια θέση, όπου, λαμβάνοντας υπόψη και την ασφυκτική θέση που ευρίσκοντο, δεν είχαν κάποια άλλη επιλογή από το να του παραδώσουν τον θρόνο⁵¹⁸. Οι παραπάνω απόψεις του ερευνητή, συγκεκριμένα οι ενέργειες που τέλεσε ο Βελισάριος, υποδεικνύουν τον λόγο για τον οποίο τις έπραξε. Αυτός ήταν ο εξαναγκασμός και η δημιουργία ψευδούς εντύπωσης στους Οστρογότθους ώστε να ποδηγετηθούν για να προσφέρουν τον θρόνο στον στρατηγό, πιστεύοντας πως αυτή ήταν η μοναδική λύση στο αδιέξοδο που ευρίσκοντο. Άλλωστε, ο Βελισάριος, εκτός ότι τέλεσε κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες με σκοπό να δημιουργήσει στους Οστρογότθους την εντύπωση πως θα αποδεχόταν τον θρόνο, είχε εκείνα τα στοιχεία που θεωρούνταν σημαντικά για τους τελευταίους, τα οποία θα τους είχαν κάνει ιδιαίτερη εντύπωση, και συνεπώς θα έδρασαν θετικά στην απόφαση τους να τον ανακηρύξουν Αυτοκράτορα της Δύσης⁵¹⁹. Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να αποκλεισθεί και η πιθανότητα ότι οι Οστρογότθοι παρερμήνευσαν, λόγω υποκειμενικού συμφέροντος, τόσο την αποδοχή των σχεδίων του στρατηγού όσο και την διστακτικότητα του τελευταίου να μην λάβει άμεσα τις σχετικές υποσχέσεις αναφορικά με το ζήτημα της Βασιλείας, μεταφέροντας το θέμα για αργότερα. Άλλωστε, η στάση του Βελισαρίου στο επεισόδιο της συνομιλίας του με τους Οστρογότθους τον Χειμώνα του 537 μ.Χ., υποδεικνύει την διαφορετική αντίληψη του πρώτου προς τις ενέργειες του Θεοδώριχου, η οποία ήταν εντελώς ασυμβίβαστη με την θετική αξιολόγηση που είχαν οι Οστρογότθοι για τον Θεοδώριχο και το πολιτειακό σύστημα που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της Βασιλείας του. Πάντως, αξιοσημείωτο είναι ότι λαμβάνοντας υπόψη κάποια στοιχεία, όπως η αντίδραση των Οστρογοθτικών γυναικών κατά την είσοδο του Βελισαρίου στην Ραβέννα, η στάση του Ιλδίβαδου και η απόφαση ορισμένων Οστρογότθων να θέσουν τον τελευταίο *Ρήγα* τους, υποδεικνύεται πως ορισμένοι Οστρογοθτικοί κύκλοι δεν ήταν υπέρ της απόφασης να προσφερθεί ο θρόνος στον Βελισάριο. Αυτοί βέβαια, καθ' όπως φαίνεται, ήταν περιορισμένης κλίμακας και συνεπώς δεν μπόρεσαν να επικρατήσουν έναντι της γενικότερης θέσης⁵²⁰.

⁵¹⁸ H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.232,233. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.348,349

⁵¹⁹ Ο H. Wolfram σημειώνει πως ο διορισμός του Βελισαρίου από τις νόμιμες Αυτοκρατορικές αρχές καθώς και οι επιτυχίες που σημείωσε εναντίον του Οστρογοθτικού στρατού, τον έκαναν σχεδόν αυτόματα Βασιλιά του στρατού και της Δυτικής Αυτοκρατορίας, με βάση την Οστρογοθτική αντίληψη. Σχετικά με τα στοιχεία εκείνα του Βελισαρίου που έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση στους Οστρογότθους, και συνεπώς τους οδήγησαν να του προσφέρουν τον θρόνο είναι ότι οι πολεμικές επιτυχίες και ικανότητες του Βελισαρίου αντηχούν και παραλληλίζονται με Γερμανικά πρότυπα και ηρωικά τραγούδια των. Ως εκ τούτου, ανταποκρίνεται στα ιδανικά των Γερμανικών φύλων της εποχής. Όπως αναφέρει ο B. Rubin, η επιθυμία των Οστρογότθων να τεθούν υπό του Βελισαρίου, εκφράζει μια ηθική και ψυχολογική κατάκτηση του τελευταίου προς τους πρώτους. Μάλιστα, μπορεί να εντοπιστεί και μια παραλληλία μεταξύ Θεοδώριχου και Βελισαρίου, όπου ο πρώτος ήταν Γερμανικό φύλο με πολιτικές ικανότητες και στοιχεία Βυζαντινού, ενώ ο τελευταίος ήταν Βυζαντινός με πολεμικές ικανότητες που αντηχούν σε Γερμανικές θέσεις και επιδεξιότητες. Συνεπώς, πιθανόν, στο πρόσωπο του Βελισαρίου να εντόπισαν τον πραγματικό διάδοχο του Θεοδώριχου, ενώ δεν παύουν και τα κοινά στοιχεία μεταξύ τους. Βλέπε και σελ.157,158,216,217. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.232. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.300,346,348. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.136-138. C. PAZDERNIK, "Reinventing Theoderic" σελ.137-153. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.94,95. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.118-120

⁵²⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.134-143. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.137. C. PAZDERNIK, "Reinventing Theoderic" σελ.137-153. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.94,95 Βλέπε και σελ.157,158,216,217

Ως εκ τούτου, από την πλευρά του Βελισαρίου, δεν εντοπίζεται, στα γεγονότα του 540 μ.Χ., σκέψη ανεξαρτησίας και εναντίωσης προς το Ιουστινιάνειο καθεστώς, και οι ενέργειες του παρατηρείται ότι καθοδηγούνταν από αγνές προθέσεις και προσπάθειες ανάδειξης του Αυτοκράτορα σε ολοκληρωτικό νικητή, όπως συχνά αναφέρει ο Προκόπιος καθ όλη την περιγραφή του επεισοδίου⁵²¹, αλλά και από ενδεχόμενη απογοήτευση καθώς δεν του δόθηκε η δυνατότητα επίτευξης ολικής νίκης, με τον εγωισμό του να εμφανίζεται στο προσκήνιο. Άλλωστε και οι όρκοι πίστης που είχε λάβει ο Βελισάριος ήταν ισχυροί δεσμοί, ιδίως εκείνη την εποχή, και η μέχρι τότε πορεία και στάση του ήταν νομιμόφρωνη προς τον θρόνο, όπως και ότι υπάκουσε στο αίτημα του Ιουστινιανού Α΄ για επιστροφή χωρίς άρνηση⁵²²,

⁵²¹ Άλλωστε, ως επιστέγασμα της προσωπικότητας του Βελισαρίου, των επιτυχιών που είχε σημειώσει και της νομιμοφροσύνης που τον χαρακτήριζε, ο Προκόπιος αποφασίζει, στο αμέσως επόμενο επεισόδιο των γεγονότων του 540 μ.Χ. στην Ραβέννα, να σμιλεύσει έναν έπαινο του πρώτου, τον οποίο εξάρει σε έναν ιδεατό στρατηγό, διοικητή και άνθρωπο, και ο οποίος λειτουργεί ως ασπίδα προς τις όποιες κατηγορίες που του είχαν επιρριφθεί αναφορικά με το συμβάν του 540 μ.Χ. Μάλιστα ο έπαινος λειτουργεί ως υπόδειξη ότι ο Βελισάριος όχι μόνο ήταν καλύτερος από τους υπόλοιπους αξιωματικούς, αλλά και ότι η ανατροπή των Ιταλικών πραγμάτων που ακολούθησε, οφειλόταν στην αδυναμία των εκεί διοικητών και εκτενεστέρα, στην άδικη ανάκληση, υποδοχή και μεταχείριση του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.130-141,144-147,150-157

⁵²² Μάλιστα παρατηρείται ότι αναφορικά με τους όρκους του Βελισαρίου προς τους Οστρογότθους, σχετικά με την αποδοχή του θρόνου, ο στρατηγός δεν ορκίζεται αμέσως αλλά δηλώνει πως «*ὑπὲρ δὲ τῆς βασιλείας αὐτῶ Οὐνιτίγιδι καὶ Γότθων τοῖς ἄρχουσιν ὁμεισθαι ἔφη*» αποφεύγοντας, με έξυπνο τρόπο, άμεση δήλωση όρκου. Άλλωστε ο Βελισάριος ως Βουκελάριος του Ιουστινιανού Α΄, είχε ήδη λάβει όρκο πίστης προς τον τελευταίο. Επιπροσθέτως, και στα *Ανέκδοτα*, έργο στο οποίο ο Προκόπιος εκφράζει μια τύπου δυσαρέσκεια και για τον Βελισάριο, τον οποίο και χαρακτηρίζει με καυστικό τρόπο, όχι μόνο δεν υπάρχουν αιχμές για πιθανές σκέψεις σφετερισμού του στρατηγού, αλλά μάλιστα κατηγορεί και χλευάζει τον τελευταίο για την αδυναμία του, και κυρίως την μη επιθυμία του να στραφεί κατά εκείνων που τον είχαν ταπεινώσει, δηλαδή το Αυτοκρατορικό ζεύγος και την σύζυγο του. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.132,133, *History*, vol. V σελ.134,135, *The Anecdota*, vol. VI σελ.52-55. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.133,135,136. J. HALDON, *Byzantine Praetorians* σελ.101. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.64

διαψεύδοντας έτσι τις κατηγορίες των αξιωματούχων⁵²³. Ωστόσο, πιθανόν, αυυναίσθητα, παρασυρόμενος από, ενδεχόμενη, προσωπική δόξα να επιδαψιλευτεί τις δάφνες της νίκης, διότι θα κατάφερε μια επιπλέον άλωση ενός Βασιλείου και την σύλληψη δευτέρου Ρήγα, και ενδιαφερόμενος για το συμφέρον της Αυτοκρατορίας, καθώς θα είχε επιτύχει μια πλήρη ολοκλήρωση χωρίς συμφωνία, κάτι που θα αύξανε σημαντικά τη δύναμη του ονόματος και του κύρους, τόσο του δικού του όσο και του Βυζαντίου, εισήχθη σε ένα επικίνδυνο παιχνίδι χωρίς να υπολογίσει τις συνέπειες που θα δημιουργούσε στον εαυτό του. Κατά παρόμοιο τρόπο, και οι Οστρογόθοι παρασύρονται από προσωπικά συμφέροντα όταν του προτείνουν τον θρόνο, αλλά και ο Ιουστινιανός Α΄ όταν τον ανακαλεί πάραυτα. Άλλωστε ο Βελισάριος, είχε ήδη φάνει πως θεωρούσε ότι μια επιτυχημένη εκστρατεία ήταν εκείνη που φέρνει μια ολοκληρωτική νίκη εναντίον των αντιπάλων, χωρίς συμφωνίες και συμβιβασμούς, ούτε θεωρούσε δίκαιο κάποιος να πράττει ενέργειες διαφορετικές για τις οποίες είχε αρχικά αποσταλθεί. Αντίθετη περίπτωση, για αυτόν, σήμαινε μη ολοκλήρωση του στόχου, και επομένως αποτυχία σχετικά με την υλοποίηση των επιδιώξεων που είχαν θεσπιστεί⁵²⁴. Μάλιστα,

⁵²³ Αξία αναφοράς χρήζει το περιεχόμενο της ομιλίας μιας πρεσβείας Αρμενίων προς τον Χοσρόη Α΄ στα τέλη περίπου του Φθινοπώρου του 539 μ.Χ., η οποία πυροδοτεί τον Μεγάλο Βασιλέα να εκκινήσει πόλεμο κατά του Βυζαντίου, τονίζοντας του πως «Βελισάριον δὲ οὐποτε Ιουστινιανὸς τὸ λοιπὸν ὄψεται. οὐπερ ἐκεῖνος ὀλιγωρήσας μεμένηκε πρὸς ταῖς ἡλίου δυσμαῖς, αὐτὸς ἔχων τὸ Ἰταλῶν κράτος». Αν και η συγκεκριμένη πρόταση έχει συγχύσει αρκετούς ερευνητές, δεν πρέπει να λησμονηθεί πως οι ομιλίες στο *Υπὲρ τῶν Πολέμων* είναι εφευρέσεις του Προκοπίου, μέσω των οποίων εκφράζει τις απόψεις του, ή στοχεύει στο να περάσει κάποια μηνύματα. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να θεωρηθεί πως το περιεχόμενο της ομιλίας των Αρμενίων αντηχεί στην πραγματικότητα, ότι ο Βελισάριος είχε αρνηθεί να εγκαταλείψει την Ιταλία παρά τις εκκλήσεις του Αυτοκράτορα, ή ότι οι τελευταίοι γνώριζαν πράγματα για κάποια ιδιαίτερη κατάσταση μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Βελισαρίου. Ενδεχομένως, μέσω της συγκεκριμένης πρότασης, είτε επιδιώκεται να τονιστεί το εχθρικό περιβάλλον που υπήρχε προς τον Βελισάριο, π.χ. από ποικίλους Βυζαντινούς αξιωματούχους οι οποίοι κατηγορήσαν τον στρατηγό στον Αυτοκράτορα ότι σκόπευε να στασιάσει, είτε να υποδειχθεί η κακόβουλη φήμη που είχε διαδοθεί για τον Βελισάριο, και ως εκ τούτου σημειώνει στους αναγνώστες του για ποιον λόγο ποδηγετήθηκε η απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ να ανακαλέσει τον στρατηγό, είτε επειδή μέσω αυτού να επιδιώκει να τονίσει την νομιμοφροσύνη του Βελισαρίου. Ειδικότερα, ενώ δημιουργεί την εντύπωση, στους αναγνώστες του, πως όλοι πίστευαν ότι ο Βελισάριος είχε αρνηθεί να υπακούσει στην διαταγή του Ιουστινιανού Α΄, παρά ταύτα, ο στρατηγός, κατάφερε να τους διαψεύσει και να αποκαλύψει τα ψεύδη τους, με την απόφαση του να καταλάβει την Ραβέννα στο όνομα του Αυτοκράτορα, και να επιστρέψει εν συνεχεία στην Κωνσταντινούπολη, αφού είχε πετύχει τον σκοπό του και αρνηθεί τρεις φορές την Οστρογοθτική προσφορά περί της ανακήρυξης του σε Αυτοκράτορα της Ιταλίας. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.284,285, *History*, vol. IV σελ.126-147. Ότι οι ομιλίες στο *Υπὲρ τῶν Πολέμων* είναι εφευρέσεις του Προκοπίου μέσω των οποίων εκφράζει τις απόψεις του, αν και αυτό δεν ισχύει κατά βάση με τις ομιλίες του Βελισαρίου, βλέπε C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, Belisarius and the Goths" σελ.14. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 38,148,149. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.213,214. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.116. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.156

⁵²⁴Συνεπώς, πιθανότατα ως στρατιωτικός, να θεωρούσε πως η πολιτική συμφωνία μεταξύ Ιουστινιανού Α΄ και Ουίτιγγη ήταν ασύμφορη και άδικη για τον πρώτο, μέσω της οποίας θα υποδηλώνονταν η μη πραγμάτωση του στόχου της εκστρατείας συγκριτικά με μια πλήρης κατοχή και στρατιωτική νίκη. Ενδεχομένως, το γεγονός ότι από το 536 μ.Χ. λαμβάνει διαταγή από τον Ιουστινιανό Α΄ να μεταβεί στην Ιταλία και «Γότθους ὡς πολεμίοις χρῆσθαι», σε συνδυασμό με τις αρκετές στρατιές που του αποστέλλονται, να ενίσχυσαν την εντύπωση του ότι ο στόχος του έπρεπε να ήταν η τέλεια κατάληψη της Ιταλίας. Άλλωστε, το 540 μ.Χ., όταν φτάνουν οι Αυτοκρατορικοί πρεσβευτές, οι Οστρογόθοι ήταν αποκλεισμένοι στην Ραβέννα. Βλέπε και παραπάνω σελ. 157,158, όπου αναφέρεται η επαφή μεταξύ Οστρογόθων πρέσβων και Βελισαρίου στα τέλη του 537 μ.Χ. και ο τρόπος με τον οποίον ο τελευταίος κινείται και δρα, κάτι που υποδεικνύεται και από τα γεγονότα του 540 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.64,65,342-347, *History*, vol. IV σελ.126-133. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.45. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.232. C. PAZDERNIK, "Reinventing Theoderic" σελ.137-153. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.94,95

λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στην οποία ευρίσκετο εκείνη την στιγμή το Οστρογοτθικό Βασίλειο, και την αντίστοιχη θέση, και δύναμη, της Αυτοκρατορίας, ο Βελισάριος θα είχε συνειδητοποιήσει πως ενδεχόμενη αποδοχή του Δυτικού θρόνου, δεν θα του παρείχε κανένα πλεονέκτημα. Αντιθέτως, θα εισερχόταν σε μια δαιδαλώδη και εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση, την οποία θα αδυνατούσε να περισώσει. Ακολούθως, η απόφαση του να μην αποδεχθεί να γίνει Αυτοκράτορας της Δύσης, θα του παρείχε μεγαλύτερη ασφάλεια και πλεονεκτήματα, όντας πρώτος Ρωμαίων άπάντων. Τέλος, άξιο αναφοράς είναι ότι ο Βελισάριος δεν διστάζει να ενεργήσει παραπλανητικά με σκοπό την επίτευξη των στόχων του, ήτοι το τέχνασμα με τους Οστρογότθους στην Ραβέννα. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι δεν διστάζει να γίνει παραπλανητικός, ή να δράσει με πανουργία, με σκοπό την υλοποίηση των επιδιώξεων του, κάτι που πιθανότατα υποδεικνύει μια πτυχή του χαρακτήρα του⁵²⁵.

Αυτό που συμπεραίνεται εντέλει από τα παραπάνω και, κυρίως, από τα γραφόμενα του Προκοπίου, αναφορικά με τον πρώτο Οστρογοτθικό πόλεμο, είναι ότι οι σκέψεις για άνοδο στον θρόνο της Ιταλίας δεν ήταν του Βελισαρίου, αλλά του Προκοπίου. Λαμβάνοντας υπόψη την απέχθεια του τελευταίου για τον Ιουστινιανό Α' και την θετική γνώμη που είχε για τον Βελισάριο, την συμπάθεια που υποφαίνεται πως είχε για τον Θεοδώριχο, και τα γραφόμενα του σχετικά με συγκεκριμένα τιμήματα των βιβλίων του για τον πρώτο Οστρογοτθικό πόλεμο, γίνεται αντιληπτό πως ο ιστορικός ευελπιστούσε ο Βελισάριος να αναρριχηθεί στον Αυτοκρατορικό θρόνο, και ακολούθως, η άρνηση του στρατηγού να λάβει μια τέτοια κίνηση κατά του Ιουστινιανού Α' προκάλεσε την απογοήτευση του. Ιδιαίτερα, στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος, πολλές φορές ψέγει τον Βελισάριο για την ύπουλη στάση που διατηρούσε προς το Αυτοκρατορικό ζεύγος και τη σύζυγο του, η οποία παρουσιάζεται ως βοηθός της Θεοδώρας αναφορικά με τον στρατηγό. Μάλιστα, σε κάποια χωρία των *Ανεκδότων*, ο ιστορικός δηλώνει την αδυναμία και την απροθυμία του Βελισαρίου να κινηθεί κατά των τριών, παρά τις ελπίδες που έτρεφαν αρκετοί για κάτι τέτοιο, μέσα στους οποίους σίγουρα εντασσόταν και ο Προκόπιος⁵²⁶. Λόγω της άρνησης του Βελισαρίου να στασιάσει, ο συγγραφέας αναφέρει με απογοήτευση πως ούτε και τότε ο πρώτος δεν επιδίωξε να λάβει μια κατά του Ιουστινιανού Α' ενέργεια. Επιπροσθέτως, στο 6.30 του *Υπέρ τῶν Πολέμων* σημειώνει πως «Γότθοι δὲ, οἱ Πάδου τε ποταμοῦ καὶ Ραβέννης ἐκτὸς ἴδρυντο, ἀκούσαντες ὡς Βελισάριον βασιλεὺς μεταπέμποιτο, τὰ μὲν πρῶτα ἐν ἀλογία τὸ πρᾶγμα εἶχον, οὐκ ἂν ποτε οἰόμενοι Βελισάριον τῆς ἐς Ἰουστινιανὸν πίστεως περὶ ἐλάσσονος τὴν Ἰταλίαν βασιλείαν ποιήσασθαι»⁵²⁷, «οἱ δὲ Βελισαρίῳ ἐς ὄψιν ἐλθόντες τῶν τε

⁵²⁵ Ιδιαίτερα, η Ιταλία είχε ζημιωθεί από τον πόλεμο, οι Οστρογότθοι είχαν δεχθεί σημαντικές απώλειες και φθορά, οι Φράγκοι караδοκούσαν από τον Βορρά, ενώ ο Ιουστινιανός Α', παρατηρώντας την αποστασία του Βελισαρίου, θα εκκινούσε πόλεμο εναντίον του. Αν και οι R. Collins και H. Wolfram, μεταξύ άλλων, υποστηρίζουν πως ενδεχόμενη κατάληψη του Δυτικού Αυτοκρατορικού θρόνου από τον Βελισάριο ήταν το δεύτερο καλύτερο που θα μπορούσε να κάνει ο στρατηγός, το πρώτο ήταν να μην ακυρώσει την Ιουστινιανεία συνθήκη, ωστόσο, όπως αναφέρθηκε, μια τέτοια ενέργεια θα πυροδοτούσε απρόσμενες συνέπειες, οι οποίες θα ήταν αρνητικές και για τον ίδιο τον στρατηγό. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.38-45,54-57,80,81,128-133, *History*, vol. V σελ.270,271. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.48. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.291. CASSIODORUS SENATOR, *Variae* σελ.378,379,343,344,381-385. R. COLLINS, *Early Medieval Europe* σελ.124,125. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.233. E. CHRYSOS, "Zur Reichsideologie" σελ.45. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.136. C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, Belisarius and the Goths" σελ.9

⁵²⁶ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 44-55 και κυρίως 52-55

⁵²⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.138,139,

ξυγκειμένων σφίσιν υπέμνησαν και ἄτε διαλυτὴν τῶν ὠμολογημένων ἐκάκιζον, ἀυθαίρετον μὲν ἀποκαλοῦντες ἀνδράποδον, ὄνειδιζοντες δὲ, ὅτι δὴ οὐκ ἐρυθριῶν πρό τῆς βασιλείας τὴν δουλείαν αἰρούμενος, ἄλλα τε τοιαῦτα πολλὰ λέγοντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παρεκάλουν»⁵²⁸ και «ὁ (Βελισάριος) δὲ οὐ προσδεχομένοις αὐτοῖς ἀντικρυς ἀπέειπεν»⁵²⁹. Παρατηρώντας τον τρόπο γραφῆς των συγκεκριμένων αναφορῶν, τὴν επανάληψη παρόμοιων θεμάτων, τὴν λεξιλογικὴ χρήση, τὴν εντύπωση και συνάμα τὴν απογοήτευση που προκαλοῦν οἱ θέσεις του Βελισαρίου, και ἔχοντας τὴν γνώση ὅτι οἱ ομιλίες του ἔργου εἶναι, κυρίως, δημιουργήματα του Προκοπίου με σκοπὸ να περάσει υπόκρυφα μηνύματα, δημιουργεῖται ἡ σκέψη πως οἱ Οστρογότθοι λειτουργοῦν ὡς ἓνα προσωπεῖο του συγγραφέως με σκοπὸ να εκφράσει τὴν ἀποψη του⁵³⁰. Τὴν απογοήτευση του για το γεγονός ὅτι ο Βελισάριος αρνήθηκε να λάβει τὸν θρόνο, ἐνέργεια που θα ολοκλήρωνε τὸν Ἰταλικὸ πόλεμο εἰρηνικά, και που θα λειτουργοῦσε υπέρ τῆς Ἰταλίας, με βάση τὴν ἀποψη του συγγραφέα⁵³¹. Ἀκόμα, με βάση το 5.1 του Ὑπὲρ τῶν Πολέμων, δημιουργεῖται μια πιθανὴ σκέψη, ἡ οποία, και εν ουσία, ἀποτελεῖ τὸν βασικότερο λόγο για το ὅτι ο Προκόπιος ἦταν αὐτὸς που ἐπιδίωκε ο Βελισάριος να γίνεῖ κύριος τῆς Ἰταλίας. Εἰδικότερα, ο ἱστορικὸς ἐπιθυμοῦσε ο Βελισάριος να γίνεταν Ἀυτοκράτορας τῆς Ἰταλίας, στα πρότυπα του Θεοδορίου. Ὡς εκ τούτου σμιλεύει ἓναν, ἔμμεσο, παραλληλισμὸ μεταξύ των δύο, με σκοπὸ να παράξει τὴν εντύπωση πως ο Βελισάριος ἀποτελοῦσε τὸν πραγματικὸ διάδοχο και συνεχιστὴ του Θεοδορίου. Ἀκολούθως, παρατηρεῖται ὅτι οἱ ἐνέργειες του Βελισαρίου στον πόλεμο, βαδίζουν στα πρότυπα του Θεοδορίου και επομένως, ἡ φυσικὴ κατάληξη τῆς πορείας του στρατηγού ὀφειλε, ἢ τουλάχιστον ἄρμοζε να ολοκληρωθεῖ ὅπως του τελευταίου. Σε αὐτὸ συνηγοροῦν τόσο το περιεχόμενο του 5.1 ὅσο και συγκεκριμένες ἀναφορές⁵³². Χαρακτηριστικά, ο Θεοδώριχος ἦταν Πατρίκιος, εἶχε διατελέσει Ὑπατος και ἦταν ἐγκατεστημένος στην Θράκη, ὅπως και ο Βελισάριος, ο οποίος πέραν του ὅτι εἶχε λάβει τα συγκεκριμένα ἀξιώματα, προέρχονταν ἀπὸ τὴν Θράκη⁵³³. Ο Θεοδώριχος πολιορκῆσε τὸν Οδοάκρο στην Ραβέννα, ο οποίος, ὄντας πιεσμένος ἀπὸ τὴν πολιορκία και χωρὶς προμήθειες, λύγισε. Παρομοίως, ο Βελισάριος εἶχε ἀποκλείσει τὸν Ουῖτιγγη στην Ραβέννα, ο οποίος, λόγω ἑλλειψῆς προμηθειῶν και τῆς κατάστασης που εἶχε ἐμφανιστεῖ, υπέκυψε⁵³⁴. Εντέλει οἱ Θεοδώριχος και Οδοάκρος

⁵²⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.144,145

⁵²⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.146,147

⁵³⁰ Ὅτι οἱ ομιλίες στο Ὑπὲρ τῶν Πολέμων εἶναι ἐφευρέσεις του Προκοπίου μέσω των οποίων εκφράζει τὴς ἀπόψεις του, αν και αὐτὸ δεν ἰσχύει κατὰ βάση με τὴς ομιλίες του Βελισαρίου, βλέπε C. LILLINGTON-MARTIN, "Procopius, Belisarius and the Goths" σελ.14. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 38,148,149. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.213,214. M. E. STEWART, *The Soldier's Life* σελ.116. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.156

⁵³¹ Ἀλλωστε στο 18.14 των *Ἀνεκδότων*, ο Προκόπιος κατηγορεῖ τὸν Ἀυτοκράτορα για τα προβλήματα τῆς Ἰταλίας. Μεταξύ ἄλλων, ο D. Brodka σημειώνει πως ἡ πίστη του Βελισαρίου προς τὸν Ἰουστινιανὸ Α' ἐπηρέασε ἀρνητικὰ τὸν Προκόπιο για τὸν στρατηγὸ. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.214-217. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.118-120

⁵³² PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.4-15 βλέπε και σελ.157,158,216,217, σελ.212, ὑποσημ.519

⁵³³ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.106,107,282,283, *History*, vol. III σελ.4,5. J.R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.193,194

⁵³⁴ Ἐπίσης, ἀξιο ἀναφοράς εἶναι ὅτι ἡ ἀπόφαση του Θεοδορίου να πράξει μια σειρά πολιορκιῶν ἡ οποία ἀναγκάζει τὸν Οδοάκρο να φυγαδευτεῖ στην Ραβέννα, εἶναι παράλληλη με τὴν στρατηγικὴ που ἀκολούθησε ο Βελισάριος, ο οποίος υποχρέωσε τὸν Ουῖτιγγη να βρεῖ καταφύγιο στην ἴδια πόλη. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.6,7,10,11, *History*, vol. IV σελ.14-17,112-133. Για τὴν στρατηγικὴ πολιορκιῶν που ἀκολούθησε ο Βελισάριος στην Ἰταλία PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.68-401, *History*, vol. IV σελ.1-115 και Κεφάλαιο 5^ο γενικά.

έρχονται σε συμφωνία, ωστόσο ο πρώτος παύει τον τελευταίο και οι βάρβαροι του Οδόακρου αποφασίζουν να ταχθούν υπό τον Θεοδώριχο, με τον τελευταίο να γίνεται κύριος των Γόθων και των Ιταλών. Αντιστοίχως, ο Βελισάριος αντιπαρέρχεται του Ουίτιγγη, οι βάρβαροι του προτείνουν να γίνει Αυτοκράτορας της Ιταλίας, δηλαδή κύριος των (Οστρο)Γόθων και των Ιταλών, και ο τελευταίος εισέρχεται θριαμβευτικά στην πρωτεύουσα τους⁵³⁵. Μάλιστα το γεγονός ότι ο Θεοδώριχος «καὶ βασιλέως μὲν τοῦ Ρωμαίων οὔτε τοῦ σχήματος οὔτε τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεῦσαι ἠξίωσεν, ἀλλὰ καὶ ῥῆξ διεβίου καλούμενος (οὕτω γὰρ σφῶν τοὺς ἡγεμόνας καλεῖν οἱ βάρβαροι νενομίκασι), τῶν μέντοι κατηκόων τῶν αὐτοῦ προὔστη ξύμπαντα περιβαλλόμενος ὅσα τῷ φύσει βασιλεῖ ἤρμοσται»⁵³⁶, ἔμμεσα δημιουργείται η σκέψη πως ενδεχομένως ο Προκόπιος στηλιτεύει την απόφαση του Ιουστινιανού Α' να ανακαλέσει τον στρατηγό, καθώς, ο τελευταίος, αν παρέμενε στην Ιταλία, δεν σκόπευε να στασιάσει. Αντιθέτως, θα προφύλαγε την Αυτοκρατορική επικράτεια με ιδιαίτερη ικανότητα, και αποσοβώντας, παράλληλα, μελλοντικά προβλήματα, όπως αυτά που εμφανιστήκαν μετά την ανάκληση του. Επίσης, ακόμα και ο ἔπαινος που σμιλεύει ο Προκόπιος προς τον Θεοδώριχο, μετά την ανακήρυξη του σε κύριο των Γόθων και των Ιταλών, αντηχεί στον ἔπαινο του Βελισαρίου, μετά το συμβάν του 540 μ.Χ. όπου οι Οστρογότθοι ἠθελαν να τον θέσουν «*βασιλέα Γόθων τε καὶ Ἰταλιωτῶν*»⁵³⁷. Ως εκ τούτου, δημιουργείται η ἄποψη πως ο Προκόπιος επιδίωκε ο Βελισάριος να γίνει κύριος της Ιταλίας, ως ἕνας νέος Θεοδώριχος, ενώ παράλληλα μέμφεται την απόφαση του Ιουστινιανού Α' να ανακαλέσει τον στρατηγό από την Ιταλία, ἐνέργεια η οποία βύθισε την εκεί επικράτεια σε νέους σπαραγμούς. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος αρνείται τον θρόνο, ενώ στο επεισόδιο του Χειμῶνα του 537 μ.Χ. στην Ρώμη σχετικά με τις συζητήσεις μεταξύ του πρώτου και των Οστρογόθων πρεσβυτῶν, πραγματοποιούνται αναφορές στον Θεοδώριχο από πλευρὰς στρατηγού, ἴτοι ότι δεν θεωρούσε ορθή την απόφαση του Θεοδώριχου να εγκατασταθεῖ στον ιταλικό θρόνο, λειτουργούν ως ἀπάντηση στις κατηγορίες ότι ο Βελισάριος σκόπευε να αποδεχθεῖ το αἶτημα των Οστρογόθων και ως μια ἀντίστροφη παραλληλία σχετικά με τις πορείες και τις ἐπιλογές των δύο στην Ιταλία. Ο στρατηγός, αν και ἀποδεικνύει την νομιμοφροσύνη του, ωστόσο, με βάση τον Προκόπιο, ἀντίθετη ἐνέργεια του, δεν θα ἦταν ἀρνητική για το καλό της εκεί περιοχῆς, ενώ και οι δυο καταλήγουν, παρά τις διαφορετικές τους ἐπιλογές στο τέλος να χαρακτηριστοῦν ἀδίκως ως τύραννοι. Συνεπῶς, ο Βελισάριος ἀποτελεῖ ἕναν ἐναλλακτικό Θεοδώριχο, ο οποίος ὁμως δεν ἐπιδίωξε να γίνει συνεχιστῆς του τελευταίου. Για τον Προκόπιο, και οι δυο εἶχαν την δυνατότητα να εγκαταστήσουν ἕνα Βασίλειο που θα ἀναγνώριζε την Αυτοκρατορική τάξη, θα προφύλαγε την περιοχὴ ἀπὸ ἐξωτερικούς ἀντιπάλους και θα ἐπιτύχαιναν την συνένωση μεταξύ Βυζαντινῶν, Οστρογόθων και γηγενῶν. Κάτι που ο Θεοδώριχος ἐπραξε, ενώ ο Βελισάριος ὄχι⁵³⁸.

Τέλος, ἔχει ἐκφραστεῖ η ἄποψη πως η ἀπόφαση του Βελισαρίου να προχωρήσει στην κατάληψη τῆς Ραβέννας και στην αἰχμαλωσία του Ουίτιγγη, ἀκυρώνοντας τὴ συνθήκη του Ιουστινιανού Α', ζῆμῖωσε, ἐν τέλει, τον Αυτοκρατορικό σκοπὸ στην Ιταλία καθώς ὀδήγησε σε μια ρευστὴ κατάσταση που με τὴ σειρά τῆς πυροδότησε

⁵³⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.10,11, *History*, vol. IV σελ.128-137

⁵³⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.10,11

⁵³⁷ Χαρακτηριστικά τὸ περιεχόμενο των δυο ἐπαινῶν εἶναι παρόμοιο. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.10-13, *History*, vol. IV σελ. 144,145,150-157

⁵³⁸ Βλέπε και σελ.157,158,211-214,σελ.212,υποσημ.519

έναν νέο πόλεμο. Το ζήτημα με αυτή την άποψη είναι ότι βασίζεται σε υπόθεση, χωρίς να υπολογίζει παράλληλα τις λανθασμένες ενέργειες των Βυζαντινών στην Ιταλία μετά την αποχώρηση του Βελισαρίου, των οποίων η στάση οδήγησε όχι μόνο στην σφοδρή αντίδραση των Οστρογότθων, αλλά και στην απογοήτευση των γηγενών. Ως εκ τούτου, ο Βελισάριος, δεν μπορεί να κατηγορηθεί πως η ενέργεια του να αψηφήσει την Αυτοκρατορική συνθήκη και να ενεργήσει αυτόβουλα, γέννησε ένα νέο κύμα αχαλίνωτων εχθροπραξιών. Άλλωστε και στον Βανδαλικό πόλεμο, όπου ακολούθησε κατά γράμμα την Αυτοκρατορική διαταγή, η πορεία των πραγμάτων που ακολούθησε, μετά την αποχώρηση του, δεν έλαβε αρνητική τροπή, όπου για μια μεγάλη περίοδο η εκεί περιοχή ταλανιζόταν από αλληλοσπαραγμούς, πολέμους, συγκρούσεις, απώλειες και ταραχές μέχρι την οριστική λύση του θέματος? Η άποψη ότι ο Βελισάριος ήταν αυτός που παρεμπόδισε την, αιώνια, ειρήνη και που οδήγησε την περιοχή σε ένα νέο πολεμικό μονοπάτι, αποτελεί απλούστευση και πρόφαση, με την κατηγορία να είναι λανθασμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ ΣΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ. ΠΟΛΕΜΟΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΕΣ ΠΟΙΝΕΣ

Ο Βελισάριος επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη το καλοκαίρι του 540 μ.Χ., έπειτα από μια πενταετή απουσία στην Ιταλία λόγω του Οστρογοθικού πολέμου. Αν και δεν οργανώθηκε κάποιος θρίαμβος κατά την επιστροφή του, με την Αυτοκρατορική ανησυχία ως πιθανό αίτιο πίσω από αυτόν το λόγο, εντούτοις, ο στρατηγός θα χαίρει της άκρας εκτίμησης και της αγάπης του πλήθους σε κάθε στιγμή της καθημερινότητας του⁵³⁹. Μολαταύτα, στην προσωπική του ζωή, τα πράγματα είχαν, ήδη, λάβει αντίστροφη τροπή, η οποία δεν θα αργούσε να διογκωνόταν στον μεγαλύτερο βαθμό, ενώ άξιο αναφοράς είναι ότι ο Προκόπιος, όπως θεωρείται, έπαυσε πλέον να συνοδεύει τον Βελισάριο στις εκστρατείες του, τερματίζοντας έτσι, έναν σημαντικό κύκλο στην σχέση τους⁵⁴⁰.

6.1. Τα Γεγονότα του 541 μ.Χ.

Η Αντωνίνα που διατηρούσε, πλέον, μια καταφανή, ερωτική, σχέση με τον θετό υιό της Θεοδόσιο, θα επιστρέψει, μαζί με τον πρώτο και τον Βελισάριο, στην Κωνσταντινούπολη, το 540 μ.Χ. Ωστόσο ο Θεοδόσιος, φοβούμενος ότι θα αποκαλυφθεί η μοιχική του σχέση, καθώς η Αντωνίνα δεν είχε τον παραμικρό ενδιασμό να υιοθετήσει μια διακριτική στάση αναφορικά με το ερωτικό της πάθος, αποφάσισε να καταφύγει

⁵³⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.150-153

⁵⁴⁰ W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.184

στην Έφεσο και εκάρη μονάχος. Η εξόφθαλμη απογοήτευση της Αντωνίνας, που προκλήθηκε από αυτή του την ενέργεια, όχι μόνο επηρέασε τον, ανυποψίαστο και κυριευμένο από ερώτα, Βελισάριο να συμμετάσχει στο δράμα της, αλλά μάλιστα τον οδήγησε στην απόφαση να μεταβεί στον Αυτοκράτορα, παρακαλώντας τον να ανακαλέσει τον Θεοδόσιο στην Κωνσταντινούπολη, λόγω της στενοχωρίας που είχε καταβάλει τη σύζυγο του από την απουσία του. Ο Θεοδόσιος αρνήθηκε να επιστρέψει, καθώς ισχυρίστηκε ότι είχε αποφασίσει να αφιερωθεί στον μοναχικό βίο. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο ισχυρισμός του ήταν αναληθής, καθώς σκόπευε να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, και να σμίξει με την Αντωνίνα, όταν ο Βελισάριος θα έφευγε από το Βυζάντιο. Η ευκαιρία του δόθηκε όταν ο τελευταίος αναχώρησε για το Περσικό μέτωπο⁵⁴¹.

Παρά την μετάβαση του Βελισαρίου στην Ανατολή, τον Ιούνιο του 541 μ.Χ.⁵⁴², στα πλαίσια του Σασσανιδικού πολέμου, συνοδευόμενος από ποικίλους αξιωματικούς που προηγουμένως είχαν συμμετάσχει στην Οστρογοθτική εκστρατεία, η Αντωνίνα, δεν θα ακολουθήσει τον σύζυγο της, πράξη ασυνήθιστη για αυτήν. Ο λόγος ήταν ότι η Θεοδώρα σκόπευε να παγιδεύσει τον Ιωάννη Καππαδόκη και χρειαζόταν την βοήθεια της. Η Αντωνίνα θα χαιρέτησε με υπέρμετρη ευχαρίστηση το αίτημα, καθώς, όχι μόνο ο Καππαδόκης ήταν αντίζηλος του Βελισαρίου, αλλά, κυρίως, γιατί, πιθανή αρωγή της, θα της παρείχε την δυνατότητα για μια, ακόμα, στενότερη επαφή και συνεργασία με την Αυτοκρατορία. Λίγο μετά τη σύλληψη του Καππαδόκη⁵⁴³, ο Θεοδόσιος θα

⁵⁴¹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.16-19. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.49

⁵⁴² Η ημερομηνία προέρχεται από το γεγονός ότι στην συζήτηση που διεξάγεται στο πολεμικό συμβούλιο στο Δάρας, λίγο μετά την άφιξη του Βελισαρίου εκεί, σημειώνεται πως «τοῦ γὰρ καιροῦ τροπὰς θερινὰς εἶναι», ήτοι μέσα προς τέλος Ιουνίου. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.402,403

⁵⁴³ Σύμφωνα με την συνέχεια του *Χρονικού του Μαρκελίνου*, μετά την πτώση του Καππαδόκη, η οικία του τελευταίου δόθηκε στον Βελισάριο. Ο όρος οικία, πιθανόν δεν σημαίνει οίκο με την έννοια του κτηρίου, αλλά την προσωπική φρουρά, που είχε στην κατοχή του ο πρώτος, η οποία πιστοποιείται στο 1.25.28 του *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Αλλωστε, ήταν σύνηθες τα υψηλόβαθμα στελέχη και αξιωματούχοι της Αυτοκρατορίας να έχουν προσωπική φρουρά. Επίσης, και ο Προκόπιος στις αναφορές του περί Οίκου, πολλές φορές εννοεί την προσωπική φρουρά. Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη και την ιδιότητα του Βελισαρίου, στρατηγός οπού είχε την ανάγκη σωματοφυλάκων λόγω των εκστρατειών του, θα είχε περισσότερο νόημα, και συνεπώς λόγο, να του επιδαψιλευτεί μια προσωπική φρουρά παρά ένα κτήριο. Παρομοίως, ο B. Rubin σημειώνει πως αν του είχε δοθεί το οίκημα, δηλαδή κτήριο, του Καππαδόκη, δεν θα υπήρχε λόγος μνείας. Στο ερώτημα ότι το 542 μ.Χ. ο Βελισάριος πέφτει σε δυσμένεια, η οποία ακολουθείται από την διάλυση και κατανομή των *Βουκελαρίων* του, και συνεπώς δεν συνάδει με την χρονολογία που δηλώνεται στην συνέχεια του *Χρονικού του Μαρκελίνου*, VII POST CONS VLATVM BASILII ANNO IIII ήτοι 543 μ.Χ. μέχρι 544 μ.Χ., αυτόματα ακυρώνεται από το γεγονός ότι η συνέχεια του *Χρονικού του Μαρκελίνου* τοποθετεί το συμβάν της δυσμένειας το 544 μ.Χ. με 545 μ.Χ., VIII POST CONSVLATVM BASILI ANNO QUINTO. Αρα, εντοπίζεται η χρονολογική σύγχυση του *Χρονικού του Μαρκελίνου*, μέσω της οποίας δεν μπορεί να δηλωθεί χρονολογικό επιχείρημα. Το σίγουρο είναι ότι η κατάσχεση της περιουσίας του πραγματοποιείται πιο πριν από την δυσμένεια του Βελισαρίου, κάτι που πιστοποιείται και από το *Υπέρ τῶν Πολέμων*. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.238-451, 465,466, *History*, vol. II σελ.102,103,148,149, *History*, vol. III σελ.304,305, *History*, vol. IV σελ.114,115,156,157,262,263, *History*, vol. V σελ.8,9,382,383, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 42-51. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.47. CIC: *Novellae*, vol. III σελ.520,521. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 240. Περί της δράσης των σωματοφυλάκων του Βελισαρίου σε Ιταλία και Αφρική βλέπε PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.252-261,330,331 και γενικά PROCOPIUS, *History*, vol. II-IV. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 111. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.17,110,υποσημ.31. D. A. PARNELL, "The Social Networks" σελ.121, υποσημ.40. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός" σελ.86-89

επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, διαμένοντας μαζί με την Αντωνίνα υπό την σκέπη της Θεοδώρας⁵⁴⁴.

Παρά ταύτα, ο Βελισάριος θα μάθει την μοιχική σχέση της συζύγου του με τον Θεοδοσίο, από τον θετό υιό του, Φώτιο⁵⁴⁵. Ο στρατηγός, αγανακτισμένος και προσβεβλημένος από την είδηση, ζήτησε τη βοήθεια του, με τους δυο άνδρες να αποφασίζουν τη δολοφονία του Θεοδοσίου και τη διάλυση του δεσμού του με την Αντωνίνα, όταν ο τελευταίος θα κατευθυνόταν προς στην Έφεσο και αυτή θα έφθανε στο Ανατολικό μέτωπο⁵⁴⁶. Αναφορικά με το συγκεκριμένο επεισόδιο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον χρήζει η αναφορά του Προκοπίου πως ο Φώτιος, φοβούμενος την ευμετάβλητη διάθεση του Βελισαρίου σχετικά με τη σύζυγο του, του πρότεινε την ανταλλαγή όρκων πίστεως, φράση που ενδεχομένως υπογραμμίζει τη ποδηγέτηση και τη χαλιναγώγηση του στρατηγού από τη σύζυγο του, αδυναμία η οποία πιθανόν να

⁵⁴⁴ Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Καππαδόκης έτρεφε βαθιά αρνητικά συναισθήματα προς τον Βελισάριο, τονίζοντας πως συνωμοτούσε συχνά εναντίον του. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη πως η αναφορά του Προκοπίου περί των δολοπλοκιών του Καππαδόκη προς τον στρατηγό σημειώνεται στην πρόταση κατά της επιστροφής του τελευταίου στην Κωνσταντινούπολη από την Ιταλία, το 540 μ.Χ., ενδεχομένως, ο Καππαδόκης να ήταν αυτός που λειδούρησε τον Βελισάριο στον Αυτοκράτορα, περί τάσεων ανεξαρτησίας το 540 μ.Χ. Κάτι τέτοιο, και κυρίως το περί της αντιζηλίας Καππαδόκη εναντίον Βελισαρίου, μπορεί να εξαχθεί ότι στο επεισόδιο της Στάσης του Νίκα. Ειδικότερα, ο Καππαδόκης παρουσιάζεται ως αρνητικός παράγοντας για την Κυβέρνηση, ενώ το αμέσως επόμενο κεφάλαιο του *Υπέρ τῶν Πολέμων*, αναφέρεται στην πτώση του. Αντίθετα, ο Βελισάριος, στο επεισόδιο της Στάσης του Νίκα, παρουσιάζεται ως σωτήρας του θρόνου, ενώ στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο, αυτό της πτώσης του Καππαδόκη, ο στρατηγός και η σύζυγος του παρουσιάζονται νομιμόφρονες, οι οποίοι βοηθούν στην πτώση ενός φιλόδοξου και παντοδύναμου κρατικού υπαλλήλου. Ο P.N. Ure σημειώνει πως οι βλέψεις του Καππαδόκη προς τον Αυτοκρατορικό Θρόνο έθεταν τον Βελισάριο αυτομάτως ως άμεση απειλή για τον πρώτο, καθώς ο τελευταίος αποτελούσε τον πιο πιστό αξιωματούχο του Ιουστινιανού Α'. Αν και ο Προκόπιος, στα *Ανέκδοτα*, τονίζει ότι η Αντωνίνα παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη για τον Θεοδοσίο, ωστόσο ο κύριος λόγος που δεν ακολούθησε τον σύζυγο της, θα οφειλόταν στην συμμετοχή της αναφορικά με το σχέδιο κατά του Καππαδόκη, και συνεπώς στην παροχή βοήθειας προς την Θεοδώρα. Πιθανόν, η Αντωνίνα να επιθυμούσε την πτώση του Καππαδόκη και γιατί ο τελευταίος ήταν αντίπαλος του συζύγου της, θεωρώντας, ενδεχομένως, πως σε περίπτωση που ο Καππαδόκης κατάφερε μια τιμωρία του Βελισαρίου, οι επιπτώσεις που θα έφερε αυτή, να επηρέαζαν και την ίδια. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.218-253, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 8-11,18-21. P.N. URE, *Justinian* σελ. 217. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.481,482,494-496. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 69,159,160,167,247. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.145-152. J.A. EVANS, *Theodora* σελ. 50,53-56. D. POTTER, *Theodora* σελ.186-188

⁵⁴⁵ Ο Φώτιος είχε μια ιδιαίτερα αρνητική σχέση με την μητέρα του, που, σύμφωνα με τον Προκόπιο, οφειλόταν στην ίδια, καθώς αυτή όχι μόνο δεν ένιωθε οποιοδήποτε μητρικό αίσθημα προς τον υιό της, αλλά μάλιστα επιθυμούσε και την εξολόθρευση του. Χαρακτηριστικά, στην σκιαγράφιση της Αντωνίνας στα *Ανέκδοτα*, ο συγγραφέας σημειώνει πως είχε έναν ταραχώδη και έκλυτο βίο, χωρίς μητρικά αισθήματα και τριφυλό προς κάθε είδους ακολασία και ανηθικότητα, ενώ μέσω της φράσης «μήτηρ ἤδη παίδων γενομένη πολλῶν» εν ουσία δηλώνει την έλλειψη του μητρικού αισθήματος και της εγκατάλειψης που την χαρακτήριζε, τονίζοντας τον αμοραλισμό της και την απάθειας της προς τα τέκνα της. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 8,9. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 70,71. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.63,153. Και γενικά E. A. FISHER, "Theodora and Antonina in the Historia Arcana: History and/or Fiction?", *Arethusa* 11.1/2, (1978) σελ.253-276. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου" σελ.64-75 για τον λόγο που ο Προκόπιος λειδορεί κατ' αυτό τον τρόπο την Αντωνίνα.

⁵⁴⁶ Ενδεχομένως, ο Φώτιος να επιθυμούσε την διάλυση της σχέσης τόσο γιατί είχε μια αρνητική σχέση με την μητέρα του και ακολούθως μια εξαιρετική σύνδεση με τον Βελισάριο, όσο και γιατί, πιθανότατα, δεν τον συνέφερε η πτώση του τελευταίου, καθώς ήταν άμεσα συνδεδεμένος, κοινωνικά και πολιτικά, μαζί του. Ότι η Εκκλησιαστική Ιστορία του Ιωάννη Εφέσου αναφέρει τον Φώτιο, κυρίως, ως θετό υιό, μόνο, του Βελισαρίου, ενδεχομένως να υποστηρίζει αυτή την σύνδεση. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45,92-95,98,99, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 18-25. JOHN BISHOP OF EPHESUS, *The Third Part of the Ecclesiastical History*, (ed.) R. Payne Smith, Oxford University Press, Oxford 1860 σελ.52,66. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 1037,1038

ήταν γνωστή στον περίγυρο του και είχε ήδη αρχίσει να διαγράφεται στον κοινωνικό του ορίζοντα ένα αρνητικό, για αυτόν, στοιχείο⁵⁴⁷. Επιπροσθέτως, αναφορικά με τον Βελισάριο, παρατηρείται ότι το πάθος του για την Αντωνίνα ήταν τόσο μεγάλο, ώστε να θεώρει ως υπαίτιο της εξωσυζυγικής σχέσης της γυναίκας του τον Θεοδόσιο και όχι αυτήν, τονίζοντας πως αυτός που πρέπει να τιμωρηθεί είναι μόνο ο εραστής της. Ακολούθως, ο στρατηγός δεν αποφασίζει να τιμωρήσει προσωπικά τον Θεοδόσιο, αλλά αναθέτει την εξόντωση του τελευταίου στον Φώτιο, καθώς μια τέτοια πράξη πιθανόν να επέσυρε το μίσος της Αντωνίνας εναντίον του, κάτι το οποίο δεν θα επιθυμούσε λόγω της εξάρτησης που είχε προς αυτήν. Ως προς αυτό, αξιοσημείωτο είναι ότι εκλιπαρεί έναν μετρίου κύρους νεαρό, τον Φώτιο, να διασώσει την αξιοπρέπεια του και να τιμωρήσει τους αντίπαλους του, με τον ίδιο να παρουσιάζεται αδύναμος να ενεργήσει από μόνος του. Ολοκληρώνοντας, αν και δεν πρέπει να λησμονηθεί η υπερβολή με την οποία έχουν σφυρηλατηθεί τα *Ανέκδοτα*, και ως εκ τούτου η στάση και η συμπεριφορά του Βελισαρίου, όπως παρουσιάζεται, πιθανόν να μην ανταποκρίνεται απόλυτα στην πραγματικότητα, ωστόσο, μέσω του παραπάνω επεισοδίου, γίνεται καταφανής η θερμή και παράλληλα υπόδουλη στάση που έτρεφε ο στρατηγός προς την Αντωνίνα. Οι ενέργειες του προς αυτήν ποδηγετούνται από περιορισμούς και σκέψεις φόβου, ενώ η αντίδραση του κατά την πληροφόρηση του αναφορικά με τη μοιχική σχέση της συζύγου του, υποδεικνύει το ποσό σημαντική ήταν για αυτόν⁵⁴⁸.

Προς το παρόν, ο Βελισάριος ήταν επιφορτισμένος με την αντιμετώπιση της επικείμενης Σασσανιδικής εισβολής. Αφού μεταβεί στο Δάρας, εκγυμνάζοντας και εξοπλίζοντας υλικά και πνευματικά το, τρομοκρατημένο από τους Πέρσες, στράτευμα⁵⁴⁹, θα πληροφορηθεί, από κατασκόπους που είχε στείλει⁵⁵⁰, πως ο Χοσρόης Α΄ ήταν απασχολημένος σε έναν πόλεμο εναντίον των Ούννων στην *Ιβηρία*. Ως εκ τούτου, θα

⁵⁴⁷ Επίσης οι αναφορές του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα*, πως «καὶ ἀπ’ αὐτοῦ ἔχθος μέγα περιεβάλλετο ὁ Βελισάριος ἕκ τε βασιλέως καὶ τῶν ἐν Ῥωμαίοις λογίμων ἀπάντων» σχετικά με τη δολοφονία του Κωνσταντίνου στην Ρώμη, η οποία πραγματοποιήθηκε με τη θέληση της Αντωνίνας, και η πρόταση «ἔγκλημά τε ἀπ’ αὐτοῦ ἐγένετο Βελισαρίῳ πρὸς πάντων Ῥωμαίων, ὅτι δὴ τῆς πολιτείας τὰ καιριώτατα αὐτὸς περὶ ἐλάσσοнос πραγμάτων τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν πεποιήται», αναφορικά με τις κατηγορίες που προσάπτει ο συγγραφέας προς τον Βελισάριο στα πλαίσια της ακύρωσης της εκστρατείας του 541 μ.Χ., όπου υποστηρίζει πως αυτή οφειλόταν στην επιθυμία του στρατηγού να συναντήσει την σύζυγο του, πιθανόν να υποδεικνύουν τη δυσφορία του στρατεύματος προς το Βελισάριο, σχετικά με τη ποδηγέτηση του από την Αντωνίνα. Παρά ταύτα, δε πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ότι η αναφορά αυτή δεν είναι αληθινή, και απλώς αποτελεί λογοτεχνικό μοτίβο και προσπάθεια του Προκοπίου να πείσει για την επαίσχυντη συμπεριφορά του Βελισαρίου. Άλλωστε, όπως θα σημειωθεί παρακάτω, οι κατηγορίες του συγγραφέα για τη Περσική εκστρατεία του 541 μ.Χ. παρουσιάζονται αβάσιμες και κακεντρεχείς. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.358-365, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 14-17,22-29. E. STEIN, *Histoire – Tome II* σελ.496

⁵⁴⁸ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 20-25. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, “Αφηγηματικοί Άξονες” σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, “Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου” σελ.64-75. C. DIEHL, *Théodora* σελ. 206

⁵⁴⁹ Αν και η παρουσίαση του Βελισαρίου να εξοπλίζει και να ενδυναμώνει το ηθικό των στρατιωτών μπορεί να ειπωθεί πως αποτελεί προσπάθεια του Προκοπίου να εξυψώσει τον Βελισάριο ως έναν ιδεατό στρατηγό, παρά ταύτα, παρόμοιες ενέργειες του απαντώνται και σε άλλες πηγές. Συνεπώς, οι ενέργειες του Βελισαρίου και η μέριμνα που έλαβε για τους στρατιώτες, πιθανότατα, δεν απέχουν από την πραγματικότητα. Άλλωστε, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνει πως οι παραπάνω ενέργειες ήταν μέσα στις αρμοδιότητες του στρατηγού/διοικητή. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.396-399. *Zachariah of Mitylene* σελ.223. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.232-234. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.638,639,643. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.76-85,232,233,268-271

⁵⁵⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.396-399. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232,233, A. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.112-116,119,120. M. HUMPHRIES, “International relations” σελ.251-253.

εγκαλέσει στρατιωτικό συμβούλιο, στο οποίο συμμετείχε και ο σύμμαχος, φύλαρχος Αρέθας, προτείνοντας την εκπόνηση μιας επιθετικής εκστρατείας στην Περσία. Αξιοσημείωτο είναι ότι η απόφαση του να εγκαλέσει συμβούλιο δεν ήταν πρωτοφανής, καθώς είχε ενεργήσει κατά παρόμοιο τρόπο πολλές φορές το παρελθόν. Αν και πιθανόν, σκοπός του ήταν να αφουγκραστεί τις σκέψεις των αξιωματικών του και να προωθήσει μια στρατηγική υπό την γνώμη των, καθώς αυτοί είχαν μια επιπλέον εμπειρία σε σχέση με αυτόν που έλειπε περίπου 10 χρόνια από το Περσικό μέτωπο, από την άλλη, ενδεχομένως, να λειτούργει και ως τόπος του Προκοπίου με σκοπό να παρουσιάσει τον στρατηγό ως συνετό, δεκτικό και πρόθυμο να λάβει βοήθεια και να προάγει την ελευθέρια απόψεων. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το ρεαλιστικό περιεχόμενο της *adlocutio* που απευθύνει προς τους αξιωματικούς του σύμφωνα με τον Β. Rubin, και το αποτέλεσμα της εκστρατείας που ακολουθήθηκε, δημιουργείται η άποψη πως η απόφαση του Βελισαρίου να εγκαλέσει συμβούλιο, δεν αποτελεί, κατά βάση, συγγραφικό δημιούργημα του Προκοπίου, όπως και οι άξιες της κοινής δράσης και σύμπνοιας, ο σωστός σχεδιασμός και η ανδρεία που σημειώνονται σε αυτό⁵⁵¹. Αναφορικά με την πορεία της συζήτησης που διεξάχθηκε, ο Βελισάριος θα καταφέρει να κάμψει τις αντιστάσεις των διοικητών της Φοινίκης, οι οποίοι φοβόντουσαν πως πιθανή εκστρατεία θα άφηνε αφύλαχτες τις περιοχές τους σε ενδεχόμενη Αραβική επιδρομή, αιτιολογούμενος πως κάτι τέτοιο δεν θα συνέβαινε λόγω της συνήθειας των Αράβων να απέχουν από

⁵⁵¹ Ιδιαίτερα, τονίζει την πολυετή απουσία του και την εν γένει περιορισμένη γνώση του για το Ανατολικό μέτωπο και των ενεργειών που εκεί διεξήχθησαν πρόσφατα, σε σχέση με τους αξιωματικούς του, που ευρίσκοντο εκεί για συναπτά έτη. Ως εκ τούτου, θέτει ένα στρατηγικό, και συνάμα λογικό, επιχείρημα περί της μη γνώσεως της κατάστασης και των δεδομένων που είχαν πλέον ανεγερθεί. Στόχος είναι η ομοφωνία και οι χρήσιμες πληροφορίες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η εκστρατεία ολοκληρώθηκε από την απόφαση και την προτροπή των αξιωματικών, με την συγκατάθεση του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι αυτή έγινε από κοινή συνεννόηση και απόφαση, κάτι που συγκολλά με την προώθηση της κοινής γνώμης και ισότητας που προβάλλεται στην αρχική συζήτηση. Άλλωστε, και το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* συμβουλεύει για μια στρατηγική συζήτηση μεταξύ στρατηγού και αξιωματικών του σχετικά με κάποια πολεμική επιχείρηση. Επιπροσθέτως, ενδέχεται αυτή η στάση του Βελισαρίου, ήτοι να λάβει αποφάσεις έπειτα από την έγκριση της πλειοψηφίας, να οφειλόταν στο γεγονός ότι ήθελε να αποφύγει περιστατικά έντονης διχογνωμίας, διένεξης και αυτόβουλων τάσεων εντός του στρατεύματος, όπως είχαν εμφανιστεί στην Ιταλία, ή, κυρίως, λόγω της ανεξάρτητης στάσης που επέδειξε στο επεισόδιο της Ραβέννας το 540 μ.Χ. και η, επ' ακολούθως, δυσάρεστη εντύπωση και στάση του Αυτοκράτορα προς τις συγκεκριμένες ενέργειες του. Ως εκ τούτου, τα παραπάνω περιστατικά, θα τον ώθησαν ώστε να υιοθετήσει μια πιο συγκρατημένη συμπεριφορά. Σε παρόμοιο τόνο, ενδεχομένως, οφείλεται η ιδιαίτερη αναφορά του προς τον Ιουστινιανό Α' «*βασιλεῖ τῶ μεγάλῳ*», η οποία του δίνει την ευκαιρία να διεκδικήσει και να υπογραμμίσει την εγγύτητα του με την εξουσία. Ότι έχει στενές σχέσεις με τον Αυτοκράτορα, κάτι που θα τον βοηθήσει ώστε να διατηρήσει το κύρος του. Τέλος, έχοντας κατά νου πως το περιεχόμενο της ομιλίας είναι δομημένο από τον Προκόπιο, σε αυτό εντοπίζονται αρνητικά στοιχεία τα οποία εμφανίζουν οι στρατιώτες κατά την διάρκεια της παρούσας εκστρατείας, και τα οποία υποσκάπτουν την αποστολή του Βελισαρίου. Χαρακτηριστικά, ο Βελισάριος τονίζει πως ο σωστός σχεδιασμός είναι αυτός που αποφέρει την νίκη στον πόλεμο, ωστόσο η επιτυχία καταπατάται από τον φόβο και την αιδώ. Ο φόβος εμφανίζεται στο τέλος της εκστρατείας, όταν το φοβισμένο στράτευμα επιδιώκει να υποχωρήσει πάραυτα, συναίσθημα και απόφαση που τερματίζει την επιχείρηση, και η αιδώ επειδή δεν έχουν γνώση της κατάστασης, μη μπορώντας να προσαρμοστούν στις συνθήκες, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, την ολιγωρία των Πέτρου και Ιωάννη στην Νίσιβη. Βέβαια, τα παραπάνω στοιχεία και χαρακτηριστικά, εμφανίζονται σε κάθε σχεδόν ομιλία του Βελισαρίου, οπότε δεν πρέπει να υπάρχει η άποψη πως το περιεχόμενο τους είναι, ολοκληρωτικά, δημιούργημα του συγγραφέως. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.398-431. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.236,237. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.337. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.68,69. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.494

επιδρομές, την άνοιξη, για θρησκευτικούς λόγους, και υποσχόμενος, παράλληλα, πως θα τους απάλλασε με το τέλος της προθεσμίας⁵⁵².

Ως εκ τούτου, το συνασπισμένο Βυζαντινό στράτευμα, θα βαδίσει προς την Νίσιβη, που αποτελούσε στόχο της εκστρατείας⁵⁵³, και θα στρατοπεδεύσει, κατ' εντολή του Βελισαρίου, σε απόσταση 9, περίπου, χιλιομέτρων από την πόλη. Στην αντίδραση των αξιωματικών του, περί της απόφασης του να μην κατασκηνώσει πλησίον της πόλεως, ο στρατηγός θα φέρει ευφυή, στρατηγικά, επιχειρήματα και τακτικά ζητήματα μάχης στο προσκήνιο, βασισμένα στην σωστή εκτίμηση της κατάστασης, όπως και τις άξιες της ορθής συμπεριφοράς, της διοίκησης και της λειτουργίας που οφείλουν να έχουν οι στρατιώτες και να υπάρχουν σε κάθε επιχείρηση⁵⁵⁴. Παρά ταύτα, οι γνώστες τάσεις απειθαρχίας που αντιμετώπιζε σε κάθε εκστρατεία του, θα εμφανιστούν και πάλι⁵⁵⁵, όταν οι Πέτρος και, ο Δούκας της Μεσοποτάμιας, Ιωάννης, μαζί με τους πολυάριθμους στρατιώτες τους, θα αποφασίσουν να εγκατασταθούν, αυτοβούλως, σε απόσταση 2, μόλις, χιλιομέτρων από την Νίσιβη. Επιπροσθέτως, θα παραβλέψουν την εντολή του

⁵⁵² Ο Βελισάριος, μέσω της απάντησης που δίδει, περί των θρησκευτικών παραδόσεων των Αράβων, όπου λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο Αρέθας, παρότι Άραβας, δεν αγκυλώνεται από το συγκεκριμένο έθιμο, υποδεικνύεται πως είχε μελετήσει και γνώριζε τον τρόπο δράσης των αντιπάλων, και ως εκ τούτου παρουσιάζεται ετοιμοπόλεμος, προσεκτικός και καλά οργανωμένος εν όψει της επικείμενης επιχείρησης. Η ανακωχή των Αράβων λόγω της θρησκευτικής τους εορτής, επιβεβαιώνεται και από τον Νόννοσο, στοιχείο που επιβεβαιώνει την γνώση του Βελισαρίου. Επιπροσθέτως, στον λόγο του Βελισαρίου, εμφανίζονται στρατηγικές πτυχές όπως η σημασία της προσεκτικής στρατηγικής, η αξία του θάρρους και η ορθή λήψη όλων των παραμέτρων που υπάρχουν σε μια εκστρατεία. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.400-403. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228-233. PHOTOIUS, *Bibliothèque*, Tome I (Codices 1-84), (ed.) R. Henry, Société d'édition Les belles-Lettres, Paris 1959 σελ.5,6. A. D. LEE, *Information and Frontiers* σελ.105. M. WHITBY, "War" σελ.316,317,320,322-325,328

⁵⁵³ Η θέσπιση της Νισίβως ως στόχος της εκστρατείας, αποτελούσε μια ορθή, στρατηγικά, απόφαση, καθώς ήταν η πρώτη μεγάλη Περσική πόλη από το Δάρας, και ως εκ τούτου αποτελούσε λογική συνέχεια της πορείας από το Βυζαντινό φρούριο. Επίσης, συνιστούσε και ένα σημαντικό, στρατηγικά, αντίπαλο κέντρο που έλεγχε βασικές οδούς, όντας Σασσανιδικό προπύργιο. Περί της σχέσης Δάρας - Νισίβης βλέπε PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.80,81,410-413, *Buildings*, vol. VII, σελ.190-193. *Zachariah of Mitylene* σελ.164,165. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.338. M. WHITBY, *The Emperor Maurice* σελ.199,200,210,212. M. WHITBY, "Procopius' description" σελ.751

⁵⁵⁴ Το γεγονός ότι προτείνει να στρατοπεδεύσουν μακριά από την πόλη, και επομένως η σύγκρουση να μην έχει μια τύπου μορφή πολιορκίας, όπως και ότι σημειώνεται πως το μέρος όπου επέλεξε να στήσει στρατόπεδο ο Βελισάριος είχε άφθονες πηγές νερού και ήταν επίπεδο έδαφος, απαντάται και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, όπου δηλώνεται πως οι Πέρσες είναι πανίσχυροι όταν πολιορκούνται, ενώ προτείνεται η σύγκρουση να γίνεται σε επίπεδο έδαφος. Τέλος, οι πηγές νερού που σημειώνονται από τον Προκόπιο, οφείλονται στο ότι ήταν συνηθής τακτική των Σασσανιδών να επιτίθενται το μεσημέρι λόγω της ζέστης που επικρατούσε, και η οποία δυσχέρανε τον αντίπαλο που δεν ήταν συνηθισμένος σε τέτοιες θερμοκρασίες, ενώ λειτουργεί και ως προοικονομία. Συγκεκριμένα, το σχέδιο περί της κατάκτησης της Νισίβης θα αποτύχει έπειτα από λάθος των Πέτρο και Ιωάννη, οι οποίοι θα αποφασίσουν να στρατοπεδεύσουν σε διαφορετικό μέρος από τον Βελισάριο και θα σπάσουν τις γραμμές μάχης τους αναζητώντας πηγές δροσιάς, με αποτέλεσμα να γίνουν εύκολο θήραμα στην Περσική έφοδο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.410-417. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228-231,238,239,336-341,354-357. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.338. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.494. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.91,109.

⁵⁵⁵ Η παρουσίαση της συγκεκριμένης εκστρατείας αναφορικά με τις τάσεις απειθαρχίας και τα λάθη των αξιωματούχων του Βελισαρίου, όπως και το ότι εν τέλει αποφάσισε να υποχωρήσει λόγω της στάσης του στρατεύματος, θυμίζουν την περιγραφή της εκστρατείας της Καλλίνικου το 531 μ.Χ. Και τότε ο Βελισάριος υποχώρησε της θέσης του εξ αιτίας των πολεμιστών του, στους οποίους δεν μπορούσε να επιβάλλει την θέληση του, όπως και ότι δεν έλειπαν τάσεις απειθαρχίας και διχογνωμιών. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.160-177, 414-417,424-429. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388,389 *Zachariah of Mitylene* σελ.,225,226,262. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.47. *The Ecclesiastical History of Evagrius* σελ.163

Βελισαρίου να βρίσκονται σε πολεμική ετοιμότητα, ο οποίος γνώριζε ότι πλησίαζε επίκειμενη Περσική επίθεση λόγω της συνήθειας των να μάχονται το μεσημέρι⁵⁵⁶, καθώς, πιεζόμενοι από την ζεστή, θα σπάσουν τις γραμμές μάχης τους αναζητώντας πηγές δροσιάς. Τότε ο Ναβέδης, διοικητής της Νίσιβης, θα διατάξει μια ορμητική έφοδο, η οποία παρά την αρχική της επιτυχή πρόσκρουση, θα αποκρουσθεί επιτυχώς από τον Βελισάριο, ο οποίος, αντιλαμβάνοντας την εχθρική επίθεση, κατέφθασε στο πεδίο προς διάσωση και έτρεψε τους Πέρσες σε υποχώρηση προς την Νίσιβη, με τον στρατηγό να επιδεικνύει υψηλή στρατηγική αίσθηση και επίγνωση των πραγμάτων⁵⁵⁷.

Παρά την απόκρουση της Σασσανιδικής εφόδου, το παραπάνω συμβάν, οδήγησε τον Βελισάριο στην άποψη ότι δεν θα κατάφερε να καταλάβει τη Νίσιβη. Αυτή οφειλόταν στις λανθασμένες ενέργειες των Πέτρου και Ιωάννη, οι οποίοι, ματαιώσαν το σχέδιο κατάκτησης που ήλπιζε ο Βελισάριος⁵⁵⁸.

⁵⁵⁶Ο λόγος οφειλόταν στο ότι οι Βυζαντινοί γευμάτιζαν το μεσημέρι και ως εκ τούτου, από την στιγμή που δεν είχαν την δυνατότητα να γευματίσουν καθώς περιέμεναν την μάχη, θα ήταν πιο αδύναμοι, ή ανήσυχτοι, εκείνο το χρονικό διάστημα. Επιπροσθέτως, ήταν συνήθης τακτική των Σασσανιδών να επιτίθενται το μεσημέρι λόγω της ζέσης που επικρατούσε, και η οποία δυσχέρανε τον αντίπαλο που δεν ήταν συνηθισμένος σε τέτοιες θερμοκρασίες. Χαρακτηριστικό συμβάν, αποτελεί η μάχη στο Δάρας η οποία άρχισε, από πλευράς Περσών, λίγο μετά το πέρας του μεσημεριού. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.122,123,414-417. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.356,357. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.85

⁵⁵⁷ Παρατηρείται ότι ο λόγος του Βελισαρίου αναφορικά με τα οφέλη της στρατοπέδευσης σε απόσταση όχι πλησίον της Νισίβης (2.18.10-15), λειτουργεί ως προοικονομία, καθώς στην αψιμαχία που ακολούθησε, οι Πέρσες δε δέχθηκαν ισχυρές απώλειες από την έφοδο του Βελισαρίου, σύμφωνα με τον Προκόπιο, 150 στρατιώτες, καθώς ευρισκόμενοι πλησίον της πόλης, μπόρεσαν να βρουν σωτηρία σε σύντομο χρονικό διάστημα. Από πλευράς Βυζαντινών, οι απώλειες ανέρχονταν στους 50 άνδρες και στη σημαία του Πέτρου. Ενδεχομένως, ο Προκόπιος αναφέρει τον αριθμό των απωλειών για να υποδείξει πως η αποφασιστική ενέργεια του Βελισαρίου, απέτρεψε παραπάνω απώλειες. Κατά παρόμοιο τρόπο, για αυτό αναφέρει ότι από την εφόρηση του Βελισαρίου σκοτώθηκαν 150 Πέρσες, ήτοι αριθμός μεγαλύτερος από εκείνον των βυζαντινών απωλειών, ενώ υπογραμμίζει τον αντίκτυπο της ενέργειας του. Πάντως, η χρήση των αριθμών από τον Προκόπιο, παραιτείται ότι βασίζεται σε πρακτικές κλασικής ιστοριογραφίας, εξυπηρετούν λογοτεχνικούς σκοπούς, όπως για εύκολη αναγνωσιμότητα, ενώ με βάση ότι δεν παρέχει πληροφορίες για τις απώλειες, ή ότι μέσω των αριθμών ενδεχομένως να σκοπεύει να υπογραμμίσει την Βυζαντινή νίκη, το πράττει για επιλεκτικούς λόγους και όχι για χειραγώγηση. Από τακτική σκοπιά, παρατηρείται η στρατιωτική εμπειρία και ικανότητα του Βελισαρίου να καταλάβει την επικείμενη Περσική, ιππική, επίθεση μέσω της σκόνης που αυτή δημιούργησε, με αποτέλεσμα να μεταβεί έγκαιρα προς διάσωση των πολεμιστών του «οί δὲ ἀμφὶ Βελισάριον, οὐπω παρὰ σφᾶς τοῦ ἀγγέλου ἀφικόμενον γνόντες διὰ τοῦ κονιορτοῦ τὴν Περσῶν ἔφοδον, ἐβοήθηον δρόμω» όπως και η ισχύς των Οστρογόθων ιππέων, αυτοί ήταν που αναχαίτισαν την δύναμη του Ναβέδη, των οποίων η δυναμική ήταν γνωστή. Τέλος, μια μεροληπτική περιγραφή της σύγκρουσης, και του αποτελέσματος της, διατηρείται στο ποίημα του Κόριππου, όπου ο έπαινος της Βυζαντινής υπερκέρρασης του Ναβέδη πιστώνεται στον Ιωάννη, ο οποίος, εκτός ότι αφήφησε τις διαταγές του Βελισαρίου, δεν κατάφερε να πειθαρχήσει τους στρατιώτες του όταν οι τελευταίοι εγκατέλειψαν την πολεμική γραμμή τους προς αναζήτηση πηγών δροσιάς. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.412-417. FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, *Iohannidos Libri VIII*, Diggle J. - Goodyear F.R.D. (eds.), Cambridge University Press, London 1970 σελ.5,6. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.368-371. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.91,92,109. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.398,399,406,407. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.19. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.302,303. H. ELTON, "Army and Battle" σελ.543. Για τους αριθμούς στον Περσικό στρατό γενικά στην περίοδο του Προκοπίου βλέπε H. BÖRM, *Prokop und die Perser* σελ.159-163

⁵⁵⁸ Ιδιαίτερα, στο 2,18,8-15, ο Βελισάριος αναφέρει πως ελπίζει να καταλάβει την ισχυρά οχυρωμένη Νίσιβη με έναν συγκεκριμένο τρόπο, τα σχέδια του οποίου έρχονται σε πλήρη αντίθεση, και εν τέλει υποσκοπώνται από τις αυτόβουλες ενέργειες των Πέτρο και Ιωάννη. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.412-419. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.338. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.494,495. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.68,69. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.91,108

Κατά συνέπεια, θα εγκαταλείψει την Νίσιβη, και θα βαδίσει προς το φρούριο Σισαύρανα. Εκεί, θα χωρίσει τις δυνάμεις του, στέλνοντας τον Αρέθα με 1.200 Βυζαντινούς στρατιώτες υπό τους Ιωάννη Φαγά και Τραϊανό σε αποστολή λεηλασίας και αναγνώρισης στην Ασσυρία, ενώ ο ίδιος με τους υπόλοιπους άνδρες του θα πολιορκούσαν τα Σισαύρανα. Σε περίπτωση που η πολιορκία ήταν επιτυχής, θα προπορευόταν και αυτοί προς την Ασσυρία⁵⁵⁹. Ο λόγος που αποφάσισε να προβεί σε αυτό το σχέδιο ήταν ότι δεν επιθυμούσε να αφήσει και δεύτερο φρούριο ακυρίευτο, μετά την Νίσιβη, και επειδή ήθελε να συλλέξει πληροφορίες, με την παράλληλη δημιουργία χτυπημάτων λεηλασίας, στα περά του Τίγρητος, εχθρικά, εδάφη. Αυτό γιατί, σε περίπτωση που δεν κατάφερε να αλώσει τα Σισαύρανα, να είχε, τουλάχιστον, σημειώσει κάποιο κέρδος η εκστρατεία του και, επιπροσθέτως, να γνώριζε την κατάσταση που επικρατούσε σε περίπτωση που προωθούνταν στην περά του Τίγρητος περιοχή ώστε να μην βρεθεί σε απρόοπτη θέση. Από στρατηγική σκοπιά, το σκεπτικό του είναι ορθό. Συγκεκριμένα, θα αποκτούσε γνώσεις για τα περά του Τίγρητος εδάφη, ενώ δεν αφήνει εχθρικά φρούρια στα νώτα του, κάτι που θα ελλόχευε κινδύνους επίθεσης και ενέδρας, ή στο να βρεθεί εγκλωβισμένος ανάμεσα σε δυο εχθρικούς στρατούς, ήτοι μεταξύ Σισαύρανων και ανατολικότερα. Επίσης, θέτει τους Σαρακηνούς του Αρέθα να προβούν σε ενέργειες λεηλασίας και ταχύτητας, καθώς, ως Άραβες, ήταν πεπειραμένοι, και, συνεπώς, οι πλέον αρμόδιοι για τέτοιες επιθέσεις και δραστηριότητες. Από την άλλη, όντας ακατάλληλοι για πολιορκία, δε θα χρησίμευαν στην προσπάθεια κατάληψης των Σισαύρανων. Άρα τους αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Το γεγονός ότι απέστειλε μαζί τους και ένα Βυζαντινό άγημα, αποτελούμενο κυρίως από *Βουκελάρους* του, ενδεχομένως, οφειλόταν στο ότι δεν εμπιστευόταν πλήρως τον Αρέθα και μέσω αυτών, θέτει ένα δορυφόρο έλεγχου από άτομα της εμπιστοσύνης του, όντας προσωπική φρουρά του. Τέλος, η απόφαση του να καταλάβει τα Σισαύρανα, πιθανότατα θα οφειλόταν και στην προσπάθεια του να αποτρέψει να χαρακτηριστεί η εκστρατεία με πλήρη αποτυχία, καθώς είχε προηγηθεί η αδυναμία να καταλειφθεί η Νίσιβη, ενώ και η αποστολή του Αρέθα, ήταν κυρίως επιχείρηση αναγνώρισης, χωρίς σίγουρα αποτελέσματα. Έτσι, η πολεμική εμπειρία λαμβάνει δράση, και οδηγεί στην απεγκλώβιση από το αδιέξοδο, καθώς ενδεχόμενη απόφαση για μη πολιορκία των Σισαύρανων, θα οδηγούσε στην αποτυχία. Η πρόβλεψη είναι αυτή που βοηθά στην αποφυγή των λαθών και στην λήψη του κατάλληλου μέτρου σε συνδυασμό με την εμπειρία και την σύνεση, κάτι που παρατηρείται τόσο στην ομιλία του Βελισαρίου, όσο και στον λόγο των ενεργειών που προωθεί⁵⁶⁰.

⁵⁵⁹ Στα *Ανέκδοτα*, καταγράφεται πως ο λόγος που ο Βελισάριος αποφάσισε να πολιορκήσει τα Σισαύρανα, χωρίς να προωθηθεί ενδότερα της Σασσανιδικής Αυτοκρατορίας και διατάσσοντας παράλληλα τον Αρέθα να διαβεί τον Τίγρη ποταμό, οφειλόταν στο ότι δεν επεδίωκε να βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τα Βυζαντινά σύνορα με σκοπό να συναντήσει την Αντωνίνα όταν εκείνη θα μεταβαίε στην Ανατολή, σημείωση που δεν έχει λογική βάση. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.26,27

⁵⁶⁰ Σύμφωνα με τον P. Edwell η άποψη ότι οι «Σαρακηνοί γάρ τειχομαχεῖν μὲν εἰσιν ἀδύνατοι φύσει, ἐς δὲ τὸ ληΐζεσθαι πάντων μάλιστα δεξιοί» αντικατοπτρίζει, γενικές, Βυζαντινές προκαταλήψεις σχετικά με τους βάρβαρους, σημειώνοντας όμως παράλληλα ότι μόλις τον 7ο αιώνα οι Άραβες θα καταφέρουν να αλώσουν κάποια πόλη. Επιπροσθέτως, η ομιλία του Βελισαρίου υποδεικνύει πως η ανθρωπινή συμπεριφορά μεταβάλλει και μεταβάλλεται στις συνθήκες και τα δεδομένα. Το πρώτο αφορά την στάση των Πέτρου και Ιωάννη στην Νίσιβη, ενώ το δεύτερο στην αλλαγή των στρατηγικών σχεδίων, ήτοι εγκατάληψη της Νίσιβης και παραπέρα μετάβαση στα ενδότερα της Ασσυρίας. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.420,421. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.232,233,238,239,312-321,338,339. P. EDWELL, "Arabs in the Conflict between Rome and Persia – A.D. 491–630", with cont. from Fisher G. – Greatrex G. – Whately C. – Wood P., *Arabs and Empires before Islam*, (ed.)

Ο Βελισάριος θα συλλάβει κάποιους Πέρσες από τους οποίους θα μάθει ότι τα Σισαύρανα, λόγω έλλειψης προμηθειών, βρισκόταν στα πρόθυρα της πτώσης. Ως εκ τούτου, θα στείλει έναν απεσταλμένο, ο οποίος θα καταφέρει την παράδοση του φρουρίου. Οι κάτοικοι του θα απελευθερωθούν, όντας Χριστιανοί, Βυζαντινής καταγωγής, η φρουρά, μαζί με τον Σασσανίδη αξιωματικό Βλυσχάμη, θα σταλθεί στο Βυζάντιο, και από εκεί στην Ιταλία εναντίον των Οστρογόθων, ενώ ο Βελισάριος θα καταστρέψει το τείχος του φρουρίου. Το γεγονός ότι κατέστρεψε το τείχος, υποδηλώνει πως δεν σκόπευε στην υπεράσπιση και, ακολούθως, στην θέσπιση του φρουρίου υπό Αυτοκρατορική κατοχή, αλλά στην δημιουργία φθοράς των Περσικών βάσεων. Άρα, η εκστρατεία του Βελισαρίου στόχευε, απλώς, στην δημιουργία χτυπημάτων και εμποδίων τύπου ταχείας επιδρομής, και όχι σε μεθοδική επέκταση και κατάκτηση, ενώ οι ενέργειες που έπραξε κατά την πολιορκία, ήταν αυτές που όφειλε να πράττει ένας ορθός στρατηγός⁵⁶¹.

Παρά ταύτα, η κατάσταση θα λάβει αρνητική τροπή για τους Βυζαντινούς. Στα Σισαύρανα, αρκετοί Αυτοκρατορικοί στρατιώτες θα αρρωστήσουν και θα πεθάνουν λόγω του κλίματος και της μακράς πολιορκίας. Από την άλλη, σύμφωνα με τον Προκόπιο, ο Αρέθας, ναι μεν θα καταφέρει να λεηλατήσει την περά του Τίγρητος περιοχή, ωστόσο, προκειμένου να μην μοιραστεί τα λάφυρα με τους Βυζαντινούς, κατά την επιστροφή του στα Σισαύρανα, θα παραπλανήσει τους Ιωάννη Φαγά και Τραϊάνο, πείθοντας τους ότι έπρεπε να υποχωρήσουν στην Βυζαντινή Μεσοποταμία, μέσω διαφορετικής διαδρομής από την οποία έφτασαν, και συνεπώς όχι από τα Σισαύρανα, λόγω ενός ισχυρού Περσικού στρατεύματος που ευρίσκετο εκεί. Ως εκ τούτου, οι τελευταίοι θα επιστρέψουν στην Αυτοκρατορική επικράτεια, χωρίς να ειδοποιήσουν τον Βελισάριο, ενώ ο Αρέθας θα προωθηθεί κρυφά στα εδάφη του⁵⁶². Αναφορικά με το αν όντως ήταν τέχνασμα του Αρέθα επειδή δεν ήθελε να μοιραστεί την λεία με τους Βυζαντινούς, αν και δεν μπορεί να εξαχθεί κάποια βέβαιη απάντηση, το γεγονός ότι δεν επέστρεψε στον Βελισάριο, ότι, έκτοτε, δεν είναι τίποτα γνωστό για αυτόν μέχρι το 544 μ.Χ., και ότι στα *Ανέκδοτα* δεν αναιρείται ο συγκεκριμένος ισχυρισμός, η κατηγορία του Προκοπίου έχει κάποια λογική βάση. Παρά ταύτα, η άποψη του I. Shahid, ο οποίος είναι εξαιρετικά σκεπτικός με την κατηγορία του Προκοπίου, φαντάζει ορθή. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι ο Αρέθας θα συνάντησε προβλήματα πορείας, καθυστέρησης, δυσχέρειας και κινδύνου, όντας κινούμενος σε μια εχθρική περιοχή και αποκομμένος από πιθανή βάση, και θα εγκατέλειπε κάθε ελπίδα, ενώ δεν αποκλείεται να υπήρχαν φαινόμενα διχογνωμιών με τους Βυζαντινούς αξιωματικούς που τον συνόδευαν, οι οποίοι θα κατηγορήσαν τον φύλαρχο στον Βελισάριο, και συνεπώς η αρνητική ετυμολογία του Προκοπίου να οφείλεται σε ενδεχόμενες μομφές των. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη πως η περίοδος ανακωχής των Αράβων του Αλ Μουντίρ είχε παρόλθι, ενδεχομένως, η αναφορά του Αρέθα ότι υπήρχε ένα ισχυρό περσικό στράτευμα στα περικόρα, προτρέποντας τους

G. Fisher, Oxford University Press, United Kingdom 2015 σελ.246,247. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.69,70. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.338,339. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.494. J.A.S. EVANS, *The Age of Justinian* σελ.159. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.48

⁵⁶¹Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Βελισάριος προσφέρει όρους στους πολιορκημένους, ώστε να γίνουν αποδεκτοί, στάση που συμβουλεύεται και από το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.422,423, *Buildings*, vol. VII σελ.126,127. *Zachariah of Mitylene* σελ.312. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.320. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.312-317,336-341

⁵⁶² PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.424-427

Ιωάννη Φαγά και Τραϊανό να επιστρέψουν μέσω μιας άλλης διαδρομής, δεν φαντάζει άκυρη⁵⁶³.

Συνεπώς, το σχέδιο της εκστρατείας, προώθηση στα περά του Τίγρητος εδάφη, δεν ήταν δυνατό να υλοποιηθεί καθώς ο στρατός του Βελισαρίου ήταν εξασθενημένος⁵⁶⁴, παγιδευμένος σε μια εχθρική, άγνωστη, περιοχή, και συνεπώς ευάλωτος από πάσα κατεύθυνση, και εγκαταλελειμμένος, μη γνωρίζοντας τι είχε απογίνει η συνασπισμένη, εκστρατευτική, αποστολή του Αρέθα. Λόγω της τραγικής κατάστασης που είχε αναδυθεί και κάτω από τις παρεκκλίσεις των *Δουκών της Μεσοποταμίας*, καθώς το χρονικό διάστημα αποχής των Αράβων του Αλ Μουντίρ είχε παρέλθει, ο Βελισάριος θα συγκαλέσει συμβούλιο, όπου θα αποφασιστεί η λήξη της εκστρατείας και η ταχίστη υποχώρηση, έπειτα από παροτρύνσεις συγκεκριμένων αξιωματούχων και κάτω από τις ανυπότακτες πιέσεις των στρατιωτών του. Κατ' αυτό τον τρόπο, στις αρχές Σεπτεμβρίου, θα ολοκληρωθεί η εκστρατεία του 541 μ.Χ. Τέλος αυτό που παρατηρείται είναι ότι στο συμβούλιο προεδρεύει και υιοθετείται η άποψη ενός αξιωματικού και όχι του Βελισαρίου. Ο στρατηγός αφήνει στους αξιωματούχους του, την επιλογή, να εκφράσουν την άποψη σχετικά με το τι επιθυμούν, προωθώντας έτσι την κοινή δράση και την συλλογικότητα, κάτι που έχει τονιστεί και στις προηγούμενες ομιλίες του. Το γεγονός ότι δεν λαμβάνει χώρα κάποια ομιλία του, δεν πρέπει να υποδεικνύει αδυναμία κύρους και απόφασης, καθώς, αυτός είναι που συγκαλεί το συμβούλιο, έχοντας διακρίνει την γενική κατάσταση, και αποφασίζοντας υπέρ του συνόλου⁵⁶⁵.

⁵⁶³ Επιπροσθέτως, ο I. Shahid υποστηρίζει πως διχογνωμίες μεταξύ Βυζαντινών και Αράβων δεν ήταν σπάνιες, όπως και μεταξύ Αράβων, θεωρώντας πως δεν είναι απίθανο, υφιστάμενοι του Αρέθα να πυρπόλησαν την επιχείρηση. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Ιωάννης ο Φαγάς, το 542 μ.Χ., κατηγορήσε εσκεμμένα τον Βελισάριο ότι δεν σκόπευε να υπακούσει στις διαταγές της Κωνσταντινουπόλεως σε περίπτωση που η Αυλή εξέλεγε διάδοχο, μπορεί να θεωρηθεί πως ο πρώτος, δεν θα ήταν απίθανο, και στην συγκεκριμένη περίπτωση, να προέβει σε μια χαιρέκακη μομφή. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.424-431,516-519, *The Anecdota*, vol. VI σελ.26,27,42,43. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.227-230. I. KAWAR, "Procopius and Arethas" σελ.39-67. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.339. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.495

⁵⁶⁴ Σύμφωνα με τον Προκόπιο, περίπου το 1/3 του στρατού ήταν στα πρόθυρα του θανάτου. Αν και ο αριθμός φαίνεται υπερβολικός, σκοπός του συγγραφέα είναι να δείξει την τραγική κατάσταση στην οποία είχε βρεθεί το Βυζαντινό στράτευμα. Αναφορικά με το γεγονός ότι το κλίμα οδήγησε τους στρατιώτες στον θάνατο, δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση, καθώς οι μη γηγενείς δεν ήταν συνηθισμένοι σε τέτοια μέρη και θερμοκρασίες. Χαρακτηριστικά, οι Πέρσες αναφέρουν στους Δυτικούς Τούρκους, ως δικαιολογία, πως ο αποσταλμένος τους πέθανε λόγω του κλίματος το οποίο είναι εξαιρετικά δυσμενές για όσους δεν το έχουν συνηθίσει, ενώ και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου* σημειώνεται πως τα *ξανθά Έθνη* ήταν αδύναμα σε ακραίες θερμοκρασίες. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.424-427. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.370,371. *The History of Menander the Guardsman* σελ.112-115

⁵⁶⁵ Περί των ανυπότακτων πιέσεων των στρατιωτών, ήταν λογικό να εμφανιστούν, ενώ, αν και ο Βελισάριος έχει υποδείξει αδυναμία θέσπισης απολύτου κύρους του στους πολεμιστές του κατά το παρελθόν, στην παρούσα κατάσταση ήταν φυσικό να εμφανιστούν και δύσκολο να χαλιναγωγηθούν. Κάτι τέτοιο, άλλωστε, υποστηρίζεται και από το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*. Επιπροσθέτως, αξιόλογη είναι η τακτική υποχώρηση την οποία έθεσε, τοποθετώντας τους αρρώστους μπροστά, και τον στρατό στην οπισθοφυλακή, με σκοπό να προφυλαχθεί σε περίπτωση, πιθανής, εχθρικής ενέργειας. Μάλιστα, σύμφωνα με το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, μη ορθή προστασία και φροντίδα των τραυματισμένων, μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα απειθαρχίας και ανυποταξίας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, για μια ακόμη φορά, η ανθρωπινή συμπεριφορά μεταβάλλει τις συνθήκες και τα δεδομένα, και αντιστρόφως. Ο Βελισάριος δεν έχει πλέον πλήρη γνώση της κατάστασης, και συνεπώς ο καιρός έχει παρέλθει, καθώς τα εμπλεκόμενα μέρη, ο ανθρωπίνος παράγοντας, ήτοι τάσεις απειθαρχίας και διαίρεσης μεταξύ στρατιωτών, και η κατάσταση που εμφανίζεται, υποσκάπτουν την προσπάθεια. Παρά ταύτα, αποφασίζει να ενεργήσει η αντίδραση, καθώς η συνειδητοποίηση των

Στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος παραθέτει έναν επιπλέον λόγο για τον οποίο ο Βελισάριος έκοψε την εκστρατεία του 541 μ.Χ., τον οποίο, παρατηρείται, ότι θεωρεί αποφασιστικό παράγοντα. Ιδιαίτερως, αν και σημειώνει πως οι δυσκολίες που αντιμετώπισε, εκείνες που αναφέρονται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, τον ανάγκασαν να υποχωρήσει, δεν παύει να τονίσει πως η άφιξη της Αντωνίνας στην Ανατολή, και η διάσπαση που είχε προκληθεί στη σχέση της με τον Βελισάριο εξ αιτίας της ερωτικής της σχέσης με τον Θεοδόσιο, ήταν οι κύριες αιτίες που ποδηγέτησαν τον στρατηγό να ακυρώσει την εκστρατεία, καθώς δεν επιθυμούσε να εισχωρήσει στην εχθρική χώρα για μεγάλο χρονικό διάστημα και να αναλωθεί σε εκστρατευτικές ενέργειες. Αντιθέτως, μόλις αυτός ειδοποιήθηκε για την άφιξη της, ποθούσε να επιστρέψει πάραυτα με σκοπό να την συλλάβει, και να θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο που είχε μηχανευτεί με τον Φωτιό⁵⁶⁶. Η κατηγορία του Προκοπίου, αν και λογικά όχι εντελώς αναληθής, όπως και το ότι δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η έλευση της Αντωνίνας πιθανόν είχε κάποιο ρόλο στην απόφαση του Βελισαρίου σχετικά με την διακοπή της εκστρατείας, αυτόματα ακυρώνεται από το γεγονός ότι παράλληλα αναφέρει και, κυρίως, επιβεβαιώνει πως η υποχώρηση του στρατηγού παρακινήθηκε από την απελπιστική κατάσταση που υπήρχε στο στράτευμα και στην πορεία που είχε λάβει η επιχείρηση, πτυχές σοβαρής αρνητικής κλίμακας. Απώλειες μάχιμου δυναμικού, απροθυμία στρατεύματος να συνεχιστούν οι πολεμικές επιχειρήσεις, κίνδυνος επιδρομής των Βυζαντινών εδαφών από τον Αλ Μουντίρ, αναστάτωση από την έλλειψη νέων λόγω της αιγυπτιακής εξαφάνισης της αποστολής του Αρέθα σε μια επικίνδυνη και εχθρική περιοχή, όντας αποκλεισμένοι, συνεπάγεται ότι η οπισθοχώρηση ήταν η καλύτερη δυνατή λύση. Κατ' επέκταση, η εξαφάνιση του Αρέθα, σίγουρα θα είχε τροφοδοτήσει τους Βυζαντινούς με τους χειρότερους φόβους, καθώς αυτή οδηγεί στην σκέψη είτε της καταστροφής του από αντίπαλο είτε σε άτακτη οπισθοχώρηση εμπρός σημαντικότετου κινδύνου. Άρα, ο Βελισάριος, πιθανότατα, να θεώρησε πως βρισκόταν παγιδευμένος μεταξύ εχθρικών στρατών, που θα ήταν, από την μια, περὶν του Τίγρητος και των Περσικών φρουριών στην γύρω περιοχή και στη Νίσιβη από την άλλη. Παρομοίως, η άποψη του Προκοπίου ότι ο Βελισάριος επέδειξε δειλία καθώς θα μπορούσε να προελάσει μέχρι το εσωτερικό της Σασσανιδικής Αυτοκρατορίας, καθώς ο Χοσρόης Α' ευρίσκετο σε πολεμική επιχείρηση στην Λαζική, καταλαμβάνοντας την Κτησιφώντα και παρακωλύοντας μάλιστα την επιστροφή του Μεγάλου Βασιλέως, αποτελεί μια υπερβολικά ενδεχόμενη υπόθεση, η οποία δεν βασίζεται σε θεμέλια λογικής. Η επιδρομή ενός μικρού και αδύναμου αγήματος σε μια παντοδύναμη Αυτοκρατορία, χωρίς την απαραίτητη υποστήριξη και μέσα, θα ήταν μια εξαιρετικά παρακινδυνευμένη πράξη

περιορισμών οδηγεί στην λήψη μέτρων που στόχο έχουν την αποσόβηση της καταστροφής, με την εμπειρία να λαμβάνει δράση. Έτσι ο Βελισάριος, παρατηρώντας τα σημαντικά προβλήματα που είχαν αναδυθεί, αποφασίζει μια προσεγμένη, τακτική, υποχώρηση, με την ανάγκη να τον οδηγή όμως στην αποποίηση των στόχων. Τέλος, περί της ημερομηνίας, λαμβάνοντας υπόψη πως η εκστρατεία εκκίνησε στα τέλη Ιουνίου, καθώς στο πολεμικό συμβούλιο που διεξάγεται σημαίνεται πως «*τοῦ γὰρ καιροῦ τροπὰς θερινὰς εἶναι*», ότι η θρησκευτική ανακωχή των Σαρακηνών διαρκεί δυο μήνες, και ότι στην απόφαση για την λήξη της επιχείρησης δηλώνεται πως το χρονικό διάστημα της θρησκευτικής ανακωχής των Σαρακηνών είχε λήξει, όπου έχοντας κατά νου ότι αυτή εκκινεί το θερινό ηλιοστάσιο και διαρκεί δυο μήνες, τότε προκύπτει πως λήγει στα τέλη Αυγούστου περίπου. Προσθέτοντας σε αυτό, τέλη Αύγουστου, το γεγονός ότι η θρησκευτική ανακωχή είχε ήδη λήξει, προκύπτει η εύλογη σκέψη πως η εκστρατεία θα ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 402,403,424-431. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.72,73,214,215,246-253,286,287. PHOTIUS, *Bibliothèque*, Tome I σελ.5,6. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.69,70

⁵⁶⁶ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.24-33

λόγω των δυσκολιών που θα προέκυπταν, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, και των προβλημάτων των οποίων είχε ήδη υποστεί το στράτευμα. Εκτός των άλλων, ο Βελισάριος δε γνώριζε την ακριβή θέση του κύριου Σασσανιδικού στρατού και την εν γένει κατάσταση που επικρατούσε στα πέρα του Τίγρητος εδάφη, και λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που υπήρχαν στο στράτευμα του, η εισχώρηση του θα αποτελούσε μια σημαντικά χρονοβόρα και επίπονη διαδικασία, ενώ ακόμα και αν είχε καταλάβει την *Κτησιφώντα*, το ταξίδι της επιστροφής θα ήταν μια αργή και βασανιστική πορεία, με τον κύριο Περσικό στρατό έτοιμο να επιτεθεί. Άλλωστε και ο ίδιος ο στρατηγός, ο οποίος πάντα δρούσε με προσεκτικότητα, σύνεση και ρεαλισμό στις στρατιωτικές του επιχειρήσεις, δε θα αναλάμβανε ένα τέτοιο παρακινδυνευμένο σχέδιο, ιδίως, αν ληφθούν υπόψη, οι απείθαρχες τάσεις που είχε εμφανίσει ο στρατός και τις οποίες ο Βελισάριος δύσκολα θα μπορούσε να αποσοβήσει, όπως και η πλήρης άγνοια που είχε αναφορικά με τις Σασσανιδικές αναπτύξεις. Ως εκ τούτου, υπό στρατηγικής και τακτικής σκοπιάς, αλλά και με βάση τον στρατιωτικό χαρακτήρα του Βελισάριου, οι κατηγορίες του Προκοπίου είναι τουλάχιστον υπερβατικές και αβάσιμες. Τέλος, αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι οι επικρίσεις που εκτοξεύει ο Προκόπιος προς τον στρατηγό, δεν πρέπει να ληφθούν με ρεαλιστική οπτική, κάτι που πιθανόν να το γνώριζε και ο ίδιος ο συγγραφέας. Αντιθέτως, στόχος του είναι να αμαυρωθεί ο Βελισάριος, ο οποίος από ένας πάλαι ποτέ ορθός και άξιος θριαμβευτής, παρουσιάζεται να παραμελεί εσκεμμένα τις ευθύνες του και να αδιαφορεί για κρίσιμα Αυτοκρατορικά θέματα προς χάριν της συζύγου του, με εν τέλει σκοπό, την υπογράμμιση της άποψης πως η σύζυγος του είναι η αιτία του κάκου που υποσκάπτει τον Βελισάριο, οδηγώντας τον στην πτώση και στην εξαθλίωση. Κρίνοντας την εκστρατεία, ασχέτως των κατηγοριών των *Ανεκδότων*, παρατηρείται ότι οι τάσεις απειθαρχίας και τα λάθη στρατηγικής συνεννόησης, όπως η απρόσεκτη, απείθαρχη, στάση των Ιωάννη και Πέτρου στη Νίσιβη, που πάραξε στον Ναβέδη την ευκαιρία δημιουργίας ενός αιφνιδιαστικού χτυπήματος, και η απόφαση των Ιωάννη Φαγά και Τραϊανό να μην ειδοποιήσουν τον Βελισάριο όταν απομακρύνθηκαν από τον Αρέθα, εγκαταλείποντας τον μόνο σε ένα εχθρικό έδαφος, ζημίωσαν την εκστρατεία. Άλλωστε, το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* δίνει μεγάλη έμφαση στην πειθαρχία των στρατιωτών για ένα ορθό αποτέλεσμα, και ακολούθως, προτείνει τιμωρίες προς τους ανυπάκουους. Η αδυναμία των Βυζαντινών πολεμιστών κατέστησε αδύνατο για τον Βελισάριο να ασκήσει έναν μεγάλο έλεγχο στον πόλεμο και να εκμεταλλευτεί τον καιρό σχετικά με την απασχόληση του Χοσρόη Α' στην Λαζική. Βέβαια, η αδυναμία του να εκμεταλλευτεί τον καιρό, δηλώνεται και στα *Ανέκδοτα* από τον Προκόπιο, ωστόσο, εκεί, οφείλεται κυρίως στην σύζυγο του. Παρά ταύτα, αυτό που υποδηλώνει ο συγγραφέας είναι ότι η εκμετάλλευση της ευκαιρίας, του καιρού, που προσφέρεται, εξαρτάται από τα εμπλεκόμενα μέρη. Ως εκ τούτου, τα εμπλεκόμενα μέρη, τάσεις απειθαρχίας και λάθη συνεννόησης, υποσκάπτουν την προσπάθεια του Βελισαρίου παρά την ορθή σχεδίαση, όπως αναφέρει και ο ίδιος ο στρατηγός στο στρατηγικό συμβούλιο. Μολαταύτα, ο Βελισάριος, από την πλευρά του, ενήργησε με λογικά στρατηγικά επιχειρήματα και τακτική σκέψη σχετικά με τις αποφάσεις που έλαβε περί προώθησης, πολιορκίας, στρατοπέδευσης και υποχώρησης, καθώς ενεργεί η αντίδραση με σκοπό την αποσόβηση της αποτυχίας. Επιπροσθέτως, επίδειξε υψηλή στρατηγική αίσθηση και επίγνωση των πραγμάτων, στην Νίσιβη, καθώς κατάφερε να νικήσει τους Πέρσες χάρη στην ηγεσία του και στην στρατηγική του γνώση, όπως και ότι γνώριζε πως οι τελευταίοι οφείλουν να αντιμετωπίζονται στο πεδίο, και όχι σε πολιορκία. Παρομοίως, με τον ίδιο τρόπο, λειτούργησε και στην απόφαση του για

υποχώρηση. Άρα η ευβουλία του, η γνώμη του και η προνοητικότητα του εμφανίζονται πάλι στο προσκήνιο. Επιπλέον, άξιο αναφοράς είναι, ότι αν και η απόφαση του να εκστρατεύσει σε μια εχθρική χώρα με ένα μικρό στράτευμα, αρχικά, φαίνεται πως ήταν μια επικίνδυνη και αμφιλεγόμενη υπόθεση, ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί, πως αυτή στόχευε, απλώς, στην δημιουργία χτυπημάτων και εμποδίων, τύπου, ταχείας επιδρομής, και όχι σε μεθοδική επέκταση και κατάκτηση. Έτσι, ναι μεν η ενέργεια και οι κινήσεις του πραγματοποιήθηκαν χωρίς να γνωρίζει την πορεία ή την γενική σκέψη του εχθρού, ωστόσο αυτό απαντάται στην φύση της εκστρατείας, που στόχος είναι μια επίθεση χτυπημάτων. Άλλωστε, ήταν αδύνατο να γνωρίζει την σκέψη και τις κινήσεις του εχθρού, αν λφθεί υπόψη η βαθμιδωτά περιορισμένη οπτική πορεία της επιχείρησης. Συνεπώς, εκτός το ότι δεν μπορούσε, έτσι και αλλιώς, να προσφέρει σημαντικά οφέλη, αυτόματα ακυρώνεται και η κατηγορία του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα* περί προώθησης έως την Κτησιφώντα. Ολοκληρώνοντας, αν και δεν επιτεύχθηκαν σημαντικά οφέλη, αξία αναφοράς χρίζουν ο αντίκτυπος της νίκης που σημείωσε ο Βελισάριος εναντίον των Ναβέδη και Βλησχάμη, η κατάληψη των Σισαύρανων και ο φόβος που προξένησε στον Χοσρόη Α' και στους στρατιώτες του, αναγκάζοντας τον τελευταίο να διακόψει την εκστρατεία του. Αντίκτυπος που αναφέρεται και στα *Ανέκδοτα*⁵⁶⁷.

Τα γεγονότα που συνέβησαν με τα την λήξη της εκστρατείας του Βελισαρίου, και συγκεκριμένα στο μεσοδιάστημα των δυο Περσικών εκστρατειών του, και τα οποία παραδίδονται από τα *Ανέκδοτα*, αποτελούν μια σουρεαλιστική τύπου ιστορία διαμάχης και προσωπικών ερίδων μεταξύ Βελισαρίου, Αντωνίνας, Φωτίου και Θεοδώρας. Κύριο θέμα της είναι η επανασύνδεση του Βελισαρίου με την Αντωνίνα, μια επανένωση που θα έχει δραματικές συνέπειες, όπως αυτή θα διακυμανθεί εν ευθέτω χρόνω. Ιδιαίτερα, ο Βελισάριος, κατά την επιστροφή του από την εκστρατεία, θα θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο που είχε καταστρώσει με τον Φώτιο για την διάλυση της μοιχικής σχέσης της Αντωνίνας με τον Θεοδόσιο. Ως εκ τούτου, όταν συναντήσει την σύζυγο του, που μόλις είχε καταφθάσει στην Ανατολή, θα την θέσει υπό περιορισμό, ενώ ο Φώτιος θα συλλάβει

⁵⁶⁷Ο J. Moorhead υποστηρίζει πως αν και η καθ' αυτή εκστρατεία του Βελισαρίου σημείωσε λίγα πράγματα, ωστόσο ο Χοσρόης Α', όταν έμαθε τις δραστηριότητες του πρώτου στην εκεί περιοχή, αποφάσισε να διακόψει την επιχείρηση του και να επιστρέψει στη Περσία, ολοκληρώνοντας μια εκστρατεία η οποία φαινόταν να ήταν υπέρ του. Αν και ο I. Shahid έμμεσα θεωρεί πως ο Βελισάριος επιθυμούσε να επιστρέψει στην Βυζαντινή επικράτεια, ανεξαρτήτως κωλυμάτων, ωστόσο οι δικαιολογίες που θέτει για τον Αρέθα και την εγκατάλειψη της εκστρατείας από πλευράς του, ήτοι προβλήματα πορείας, καθυστέρησης, δυσχέρειας και κινδύνου, όντας κινούμενος σε μια εχθρική περιοχή και αποκομμένος από πιθανή βάση, θα εγκατέλειπε κάθε ελπίδα, πολύ εύκολα συνταιριάζουν και στην περίπτωση του Βελισαρίου, τα οποία μάλιστα αναφέρονται και έμμεσα πιστοποιούνται και στα δύο έργα του Προκοπίου. Πάντως, σημειώνει πως οι κατηγορίες του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα*, είναι υπερβολικές. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.398,399,410-431, *The Anecdota*, vol. VI σελ.24-33. *Zachariah of Mitylene* σελ.312. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.320. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.72,73,92-101,214,215,228-233,246-253,286,287,354-357,370,371. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, "Περί Στρατηγίας" σελ.102-105. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.97. I. SHAHID, *Byzantium - Volume 1, Part 1* σελ.227-230. B. RUBIN, *Das Zeitalter - Erster Band* σελ.339. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.108,109,115. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 70-73,160,161. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.68-70,119,120. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.91,92,109. C. WHATELY, "Some Observations" σελ.398,399. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.494, 495. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.319. J.A.S. EVANS., *The Age of Justinian* σελ.159. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 144,145. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου" σελ.64-75. M. E. STEWART, "The Andreios Eunuch-Commander Narses: Sign of a Decoupling of Martial Virtues and Masculinity in the Early Byzantine Empire?", *Ceræ: An Australasian Journal of Medieval and Early Modern Studies* 2, 2015 σελ.13-15. BROWNING R., *Justinian* σελ. 74. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.48

τον Θεοδόσιο και θα ανακτήσει τα χρήματα που είχε υποκλέψει ο τελευταίος από τον στρατηγό. Ωστόσο η Θεοδώρα, έχοντας μάθει τα τεκταινόμενα, στην προσπάθεια της να σώσει την σύμμαχο της από την δυσμενή κατάσταση που είχε περιέλθει, θα ανακαλέσει τον Βελισάριο και την Αντωνίνα στην Κωνσταντινούπολη, ενώ ο Φώτιος, αφού φυλακίσει τον Θεοδόσιο στην Κιλικία, θα μεταβεί και αυτός στην Πρωτεύουσα. Εν συνεχεία, η Αυτοκράτειρα, θα τιμωρήσει βιαίως τους φίλους του Βελισαρίου και του Φωτίου χωρίς ιδιαίτερη κατηγορία, θα συμπεριφερθεί με απίστευτη βιαιότητα στον τελευταίο με σκοπό να μάθει το μέρος στο οποίο ευρίσκετο ο Θεοδόσιος, και θα αναγκάσει τον Βελισάριο, πάρα τη θέληση του, να συμβιβαστεί με τη σύζυγο του. Τέλος θα ανακαλέσει τον Θεοδόσιο στην Κωνσταντινούπολη, επανασυνδέοντας τον με την Αντωνίνα, όπου τον κράτησε με τιμές στο παλάτι έως τον θάνατο του⁵⁶⁸. Επομένως, γίνεται αντιληπτό, ότι παρά τη συμμαχία που είχε επέλθει μεταξύ Βελισαρίου και Φωτίου, η Αντωνίνα, με την βοήθεια της Θεοδώρας, όχι μόνο για μια ακόμη φορά κατάφερε να πείσει τον σύζυγο της για την αθωότητα της, αλλά μάλιστα διέσπασε τη σχέση του με τον Φώτιο, ενώ κατά τον βασανισμό του τελευταίου, ο στρατηγός δεν ενδιαφέρθηκε καθόλου να τον βοηθήσει, παρά τους όρκους που είχε αποδώσει. Η παθητική στάση που επέδειξε ο Βελισάριος στο συγκεκριμένο επεισόδιο, και κυρίως ότι απήφησε να βοηθήσει τον Φώτιο, παρατηρείται ότι επέσυρε την απογοήτευση του Προκοπίου, ο οποίος δε διστάζει να μεμφθεί τον τέως προστάτη του και να προβεί σε μια πληθώρα κατηγοριών και χαμερπής παρουσίας του. Αν και η κατηγορίες που εξαπολύει ο συγγραφέας προς τον στρατηγό, με βάση τα παραπάνω, συγκεκριμένα, γεγονότα δε πρέπει να θεωρηθούν κακεντρεχείς, ενώ η στάση του Βελισαρίου αποτελεί ένα μελανό σημείο, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τη συμμαχία Αντωνίνας και Θεοδώρας και τη δύναμη που είχε η Αυτοκράτειρα ώστε να τιμωρεί αδυσώπητα κάθε τι που εναντιώνονταν στη βούληση της, οποιαδήποτε ενέργεια του στρατηγού όχι μόνο δε θα είχε κανένα αποτέλεσμα, αλλά θα τον έθετε σε σοβαρότατο κίνδυνο. Ως εκ τούτου, κατά κάποιο τρόπο, μπορεί να δικαιολογηθεί η άπρεπης συμπεριφορά του στρατηγού. Επιπροσθέτως, αν και για μια ακόμη φορά γίνεται αντιληπτή η αδυναμία του Βελισαρίου να αντιτεθεί της συζύγου του, ωστόσο, μια προσεκτικότερη ματιά, υποδεικνύει πως ο Βελισάριος παρουσιάζεται έτοιμος να θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο που είχε σκεφτεί, υπερασπίζεται την τιμή του, δε διστάζει να θέσει σε περιορισμό την Αντωνίνα, ενώ συμβιβάζεται με την τελευταία, τυπικά. Συνεπώς, παρά την ισχνή απεικόνιση του, στη δράση του στρατηγού αναγνωρίζονται στοιχεία δυναμικής. Επιπροσθέτως, άξιο αναφοράς είναι ότι το γεγονός πως ο Θεοδόσιος είχε υποκλέψει χρήματα από τον Βελισάριο, αυτόματα υποδηλώνεται πως η οργή του τελευταίου για τον πρώτο, αφορούσε και τις υποκλοπές που είχε διαπράξει ο τελευταίος, εκτός του ότι διατηρούσε μοιχική σχέση με την σύζυγο του. Ήτοι για την αχάριστη στάση που έδειξε προς το πρόσωπο του, ιδίως αν αναλογιστεί πως τον είχε υιοθετήσει. Τέλος, σκοπός του Προκοπίου, μέσω του παραπάνω επεισοδίου που παρέχει στα *Ανέκδοτα*, είναι να υποδείξει την κυριαρχία της γυναικοκρατίας προς τον Βελισάριο, και πως αυτός επηρεάζεται, υποσκελίζεται, φθείρεται, χάνει την ανδρεία του, και εν τέλει οδηγείται στην πτώση και στην εξαθλίωση από την σύζυγο του και την Αυτοκράτειρα, που αποτελούν την πηγή του κακού⁵⁶⁹.

⁵⁶⁸ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 34-41. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.496. J.A. EVANS, *Theodora* σελ. 53,54. P. N. URE, *Justinian* σελ. 212,213. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 174,176. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.232

⁵⁶⁹ Άξιο αναφοράς είναι πως όταν ο Βελισάριος συνέλαβε και έθεσε τη σύζυγο του σε περιορισμό, μετά την επιστροφή του από την Περσική εκστρατεία του 541 μ.Χ., ο Προκόπιος σημειώνει πως ο στρατηγός αν και

6.2 Η Εκστρατεία του 542 μ.Χ.

Η αναζωπύρωση των πραγμάτων στο Περσικό μέτωπο, την άνοιξη του 542 μ.Χ, οδήγησαν στην επιστροφή του Βελισαρίου από την Κωνσταντινούπολη στην εκεί περιοχή με σκοπό τη διευθέτηση των πραγμάτων⁵⁷⁰.

Ο Χοσρόης Α', θα εισβάλλει στην περιοχή της Ευφρατησίας, έχοντας ως στόχο τις πλούσιες περιοχές της Φοινίκης και της Παλαιστίνης. Ως αποτέλεσμα, ο Ιουστινιανός Α', θα αποστείλει ξανά τον Βελισάριο στην Ανατολή με σκοπό της αντιμετώπισης της κατάστασης. Ο τελευταίος θα φθάσει ταχέως στην περιοχή, την ίδια περίπου στιγμή με τον Μεγάλο Βασιλέα. Οι Ιούστος και Βούζης, που είχαν αποσυρθεί στην Ιεράπολη όταν έμαθαν για την Περσική εισβολή, θα ζητήσουν από τον Βελισάριο να μεταβεί, και αυτός, στην ασφαλισμένη πόλη. Παρά ταύτα, ο τελευταίος θα απορρίψει την πρόταση των. Αντ' αυτού, θα προωθηθεί στην Ευρωπό, όπου θα εγκαταστήσει την βάση του και θα

επεχείρησε πολλές φορές να τη σκοτώσει, ωστόσο δε προχωρούσε σε αυτή την ενέργεια λόγω του πάθους που έτρεφε προς αυτήν ή λόγω της επίδρασης των μαγικών που του έκανε. Αν και η πρώτη υπόθεση πιθανόν να είναι αληθής, δε πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ότι ο Βελισάριος ενδεχομένως να πίστευε πως θα επέσυρε την απολυτή οργή της Θεοδώρας, σε περίπτωση που η σύζυγος του πάθαινε κάτι, ειδικά αν υπολογισθεί πως, παράλληλα, σύμφωνα με τον Προκόπιο «*ἐν τούτῳ ἡ Θεοδώρα ἀμφὶ τῇ Ἀντωνίνῃ δειμαίνουσα, ἠκηκόει γὰρ ὅσα δὴ αὐτὴ ξυνεπεπτώκει, Βελισάριον ξὺν αὐτῇ ἐς Βυζάντιον μεταπέμπεται*». Σε σχέση με αυτό, αξιοσημειώτο είναι ότι σε μετέπειτα χωρίο των *Ἀνεκδότων*, ο Προκόπιος αναφέρει πως ο κοινωνικός περίγυρος είχε συγχωρέσει την ατομία του Βελισαρίου να βοηθήσει τον Φώτιο λόγω του αρνητικότερου αντίκτυπου που θα είχε αυτή η ενέργεια στην Αυτοκρατορία. Σχετικά με το συμβιβασμό μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, ο R. Browning υποστηρίζει ότι επιτεύχθηκε μέσω της πίεσης που άσκησε η Θεοδώρα στον Αυτοκράτορα, ο οποίος, ακολούθως, πίεσε τον στρατηγό να επανασυνδεθεί με τη σύζυγο του. Αναφορικά με τη βαρύνουσα τιμωρία που θα επέσυρε η ενέργεια του Βελισαρίου να εναντιωθεί στην Αντωνίνα και στη Θεοδώρα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί όχι μόνο το συμβάν του 542 μ.Χ. το οποίο θα αναφερθεί στη συνέχεια, αλλά και η πτώση του πανίσχυρου Ιωάννη Καππαδόκη, όπως και του Πάπα Σιλβερίου. Ως εκ τούτου, θα συνειδητοποιήσει την υπερβολική δύναμη των δύο γυναικών, ιδίως αν ληφθεί υπόψη, η επιρροή που είχε η Θεοδώρα στον Ιουστινιανό Α'. Επίσης, έχοντας κατά νου την Αυτοκρατορική ανησυχία που είχε επισύρει ο Βελισάριος αναφορικά με το επεισόδιο στην Ραβέννα το 540 μ.Χ., ενδεχομένως να θεωρούσε πως δεν μπορούσε να αντιταχθεί εύκολα της Θεοδώρας, καθώς είχε ήδη στρέψει το, ύποπτο, Ιουστινιανό βλέμμα προς την πλευρά του. Ως προς αυτό, πιθανόν να θεωρούσε, πως το γεγονός ότι ήταν νυμφευμένος με την Αντωνίνα, να λειτουργούσε ως θετικό αναφορικά με την Αυτοκρατορική υποψία του 540 μ.Χ., και για αυτό να μην έλαβε κάποια σοβαρότατη ενέργεια προς την σύζυγο του. Ήτοι, η Αντωνίνα να αποτελούσε ένα από τα στηρίγματα του στην Αυλή. Εκτός των παραπάνω, με βάση την απεικόνιση του Βελισαρίου στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* αλλά και από άλλες πηγές, ο στρατηγός δεν παρουσιάζεται επίορκος, και γενικώς με αρνητικά χρώματα, οπότε το συγκεκριμένο συμβάν θα αποτελούσε εξαίρεση. Τέλος, άξιο αναφοράς είναι ότι ο Φώτιος, που παρέμεινε φυλακισμένος για 3 χρόνια και αφού κατάφερε να ξεφύγει εκάστη μοναχός, σύμφωνα με τον R. Browning, ο οποίος παρέχει μια αξιόπαινη παρουσίαση για τον Φώτιο, όταν δραπέτευσε, γνώριζε ότι δεν έπρεπε βασιστεί ποτέ πια τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 242-249, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 8-13,22-25,32-51,62,63,124-129,152-155,176-211. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.292,293. JOHN BISHOP OF EPHESUS, *The Third Part of the Ecclesiastical History* σελ.66. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.200. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286,496. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ. 232. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 74,174,176. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 223. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου" σελ.64-77. Μ. Ε. STEWART, "The Andreios Eunuch-Commander" σελ.13-15. Κ. ADSHEAD, "The Secret History Of Procopius And Its Genesis", *Byzantion* 63, 1993 σελ. 7-27. Α. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 143-150. Ε. Α. FISHER, "Theodora and Antonina" σελ. 253-276. Α. CAMERON, *Procopius* σελ. 70-74. Η. EVERT-KAPPESOWA, "Antonine et Bélisaire" σελ.60,62,64,65. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.119,120

⁵⁷⁰ Στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος, λιτά, αναφέρει πως ο Βελισάριος απλώς διαχείμασε στην Κωνσταντινούπολη έπειτα από Αυτοκρατορικό κάλεσμα. Στα *Ἀνεκδότα*, παραθέτει τον ακριβή λόγο για τον οποίο ανακλήθηκε στην *Βασιλίδα των Πόλεων*, ο οποίος και σημειώθηκε παραπάνω. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 430,431, *The Anecdota*, vol. VI σελ. 32-41

δημιουργήσει στρατό, ενώ, εν συνεχεία, αφού στηλιτεύσει τους Βυζαντινούς αξιωματικούς για την παθητική στάση που έλαβαν, απόσυρση σε οχυρωμένες πόλεις ενώ ο Σασσανιδικός στρατός προελαύνει στα Αυτοκρατορικά εδάφη, θα τους παροτρύνει να μεταβούν σε αυτόν⁵⁷¹.

Όταν ο Χοσρόης Α΄ έμαθε την θέση του στρατηγού, έπαυσε την προέλαση του, και έστειλε τον βασιλικό γραμματέα του, Αβανδάνη, στην Ευρώπη, με στόχο την συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τη δύναμη του εχθρικού στρατού και της προσωπικότητας του Βελισαρίου, με την πρόφαση ότι σκοπός του ήταν να διαμαρτυρηθεί για την στάση του Ιουστινιανού Α΄. Όταν ο Βελισάριος πληροφορήθηκε τα σχέδια του Μεγάλου Βασιλέως, σκηνοθέτησε ένα ιδιοφυές στρατηγικό τέχνασμα, με σκοπό την απόκρυψη των αδυναμιών του μικρού στρατεύματος του και την παραπλάνηση του αντιπάλου. Αρχικά, επέλεξε 6.000 γεροδεμένους άνδρες του, και μετέβη για κυνήγι σε μεγάλη απόσταση από το στρατόπεδο, ενώ διέταξε τρεις δορυφόρους του, υπό συνοδεία 1.000 ιππέων, να περιπολούν κατά μήκος της Ανατολικής πλευράς του Ευφράτη, δίνοντας την αίσθηση ότι σκοπός τους ήταν να φράξουν την εκεί διαδρομή προς την Περσία. Εν συνεχεία, όταν πληροφορήθηκε για την οσονούπω άφιξη του Αβανδάνη, έστησε μια μεγαλόπρεπη σκηνή σε έναν ακάλυπτο χώρο, ενώ τοποθέτησε γύρω του πολεμιστές διαφόρων περιοχών, όπως Οστρογότθοι, Βάνδαλοι και Μαυρούσιοι μεταξύ άλλων, ως την προσωπική του φρουρά⁵⁷², τους οποίους και εξόπλισε με απλή ενδυμασία και όπλα κυνηγιού. Μάλιστα, τους διέταξε να βρίσκονται συνέχεια εν κινήσει, και σε απόσταση μεταξύ τους, δίδοντας την εντύπωση ενός μεγάλου και ανήσυχου, έτοιμου για σύγκρουση, στρατεύματος. Οι αντιρρήσεις του Αβανδάνη αντιμετωπίστηκαν από τον Βελισάριο με γέλιο και κοφτό λόγο, αποπέμποντας τον τάχιστα⁵⁷³.

ο Αβανδάνης, όταν επέστρεψε στον Χοσρόη Α΄, εντυπωσιασμένος από την παρουσία του Βελισαρίου και την ισχύ του στρατού του, τον πληροφόρησε για το μεγαλείο του στρατηγού και τους τρομερούς πολεμιστές του. Επιπροσθέτως υπογράμμισε «πως είναιί τε οὐκ ἔξ ἀντιπάλου τοῦ κινδύνου αὐτῶ τε καὶ Βελισαρίῳ τὴν ἀγωνίαν, διαφέρειν δὲ, ὅτι νικήσας μὲν αὐτὸς τὸν Καίσαρος νικήσει δούλον, ἤσσηθεις δὲ, ἂν

⁵⁷¹ Η παρουσίαση του Βελισαρίου είναι ιδιαίτερα αξιόπαινη, καθώς υιοθετεί μια αξιόμαχη στάση εμπρός του κινδύνου, εν αντιθέσει με τους λοιπούς αξιωματικούς που φυγαδεύτηκαν εντός οχυρωμένων πόλεων, αρνούμενοι να αντιμετωπίσουν ενεργά την Σασσανιδική εισβολή. Από την άλλη, ενδέχεται η σκιαγράφηση του Βελισαρίου, και η αντίστοιχη των λοιπών αξιωματούχων, όπως αυτή υπογραμμίζεται μέσω της ομιλίας του πρώτου προς τους αξιωματικούς, να οφείλεται στην προσπάθεια του Προκοπίου να παρουσιάσει τον στρατηγό ως τον μόνο αξιόμαχο και θαρραλέο πολεμιστή της Αυτοκρατορίας. Κατά τον ίδιο, γενικά, τρόπο λειτουργεί και η αναφορά του συγγραφέως ότι ο Βελισάριος χρησιμοποίησε τα άλογα του ταχυδρομείου με σκοπό να φτάσει ταχέως στον προορισμό του. Εκτός των παραπάνω, η απόφαση των αξιωματικών να λάβουν αυτήν την στάση, απόσυρση σε οχυρωμένες πόλεις, πιθανόν να αποτελούσε κάποιο μέρος ενός σχεδίου αντιμετώπισης. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να εξαχθεί με βεβαιότητα, καθώς η αντιμετώπιση του Χοσρόη Α΄ πραγματοποιήθηκε από τον Βελισάριο. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 434-449. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.219,220

⁵⁷² Η παρουσία στρατιωτών από διάφορες περιοχές που αντίκρισε ο Αβανδάνης, σύμφωνα με τον Β. Rubin, αποτελεί ένα εύστοχο συμβολισμό περί της φυλετικής ανάμιξης που υπήρχε στον Βυζαντινό στρατό εκείνη την εποχή, αλλά και στην προσωπική φρουρά του Βελισαρίου. RUBIN B., *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.341. Περί Βαρβάρων στον Ιουστινιάνειο στρατό PROCOPIUS, *History*, vol. I-IV σελ. παντού. D. A. PARNELL, “Barbarians and Brothers-in-arms - Byzantines on Barbarian Soldiers in the Sixth Century”, *BZ* 108.2, 2015 σελ.809-825. D. A. PARNELL, *Justinian’s Men* σελ.33-76. J. L. TEALL, “The Barbarians” σελ.294-322

⁵⁷³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 438-443. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.50. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.341

οὕτω τύχοι, μέγα τι αἴσχος τῆ τε βασιλεία πορίσεται καὶ τῶ Περσῶν γένει»⁵⁷⁴, ενώ ανέφερε ότι ήταν ασύμφορο να προβεί σε πολεμική σύγκρουση λόγω το ότι, εκτός των παραπάνω, βρισκόντουσαν σε εχθρικό έδαφος, και σε περίπτωση νίκης του, οι Βυζαντινοί θα μπορούσαν να αποσυρθούν και να σωθούν στα οχυρά τους. Αντιθέτως, σε περίπτωση ήττας, λόγω το ότι ευρίσκοντο σε αντίπαλη περιοχή, και όντας περιτριγυρισμένοι από Αυτοκρατορικούς, θα καταστρεφόντουσαν άμεσα⁵⁷⁵. Ως αποτέλεσμα, ο Χοσρόης Α΄ αποφάσισε να επιστρέψει στην Περσία, ανεγείροντας μια πρόχειρη γέφυρα, καθώς στο σημείο περάσματος ευρίσκοντο σταθμευμένοι στρατιώτες του Βελισαρίου, ικανοί ώστε να ανησυχήσουν τον Μεγάλο Βασιλέα, αποτρέποντας του την από εκεί έξοδο. Εν συνεχεία, αντάλλαξε πρεσβείες με τον Βελισάριο για ειρήνη και αποχώρησε υπό την προσεκτική επίπτωση του τελευταίου, λεηλατώντας όμως την Καλλίνικο πριν αποσυρθεί και αφού ο στρατηγός είχε παύσει την παρακολούθηση του, έχοντας επιστρέψει στην Έδεσσα⁵⁷⁶.

Αν και στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος επαινεί τον Βελισάριο σημειώνοντας πως η πράξη του ήταν σημαντικότερη ακόμα και από όταν έφερε τους Γεμίμερο και Ουϊτιγγη αιχμάλωτους στην Κωνσταντινούπολη, δοξάζοντας τον στον απώτατο βαθμό,

⁵⁷⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 442-445

⁵⁷⁵ Ενδιαφέρον προκαλεί ότι το τελευταίο επιχείρημα του Αβανδάνη, περί των αρνητικών που ελλόχευαν σε περίπτωση επίθεσης του Χοσρόη Α΄, και αντίστοιχα την στάση που θα λάμβαναν οι αμυνόμενοι, αντικατοπτρίζει τους λόγους που ο Βελισάριος αναγκάστηκε να διακόψει την εκστρατεία που διεξήγαγε το 541 μ.Χ. και τους φόβους που έτρεφε κατά την διάρκεια της, όπως και την στάση που έλαβαν οι Πέρσες τότε, με χαρακτηριστικό την απόφαση του Ναβέδη να μην εγκαταλείψει, μετά την ήττα του, την Νίσιβη. Ως εκ τούτου, μπορεί να ειπωθεί πως ο Προκόπιος, μέσω του Αβανδάνη, έμμεσα δικαιολογεί την υποχώρηση και τις ενέργειες του Βελισαρίου όπως και το γεγονός ότι δεν πέτυχε, αποφασιστικής σημασίας, οφέλη. Από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη, όπως αναφέρθηκε παραπάνω για την συγκεκριμένη εκστρατεία, ήτοι του 541 μ.Χ, πως τα επιχειρήματα και η συμπεριφορά του Βελισαρίου οφειλόταν σε ορθή στρατηγική και τακτική σκέψη, ακολούθως, στην προκείμενη περίπτωση, ο Αβανδάνης, πιθανότατα, επιχειρηματολογεί κατά την ίδια λογική. Από την άλλη, η συγκεκριμένη αναφορά, υποδεικνύει τα εσωτερικά κίνητρα και την άποψη του Χοσρόη Α΄, με βάση της σκιαγράφησης της προσωπικότητας του από τον Προκόπιο. Ήτοι, η ήττα από έναν δούλο, θα κατεδαφίσει το κύρος του. Τέλος, ενδιαφέρον προκαλεί ότι η επίθεση του Μεγάλου Βασιλέως θυμίζει την αντίστοιχη του Βελισαρίου στην Ασσυρία που έλαβε μέρος το προηγούμενο έτος. Χαρακτηριστικά, και οι δυο είχαν ως στόχο την προέλαση, την λεηλασία και την προξένηση γρήγορου χτυπήματος, οι εκάστοτε αντίπαλοι παρακολουθούσαν τις κινήσεις τους από οχυρωμένες θέσεις, χωρίς να λάβουν κάποια επιθετική ενέργεια, η εκστρατεία τους δεν απέφερε κάποια αποφασιστικά αποτελέσματα, ενώ η υποχώρηση τους υποκινήθηκε κάτω από συμβουλές αξιωματούχων τους, λόγω της κατάστασης που είχαν βρεθεί. Συγκεκριμένα, ο Χοσρόης Α΄, ήταν αποκομμένος σε μια εχθρική περιοχή, φοβούμενος τα αντίπαλα στρατεύματα, ενώ ο Βελισάριος, εξ΄ αιτίας των ασθενειών και ότι ήταν απομονωμένος σε μια εχθρική περιοχή, έχοντας παράλληλα την ανησυχία για πιθανή αντίπαλη επίθεση. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη πως ο Προκόπιος αμέσως μετά το τέλος του επεισοδίου της εκστρατείας του 542 μ.Χ., αναφέρεται στον λοιμό που εμφανίστηκε, έμμεσα μπορεί να θεωρηθεί πως όχι μόνο, ενδεχομένως, υποδεικνύεται πως ο Μεγάλος Βασιλέας αποφάσισε να υποχωρήσει λόγω του λοιμού, αλλά ότι, και αυτός, υποχώρησε λόγω ενδεχόμενων ασθενειών, όπως και ο Βελισάριος. Όπως και να έχει, το βέβαιο είναι ότι, έμμεσα, το συγκεκριμένο απόσπασμα, και κατ΄ επέκταση επεισόδιο, δικαιολογεί τους φόβους και τις ενέργειες του Βελισαρίου αναφορικά με την εκστρατεία του 541 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 410-431,434-451. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.64-67,71,121-123.

⁵⁷⁶Ο Ιορδανής στα *Ρομάνα*, επαινεί τον Βελισάριο για την επιτυχία του, ενώ το απόσπασμα από τον Ζαχαρία της Μυτιλήνης και ο Ιάκωβος της Έδεσσας αναφέρονται μόνο στην λεηλασία της Καλλινίκου από τον Χοσρόη Α΄. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 444-451. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50. Zachariah of Mitylene σελ.312. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.320. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.220-222. L. JALABERT – R. S. J. MOUTERDE, *IGLS*, vol. I, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris 1929 σελ.90,91. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ.341. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.111

στα *Ανέκδοτα*, τον επικρίνει για την παθητική στάση που επέδειξε κατά τη λεηλασία της Καλλίνικου από τον Χοσρόη Α', μέμφοντας τον για δειλία και εσκεμμένη παραμέληση του καθήκοντός του. Παρά ταύτα, όπως και στην προηγούμενη εκστρατεία του, το 541 μ.Χ., έτσι και εδώ, η μομφή που εξαπολύει προς τον στρατηγό είναι κακεντρεχής, υπερβολική, και μη βαρύνουσας σημασίας, καθώς δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο Προκόπιος χρησιμοποιεί ένα δεδομένο, λεηλασία της Καλλίνικου, με σκοπό να δημιουργήσει μια υπερβολική κατηγορία με στόχο να υποσκάψει τον Βελισάριο. Η πολεμική ισορροπία, και κατ' επέκταση αντιστοιχία, μεταξύ των δυο δυνάμεων, αλλά και η στρατηγική σκέψη που ακλούθησε ο Βελισάριος, είναι τόσο ξεκάθαρη, που ο ισχυρισμός στα *Ανέκδοτα*, ότι ο τελευταίος επιτηδευμένα, ή λόγω δειλίας, προώθησε την καταστροφή της Καλλίνικου, καταρρέει. Ο στρατηγός, παρά τις λιγοστές δυνάμεις που είχε στη διάθεση του, κατάφερε την υποχώρηση του Μεγάλου Βασιλέως με διπλωματικά και στρατηγικά μέσα αλλά και με διάφορα τεχνάσματα, μέσω μιας κίνησης εκφοβισμού και εντυπωσιασμού, δίδοντας την αίσθηση πως ήταν έτοιμος για σύγκρουση. Ως εκ τούτου, το αποτέλεσμα πρέπει να θεωρηθεί επιτυχές, καθώς, με ελάχιστες δυνάμεις, κατάφερε να παραπλανήσει τον Χοσρόη Α', αναγκάζοντας τον σε υποχώρηση, υπό στενή μάλιστα παρακολούθηση, χωρίς καν να δώσει μάχη με τον πολυάριθμο και άρτια εξοπλισμένο Περσικό στρατό. Άλλωστε, η επιτυχής αντιμετώπιση δεν συμπεριλαμβάνει πάντοτε μια νικηφόρα μάχη ή αποσόβηση κάποιας φθοράς. Τουναντίον, η σημείωση υποχώρησης του αντιπάλου χωρίς σύγκρουση, που δεν οδηγεί στην απώλεια πολεμικών δυνάμεων, ή σημαντικών ζημιών, οφείλει να θεωρείται το καλύτερο αποτέλεσμα σε μια επικείμενη σύρραξη. Κάτι τέτοιο άλλωστε, προτείνεται, και δηλώνεται, και στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, ενώ η απόφαση Βελισαρίου και Χοσρόη Α' να ολοκληρώσουν το επεισόδιο με διπλωματικό τρόπο, υποδεικνύει τόσο το επιτυχημένο πλάνο του πρώτου, όσο και ότι κανένας από τους δύο δεν επιθυμούσε μια άσκοπη μάχη. Εκτός των άλλων, μια υπερβολική καταδίωξη, μέσω της χαμερπής δύναμης που διέθετε ο Βελισάριος, εναντίον του πολυπληθούς Περσικού στρατού, εκτός του ότι δεν θα κατάφερε κάτι το ιδιαίτερο, θα καρποφορούσε σημαντικά προβλήματα για τον στρατηγό, καθώς όχι μόνο θα αποκαλύπτονταν τα τεχνάσματα του, αλλά ενδεχομένως να έθετε σε κίνδυνο και τον ίδιο. Επίσης, η πορεία της επιχείρησης, μετάβαση και καταδίωξη, θυμίζει την εκστρατεία στην Καλλίνικο το 531 μ.Χ. Συνεπώς παρατηρείται ότι η τακτική εκφοβισμού και παρακολούθησης, με σκοπό την, όσο το δυνατό, αποσόβηση απωλειών και αποφυγής μάχης, ήταν προσφιλής για τον Βελισάριο, όπως και για κάθε ορθό στρατηγό, και κατά δεύτερο, ότι τότε καλώς δεν επιθυμούσε σύγκρουση, καθώς ηττήθηκε. Επομένως, εκτός ότι ενδεχόμενη απόφαση για μάχη, πιθανότατα, θα είχε το ίδιο αποτέλεσμα με την Καλλίνικο του 531 μ.Χ., ενδεχομένως, ο Προκόπιος πράττει μια παραλληλία. Συγκεκριμένα, και στην εκστρατεία του 531 μ.Χ., τόσο ο Βελισάριος, όσο και οι Πέρσες δεν επιθυμούσαν να συγκρουστούν. Παρά ταύτα, οι Βυζαντινοί, λόγω της επιθυμίας για μάχη, αποφασίζουν να πολεμήσουν εναντίον των Σασσανιδών, κάμπτοντας την γνώμη του Βελισαρίου, με αποτέλεσμα να ηττηθούν. Αντιθέτως, στην εκστρατεία του 542 μ.Χ., ο Βελισάριος δεν αποφασίζει να συγκρουστεί, και για αυτό ο Προκόπιος αναφέρει πως η στάση του, οδήγησε στο να εξυμνηθεί για το σχέδιο του, κάτι που εντοπίζεται και στα *Ανέκδοτα*. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη πως ο Χοσρόης Α' λεηλάτησε απλώς την Καλλίνικο ενώ είχε αποχωρήσει, και έχοντας κατά νου πως στην εκστρατεία του 531 μ.Χ. η ήττα του Βελισαρίου έλαβε χώρα στην Καλλίνικο, με αρνητικά για τον στρατηγό αποτελέσματα, δημιουργείται η σκέψη πως ο συγγραφέας πράττει μια ακόμα παραλληλία, με σκοπό να τονίσει σε ακόμα μεγαλύτερο

βαθμό την επιτυχία του Βελισαρίου περί ορθής αντιμετώπισης. Πάντως, το γεγονός ότι το 542 μ.Χ. ο μεγάλος Βασιλέας λεηλατεί την Καλλίνικο, στην οποία 11 έτη πριν ο Βελισάριος είχε ηττηθεί από τους Σασσανίδες, εντοπίζεται μια ειρωνεία στο έργο του Προκοπίου, καθώς οι Πέρσες, πάλι, καταφέρουν να σημειώσουν φθορά κατά του Βελισαρίου. Πάντως, δεν είναι σίγουρο ότι ο Προκόπιος πράττει κάποια παραλληλία μεταξύ των δυο μαχών. Το μόνο, σχετικά απολύτως, ορθό είναι η σύγκριση των δυο συγκρούσεων, και οι ομοιότητες που έχουν, αναφορικά με τη στάση του Βελισαρίου. Ως προς την ειρωνεία, άξιο αναφοράς είναι ότι ο C. Whately σημειώνει πως η φράση του Προκοπίου «Χοσρόην δὲ ἐκ τοῦ ...τοῦ ἀνδρὸς (Βελισαρίου) δέισαντα ἢ καὶ τισιν ἐξαπατηθέντα σοφίσμασιν»⁵⁷⁷, αποτελεί ένα ειρωνικό, λογοτεχνικό παιχνίδι εναντίον του Βελισαρίου, καθώς, στην αμέσως επομένη πρόταση, ο τελευταίος αναφέρει ότι «Ἐν τούτῳ δὲ Χοσρόης ἀλογήσας τὰ ὠμολογημένα Καλλινικὸν πόλιν οὐδενὸς τὸ παράπαν ἀμυνομένου εἶλε»⁵⁷⁸, κάτι που υποδηλώνει πως ο Χοσρόης Α΄ ήταν τελικά αυτός που εξαπάτησε τον Βελισάριο⁵⁷⁹. Αυτή η άποψη ναι μεν έχει κάποια βάση, παρά ταύτα, δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι ο Χοσρόης Α΄ σε όλο το *Ἵπὲρ τῶν Πολέμων* παρουσιάζεται ως πονηρός και άπληστος, ενώ, στο τμήμα που αναφέρεται στους Περσικούς πολέμους, και οι Σασσανίδες σκιαγραφούνται ως πονηροί και αθέμιτοι, μη διστάζοντας να σπάσουν υποσχέσεις και συμφωνίες. Συνεπώς, ενδέχεται ο Προκόπιος, μέσω αυτής της αναφοράς να θέλει να υποδείξει πως ο λόγος που ο Μεγάλος Βασιλέας δεν τήρησε την υπόσχεση, και ακολούθως, λεηλάτησε την Καλλίνικο, οφειλόταν στο πονηρό του χαρακτήρα που διακατείχε τους Πέρσες και στην στάση τους να σπάζουν τους όρκους, και, επομένως, ο Βελισάριος έδρασε με βάση τον δικό του χαρακτήρα. Ήτοι δεν περίμενε ότι ο Χοσρόης Α΄ θα έπραττε την συγκεκριμένη ενέργεια, ή ότι η λεηλασία της Καλλινίκου οφειλόταν στο ποταπό του Σασσανιδικού χαρακτήρα και όχι σε αφέλεια του Βελισαρίου. Επίσης, με βάση την σειρά των προτάσεων, και του αποτελέσματος της επαφής τους, ο Βελισάριος είναι αυτός που καταστρατηγεί τον Μεγάλο Βασιλέα με στρατηγικά τεχνάσματα, ενώ ο τελευταίος τον εξαπατά με ενέργειες τις οποίες ο πρώτος δεν είναι σε θέση να τις αντιμετωπίσει λόγω απόστασης και μην έχοντας την δυνατότητα να προβεί σε μια έρευνα, εν αντιθέσει με τον Χοσρόη Α΄. Μάλιστα, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των Περσών παραδίδονται και από άλλες πηγές, όπως από το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* και από τον *Μένανδρο*⁵⁸⁰. Άρα η λεηλασία της Καλλινίκου οφείλεται στην Περσική, δόλια στάση, η οποία δεν συνάδει με την στάση του Βελισαρίου. Ως εκ τούτου, δεν οφείλει να θεωρηθεί πως ο Βελισάριος ήταν υπαίτιος για την λεηλασία της Καλλινίκου, ή ότι και καταστρατηγήθηκε πραγματικά, καθώς πέραν ότι οι Πέρσες είναι πονηροί υπάρχουν και άλλες εξηγήσεις για την απόφαση και την στάση του πρώτου. Ειδικότερα, στην κατηγορία του Προκοπίου, ότι ο Βελισάριος δεν επιτέθηκε εναντίον του Χοσρόη Α΄ όταν ο τελευταίος λεηλάτησε την Καλλίνικο, ο στρατηγός όχι μόνο είχε ήδη αποχωρήσει από την περιοχή, ευρισκόμενος στην Έδεσσα με σκοπό την αποστολή του Ιωάννη ως ομήρου στον Μεγάλο Βασιλέα στα πλαίσια της ανακωχής που είχαν επισυνάψει, αλλά μάλιστα αυτή, η επίθεση δηλαδή, πραγματοποιήθηκε αφού είχε ήδη συμφωνηθεί και τεθεί σε ενεργεία η ανακωχή μεταξύ των. Επ΄ ακολούθως, λόγω της συμφωνίας, ο Βελισάριος δε θα περίμενε ότι ο Χοσρόης Α΄ θα την καταπατούσε σε μηδαμινό χρονικό διάστημα.

⁵⁷⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.448,449

⁵⁷⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.448-451

⁵⁷⁹ C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.111-113

⁵⁸⁰ *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.354,355. *The History of Menander the Guardsman* σελ.112-115

Μάλιστα, η απόφαση του Βελισαρίου να μεταβεί στην Έδεσσα, πέραν των παραπάνω, ενδεχομένως να οφειλόταν και στην σκέψη ότι ο Χοσρόης Α΄ πιθανόν, και παρά την ανακωχή που είχε συμφωνηθεί, να στρεφόταν κατά της Έδεσσας, και ως εκ τούτου, ο στρατηγός να εγκατέλειψε την παρακολούθηση του Μεγάλου Βασιλέως και να μετέβη στην εκεί πόλη με σκοπό να βρίσκεται σε ετοιμότητα. Αυτή η υπόθεση πηγάζει, περί της σκέψης του Χοσρόη Α΄ να επιτεθεί στην Έδεσσα, από το γεγονός ότι η επόμενη επίθεση που διεξήγαγε κατά της Αυτοκρατορίας είχε ως στόχο την εκεί περιοχή, ήτοι η πολιορκία της Έδεσσας το 544 μ.Χ. Εκτός αυτών, τμήμα της σύγχρονης έρευνας αναφέρει πως η υποχώρηση του Χοσρόη Α΄ ποδηγετήθηκε κυρίως από την πανώλη που εμφανίστηκε εκείνη την περίοδο και όχι τόσο από την τακτική του Βελισαρίου. Η παραπάνω άποψη, όπως και να έχει, δεν αναιρεί το γεγονός ότι ο τελευταίος κατόρθωσε να σκηνοθετήσει ένα ιδιοφυές στρατηγικό τέχνασμα που σκοπό είχε να αποκρούσει τις αδυναμίες του στρατού του και να συγχύσει τον αντίπαλο, το οποίο, κατ' επέκταση, σε συνδυασμό με την πανώλη, να θορύβησε περαιτέρω τον Μεγάλο Βασιλέα ώστε να μην εμπλακεί σε μια μάχη που θα του στοίχιζε απώλειες, προβλήματα και πλήγμα γοήτρου⁵⁸¹. Άλλωστε, ακόμα και αν η πανώλη ήταν ο λόγος που ώθησε τον Χοσρόη Α΄ σε υποχώρηση, δεν αναιρείται το γεγονός ότι μια απόφαση του Βελισαρίου για σύγκρουση θα ήταν άσκοπη και επικίνδυνη. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη το *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, όπου σημειώνεται ότι οι Πέρσες είναι ατίθασοι στις διαπραγματεύσεις και δεν εκκινούν καμία διαπραγμάτευση, ακόμα και αν είναι ζωτικής σημασίας για αυτούς, υποδεικνύοντας έμμεσα πως δεν παραδίδουν εύκολα την σκέψη για υποχώρηση ή σύγκρουση, το γεγονός ότι πείστηκαν από τον Βελισάριο, υποδηλώνει πως η ενέργεια του τελευταίου ήταν αυτή που εμμέσως ώθησε τους Σασσανίδες για μια αποφυγή της μάχης και υποχώρηση τους. Μάλιστα, η σκέψη του να παρουσιάσει κατά αυτό τον τρόπο τα στρατεύματά του στον Άβανδάνη, γεροδεμένοι και με επιθυμία για κυνήγι, ενδεχομένως να σκόπευε στο να διαδηλώσει στους Πέρσες ότι όχι μόνο τα στρατεύματά του ήταν απαλλαγμένα από την ασθένεια, αλλά και ότι αδιαφορούσε και για την επικινδυνότητα της, αυξάνοντας κατ' αυτό τον τρόπο την πίεση στον Χοσρόη Α΄ μέσω μιας επίδειξης δύναμης. Επίσης, η απόφαση του Βελισαρίου να παρουσιαστεί στον Άβανδάνη ως έτοιμος για κυνήγι, στην προσπάθειά του να επηρεάσει τον τελευταίο για μια αποτροπή μάχης, πιθανόν, να οφειλόταν, μεταξύ άλλων, στην πρόθεση του να απεικονιστεί πως ήταν έτοιμος να διεξάγει μια ενέργεια που ήταν χαρακτηριστική ενασχόληση των Περσών Βασιλέων, ήτοι αυτή του κυνηγιού. Άλλωστε, η ενασχόληση, και εν γένει το θέμα, κυνηγιού στους Πέρσες υποδήλωνε τόσο την αξία του θάρρους, όσο και ικανότητα στο πολεμικό πεδίο, μεταξύ άλλων. Συνεπώς, αποτελούσε ένα σημαντικό και βαρύνον θέμα στην Περσική ιδεολογία. Ως εκ τούτου, παρουσιάζεται κατά αυτό τον τρόπο, ηγετική φυσιογνωμία, θαρραλέος και έτοιμος για κυνήγι στον ελεύθερο του χρόνο, με σκοπό να επηρεάσει τον Πέρση απεσταλμένο, καθώς απεικονίζεται να ασκεί μια Περσική Βασιλική ενασχόληση. Τέλος, δεν πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο, πως ο Προκόπιος, παρουσιάζει κατ' αυτό τον τρόπο τον Βελισάριο, με σκοπό να τον εξισώσει, κατά κάποιον τρόπο, με τον Μεγάλο Βασιλέα. Ενδεχομένως, και οι παρόμοιες εκστρατείες τους, 541 μ.Χ. του Βελισαρίου και 542 μ.Χ. του Χοσρόη Α΄, να το υποδεικνύουν. Ως εκ τούτου, συμπεραίνεται, από στρατηγική σκοπιά, ότι οι ενέργειες που έλαβε ο Βελισάριος, κατά την εκστρατεία του 542 μ.Χ. ήταν

⁵⁸¹ Ίσως και για αυτό ο τελευταίος, όταν έμαθε την άφιξη του Βελισαρίου, ενδιαφέρθηκε να μάθει την δύναμη που εκείνος είχε, πρώτου προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.438,439

ιδιαίτερα ευφυείς και ορθές, με τις μομφές των *Ανεκδότων*, να υποδεικνύονται αβάσιμες. Ιδίως αν ληφθεί υπόψη πως αυτή η αντιμετώπιση που έθεσε, αποτέλεσε την μόνη, τύπου, σύγκρουση στην όποια ο Χοσρόης Α΄ συναντά αντίσταση, υποχωρεί και κυρίως δεν ελέγχει την κατάσταση, κάτι που αναγνωρίζεται ακόμα και στα *Ανέκδοτα*. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη το σχόλιο 19 αναφορικά με το απόσπασμα *B XIII, 1,3* στα *Βασιλικά*⁵⁸², παρατηρείται ότι η επιτυχία του Βελισαρίου, απομάκρυνση του Χοσρόη Α΄ και σύναψη ανακωχής, είχε ως αποτέλεσμα να τιμηθεί με θρίαμβο κατά την παρουσία του στην Αντιόχεια. Παρομοίως και η μια από τις τρεις εγχάρακτες επιγραφές στην ακρόπολη της Κύρρου που μαρτυρούν με εκκωφαντικό τρόπο την επιτυχία του Βελισαρίου⁵⁸³. Ως εκ τούτου η δράση του, όχι μόνο χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό, φέρνοντας την επευφημία του πλήθους, κάτι που υποδεικνύει τον αντίκτυπο της ενέργειας του προς τον Χοσρόη Α΄, αλλά, επιπλέον, συμπεραίνεται ότι η δήλωση του Προκοπίου «*Ρωμαῖοι δὲ Βελισάριον ἐν εὐφημίαις εἶχον, μᾶλλον τε σφίσιν ὁ ἀνὴρ ἐν τούτῳ εὐδοκιμῆσαι τῷ ἔργῳ ἐδόκει ἢ ὅτε Γελίμερα δορυνάλωτον ἢ τὸν Οὐίτιγιν ἐς Βυζάντιον ἤνεγκεν*»⁵⁸⁴ δεν είναι υπερβολική, ενώ ταυτόχρονα, υποδεικνύεται ο θρίαμβος που δέχθηκε ο Βελισάριος από τους κατοίκους, και που ο ιστορικός γνῶριζε⁵⁸⁵. Τέλος, αυτό

⁵⁸² «*Ἐσθ' ὅτε γὰρ καὶ νομίσματά τινες πομπῆς γενομένης προσφέρουσιν πρὸς ἐπίδειξιν · ὅπερ ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ποιούσιν οἱ ζυγιστάται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν Θεουπόλει ἐγένετο παριόντος ἐκεῖθεν τοῦ πατρικίου Βελισαρίου. Τινὲς γάρ καὶ ἐν σκεύεσιν ὑέλινοις νομίσματα βαλόντες δημοσίᾳ δηλοῦντες τὴν τότε κρατοῦσαν εἰρήνην*». *Basilicorum Libri LX, Series A, vol.II* (Textus Librorum IX-XVI), Scheltema H.J. - Van Der Wal N. (eds.), J.B. Wolters, Groningen – Djakarta 1956 σελ.711,712. *Basilicorum Libri LX, Series B, vol.II* (Textus Librorum XII-XIV), Scheltema H.J. - Holwerda D. (eds.), J.B. Wolters, Groningen – Djakarta 1954 σελ.605

⁵⁸³ Συγκεκριμένα στην επιγραφή που ευρίσκονταν στα αριστερά, η οποία ήταν αφιερωμένη στην νίκη του Βελισαρίου, ήταν σημειωμένη η εξής φράση: «+ βιβλισαριου στρατε (sic) Ι λατου αυξι νικη +». Οι συντάκτες του *IGLS* θεωρούν πως ο λόγος που η συγκεκριμένη επιγραφή δημιουργήθηκε στην Κύρρο, σχετίζεται με το γεγονός ότι, εκείνη την περίοδο, ο Βελισάριος είχε διαμείνει, για κάποιο χρονικό διάστημα, στην κοντινή Ευρωπό, με την πρώτη να ανήκει στην περιοχή που είχε δεχθεί την εισβολή του Χοσρόη Α΄. L. JALABERT – R. S. J. MOUTERDE, *IGLS*, vol. I σελ.90,91

⁵⁸⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 448,449

⁵⁸⁵Ιδιαίτερα, το τέχνασμα του Βελισαρίου εις βάρος του Χοσρόη Α΄ είναι παρόμοιο με εκείνο του Θρασύβουλου εις βάρος του Βασιλέως της Λυδίας, περιστατικό το οποίο παραδίδεται από τον *Ηρόδοτο*. Συνεπώς ο Προκόπιος, μέσω αυτού του τρόπου, δοξάζει σε σημαντικό βαθμό τον στρατηγό, καθώς οι τακτικές του υποδεικνύουν την υψηλή στρατηγική αντίληψη του. Αλλωστε, ο τρόπος που ενήργησε, και ότι προτίμησε να αποφύγει την σύγκρουση με έναν πολυπληθή στρατό, μη διακινδυνεύοντας απώλειες ή ήττα, προτείνονται και από το *Στρατηγικό του Μανρικού*, ενώ το εντυπωσιακό στο τελευταίο είναι ότι εάν ένας διοικητής επιθυμεί να παρουσιάσει τον στρατό του αξιοθαύμαστο και επιβλητικό προς τον αντίπαλο, τότε προτείνονται τακτικές και σχηματισμοί, ακριβώς όπως αυτούς που έπραξε ο Βελισάριος. Άξιο αναφοράς είναι ότι η Καλλίνικος, λόγω επισκευών, ήταν σε πολλά σημεία χωρίς τείχος, έτσι ο Χοσρόης Α΄, παρατηρώντας αυτά τα κενά, να αποφάσισε να την λεηλατήσει, ενέργεια που ενδεχομένως να μην έπραττε σε αντίθετη περίπτωση. Επιπροσθέτως, όπως αναφέρθηκε διεξοδικότερα παραπάνω, ενδιαφέρον προκαλεί ότι η επίθεση του Μεγάλου Βασιλέως, θυμίζει την αντίστοιχη του Βελισαρίου στην Ασυρία που έλαβε μέρος το προηγούμενο έτος. Μάλιστα, μια προσεκτική ανάγνωση του τμήματος των Περσικών πολέμων στο *Υπέρ των Πολέμων*, υποδεικνύει μια τύπου σύγκριση μεταξύ Βελισαρίου και Χοσρόη Α΄, καθώς ο Προκόπιος παραθέτει διαδοχικά τις πράξεις των, εναλλάσσοντας την εστίαση μεταξύ τους. Χαρακτηριστικά, και οι δύο πρωτοστατούν σε ενέργειες υπεράσπισης του Θρόνου, ενώ η εναλλαγή στα διαδοχικά, παράλληλα, κεφάλαια όπου η εστίαση μεταφέρεται από τον έναν στον άλλο γίνεται μέσω των εναντιωματικών συνδέσμων «*μὲν*» ή «*δὲ*», που έπονται του ενός ή του άλλου ονομαστικά ή με βάση το κεφάλαιο, π.χ το 2.15 είναι αφιερωμένο στον Χοσρόη Α΄ όπου το 2.16 εκκινεί ως «*Ἐν τούτῳ δὲ γενόμενος Βελισάριος*», με το επεισόδιο του 542 μ.Χ. να αποτελεί την, εν τέλει, κατά μέτωπο συνάντησή τους. Σχετικά με το σχόλιο στα *Βασιλικά*, ότι διατελέσθηκε πομπή στην Αντιόχεια, μετά την επιτυχημένη απομάκρυνση του Χοσρόη Α΄, αυτή υποδηλώνεται από το ότι η Αντιόχεια ονομαζόταν Θεούπολις μετά τον σεισμό του 528 μ.Χ. Το συγκεκριμένο, γιατί στα *Βασιλικά*, αναφέρεται ότι ο θρίαμβος έλαβε μέρος στην Θεούπολη. Επίσης, το γεγονός ότι ο

που αξίζει να σημειωθεί, περί των επικριτικών αναφορών των *Ανέκδοτων*, είναι ότι εμπίπτουν ακριβώς στην ίδια κατηγορία με αυτές της εκστρατείας του 541 μ.Χ. Ότι ο Βελισάριος παρουσιάζεται με μελανό τρόπο λόγω της δυσφορίας του συγγραφέως προς το προσώπo του, και η οποία οφείλεται στη ποδηγέτηση του τελευταίου από τη σύζυγο του και επ' ακολούθως στην αποτροπή του συγγραφέως προς την τελευταία⁵⁸⁶.

Βελισάριος σημειώνεται ως *Πατρίκιος*, και ότι η απόφαση της ειρήνης που καταγράφεται στο σχόλιο σχετικά με το απόσπασμα των *Βασιλικών* βρίσκεται σε παρελθοντικό χρόνο, αυτόματα αποκλείεται να αναφέρεται στο γεγονός του 532 μ.Χ, ήτοι εκείνο της «*Αιώνιας Ειρήνης*». Αυτό γιατί ο Βελισάριος δεν ήταν στην Ανατολή, τόσο στην περίοδο των συζητήσεων όσο και στην επισημοποίηση της παραπάνω συνθήκης, ενώ και η μάχη της Καλλίνικου, στην οποία, γενικά, δεν πέτυχε το καλύτερο αποτέλεσμα, είχε οδηγήσει στην απομάκρυνση του από την Ανατολή. Επομένως, δεν πρέπει να θεωρηθεί πως τα γεγονότα του 531 με 532 μ.Χ. οδήγησαν τους εκεί κατοίκους να επευφημήσουν τον Βελισάριο, ιδίως αν ληφθεί υπόψη, πως η ανάκληση του τελευταίου από την Ανατολή το 531 μ.Χ., πιθανότατα, οφειλόταν, και στην υποβόσκουσα, δυναμική, εχθρότητα και στις εντάσεις που είχαν ανεγερθεί εκεί προς τον στρατηγό. Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη την καταστροφή της Αντιόχειας από τον Χοσρόη Α' το 540 μ.Χ., και ότι δυο έτη αργότερα, η εκστρατεία του, που είχε ως στόχο πάλι την Ληλασία και την καταστροφή, και που ενδεχομένως να στόχευε ξανά στα εκεί περιχώρα, αποκρούστηκε επιτυχώς από τον Βελισάριο χωρίς καν να δοθεί μάχη, και έχοντας κατά νου ότι ο τελευταίος, πιθανότατα, μετέβη στην Έδεσσα, μετά την απομάκρυνση του Χοσρόη Α', με σκοπό να είναι σε θέση να οργανώσει αντίσταση σε ενδεχόμενη μεταστροφή του Μεγάλου Βασιλέως, φαντάζει πιο λογικό ο θρίαμβος να τελέσθηκε το 542 μ.Χ. από ότι το 532 μ.Χ. Τέλος, το γεγονός ότι δημιουργήθηκε επιγραφή που μνημόνευε την επιτυχία του Βελισαρίου, πιθανόν υποδεικνύει το αντίκτυπο που είχε στην περιοχή. Ως εκ τούτου, και λαμβάνοντας υπόψη το κλίμα που υπήρχε το 532 μ.Χ., είναι ορθότερο να θεωρηθεί πως ο θρίαμβος διενεργήθηκε το 542 μ.Χ. PROCOPPIUS, *History*, vol. I σελ. 16-21,38,39,134-137,160-177,208-239,266-269,304,305,346-349,384-431,434-451,472-501, *The Anecdota* vol. VI σελ.40-43, *Buildings* vol. VII σελ.140-147. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.220-222. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.388-390. *Zachariah of Mitylene* σελ.228,262,314,315. E. W. BROOKS, "The Chronological Canon of James of Edessa" σελ.321. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50. *Basilicorum Libri LX*, Series A, vol.II σελ.711,712. *Basilicorum Libri LX*, Series B, vol.II σελ.605. L. JALABERT – R. S. J. MOUTERDE, *IGLS*, vol. I σελ.90,91. LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta* σελ.369. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.228-233,312-321,326-239,354,355,358,359. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, "Περί Στρατηγίας" σελ.102-105. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Erster Band* σελ. 289,341,500. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.71,111-113. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,198,206,207. G. GREATREX - S.N.C. LIEU, *The Roman Eastern Frontier* σελ.110,111. A. LANIADO, "Belisarius in the City of God: Stephanus Antecessor on Three Ceremonies in Constantinople and Antioch", *Commutatio et Contentio: Studies in the Late Roman, Sasanian, and Early Islamic Near East. In Memory of Zeev Rubin*, [Sonderdruck], Börm H. - Wiesehöfer J (eds.), Wellem Verlag, Düsseldorf 2010 σελ.273-288. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.497,841. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.319,320. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.64-67,71,72,119-124. P. N. URE, *Justinian* σελ. 76. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.193,194. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.17,18,21-23,27,28,34,81,82. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.80. E. KISLINGER – D. STATHAKOPOULOS, "Pest und Perserkriege bei Prokop: chronologische Überlegungen zum Geschehen 540-545", *Byzantion* 69.1, 1999 σελ.76-97. B. H. LIDDELL HART, *Strategy* σελ.48,49. Σχετικά με το ότι το κινήγι αποτελούσε χαρακτηριστική Περσική, Βασιλική, ενασχόληση THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.321,322. M. P. CANEPA, *The Two Eyes of the Earth - Art and Ritual of Kingship between Rome and Sasanian Iran*, University of California Press, Berkeley - Los Angeles – London, 2009 σελ.107,157,158,167,174-176,170,181,185,242,313,320. D. SHEPHERD, "Sasanian Art", *The Cambridge History of Iran, Vol. 3.2: The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods*, Yarshater E. (ed.), Cambridge University Press, Cambridge Histories Online 2008, (first edition 1983 - fifth printing 2007), σελ.1086-1088,1092,1095-1098,1102. E. YARSHATER, "Iranian National History", *The Cambridge History of Iran, Vol. 3.1: The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods*, Yarshater E. (ed.), Cambridge University Press, Cambridge 2006 (first edition 1983), σελ. 406-408. A. D. H. BIVAR, "Equipment and Tactics" σελ.280,286. B. DIGNAS - E. WINTER, *Rome and Persia* σελ.66. Βλέπε και σελ.234,235,υποσημ.575 για μια συσχέτιση μεταξύ της εκστρατείας του Βελισαρίου το 541 μ.Χ. με αυτής του Χοσρόη Α' το 542 μ.Χ.

⁵⁸⁶Μάλιστα η φράση του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα* «ἐθελοκακήσας...αὐτοῦ ἔμεινεν», ενδεχομένως να υποδεικνύει ότι στρατηγός δε καταδίωξε τον Χοσρόη Α' καθώς υπολόγισε τις παραμέτρους και, ρεαλιστικά, συμπέρανε πως μια επίθεση εναντίον του Περσικού στρατού θα ήταν ασύμφορη. PROCOPPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ.42,43. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού

6.3 Η Πτώση του Βελισαρίου από την Εύνοια

Κατά την Άνοιξη του 542 μ.Χ., θα εμφανιστεί, σε μεγάλη κλίμακα, ένας θανατηφόρος λοιμός, που θα προκαλέσει σοβαρές απώλειες και ισχυρούς τριγμούς στην Αυτοκρατορία, φτάνοντας έως και στην ίδια την Κωνσταντινούπολη⁵⁸⁷. Ο αντίκτυπος της ασθένειας ήταν τόσο ισχυρός, που, το καλοκαίρι του 542μ.Χ, ο Ιουστινιανός Α΄ θα ασθενήσει σοβαρά από τον λοιμό, σε σημείο να θεωρηθεί πως ήταν στα πρόθυρα του θανάτου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί σχέδιο για πιθανή διαδοχή⁵⁸⁸. Ο Πέτρος και ο Ιωάννης ο Φαγάς κατηγορήσαν τον Βελισάριο και τον Βούζη ότι αρνήθηκαν να αποδεχθούν οποιονδήποτε διάδοχο που θα επέβαλε η Αυλή κατά την απουσία τους από τη Βασιλίδα των πόλεων⁵⁸⁹, δήλωση η οποία επέσυρε την οργή της Θεοδώρας προς τους δύο τελευταίους, καθώς έλαβε τη στάση τους ως προσωπική προσβολή. Ως εκ τούτου, τους ανακάλεσε στην πρωτεύουσα και τιμώρησε με σκληρό τρόπο τον Βουζη⁵⁹⁰. Ως προς τον Βελισάριο, παρότι δεν υπήρχαν ενδείξεις, ούτε καν στοιχεία, εναντίον του, η

Φύλου” σελ.64-77. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 143-150. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.119,120

⁵⁸⁷PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.450-473. *Zachariah of Mitylene* σελ.313,315. E. W. BROOKS, “The Chronological Canon of James of Edessa” σελ.321. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50. E. KISLINGER –D. STATHAKOPOULOS, “Pest und Perserkriege” σελ.76-97. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.841

⁵⁸⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ. 472,473, *Anecdota* vol. VI σελ. 42,43

⁵⁸⁹ Συγκεκριμένα, η είδηση περί της σοβαρής ασθένειας του Ιουστινιανού Α΄ σε σημείο θανάτου, έφθασε μέχρι τα κατά τόπους Βυζαντινά στρατόπεδα, με αρκετούς διοικητές να διατυπώνουν την άποψη πως δεν θα ανέχονταν την επιβολή ενός νέου Αυτοκράτορα από την Αυλή. Όταν ο Ιουστινιανός Α΄ ανέρωσε, τότε οι διοικητές άρχισαν να συκοφαντούν ο ένας τον άλλον, αναφορικά με το ποιοι δήλωσαν την παραπάνω άποψη. PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ. 42,43

⁵⁹⁰ Αν και στο *Υπέρ των Πολέμων* ο Προκόπιος αναφέρει πως ο Αυτοκράτορας ανακάλεσε τον Βελισάριο στην πρωτεύουσα με σκοπό να αποσταλθεί στο Ιταλικό μέτωπο, ωστόσο η αίτια της επιστροφής που σημειώνεται στα *Ανέκδοτα* θεωρείται η πλέον πιθανή. Η επάνοδος του στρατηγού στην Κωνσταντινούπολη σημειώθηκε το 542 μ.Χ., ενώ η αποστολή του στην Ιταλία πραγματοποιήθηκε το 544 μ.Χ., χρονικό διάστημα το οποίο είναι ανεξήγητα μεγάλο, καθώς μεταφράζεται σε δυο χρόνια απραξίας, ειδικά άμα ληφθεί υπόψη πως ανακλήθηκε για τον Οστρογοτικό πόλεμο το 542 μ.Χ. λόγω της έντασης των πραγμάτων στην εκεί περιοχή, ωστόσο αναχώρησε μετά από δυο έτη. Επιπροσθέτως, πρέπει να ληφθεί υπόψη πως παρόμοιες δηλώσεις του Προκόπιου εντοπίζονται και σε προηγούμενα χωρία στο *Υπέρ των Πολέμων*, όπου ο ιστορικός για να συγκαλύψει τη δυσμένεια και τις μηχανορραφίες που είχαν υφάνθει εναντίον του προστάτη του, αναφέρει πως οι ανακλήσεις του Βελισαρίου οφειλόταν σε επερχόμενες πολεμικές επιχειρήσεις. Αν και η άποψη που εκφέρεται στο *Υπέρ των Πολέμων* υιοθετείται από τον Ιορδάνη, ωστόσο το *Χρονικό του Μαρκελλίνου* επιβεβαιώνει εμμέσως τη καταδίκη του στρατηγού. Γενικώς, η αναφορά του Προκόπιου στο *Υπέρ των Πολέμων*, ότι ο Βελισάριος επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη προκειμένου να σταλθεί στην Ιταλία, πιθανόν να λειτουργεί ως ένα είδος προστασίας και συγκάλυψης του γεγονότος του ιστορικού προς το στρατηγό, κάτι που υπονοείται και στο προοίμιο των *Ανεκδότων*, όπου ο συγγραφέας τονίζει ότι σκοπός του είναι να δηλώσει αυτά που δεν μπορούσε να καταγράψει στο *Υπέρ των Πολέμων*. Τέλος, ο H. Schreiner θεωρεί πως η τιμωρία που δέχθηκε ο Βούζης, ενέπνευσε τους συγγραφείς και δημιουργούς της ιστορίας του Βελισαρίου, καθώς αυτή αποτελεί το πρότυπο της τιμωρίας που δέχεται ο μυθιστορηματικός Βελισάριος, άποψη που λαμβάνοντας κατά νου τα γενικά στοιχεία του έργου, του Βελισαρίου, και γενικώς το πλαίσιο του μύθου του τελευταίου, δεν φαντάζει ακλόνητη. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.194,195,450,451, *History*, vol. IV σελ.138,139,228,229, *Anecdota* vol. VI σελ.2,3,42-47,214,215. PROKOPIOS, *The Secret History* σελ.19,υποσημ.54. PROKOPIOS, *Wars* σελ.46,υποσημ.100, σελ.119,υποσημ.248. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ 50,51. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50,136,137. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.389,390. *Zachariah of Mitylene* σελ.228,262. H. SCHREINER, “Über die Älteste Form der Byzantinischen Belisarsage”, *BZ* 21.1, 1912 σελ.54-57. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 211. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 161,162. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.97,98. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ. 76,98. A. ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ, *Βυζαντινοί Ιστορικοί Α΄* σελ.371,372

Αυτοκράτειρα αποφάσισε, μέσω του Ιουστινιανού Α' τον οποίον υποκίνησε, την καθαίρεση του από το αξίωμα του *Magister Utriusque Militiae per Orientem*, τη διάλυση και κατανομή των Βουκελαρίων του, την κατάσχεση της περιούσιας του και τη θέσπιση κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς του απαγορεύθηκε η σύνδεση και η επαφή με τους οικείους και τους συνοδούς του. Αυτές οι ενέργειες βύθισαν τον στρατηλάτη στην ταπείνωση και στον τρόμο, ο οποίος, όντας πλέον απλώς ιδιώτης και φοβούμενος την οργή της Θεοδώρας, αγωνιούσε για τη ζωή του, μη μπορώντας να αντιδράσει, και με τον Προκόπιο να μέμφεται τον στρατηγό για την ανανδρη και παθητική στάση του. Η Αυτοκράτειρα τότε, γνωρίζοντας την ψυχρότητα που υπήρχε μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, και τη δυσπιστία που έτρεφε ο πρώτος προς την τελευταία, θεώρησε πως αν δινόταν στον Βελισάριο η εντύπωση πως αυτός είχε σωθεί και αποκατασταθεί χάρη στη σύζυγο του, όχι μόνο θα είχε επιτευχθεί η πλήρης συμφιλίωση του ζεύγους, αλλά μάλιστα ότι εκείνος θα όφειλε τη σωτηρία του στην Αντωνίνα και ως εκ τούτου θα ήταν αιώνια υποδουλωμένος σε αυτήν. Έτσι, ενώ ο Βελισάριος περίμενε εναγωνίως για τη ζωή του, παγιδευμένος στον τρόμο, η Θεοδώρα του ανακοινώσε, μέσω ενός γράμματος, πως συγχωρέθηκε και η θέση του αποκαταστάθηκε χάρη στη σύζυγο του, στην οποία η Αυτοκράτειρα όφειλε χάρη. Ως αποτέλεσμα, ο στρατηγός υποτάχθηκε στην Αντωνίνα, μέσω της Θεοδώρας, με δουλοπρεπή τρόπο, δηλώνοντας την αέναη παράδοση του στη βούληση και στην κυριαρχία της⁵⁹¹.

Το παραπάνω επεισόδιο, που προέρχεται από τα *Ανέκδοτα*, αν και είναι ιδιαίτερα ακραίο και αποκαλυπτικό, και παρόλο που υπάρχουν στοιχεία υπερβολής, δεν πρέπει να θεωρηθεί φανταστικό, καθώς η καταδίκη του Βελισαρίου επιβεβαιώνεται εμμέσως και από την συνέχεια του *Χρονικού του Μαρκελλίνου*⁵⁹². Αυτό που αξίζει να αναφερθεί, είναι αν ευσταθούν οι κατηγορίες προς τον Βελισάριο, ή τουλάχιστον αν υπάρχουν ψήγματα που να οδηγούν προς αυτή την κατεύθυνση, ορισμένες πτυχές που προκύπτουν από το επεισόδιο, και τέλος, κάποιες σημειώσεις για την στάση του Προκοπίου.

Αρχικά, οι σκέψεις που μπορούν να γίνουν για τον αν αληθεύει η άποψη πως ο Βελισάριος ήταν αρνητικός στην αναγνώριση οποιασδήποτε απόφασης από την Αυλή, είναι ότι η στάση του πιθανόν θα οφειλόταν στο γεγονός πως αυτός που θα ανακηρύσσονταν διάδοχος, θα ήταν εκλεκτός της Θεοδώρας, για την οποία είχε ελάχιστη εμπιστοσύνη στην κρίση της, ενώ, και η σχέση του μαζί της δεν ήταν θετική, όπως έχει φανεί παραπάνω. Επιπροσθέτως, γνωρίζοντας το φθόνο και την υποβόσκουσα αντιπαλότητα που έτρεφε προς το πρόσωπο του η Αυτοκράτειρα, πιθανόν να θεώρησε πως οποιαδήποτε απόφαση της, ακόμα και της εκλογής διαδόχου, θα ήταν αρνητική προς αυτόν, αλλά και για την Αυτοκρατορία. Επ' ακολούθως, λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγορίες περί ανεξαρτησίας το 534 μ.Χ. και 540 μ.Χ. που του είχαν επιρριφθεί από άτομα του Αυτοκράτορα, και συνεπώς της Αυλής, και τις οποίες ο Βελισάριος θα γνώριζε, λογικά δεν θα επιθυμούσε να εκλεχθεί Αυτοκράτορας κάποιος που θα είχε προωθεί από τους αντιπάλους του. Επομένως, και γνωρίζοντας παράλληλα πως οποιαδήποτε εκλογή διαδοχής χωρίς την συναίνεση των ανώτατων στρατηγών, θα ήταν δυνατό να αποτελούσε αιτία εμφυλίου πολέμου, ενδεχομένως να αρνήθηκε να

⁵⁹¹PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ.44-53. C. DIEHL, *Théodora* σελ. 209. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 73. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 145,146. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286,498. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 211

⁵⁹² *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50

αναγνωρίζει οποιαδήποτε απόφαση, με σκοπό την εξασφάλιση των συμφερόντων του. Μάλιστα, επειδή η παρουσία και συγκατάθεση των ανώτατων στρατηγών στην εκλογή νέου Αυτοκράτορα ήταν λογική, τότε η στάση του οφείλει να θεωρηθεί νόμιμη⁵⁹³. Παρά ταύτα, στα *Ανέκδοτα*, καταγράφεται ότι «ταῦτά γε ἡ βασιλις Θεοδώρα ἐπικαλέσασα ἐφ’ ἑαυτῇ τοῖς ἀνθρώποις εἰρήσθαι μεστή ἐγγέρονει. ἅπαντας οὖν εὐθύς μετακαλέσασα ἐς Βυζάντιον, ζήτησίν τε τοῦ λόγου τούτου ποιησαμένη»⁵⁹⁴ και εν συνέχεια «Βελισάριον (δὲ βασιλεὺς,) καίπερ οὐδενὸς τῶν κατηγορουμένων ἀλόντα»⁵⁹⁵. Μέσω αυτών, υποδεικνύεται πως η Θεοδώρα αν και προχώρησε σε ανάκριση ποικίλων διοικητών, ερευνώντας το ζήτημα, ο Βελισάριος ήταν ελεύθερος ποινών και κατηγορίας. Αν και, ενδεχομένως, μπορεί να ειπωθεί η άποψη πως ο Προκόπιος αποκρύπτει την αλήθεια, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται ορθό, γιατί λαμβάνοντας υπόψη την φύση των *Ανεκδότων*, λογικά δεν θα είχε κανένα κώλυμα να το αναφέρει, ιδίως αν υπολογιστεί η λεκτική επίθεση που εξαπολύει ο συγγραφέας στον στρατηγό, στο έργο, και η κατηγορία που του επιρίπτει ότι όχι μόνο δέχθηκε τις ποινές που του επιβλήθηκαν, αλλά δεν ενδιαφερόταν καθόλου να ανατρέψει το Αυτοκρατορικό ζεύγος ή να αντιδράσει στις κατηγορίες, πάρα το ότι πολλοί ήλπιζαν σε μια τέτοια ενέργεια του⁵⁹⁶. Ως εκ τούτου, αυτό που συμπεραίνεται, είναι ότι οι κατηγορίες των Πέτρου και Ιωάννη ήταν κακοήθεις δηλώσεις φθόνου και ενέργειες δολιοφθοράς και υπονόμησης, ώστε να μπορέσουν να απομακρύνουν τον αντίζηλο τους Βελισάριο από την Ανατολή με σκοπό την απόκτηση κέρδους, όπως τιμές, άνοδο αξιωμάτων και αυτοκρατορική εύνοια, κάτι που παρατηρείται πως τους συμβαίνει στα επόμενα έτη, όπως και η αντιστοίχως παράλληλη πτώση του Βελισαρίου. Ως προς αυτό, δεν πρέπει να λησμονηθεί η αρνητική σχέση και διαμάχη που είχε ο Βελισάριος με τον Πέτρο. Ιδιαίτερα, ο τελευταίος, αν κ συμμετείχε ως υφιστάμενος του Βελισαρίου στην εκστρατεία του 541 μ.Χ., προσπάθησε να υπονομεύσει πολλές φορές τον τελευταίο, αγνοώντας τις διαταγές του, ενέργειες που οδήγησαν τον στρατηγό σε επανειλημμένες δημηγορίες περί ορθού τρόπου και διοίκησης και σε ακυρώσεις της στρατηγικής του, καθώς υποσκαπτόταν από πράξεις του Πέτρου. Ως εκ τούτου, υπήρχε μια διένεξη μεταξύ τους. Μάλιστα, ο Πέτρος συνδεόταν με αρκετούς αξιωματικούς και είχε στην κατοχή του αρκετούς στρατιώτες, ικανούς τόσο να παρακωλύσουν την

⁵⁹³ PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.242,243, *History*, vol. II σελ.270-273, *History*, vol. IV σελ.138-147,150-153. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 183. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.233,234

⁵⁹⁴ PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ.42-45

⁵⁹⁵ PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ.44,45

⁵⁹⁶ Σύμφωνα με τον W.E. Kaegi JR, ένας στρατηγός ήταν αδύνατο να καταφέρει την ανατροπή ενός Αυτοκράτορα ή πολιτεύματος χωρίς βοήθεια από την Αυλή, ενώ και με βάση τον H.-G. Beck ο στρατός όχι μόνο δεν μπορούσε να πετύχει μια ανατροπή, ή μια προσωπική επιλογή Αυτοκράτορα ανεμπόδιστα και με την θέληση του, αλλά μάλιστα οποιαδήποτε προσπάθεια του, κατά πάσα πιθανότητα, θα έπεφτε στο κενό. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος δεν παρουσιάζεται, εκείνο το διάστημα, να έχει θερμές σχέσεις με την Αυλή, και συνυπολογίζοντας τα παραπάνω, λογικά, δεν θα κινούνταν για μια ανατροπή του Αυτοκράτορα ή του πολιτεύματος, λόγω των παραμέτρων που έθετε μια τέτοια ενέργεια. Ο J.J. Norwich σημειώνει πως αν και δεν υπάρχουν στοιχεία για τη κατηγορία εναντίον του Βελισαρίου, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τόσο ότι είχε αποδειχθεί ελεύθερος ευθυνών όσο και τις κατηγορίες των Πέτρου και Ιωάννη, θεωρεί πως ο Βελισάριος ενδεχομένως να είχε αναφέρει ότι δεν θα αποδεχόταν οποιαδήποτε απόφαση χωρίς την παρουσία ανώτατων στρατηγών, χωρίς όμως να είναι πάρων σε μια υποτιθέμενη συνδιάσκεψη που είχε εγκαλεστεί μεταξύ των διοικητών στην οποία εκφράσθηκε και επίσημα η συγκεκριμένη άποψη. PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ. 6-65, για την κατηγορία συγκεκριμένα σελ. 52,53. PROKOPIOS, *Secret History* σελ.22 σημ.61. W. E. JR. KAEGLI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42,46. H.-G. BECK, *H Βυζαντινή Χιλιετία*, Δημοσθένης Κούτσοβικ (μτφρ.), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1990 σελ.81-84. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.233,234. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 250

εκστρατεία του Βελισαρίου, όσο και να δημιουργήσει ένα δίκτυο προσφιλές σε αυτόν, ικανό να επηρεάσει μετ' έπειτα ενέργειες, όπως η κατηγορία του 542 μ.Χ. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη το κλίμα που υπήρχε προς τον Βελισάριο εκείνη την εποχή, διένεξη με τον έμπιστο του Αυτοκράτορα, Ναρσή, κατηγορία για τάση ανεξαρτησίας το 540 μ.Χ., ανάκληση στην Κωνσταντινούπολη το 541 μ.Χ από τη Θεοδώρα και παρεμβολές της τελευταίας στην προσωπική του ζωή, θα είχαν δημιουργήσει ένα έφορο έδαφος περί ευαίσθητης θέσης του στην οπτική των αντιπάλων του, και συνεπώς μια εντύπωση περί ευδοκίμησης σε πιθανή καταγγελία. Άλλωστε τάσεις δολιοφθοράς και προσπάθειες υπονόμευσης δεν ήταν τυχαίο φαινόμενο στον Αυτοκρατορικό στρατό⁵⁹⁷.

Το δεύτερο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι η ποινή που επιβλήθηκε στον Βελισάριο, λογικά οφειλόταν στο ότι εξαιτίας της μεγάλης δύναμης και δημοτικότητας που είχε, η Αυτοκράτειρα δε μπορούσε να τον τιμωρήσει με τον τρόπο που καταδίκασε τον Βούζη, επιλέγοντας μια διαφορετική, εντέλει, οδό. Η Θεοδώρα εκμεταλλεύτηκε την ασθένεια που είχε καταβάλει τον Ιουστινιανό Α', αναλαμβάνοντας ενεργά το πηδάλιο του κράτους, και προχωρώντας σε ποινές εναντίον ατόμων που μπορούσαν, μέσω της δύναμης τους, να αποτελέσουν δυνητικές απειλές για τον θρόνο, όπως ο Βελισάριος, του οποίου η δύναμη δεν ήταν αμελητέα. Επιπροσθέτως, αν και ο Βελισάριος αποκαταστάθηκε χάρη στον Ιουστινιανό Α', ο οποίος έχοντας αναρρώσει, ανέκτησε τις υποθέσεις της Αυτοκρατορίας, παρά ταύτα η Θεοδώρα εκμεταλλεύτηκε την επιρροή της στον σύζυγο της και τη δύναμη που είχε, με σκοπό να παρουσιάσει στον στρατηγό την εντύπωση ότι αποκαταστάθηκε λόγω της συζύγου του. Παράλληλα όχι μόνο δε δίστασε να καταχραστεί μέρος της περιουσίας του, δίδοντας στον Ιουστινιανό Α' 30 χρυσά κεντηνάρια, αλλά ανάγκασε σε αρραβώνα την κόρη του Βελισαρίου, Ιωαννίνα, με τον εγγονό της Αναστάσιο, έχοντας ως σκοπό να υφαρπάξει με νόμιμα μέσα την περιουσία του στρατηγού. Ως προς αυτό, αξίζει να σημειωθεί πως η Θεοδώρα, ενδέχεται να κινήθηκε κατά αυτό τον τρόπο, με σκοπό να δεσμεύσει τμήμα της περιουσίας του στρατηγού το οποίο, πιθανότατα, ήταν λαθραίο. Από την άλλη βέβαια, ο Προκόπιος σημειώνει πως «ξυμπάσης αὐτοῦ (Βελισαρίου) τῆς οὐσίας κυρία (Θεοδώρα) γενέσθαι»⁵⁹⁸,

⁵⁹⁷ Ο Βούζης, παρατηρείται ότι είχε καλές σχέσεις με τον Βελισάριο, έχοντας συμμετάσχει σε αρκετές εκστρατείες και μάχες του τελευταίου, ενώ και οι δυο ήταν *Magister Utriusque Militum per Orientem*, αξίωμα που πιθανόν να άνοιγε προς τον Πέτρο σε περίπτωση κατηγορίας. Άλλωστε, μετέπειτα ενέργειες του Πέτρου υποδεικνύουν πως έλαβε υψηλές θέσεις στο πεδίο της μάχης στην Ανατολή. Τέλος, για τον Πέτρο, μπορεί να ειπωθεί, αν και είναι καθαρή υπόθεση, πως λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος το 534 μ.Χ., στην Αφρική, κατηγορήθηκε για τάσεις ανεξαρτησίας από διάφορους αξιωματικούς, ότι ο πρώτος ενδέχεται να ήταν στην Αφρική μαζί με τον Βελισάριο με βάση στοιχεία από τις πηγές, ότι το 541 μ.Χ. εμφανίζονται εξόφθαλμες τριβές μεταξύ των δύο, και ότι το 542 μ.Χ. ο τελευταίος κατηγορείται από τον Πέτρο με μομφή παρόμοια με εκείνη του 534 μ.Χ., ενδεχομένως, να αποτελούν στοιχεία περί της, υποβόσκουσας, αντιζηλίας μεταξύ Πέτρου και Βελισαρίου. Ότι η κατηγορία του Πέτρου το 542 μ.Χ. ήταν λόγω της διαμάχης τους, ή ακόμα και ότι ο πρώτος ήταν ανάμεσα στους επικριτές του στρατηγού το 534 μ.Χ. Τέλος, σύμφωνα με τον W.E. Kaegi JR, ένας στρατηγός ήταν αδύνατο να καταφέρει την ανατροπή ενός Αυτοκράτορα ή πολιτεύματος χωρίς βοήθεια από την Αυλή, ενώ και με βάση τον H.-G. Beck ο στρατός όχι μόνο δεν μπορούσε να πετύχει μια ανατροπή, ή μια προσωπική επιλογή Αυτοκράτορα ανεμπόδιστα και με την θέληση του, αλλά μάλιστα οποιαδήποτε προσπάθεια του, κατά πάσα πιθανότητα, θα έπεφτε στο κενό. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.242,243,412-417,476-499, *History*, vol. II σελ.210-213,270-273, *History*, vol. IV σελ.56,57,138-147,150-153, *Anecdota* vol. VI σελ. 32-43. PROKOPIOS, *The Wars of Justinian* σελ.193,υποσημ.363. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42,46. H.-G. BECK, *Η Βυζαντινή Χιλιετία* σελ.81-84. D. A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ. 23,24,72,103-112,122,123. C. ZUCKERMAN, "Ο Στρατός" σελ.259. G. GREATREX, *Rome and Persia* σελ.194,195,207. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume II* σελ.870,871. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.255,256,666,667

⁵⁹⁸ PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ. 52,53

κάτι που υποδηλώνει πως η Αυτοκράτειρα επιθυμούσε όλη την περιουσία του στρατηγού και όχι το λαθραίο τμήμα της, το οποίο λογικά είχε ήδη κατασχεθεί, και που ίσως να ήταν το δώρο που παρεχώρησε αυτή στον Ιουστινιανό Α', είτε τα χρήματα που διαμοίρασε ο Βελισάριος στο πλήθος, στις Συρακούσες, κατά την τελευταία μέρα της υπατείας του. Άλλωστε, σύμφωνα με τα *Ανέκδοτα*, η Θεοδώρα, πέρα των 30 κεντηναρίων που επιδαψίλευσε τον Αυτοκράτορα, επέστρεψε στον Βελισάριο την υπόλοιπη περιουσία του. Επομένως, αν το υπόλοιπο τμήμα του πλούτου του στρατηγού ήταν λαθραίο, η τελευταία δεν θα του το απέδιδε⁵⁹⁹. Πάντως, μέσω των παραπάνω, δηλαδή ότι αποκαταστάθηκε χάρη στη σύζυγο του, η Θεοδώρα υποδεικνύει στον στρατηγό ότι η δύναμη και το κύρος που κατείχε, εν ουσία, οφειλόταν στην Αντωνίνα και όχι στον ίδιο και στις ικανότητες που είχε επιδείξει. Μάλιστα, ο C. Diehl ισχυρίζεται πως η απόφαση του Βελισαρίου να συμφιλιωθεί με την Αντωνίνα, και η συγκατάβαση που γενικώς επέδειξε, οφειλόταν, εκτός από την αγάπη που έτρεφε προς την σύζυγο του, στο φόβο του προς την Θεοδώρα, όπως και στο ότι η Αντωνίνα αποτελούσε τον σύνδεσμο του με την Αυλή, διασφαλίζοντας μέσω αυτής, το κύρος και τη δύναμη του στο Παλάτι. Άλλωστε, όπως παρατηρήθηκε, από το 540 μ.Χ. και μετά, οι σκέψεις προς τον Βελισάριο είχαν οξυνθεί. Όσον αφορά τη τιμωρία του και τον τρόπο που αποκαταστάθηκε, η Αυτοκράτειρα του υποδεικνύει πως όχι μόνο αποτελεί ένα υπόδουλο όργανο, αλλά και ότι είναι υποδεέστερος της Αντωνίνας, του οποίου η δύναμη μπορούσε να εξαλειφθεί αμέσως, αν για οποιονδήποτε λόγο στρεφόταν εναντίον της τελευταίας, και αν εκείνη το επιθυμούσε, αποτρέποντας έτσι δυνητικές ενέργειες αντίδρασης. Συνεπώς, μέσω της Αντωνίνας ελέγχει και περιορίζει τον Βελισάριο, ο οποίος, λόγω της ισχύος του, αποτελούσε δυνητική απειλή. Αν και, όπως ειπώθηκε παραπάνω, η Θεοδώρα επέδειξε στον Βελισάριο πως αυτή κατείχε το πηδάλιο του κράτους και πως η αποκατάσταση του έγινε χάρη στην Αντωνίνα, παρά ταύτα, η επάνοδος του πραγματοποιήθηκε από τον Αυτοκράτορα, όταν είχε αναρρώσει πλήρως. Ο λόγος που έλαβε αυτήν την απόφαση, πιθανόν να οφειλόταν στο ότι θα διέκρινε πως οι κατηγορίες ήταν ψευδείς, ή στην εμπόλεμη κατάσταση που είχε βρεθεί η Αυτοκρατορία στην Ιταλία και στην Ανατολή, και επομένως δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή ο καλύτερος στρατηγός του να ήταν ατιμασμένος και παροπλισμένος. Άλλωστε ο Βελισάριος είχε επιδείξει νομιμοφροσύνη προς το πρόσωπο του, αρνούμενος να προβεί σε επαναστατικές ενέργειες ή προσπάθειες ανατροπής του ακόμα και μετά την πτώση του. Πάντως, ο Ιουστινιανός Α', ενδεχομένως, δεν θα χαιρέτησε αρνητικά την ποινή και πτώση που επιβλήθηκε στον Βελισάριο μέσω της συζύγου του, καθώς ο τελευταίος, λόγω της μεγάλης δύναμης που είχε, ενδέχεται να του είχε προκαλέσει φόβους για πιθανή αυτονομία ή επανάσταση, ψίθυροι που υπήρχαν ήδη από το 540 μ.Χ. Άλλωστε από αυτό το σημείο, το 542 μ.Χ., και έπειτα, η δύναμη του Βελισαρίου, παρατηρείται, ότι φθίνει σε κάποιο βαθμό, όπως και η υποστήριξη του από την Αυλή. Μάλιστα, οι ερευνητές θεωρούν πως, παρόμοιες αποφάσεις προς τους στρατηγούς, αποτελούσαν σκόπιμη πρακτική από τους Αυτοκράτορες, ώστε να αποφύγουν κινδύνους που θα δημιουργούνταν από στρατηγούς σε περίπτωση που οι τελευταίοι αποκτούσαν μεγάλη δύναμη και εξουσία. Επιπροσθέτως, μια παρατήρηση των τεκταινόμενων της εποχής σχετικά με την συμπεριφορά του Ιουστινιανού Α' ως προς τη διαγωγή των αξιωματικών του, υποδεικνύει ότι αυτό που τον ενδιέφερε, ήταν, κυρίως, η δική του ασφάλεια και σταθερότητα στην κορυφή του Αυτοκρατορικού θρόνου, και συνεπώς η προσοχή του

⁵⁹⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.46-49, *Anecdota* vol. VI σελ. 50,51

στρεφόταν προς τους τελευταίους μόνο σε ζητήματα τέτοιου θέματος. Κάτι τέτοιο βέβαια αποτελούσε την μέγιστη σημασία για όλους τους Αυτοκράτορες. Ως προς αυτά, αξίζει να σημειωθεί, πως οι περισσότεροι στρατηγοί, σπάνια έμεναν στις θέσεις τους περισσότερο από λίγα χρόνια πριν μετακινηθούν ή απολυθούν, κάτι που πιθανόν να υποδεικνύει τόσο την μετέωρη θέση που είχαν, όσο και ότι το συγκεκριμένο αξίωμα δημιουργούσε, καθ' όλη την περίοδο, μια δυνητική ανησυχία στον εκάστοτε Αυτοκράτορα, με τον τελευταίο να τερματίζει την σταδιοδρομία κάποιου, εάν του δινόταν ικανοποιητικοί λόγοι. Τέλος, αυτό που γίνεται αντιληπτό από την αφήγηση του Προκοπίου στα *Ανέκδοτα*, είναι η έντονη χωλότητα και κατάκριση που εξαπολύει ο συγγραφέας προς τον Βελισάριο, η οποία, κατά πασά πιθανότητα, θα οφειλόταν στο ότι ο τελευταίος αποδέχθηκε τις ποινές που του επιβλήθηκαν, ενώ, μέσω του κοινωνικού αποκλεισμού που δέχθηκε, λογικά θα διακόπηκε και η επαφή των. Ως εκ τούτου, η λεκτική επίθεση του ιστορικού προς τον στρατηγό στα *Ανέκδοτα*, κατά τη παράθεση των γεγονότων του 542 μ.Χ., αποτελεί ένδειξη της δυσφορίας και της απογοήτευσης του πρώτου, ο οποίος μέμφεται και γελοιοποιεί τον τέως προστάτη του, κατηγορώντας τον για ανανδρία και δειλία, λόγω της αδυναμίας του εμπρός της γυναικείας κυριαρχίας και βούλησης, αλλά και προς το καθεστώς, με χαρακτηριστικό γεγονός την απογοήτευση του για το ότι όταν ο Βελισάριος αποκαταστάθηκε, δεν επαναστάτησε, παρά την ελπίδα που έτρεφε ο ιστορικός για μια τέτοια πράξη⁶⁰⁰.

⁶⁰⁰ Ενδεχομένως, η *Νεαρά CXVI*, όπου σύμφωνα με την οποία απαγορευόταν σε ιδιώτες να προσελκύσουν στρατιώτες με σκοπό να υπηρετήσουν στον *Οίκο* τους, να λειτουργήσει και ως επιπλέον βοήθημα για την διάλυση των Βουκελαριών του Βελισαρίου. Η χωλότητα του Προκοπίου προς την Αντωνίνα, ενδεχομένως να οφειλόταν στο γεγονός πως η τελευταία ήταν στενή συνεργάτης της Θεοδώρας, άτομο για το οποίο ο ιστορικός έτρεφε σφοδρή εμπάθεια. Επιπροσθέτως, δε πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο πως η αρνητικότητα του συγγραφέως, εν μέρει, να πηγάζει και από το γεγονός ότι είχε πάψει πλέον να συνοδεύει τον Βελισάριο, στοιχείο που πιθανόν να τον επηρέασε αρνητικά. Αλλωστε από εκείνο το χρονικό σημείο και έπειτα, 540 μ.Χ. και εξής, παρατηρείται όχι μόνο μια σταδιακή, έντονη, γελοιοποίηση και κατάκριση του Προκοπίου προς τον Βελισάριο, αλλά και μια εκτόξευση υπερβολικών κατηγοριών σε σημείο υπερβατικό και αβάσιμων υποθέσεων, όπως οι μομφές που εξαπολύει για τα στρατιωτικά λάθη του Βελισαρίου στις δυο Περσικές εκστρατείες. Αξιοσημείωτο είναι ότι η επιβολή της γαμήλιας σύνδεσης, έλαβε μέρος μόλις αποκαταστάθηκε ο Βελισάριος και συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη το σημείο στο οποίο βρισκόταν η επαγγελματική του σταδιοδρομία και το κύρος του, δε μπορούσε να αρνηθεί οποιαδήποτε απόφαση της Θεοδώρας. Σχετικά με την επιθυμία της τελευταίας να αποκτήσει τη περιουσία του Βελισαρίου, αλλά και το γεγονός ότι ο πλούτος που κατείχε ο τελευταίος αποτελούσε πρόβλημα και πειρασμό για την Αυτοκράτειρα, πιθανόν να υποδεικνύεται από τη κατάσχεση της περιουσίας του στην οποία προχώρησε το 542 μ.Χ. Τέλος, η Θεοδώρα πιθανόν να ενδιαφερόταν και για τον Αναστάσιο, καθώς ο τελευταίος θα ευεργετούνταν οπωσδήποτε μέσω του πλούτου και του κύρους που θα λάμβανε από την γαμήλια σύνδεση. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.244-253, *History*, vol. IV σελ.434-437, *Anecdota* vol. VI σελ. 2-65, ιδιαίτερα σελ.43-47,50-53,60,61. *CIC: Novellae*, vol. III σελ.549,550. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50,51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.425-429. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.237-239. C. DIEHL, *Theodora* σελ. 199,211. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.118-120. J.A. EVANS, *Theodora* σελ. 30,50-54. J.A. EVANS, *The Emperor Justinian* σελ.73,98. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ.145,146,148. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 184. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.285,286,498. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.234,235. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.42,44,46. D.A. PARNELL, *Justinian's Men* σελ.83,84,97,98. A. H. M. JONES, *The Later Roman Empire - Volume I* σελ.380-382. A. CAMERON, "The House of Anastasius", *Greek, Roman and Byzantine Studies* 19.3, 1978 σελ.270. J.R. MARTINDALE, *Prosopography - Volume III* σελ. 211,712. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 161,162. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.184,205-207. M. WHITBY, "War" σελ.336. M. E. STEWART, "The Andreios Eunuch-Commander" σελ.13-15. A. ΚΑΡΠΙΟΖΗΛΟΣ, *Βυζαντινοί Ιστορικοί Α'* σελ.371 ,372. D. B. CAMPBELL, "Secrets and Lies: Belisarius and the Anecdota of Procopius", *Justinian's fireman: Belisarius and the Byzantine Empire*, [Ancient Warfare Magazine: Volume IV.3], Karwansaray,

Η δολοπλοκία του 542 μ.Χ. και η εν συνεχεία ανάκληση του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη, ήταν η τελευταία ενεργεία που διαδραματίστηκε στο πλαίσιο της παρουσίας του στο Ανατολικό μέτωπο. Αναφορικά με την δεύτερη Περσική εκστρατεία του, παρατηρείται ότι, πέραν των ενδοοικογενειακών διαμαχών που έλαβαν μέρος εκείνη την περίοδο και οι οποίες είχαν αρχίσει να λαμβάνουν εκτενή και, παραλλήλως, αρνητική τροπή για τον Βελισάριο, οι ενέργειες και η δράση του οφείλουν να αναγνωρισθούν, με βάση των δεδομένων και ανατροπών που εμφανίστηκαν, ως θετικές, η τουλάχιστον μη αρνητικές. Το 541 μ.Χ., μεταξύ άλλων, κατέλαβε τα Σισαύρανα, νίκησε τον Ναβέδη σε αψιμαχία και υποχρέωσε τον Χοσρόη Α΄ να διακόψει την εκστρατεία του. Επ΄ ακολούθως, το 542 μ.Χ., ανάγκασε τον Μεγάλο Βασιλέα σε υποχώρηση από τα Βυζαντινά εδάφη, ακυρώνοντας τα μεγαλεπήβολα σχέδια του, μέσω ενός ευφυούς τεχνάσματος, με αποτέλεσμα να δεχθεί τις επευφημίες του πλήθους για την ενέργεια του, και επιδεικνύοντας υψηλή στρατηγική αίσθηση και επίγνωση των πραγμάτων και στις δυο εκστρατείες του. Και όλα αυτά με περιορισμένο δυναμικό, και προβλήματα πειθαρχίας. Η συγκεκριμένη άποψη, περί της θετικής δράσης του Βελισαρίου στο Ανατολικό μέτωπο κατά την δεύτερη παρουσία του, αντικατοπτρίζεται και από το γεγονός ότι στα αμέσως επόμενα, από την ανάκληση του, έτη, η Αυτοκρατορία θα δεχθεί ήττες, ενώ οι εκεί διοικητές θα βραχυκυκλώσουν εμπρός των επιθέσεων, αδυνατώντας να βρουν λύση, με αποκορύφωμα την κατάληψη της Έδεσσας το 544 μ.Χ. Ως εκ τούτου, υπογραμμίζεται, πως η παρουσία ενός ικανού διοικητή, είναι καθοριστικής σημασίας για μια Βυζαντινή επιτυχία προς μια Περσική αντιμετώπιση. Ο Βελισάριος δεν θα ξαναεπισκεφθεί την περιοχή, εγκαταλείποντας την εκεί επικράτεια, στην οποία ανδρώθηκε στρατιωτικά και αποτέλεσε το προοίμιο της μεγαλεπήβολης σταδιοδρομίας του, με έναν επαίσχυντο τρόπο. Παρά ταύτα, η αποκαθήλωση του δεν αποτέλεσε τροχοπέδη στην στρατιωτική πορεία του, καθώς, εκτός των άλλων, η κατάσταση που είχε περιέλθει η Αυτοκρατορία, έχριζε αναγκαία την επαναφορά του. Ο λόγος ήταν η αναζωπύρωση των εχθροπραξιών με τους Οστρογότθους στην Ιταλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

7.1. Η Ανατροπή της Κατάστασης στην Ιταλία, η Επαναφορά του Βελισαρίου και η Αποστολή του στην Ιταλική Χερσόνησο

Αν και η επιστροφή του Βελισαρίου από την Ιταλία το 540 μ.Χ. είχε πραγματοποιηθεί μέσα σε ένα κλίμα καχυποψίας και αμφιβολίας, παρά ταύτα, ο στρατηγός είχε λάβει διαφορά μέτρα προσεκτικότητας, όπως η αποσυμφόρηση και αποστολή των Οστρογόθων από την Βόρεια Ιταλία σε ποικίλες πόλεις και περιοχές προς τα Νότια και κεντρικά τμήματα της χερσονήσου. Αυτά τα εδάφη, όντας υπό την κατοχή διαφόρων Αυτοκρατορικών φρουρών, που είχαν εγκατασταθεί από τον Βελισάριο ήδη από τα πρώτα χρόνια της εκστρατείας, θα κατάφεραν έναν διαμοιρασμό και έλεγχο των, πρόσφατα αποστελλόμενων από τον Βορρά, Οστρογόθων, διατηρώντας την συνοχή και την ευταξία. Επιπροσθέτως, η αποσυμφόρηση της Βορείου Ιταλίας, θα περιορίζε την δυνατότητα στους Οστρογόθους να συμπτυχτούν και να εμφανίσουν ενωτικές τάσεις προσπάθειας απαλλαγής από τον Αυτοκρατορικό έλεγχο. Αν και ο Βελισάριος είχε πράξει ένα επικίνδυνο τέχνασμα, προσποιητή αποδοχή των Οστρογοθικών απαιτήσεων για την παράδοση των το οποίο εύλογα θα μπορούσε να προκαλέσει την απογοήτευση των για την κατάσταση που δημιουργήθηκε, εντούτοις, τα μέτρα που έλαβε, και κυρίως, μια σταθερή και ορθά σκεφτόμενη, μεταπολεμική, διοίκηση θα μπορούσε να περιορίσει τάσεις ανεξαρτησίας και πιθανά προβλήματα αν ακολουθούνταν μια προσεκτική γραμμή. Ωστόσο η Αυτοκρατορική διοίκηση της Ιταλίας μετά το 540 μ.Χ., μέσω των μέτρων και της στάσης που έλαβε, όπως επαχθή οικονομική πολιτική, σε συνδυασμό με μια αδυναμία έλεγχου των κατά τόπων διοικητών, οδήγησε γρήγορα στην απογοήτευση όχι μόνο των Οστρογόθων, αλλά μάλιστα πολλών γηγενών, ακόμα και Βυζαντινών στρατιωτών που δεν δίσταζαν να αυτομολήσουν προς το αντίπαλο στρατόπεδο. Ως εκ τούτου, η αρχικά ισχνή Οστρογοθική συγκέντρωση,

εκμεταλλευομένη τις αδυναμίες του Αυτοκρατορικού έλεγχου και την απαισιοδοξία που είχε αρχίσει να μπολιάζει στην Ιταλία, θα καταφέρει από ένα μικρό τμήμα της Βορειοδυτικής Ιταλίας, και το οποίο μάλιστα ήταν εκτός της Βυζαντινής επικυριαρχίας, να επεκταθεί ταχέως, σε συντομότερο χρονικό διάστημα, και να γίνει ρυθμιστής της χερσονήσου. Η κακή Βυζαντινή διοίκηση και η απουσία ενός ικανού ανώτατου διοικητή, σε συνδυασμό με τις οικονομικές επαχθείς επιβαρύνσεις των Αυτοκρατορικών, κλόνισαν συθέμελα την Βυζαντινή θέση. Αποτέλεσμα αυτών, ο Ιουστινιανός Α', το 544 μ.Χ., παρατηρώντας την αδυναμία των διοικητών του και την ταχεία εξάπλωση των Οστρογόθων, οι οποίοι είχαν γίνει κύριοι της κατάστασης ενώ ο Αυτοκρατορικός έλεγχος είχε περιοριστεί σε ελάχιστες πόλεις με εμφανή τα σημάδια τριβής, θα αποφασίσει την επαναφορά και την εκεί αποστολή του δαφνοστεφανομένου στρατηγού του, ως απέλπιδα προσπάθεια σωτηρίας, του Βελισαρίου⁶⁰¹.

Εκείνη την περίοδο ο Βελισάριος ευρίσκετο στην Κωνσταντινούπολη, ως απλός ιδιώτης. Έχοντας αποκατασταθεί μερικώς στην Αυτοκρατορική εύνοια, θα ζητήσει να επανεγκατασταθεί ως *Magister Militum per Orientem* και να σταλθεί στα Ανατολικά ώστε να διεξάγει πόλεμο εναντίον των Περσών. Παρά ταύτα, το αίτημά του απορρίφθηκε, κατόπιν αρνήσεως της Αντωνίας, η οποία δήλωσε ότι δεν ήθελε να επιστρέψει στον τόπο όπου είχε προσβληθεί από τον Βελισάριο. Αντιθέτως, έλαβε το κατώτερο αξίωμα του *Comes Sacri Stabuli* και στάλθηκε στην Ιταλία⁶⁰².

Αυτά που αξίζουν να αναφερθούν είναι ότι η απόφαση να αποσταλθεί στην Ιταλία και όχι στην Ανατολή, ενδεχομένως να μην οφειλόταν στην άρνηση της Αντωνίας, αλλά στην κατάσταση που είχε αναδυθεί στην εκεί περιοχή, και η οποία έρχοζε μέγιστη ανάγκη την αποστολή ενός ικανότατου στρατηγού. Ως εκ τούτου, η εκεί αποστολή του, πιθανότατα, αποτελούσε Αυτοκρατορική απόφαση, και στα *Ανέκδοτα* ο Προκόπιος απλώς επιρρίπτει την ευθύνη στην Αντωνία. Άλλωστε ο Βελισάριος είχε κατορθώσει

⁶⁰¹ Αυτό που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι ο Ιουστινιανός Α', λαμβάνοντας υπόψη την δύναμη και δημοτικότητα που είχε αποκτήσει ο Βελισάριος στην Ιταλία κατά τον πρώτο Ιταλικό πόλεμο ως *Στρατηγός Αυτοκράτορας*, σε συνδυασμό με τις προτάσεις που δέχθηκε από τους Οστρογόθους και τις αυτόβουλες, επικίνδυνες πράξεις του, πιθανότατα να θορυβήθηκε σημαντικά, και ως εκ τούτου να αποφάσισε να μην θεσπίσει μια διοίκηση συγκεντρωτισμού στην μεταπολεμική Ιταλία σε ένα πρόσωπο. Αντ' αυτού, όρισε υπεύθυνους ίσης δικαιοδοσίας και δύναμης. Αυτή η ενέργεια του, ζημίωσε τον Αυτοκρατορικό σκοπό, καθώς όχι μόνο έδωσε την δυνατότητα στους διοικητές και στους κατά τόπους αξιωματικούς μια ελευθερία, αλλά και την ευκαιρία να πράττουν αναλόγως των επιθυμιών τους, δυσχεραίνοντας την ενότητα, και υποσκάπτοντας την Βυζαντινή θέση. Μάλιστα, ο φόβος του Ιουστινιανού Α' ήταν τόσο μεγάλος, που παρόλο που ειδοποιούνταν τις διαμάχες μεταξύ διοικητών και τις επακόλουθες ήττες, ήταν απρόθυμος να διορίσει έναν απόλυτο υπεύθυνο, και απλώς αναλωνόταν σε παρατηρήσεις και μομφές προς τους εκεί αξιωματικούς. PROCOPIOUS, *History*, vol. III σελ.396-399, *History*, vol. IV σελ.156-229,248,249, *The Anecdota*, vol. VI σελ.214-219. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.49-51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.162-167. E. STEIN, *Histoire – Tome II* σελ.572-576. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.97,98. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.349-354. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.233-235. R. BROWNING, *Justinian* σελ.176,181,182,184,185. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.235,236. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.200-203,227,231,232. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.99,100. P. AMORY, *People and Identity* σελ.176,177,179. Βλέπε και σελίδα 143,144, επιστολή του Βελισαρίου προς τον Ιουστινιανό Α' κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Ρώμης το 537-538 μ.Χ. όπου διαφαίνονται οι επιπτώσεις της Ιουστινιανέας πολιτικής στην Ιταλία μετά το 540 μ.Χ.

⁶⁰² Οι συγκεκριμένες πληροφορίες παραδίδονται από τα *Ανέκδοτα*. Στο *Υπέρ τών Πολέμων* απλώς αναφέρεται ότι αποφασίστηκε, ο Βελισάριος, να αποσταλθεί στην Ιταλία. Οι άλλες πηγές αναφέρουν αυτό που δηλώνεται στο *Υπέρ τών Πολέμων*. PROCOPIOUS, *History*, vol. IV σελ.228,229, *The Anecdota*, vol. VI σελ.50-53. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50

στην προηγούμενη εκεί εκστρατεία του, με συγκεκριμένες δυνάμεις στην κατοχή του και παρά τα προβλήματα, μια μεθοδευμένη κατάληψη της χερσονήσου, αντιπαρόχροντας με επιτυχία τους Οστρογότθους οι οποίοι είχαν αποκτήσει έναν μεγάλο θαυμασμό για τον πολυνική στρατηγό. Συνεπώς, μεταξύ άλλων, ο Ιουστινιανός Α΄ να θεώρησε πως η εκ νέου επιστροφή του Βελισαρίου στην Ιταλία, θα μπορούσε να συγκρατήσει την πτώση και να θέσει τα πράγματα υπέρ του Βυζαντίου, επιδρώντας παράλληλα στους Οστρογότθους, στους γηγενείς και στα Αυτοκρατορικά στρατεύματα μέσω της αύρας του. Εκτός των παραπάνω, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση που επικρατούσε στην Ιταλία, πιθανόν ο Αυτοκράτορας να θεώρησε πως ο Βελισάριος δε θα μπορούσε να αποκτήσει την δύναμη και την ελευθερία που πιθανόν θα του παρεχόταν στην Ανατολή. Η ελεύθερη πτώση της Ιταλικής Βυζαντινής ισχύος, σε συνδυασμό με την απογοήτευση των γηγενών, θα παρεμπόδιζαν σημαντικά την προσπάθεια του στρατηγού να αποκτήσει σημαντική δύναμη ελέγχου και αποφάσεως. Εκτενεστέρα, επειδή η περίπτωση αποτυχίας, λόγω των προβλημάτων που υπήρχαν, ήταν εμφανής, μια πιθανή ήττα του, θα μείωνε σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό το κύρος και την φήμη του, εξαλείφοντας έτσι κινδύνους ανεξαρτησίας μέσω του περιορισμού των επιτυχιών του. Αντιστοίχως, το γεγονός ότι ο Βελισάριος επιδίωκε να αποσταλθεί στην Ανατολή, ενδεχομένως να οφειλόταν στο ότι γνώριζε πως η εκεί κατάσταση δεν ήταν τόσο περιπλοκή όσο στην Ιταλία, ενώ παράλληλα θα μπορούσε, κατά αυτόν τον τρόπο, να διεκδικήσει το αξίωμα του *Magister Militum per Orientem*. Άλλωστε στην Ανατολή υπήρχε ένα δίκτυο προσώπων που ήταν πλησίον του, όπως και ο πληθυσμός, λογικά, θα ήταν ευνοϊκά διακείμενος προς το πρόσωπο του, εν αντιθέσει με την Ιταλία, η οποία μάλιστα, είχε βιώσει την απεχθή Αυτοκρατορική πολιτική. Επιπροσθέτως, πιθανόν να υπέθετε πως η αποστολή του στην Ιταλία να αποτελούσε μια ευκαιρία για το Αυτοκρατορικό ζεύγος να περιορίσει και να αποκλείσει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την δύναμη του. Επ' ακολούθως, στους παραπάνω λογούς, πιθανότατα, εδράζεται και η απόφαση να διοριστεί *Comes Sacri Stabuli* και όχι *Magister Militum per Orientem*. Το τελευταίο, όντας ένα από τα πιο ισχυρά στρατιωτικά αξιώματα, θα του παρείχε άμεσα μέγιστη δύναμη και κύρος, βοηθώντας τον να επιτύχει μια ταχεία επάνοδο της δύναμης, του κύρους και του κύκλου του. Αντιθέτως, το αξίωμα του *Comes Sacri Stabuli* δεν είχε την βαρύτητα ώστε να του δώσει τις ευκαιρίες και την ισχύ, καθώς ήταν αρκετά κατώτερο από το προηγούμενο αξίωμα, ενώ οι αρμοδιότητες που παρείχε ήταν περισσότερο διοικητικές παρά στρατιωτικές. Αυτά, με την σειρά τους, υποδεικνύουν ότι το συγκεκριμένο αξίωμα δεν ταίριαζε σε έναν στρατηγό του διαμετρήματος του, και συνεπώς σκόπευαν στον περιορισμό του, όπως και ότι δεν συμβάδιζε με την σημαντικότητα και βαρύτητα της εκστρατείας που του δόθηκε. Ως εκ τούτου, τόσο το συγκεκριμένο αξίωμα όσο και η αποστολή στην ασφυκτικά πολεμική Ιταλία, πιθανότατα, εγκυμονούσε περισσότερους κινδύνους και σίγουρα λιγότερες αρμοδιότητες και συγκεντρωτική δύναμη. Απλούστερα, η αποστολή του στην Ιταλία αποτελούσε μια ευκαιρία για το Αυτοκρατορικό ζεύγος να περιορίσει και να αποκλείσει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την δύναμη του, όπως και με το αξίωμα που του δόθηκε, το οποίο δεν παρείχε στον κάτοχο του ισχυρή δύναμη. Πάντως, η νομιμοφροσύνη που είχε επιδείξει ο στρατηγός, πιθανότατα θα ώθησε, περαιτέρω, τον Ιουστινιανό Α΄ να αποφασίσει την ανάκληση του από την δυσμένεια και την στρατιωτική επαναφορά του⁶⁰³.

⁶⁰³ Ο P.N. Ure σημειώνει ότι η άρνηση της Αντωνίνας οφειλόταν στο γεγονός πως η θέση στην οποία ζήτησε να αποκατασταθεί ο Βελισάριος, εγκυμονούσε κινδύνους. Αντίθετα, ο διορισμός του ως *Comes Sacri Stabuli* και

Αν και ο Βελισάριος θα αποκατασταθεί και σταλθεί στο Ιταλικό μέτωπο, ωστόσο θα αποφασιστεί να εκπονήσει και να χρηματοδοτήσει την εκστρατεία με προσωπικές του δαπάνες. Αν και τα προβλήματα που είχαν αναδυθεί στην Αυτοκρατορία, όπως ο διμέτωπος πόλεμος με τους Οστρογότθους και τους Σασσανίδες, η εμφάνιση της πανώλης του 542 μ.Χ. και οικονομική αδυναμία, ενδεχομένως να οδήγησαν σε αυτή την απόφαση, πιθανότατα η διαταγή να οφειλόταν στην αρνητικότητα και στην καχυποψία που έτρεφε το Αυτοκρατορικό ζεύγος, και κυρίως η Θεοδώρα, προς τον στρατηγό, και συνεπώς να αποτελούσε ένα είδος ποινής και προσπάθειας χαλιναγώγησης της δύναμης του. Άλλωστε, ο Βελισάριος, εκείνη την περίοδο δεν κατείχε σοβαρότατη οικονομική δύναμη όπως στο παρελθόν. Συνεπώς, η συγκεκριμένη απόφαση, μπορεί να συνδυαστεί με τους παραπάνω περιορισμούς που αναφέρθηκαν, ήτοι την λήψη του τίτλου του *Comes Sacri Stabuli* και την αποστολή στην μαραζωμένη οικονομικά και πολεμικά Ιταλία. Ως προς αυτό μπορεί να ειπωθεί το γεγονός ότι διατάχθηκε να συνοδευθεί, στην προσπάθεια στρατολόγησης πολεμιστών για την αποστολή του, από τον Στρατηγό της *Ιλλυρίας*, Βιτάλιο. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι ο τελευταίος παρακολουθούσε τις ενέργειες του Βελισαρίου, έπειτα από Αυτοκρατορική εντολή, κάτι που υποδεικνύει έναν ρόλο επιτηρητή, ενδεχομένως θα οφειλόταν στην καχυποψία του Αυτοκρατορικού ζεύγους, με πιθανό σκοπό του Βιταλίου να ήταν η παρακολούθηση των κινήσεων του στρατηγού. Άλλωστε το 542 μ.Χ. ο Βελισάριος είχε πέσει σε δυσμένεια με την κατηγορία ότι συνεδρίαζε κατά του Αυτοκρατορικού ζεύγους, κάτι που οδήγησε στην κατάσχεση της περιουσίας του και στην διάλυση της ισχυρής σωματοφυλακής του, μέσα τα οποία υποδείκνυαν ισχυρή δύναμη και κίνδυνο για την Θεοδώρα. Ως εκ τούτου η επιβολή της χρηματοδότησης της εκστρατείας με προσωπικές δαπάνες και η θέσπιση ενός συνοδού ενδεχομένως να στόχευαν στην δημιουργία εμποδίων και ελέγχου, ώστε να μην δημιουργήσει πάλι μια ισχυρή και πολυπρόσωπη σωματοφυλακή και, ακολούθως, να μην του δοθεί η δυνατότητα ώστε να αποκτήσει ισχύ, όπως στο παρελθόν, και η οποία θα ανησυχούσε τον Ιουστινιανό Α'. Μάλιστα, οι ερευνητές θεωρών πως, παρόμοιες αποφάσεις προς τους στρατηγούς, αποτελούσαν σκόπιμη πρακτική από τους Αυτοκράτορες ώστε να αποφύγουν κινδύνους που θα δημιουργούνταν από στρατηγούς σε περιπτώσεις που οι τελευταίοι αποκτούσαν μεγάλη δύναμη και εξουσία. Σχετικά με αυτά, αξίζει να αναφερθεί πως η τιμωρία δεν ήταν ολοκληρωτική, καθώς η στρατολόγηση του έδινε την δυνατότητα να ανοικοδομήσει εκ νέου τον Οίκο του, ήτοι το σώμα των *Βουκελαρίων* του, απλώς οι περιορισμοί που του είχαν τεθεί, δεν του επέτρεπαν μια αναζωογόνηση της δύναμης του όπως στο παρελθόν. Παρομοίως, σύμφωνα με τον E. Stein, το αξίωμα του *Comes Sacri Stabuli*, αν και ήταν αρκετά κατώτερο από εκείνο του *Magister Militum per Orientem*, παρά ταύτα, από το 535 μ.Χ. και εξής, φαίνεται ότι αποτελούσε ένα από τα υψηλότερα αξιώματα της Αυλής. Αυτό οδηγεί στην σκέψη πως ναι μεν δεν αναιρείται το γεγονός της υποβίβασης του Βελισαρίου σε σχέση με το παρελθόν, ωστόσο, το ότι ο Ιουστινιανός Α' πάραξε στον πρώτο ένα υψηλό αυλικό αξίωμα, υποδεικνύεται, πως δεν σκόπευε σε έναν απόλυτο περιορισμό του στρατηγού, αλλά σε μια επαναφορά του κάτω από συγκεκριμένα μέτρα. Άλλωστε, λαμβάνοντας

η αποστολή του στην Ιταλία ήταν πολύ πιο ασφαλής. Ωστόσο, η κατάσταση στην Ιταλία ήταν χειρότερη, και επομένως η άποψη του P.N. Ure δεν ευσταθεί. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.156-237, *The Anecdota*, vol. VI σελ.48-53. P.N. URE, *Justinian* σελ. 213. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 169. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.235,240. R. BROWNING, *Justinian* σελ.184,185,187. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.797,798. W. E. JR KAEGI., *Byzantine Military Unrest* σελ.46. D. B. CAMPBELL, "Secrets and Lies" σελ.13. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.222-232. M. WHITBY, "War" σελ.336

υπόψη την γενική στάση του Ιουστινιανού Α΄ προς τους αξιωματούχους του και την εν συνεχεία πορεία του Βελισαρίου, τα μέτρα που επέβαλλε σε τέτοιες περιπτώσεις, και στη συγκεκριμένη αυτά προς τον Βελισάριο, επέτρεπαν μια σταδιακή επανάπτυξη, όπως και έγινε⁶⁰⁴.

Ο Βελισάριος θα αποσταλθεί στην Ιταλία, έχοντας την αρχηγία της εκεί επιχείρησης και την δυνατότητα διεξαγωγής του πολέμου όπως θεωρούσε αυτός ορθότερη. Κάτι τέτοιο εντοπίζεται και από την φράση «ὅτι δὴ αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου πεποιήται Βελισάριον»⁶⁰⁵ που δίδεται στο πλαίσιο της απάντησης του Ιουστινιανού Α΄ προς τον Τοτίλα αναφορικά με την πρόταση ειρήνης και την ολοκλήρωση του πολέμου από πλευράς τελευταίου. Ωστόσο, μια ιδιαίτερη παρατήρηση της φράσης, οδηγεί στην σκέψη πως η δύναμη που του είχε δοθεί ήταν υποβαθμισμένη, ή τουλάχιστον περιορισμένη, σε σχέση με αυτήν που του είχε δοθεί στον Βανδαλικό και στον πρώτο Ιταλικό πόλεμο. Ιδιαίτερα, για τον Βανδαλικό, ο Προκόπιος σημειώνει πως «στρατηγὸν δὲ αὐτοκράτορα ἐφ’ ἅπασι Βελισάριον βασιλεὺς ἔστειλεν»⁶⁰⁶ και για τον πρώτο Ιταλικό «στρατηγὸς δὲ αὐτοκράτωρ ἐφ’ ἅπασι Βελισάριος ἦν»⁶⁰⁷ ενώ στον δεύτερο Ιταλικό αναφέρει «ὅτι δὴ αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου πεποιήται Βελισάριον». Επομένως, στις δυο πρώτες εκστρατείες αναφέρεται ως *Στρατηγὸς Αυτοκράτορας*, ενώ στην τρίτη παρουσιάζεται ως *Αυτοκράτορας* μεν, αλλά του πολέμου δε, δίδοντας μια αίσθηση περιορισμού ή υποδεέστερης δύναμης, ήτοι ότι είχε την αρχηγία και την δυνατότητα να λάβει

⁶⁰⁴ Στα *Ανέκδοτα*, ο Προκόπιος, σημειώνει πως ο Βελισάριος «ἐς τὴν Ἰταλίαν τὸ δεύτερον ἐστάλη, ὁμολογήσας βασιλεῖ, ὡς φασι, χρήματα μῆποτε αὐτὸν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ αἰτήσῃν, ἀλλὰ ξύμπασαν αὐτὸς τὴν τοῦ πολέμου παρασκευὴν χρήμασιν οἰκείοις ποιήσεσθαι». Ωστόσο η φράση ὡς φασι υποδεικνύει φήμη και όχι βεβαιότητα, και λαμβάνοντας υπόψη την φύση των *Ανεκδότων*, ο Προκόπιος, λογικά, δεν θα είχε κανένα πρόβλημα να εκθέσει τον Βελισάριο. Αλλωστε σε παρόμοιο τόνο κινείται και η κατηγορία του 542 μ.Χ. Επιπροσθέτως, παραπάνω επεξηγούνται οι λόγοι που πιθανότατα η απόφαση χρηματοδότησης της εκστρατείας με προσωπικές δαπάνες του στρατηγού να αποτελούσε Αυτοκρατορική επιβολή. Κάτι τέτοιο μάλιστα θα ποδηγητήθηκε και από την ανησυχία και, ακολούθως, την αποτροπή πιθανού περιστατικού του 540 μ.Χ. Ως προς αυτό, αξίζει να καταγραφθεῖ ότι στα *Ρομὰνα* σημειώνεται πως ο Βελισάριος ἤλπιζε να εὔρισκε τον Ιταλικό στρατό του ἄθικτο. Βέβαια, με βάση τα γεγονότα που είχαν διαδραματιστεῖ εἶναι ἀπίθανο ο στρατηγὸς να εἶχε τέτοιες ἐλπίδες. Η αναφορά στο *Υπὲρ τῶν Πολέμων* σχετικά με τους στρατιώτες του Βελισαρίου στην Ανατολή, τους οποίους δεν μπορούσε να αποσπάσει λόγω πολέμου «τοὺς γὰρ οἱ ἐπομένους τοῦ ἐν Μήδοις στρατοπέδου ἀποστήσαι οὐδαμῇ ἴσχυσε» λογικά ἀποτελεῖ πρόφαση και η αἰτία οφειλόταν στην ποινή που εἶχε δεχθεῖ το 542 μ.Χ., με βάση της οποίας η σωματοφυλακή του διαμελίσθηκε και κατανεμήθηκε σε διάφορους αξιωματούχους, και ο συγγραφέας απλῶς δικαιολογεῖ τον λόγο. Τέλος, περὶ της δυνατότητας του Βελισαρίου να ανοικοδομήσει εκ νέου τον *Οἶκο* του, σε αρκετά σημεία στην περιγραφή της δεύτερης Ιταλικῆς εκστρατείας, ο Προκόπιος αναφέρει διάφορους *σωματοφύλακες* του Βελισαρίου, κάτι που υποδεικνύει μια επαναδημιουργία του σώματος των *Βουκελαρίων* του. Τέλος, αξίζει να αναφερθεῖ πως η ἀνάκληση ἀπὸ δυσμένεια και η παροχή υψηλῆς στρατιωτικῆς θέσης και διοίκησης δεν ἦταν σπάνιο φαινόμενο κατὰ την Ιουστινιανεία περίοδο. Χαρακτηριστικά ο Αρταβάνης, ο οποίος εἶχε πέσει σε δυσμένεια το 549 μ.Χ. ἔπειτα ἀπὸ την ἀνάκυψη της προσπάθειας του να ανατρέψει τον Ιουστινιανὸ Α΄, το 550 μ.Χ. θα ἀνακληθεῖ ἀπὸ την δυσμένεια, θα του δοθεῖ το ἀξίωμα του *Στρατηγού της Θράκης* και θα ἀποσταλθεῖ στην Σικελία ως διοικητῆς των ἐκεῖ δυνάμεων ἐναντίον του Τοτίλα. Πιθανότατα, ο Ιουστινιανὸς Α΄ να τους διορίζε καθὼς μπορούσε να τους ἐμπιστευθεῖ, ἢ μέσω των περιορισμῶν που προχωρούσε, να θεωρούσε πως ἦταν ἀρκετοὶ για να τους χαλιναγωγήσουν. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.138-147,150,151,228-231,238-243,246,247,276,277,398,399,414-437, *History*, vol. V σελ.30,31. *The Anecdota*, vol. VI σελ.42-55. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.50. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.797,798. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 169. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.236. R. BROWNING, *Justinian* σελ.185. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.69,70. W. E. JR. KAEGI, *Byzantine Military Unrest* σελ.46. M. WHITBY, “War” σελ.336

⁶⁰⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.342,343

⁶⁰⁶ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.106,107

⁶⁰⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.44,45

αποφάσεις πολεμικού χαρακτήρα και μόνο, και όχι πληρεξούσια αρχή. Αυτή η αλλαγή πιθανόν να οφείλεται στο ότι ο Ιουστινιανός Α' επιθυμούσε να αποφύγει ενέργειες όπως εκείνες του 540 μ.Χ., αλλά και γιατί οι δυο πρώτες επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκαν προ της δυσμένειας του (542 μ.Χ.). Ως εκ τούτου, παρατηρείται ότι όχι μόνο το ότι η απόφαση του 540 μ.Χ. είχε αφήσει το στίγμα της στον Αυτοκράτορα, αλλά και ότι το συμβάν του 542 μ.Χ. είχε ακόμα επίδραση. Συνεπώς, έχοντας κατά νου τα παραπάνω στοιχεία, αποστολή στην Ιταλία, διορισμός ως *Comes Sacri Stabuli*, χρηματοδότηση εκστρατείας με προσωπικές δαπάνες και περιορισμό της εξουσίας του στον πόλεμο, στα πλαίσια της απόφασης του 540 μ.Χ. και κυρίως στο γεγονός του 542 μ.Χ., παρατηρείται ότι η αποκατάσταση του Βελισαρίου δεν ήταν τέλεια, ή τουλάχιστον η κυβέρνηση ενήργησε έτσι, ώστε η επαναφορά του να μην του δώσει δυνατότητες με σκοπό την απόκτηση δύναμης και κύρους όπως στο παρελθόν, ή τουλάχιστον αυτή να πραγματοποιηθεί κάτω από περιορισμούς που θα χαλιναγωγούσαν τον βαθμό της ισχύος του.

Υπό αυτούς τους περιορισμούς, και κάτω από αυτό το πλαίσιο, ο Βελισάριος θα διαταχθεί να αναλάβει την αρχηγία του δεύτερου Ιταλικού πόλεμου και να σταλθεί στην εκεί περιοχή, συνοδευόμενος, ως συνήθως, από την Αντωνίνα⁶⁰⁸. Αφού καταφέρει να

⁶⁰⁸ Όπως ειπώθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η Θεοδώρα είχε αναγκάσει τον Βελισάριο και την Αντωνίνα να αποδεχτούν τον αρραβώνα της κόρης τους, Ιωαννίνας, με τον εγγονό της, τον Αναστάσιο. Οι γονείς της, και κυρίως η Αντωνίνα, μέσω προφάσεων, ανέβαλλαν το γάμο, ωστόσο η Θεοδώρα αποφάσισε τη συγκατοίκηση του Αναστασίου και της Ιωαννίνας παρά το ότι κάτι τέτοιο ήταν εκτός νομικών ορίων. Η στάση της Αντωνίνας και του Βελισαρίου να αναβάλλουν μεν τη γαμήλια σύνδεση της θυγατέρας τους μέσω προφάσεων, χωρίς όμως να προβαίνουν στην ακύρωση της, κατά το διάστημα το οποίο βρισκόταν την Ιταλία, ενδεχομένως να οφειλόταν στο γεγονός ότι ήλπιζαν, μέσω της γαμήλιας σύνδεσης με τη Θεοδώρα, σε πιθανή αποστολή βοήθειας της τελευταίας προς τον Βελισάριο, σχετικά με την πολεμική επιχείρησή του, ενώ θα ενδυνάμωνε τη θέση του στην υπόληψη της Αυτοκρατορίας και στην Αυλή. Δηλαδή μια μελλοντική συγγένεια εξ αγχιστείας, θα λειτουργούσε ευεργετικά προς τον Βελισάριο, ενώ παράλληλα οι συνεχείς αναβολές θα απέτρεπαν την ολοκλήρωση του θέματος του οποίου δεν επιθυμούσαν. Σύμφωνα με κάποιους ερευνητές, τα δύο ψηφιδωτά του Αγίου Βιταλίου στη Ραβέννα, που απεικονίζουν τον Ιουστινιανό Α' και τη Θεοδώρα με την ακολουθία τους, εορτάζουν και εμμέσως προπαγανδίζουν τον αρραβώνα του Αναστασίου και της Ιωαννίνας, ενώ σχετίζονται και με την εκστρατεία του Βελισαρίου στην Ιταλία. Συγκεκριμένα, σχετικά με τις δύο αριστερές μορφές, πλησίον του Ιουστινιανού Α', θεωρείται ότι η γενειοφόρος μορφή είναι ο Βελισάριος και η αγένειος ο Αναστάσιος, ενώ οι δύο γυναικείες μορφές στην αριστερή πλευρά της Θεοδώρας, θεωρείται ότι, η μεγαλύτερη σε ηλικία, είναι Αντωνίνα και η μικρότερη, η Ιωαννίνα. Σχετικά με τη μορφή που θεωρείται ότι είναι ο Βελισάριος, αυτή η άποψη προκύπτει από το γεγονός ότι από το 544 μ.Χ. μέχρι το 546 μ.Χ., χρονολογία που δημιουργήθηκαν τα ψηφιδωτά και αποπερατώθηκε ο ναός, ο Βελισάριος ήταν ο μοναδικός που κατείχε το αξίωμα του ανώτατου διοικητή της Ιταλίας, το πρόσωπο της μορφής συνάδει με την ηλικία του στρατηγού, ενώ το γεγονός ότι απεικονίζεται πλησίον του Αυτοκράτορα, υποδεικνύει ότι πρόκειται για σημαίνον πρόσωπο. Σχετικά με τις μορφές της Αντωνίνας και της Ιωαννίνας, αναφορικά με τη πρώτη, οφείλεται στο ότι από τη στιγμή που απεικονίζεται πλησίον της Θεοδώρας, υποδεικνύει ότι πρόκειται για σημαίνον πρόσωπο και ότι θα έχει μια συσχέτιση με τον Βελισάριο ή ακόμα και με την Θεοδώρα. Λαμβάνοντας υπόψη της στενή σχέση Θεοδώρας και Αντωνίνας, ότι η τελευταία ήταν σύζυγος του διοικητή της Ιταλίας, Βελισαρίου, ότι το πρόσωπο της μορφής παραπέμπει σε γυναίκα αυξημένης ηλικίας, αλλά και ότι, με βάση τις πηγές, εκείνη τη περίοδο δεν αναφέρεται καμία σημαντική γυναικά εκτός της Αντωνίνας, εξάγεται η άποψη ότι η γυναικεία μορφή είναι η Αντωνίνα. Όσον αφορά τη ταυτοποίηση της Ιωαννίνας, αυτή προκύπτει από το ότι είναι δίπλα στην Αντωνίνα, η οποία με τα δάκτυλα της δείχνει προς την πρώτη, χειρονομία που κατά πάσα πιθανότητα υποδεικνύει οικογενειακό δεσμό, ενώ επιπλέον στοιχείο, αποτελεί το δαχτυλίδι που φορά και το οποίο απεικονίζεται καθαρά και έντονα. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη την απεικόνιση της Αντωνίνας με το δαχτυλίδι, η νεαρή μορφή πλησίον του Βελισαρίου θεωρείται ότι είναι ο Αναστάσιος, ο οποίος ήταν εγγονός της Θεοδώρας, και εκείνο το χρονικό διάστημα, σύντροφος της Ιωαννίνας, των οποίων τη γαμήλια σύνδεση σφυρηλατούσε η Αυτοκρατορία, ενώ το δαχτυλίδι της Ιωαννίνας, πιθανόν να ήταν το δαχτυλίδι αρραβόνων. Άξιο αναφοράς είναι ότι τα πρόσωπα των μορφών της Ιωαννίνας και του Αναστασίου συνάδουν με την ηλικία τους. Η σύνδεση των δύο νεαρών

στρατολογήσει 4.000 άνδρες από την περιοχή της Θράκης, το καλοκαίρι του 544 μ.Χ. θα μεταβεί στα Σάλωνα, υπό την συνοδεία του Βιταλίου με την πρόθεση να διεκπαιρωθεί στην Ραβέννα και να διεξάγει από εκεί τον πόλεμο. Η επιστροφή του στρατηγού στην περιοχή που σημείωσε μια από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές του επιτυχίες ήταν πλέον προ τω πυλών⁶⁰⁹.

7.2. Προσπάθειες περίσωσης του Αυτοκρατορικού Σκοπού στην Ιταλική Χερσόνησο, προβλήματα επικοινωνίας με τον Ιωάννη Βιταλιανού και η Ρώμη

Η δεύτερη εκστρατεία του Βελισαρίου στην Ιταλία, αποτελούσε μια υπερβολικά δύσκολη αποστολή. Οι ισχνές δυνάμεις που είχε στην κατοχή του, σε συνδυασμό με την επικυριαρχία των Οστρογότθων στην εκεί περιοχή και τις μεγάλες δυνάμεις που είχαν στην διάθεση τους, σε συνάρτηση με την κατάσταση που είχε δημιουργηθεί, προμήνυαν μια εξαιρετικά δύσκολη επιχείρηση.

Αρχικά ο Βελισάριος θα καταφέρει να σώσει τον Υδρούντα από την παράδοση, στέλνοντας τάχιστα φορτίο με προμήθειες και επικουρίες στρατού. Εν συνεχεία, θα μεταβεί στην Πόλη όπου θα εκπαιδεύσει το στράτευμα του για κάποιο χρονικό διάστημα, στοιχείο που υποδεικνύει την ποιότητα των πολεμιστών που είχε στην διάθεση του⁶¹⁰, ενώ ο Τοτίλας θα καταφέρει, μέσω τεχνάσματος, να πληροφορηθεί τον αριθμό των ανδρών που είχε ο Βελισάριος στην κατοχή του. Η πληροφόρηση του για την σημαντικά

πραγματοποιήθηκε το 544 μ.Χ., ενώ στο χρονικό διάστημα που φιλοτεχνήθηκαν τα ψηφιδωτά και αποπερατώθηκε ο ναός, γύρω στο 546 μ.Χ., το νεαρό ζευγάρι εξακολουθούσε να ήταν ενωμένο υπό τη σκέπη και τη θέληση της Αυτοκράτειρας, η οποία τονίζει το γεγονός σε περίοπτη θέση. Επιπρόσθετα, οι I. Treadgold-Andreescu και W. Treadgold ισχυρίζονται πως η κύρια πρωτοβουλία για την επιλογή των συγκεκριμένων μορφών στα ψηφιδωτά, πιθανότατα ανήκει στους Βελισάριο και Αντωνίνα, οι οποίοι ήθελαν να τονίσουν τη στενή σχέση που είχαν με το Αυτοκρατορικό ζεύγος, παρά τις όποιες φήμες για την ατίμωση του Βελισαρίου και την αδύναμη θέση που είχε στην Αυλή. Ως εκ τούτου, σκοπός τους είναι να παρουσιαστούν ως οι νομιμόφρονες, εμπόλεμοι και ευνοούμενοι του Ιουστινιανού Α', οι οποίοι είναι έτοιμοι να ανακτήσουν την Ιταλία, με τη βοήθεια, την υποστήριξη και την αιγίδα του Αυτοκρατορικού ζεύγους. Συνεπώς, τα ψηφιδωτά στοχεύουν στο να πείσουν τους γηγενείς και στην τοπική εξουσία, και να προπαγανδίσουν υπέρ του Βελισαρίου, προσπαθώντας να καλύψουν την αρκετά αδύναμη υποστήριξη που είχε από τον Αυτοκράτορα, τις υποψίες, τις αμφιβολίες και τις ποινές που του είχαν μόλις επιβληθεί από τη Θεοδώρα κι να τονίσουν, μέσω της γαμήλιας σύνδεσης της Ιωαννίνας που χρησιμοποιείται ως πειστήριο, την αγαστή σχέση που είχε με το Αυτοκρατορικό ζεύγος. PROCOPPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.44-63. I. ANDREESCU-TREADGOLD – W. TREADGOLD, "Procopius And The Imperial Panels Of S. Vitale", *ArtB* 79.4, 1997 σελ.708-723 και ιδιαίτερα σελ.719-722. A. CAMERON, "The House of Anastasius" σελ.270.Βλέπε και Εικόνα 2 για τα δύο ψηφιδωτά της Ραβέννας

⁶⁰⁹ Πιθανότατα, το γεγονός ότι αποφάσισε να στρατολογήσει πολεμιστές από την Θράκη, θα οφειλόταν στο γεγονός ότι και ο ίδιος ο Βελισάριος ήταν από την εκεί περιοχή, και ως εκ τούτου, να επιζητούσε να θέσει υπό την διοίκηση του στρατιώτες με τους οποίους μοιραζόταν έναν κοινό τόπο καταγωγής κάτι που, ενδεχομένως, θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις του και κυρίως θα ισχυροποιούσε την εξουσία του. Λαμβάνοντας υπόψη την αναφορά της Μ. Kouroumali πως ο Ιταλικός πόλεμος δεν αποτελούσε φλέγον ζήτημα για τον Ιουστινιανό Α', τον οποίο απλώς αντιμετώπιζε ως μια δευτερεύουσα πολεμική επιχείρηση στην οποία δεν επιδίωκε να δώσει ισχυρές ωθήσεις βοήθειας, τότε, εύλογα απαντώνται όλα τα παραπάνω σχετικά με την απόφαση αποστολής του Βελισαρίου στην Ιταλία. PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.228-231,414-437, *History*, vol. V σελ.30,31. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.222-232. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.576,577. R. BROWNING, *Justinian* σελ.185

⁶¹⁰ Περί της ποιότητας και της δυναμικής των ανδρών που στρατολόγησε και της άποψης του για την ικανότητα των βλέπε PROCOPPIUS, *History*, vol. IV σελ.228-231,248-251. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50

ανεπαρκή δύναμη που είχε στην διάθεση του ο στρατηγός σίγουρα θα χαιρετίστηκε με ικανοποίηση, καθώς θα του παρείχε την ελευθερία και την ασφάλεια να προχωρήσει στην ολοκληρωτική κατάκτηση της Ιταλίας χωρίς ιδιαίτερο φόβο. Πρώτο βήμα του σχεδίου του ήταν η κατάκτηση της Τίβουρης, αποκλείοντας κατ' αυτό τον τρόπο την μετάβαση, δια μέσω του ποταμού Ανιένε, από την Τοσκάνη στην Ρώμη, και ακυρώνοντας στον Βελισάριο την δυνατότητα να θέσει σε χρήση αυτή την διαδρομή⁶¹¹.

Ο Βελισάριος από την πλευρά του, αφού μεταβεί στην Ραβέννα, στα τέλη του 544 μ.Χ., θα βγάλει λόγο προς τους Οστρογότθους, Βυζαντινούς και γηγενείς με σκοπό αυτοί να ταχθούν υπέρ του Αυτοκρατορικού σκοπού, επισημαίνοντας ότι η αρετή που είχαν επιδείξει πριν το 540 μ.Χ. οι Βυζαντινοί, αν και πιθανόν να αναφέρεται στον εαυτό του όπως θεωρεί ο Α. Kaldellis, ήταν αυτή που τους οδήγησε στην νίκη, και τονίζοντας παράλληλα τα λάθη των εκεί διοικητών μετά το 540 μ.Χ. Ωστόσο η ομιλία του δεν θα έχει αποτέλεσμα, κάτι που υποδεικνύει τόσο την κατάσταση που είχε δημιουργηθεί, όσο και ότι έμμεσα υπογραμμίζονται οι δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε ο στρατηγός στην εκστρατεία. Ενδεχομένως, ο πενιχρός στρατός που είχε στην διάθεση του ο Βελισάριος να οδήγησε στο κενό του λόγου, καθώς θα θεωρήθηκε πως δεν θα ήταν δυνατό να αντιπαραταχθεί των Οστρογόθων. Παρομοίως, οι E. Stein και H. Wolfram, σημειώνουν πως η μη επίδραση του διαγγέλματος προς τους Οστρογότθους οφειλόταν στην ασημαντη πολεμική δύναμη που κατείχε ο Βελισάριος, την οποία και θεωρούσαν ανίκανη ώστε να πετύχει κάτι το αξιόλογο, με τον E. A. Thompson να τονίζει πως αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των Βυζαντινών λιποταξιών που σημειώνονταν κατά τον δεύτερο Οστρογοτθικό πόλεμο. Ο C. Lillington-Martin υπογραμμίζει πως ο Τοτίλας, λόγω του ότι παρουσιάζεται ως ένας δίκαιος και ορθός επαναστάτης, είχε ως αποτέλεσμα το πλήθος να παραμείνει πιστό σε αυτόν και συνεπώς να απορρίψει την Αυτοκρατορική προσταγή, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η επαχθής πολιτική που είχε ακολουθήσει η Κωνσταντινούπολη από το 540 μ.Χ. και εξής. Ως εκ τούτου, ο Βελισάριος θα αποφασίσει μεμονωμένες επιχειρήσεις κατάληψης και βοήθειας, ενώ στις αρχές του 545 μ.Χ. θα αποστείλει τους Αρτασίρη και Βαρβατίωνα στην Ρώμη με σκοπό την ενίσχυση της⁶¹². Αν και θα καταφέρει να σημειώσει κάποιες επιτυχίες, η κατάσταση για τους Βυζαντινούς ήταν τόσο δύσκολη, που σε συνδυασμό με τον περιορισμένο αριθμό δυνάμεων, σύμφωνα με τον Προκόπιο «ἐπεξήει δὲ Ρωμαίων ἔτι τοῖς πολεμίοις οὐδεις, ἀλλ’

⁶¹¹PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.232-237. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 169. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.576,577

⁶¹² Χαρακτηριστικά, θα διατάξει την κατάληψη της περιοχής της Εμιλίας, πιθανότατα γιατί αυτή ήταν πλησίον της Ραβέννας και συνεπώς θα επιθυμούσε μια σταδιακή ανακατάληψη που θα εκκινούσε από τον χώρο βάσης του, την οποία παρά τα προβλήματα που θα εμφανιστούν, θα καταφέρει τόσο να την καταλάβει όσο και να την διατηρήσει. Εν συνεχεία, θα προβεί στην κατάληψη του Πίσαυρου, λόγω της στρατηγικής του θέσης, αφού πρώτα είχε προηγηθεί η αποτυχία βοήθειας στο Αύξιμο, το οποίο κατακτήθηκε από τους Οστρογότθους έπειτα από προσωπικά λάθη των Υπασπιστών του. Τέλος, έθεσε τον Βέσσα διοικητή της Ρώμης αντικαθιστώντας τον Ιωάννη Βιταλιανού, τον οποίο απέστειλε στην Κωνσταντινούπολη με σκοπό την απόκτηση ενισχύσεων. Η χαμερπής και αδύναμη στρατιωτική ισχύ που είχε στην κατοχή του ο Βελισάριος, και η οποία αποτέλεσε σημαντικό τροχοπέδη για τις προσπάθειες του, υπογραμμίζεται και από τον Ιορδάνη στα *Ρομάννα*. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.236-249. IORDANES, “Gentis Romanorum” σελ.50. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ.200. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.577,578. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.354. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.99,100. C. LILLINGTON-MARTIN, “Procopius, Belisarius and the Goths” σελ.11-14. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 169-171. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume II* σελ.227,228. J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.656

ἐντὸς τειχῶν ἕκαστοι ἔμμενον»⁶¹³, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε πρόθεση γενικευμένης επιθετικής κατάληψης να μην είναι δυνατό να ευοδωθεί.

Ο Βελισάριος, παρατηρώντας την σταδιακή επέλαση του Τοτίλα, και την αδυναμία του να προβεί σε αποφασιστική αντεπίθεση λόγω των περιορισμένων δυνάμεων που είχε στη διάθεση του⁶¹⁴, θα αποστείλει γράμμα στον Ιουστινιανό Α', διατάσσοντας παράλληλα τον Ιωάννη Βιταλιανού, δεσμεύοντας τον με τους πιο σοβαρούς όρκους, να μεταβεί στον Αυτοκράτορα με σκοπό την απόκτηση ενισχύσεων και χρημάτων⁶¹⁵. Πιθανότατα η δέσμευση του με όρκους θα οφειλόταν στην ταραχώδη σχέση των δύο κατά την διάρκεια του πρώτου Ιταλικού πόλεμου, ενώ η απόφαση του να αποστείλει τον Ιωάννη, ενδεχομένως να βασιζόταν στο γεγονός πως ο τελευταίος διατηρούσε μια στενή σχέση με τον Ναρσή και ως εκ τούτου να επιτύχαινε μια διευκόλυνση του αιτήματος, όπως και το ότι ο Ιωάννης, ως αυτόπτης μάρτυρας της κατάστασης, να έπειθε τον Ιουστινιανό Α' για την επείγουσα αποστολή ενισχύσεων, ασχέτως της σχέσης του με τον Βελισάριο⁶¹⁶. Αναφορικά με το γράμμα που απέστειλε στον Αυτοκράτορα, ο Βελισάριος υπογραμμίζει τον οικονομικό μαρασμό, την αναποτελεσματικότητα των ισχύων δυνάμεων που είχε στην διάθεση του και τα προβλήματα που εμφανιζόταν καθημερινά στο στράτευμα όπως λιποταξίες και αδυναμία υλοποίησης στόχων, ζητώντας παράλληλα, την επιστροφή των σωματοφυλακών του, την αποστολή Ούννων πολεμιστών και χρηματική βοήθεια. Μέσω των πολεμιστών και τω άλογων που ζητά, παρατηρείται ότι η αδυναμία του Βελισαρίου να αναλάβει κύριες πολεμικές ενέργειες, οφείλεται σε ζητήματα στρατηγικής και τακτικής, όπως και ότι η ικανότητα των στρατιωτών του ήταν το λιγότερο αμφίβολη. Ιδιαίτερα, η σημείωση στους Ούννους και στα άλογα, πιθανότατα υποδεικνύει την έλλειψη ιπποτοξοτών, πολεμική μονάδα που στις μέχρι τότε εκστρατείες του Βελισαρίου αποτελούσαν την αιχμή του πολεμικού του δόρατος, μέσω των οποίων είχε καταφέρει την υλοποίηση πολλαπλών επιτυχιών εναντίον των αντιπάλων του, μέσω της δημιουργίας τακτικών. Η αναφορά περί των σωματοφυλάκων του, πιθανόν να σημαίνει ότι δεν είχε υπό τις διαταγές του έμπιστους και πεπειραμένους αξιωματικούς και πολεμιστές με βάση των οποίων θα μπορούσε να καταστρώσει μια επιτυχημένη εκστρατεία. Άλλωστε, όπως έχει παρατηρηθεί, οι σωματοφύλακες του Βελισαρίου αναλάμβαναν σημαντικές ενέργειες στις πολεμικές του επιχειρήσεις, επιφορτισμένοι με σημαντικά στρατιωτικά ζητήματα και αποστολές. Ως εκ τούτου οι δυο τελευταίοι παράμετροι, Ούννοι και σωματοφύλακες, όχι μόνο θα του παρείχαν την ευκαιρία να κατορθώσει να αναλάβει μια ικανή και καιρία πολεμική πολιτική, αλλά παράλληλα, κατέχουν όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία θα απάλειφαν τα προβλήματα που υπήρχαν στον στρατό του Βελισαρίου και τα οποία τονίζει στην αρχή της επιστολής του, με αποτέλεσμα το γράμμα να δομείται με μια σειρά αιτίας, αποτελέσματος και αντίδρασης⁶¹⁷.

⁶¹³ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.246,247

⁶¹⁴ Ο Προκόπιος χαρακτηριστικά αναφέρει πως η ανεπάρκεια δυνάμεων που είχε ο Βελισάριος στην κατοχή του, και όντας ανίκανες να αντιπαραταχθούν του αντιπάλου, πάραξε στον Τοτίλα την ευκαιρία, και την ελευθερία, να προβεί στην πολιορκία των πιο σημαντικών πόλεων, άποψη που αναφέρεται και από τον Ιορδάνη στα Ρομάνα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.246-249. ΙΟΡΔΑΝΕΣ, "Gentis Romanorum" σελ.50

⁶¹⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.248,249

⁶¹⁶ B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 170. R. BROWNING, *Justinian* σελ.79. Βλέπε και Κεφάλαιο 5^ο για τις σχέσεις Βελισαρίου, Ιωάννη και Ναρσή.

⁶¹⁷ Ο Ε.Α. Thompson αν και θεωρεί πως ο Βελισάριος είχε ιπποτοξότες, δεν μπορεί να εξηγήσει για ποιο λόγο αυτοί δεν σημειώνουν τις επιτυχίες του πρώτου πολέμου, θεωρώντας πως η στρατιωτική και τακτική

Σχετικά με την έλλειψη χρημάτων, την αδυναμία της κυβερνήσεως να πληρώσει επαρκώς τους στρατιώτες και, συνεπώς, τον οικονομικό σπαραγμό που υπήρχε, αποτελούσαν βασικό τροχοπέδη, κάτι που γίνεται αντιληπτό καθ' όλη την διάρκεια του πόλεμου, όπου ο Προκόπιος τονίζει απροκάλυπτα το πρόβλημα, και το οποίο με την σειρά του οδηγούσε σε λιποταξίες, προδοσίες, μεταπηδήσεις και αγκυλώσεις σε οποιεσδήποτε ενέργειες. Μάλιστα, η οικονομική στέρηση και συνεπώς ανάγκη του Βελισαρίου για πόρους, υπογραμμίζεται με χαρακτηριστικά κατηγορηματικό τρόπο από στα *Ανέκδοτα*. Ιδιαίτερως, σημειώνεται πως η ζήτηση χρημάτων προς τον Βυζαντινό αξιωματικό του Σπολίτιου, Ηρωδιανό, μέσω της τρομακτικής πίεσης που του ασκούσε ο Βελισάριος, ήταν ο λόγος που ο πρώτος αποφάσισε να αποσπασθεί από τον Αυτοκρατορικό σκοπό και να προσχωρήσει στους Οστρογότθους, παραδίδοντας τους το Σπολίτιο⁶¹⁸. Μάλιστα στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος αναφέρει ότι η εχθρότητα μεταξύ Βελισαρίου και Ηρωδιανού όχι μόνο ήταν γνωστή, αλλά αποτέλεσε και τον λόγο που ο τελευταίος αυτομόλησε στους Οστρογότθους. Το ενδιαφέρον σε αυτό, είναι ότι σημειώνει πως η αίτια της διαμάχης τους ήταν ότι «λογισμούς γὰρ αὐτὸν Βελισάριος τῶν βεβιωμένων ἠπέιλησε πράξειν»⁶¹⁹. Αν και από άλλες πηγές ο Βελισάριος παρουσιάζεται ως μη φιλοχρήματος, μη διστάζοντας να προσφέρει χρήματα στους στρατιώτες και στους γηγενείς από προσωπικά έσοδα⁶²⁰, δεν είναι απίθανο το ενδεχόμενο να άσκησε κάποια πίεση ώστε να αποκτήσει χρηματικές βοήθειες, δεδομένου της οικονομικής ένδειας που επικρατούσε στην Βυζαντινή Ιταλία. Άλλωστε και στην Καρχηδόνα παρουσιάζει πτυχές φιλοχρηματίας, μέσω της λαθραίας κατάσχεσης τμήματος των Βανδαλικών θησαυρών⁶²¹. Παρά ταύτα, δεν πρέπει να λησμονηθεί η ακραία κατηγορηματική περιγραφή και επίθεση που ασκεί ο συγγραφέας στον Βελισάριο γενικά στα *Ανέκδοτα*, σκιαγράφηση που αγγίζει τα όρια της υπερβολής, όπως και για ποιον λόγο, εν ουσία, κατακρίνεται ο Βελισάριος, ενώ και η απόφαση του Ηρωδιανού να μεταπηδήσει στους Οστρογότθους, πιθανότατα, θα υποκινήθηκε και από την ελεύθερη πτώση των πραγμάτων αναφορικά με την θέση της Αυτοκρατορίας στην Ιταλία, αλλά και από άλλους παράγοντες. Ειδικά η φράση «λογισμούς γὰρ αὐτὸν Βελισάριος τῶν βεβιωμένων ἠπέιλησε πράξειν»⁶²² που καταγράφεται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, υποδεικνύει πως ο Ηρωδιανός είχε διαπράξει κάποιες ενέργειες κατά του Αυτοκρατορικού σκοπού, που λογικά δεν θα ήταν η μη παροχή οικονομικής βοήθειας στον τρομοκρατικό Βελισάριο, κάτι που ενδεχομένως υποφαίνεται και στα *Ανέκδοτα*, καθώς πρώτου ο Προκόπιος αναφέρει το συμβάν με τον Ηρωδιανό, σημειώνει ότι ο Βελισάριος «λογισμὸν δῆθεν τῶν βεβιωμένων

ικανότητα του Τοτίλα, όπως και η ευφυΐα του να τους αποφύγει, ήταν οι λόγοι που δεν αναφέρονται παρόμοιες θριαμβικές αναφορές προς την συγκεκριμένη πολεμική μονάδα, ή τουλάχιστον Βυζαντινές νίκες. Παρά ταύτα, όπως ειπώθηκε, ο λόγος που οι ιπποτοξότες απουσιάζουν από την αφήγηση είναι ότι ο Βελισάριος δεν είχε ιπποτοξότες στην διάθεση του, ή θα ήταν υπερβολικά ελάχιστα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.248-251. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.81,82,99,100. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. H. ELTON, "Military Forces" σελ.293,295. E.N. LUTTWAK, *The Grand Strategy* σελ.78-81. A.D. LEE, *War in Late Antiquity* σελ.78. Βλέπε PROCOPIUS, *History*, vol. II-IV για την σημασία των ιπποτοξοτών και των σωματοφυλάκων στις πολεμικές επιχειρήσεις του Βελισαρίου. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ. 234-237,296,299,408,409,440-443, *History*, vol. V σελ.10-13 για περιπτώσεις λιποταξιών, προδοσιών και οικονομικής ένδειας που επικρατούσαν στην Ιταλία και οι οποίες υπέσκαπταν τον εκεί Αυτοκρατορικό σκοπό.

⁶¹⁸ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.56,57

⁶¹⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.252,253

⁶²⁰ Zachariah of Mitylene σελ.223,263,264. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467

⁶²¹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.10-13

⁶²² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.252,253

καταπραττόμενος»⁶²³. Μάλιστα, ακόμη και να ήταν, κάτι τέτοιο δεν είναι παράνομο από τον Βελισάριο, καθώς σε περίπτωση που ήταν, δεν θα τον απειλούσε με καταγγελία. Συνεπώς η απαίτηση του Βελισαρίου δεν θα ήταν παράνομη, με βάση όσα μπορούν να εξαχθούν από την συγκεκριμένη περιγραφή του γεγονότος. Ως εκ τούτου, η απόφαση του Ηρωδιανού να προσχωρήσει προς τους Οστρογότθους δεν πρέπει να βαραίνει τον Βελισάριο και την απληστία του, καθώς ο λόγος που ο τελευταίος ασκούσε πιέσεις, ήταν ότι ο πρώτος είχε προβεί σε κάποιες ενέργειες κατά του Αυτοκρατορικού σκοπού, ενώ και η κατάσταση της Αυτοκρατορίας στην Ιταλία, θα ώθησε, μεταξύ άλλων, τον Ηρωδιανό να αυτομολήσει.

Ο Ιωάννης αν και θα μεταβεί στο Βυζάντιο, ωστόσο θα καθυστερήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς θα νυμφευθεί την κόρη του Γερμανού, Ιουστίνα. Η ενέργεια του ζημίωσε σημαντικά την εκστρατεία, καθώς εκτός το ότι απουσίασε για μεγάλο χρονικό διάστημα από το Ιταλικό πεδίο, όχι μόνο, σύμφωνα με τον Προκόπιο, δεν θα πετύχει τους στόχους που του είχαν ανατεθεί, αλλά η απόφαση του να συνδεθεί με την Ιουστίνα, θα επισύρει την οργή της Θεοδώρας λόγω του μίσους που έτρεφε προς τον Γερμανό. Ιδιαίτερα, όπως τονίζει ο Προκόπιος στα *Ανέκδοτα*, η μνησικακία της Αυτοκράτειρας ήταν σε τέτοιο βαθμό έκδηλη, ώστε απείλησε να σκοτώσει τον Ιωάννη άμα δε διέλυε τη σχέση του με την Ιουστίνα. Έτσι, όταν ο Ιωάννης επέστρεψε στην Ιταλία, δεν τόλμησε να έρθει σε επαφή με τον Βελισάριο, καθώς φοβόταν πως η Θεοδώρα είχε αναθέσει την δολοφονία του στην Αντωνίνα, η οποία βρισκόταν μαζί με τον Βελισάριο στην Ιταλία. Ο Προκόπιος, ο οποίος παραδίδει το συγκεκριμένο επεισόδιο μέσω των *Ανεκδότων*, σημειώνει χαρακτηριστικά πως αυτή η διένεξη ζημίωσε τη Βυζαντινή πολεμική επιχείρηση στην Ιταλία, καθώς η έλλειψη συνεργασίας και ενωμένης δράσης μεταξύ Βελισαρίου και Ιωάννη, συνέβαλλε στην αποτυχία της εκστρατείας. Αυτή η άποψη γίνεται έκδηλη και στο *Υπέρ των Πολέμων*, καθώς η απόφαση του Ιωάννη να μην ενωθεί με τον Βελισάριο, αγκύλωσε τόσο τον τελευταίο στο να λάβει κάποια αποφασιστική κίνηση, όσο και την εν γένει πολεμική επιχείρηση, καθώς η πρόθεση του να εγκατασταθεί στον Νότο και να μην μεταβεί βορειότερα, όπου βρισκόταν οι κύριες Οστρογοθτικές στρατιές και ο Βελισάριος, πάραυτα στον Τοτίλα την ευκαιρία να μην συναντήσει ιδιαίτερα εμπόδια, να κινηθεί με ελευθερία στους στόχους του και να αντιμετωπίσει με ευκολία τις διαριεμένες Βυζαντινές μονάδες. Αν και σκοπός του Προκοπίου μέσω αυτής της παράθεσης είναι να στοχοποιήσει την Θεοδώρα για τις μηχανορραφίες τις οποίες εξύφαινε, να υποδείξει την κυριαρχία της Αντωνίνας προς τον Βελισάριο και αντιστρόφως την αδυναμία του προς την σύζυγο του, και να δηλώσει πως η κυριαρχική γυναικεία συμμαχία ήταν τόσο ισχυρή που μπορούσε να διαλύσει μια πολεμική επιχείρηση, παρά ταύτα, το συγκεκριμένο γεγονός πιθανόν να μην απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Αυτό γιατί ο Βελισάριος, παρά τις παραγγελίες του μπρος τον Ιωάννη να μεταβεί στο πλευρό του, ο τελευταίος τον απέφευγε, και κυρίως, όταν αποφάσισε να ενωθεί με τον στρατηγό, η Αντωνίνα είχε μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη. Μάλιστα, και ο Ιορδάνης στα *Ρομάνα* σημειώνει ότι υπήρχε διαμάχη μεταξύ Βελισαρίου και Ιωάννη μαζί όμως με τον Βαλεριανό, ο οποίος θα εμφανιστεί στο Ιταλικό μέτωπο το 548 μ.Χ. Πάντως, αξίζει να αναφερθεί, ξανά, ότι η στάση του Ιωάννη, με τη σημαντική καθυστέρηση του στην Κωνσταντινούπολη, ζημίωσε σημαντικά την εκστρατεία, ιδίως αν ληφθεί υπόψη πως παρόλο που ο ίδιος γνώριζε την κρισιμότητα της

⁶²³ ROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.56,57

κατάστασης, εμφάνισε μια υπερβολική βραδύτητα και αδιαφορία, ενώ η προβληματική σχέση του με τον Βελισάριο υπήρχε και κατά τον πρώτο Ιταλικό πόλεμο. Ολοκληρώνοντας, το γεγονός ότι ο Βελισάριος, παρά τις επανειλημμένες διαταγές του προς τον Ιωάννη να ενωθεί μαζί του και την επακόλουθη άρνηση του, δεν τιμωρεί τον τελευταίο, ενδέχεται να οφείλεται σε πιθανές διασυνδέσεις που είχε ο Ιωάννης με το Παλάτι, ή επειδή ήταν ένας από τους ελάχιστους, ικανούς, αξιωματικούς που υπήρχαν στην Ιταλία⁶²⁴.

Εν τω μεταξύ, ο Τοτίλας, αφού καταλάβει τις πόλεις Φέρμο, Άσκουλο, Σπολίτιο, Αύξιμο και Ασίσι μεταξύ άλλων, στα τέλη του 545 μ.Χ., θα βαδίσει εναντίον της Ρώμης, την οποία θα αποκλείσει από στεριά και θάλασσα, ενώ παράλληλα θα στείλει στρατό για να καταλάβει την Πλακεντία. Η απόφαση του να στραφεί εναντίον της Ρώμης, η οποία πλέον βρίσκεται πολιορκημένη και αποκλεισμένη, σχεδόν, από κάθε δίοδο ανεφοδιασμού, θα αφυπνίσει τον Βελισάριο, ο οποίος θα εγκαταλείψει την Ραβέννα, αφήνοντας εκεί ως διοικητή τον Ιουστίνο, και θα μεταβεί στην Επίδαμνο, στέλνοντας ξανά γράμμα στον Αυτοκράτορα και περιμένοντας τις ενισχύσεις, λογικά, του Ιωάννη, καθώς δεν είχε τις απαραίτητες δυνάμεις ώστε να αντιπαραταχθεί του Τοτίλα. Παράλληλα, θα στείλει τους Βαλεντίνο και Φωκά στον Πόρτο με σκοπό την ενίσχυση του και την παράλληλη παρενόχληση του Οστρογοθικού στρατού της Ρώμης⁶²⁵. Παρατηρείται ότι η Ρώμη αποτελούσε σημαντική πόλη για τον Βελισάριο, πιθανότατα λόγω της ιστορικής βαρύτητας της και του στρατηγικού της σημείου, καθώς ο στρατηγός αποφασίζει να λάβει επιθετικές πρωτοβουλίες όταν αυτή αρχίζει να απειλείται από τον Τοτίλα. Άλλωστε και στον πρώτο Ιταλικό πόλεμο, φαίνεται η σημασία της Ρώμης για τον Βελισάριο, όπως και ότι όταν αυτή ανακτάται από τον τελευταίο το 547 μ.Χ., θα προβεί στην άμεση αποστολή των κλειδιών της προς τον Ιουστινιανό Α'. Επιπροσθέτως, η κατάληψη των πόλεων από τον Τοτίλα θα αγκύλωσε, αν όχι έκοψε, την σύνδεση μεταξύ Ρώμης και Ραβέννας, καθώς είχε αποκτήσει τον έλεγχο της Φλαμινίας οδού, κάτι που ώθησε τον Βελισάριο να αναλάβει άμεσα δράση. Αναφορικά με την διαταγή του να αποστείλει τους Βαλεντίνο και Φωκά στον Πόρτο, λογικά θα οφειλόταν στο γεγονός ότι επιθυμούσε να κατέχει μια ελεύθερη, πλωτή, δίοδο προς την Ρώμη αλλά και ένα Αυτοκρατορικό λιμάνι πλησίον της, το οποίο θα χρησιμοποιούσε για μελλοντικές επιχειρήσεις, δυσχεραίνοντας παράλληλα την προσπάθεια για την κατάκτηση της. Άλλωστε μια πλωτή δίοδος είχε ήδη απολεσθεί, ήτοι η απώλεια της Τίβουρης. Μάλιστα από τον Πόρτο θα εκκινήσει την μετέπειτα προσπάθεια του για τον ανεφοδιασμό της

⁶²⁴Επιπροσθέτως, στο *Υπέρ των Πολέμων*, στον λόγο του Τοτίλα, δηλώνεται η υποβόσκουσα εχθρότητα που υπήρχε μεταξύ Βελισαρίου και Ιωάννη εκείνη την περίοδο, κάτι που πιθανότατα να υποδεικνύει, με τρόπο, ότι υπήρχε μεταξύ τους ένα σημαντικό ζήτημα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Προκόπιος δεν θα μπορούσε να δηλώσει ξεκάθαρα στο συγκεκριμένο έργο ότι η Αντωνίνα και η Θεοδώρα ήταν υπαίτιες, ενδεχομένως, μέσω αυτού του τεχνάσματος, έμμεσα να υποδεικνύει το πρόβλημα που υπήρχε, και το οποίο αποκαλύπτει στα *Ανέκδοτα*. Βλέπε σελ.162-165 αναφορικά με την Αντωνίνα, την δολοφονία του Κωνσταντίνου και πως ο Προκόπιος, με τρόπο, συγκαλύπτει την αλήθεια, αλλά παραθέτει πιθανά στοιχεία για ενδότερα ζητήματα. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.248-251,260,261,302-313,376,377, *The Anecdota*, vol. VI σελ.56-61. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50,51. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 170,175. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 144-149. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Αφηγηματικοί Άξονες' σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου' σελ.64-75

⁶²⁵PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.250-261,274-277. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50,51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50,51. Οι E. Stein και B. Rubin σημειώνουν πως το Οστρογοθικό στρατόπεδο ευρίσκετο μεταξύ Πόρτο και Ρώμης, σε μια απόσταση 12 χιλιομέτρων από την τελευταία, στο *Campo di Merlo*. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.578,580,υποσημ.217. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 171

Ιστορικής Μεγαλούπολης. Τέλος, ενδιαφέρον χρήζει η κριτική του Προκοπίου στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* για την καθυστέρηση του Βελισαρίου να λάβει επιθετικές πρωτοβουλίες, όπως και το ότι κατηγορεί τον Βιτάλιο που πρότεινε στον στρατηγό να εποπτεύει την προσπάθεια υπεράσπισης από την απομακρυσμένη Ραβέννα. Πάντως η απόφαση του Βελισαρίου να μεταβεί στην Ραβέννα, λογικά, θα οφειλόταν σε στρατηγικούς λόγους, καθώς αυτή αποτελούσε την εν ουσία πρωτεύουσα και έδρα και, πιθανότατα, ήταν η μονή ασφαλής, θαλάσσια, βάση σε σχέση με τις άλλες πόλεις. Άλλωστε, η θαλασσοκρατία ήταν σημαντικό κλειδί για μια επιτυχημένη Ιταλική εκστρατεία, όπως είχε φάνει στον πρώτο πόλεμο, και η οποία είχε βοηθήσει τα μέγιστα την επιτυχία του Βελισαρίου. Εκτός των άλλων, ενδεχομένως να θεωρούσε πως οι πόλεις θα ήταν ικανές να προβάλλουν αντίσταση μέχρι την άφιξη ενισχύσεων. Επομένως, η σημαντική καθυστέρηση του Ιωάννη στην Κωνσταντινούπολη έπληξε τα Βυζαντινά πράγματα στην Ιταλία, και, πιθανότατα, για αυτό τον λόγο ο Βελισάριος αποφάσισε να μεταβεί στην Επίδαμνο και να ξαναστείλει γράμμα στον Ιουστινιανό Α'. Επιπροσθέτως, η ταχεία πρόοδος του Τοτίλα, λογικά διευκολύνθηκε από τις διπλωματικές ενέργειες του, ο οποίος επιδιώκεσε στον Θεοδίδεο ένα μεγάλο μέρος της Βενετίας, αποτρέποντας έτσι πιθανή Φραγκική παρεμβολή, και αποκλείοντας παράλληλα ενδεχόμενη Αυτοκρατορική βοήθεια από την Ίστρια. Βέβαια, η κατηγορία του Προκοπίου δεν είναι εντελώς λανθασμένη, καθώς, λόγω της σχετικά απομακρυσμένης θέσης της Ραβέννας, και σε συνδυασμό με τις ισχνές δυνάμεις που είχε ο Βελισάριος στην κατοχή του, ήταν δύσκολο να λάβει μια ενεργητική προσπάθεια, κάτι που υποδεικνύεται και από την απόφαση του να την εγκαταλείψει. Επιπροσθέτως, η κριτική που εκφράζεται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, είναι αντίστοιχη με αυτή των *Ανεκδότων*, στοιχείο που υποδεικνύει την μεταστροφή του συγγραφέως στα Βυζαντινά πράγματα, στον Βελισάριο και στην πεσιμιστική άποψη που είχε πλέον αποκτήσει. Από λογοτεχνικής πλευράς, στην κριτική στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, και σε συνδυασμό με τα *Ἀνέκδοτα*, γίνεται αντιληπτή μια τύπου αντιστροφή αναφορικά με τα γραφόμενα στην Βανδαλική εκστρατεία. Αφήνοντας κατά μέρους τους ρεαλιστικούς λόγους αυτής της αδυναμίας, που οφειλόταν στις ισχνές δυνάμεις που είχε στην κατοχή του και στην κατάσταση που είχε αναδυθεί, ήτοι ραγδαία ανάπτυξη της Οστρογοθτικής δύναμης και εχθρικό περιβάλλον ακόμα και από τους γηγενείς και τους Βυζαντινούς αξιωματικούς, ενδεχόμενα η απάντηση της κριτικής κατά τον Προκόπιο να εντοπίζεται με βάση την γενική εικόνα των *Ανεκδότων* για τον Βελισάριο, την αξιολόγηση που κάνει στον στρατηγό σχετικά με τον δεύτερο Οστρογοθτικό πόλεμο, και κυρίως στην εν γένει Βυζαντινή αδυναμία στην Ιταλία και στις ενέργειες του *Αυτοκράτορα*. Ειδικότερα, οι κακές, ηθικά και μη, και λανθασμένες ενέργειες των Βυζαντινών και του Βελισαρίου, είχαν ως αποτέλεσμα να γεννήσουν την έχθρα της τύχης προς το πρόσωπο του. Αν και η τύχη, ενδεχομένως να λειτουργεί ως ρητορικό, ακόμα και συμβολικό, προσωπείο, ήτοι ο αντίκτυπος της δεν είναι τόσο ισχυρός, πιθανόν η παθητική στάση του Βελισαρίου προς την σύζυγο του είναι αυτή που τον οδηγεί στην αδυναμία. Ένας από τους λόγους, όπως φάνηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, που ο Βελισάριος κατάφερε να υπερκεράσει τους αντιπάλους του είναι η ανδρεία του. Ωστόσο, αυτή απορροφήθηκε από την δουλόπρεπη στάση του προς την σύζυγο του, με αποτέλεσμα, η παθητικότητα που είχε προς αυτήν, να γενικευθεί, και απολύοντας, εξ αιτίας της, όλα εκείνα τα ανδρεία χαρακτηριστικά που είχε⁶²⁶.

⁶²⁶PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.232-237,250-261,274-277,368,369,438,439,458,459, *The Anecdota*, vol. VI σελ.54-

Στις αρχές του 546 μ.Χ., ο Βελισάριος θα υποδεχθεί στην Επίδαμνο τις ενισχύσεις υπό τους Ιωάννη Βιταλιανού και Ισαάκη. Η αξιολύπητη κατάσταση που επικρατεί στην Ρώμη, όπως λιμός, απώλεια πληθυσμού, λιποταξίες και παράνομες οικονομικές ενέργειες του Βέσσα, που οδηγούν σε σταδιακή ερήμωση της πόλεως, σε συνδυασμό με την απάθεια του τελευταίου εμπρός του Οστρογοθτικού κινδύνου, του οποίου η στάση και η άρνηση να λάβει οποιαδήποτε επιθετική ενέργεια ευθύνεται για τον θάνατο των Βαλεντίνου και Φωκά, πυροδοτούν τον Βελισάριο να καταπλεύσει, μαζί με το μεγαλύτερο σύνολο των ενισχύσεων, απευθείας στην Ρώμη. Παράλληλα, διατάζει τον Ιωάννη να αποβιβαστεί στην Καλαβρία και να βαδίσει προς την Αιώνια πόλη έχοντας ασφαλίσει αρχικά την Νότια Ιταλία. Μέσω αυτού του σχεδίου, που βασιζόταν σε γοργές ενέργειες από περιοχή σε περιοχή, στόχευε στην πάραυτη, όσο είναι δυνατό, μετάβαση του στην Ρώμη, στη δημιουργία ενός διμέτρω αγώνα με σκοπό να αναγκάσει τον Τοτίλα να διαμοιράσει τις δυνάμεις του, και συνεπώς να αποφύγει μια ολική μάχη παράταξης, στην κατάληψη και τον έλεγχο της Νότιας Ιταλίας, δεδομένου ότι πλέον οι Βυζαντινές κτήσεις είχαν ελαχιστοποιηθεί στην χερσόνησο, και, πιθανότατα, στην απώλεια μιας βάσης για τους Οστρογότθους στην Νότια Ιταλία που θα διευκόλυνε πιθανή εκστρατεία τους προς την Σικελία. Άλλωστε η Σικελία αποτελούσε σημαντική βάση ανασύνταξης, επίθεσης και τροφοδότησης αναφορικά με το ζήτημα της Ιταλίας. Ο Ιωάννης, αν και θα καταφέρει να ανακτήσει μεγάλο μέρος της Νότιας Ιταλίας, προσεταιριζόντας παράλληλα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού υπέρ του Βυζαντινού σκοπού, θα αρνηθεί επανειλημμένα να βαδίσει προς την Ρώμη και στον Βελισάριο. Αυτή η ενέργεια του προκάλεσε την δικαιολογημένη, έντονη, αντίδραση του Βελισαρίου, καθώς όχι μόνο η ένωση με τον Ιωάννη θα του παρείχε αριθμητικό πλεονέκτημα αλλά και γιατί πλέον δεν υπήρχε λόγος ένα Αυτοκρατορικό στράτευμα να σταθμεύει αδρανές σε μια μη κρίσιμη περιοχή, με αποτέλεσμα να περιμένει ανενεργός για κάποιο χρονικό διάστημα⁶²⁷.

61,214-219. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50,51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50,51. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 171,172. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.578,579. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.354,355. H. WOLFRAM, *The Roman Empire* σελ.235. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.48-50,97,98,119,120. M. E. STEWART, "The Andreios Eunuch-Commander" σελ.13-15. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 144-149,201. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Αφηγηματικοί Άξονες' σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου' σελ.64-75. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.98. Για την σημαντικότητα της Ρώμης στα στρατηγικά σχέδια του Βελισαρίου κατά τον Α' Ιταλικό πόλεμο βλέπε γενικά Κεφάλαιο 5^ο και Κεφάλαιο 4^ο για τον πραγματικό ρόλο της τύχης στα αποτελέσματα του Βανδαλικού πολέμου, όπου δηλώνεται πως οι ανθρωπινές ενέργειες και οι ικανότητες είναι αυτές που οδηγούν τα πράγματα και τα αποτελέσματα, και όχι η τύχη.

⁶²⁷ Σχετικά με το ζήτημα της Σικελίας, ήδη είχε αρχίσει να διαφαίνεται μια μελλοντική Οστρογοθτική επιχείρηση κατά του νησιού. Μάλιστα, ο R Brownning θεωρεί πως η κατάληψη της είναι αυτή που ωθεί τον Ιουστινιανό Α', το 550 μ.Χ., να αποστείλει τον Γερμανό με πολλές δυνάμεις στην Ιταλία. Σύμφωνα με το *Υπέρ των Πολέμων*, ο λόγος της αρνήσεως του Ιωάννη να ενωθεί με τον Βελισάριο, οφειλόταν σε μια Οστρογοθτική δύναμη που ήταν τοποθετημένη στην δίοδο της Καπύης, κάτι που τον ανάγκασε να επιστρέψει στην Απουλία. Αντιθέτως, στα *Ανέκδοτα*, σημειώνεται πως ο Ιωάννης αρνούταν να μεταβεί στο πλευρό του Βελισαρίου από τον φόβο του μήπως τον δολοφονήσει η Αντωνίνα. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, πιθανόν ο λόγος που ο Ιωάννης δεν συνδεόταν με τον Βελισάριο, οφειλόταν στην Αντωνίνα, η οποία είχε λάβει διαταγή από την Θεοδώρα να τον δολοφονήσει. Ο E. Stein δεν λαμβάνει μια ξεκάθαρη στάση για το ζήτημα μεταξύ Βελισαρίου και Ιωάννη, ενώ ο B. Rubin θεωρεί πως η διένεξη μεταξύ των δύο κατά τον πρώτο ιταλικό πόλεμο, και ο φόβος του τελευταίου μήπως τον δολοφονήσει η Αντωνίνα, ήταν οι λόγοι που εμφανιστήκαν τριβές μεταξύ των δύο ανδρών. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.274-313. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50,51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50,51. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.298. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.579,580,582. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 170-175. H. WOLFRAM,

Ως εκ τούτου ο Βελισάριος, θα αποφασίσει να λάβει προσωπική δράση για την σωτηρία της Ρώμης, προβαίνοντας στην ανακούφιση και στον ανεφοδιασμό της πόλεως μέσω ενός παρακινδυνευμένου σχεδίου, το οποίο υποδεικνύει την τακτική ευρύτητα της σκέψης του, και ικανό να υπερφαλαγγίσει τις άμυνες και τα εμπόδια που είχε θέσει ο Τοτίλας. Συγκεκριμένα, επειδή δεν είχε αρκετές δυνάμεις ώστε να συγκρουστεί με τους Οστρογότθους σε μια μάχη παράταξης, θα τοποθετήσει μέσα στον Τίβερη 200 δρόμωνες, φορτωμένους με προμήθειες και ενισχυμένους με προστασίες, για να προφυλάξει τους τοξότες που υπήρχαν σε αυτούς, ενώ θα τοποθετήσει έναν πύργο πάνω σε έναν δρόμωνα, και πάνω στον πύργο⁶²⁸, μια βάρκα γεμάτη με εκρηκτικά υλικά, την οποία θα χρησιμοποιούσε ώστε να καταστρέψει τις άμυνες που είχε θέσει ο Τοτίλας. Παράλληλα θα διατάξει τους στρατιώτες του να βρίσκονται στις όχθες του ποταμού για να προσφέρουν υποστηρικτική βοήθεια, ενώ θα προστάξει τον Ισαάκη να φρουρήσει, πάση θυσία, τον Πόρτο, χωρίς να λάβει προωθητικές ενέργειες. Αυτό γιατί ο Πόρτος ήταν η μονή βάση των Βυζαντινών στην εκεί περιοχή και η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως σημείο ανασύνταξης σε περίπτωση που η επιχείρηση αποτύγχανε, ενώ σε εκείνο το σημείο ευρίσκετο και η Αντωνίνα. Αν και το σχέδιο του ήταν παρακινδυνευμένο, κυρίως γιατί απαιτούσε άψογο συντονισμό αλλά και επειδή δεν έθετε την αντίπαλη σκέψη και αντίδραση σε άμεση προτεραιότητα, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιορισμένες δυνάμεις που είχε σε σχέση με τον Τοτίλα και την απελπιστική θέση της Ρώμης, αποτελούσε την μονή λύση που θα μπορούσε να ανακουφίσει την κατάσταση. Επιπροσθέτως, υπολογίζοντας την πρόταση «πέμψας δὲ καὶ παρὰ Βέσσαν τῇ προτεραία ἐκέλευε τῇ ἐπιγενησομένη ἡμέρᾳ πολλῶ στρατῶ ἐπεξιόντα ξυνταράξαι τὰ τῶν πολεμίων στρατόπεδα, ὅπερ οἱ καὶ πρότερον ἐπιστείλας πολλάκις ἤδη ἐτύγχανεν»⁶²⁹, υποδεικνύεται πως ο Βελισάριος είχε ήδη προσπαθήσει να ανακουφίσει την Ρώμη, ωστόσο λόγω της απροθυμίας του Βέσσα, δεν μπορούσε να υλοποιήσει αυτές τις αποφάσεις. Ως εκ τούτου, το συγκεκριμένο σχέδιο, αποτελούσε το τελευταίο βέλος στην φαρέτρα του⁶³⁰.

Παρά την επανειλημμένη απροθυμία του Βέσσα να μην λάβει κάποια επιθετική, συντονιστική, ενέργεια με την παράλληλη επίθεση του Βελισαρίου, ο στρατηγός θα θέσει εν κινήσει το φιλόδοξο εγχείρημα του. Αν και το σχέδιο του φαινόταν ότι θα στεφόταν με επιτυχία, έχοντας καταφέρει να καταστρέψει τις άμυνες του Τοτίλα και να σημειώσει αρκετές απώλειες στον τρομοκρατημένο αντίπαλο, με την ανακούφιση της Ρώμης να είναι προ των πυλών, ωστόσο, η είδηση πως ο Ισαάκης φυλακίστηκε, θα οδηγήσει στην κατάρρευση της επιχείρησης. Αν και ο τελευταίος αιχμαλωτίστηκε όταν αποφάσισε μια αυτόβουλη επίθεση στους Οστρογότθους που ήταν εγκατεστημένοι στην Όστια, παρασυρόμενος από τα νέα της επιτυχίας του Βελισαρίου και παρακούοντας, συνεπώς, την διαταγή του τελευταίου να μην απομακρυνθεί καθόλου από τον Πόρτο, ο Βελισάριος, με βάση τις εντολές που του είχε δώσει, λογικά θεώρησε πως η σύλληψη του σήμαινε κατάληψη του Πόρτου και φυλάκιση της Αντωνίνας. Έτσι, στο άκουσμα των νέων «δὲ καταπλαγείς οἷς ἠκηκόει.. ὅποι ἐς ἀφασίαν ἐμπέπτωκεν οὐ γεγονὸς αὐτῶ πρότερον τοῦτό

Die Goten σελ.355. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.99,100. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.107. R. BROWNING, *Justinian* σελ.188,198

⁶²⁸ Αξιοσημείωτο είναι ότι και στο παρελθόν ο Βελισάριος είχε προσπαθήσει να υπερφαλαγγίσει τις αντίπαλες άμυνες, κάνοντας χρήση ύψους. Χαρακτηριστικό επεισόδιο αποτελεί η πετυχημένη κατάληψη της Πάνορμου το 535 μ.Χ. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.46,47

⁶²⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.314,135

⁶³⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.304,305,312-319. IORDANES, “*Gentis Romanorum*” σελ.50,51

γε»⁶³¹, διατάσσοντας μια τάχιστη υποχώρηση στον Πόρτο, με σκοπό την ανακατάληψη του, και ακυρώνοντας την έως τότε επιτυχημένη επιχείρηση του στην Ρώμη. Όταν έφθασε στον Πόρτο και τον βρήκε ασφαλή, όπως και την Αντωνίνα, αντιλήφθηκε πως η υποχώρηση του ήταν εσφαλμένη, με τον Προκόπιο να δηλώνει πως ο Βελισάριος ήταν τόσο απογοητευμένος από την όλη κατάσταση καθώς αρρώστησε σε σημείο που «*πυρετός γὰρ ἐπιγενόμενος ἐς χρόνου μῆκος ὑπερφυῶς τε αὐτὸν ἦνία καὶ ἐς κίνδυνον θανάτου ἦγεν*»⁶³².

Συνοψίζοντας το παραπάνω επεισόδιο, παρατηρείται η στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου να παρακάμψει τα εμπόδια της Ρώμης και να επιτύχει μια ανακούφιση της με βάση τα δεδομένα που υπήρχαν, όπως και το αποφασιστικό λάθος του Ισαάκη που οδήγησε στην ματαιώση της επιχείρησης. Το γεγονός ότι διέταξε μια ταχίστη υποχώρηση στον Πόρτο, όταν θεώρησε πως καταλήφθηκε, οφειλόταν στο ότι αυτός αποτελούσε την μοναδική Αυτοκρατορική βάση στην περιοχή με θαλάσσια δίοδο, η οποία ήταν αναγκαία για την θαλάσσια επικοινωνία, μεταφορά και είσοδο ενισχύσεων και προμηθειών. Άλλωστε, όπως είχε ήδη φάνει και θα αναφερθεί παρακάτω, λόγω της Οστρογοθτικής κυριαρχίας στην ενδοχώρα, οι οχυρωμένες παραθαλάσσιες περιοχές αποτελούσαν ίσως το μοναδικό μέσο για μια διέλευση και πορεία, ενώ η πλεύση από παράλια φρούρια και η εν συνεχεία προώθηση στο εσωτερικό, βάσει των δυσκολιών που υπήρχαν, αποτελούσε την στρατηγική που υιοθέτησε ο Βελισάριος στον πόλεμο. Ως εκ τούτου, η κατάπληξη που ένιωσε στο άκουσμα των ειδήσεων ήταν λογική. Ο Προκόπιος έμμεσα σημειώνει πως ήταν λάθος του στρατηγού να διατάξει μια άμεση υποχώρηση στον Πόρτο πρώτου ερευνήσει επ' ακριβώς την φύση των ειδήσεων αναφορικά με την σύλληψη του Ισαάκη. Ωστόσο, έχοντας κατά νου την σημαντικότητα του Πόρτου, την παρακινδυνευμένη επιχείρηση στην Ρώμη, η οποία παρά την επιτυχία που είχε έως τότε σημειώσει δεν είχε ολοκληρωθεί, και δεδομένου πως ο Ισαάκης αποτελούσε σημαντικό αξιωματικό του, καθώς δεν αναφέρεται κάποιος άλλος, όπως και την Οστρογοθτική κυριαρχία στην ευρύτερη περιοχή εν αντιθέσει με την περιορισμένη Αυτοκρατορική δύναμη, ένα λάθος, όπως αυτό του Ισαάκη, θα ήταν ικανό να υποσκάψει μελλοντικές προσπάθειες, αλλά και να κατεδαφίσει την συγκεκριμένη απόπειρα, ακόμα και αν δεν είχε καταληφθεί ο Πόρτος. Άλλωστε, πάνω στην κρισιμότητα της επιχείρησης, και δεδομένης της περιορισμένης Βυζαντινής στρατιάς, ήταν λογικό τα νέα να επηρεάσουν την απόφαση του Βελισαρίου, ο οποίος θα σκέφτηκε πως ήταν προτιμότερη η κατοχή ενός παραθαλάσσιου φρουρίου από μια λιμοκτονούσα, και περιτριγυρισμένη από Οστρογοθικά στρατεύματα, Ρώμη. Ως προς αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι, λογικά, από τον Πόρτο ο Βελισάριος θα καταφέρει να τροφοδοτήσει επαρκώς την Ρώμη όταν την καταλάβει για να αντισταθεί της πολιορκίας του Τοτίλα. Συνεπώς, η απόφαση του Ισαάκη να αγνοήσει τις ρητές εντολές του Βελισαρίου και να αναζητήσει προσωπική δόξα είναι αυτή που πυρπολεί την επιχείρηση. Επίσης, η ευθύνη πρέπει να βαρύνει και τον Βέσσα, ο οποίος, για άλλη μια φορά, επέδειξε χαρακτηριστική αδιαφορία, δυσχεραίνοντας την επιχείρηση μέσω της στάσης του, αλλά και τον Ιωάννη που αρνήθηκε να ενωθεί με τον Βελισάριο, αναγκάζοντας τον να υιοθετήσει αυτό το παρακινδυνευμένο σχέδιο. Αν και ο τελευταίος επιδεικνύει στο άκουσμα των ειδήσεων, όπως και στον επίλογο του επεισοδίου, μια μη ψύχραιμη συμπεριφορά, πιθανόν να οφειλόταν τόσο στην κρισιμότητα της Αυτοκρατορικής θέσης στην Ιταλία, όσο και στην

⁶³¹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.320,321

⁶³² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.322,323

λεπτή επιχείρηση που έπραξε. Εκτός των άλλων, ο τρόμος που τον καταλαμβάνει στην σκέψη ότι η Αντωνίνα φυλακίστηκε, υποδεικνύει τα ισχυρά συναισθήματα που ένιωθε προς την σύζυγο του, κάτι που δηλώνεται πρώτη φορά στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ενώ ενισχύει την παρουσίαση του στα *Ανέκδοτα* ως βαθιά εξαρτημένος και συναισθηματικά δεμένος προς το πρόσωπο της. Αυτό με την σειρά του, υποδεικνύει πως η παρουσίαση του στα *Ανέκδοτα*, όσον αφορά την συμπεριφορά του προς την Αντωνίνα, δεν πρέπει να θεωρηθεί λανθασμένη. Σχετικά με την επανειλημμένη απάθεια και αδιαφορία του Βέσσα προς τις εκκλήσεις του Βελισαρίου, ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι είχε τεταμένες σχέσεις με τον τελευταίο. Αυτό γιατί το 540 μ.Χ., ο Βελισάριος, λίγο πριν εισέλθει στην Ραβέννα, τον αποστέλλει σε απομακρυσμένη περιοχή λόγω της υποβόσκουσας εχθρότητας που υπήρχε μεταξύ τους, όπου με βάση τα συμφραζόμενα, ο Βέσσας άνηκε στον κύκλο του Ναρσή. Άλλωστε, ζητήματα πειθαρχίας, διαταγής και υπακοής μεταξύ αντιμαχόμενων αξιωματικών δεν ήταν σπάνια περίπτωση. Τέλος, όπως αναφέρουν οι J.A. Evans και H. Wolfram το γεγονός ότι ο Βελισάριος αρρώστησε βαριά, ενδεχομένως να μην οφειλόταν σε κάποιον ψυχολογικό κλονισμό, αλλά στην προσβολή από μαalaria ή τύφο. Πάντως, αναφορικά με το ζήτημα του ψυχικού κλονισμού του, αυτό θα αναφερθεί παρακάτω σε ένα παρόμοιο, σε γενικές γραμμές, επεισόδιο⁶³³.

Η αποτυχία της επιχείρησης του Βελισαρίου και η μετέπειτα ασθένεια που τον κατέβαλε, θα πάραξει στον Τοτίλα την ευκαιρία να καταλάβει την Ρώμη. Έτσι, στις 17 Δεκεμβρίου του 546 μ.Χ., τα Οστρογοτθικά στρατεύματα θα εισέλθουν στην ιστορική, αλλά σχεδόν εγκαταλελειμμένη, μεγαλούπολη, χωρίς να συναντήσουν την παραμικρή αντίσταση. Ο Προκόπιος επιρρίπτει την ευθύνη στον Βέσσα και στον Κόνωνα για την παγερή αδιαφορία και απάθεια που επέδειξαν, όπως και για την φυγή στην οποία τράπηκαν όταν ειδοποιήθηκαν την είσοδο των αντιπάλων. Ο Τοτίλας, εν συνεχεία, θα προτείνει συνθήκη ειρήνης στον Ιουστινιανό Α', ο οποίος θα αρνηθεί την πρόταση του, σημειώνοντας ότι «*δή αυτοκράτορα τοῦ πολέμου πεποίηται Βελισάριον, κύριός τε διὰ τοῦτο ἐκεῖνος εἶη τὰ πρὸς Τουτίλαν ὅπως βούλοιο διοικήσασθαι*»⁶³⁴. Τότε, και σε συνδυασμό με

⁶³³ Ο Προκόπιος, στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, σημειώνει πως η τύχη, για άλλη μια φορά, εναντιώθηκε του Αυτοκρατορικού σκοπού, κάτι που διατυπώνεται και στα *Ανέκδοτα*, με επικριτική βέβαια αναφορά προς τον Βελισάριο τον οποίο και θεωρεί υπαίτιο για την εναλλαγή της τύχης. Η συγκεκριμένη αναφορά στα *Ανέκδοτα* δεν πρέπει να ληφθεί ως ρεαλιστικό επιχείρημα για την αποτυχία στην δεύτερη ιταλική εκστρατεία γενικότερα, και στο συγκεκριμένο επεισόδιο ειδικότερα, καθώς σκοπός της είναι να υποδείξει το εύρος των συνεπειών της αδυναμίας του Βελισαρίου προς την Αντωνίνα και οι πράξεις που ενήργησε υπό την επιρροή της. Άλλωστε, και με βάση την διατύπωση των απόψεων του Προκοπίου στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, υποδεικνύεται πως αδυναμίες στρατηγικής, διοίκησης και ενέργειας αφορούν, ήτοι ο Βέσσας και ο Ισαάκης αντίστοιχα, πυρπολούν κάθε προσπάθεια. Τέλος, ανησυχία για τις οικογενειακές υποθέσεις και την ασφάλεια των συζύγων, αναφορικά με την στάση του Βελισαρίου όταν θεώρησε πως η Αντωνίνα φυλακίστηκε, δεν αποτελούσε, λογικά, σπάνιο φαινόμενο. Χαρακτηριστικά, κατά την διάρκεια του δεύτερου Ιταλικού πολέμου, Ιλλυριοί στρατιώτες επέστρεψαν στον τόπο τους, όταν ειδοποιήθηκαν πως επιδρομείς επιτέθηκαν εναντίον των συζύγων και των παιδιών τους. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ.58,59,171-175,302-305,332,333, *History*, vol. IV σελ.132,133,238-241,304,305,312-323,358,359, *The Anecdota*, vol. VI. Σελ.2-55. J.A. EVANS, *The Power Game* σελ.192,193. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.355. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.580,583,584. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 175,176,178. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.206. C. WHATELY, *Battles and Generals* σελ.188-191. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 144-149. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Αφηγηματικοί Άξονες' σελ. 183-196. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, 'Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου' σελ.64-75. Βλέπε και Κεφάλαιο 4^ο γενικά για το ότι η ορθή στρατηγική και διοίκηση και αντιστρόφως ενέργειες αφορούν και μη συνετής λογικής, είναι αυτές που καθορίζουν μια μάχη και εν γένει μια εκστρατεία.

⁶³⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.342,343

μια Οστρογοτική ήττα στην Λουκανία από τον Τουλλιανό, θα αποφασίσει την ισοπέδωση της Ρώμης, η οποία όμως θα αποτραπεί έπειτα από μια λυρική επιστολή του Βελισαρίου. Μετά τούτου, στα μέσα προς τέλος Ιανουαρίου του 547 μ.Χ., θα ερημώσει την πόλη από ανθρώπους, θα διατάξει το μεγαλύτερο μέρος του στρατεύματος του να εγκατασταθεί στα δυτικά της Αιώνιας πόλης, ώστε να ελέγχει και να περιορίζει τον Βελισάριο από το Πόρτο, ενώ ο ίδιος θα προωθηθεί προς το Νότο. Εκεί, θα καταφέρει την γενική υποχώρηση του Αυτοκρατορικού στρατού και των εν γένει Βυζαντινών υποθέσεων στην εκεί περιοχή, αποτέλεσμα που υποδεικνύει την μη αποφασιστική επιτυχία που είχε σημειώσει ο Ιωάννης εκεί πρωτύτερα και το καίριο λάθος του να μην ενωθεί με τον Βελισάριο⁶³⁵.

Στα μέσα προς τέλος Φεβρουαρίου του 547 μ.Χ., ο Βελισάριος, υπό την συνοδεία 1.000 ανδρών, θα μεταβεί στην Ρώμη με σκοπό να ελέγξει την κατάσταση της. Αν και θα πέσει σε ενέδρα από τους Οστρογότθους που παραφύλαγαν εκεί, έχοντας ειδοποιηθεί για την επικείμενη άφιξη του τελευταία στιγμή, θα καταφέρει να τους κατατροπώσει. Εν συνεχεία, έχοντας αφήσει μια μικρή φρουρά στον Πόρτο, θα προωθηθεί ανενόχλητος προς την Ρώμη την οποία και θα καταλάβει, πράξη η οποία σημειώνεται με χαρακτηριστικό θαυμασμό από τον Προκόπιο, πιθανότατα γιατί αποτέλεσε σημαντική ενέργεια όπως και ότι το ότι αυτή επιτεύχθηκε μετά από μια σειρά Οστρογοτικών επιτυχιών. Άξιο αναφοράς είναι ότι ο Τοτίλας δεν είχε αφήσει εντελώς αφύλακτη την Ρώμη. Απλώς είτε τα μέτρα που έλαβε δεν ήταν ικανά να την φυλάξουν επαρκώς, είτε ο Βελισάριος κατόρθωσε να τα υπερκεράσει. Ο τελευταίος θα κατορθώσει μέσα σε εικοσιπέντε μέρες να την οχυρώσει, να επιδιορθώσει τα τείχη, να σκάψει τάφρο, να την τροφοδοτήσει, να την εποικίσει σε κάποιο βαθμό, να τοποθετήσει πολεμικές μηχανές και τα μικρά στρατιωτικά του σώματα στα ανοίγματα των πυλών, καθώς αυτές δεν υπήρχαν, να θέσει περιπολίες στα τείχη και να την προετοιμάσει για μια νέα πολιορκία. Ο Τοτίλας μαθαίνει την είδηση, διακόπτει την πορεία του προς την Ραβέννα, βαδίζει προς την Ρώμη, στρατοπεδεύει στον Τίβερη και εκκινεί μια λυσσαλέα πολιορκία. Επομένως, η απόφαση του Βελισαρίου να καταλάβει την Ρώμη, ανατρέπει τα σχέδια του Τοτίλα, σώζει την Ραβέννα, και δίνει ελπίδα στον Αυτοκρατορικό σκοπό. Πάντως, με βάση τα συμφραζόμενα, η απόφαση του στρατηγού να καταλάβει την Αιώνια πόλη δεν πυροδοτείται από τον κίνδυνο που απειλεί την Ραβέννα, ήτοι την επιθυμία του Τοτίλα να την καταλάβει. Το σκηνικό και οι προετοιμασίες του στρατηγού αντηχούν στην

⁶³⁵ Αναφορικά με την επιθυμία του Τοτίλα να καταστρέψει και τα τείχη της Ρώμης, οφειλόταν στην στρατηγική που ακολουθούσε από την αρχή του πολέμου, σύμφωνα με την οποία γκρέμιζε τα τείχη κάθε πόλης που καταλάμβανε με σκοπό, αν αυτές καταλαμβάνονταν από τους Βυζαντινούς, οι τελευταίοι να μην μπορούσαν να παράξουν μια ισχυρή άμυνα μέσω της προστασίας των, ωθώντας τους σε μάχη παράταξης. Η θριαμβική απόκρουση της πολιορκίας του Ουΐτιγγα από τον Βελισάριο στην Ρώμη και το αποτέλεσμα της, η οποία αποτέλεσε την πιο αποφασιστική μάχη στον πρώτο πόλεμο, θα ήταν ο λόγος που ο Τοτίλας έλαβε αυτή την απόφαση. Στο συγκεκριμένο επεισόδιο, ενδεχομένως, ένας από τους λόγους που ο Βελισάριος προσπαθεί να αποτρέψει τον Τοτίλα από την ισοπέδωση της Ρώμης, να οφείλεται στην επιθυμία του να μην καταστραφούν τα τείχη της πόλεως, την οποία, πιθανόν, ήλπιζε να καταλάβει, όταν του δινόταν η ευκαιρία, με σκοπό την πολιορκία του εντός της. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως αν και ο Ιουστινιανός Α΄ παροτρύνει τον Τοτίλα να επικοινωνήσει με τον Βελισάριο, ο δεύτερος δεν κάνει καμία προσπάθεια να έρθει σε επαφή με τον στρατηγό, ενώ και ο Ιουστινιανός Α΄ δεν φαίνεται διατεθειμένος για ειρήνη, εν αντιθέσει με το παρελθόν. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.196-199,244-247,323-357,368-371. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.51. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.51. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.298. MARIUS EPISCOPUS, "Chronica" σελ.236. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.159. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.573,585,586. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.355. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.84-86. R. BROWNING, *Justinian* σελ.188,191

πολιορκία της Ρώμης από τον Ουϊτιγγη. Ως εκ τούτου ο Βελισάριος, προετοιμασμένος σε ένα είδος πολέμου που είχε δρέψει απόλυτες επιτυχίες, θα καταφέρει, με τον μικρό στρατό που είχε στην διάθεση του, αρχικά να αποκρούσει με γενναιότητα την λυσσαλέα έφοδο του Τοτίλα, στην συνέχεια, με τακτικές και φονικές εξόδους να συντρίψει τις μαζικές Οστρογοθτικές επιθέσεις, και τέλος να διατάξει μια αποφασιστική έφοδο εκτός της πόλεως, η οποία θα οδηγήσει στην πλήρη διάλυση και υποχώρηση των αντιπάλων. Η εκκωφαντική νίκη που σημείωσε ο Βελισάριος εναντίον του μέχρι τότε αήττητου και φέρελι Τοτίλα, με τον στρατηγό να παρουσιάζεται ως αποφασιστικός πολεμιστής στην σύγκρουση, θα προκαλέσει την έντονη δυσαρέσκεια των Οστρογόθτων, οι οποίοι θα λαιδορήσουν τον Τοτίλα τόσο για την ήττα όσο και για το γεγονός ότι είχε εγκαταλείψει την Ρώμη. Έτσι, μετά την τριπλή αποτυχημένη προσπάθεια του να καταλάβει την πόλη, ενδεχομένως στα τέλη της Άνοιξης του 547 μ.Χ., θα αποσυρθεί στην Τίβουρη, έχοντας προηγουμένως καταστρέψει όλες τις γέφυρες του Τίβερη, εκτός της Μουλβίας. Ο αντίκτυπος της βαριάς ήττας του Τοτίλα θα λάβει τόσο μεγάλες διαστάσεις, οι οποίες θα ραγίσουν το κύρος και την φήμη του και στις εξωτερικές υποθέσεις. Χαρακτηριστικά, το 549 μ.Χ., ο Φράγκος *Ρήγας* Childebert θα αρνηθεί μια γαμήλια συμμαχία μαζί του, λόγω της ήττας και της καταστρατηγίας που δέχθηκε από τον Βελισάριο στην Ρώμη. Ο τελευταίος από την πλευρά του, ήρεμος πλέον, στα τέλη της Άνοιξης του 547 μ.Χ., θα εγκαταστήσει πύλες στα τείχη, ενισχυμένες με σίδηρο, και θα στείλει τα κλειδιά της Αιώνιας Πόλης στον Ιουστινιανό Α'. Συνοψίζοντας, παρατηρείται η υψηλή στρατηγική σκέψη του Βελισαρίου να καταλάβει την Ρώμη, έχοντας υπολογίσει τις αντίπαλες παραμέτρους, με σκοπό να εισαχθεί σε μια σύγκρουση, όπου τα Αυτοκρατορικά όπλα θα ήταν ικανά να αντιμετωπίσουν τις Οστρογοθτικές ορδές, αντισταθμίζοντας την ανεπάρκεια τους σε αριθμητικό δυναμικό και εκμεταλλευόμενος τις εχθρικές αδυναμίες. Επιπροσθέτως, η επιτυχημένη αντιμετώπιση πολιορκίας, ήταν μια μάχη την οποία κατείχε σε ύψιστο βαθμό, όπως και η γνώση του να καταφέρνει να αντιμετωπίζει τον αντίπαλο με στρατηγικό τρόπο, να διαμοιράζει τις δυνάμεις του και να προκαλεί ικανά, ταχεία και άξαφνα χτυπήματα ώστε να επιτύχει ένα θριαμβικό αποτέλεσμα. Άλλωστε γνώριζε την αδυναμία των Οστρογόθτων στις πολιορκίες, και επομένως αποφάσισε να τους πολεμήσει στο αδύνατο τους σημείο. Ως εκ τούτου, για μια ακόμη φορά, υπογραμμίζεται η βαρύτητα που είχε για αυτόν η Ρώμη, ενώ η ορθή σκέψη και τακτική που ακολούθησε κατά την διάρκεια των μαχών, διατάσσοντας συγκρατημένες επελάσεις, υποδεικνύει την στρατηγική του ευφυΐα και σωφροσύνη ώστε να μην υποπέσει σε άσκοπα λάθη όπως αυτά των Βαρβατίωνα και λοιπών, οι οποίοι παρασυρόμενοι από τις εφόδους τους, έπεφταν σε ενέδρες, κατακερματίζοντας τις αρχικές τους επιτυχίες. Η απόφαση του Βελισαρίου να εισέλθει στην Αιώνια πόλη, παρά τις περιορισμένες δυνάμεις του, υποδεικνύει πως δεν δίσταζε να λάβει σημαντικά και ριψοκίνδυνα μέτρα, κυρίως σε ακραίες και επείγουσες καταστάσεις, εφόσον είχε την γνώμη πως τα αποτελέσματα των ενεργειών του θα του παρείχαν σημαντικά οφέλη. Άρα, η προνοητικότητα του και η τόλμη του, μεταξύ άλλων, ήταν αυτές που έθεσαν τους τροχούς της συγκεκριμένης νίκης. Ο θρίαμβος αυτός του Βελισαρίου ήταν σημαντικός, γιατί κατόρθωσε να σημειώσει ένα πλήγμα στον Τοτίλα, κλονίζοντας το κύρος και την δύναμη του εντός και εκτός συνόρων, όσο και γιατί κατάφερε να σημειώσει την πρώτη, σημαντική, νίκη για τους Βυζαντινούς στον πόλεμο. Χαρακτηριστικά, ο E. Stein αναφέρει πως αυτή η επιτυχία του Βελισαρίου, πιθανότατα, αποτελεί το σπουδαιότερο κατόρθωμα του. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος είχε περιορισμένες δυνάμεις στην διάθεση του, ο οποίος, παρά ταύτα, κατάφερε να καταλάβει την Ρώμη, και ο Τοτίλας

γνώριζε την πολιορκητική, αμυντική, τέχνη των Βυζαντινών, συμπεραίνεται πως ο πρώτος κατάφερε να εκμεταλλευτεί την αδυναμία του τελευταίου στον μεγαλύτερο βαθμό, ήτοι κατάληψη της Αιώνιας πόλης και προώθηση των σχεδίων του. Από την άλλη, γίνεται αντιληπτό το λάθος του Τοτίλα, ο οποίος δεν φρόντισε για μια ισχυρή άμυνα της Ρώμης, ιδίως αν αναλογιστεί πως γνώριζε τις πολεμικές ικανότητες του Βελισαρίου, και εν γένει των Βυζαντινών, σε θέση άμυνας. Άρα η στάση του σχετικά με το γενικό ζήτημα της φύλαξης της Ρώμης, υποδεικνύει πως καταστρατηγήθηκε από τον Βελισάριο, ή τουλάχιστον δεν επέδειξε υψηλή στρατηγική ευφυΐα. Τέλος, η αποστολή των κλειδιών, υποδεικνύει το ιδεολογικό και στρατιωτικό βάρος που προκύπτει από την κατοχή της Ρώμης και μια σημείωση έμμεσης (επι)κυριαρχίας, η κατοχή της οποίας αποτελεί ένα συμβολικό και στρατηγικό θεμέλιο για την ανάκτηση της Ιταλίας. Πάντως, το γεγονός ότι ο Τοτίλας κατέστρεψε τις γέφυρες ανενόχλητος, υποδεικνύει πως, παρά την ήττα του, το αριθμητικό πλεονέκτημα που είχε δεν ήταν δυνατό να οδηγήσει σε μια πλήρη αντιστροφή των δυνάμεων, ενώ η δύσκολη κατάσταση στην οποία ευρίσκοντο οι Αυτοκρατορικοί δεν μπορούσε να αλλάξει με μια απλώς νικηφόρα απόκρουση. Ως εκ τούτου, η αποστολή των κλειδιών είχε κυρίως συμβολικό, και ίσως, όπως αναφέρει ο B. Rubin, προπαγανδιστικό χαρακτήρα⁶³⁶.

Το φθινόπωρο του 547 μ.Χ. αποστέλλονται Αυτοκρατορικές ενισχύσεις στην Ιταλία, παρακινούμενες από επιστολές του Βελισαρίου στον Ιουστινιανό Α΄ που περιέγραφαν την κατάσταση στην Ιταλία και την ανάγκη αποστολής τους, καθώς οι Οστρογότθοι κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος της ενδοχώρας, ενώ οι Βυζαντινοί την Ρώμη και κάποιες παραθαλάσσιες περιοχές – λιμάνια. Οι ενισχύσεις που φτάνουν, αποτελούνται από 800 Αρμένιους υπό τον Ουαράζη, 300 Έρουλους υπό τον Βήρο, και κάποιους μικρότερους σχηματισμούς στους οποίους προΐσταντο οι Πακούριος και Σέργιος. Αυτές, που θα φθάσουν σποραδικά στην Ιταλία, μετά από ορισμένες συμπλοκές και δεχόμενες απώλειες, θα ενωθούν στον Τάραντα υπό τον Ιωάννη Βιταλιανού, ενώ ο Βαλεριανός θα δηλώσει πως θα μεταβεί στο πολεμικό πεδίο στις αρχές της Άνοιξης. Τον Δεκέμβριο περίπου του ιδίου έτους, ο Αυτοκράτορας αποστέλλει γράμμα προς τον Βελισάριο,

⁶³⁶ Η αναφορά του *Liber Pontificalis*, ότι ο Βελισάριος παρουσιάζει τα λάφυρα του από τον Βανδαλικό πόλεμο στην εκκλησία του Αγίου Πέτρου, προσφέροντας κάποια από αυτά στην εκκλησία, ενώ έκτισε και το μοναστήρι του Αγίου Ιουβενάλιου στη Φλαμίνια οδό, λαμβάνοντας υπόψη ότι τοποθετείται μετά τον πρώτο Ιταλικό πόλεμο, και δεδομένου της σύγχυσης που υπάρχει στο συγκεκριμένο χωρίο αναφορικά με τα γεγονότα και την πορεία τους, η μονή λογική απάντηση που μπορεί να δοθεί είναι ότι ο στρατηγός έπραξε τα παραπάνω κατά την παρουσία του στην Ρώμη στην διάρκεια της δεύτερης Ιταλικής εκστρατείας του. Ότι ο Βελισάριος αν και επιδιόρθωσε τα τείχη, δεν πρόλαβε να τοποθετήσει πύλες πριν την άφιξη του Τοτίλα, πιθανόν υποδεικνύει την έλλειψη ατόμων στο στράτευμα του με συγκεκριμένες δεξιότητες, στοιχείο που υπογραμμίζει την πενιχρή δύναμη που είχε στην διάθεση του. Τέλος, άξιο αναφοράς είναι ότι ο Ιωάννης Βιταλιανού κατόρθωσε να μεταβεί στην Καμπανία και να σώσει τους Συγκλητικούς που είχαν μεταφερθεί εκεί από την Ρώμη, χάρις την απασχόληση του Τοτίλα στην πολιορκία της Ρώμης από τον Βελισάριο. Ως εκ τούτου, η απόφαση του Βελισαρίου να εισέλθει στην Ρώμη, δημιούργησε δυο πλευρές Αυτοκρατορικών εστιών, μια στην Αιώνια Πόλη που ήταν ο Βελισάριος και μια στον Νότο που ήταν ο Ιωάννης. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.254-257,276-279,357-369,376-383, *History*, vol. V σελ.12,13. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.296. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.51,52. IORDANES, “*Gentis Romanorum*” σελ.51. MARIUS EPISCOPUS, “*Chronica*” σελ.236. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.254-257,342-347,368-371. G. Greatrex - H. Elton - R. Burgess, “*Urbicius’ Epitadeuma*” σελ.55. ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί Στρατηγίας” σελ.102-107. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.159. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.586-588. H. WOLFRAM, *Die Goten* σελ.303-305,355. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ. 178,179. Τ. ΛΟΥΓΓΗΣ, “Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός” σελ.109,110. G. HALSALL, *Warfare and Society* σελ.223-227. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.86. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.82,84. R. BROWNING, *Justinian* σελ.191

αναγγέλλοντας του την άφιξη ενός πολυπληθούς στρατού και διατάσσοντας τον παράλληλα να μεταβεί στην Καλαβρία, όπου ως επικεφαλής, να συνεχίσει τον πόλεμο. Έτσι ο στρατηγός καταπλέει προς τον Ταραντα υπό συνοδεία 700 ιππέων και 200 πεζών, και αφήνοντας στην Ρώμη υπεύθυνο τον Κόνωνα με το υπόλοιπο του στρατού του. Λόγω δυσμενών συνθηκών, θα αγκυροβολήσει, εν τέλει, στον Κρότωνα, όπου θα διατάξει τον Φάζα και τον δορυφόρο του Βαρβατίωνα να μεταβούν στην ενδοχώρα με σκοπό την εύρεση προμηθειών και την δημιουργία μιας πρώτης γραμμής άμυνας, καθώς το μέρος όπου αγκυροβόλησαν δεν παρείχε τέτοια οφέλη. Ο ίδιος, με το πεζικό και την σύζυγο του, θα περιμένει στον Κρότωνα με την πρόθεση να καλέσει τον Ιωάννη εκεί μαζί με το σύνολο των ενισχύσεων. Ωστόσο, η ιππική δύναμη του Φάζα θα συντριφθεί από μια Οστρογοθτική επίθεση έπειτα από λάθος του, ο οποίος μάλιστα θα σκοτωθεί, με αποτέλεσμα οι υποχωρήσαντες Βυζαντινοί να φυγαδευτούν προς το μέρος του Βελισαρίου, ο οποίος στο άκουσμα των ειδήσεων «*ἐν τε μεγάλῳ πένθει ἐγίνετο καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐσεπήδησεν*»⁶³⁷, αγκυροβολώντας, εξ αιτίας των ισχυρών ανεμών, στην Μεσσήνη της Σικελίας⁶³⁸. Αναφορικά με το σχέδιο του Βελισαρίου, αυτό αποτυγχάνει από τα στρατηγικά λάθη του Φάζα, ο οποίος αν και αρχικά θα καταφέρει να νικήσει τους Οστρογότθους, εν συνεχεία θα λάβει μια αδιάφορη, μη προσεκτική και τακτική στάση, δίδοντας στους αντιπάλους την ευκαιρία να ανασυγκροτηθούν και να επιτεθούν αιφνιδιαστικά πάνω στο ανοργάνωτο Βυζαντινό σώμα. Η απόφαση του Βελισαρίου να στείλει την ιππική δύναμη του Φάζα προς την ενδοχώρα οφειλόταν στην ανάγκη για ταχίστη εύρεση προμηθειών και στην αναφορά της κατάστασης που επικρατούσε εκεί, εξ ου και έστειλε το ιππικό και όχι το πεζικό. Άλλωστε, το πεζικό έπρεπε να μείνει πίσω ώστε να παράξει μια βάση ασφαλείας, ιδίως από την στιγμή που υπήρχε υλικό και ανθρώπινο, μη πολεμικό, δυναμικό. Ως εκ τούτου, με βάση το *Στρατηγικό του Μαυρικίου* ο Βελισάριος έπραξε ορθώς. Η ενέργεια του να αφήσει στην Ρώμη το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του, οφειλόταν στο ότι επιθυμούσε αυτό το στρατηγικό και ιδεολογικό σημείο, ήτοι η Ρώμη, να μην κινδυνέψει να ξαναπέσει στα χεριά των Οστρογότθων, το οποίο αποτελούσε, όπως έχει φανεί και στον πρώτο πόλεμο, το εφελτήριο των επιχειρήσεων του. Σχετικά με το ότι ο Βελισάριος «*ἐν τε μεγάλῳ πένθει ἐγίνετο καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐσεπήδησεν*» οφειλόταν στο ότι είχε απολεσθεί η μεγαλύτερη δύναμη του στρατού του, και όντας εγκατεστημένος σε μια περιοχή χωρίς προμήθειες και ακατάλληλη άμυνα, θα ήταν δύσκολο να αντιπαραταχθεί του πολυάριθμου και προσφάτως νικηφόρου Οστρογοθτικού στρατεύματος⁶³⁹. Το άλλο που προκύπτει είναι ότι η αντίδραση του Βελισαρίου, ενδεχομένως να σχετίζεται με ένα στοιχείο του χαρακτήρα του, το οποίο τονίζεται σε όλο το έργο, ενώ δεν λείπουν και φορές που πιστοποιείται αντιστρόφως. Ειδικότερα, σε πολλά επεισόδια εμφανίζεται να έχει μια ορθή αντίληψη της πραγματικότητας και της κατάστασης, η οποία πηγάζει από την πρόβλεψη του για τις ενέργειες που θα διεξαχθούν, την πρόνοια του για αντιμετώπιση, ή από την ικανότητα και την επιθυμία του να είναι κύριος της κατάστασης, υπολογίζοντας το κάθε μέτρο χωρίς να εγκλωβίζεται, αφήνοντας διόδους σε κάθε πλαίσιο. Ως εκ τούτου, σε περιπτώσεις που τα καλομελετημένα σχέδια του δεν αποδίδουν, ή καταστρέφονται, ολοκληρωτικά από εξωτερικούς παράγοντες στο απώτατο σημείο, και συνεπώς, η

⁶³⁷ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.398,399

⁶³⁸ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.386-399

⁶³⁹PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.386-399. *Das Strategikon Des Maurikios* σελ.118-121,208-211,232,233,238,239,246-251,256,257,454-468. H. ELTON, "Cavalry in late Roman Warfare" σελ.377-380. H. ELTON, "Military Forces" σελ.291,293

πρόβλεψη του αποτυγχάνει, τότε κλονίζεται και αδυνατεί να βρει λύση καθώς απολύει τον έλεγχο της κατάστασης. Στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, δύο είναι οι περιπτώσεις που ο Βελισάριος αγκυλώνεται. Η πρώτη είναι στην αποτυχία να ανακουφίσει την Ρώμη όταν ειδοποιείται για την σύλληψη του Ισαάκη «δὲ καταπλαγείς οἷς ἠκηκόει.. ὅποι ἐς ἀφασίαν ἐμπέπτωκεν οὐ γερονδὸς αὐτῷ πρότερον τοῦτό γε»⁶⁴⁰, όπου μάλιστα «πυρετὸς γὰρ ἐπιγενόμενος ἐς χρόνου μῆκος ὑπερφυῶς τε αὐτὸν ἠγία καὶ ἐς κίνδυνον θανάτου ἤγεν»⁶⁴¹. Η δεύτερη είναι στο παρόν επεισόδιο «ἔν τε μεγάλῳ πένθει ἐγένετο καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐσεπήδησεν»⁶⁴². Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι οι συγκεκριμένες αναφορές του Προκοπίου παρέχουν ένα ιδιαίτερο στοιχείο για τον χαρακτήρα του Βελισαρίου⁶⁴³.

Το Ιούνιο του 548 μ.Χ. ο Αυτοκράτορας θα αποστείλει 2.000 πεζούς στην Σικελία, διατάσσοντας παράλληλα τον Βαλεριανό να ενωθεί τάχιστα με τον Βελισάριο στον Υδρούντα, τον οποίον και συναντά. Ο στρατηγός, από την πλευρά του, θα αποστείλει την Αντωνίνα στην Κωνσταντινούπολη, με σκοπό η τελευταία να εκμεταλλευτεί τις σχέσεις της με την Θεοδώρα με στόχο την απόκτηση καλύτερων βοηθειών για τον πόλεμο. Ο Βελισάριος, εν συνεχεία, θα καλέσει τον Ιωάννη Βιταλιανού να μεταβεί στο πλευρό του, όπου θα καταπλεύσει μαζί με τον τελευταίο και τον Βαλεριανό προς την Ρουσκιανή με σκοπό την ανακούφιση της από την πολιορκία. Η προσπάθεια θα αποτύχει, καθώς την πρώτη φορά μια βίαιη καταιγίδα θα διασκορπίζει τον στόλο, σπαταλώντας έτσι σημαντικό χρονικό διάστημα, ενώ την δεύτερη φορά η αποβίβαση θα εμποδιστεί από τους Οστρογότθους, οι οποίοι, εκμεταλλευόμενοι την ατυχία της πρώτης προσπάθειας των Αυτοκρατορικών, θα αποκλείσουν την στεριά με ετοιμοπόλεμη θέση, ενέργεια που θα τρομοκρατήσει τους Βυζαντινούς στρατιώτες να αποβιβαστούν. Στο στρατιωτικό συμβούλιο που θα ακολουθήσει, θα αποφασιστεί ο Ιωάννης και ο Βαλεριανός να αποβιβασθούν και να μεταβούν στο Πικηνόν, ώστε να παρενοχλήσουν την πολιορκία της Ρουσκιανής, ενώ ο Βελισάριος θα μεταβεί στην Ρώμη, με σκοπό την προετοιμασία μιας νέας επιχείρησης. Η ατολμία, και συνεπώς η χρονική καθυστέρηση, του Βαλεριανού να καταπλεύσει προς την Ανκόνα και εν συνεχεία να μεταβεί στο Πικηνόν με σκοπό να ενωθεί με τον Ιωάννη, θα παράξει στον Τοτλίλα την ευκαιρία να προετοιμάσει μια κατάλληλη άμυνα για τις συνασπισμένες δυνάμεις των Βαλεριανού και Ιωάννη, ενώ θα καταλάβει την Ρουσκιανή έπειτα από συνθηκολόγηση. Όσο για τον Βελισάριο, όταν έφθασε στην Ρώμη, θα την βρει λαβωμένη από μια στρατιωτική εξέγερση και σε πλήρη αταξία. Συγκεκριμένα, η φρουρά της Αιώνιας πόλης είχε ξεσηκωθεί και σκοτώσει τον Κόνωνα, λόγω εμπορίας σιτηρών και άλλων προμηθειών εις βάρος τους, ζητώντας από τον Αυτοκράτορα αμνηστία και πληρωμή των μισθών τους, απειλώντας πως θα προσχωρήσουν στον Τοτλίλα σε αντίθετη περίπτωση, με τον Ιουστινιανό Α' να εκπληρώνει τα αιτήματά τους. Έτσι, στα προβλήματα που υπήρχαν, πρέπει να προστεθεί

⁶⁴⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.320,321

⁶⁴¹ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.320-323

⁶⁴² PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.398,399

⁶⁴³Χαρακτηριστικές περιπτώσεις που ο Βελισάριος υποδεικνύει ότι έχει μια ορθή αντίληψη της πραγματικότητας και της κατάστασης, η οποία πηγάζει από την πρόβλεψη του για τις ενέργειες που θα διεξαχθούν, την πρόνοια του για αντιμετώπιση, ή από την ικανότητα και την επιθυμία του να είναι κύριος της κατάστασης, υπολογίζοντας το κάθε μέτρο χωρίς να εγκλωβίζεται, αφήνοντας διόδους σε κάθε πλαίσιο PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.418,419, *History*, vol. III σελ.146,147,242-245,314,315,366,367 *History*, vol. IV σελ.22,23,154,155. Επιπροσθέτως, η παρουσίαση του Βελισαρίου στα *Ανέκδοτα* όταν πέφτει σε δυσμένεια, χωρίς να μπορεί να βρει μια λύση, η οποία είναι παρόμοια με τις παραπάνω σκιαγραφήσεις, πιθανότατα, λειτουργεί ως ένα επιπλέον στοιχείο της παραπάνω άποψης. PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.44-49

η αρνητικότητα των στρατιωτών και των πολιτών, όπως και οι παράνομες, απεχθείς ενέργειες των αξιωματικών⁶⁴⁴.

7.3. Η Ανάκληση του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη και το τέλος της Δεύτερης Ιταλικής Εκστρατείας του

Ενώ ο Βελισάριος βρισκόταν στην Ρώμη, θα ανακληθεί στην Κωνσταντινούπολη. Στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ο Προκόπιος σημειώνει πως η Αντωνίνα, όταν κατέφθασε στην βασιλίδα των Πόλεων, στα πλαίσια της αποστολής της από τον Βελισάριο για την εξασφάλιση και απόκτηση καλύτερων προμηθειών για τον πόλεμο, θα βρει την Θεοδώρα νεκρή. Ως εκ τούτου, θα παρακαλέσει τον Ιουστινιανό Α΄ να ανακαλέσει τον άνδρα της. Ο Αυτοκράτορας θα αποδεχθεί το αίτημα της, η απόφαση του οποίου ποδηγετήθηκε και από μια επικειμένη Σασσανιδική εισβολή, κάτι που υποδηλώνει πως σκόπευε να αποστείλει τον Βελισάριο στο Περσικό μέτωπο. Έτσι στις αρχές του 549 μ.Χ. ο Βελισάριος επέστρεψε στο Βυζάντιο⁶⁴⁵. Παρά ταύτα, στα *Ανέκδοτα*, σχετικά με την ανάκληση του, αναφέρεται ότι «ἀπογνούς δὲ βασιλέως ἐδεῖτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι. καὶ ἐπεὶ ἐνδεχόμενον βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω, ἄσμενος εὐθὺς ἀπιὼν ᾤχετο»⁶⁴⁶.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, διαπιστώνεται πως η ανάκληση του Βελισαρίου οφειλόταν στην παράκληση της Αντωνίνας για την επιστροφή του συζύγου της. Ο λόγος που επιθυμούσε την ανάκληση του πιθανόν θα οφειλόταν στο ότι λόγω του θανάτου της Θεοδώρας, θα ήταν αδύνατο να εξασφαλίσει καλύτερες περιστάσεις για τον Ιταλικό πόλεμο, και επομένως θα συνειδητοποίησε πως οποιαδήποτε προσπάθεια για αποστολή βοήθειας ήταν καταδικασμένη, όσο και ότι από την στιγμή που πέθανε η τελευταία, όντας κύριο στήριγμα της για την κυριαρχική θέση που είχε, το επόμενο που της είχε απομείνει ήταν ο Βελισάριος, τον οποίο δεν θα επιθυμούσε να χάσει. Λαμβάνοντας, παράλληλα, υπόψη πως η κατάσταση στην Ιταλία ήταν σε απελπιστική θέση, συνεπώς να θεώρησε πως η παραμονή του συζύγου της στο πολεμικό μέτωπο όχι μόνο θα ζημίωνε ακόμα περισσότερο το κυρὸς του, καθώς θα επιβαρυνόταν με την ευθύνη της Οστρογοθτικής νίκης, αλλά θα εγκυμονούσε και σοβαρούς κινδύνους για τον ίδιο. Από την πλευρά του, αυτό οδηγεί στην διττή σκέψη πως η απόφαση της Αντωνίνας είτε καθοδηγούνταν από το ενδιαφέρον και την προσωπική φροντίδα που έτρεφε για τον σύζυγο της, είτε να συνειδητοποίησε πως, λόγω του θανάτου της Θεοδώρας, η θέση της πλέον να στηριζόταν και να οφειλόταν στον Βελισάριο, και συνεπώς ενδεχόμενος θάνατος ή συντριβή της δύναμης και του κύρους του, θα είχε τεράστιο αντίκτυπο στη δική της δύναμη, κύρος και επιρροή, είτε να οφειλόταν σε ένα συγκεκριασμό των δυο. Επομένως, με σκοπό να διασφαλίσει τον εαυτό της, ζήτησε την ανάκληση του μοναδικού της πλέον στηρίγματος της δύναμης της, του Βελισαρίου, για τον οποίο νοιάζοταν. Το επιχείρημα στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, ότι η απόφαση του Ιουστινιανού Α΄ ποδηγετήθηκε

⁶⁴⁴ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.292-301,326,327,406-413. Ο Κόνωνας είχε επιδείξει και στο παρελθόν παρόμοιες ενέργειες, όντας συνεταίρος του Βέσσα στις παράνομες οικονομικές δράσεις που είχε διαπράξει ο τελευταίος στο διάστημα που ήταν διοικητής της Ρώμης. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.588,589 T. ΛΟΥΓΓΗΣ, "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός: 408-602" σελ.37,38,111. R. BROWNING, *Justinian* σελ.191,192. E. A. THOMPSON, *Romans and Barbarians* σελ.99,100,106

⁶⁴⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.406,407,414,415

⁶⁴⁶PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.60,61

λόγω επικείμενης Σασσανδικής εισβολής, φαντάζει ως δικαιολογία καθώς δεν εντοπίζεται παρουσία του Βελισαρίου στο Περσικό μέτωπο μετά την επιστροφή του. Ακόμα και να υπήρχε η σκέψη του Αυτοκράτορα να αποστείλει τον Βελισάριο στην Ανατολή, η αδυναμία αυτής της πρόφασης, έγκειται στο ότι προσπίπτει στις συγκεκριμένες δικαιολογίες που εμφανίζονται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων* μετά από κάθε ανάκληση του Βελισαρίου από το εκάστοτε πολεμικό μέτωπο, όπου ο πραγματικός λόγος δεν οφείλεται σε αυτό που δηλώνεται στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, αποστολή σε άλλα πολεμικά θέατρα, αλλά σε άλλους παράγοντες, τους οποίους ο Προκόπιος αποκρύπτει. Αυτό που απομένει να ειπωθεί είναι η αναφορά των *Ανεκδότων*. Αν και δεν μπορεί να δοθεί μια θεμελιωμένη απάντηση, λόγω της φύσης του έργου και της υπερβολής που το χαρακτηρίζει, αρχικά, παρατηρώντας την πρόταση «ἀπογνούς δὲ βασιλέως ἔδειτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι. καὶ ἐπεὶ ἐνδεχόμενον βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω, ἄσμενος εὐθύς ἀπιὼν ὄχετο»⁶⁴⁷, και λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτή τοποθετείται στον επίλογο του δευτέρου Ιταλικού πολέμου καθώς έχουν ήδη αναφερθεί τα πεπραγμένα του Βελισαρίου κατά την διάρκεια του πολέμου, και άρα αποτελεί την τελευταία ενέργεια της παρουσίας του στην εκεί περιοχή, δημιουργείται η σκέψη πως ο Βελισάριος «ἀπογνούς δὲ βασιλέως ἔδειτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι» λίγο πριν την ανάκληση του, ή ότι αυτό αποτέλεσε την τελευταία ενέργεια του στον Ιταλικό πόλεμο. Έχοντας κατά νου αυτή την σκέψη, το ότι αμέσως μετά καταγράφεται ότι «καὶ ἐπεὶ ἐνδεχόμενον βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω», εξάγεται η άποψη πως ο Ιουστινιανός Α΄ επικύρωσε το αίτημα του Βελισαρίου, το οποίο και αποτελούσε την τελευταία ενέργεια του στον πόλεμο λόγω της απελπιστικής κατάστασης που υπήρχε. Αναφορικά με το αίτημα του Βελισαρίου, όπως έχει ειπωθεί, μπορεί τα *Ανεκδοτα* να είναι υπερβολικά, αλλά εμπεριέχουν αλήθειες. Έτσι, πιθανότατα, θα ζήτησε να ανακληθεί. Ως εκ τούτου η πρόταση «ἀπογνούς δὲ βασιλέως ἔδειτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι. καὶ ἐπεὶ ἐνδεχόμενον βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω, ἄσμενος εὐθύς ἀπιὼν ὄχετο», λογικά, εμπεριέχει αλήθειες. Επιπροσθέτως, τα *Ανεκδοτα* λειτουργούν συμπληρωματικά με το *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Έτσι, η ανάκληση του Βελισαρίου θα οφειλόταν τόσο στον ίδιο, όσο και στην σύζυγο του, και, με τον Ιουστινιανό Α΄ να συμφωνεί. Αρχικά, ο στρατηγός θα ήταν «ἀπογνούς» μετά την άφιξη της Αντωνίνας στην Κωνσταντινούπολη. Αυτό γιατί, όπως ειπώθηκε παραπάνω, ο Βελισάριος απέστειλε την σύζυγο στο Βυζάντιο με σκοπό η τελευταία να εκμεταλλευτεί τις σχέσεις της με την Θεοδώρα με στόχο την απόκτηση καλύτερων βοηθειών για τον πόλεμο. Όταν ο στρατηγός θα πληροφορήθηκε τον θάνατο της Θεοδώρας, θα συνειδητοποίησε πως είχε αποκλειστεί η δυνατότητα του για εξασφάλιση ενισχύσεων. Συνεπώς, παρατηρώντας ότι δεν πρόκειται να λάβει σημαντικές βοήθειες, και σε συνδυασμό με την κατάσταση που γίνεται ολοένα και πιο κρίσιμη, τότε γίνεται «ἀπογνούς», και «ἔδειτο ὅπως οἱ ἐξῆ ἔνθενδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι». Η Αντωνίνα είτε θα ζήτησε από τον Ιουστινιανό Α΄ να επιστρέψει ο Βελισάριος μόλις πληροφορείται τον θάνατο της Θεοδώρας, είτε αφού ο τελευταίος ζήτησε την ανάκληση του. Σχετικά με τον Ιουστινιανό Α΄, λογικά θα θεώρησε πως ο Βελισάριος θα ήταν δύσκολο να καταφέρει μια αντιστροφή της κατάστασης. Έτσι, δεν θα υπήρχε λόγος ένας ικανός στρατηγός να παραμένει σε μια περιοχή, για την οποία, προς το παρόν, το βλέμμα ήταν αλλού στραμμένο, ενώ υπήρχαν σημαντικά θέματα στην Αυτοκρατορία. Πάντως, λαμβάνοντας υπόψη πως η Θεοδώρα πεθαίνει στις 28 Ιουνίου του 548 μ.Χ., ότι η Αντωνίνα φτάνει στην Κωνσταντινούπολη εκείνη περίπου την εποχή και πως ο Βελισάριος επιστρέφει στις

⁶⁴⁷PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.60,61

αρχές του 549 μ.Χ., η ανάκληση του θα πυροδοτήθηκε από τον ίδιο γιατί το χρονικό διάστημα από τον Ιούλιο του 548 μ.Χ. μέχρι τις αρχές του 549 μ.Χ. είναι πολύ μεγάλο ώστε να ειπωθεί πως η ανάκληση του οφειλόταν στην Αντωνίνα, όταν η τελευταία βρήκε την Θεοδώρα νεκρή. Έτσι στις αρχές του 549 μ.Χ., ο Βελισάριος αποχώρησε από την Ιταλία για το Βυζάντιο⁶⁴⁸.

Καθώς ο Βελισάριος ταξίδευε πίσω στην Κωνσταντινούπολη, στην πρωτεύουσα σχηματίστηκε μια συνωμοσία από τους Αρταβάνη, Αρσάκη και Χαναράγγη με σκοπό την δολοφονία του Ιουστινιανού Α'. Οι συνωμότες αποφάσισαν να κινηθούν με την επιστροφή του Βελισαρίου στο Βυζάντιο, με σκοπό την δολοφονία του, θεωρώντας πως ο στρατηγός, λόγω της νομιμοφροσύνης του προς τον Ιουστινιανό Α', θα προσπαθούσε να εκδικηθεί τους συνωμότες όταν ειδοποιούνταν την δολοφονία του τελευταίου. Εντέλει η συνωμοσία αποκαλύφθηκε όταν ο Βελισάριος πλησίασε στην Πρωτεύουσα⁶⁴⁹. Αυτά που αξίζουν να αναφερθούν είναι ότι, μέσω του επεισοδίου, υποδεικνύεται ότι η νομιμοφροσύνη που έτρεφε ο Βελισάριος προς τον Ιουστινιανό Α' ήταν γνωστή και διαδεδομένη. Το δεύτερο είναι ότι ο Προκόπιος, μέσω του συγκεκριμένου επεισοδίου, το οποίο το τοποθετεί αμέσως μετά την ανάκληση του Βελισαρίου από το Ιταλικό μέτωπο και κατά την διάρκεια της επιστροφής του, έχει ως σκοπό να σμιλεύσει την εικόνα του στρατηγού, ή τουλάχιστον να τον παρουσιάσει με θετική σκοπιά. Ιδιαίτερα, υποδεικνύει πως η επιστροφή του Βελισαρίου είναι αυτή που αναγκάζει τους συνωμότες να δράσουν, δίδοντας την αίσθηση ότι αποφασίζουν εκείνη την στιγμή μια αλλαγή των σχεδίων τους και συνεπώς μια όχι προσεγμένη ενέργεια, η οποία οδηγείται στην αποτυχία. Παράλληλα, και ο Μάρκελλος αναφέρει στον Ιουστινιανό Α' την πλεκτάνη όταν ειδοποιείται πως ο Βελισάριος βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα. Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Βελισάριος δεν κατάφερε να πετύχει σημαντικά αποτελέσματα στην εκστρατεία, και το γεγονός ότι η επιστροφή του, έμμεσα, οδηγεί στην αποκάλυψη της συνωμοσίας, ο Προκόπιος

⁶⁴⁸ Ως προς τα παραπάνω, αξίζει να αναφερθεί πως ο Ιορδανής, στα *Ρομάνα*, συνδέει τον θάνατο της Θεοδώρας με την επιστροφή του Βελισαρίου. Σχετικά με την άποψη ότι ο Βελισάριος επιστρέφει στις αρχές του 549 μ.Χ., αυτή δίδεται από την τελευταία πρόταση του 7.35 του *Υπέρ των Πολέμων*, το οποίο είναι και το τελευταίο κεφάλαιο που αφορά την δεύτερη Ιταλική εκστρατεία του Βελισαρίου. Συγκεκριμένα καταγράφεται πως «καὶ ὁ χειμῶν ἔληγε, καὶ τέταρτον καὶ δέκατον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνέγραψε», κάτι που υποδηλώνει πως από το επόμενο κεφάλαιο, τα γεγονότα αναφέρονται χρονολογούνται από την Άνοιξη του 549 μ.Χ. και εξής. Σχετικά με την ερώτηση ότι προ του 7.35 υπάρχουν γεγονότα που αναφέρονται μετά την Άνοιξη του 549 μ.Χ. και εξής, ήτοι η νίκη των Βυζαντινών εναντίον των Έρουλων και η συμφωνία μεταξύ Λογγοβάρδων και Γεπηδών, αυτό οφείλεται στο ότι το κεφάλαιο που βρίσκονται τα γεγονότα αποτελεί παρέκβαση, κάτι που δηλώνει και ο ίδιος ο συγγραφέας. Αξιοσημείωτο είναι ότι υπάρχει η άποψη πως η ανάκληση του Βελισαρίου οφειλόταν και στον ίδιο τον Ιουστινιανό Α'. Συγκεκριμένα, λόγω του θανάτου της Θεοδώρας, ο Αυτοκράτορας να επεδίωκε κάποιον σύμβουλο ο οποίος όχι μόνο θα ήταν ικανός, αλλά θα μπορούσε μάλιστα και να χαλιναγωγηθεί. Ως προς αυτό, και παρατηρώντας πως ο Ιουστινιανός Α' δεν ενδιαφερόταν για την αποστολή ιδιαίτερων ενισχύσεων στην Ιταλία, ενδεχομένως να θεώρησε πως δεν θα ήταν φρόνιμο να κατασπαταλήσει έναν τόσο ικανό στρατηγό σε μια επιχείρηση την οποία είχε θέσει σε δευτερεύουσα μοίρα. Τέλος, αν και ειπώθηκε παραπάνω πως η αποστολή του Βελισαρίου στην Ιταλία μπορεί να αποτελούσε και ένα είδος ποινής, λογικά, αυτή, θα είχε πλέον εκπνεύσει. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.406,407,414,415,418,419,426,427,430-467, *The Anecdota*, vol. VI σελ.60,61. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.51. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.410. E. STEIN, *Histoire - Tome II* σελ.589-592. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.244. M. KOUROUMALI, *Procopius and the Gothic War* σελ.222-232. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 192. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.103. J.A. EVANS, *Theodora* σελ. 106. P.N. URE, *Justinian* σελ. 50,213,216,217

⁶⁴⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 414-437

επιθυμεί, μέσω των παραπάνω, να δώσει την αίσθηση πως, εντέλει, η ανάκληση του λειτούργησε για το καλό της Αυτοκρατορίας. Ήτοι, αν και ο Βελισάριος ανακαλείται, εκείνη την στιγμή, λαμβάνει χωρά ένα δυνητικά αρνητικότατο συμβάν για την Αυτοκρατορία, με τους πρωταγωνιστές, συνωμότες και υπερασπιστές, να αποφασίζουν να δράσουν όταν ο Βελισάριος επιστρέφει και βρίσκεται πλησίον της Κωνσταντινούπολης. Έτσι, ο συγγραφέας, μετακομίζει την οπτική και το συναίσθημα όχι στο μη επιτυχημένο αποτέλεσμα του Βελισαρίου στην Ιταλία, αλλά στην συνομωσία που υπήρχε και αποκαλύφθηκε, και η οποία πυροδοτείται από τις ενέργειες του τελευταίου. Μάλιστα, ο Προκόπιος, παρουσιάζει την επιστροφή του Βελισαρίου στην Κωνσταντινούπολη ως μια τυχερή ενέργεια για την Αυτοκρατορία. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος ανακαλείται, χωρίς να έχει επιτύχει κάτι το σημαντικό, και συνεπώς η απογοήτευση δεν θα ήταν απύουσα, ο συγγραφέας έμμεσα αναφέρει πως η επιστροφή του, εντέλει, ήταν η καλύτερη δυνατή περίπτωση, καθώς ωθεί στην υλοποίηση της συνομωσίας, η οποία ξεσκεπάζεται και αποτυγχάνει την στιγμή που ο Βελισάριος επιστρέφει. Έτσι, μιας και ο Προκόπιος είναι η πηγή των γεγονότων και αυτός που παρέχει πληροφορίες στο αναγνωστικό κοινό του, τοποθετεί τα δυο συμβάντα μαζί, ανάκληση του Βελισαρίου και συνομωσία Αρταβάνη, με σκοπό να φιλοτεχνήσει μια θετική εικόνα του στρατηγού, η οποία, παρά την κατάσταση στην Ιταλία, δεν είναι αρνητική, καθώς το αρνητικό προβάλλεται από τον Αρταβάνη και την συνομωσία του. Αντιθέτως, η ανάκληση είναι θετική γιατί ωθεί στην λύση της πλεκτάνης. Επ' ακολούθως, ο συγγραφέας, με την τοποθέτηση των δυο συμβάντων δίπλα δίπλα, πράττει μια σύγκριση μεταξύ Βελισαρίου και Αρταβάνη. Ότι ο πρώτος, παρά τα προβλήματα και τις κυρώσεις που είχε δεχθεί από τον Αυτοκράτορα, αλλά και τις προσωπικές δυσκολίες που αντιμετώπισε στην δεύτερη Ιταλική εκστρατεία, παραμένει νομιμόφρων προς τον Ιουστινιανό Α', του οποίου η στάση προς τον τελευταίο είναι τόσο ισχυρή και πιστή που καταφέρει να ξεσκεπάσει την συνομωσία. Αντιθέτως, ο Αρταβάνης αποφασίζει να συνωμοτήσει κατά του Αυτοκράτορα στην πρώτη δυσκολία που έχει. Συγκεκριμένα, ο τελευταίος, δεν μπορούσε να νυμφευθεί την Πρεϊέκτα γιατί παρόλο που ήταν χωρισμένος, η Θεοδώρα τον ώθησε να επανασυνδεθεί με την πρώην σύζυγο του, νυμφεύοντας, παράλληλα την Πρεϊέκτα με άλλον, κάτι που έγειρε την οργή του Αρταβάνη. Έτσι ο Προκόπιος, πράττει μια σύγκριση σχετικά με τον χαρακτήρα των δύο, υπογραμμίζοντας την αμέριστη νομιμοφροσύνη του Βελισαρίου, η οποία είναι η ισχυρότερη όλων. Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ότι ο Προκόπιος, μέσω της σύγκρισης των δύο, έμμεσα σημειώνει πως ο Αρταβάνης λειτούργει όπως θα έπρεπε να είχε λειτουργήσει ο Βελισάριος. Συγκεκριμένα, ο πρώτος έχει την φιλοδοξία και την πνευματική δύναμη να πράξει μια συνομωσία. Ο δεύτερος, παρά τα προβλήματα και τις κυρώσεις που είχε δεχθεί από τον Ιουστινιανό Α' δεν συνωμοτεί. Έτσι, ο Αρταβάνης λειτουργεί ως ένα αντίστροφο κάτοπτρο του Βελισαρίου, με τον συγγραφέα να υπονοεί πως ο Αρταβάνης πράττει αυτά που έπρεπε να πράξει ο Βελισάριος. Το συνδυαστικό στοιχείο που ενώνει τους δύο άνδρες είναι η καταπίεση των γυναικών, ήτοι οι σύζυγοι τους και η Θεοδώρα, με τον Αρταβάνη να αντιδρά και τον Βελισάριο να μένει δέσμιος. Τέλος, με την πρόταση «Βελισάριος μὲν τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον οὐδενὶ κόσμῳ ἦει, γῆς μὲν τῆς Ἰταλῶν πενταετὲς οὐδαμῆ ἀποβάς, οὐδέ πη ὁδῶ ἰέναι ἐνταῦθα ἰσχύσας, ἀλλὰ φυγῆ κεκρυμμένη ἐχόμενος πάντα τοῦτον τὸν χρόνον, ἕκ τε ὀχυρώματος ἀεὶ ἐπιθαλασίου τινὸς ἐς ἄλλο ἐπὶ τῆς παραλίας ὀχύρωμα διηνεκὲς ναυτιλλόμενος»⁶⁵⁰ στο

⁶⁵⁰ PROCOPIUS, History, vol. IV σελ.458,459

Υπέρ τῶν Πολέμων, γίνεται αντιληπτό πως, ο Προκόπιος δεν παρέχει μια, καθαρά, υποκειμενική εικόνα για τον στρατηγό, ενώ γίνεται φανερή η άμεση σύνδεση της εκστρατείας με τις αναφορές που πράττει για αυτήν, ο συγγραφέας, στα *Ανέκδοτα*. Ως εκ τούτου, μπορεί να ειπωθεί πως αποτελεί ένα επιπλέον στοιχείο σχετικά με την άποψη πως ο Προκόπιος παρέχει μια όσο το δυνατόν αντικειμενική εικόνα, αλλά και ότι στα *Ανέκδοτα*, απλώς, σημειώνει εκφάνσεις αλήθειας με υπερβολικό τρόπο⁶⁵¹.

Ολοκληρώνοντας την δεύτερη Ιταλική εκστρατεία του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι η ανεπαρκής και ακατάλληλη πολεμική δύναμη που είχε στην διάθεση του ο στρατηγός, σε συνδυασμό με την κατάσταση που είχε αναδυθεί από το 540 μ.Χ. μέχρι το 544 μ.Χ., αποτελούσε σημαντικό τροχοπέδη περί της προσπάθειας του να ανατρέψει τα πράγματα. Επιπροσθέτως, φιλονικίες, προβλήματα διοίκησης, οικονομική δυσπραγία, κακοκαιρίες, στάσεις πληρωμών, αυτομολήσεις και αδυναμίες των αξιωματικών, υπέσκαψαν σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό τον Αυτοκρατορικό σκοπό. Ενδιαφέρον προκαλεί ότι ο Προκόπιος στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, σε γενικές γραμμές, παρέχει μια παρόμοια εικόνα για το αποτέλεσμα της εκστρατείας του Βελισαρίου και στα *Ανέκδοτα*. Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό, για μια ακόμη φορά, πως στο τελευταίο, τα στοιχεία που παραθέτονται να μεν είναι υπερβολικά, ωστόσο δεν είναι εντελώς αναληθή, ή τουλάχιστον έχουν κοινά χαρακτηριστικά με το *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Αναφορικά με την κριτική του συγγραφέως και στα δυο έργα, να μεν δεν απέχει αρκετά από την πραγματικότητα, ωστόσο είναι ακραία και χωρίς κριτική σκέψη. Όπως ειπώθηκε παραπάνω, λόγω των παραμέτρων που αγκύλωναν την εκστρατεία του Βελισαρίου, δεν ήταν δυνατό ο τελευταίος να πετύχει κάποιο αποτέλεσμα. Άλλωστε στην μοναδική σύγκρουση του με τον Τοτίλα, κατάφερε να βγει νικητής με θριαμβευτικό τρόπο, κατάφερε να ανακαταλάβει την Ρώμη και να την υπερασπιστεί, ενώ φρόντισε για την ασφάλεια της Ιταλίας πριν την εγκαταλείψει, υποδεικνύοντας πως έλαβε όσο το δυνατόν περισσότερες ενέργειες προστασίας πριν την φυγή του, και ότι αποτέλεσε μια τελευταία άμυνα εναντίον του Τοτίλα, κωλυσιεργώντας, όσο ήταν δυνατό την πορεία του, ανατρέποντας σε κάποιον βαθμό τα σχέδια του, και εμποδίζοντας τον να εδραιωθεί. Επιπροσθέτως, σχετικά με την κατηγορία ότι επέλεξε να μεταφέρεται από λιμάνι σε λιμάνι, ή μέσω θαλάσσης, λαμβάνοντας υπόψη της ανεπαρκείς πολεμικές δυνάμεις, οι οποίες ήταν σκορπισμένες, αρχικά υποδεικνύεται πως δεν μπορούσε να δώσει μια αποφασιστική μάχη στην ξηρά, ή να εφαρμόσει μια τακτική όπως εκείνη του πρώτου Ιταλικού πόλεμου. Επιπροσθέτως, η κατοχή της θάλασσας ήταν απαραίτητο στοιχείο για την επιβίωση της Βυζαντινής Ιταλίας. Χαρακτηριστικά, η Αυτοκρατορική θαλασσοκρατία στον πρώτο πόλεμο, είναι αυτή που υποβοηθά την Βυζαντινή νίκη. Προμήθειες, ανθρωπινό υλικό, γρήγορη μετάβαση, και έλεγχος θαλάσσιων δρόμων, αποτελούν σημαντικές βοήθειες σε μια εκστρατεία. Επίσης, η Ιταλία ήταν κατεχόμενη από Οστρογότθους. Ως εκ τούτου, μια δια ξηράς πορεία, θα εμφάνιζε κινδύνους ήττας και

⁶⁵¹ Σχετικά με την σύγκριση μεταξύ Βελισαρίου και Αρταβάνη, ίσως για αυτό ο Προκόπιος σημειώνει πως και οι δύο ήταν ιδιαίτερα αξιοσέβαστοι. Ήτοι δημιουργεί μια παραλληλία, ενώ υποδεικνύεται ο θαυμασμός του συγγραφέα για τον Αρταβάνη. Παρομοίως, ο Προκόπιος, μετά το επεισόδιο του Αρταβάνη, αναφέρει ότι οι «Βάρβαροι» είχαν γίνει κύριοι της Δύσης, ασκώντας, έτσι, κριτική στην πολιτική του Ιουστινιανού Α', και μετατοπίζοντας ακόμα περαιτέρω το βλέμμα από την ανάκληση του Βελισαρίου, στην γενική εικόνα απογοήτευσης που επικρατούσε. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 414-437, *The Anecdota*, vol. VI σελ.44-65. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.261,262. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 163,164. D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.119,120. Βλέπε και σελ.279-282 για την σχέση Βελισαρίου και Αντωνίνας στα *Ανέκδοτα*.

επιθέσεις από τους αντιπάλους, ιδίως αν ληφθούν υπόψη οι ανεπαρκείς, αριθμητικά και πολεμικά, δυνάμεις που είχε. Αντιθέτως, μια θαλάσσια πορεία από περιοχή σε περιοχή, θα ασφάλιζε την ακεραιότητα των μονάδων. Ως προς αυτό, αξίζει να σημειωθεί πως οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, και η έλλειψη συντονισμού των υφιστάμενων του, ήταν αυτές που έπληξαν τις ναυτικές επιχειρήσεις του, ενώ σχετικά με τις επί ξηράς πορείες, αυτές δεν ευοδώθηκαν, πέραν της κυριαρχικής θέσης των αντιπάλων, εξ αιτίας των ανεπαρκών δυνάμεων και των λαθών των υφισταμένων του. Επιπροσθέτως, σχετική, απώλεια της θάλασσας από πλευράς Βυζαντινών, και παραθαλάσσιων φρουριών\πόλεων, θα οδηγούσε στον ολοκληρωτικό αποκλεισμό τους, και στην εν συνεχεία κατάληψη της Σικελίας. Άλλωστε, ο Βελισάριος περίμενε ενισχύσεις από το Βυζάντιο, οι οποίες ήρθαν. Πως μετέβησαν; Δια θαλάσσης. Τα λιμάνια που είχε στην κατοχή του και τα ποια προστάτευε, θα, λειτουργούσαν ως εστίες άφιξης και συγκέντρωσης, είτε των ενισχύσεων, είτε των προμηθειών, από τα οποία θα μπορούσε, εν συνεχεία, να προωθήσει μια επιθετική πολιτική. Με την προϋπόθεση βέβαια να υπήρχε και ικανότατο πολεμικό δυναμικό. Τέλος, μέσω της ναυτικής δύναμης, ενδεχομένως να σκόπευε σε έναν μελλοντικό θαλάσσιο αποκλεισμό εναντίον των Οστρογότθων⁶⁵². Συμπεραίνοντας, η δράση του Βελισαρίου, σε γενικές γραμμές, ήταν η καλύτερη που θα μπορούσε να πράξει. Μάλιστα, το γεγονός ότι από ένα σημείο και μετά, όπου ο Βελισάριος αναλαμβάνει ολοκληρωτική δράση, το πεδίο της μάχης αφορά μια γεωγραφική έκταση που επικεντρώνεται στην Νότια Ιταλία, και κάποιες φορές το πολύ μέχρι την Ρώμη, και πως ο Βελισάριος είχε να αντιμετωπίσει όλα τα παραπάνω προβλήματα, ενδεχομένως, μπορεί να ειπωθεί, πως σε περίπτωση που είχε καλύτερους εξοπλισμούς και βοήθεια, θα μπορούσε να αντιμετωπίζει αποφασιστικά τον Τοτίλα. Η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στην Ιταλία απαιτούσε μεγάλη φροντίδα και προσοχή, καθώς μόνο ένας ισχυρός και καλά οργανωμένος, με την έννοια της οικονομικής φροντίδας και σύμπνοιας, στρατός θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την αυξανούσα Οστρογοτθική ισχύ. Όταν ο Ιουστινιανός Α΄ έστρεψε την αποκλειστική προσοχή του στον Ιταλικό πόλεμο, προσφέροντας άφθονο ανθρωπινό δυναμικό και χρήματα, η Οστρογοτθική δύναμη κατέρρευσε.

⁶⁵² Πει των λοιπών κατηγοριών των *Ανεκδότων*, αυτές αναφέρονται παραπάνω. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ. 458,459, *History*, vol. V σελ.2,3, *The Anecdota*, vol. VI σελ.54-61. IORDANES, "Gentis Romanorum" σελ.50,51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο : ΤΑ ΥΣΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Η επιστροφή του Βελισαρίου από το Ιταλικό μέτωπο αποτέλεσε την ολοκλήρωση των εκστρατευτικών του απόστολων. Έτσι, όταν έστρεψε στην Κωνσταντινούπολη, ανέλαβε μόνιμη κατοικία, απολαμβάνοντας τα κέρδη και τον θαυμασμό λόγω των προηγούμενων επιτυχιών του, ενώ του δόθηκε το αξίωμα του *Schola Protectorum*, εκείνο του *Magistri Militum per Orientem*, και πιθανόν, τότε, ο Ιουστινιανός Α΄ να ανήγειρε ένα χρυσό άγαλμα προς τιμήν του. Οι συγκεκριμένες διακρίσεις, πιστοποιούν την εκτίμηση του Αυτοκράτορα για την αξία του Βελισαρίου και, πιθανότατα, υποδεικνύουν την άποψη του πρώτου περί της νομιμοφροσύνης του στρατηγού προς το πρόσωπο του. Άλλωστε, παρατηρείται, ότι ήταν βασική συνήθεια του Ιουστινιανού Α΄ να ανταμείβει τους αξιωματούχους του με τιμές κατά το τέλος της σταδιοδρομίας τους, ίσως επειδή θεωρούσε πως, κατά αυτόν τον τρόπο, μπορούσε να τους συγκρατήσει, είτε γιατί του είχαν αποδειχθεί πιστοί⁶⁵³.

Η σημαντική θέση που κατείχε ο Βελισάριος στις υποθέσεις του κράτους, πιθανόν ως Αυτοκρατορικός επίτροπος, υποδεικνύεται και από το γεγονός ότι αποτελούσε επικεφαλής των αντιπροσωπειών που στάλθηκαν στον Πάπα Βιγίλιο. Αρχικά στα τέλη Αυγούστου με Σεπτεμβρίου του 551 μ.Χ. στον ναό του Αγίου Πέτρου στην

⁶⁵³ Ο E. Stein και B. Rubin θεωρούν πως οι φόβοι που έτρεφαν οι Αρταβάνης, Αρσάκης και Χαναράγγης για το ότι ο Βελισάριος, λόγω της νομιμοφροσύνης του προς τον Ιουστινιανού Α΄, θα προσπαθούσε να εκδικηθεί τους συνωμότες όταν ειδοποιούνταν την δολοφονία του τελευταίου, και του επακόλουθου γεγονότος πως ο στρατηγός ήταν μαζί με τον Μάρκελλο, ο οποίος ήταν διοικητής της φρουράς του Παλατίου και αυτός που ξεσκέπασε την συνομοσία, οι δυο επιπλέον στόχοι δολοφονίας, που υποδεικνύει πως οι συνωμότες σκόπευαν να φονεύσουν τους δυο στενότερους συνεργάτες του Ιουστινιανού Α΄, λειτούργησε θετικά για την εικόνα του στρατηγού προς τον Αυτοκράτορα. Συγκεκριμένα, απεδείχθη, για μια ακόμη φορά, η νομιμοφροσύνη και ο σεβασμός που έτρεφε ο Βελισάριος προς τον Αυτοκράτορα. Ως εκ τούτου, αυτός ο λόγος ώθησε τον τελευταίο να προμηθοστήσει περαιτέρω τον στρατηγό. Όπως υποστηρίζει ο E. Stein, ο τίτλος του *Schola Protectorum* ήταν καθαρά τιμητικός, καθώς, εκείνη την περίοδο, κάτοχος του ήταν ο Μάρκελλος. PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ.30,31,180,181,185-188,270-273. *Vigiliusbriefe*”, (ed.) E. Schwartz, [Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften – Philosophisch-historische Abteilung Jahrgang 1940 – Heft 2], Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, München 1940 σελ.1,2. *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vol. I σελ.52. E. STEIN, *Histoire* σελ.591,592,822,823. B. RUBIN, *Das Zeitalter – Zweiter Band* σελ.182. Για τον Μάρκελλο J. R. MARTINDALE, *The Prosopography - Volume III* σελ.815,816

Κωνσταντινούπολη, με σκοπό ο Βιγίλιος να επιστρέψει στο Παλάτι, υποσχόμενος με όρκο την ακεραιότητα του, πράξη που στέφθηκε με επιτυχία, και αργότερα στις 28 Ιανουαρίου του 552 μ.Χ. στον ναό της Αγίας Ευθυμίας στην Χαλκηδόνα, όταν ο Βιγίλιος είχε ζητήσει άσυλο αρνούμενος να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου, στις 1 Μαΐου, το 553 μ.Χ., ο Βελισάριος, μαζί με άλλους 6 εξέχοντες άνδρες, θα σταλθούν στον Βιγίλιο με σκοπό να τον πείσουν να πάρει μέρος στην Πέμπτη Οικουμενική Σύνοδο. Αν και ο Πάπας θα αρνηθεί, στις 25 Μαΐου του ίδιου έτους, θα κλητεύσει τους Βελισάριο, Κέθηγο, Ιουστίνιο, Κωνσταντιανό και τρεις Επισκόπους με σκοπό να μεταφέρουν στον Ιουστινιανό Α' την απόφαση του για τα *Τρία Κεφάλαια*, κάτι που θα αρνηθούν⁶⁵⁴. Από τα συγκεκριμένα εξάγονται τα εξής. Ότι ο Βελισάριος ως επικεφαλής προηγείται των υπολοίπων μελών των πρεσβειών. Αυτό γιατί είχε διατελέσει Υπάτος, ήταν αρχαιότερος στην τάξη των Πατρικίων, και κυρίως γιατί είχε μια στενή σύνδεση με τον Ιουστινιανό Α'. Το τελευταίο γιατί ο Κέθηγος προηγούνταν του Βελισαρίου αναφορικά με την αρχαιότητα του στην τάξη των Πατρικίων. Αυτό με την σειρά του οδηγεί στην άποψη πως η αναφορά του Προκοπίου «*ἦν τε τῷ ἀξιώματι πρῶτος ὁ Βελισάριος Ῥωμαίων ἀπάντων, καίτοι τινές αὐτῶν πρότεροι ἀνάγραπτοί τε ἐς πατρικίους γεγόνασι καὶ ἐς αὐτὸν ἀναβεβήκεσαν τῶν ὑπάτων τὸν δίφρον*»⁶⁵⁵ δεν είναι υπερβολική, ή ότι δεν είναι υποκειμενική, όπως θεωρούν κάποιοι ερευνητές που υποστηρίζουν πως οφείλεται στην προσπάθεια του συγγραφέα να αναδείξει των Βελισάριο ως *Ῥωμαίων ἀπάντων* ή ότι κάτι συνέβη στις σχέσεις των δύο αντρών με αποτέλεσμα ο πρώτος να είναι ξανά θετικός προς τον τελευταίο. Σχετικά με την άποψη των, αξίζει να σημειωθεί πως ο Προκόπιος, γενικά, στο τέλος των *Υπέρ τῶν Πολέμων*, παρουσιάζει μια θετική εικόνα για τους πρωταγωνιστές του έργου, ή τουλάχιστον όχι αρνητική, η οποία ανάλογα με τον, γενικό, τρόπο περιγραφής τους στο έργο, οδηγεί στην άποψη για τον καθένα, παράδειγμα ο Βέσσας και ο Γερμανός. Τέλος, το γεγονός ότι ο Βελισάριος στέλνεται προς τον Βιγίλιο και ότι ο τελευταίος τον κλητεύει, ενδεχομένως να οφείλεται στην επαφή και στην σχέση που είχαν οι δυο κατά την παρουσία του στρατηγού στην Ρώμη, στην διάρκεια της οποίας ο Βιγίλιος αναρριχήθηκε στον Παπικό θρόνο⁶⁵⁶.

Μετά την περίοδο της επιστροφής της Αντωνίνας στην Κωνσταντινούπολη, θα λάβει χώρα η διάλυση της γαμήλιας σύνδεσης της θυγατέρας της και του Βελισαρίου, Ιωαννίνας, με τον Αναστάσιο, εγγονού και υιού της νόθας κόρης της αποθνήσκουσας, Θεοδώρας, καθώς η Αντωνίνα, αλλά και ο Βελισάριος, δεν επιθυμούσαν την συγκεκριμένη σύνδεση. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, η Αντωνίνα προχώρησε σε αυτή την ενέργεια χωρίς να υπολογίσει ούτε την αγάπη που είχε δημιουργηθεί μεταξύ Ιωαννίνας και Αναστασίου, ούτε και τη σχέση που είχε με τη Θεοδώρα, επισύροντας την αποστροφή του κοινωνικού περιγύρου. Όσον αφορά τον Βελισάριο, αυτός, όταν επέστρεψε από την

⁶⁵⁴ "Vigiliusbriefe" σελ.1,2. *Concilium Universale Constantinopolitanum sub Iustiniano Habitu*, vol. I, (ed.) J. Straub, [Concilii Actiones VIII], Aedibus Walter de Gruyter & Co., Berolini 1971 σελ.27,185

⁶⁵⁵ PROCOPIUS, *History*, vol. V σελ.270,271.

⁶⁵⁶ Ενδεχομένως, η σχέση μεταξύ Βελισαρίου και Βιγιλίου υποδεικνύεται και από την θετική περιγραφή του πρώτου στο *Liber Pontificalis*. Επιπρόσθετα, ο Βελισάριος σημειώνεται σε δυο επιστολές του Βιγιλίου σε σχέση με την εκκλησία της Αρελάτης, όπου χαρακτηρίζεται με θετική περιγραφή, ενώ προώθησε και μια από αυτές στον στρατηγό. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.460,461, *History*, vol. V σελ.40,41,180-183,270-273,396-399. *Le Liber Pontificalis*, vol. I σελ.292,296. *Epistolae Arelatenses Genuinae*, "Epistolae Merovingici et Karolini Aevi I", *Epistolae III*, [MGH], Weidmannos, Berolini 1892 σελ.61,62,64-66

Ιταλία, δέχθηκε την απόφαση της σύζυγου του λόγω της αδυναμίας του προς αυτήν. Ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με τον Προκόπιο, η στάση του στρατηγού επέσυρε την κατακραυγή και την αποστροφή του κοινωνικού περιγύρου προς το πρόσωπο του, καθώς έγινε αντιληπτή η υποτακτική και υπόδουλη συμπεριφορά του προς την Αντωνίνα⁶⁵⁷. Το εν λόγω επεισόδιο προέρχεται από τα *Ανέκδοτα*. Αυτά που αξίζουν να αναφερθούν είναι οι κατηγορίες του Προκοπίου προς τον Βελισάριο. Αναφορικά με το ότι η στάση του στρατηγού επέσυρε τη κατακραυγή και την αποστροφή του κοινωνικού περιγύρου προς το πρόσωπο του λόγω της συμπεριφοράς του προς την σύζυγο του, δεν είναι δυνατό να αποφανθεί αν αποτελεί αλήθεια. Με βάση τις κατηγορίες που προσάπτει ο συγγραφέας στον στρατηγό, γενικά στα *Ανέκδοτα*, μπορεί να θεωρηθεί πως ναι μεν είναι υπερβολικές, ωστόσο θα υπάρχουν κάποια ψήγματα αλήθειας. Το δεύτερο που προκύπτει είναι, όπως έχει αναφερθεί πολλές φορές, η στάση του Βελισαρίου προς την σύζυγο του οφείλονταν λογικά στον αδύναμο χαρακτήρα του, στον δυναμισμό και τον χαρακτήρα της τελευταίας, και στην αγάπη που έτρεφε προς το πρόσωπο της. Το τρίτο είναι ότι το συγκεκριμένο συμβάν, που αποτελεί και το τελευταίο επεισόδιο των *Ανεκδότην* που είναι επικεντρωμένο στον Βελισάριο, οδηγεί στην εκφορά ορισμένων, γενικών, συμπερασματικών απόψεων για την παρουσίαση του στο συγκεκριμένο έργο. Όπως έχει ειπωθεί αρκετές φορές, σκοπός του Προκοπίου είναι να υποδείξει την κυριαρχία της γυναικοκρατίας προς τον Βελισάριο, και πως αυτός επηρεάζεται, υποσκελίζεται, φθείρεται και εν τέλει οδηγείται στην πτώση και στην εξαθλίωση από την σύζυγο του και την Αυτοκρατορία, που αποτελούν την πηγή του κακού. Τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στον Βελισάριο, όπως αδυναμία χαρακτήρα, τρόπος αντίδρασης του στον φόβο και στην αποτυχία, και προσκόλληση στην σύζυγο του, απαντώνται και στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*, επομένως δεν πρέπει να θεωρηθεί πως είναι μακριά από την αλήθεια. Αυτό που μένει να δηλωθεί, είναι κάποιες παρουσιάσεις του Βελισαρίου στα *Ανέκδοτα* σε συνάρτηση με την Αντωνίνα. Όπως σωστά δηλώνει ο Α. Kaldellis, η όλη σκιαγράφηση του στρατηγού υποδεικνύει μια εικόνα ενουχιισμού του στα πλαίσια «βιασμού» και σεξουαλικής επιθυμίας του για υποταγή. Αρχικά, κατά την διάρκεια της δυσμένειας του, δέχεται πνευματική και λεκτική βία. Όταν επιστρέφει στην οικία του, παρουσιάζει εικόνα θύματος «βιασμού» που του έχει καταληστευθεί η αρσενικότητα του «ξὺν ταύτῃ τε τῇ ὀρρωδία εἰς τὸ δωμάτιον ἀναβὰς ἐπὶ τῆς στιβάδος καθῆστο μόνος, γενναῖον μὲν οὐδὲν ἐννοῶν, οὐδὲ ὅτι ἀνὴρ ἐγεγόνει ἐν μνήμῃ ἔχων, ἰδρῶν δὲ αἰεὶ καὶ ἰλιγγιῶν καὶ ξὺν τρόμῳ πολλῷ ἀπορούμενος, φόβοις τε ἀνδραποδώδεσι καὶ μερίμναις ἀποκναιόμενος φιλοψύχοις τε καὶ ὄλως ἀνάνδροις»⁶⁵⁸. Ο «βιασμός» του αυξάνεται όταν στο άκουσμα των ειδήσεων πως αποκαθιστάται «ἄμα μὲν ὑφ' ἡδονῆς ἐπὶ μέγα ἀρθεῖς, ἄμα δὲ καὶ τῷ παρόντι ἐπίδειξιν ἐθέλων ποιεῖσθαι τῆς γνώμης, ἀναστὰς εὐθὺς παρὰ τῆς γυναικὸς τοὺς πόδας ἐπὶ στόμα πίπτει. καὶ χειρὶ μὲν ἑκατέρᾳ περιλαβὼν αὐτῆς ἄμφω τὰς κνήμας, τὴν δὲ γλῶσσαν αἰεὶ τῶν ταρσῶν τῆς γυναικὸς μεταβιβάζων, τοῦ μὲν βίου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίαν ἐκάλει, ἀνδράποδον δὲ αὐτῆς τὸ ἐνθένδε πιστὸν ὡμολόγει καὶ οὐκ ἀνὴρ ἔσεσθαι»⁶⁵⁹. Το ενδιαφέρον στο συγκεκριμένο, είναι το παιχνίδι των λέξεων και της περιγραφῆς που πράττει ο Προκόπιος. Ο Βελισάριος «ἄμα δὲ καὶ τῷ παρόντι ἐπίδειξιν ἐθέλων ποιεῖσθαι τῆς γνώμης», λόγω «ὑφ' ἡδονῆς ἐπὶ μέγα ἀρθεῖς», προβαίνει στις παραπάνω ενέργειες, οι οποίες όχι μόνο υποδεικνύουν μια αίσθηση

⁶⁵⁷ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.60-65

⁶⁵⁸ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.48,49

⁶⁵⁹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.50,51

υποτακτικότητας του, αλλά και μια απεικόνιση σεξουαλικού τύπου, ηδονικής, κυριαρχικής μορφής, επαφής, ικανοποίησης και επιθυμίας του προς την γυναίκα Αντωνίνα. Η Αντωνίνα είναι αυτή που αναλαμβάνει ενεργητικό ρόλο, ενώ ο Βελισάριος μετατρέπεται σε παθητικό, καθώς επιδιώκει μια σεξουαλική επικυριαρχία, και προβαίνει σε ποικίλες ενέργειες οι οποίες υπογραμμίζουν την ηδονή του. Ο «βιασμός» του φαίνεται ξεκάθαρα από ένα άλλο λογοτεχνικό παιχνίδι του Προκοπίου, όπου σημειώνει, ότι όλοι περίμεναν «πως(ο Βελισάριος) άρπάσσεσθαι τε αντίκα τὰ ὄπλα καὶ τι γενναῖον καὶ ἀνδρὶ πρέπον ἐπὶ τε τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς βιασαμένοις φρονήσειν»⁶⁶⁰. Η λέξη «βιασαμένοις» μεταφράζεται κυριολεκτικά ως «εκείνους που τον βίασαν» δηλώνοντας, κατά αυτόν τον τρόπο, την κυριαρχική θέση της Αντωνίνας προς το σύζυγο της, την, αντιστρόφως, υποταγή του τελευταίου προς εκείνη με «σεξουαλικό» περιεχόμενο και τρόπο, τον «βιασμό» που δέχθηκε από την Θεοδώρα και την Αντωνίνα, και την μη αντίδραση του από τρόμο, φοβούμενος τις συνέπειες ως θύμα «βιασμού». Η ολοκλήρωση της εικόνας του Βελισαρίου ως θύμα σεξουαλικού «βιασμού» γίνεται αντιληπτή με τον επίλογο του Προκοπίου «ἀλλ' αὐτῷ δέσποινα μὲν (του Βελισαρίου) ἡ γυνὴ ἐφαίνετο οὔσα, κύριος δὲ (του Βελισαρίου) Καλλίγονος ὁ προαγωγὸς ἦν»⁶⁶¹, με τον ίδιο τον Βελισάριο να μην αντιδρά σε αυτή την κατάσταση, με βάση και την άποψη του Α. Kaldellis. Η λέξη δέσποινα που παραπέμπει στην κυρία, με την έννοια της κυριαρχίας, μεταφράζεται έυστοχα από τον Α. Kaldellis ως *mistress*, φράση η οποία, κυρίως, χρησιμοποιείται να δηλώσει μια γυναίκα που έχει την κυριαρχία σε μια σεξουαλική σχέση, η λέξη κύριος, που αντιστοίχως μεταφράζεται ως *master*, με τον επιπλέον, παράλληλα χαρακτηρισμό του Καλλιγόνου ως προαγωγό, και η μη αντίδραση του Βελισαρίου στην κατάσταση που βρισκόταν, έμμεσα δηλώνουν την ολοκλήρωση του «βιασμού» του και την υποτακτική, σεξουαλική τύπου σχέση και επιθυμία του, τόσο την θέση που βρισκόταν όσο και με τον ρόλο της Αντωνίνας. Επιπρόσθετα, ο Προκόπιος, με την παράθεση των γεγονότων μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, εκτός των παραπάνω, σκοπεύει στην κατάδειξη ενός δεύτερου θεματικού άξονα. Η υπονόμηση και χειραγώγηση του ανδρισμού από τη κυριαρχία της γυναικοκρατίας, ιδίως όταν οι γυναίκες καταλαμβάνουν την εξουσία, όπου το πρώτο σκέλος προσωποποιείται μέσω της υποτακτικής, άνανδρης και δουλικής στάσης του Βελισαρίου, ενώ το δεύτερο από την κυριαρχική θέση της Αντωνίνας. Η αδυναμία του στρατηγού και το γεγονός της υποτέλειας του στη δύναμη των γυναικών, και κυρίως στην Αντωνίνα, γίνονται φανερά τόσο από τη δομή όσο και το περιεχόμενο των *Ανεκδότων* αναφορικά με τον Βελισάριο, καθώς, ενώ ο Προκόπιος στην αρχή του κεφαλαίου αναφέρει πως θα εξιστορήσει τις μοχθηρές πράξεις του τελευταίου, ωστόσο οι αναφορές προς τον στρατηγό είναι ελάχιστες, σε μια αφήγηση η οποία αν και υποτίθεται ότι αφορά αυτόν, κυρίαρχη θέση στην διήγηση έχει η Αντωνίνα και με τον Βελισάριο να είναι υπό της, τόσο με βάση περιεχομένου όσο και με βάση δομής⁶⁶². Έτσι, εξ αιτίας της

⁶⁶⁰ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.52,53

⁶⁶¹ PROCOPIUS, *The Anecdota*, vol. VI σελ.64,65

⁶⁶² Μάλιστα, η πρόταση με την οποία εκκινεί το κεφάλαιο της διήγησης, το οποίο θεωρητικά έχει ως κύριο θέμα τον Βελισάριο (διά τοι ταῦτα πρώτα μὲν ὅσα Βελισαρίῳ μοχθηρὰ εἴργασται ἐρῶν ἔρχομαι...Ἦν τῷ Βελισαρίῳ γυνή, ἥς δὴ ἐν τοῖς...), εν ουσία, μέσω νοήματος, σύνταξης και γραμματικής, τονίζει την πρωταγωνιστική και κυριαρχική θέση της Αντωνίνας προς το στρατηγό, και γενικώς τη κυριαρχία της γυναίκας προς τον άνδρα, μοτίβο το οποίο είναι κυρίαρχο σε όλη την αφήγηση. Τέλος, με την αναφορά που κάνει ο Προκόπιος στο *ὑπὲρ τῶν Πολέμων* και την γενεσιουργό αίτια που ωθεί τον Αρταβάνη να διαπράξει συνομοσία κατά του Αυτοκράτορα, ήτοι η άδικη καταπίεση, όπως παρουσιάζεται, που δέχεται από την σύζυγο του και την Θεοδώρα, και με τον Αρσάκη να τον πυροδοτεί, τονίζοντας του την αδικία που είχε δεχθεί από εκείνες, μπορεί να ειπωθεί πως ο Αρταβάνης λειτουργεί ως ένα ορθό πρότυπο του Βελισαρίου.

Αντωνίνας, ο Βελισάριος απολύει τα αξιόπαινα χαρακτηριστικά του χάρις τα οποία κατάφερε να κατανικήσει τους αντιπάλους του. Μάλιστα, η κυριαρχία της γυναικοκρατίας, και η κατ' επέκταση υποταγή του Βελισαρίου, δεν οφείλεται μόνο στη σύζυγο του, αλλά και στην Αυτοκράτειρα Θεοδώρα. Οι ενέργειες της τελευταίας, οι οποίες υποσκελίζουν και την Αντωνίνα, αυξάνουν στο μέγιστο την κυριαρχία των γυναικών, με την Θεοδώρα να εμφανίζεται ως ο πραγματικός κυβερνήτης της Αυτοκρατορίας. Ως εκ τούτου, η παράθεση των γεγονότων μεταξύ Βελισαρίου και Αντωνίνας, η οποία εν συνεχεία επικεντρώνεται στις παρεμβάσεις της Θεοδώρας⁶⁶³, σκοπεύει στην κατάδειξη ενός τρίτου θεματικού άξονα. Αυτού της παρακμής και της πολιτικής ασυδοσίας της Ιουστινιάνειας Αυτοκρατορίας η οποία χαρακτηρίζεται από τις αποφάσεις των γυναικών, όπου η διπολική αντίθεση της γυναικείας πανουργίας και κυριαρχίας εναντίον της ανδρικής αδυναμίας δεν αναδύεται μόνο από τη δεσποτική θέση της Αντωνίνας προς το σύζυγο της, αλλά και από την υφιστάμενη σχέση μεταξύ του Αυτοκρατορικού ζεύγους, σχέση η οποία παρομοιάζεται με αυτή του στρατηγού και της συζύγου του. Μάλιστα, η υποτακτική σχέση του Βελισαρίου με τη σύζυγο του αποτελεί τη βάση την οποία ο Προκόπιος σφουρηλατεί με σκοπό να καταδείξει τον υποβιβασμό της ανδρικής αρετής, και συνάμα, την καταρράκωση των αξιών του Ιουστινιάνειου καθεστώτος, μομφή, η έκφανση της οποίας αποκαλύπτεται πλήρως στα μετέπειτα κεφάλαια των *Ανεκδότων*. Ολοκληρώνοντας, αυτό που ενδεχομένως μπορεί να παρατηρηθεί, είναι ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις, ήτοι προσπάθειες σύζευξης και οικογενειακά θέματα, απασχολούσαν τους αξιωματούχους, αψηφώντας, έτσι, κάποιες φορές τις υποχρεώσεις τους, κάτι που για τον Προκόπιο ήταν επιζήμιο. Κάτι τέτοιο, υποθετικά, υποδεικνύει την αρνητικότητα του συγγραφέως προς τον γάμο και τις ιδιωτικές οικογενειακές υποθέσεις, καθώς αυτές επηρέαζαν την λειτουργία του Βυζαντινού στρατού και της τύχης του πολέμου. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη κάποια παραδείγματα που ειπώθηκαν, και που αφορούσαν τις ανησυχίες των στρατιωτών πάνω στις οικογενειακές υποθέσεις, υποδεικνύεται ότι η ανησυχία και σκέψη που είχε ο Βελισάριος αναφορικά με την Αντωνίνα, δεν αποτελούσε μοναδικό φαινόμενο⁶⁶⁴.

Συγκεκριμένα, αντιδρά και πράττει εκείνα που θα περίμενε κάποιος. Ειδικότερα, όπως ο Προκόπιος που περιμένει τον Βελισάριο να πράξει τα δέοντα. Έτσι ο Αρταβάνης αποδεικνύει τον ανδρισμό του εν αντιθέσει με τον Βελισάριο. Α. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ. 142-150,163,164. PROKOPIOS, *The Secret History* σελ.26. Κ. Δ.Σ ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ.184-187. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου" 64-70.. Ε.Α. FISHER, "Theodora and Antonina" σελ. 268-270,276,277

⁶⁶³ PROKOPIUS, *Anecdota*, VI Volume σελ. 34-53,56-65

⁶⁶⁴Μάλιστα η παρέμβαση του επεισοδίου, στα *Ανεκδοτα*, σχετικά με την επιστολή της Αυτοκράτειρας προς τον Ζαβεργάν, η οποία υπέπεσε στη κατοχή του Χοσρόη Α', σκοπεύει στην ανάδειξη της Θεοδώρας ως τον πραγματικό κυβερνήτη της Αυτοκρατορίας, της οποίας οι ενέργειες ποδηγετούν τον Ιουστινιανό Α', στοιχείο το οποίο θεωρείται αναίσχυτο, όπως άλλωστε μέμφεται χαρακτηριστικά από τον *Μεγάλο Βασιλέα*. Σύμφωνα με την Ε.Α. Fisher, η επιρροή, η δύναμη, η πανουργία και η ανεξαρτησία της Θεοδώρας και της Αντωνίνας, όπως και ο έλεγχος που έχουν προς τους συζύγους τους, και γενικώς προς τους άνδρες, υποδεικνύεται και στο *Υπέρ τών Πολέμων*. Τέλος, ενδιαφέρον προκαλεί η φανταστική αναφορά των Φράγκων *Φρεδεγάρ και Αϊμοϊν* σχετικά με το γεγονός ότι οι νεαροί Ιουστινιανός Α' και Βελισάριος, όχι μόνο ερωτεύτηκαν και νυμφεύθηκαν δυο γυναίκες ταπεινής καταγωγής που γνώρισαν σε έναν οίκο ανοχής, την Αντωνία και την Αντωνίνα αντίστοιχα, αλλά και ότι οι δυο γυναίκες φαίνεται να δρουν παράλληλα, μαζί, να έχουν κοινό παρελθόν, και δύναμη, ενώ καταφέρνουν και πετυχαίνουν τους σκοπούς τους, ιδίως προς τους συζύγους τους. Κάτι τέτοιο, ενδεχομένως υποδεικνύει ότι η σχέση Βελισαρίου και Αντωνίνας, όπως και εκείνη μεταξύ Ιουστινιανού Α' και Θεοδώρας, δεν ήταν άγνωστη στον Δυτικό κόσμο. Τέλος, όπως ειπώθηκε, λογικά, δεν θα ήταν σπάνιο το φαινόμενο όπου οι αξιωματούχοι, ενδιαφερόμενοι για προσπάθειες σύζευξης και οικογενειακά θέματα, να αψηφούσαν τις υποχρεώσεις τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο

Τον Μάρτιο του 559 μ.Χ. θα λάβει χώρα η τελευταία πολεμική δράση του Βελισαρίου. Συγκεκριμένα, εκείνη την περίοδο, μια ορδή από 2.000 Κουτρίγους, θα εισβάλλει στην Βυζαντινή Θράκη, θα λεηλατήσει βιαίως την περιοχή, θα συντρίψει τις Αυτοκρατορικές επικουρίες που θα σταλθούν εναντίον της, και θα προωθηθεί έως και σε απόσταση 140 σταδίων από την Κωνσταντινούπολη, καταστρέφοντας τα πάντα στο πέρασμα της. Ο Ιουστινιανός Α', στην απόγνωση του να αντιμετωπίσει αυτή την απειλή, και δεδομένου της τρομερής επιθετικότητας των Κουτρίγους, θα αποφασίσει να επιστρατεύσει τον Βελισάριο, που είχε αποσυρθεί, διατάσσοντας τον να αντιμετωπίσει τον αντίπαλο. Πιθανότατα, το γεγονός πως ο Βελισάριος αποτελούσε ηλικιωμένο, γνώριμο αξιωματούχο του επίσης ηλικιωμένου Ιουστινιανού Α', να ώθησε τον τελευταίο ώστε να τον ανακαλέσει από την αποστρατεία. Ο στρατηγός, ο οποίος παρουσιάζεται με μια λυρική και αξιέπαινη περιγραφή από τον *Αγαθία*, θα μεταβεί στην εκεί περιοχή έχοντας μαζί του μια δύναμη 300 εμπειροπόλεμων ανδρών, αλλά και ενός ομίλου από πολίτες, ήτοι απαίδευτοι, άπειροι και ακατάλληλοι για σύγκρουση. Όποτε γίνεται αντιληπτή η περιορισμένη δύναμη που είχε στην διάθεση του, η οποία μάλιστα, εκτός από πολεμική, είχε και εξοπλιστική ανεπάρκεια. Ο Βελισάριος, θα κατορθώσει να σμιλεύσει και να συσπειρώσει την ισχύ της αρμάδας του μέσω ομιλιών και παροχής όπλων, προβαίνοντας, εν συνεχεία, σε ένα πλήθος στρατηγικών τεχνασμάτων, επιδέξιων τοποθετήσεων, πολεμικών προετοιμασιών, πληροφόρησης και άμυνας για την αντιμετώπιση του εχθρού, υποδεικνύοντας, για άλλη μια φορά, την ικανότητα του να εκμεταλλευτεί στο έπακρο τις δυνάμεις που είχε στην διάθεση του και στην αξιοποίηση των με τον καλύτερο τρόπο. Χαρακτηριστικά, η δημιουργία τάφρου σκόπευε στην παροχή άμυνας και συγκράτησης του πλήθους, η τοποθέτηση του Βελισαρίου στο κέντρο της γραμμής της μάχης λειτουργεί ως σημείο ανασύνταξης και ελέγχου, ενώ προβαίνει στην τοποθέτηση των μονάδων του με βάση την σκέψη του αναλογικά με την θεωρία του για την πορεία και την θέση του αντιπάλου. Ήτοι προσαρμόζει την θέση του και τις δυνάμεις του σχετικά με τον αντίπαλο, και όχι με γνώμονα την δική του πλευρά, στοιχείο σίγουρα θετικό. Το σχέδιο του θα στεφθεί με απόλυτη επιτυχία. Οι Κουτρίγοι θα ηττηθούν και θα υποχωρήσουν άτακτα, έχοντας δεχθεί σημαντικές απώλειες, ενώ, από πλευράς Βυζαντινών, υπήρχαν μόνο ελάχιστοι τραυματίες. Από τακτική σκοπιά, παρατηρείται η στρατηγική ευφυΐα του Βελισαρίου, ο οποίος, παρά το προχωρημένο της ηλικίας του, απέδειξε ότι η στρατηγική του ικανότητα δεν είχε μειωθεί ούτε στο ελάχιστο,

Ιωάννης Βιταλιανού που αδιαφόρησε για την αποστολή που του έθεσε ο Βελισάριος κατά την διάρκεια του δεύτερου Ιταλικού πολέμου. Έτσι, μόλις μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, επιδίωξε μια γαμήλια σύνδεση, καθυστερώντας υπερβολικά, και υποσκάπτοντας παράλληλα τον Βυζαντινό σκοπό στην Ιταλία. Ολοκληρώνοντας, το γεγονός ότι τα παραδείγματα περί ανησυχίας των στρατιωτών προς τις οικογενειακές υποθέσεις δεν είναι πολλά, ενδεχομένως να οφείλεται πως σκοπός των πηγών, κυρίως του *Προκοπίου*, στο *Υπέρ των Πολέμων*, δεν ήταν να σημειώσει τις οικογενειακές σχέσεις των αξιωματικών. Αλώστε, συγγράφει μια πολιτικοστρατιωτική ιστορία, που με βάση τις απόψεις του, ενδεχομένως, το παραπάνω ζήτημα δεν είχε θέση στο έργο του. PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.250-253, *Anecdota*, VI Volume σελ8-53,56-65 και γενικά όλο. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicon" σελ.85-88. *Aimoini Historiae Francorum libri quatuor* στήλες 666,667. A. KALDELLIS, *Procopius of Caesarea* σελ.142-150. E.A. FISHER, "Theodora and Antonina" σελ. 266-277. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Αφηγηματικοί Άξονες" σελ. 183,187-195. Κ. Δ.Σ. ΠΑΪΔΑΣ, "Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου" σελ. 64-67,70,72,74. A. CAMERON, *Procopius* σελ. 71,140. M. E. STEWART, "The Andreios Eunuch-Commander" σελ.13-15. J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Justinian" σελ.6-8. M. ANGOLD., "Procopius' Portrait Of Theodora", *ΦΙΛΕΛΛΗΝ - Studies in Honour of Robert Browning*, Constantinides C. N. - Panagiotakes N. M. - Jeffreys E. - Angelou A. D. (eds.), Instituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia, Venice 1996 σελ.24. G. SCHEIBELREITER, "Justinian und Belisar " σελ.267-280. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 259

πιστοποιώντας, με τον καλύτερο τρόπο, ότι ήταν εξαιρετικός στρατηγός και επιτελικός. Επιπροσθέτως, οφείλει να υπογραμμιστεί ότι αντιμετώπισε με απολυτή επιτυχία ένα νομαδικό φύλο, εφαρμόζοντας τακτικές, τοποθετήσεις, τεχνάσματα και στρατηγική παραπλάνησης, τρόποι μάχης που αντηχούν σε νομαδικές τακτικές, και εξαλείφοντας παράλληλα το αριθμητικό του μειονέκτημα. Συνεπώς, η συγκεκριμένη σύγκρουση, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, αποτελεί μια από τις κορυφαίες μάχες του Βελισαρίου. Η μάχη, η οποία αποτέλεσε και το κύκνειο άσμα της πολεμικής δράσης του, θα ολοκληρωθεί μέσα σε ένα πλαίσιο αρνητικότητας και αχαριστίας καθώς, όπως σημειώνει ο *Αγαθίας*, υψηλόβαθμα στελέχη, λόγω φθόνου, θα τον κατηγορήσουν αδικώς στον *Αυτοκράτορα* πως λόγω της φήμης που είχε, εποφθαλμιούσε τον θρόνο, με τον Ιουστινιανό Α' να τον ανακαλεί. Έτσι ο Βελισάριος δεν μπόρεσε να συνεχίσει την αποστολή του και να συντρίψει ολοσχερώς του υποχωρήσαντες Κουτρίγους. Αν και δεν μπορεί να ειπωθεί κάποια απολυτή άποψη για την κατηγορία, δεν πρέπει να αποκλεισθεί η σκέψη πως η συγκεκριμένη δήλωση του ενδέχεται να είναι ένας τόπος. Συγκεκριμένα, ο συγγραφέας, πιθανότατα, πράττει αυτή την αναφορά με σκοπό να υπογραμμίσει την καταθλιπτική εικόνα που επικρατούσε στα τελευταία χρόνια της Βασιλείας του Ιουστινιανού Α', ασκώντας μια έμμεση κριτική στην *Αυλή* και στον *Αυτοκράτορα*, και εξυψώνοντας παράλληλα την αίγλη του Βελισαρίου, ο οποίος, λαμβάνοντας υπόψη την πορεία του, λογικά, αποτελούσε αντικείμενο θαυμασμού, και με τον συγγραφέα, κατά αυτό τον τρόπο, να αντιπαραβάλλει τις ενέργειες του με τα δυο πρώτα (*Αυλή* και *Αυτοκράτορας*). Η απάθεια και το γήρας του Ιουστινιανού Α' και των συνεργατών του, έρχεται σε αντιδιαστολή με τον Βελισάριο, ο οποίος, παρά την ηλικία του, αντιλαμβάνεται τον υψηλό κίνδυνο για την *Αυτοκρατορία*, αποφασίζοντας να την διασώσει. Η άποψη που ενισχύει το ενδεχόμενο ότι η ανάκληση του Βελισαρίου είναι ένα λογοτεχνικό δημιούργημα του *Αγαθία* πηγάζει από το γεγονός, πως με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν για τον στρατηγό από το 548 μ.Χ. έως το 559 μ.Χ., υποδεικνύουν πως είχε μια στενή σχέση με τον Ιουστινιανό Α', αποτελώντας σημαντικό μέλος της υπηρεσίας του, αλλά και γιατί η πολιτική αντιμετώπισης του *Αυτοκράτορα* προς τους εξωτερικούς αντιπάλους, εκείνη την περίοδο, βασιζόταν σε χρηματικές, διπλωματικές συμφωνίες και προσπάθειες εξισορροπητικού ελιγμού και κατευνασμού, χωρίς την λήψη πολεμικών μέτρων σύγκρουσης, κάτι που άφηνε την *Αυτοκρατορία*, σε κάποιες περιπτώσεις, ανοιχτή σε επιθέσεις. Άλλωστε, εκείνη την περίοδο διενεργούνται αρκετές εχθρικές επιθέσεις, ενώ και η θέση του Ιουστινιανού Α' προς τους εξωτερικούς αντίπαλους ήταν η παραπάνω. Τέλος, η όλη παραπάνω στάση του Ιουστινιανού Α', εξηγεί το γεγονός που ο πρώτος ανακάλεσε τον Βελισάριο. Ο τελευταίος είχε ολοκληρώσει την αποστολή του με επιτυχία, ήτοι απόκρουση των Κουτρίγους από τα περίχωρα της πρωτεύουσας. Βέβαια, το ενδεχόμενο ότι η κατηγορία που του προσάφθηκε ήταν όντως αληθινή δεν πρέπει να αποκλεισθεί, και αυτό γιατί τα άτομα που τον κατηγορήσαν προερχόταν από την *Αυλή*. Συγκεκριμένα, έχοντας κατά νου την σημαντική θέση που είχε ο Βελισάριος στην *Αυτοκρατορία* και στην υπηρεσία της, αντίστοιχα μέλη της, να προσπάθησαν να περιορίσουν το κύρος του, με σκοπό να αποκτήσουν την θέση του και την εύνοια του Ιουστινιανού Α', αντικαθιστώντας τον στην ιεραρχία ή αποκτώντας κέρδος. Πάντως, το γεγονός ότι δεν παραδίνονται πληροφορίες για το αποτέλεσμα της κατηγορίας του, και ότι άλλες πηγές δεν αναφέρουν ότι ο Βελισάριος αποτέλεσε θύμα κατηγοριών, υποδεικνύεται είτε ότι, πιθανότατα, η μομφή ήταν τόπος είτε ότι ο Ιουστινιανός Α' δεν

πίστεψε στις επικρίσεις, όπου το τελευταίο μπορεί να υποστηριχθεί από την στενή σχέση που είχε με τον στρατηγό⁶⁶⁵.

Στις 25 Νοεμβρίου του 562 μ.Χ. ο Αβλάβιος, ο Αργυροπράτης Μάρκελλος και ο Σέργιος, ανιψιός του Κουράτορα Αιθέριου, θα συνωμοτήσουν με σκοπό να δολοφονήσουν τον Ιουστινιανό Α' στο παλάτι. Αν και το σχέδιο φαινόταν μελετημένο και προσεγμένο, η συνομωσία θα αποκαλυφθεί, με τους Αβλάβιο και Μάρκελλο να συλλαμβάνονται, και με τον Σέργιο να αυτοκτονεί. Ο τελευταίος, αν και είχε βρει άσυλο σε μια εκκλησία των Βλαχερνών, θα απομακρυνθεί με την βία από τον περίβολο, θα ανακριθεί, και ομολογήσει πως ο Αργυροπράτης Βίτος, ο Αργυροπράτης Ισάκιος και ο Παύλος, γνώριζαν επίσης την συνομωσία. Αυτοί θα συλληφθούν και θα παραδοθούν στον Έπαρχο της Πόλεως, Προκόπιο. Το ενδιαφέρον είναι ότι ο Ισάκιος ανήκε στον Οίκο του Βελισαρίου, ενώ ο Παύλος ήταν Υποπτίονας του τελευταίου. Μάλιστα, ο Θεοφάνης ο Ομολογητής σημειώνει πως ο Σέργιος θα πειστεί να ομολογήσει πως την συνομωσία την γνώριζαν όχι μόνο οι παραπάνω, αλλά και ο ίδιος ο Βελισάριος⁶⁶⁶. Ως αποτέλεσμα, ο Κοιαιίστωρας Κωνσταντίνος, ο Αντιγραφέας Ιουλιανός και ο Ασηκρήτης Ζηνόδωρος, θα προχωρήσουν στην εξέταση των κατηγοριών μαζί με τον Προκόπιο. Αυτοί θα καταδικάσουν τον Βελισάριο, αποτέλεσμα που θα οδηγήσει στην οργή του Ιουστινιανού Α'. Ως εκ τούτου, στο *Silentium et Conventus* που διενεργήθηκε στις 5 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ο Βελισάριος θα καταδικαστεί, θα στερηθεί όλους τους άνδρες του, θα απεκδυθεί των αξιωμάτων του, και θα τεθεί κάτω από κατ'οίκον περιορισμό, με πιθανότατη κατάσχεση της περιουσίας του, χωρίς να αντιδράσει, εν αντιθέσει με αρκετούς κατήγορους που είχαν διαφύγει. Ο λόγος της καταδίκης του ήταν ότι δύο μελή του Οίκου του γνώριζαν την συνομωσία και ότι οι κατηγορούμενοι μαρτύρησαν εναντίον του δίδοντας στοιχεία. Εντέλει, στις 19 Ιουλίου του 563 μ.Χ., ο Βελισάριος θα αποκατασταθεί πλήρως,

⁶⁶⁵ Ο Αγαθίας παραλληλίζει την προσπάθεια και στάση του Βελισαρίου με εκείνη του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες. Πιθανότατα, για αυτό τον λόγο σημειώνει πως ο Βελισάριος συνοδευόταν από 300 πολεμιστές του. Για τον συγγραφέα, η ανθρωπινή φύση είναι αυτή που αποτελεί την κινητήρια δύναμη, καθορίζει τα αποτελέσματα και συνιστά προϊόν της ελεύθερης βούλησης. Έτσι, οι ηγετικές και πολεμικές ικανότητες του Βελισαρίου είναι αυτές που φέρνουν την νίκη, ενώ ο χαρακτήρας του είναι αυτός που τον οδηγεί στην επιθυμία του να προστατεύσει το κοινό καλό και να μην λυγίσει εμπρός του υπέρτερου εχθρού. Την κρίσιμη στιγμή, μια ορθή προσωπικότητα, προθυμοποιείται να αναλάβει δράση για το κοινό καλό και να αποτρέψει την καταστροφή. Η ανθρωπινή προθυμία και η ικανότητα αντιμετώπισης του απροσδόκητου είναι αυτά που ορίζουν τις πράξεις των συνετών ατόμων, και τα όποια οφείλουν να είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του καθενός. Τα παραπάνω γίνονται αντιληπτά στην ομιλία του Βελισαρίου, η οποία αποτελεί και μια λεπτή διάλεξη προς τις διαφορές πτυχές του θυμού, τον οποίον, κάποιος, οφείλει να ελέγξει και να χρησιμοποιήσει προς την σωστή κατεύθυνση, ενώ, παράλληλα, δηλώνεται η αξία της ορθής προετοιμασίας και πλάνου. Από την άλλη, οι κατηγορίες προς τον στρατηγό, πηγάζουν από την διεφθαρμένη ανθρωπινή φύση των επικριτών. Η αναφορά των Ιωάννη Μαλάλα, Θεοφάνους του Ομολογητού και Κεδρηνού, ότι ο Βελισάριος εξόπλισε το πλήθος, λογικά, δεν είναι λανθασμένη, καθώς και άλλες πηγές παρουσιάζουν τον στρατηγό να παρέχει όπλα στους στρατιώτες του. Τέλος, παρατηρείται, πάλι, η προβλεπτικότητα του Βελισαρίου, στοιχείο που έχει εντοπιστεί και στο *Υπέρ τών Πολέμων*, κάτι που αποδεικνύει πως αποτελούσε χαρακτηριστικό του στρατηγού. Παρόμοια κριτική προς την στάση του Ιουστινιανού Α' απέναντι στον Βελισάριο εντοπίζεται και στον Προκόπιο. AGATHIAS MYRINAEUS, *Historiarum* σελ.180-190. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.421. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.232-234. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.638,639,643. VICTOR TONNENNENSIS, "Chronica" σελ.205. PROCOPIUS, *History*, vol. I σελ.104,105, *The Anecdota* vol. VI σελ.92,93,130-133,358,359. *Das Strategikon des Maurikios* σελ.192-203,222,223,232-235,238,239,244-247,302-307,360-369 *Zachariah of Mitylene* σελ.223,263,264. *Suidae Lexicon* vol. I σελ.467. Χ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική* σελ.22,23,27-29,32,88,89,105-107. Η. ELTON, "Army and Battle" σελ.544

⁶⁶⁶ THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.238.

ανακτώντας όλες τις τιμές του⁶⁶⁷. Από τα παραπάνω, αυτό που οφείλει να σημειωθεί είναι η σχέση του Βελισαρίου στην συνομοσία. Αρχικά, σχετικά με τους Θεοφάνη τον Ομολογητή και τον Κεδρηνό, ο μεν υπογραμμίζει πως ο Σέργιος πείστηκε να ομολογήσει ότι στην συνομοσία συμμετείχε και ο Βελισάριος, ενώ ο δε, τονίζει πως κατηγορήθηκε ψευδώς. Το γεγονός ότι ο Βελισάριος αποκαταστάθηκε πλήρως, πιθανότατα να σημαίνει ότι αποδείχθηκε πως ήταν ελεύθερος κατηγοριών. Βέβαια, το ζήτημα με αυτό είναι ότι και ο Αρταβάνης στην συνομοσία που είχε πλέξει εναντίον του Ιουστινιανού Α', και η οποία αποκαλύφθηκε, αν και αρχικά συνελήφθη, εντέλει του δόθηκε χάρη και αποστάλθηκε στην Σικελία με στρατό στα πλαίσια του Β' Ιταλικού πολέμου. Ενδεχομένως, το γεγονός ότι ο Αρταβάνης αποκαταστάθηκε, πιθανόν να οφειλόταν στην εμπόλεμη και ζοφερή κατάσταση που επικρατούσε στην Ιταλία. Αντιθέτως, ο Βελισάριος αποκαθίσταται χωρίς να υπάρχει ανάγκη συμμετοχής του κάπου. Επιπροσθέτως, στην περίπτωση του Αρταβάνη, καταγράφεται ότι ήταν από τους βασικούς συνωμότες, χωρίς να σημειώνεται πως δεν ήταν ελεύθερος κατακρίσεων, ενώ σε αυτήν του Βελισαρίου, θεωρείται ότι συμμετείχε με βάση τις δηλώσεις των βασικών συνωμοτών που είχαν εντωμεταξύ συλληφθεί ή πειστεί να δηλώσουν εναντίον του, οι πηγές είναι υπέρ του, ενώ αποδεικνύεται ελεύθερος κατηγοριών, καθώς τίποτα δεν αποδείχθηκε εναντίον του. Επίσης, με βάση τα στοιχεία και την άποψη κάποιων ερευνητών, η συνομοσία θα αποτελούσε ένα πολυσχιδές σχέδιο διαφόρων, εμπλεκόμενων πλευρών, που πιθανότατα πήγαζε από την Σύγκλητο και από διάφορους τραπεζίτες, οφειλόμενη στην αυξημένη αντιδημοτικότητα του Ιουστινιανού Α', και ο Βελισάριος θα κατηγορήθηκε γιατί η καταδίκη του θα εξυπηρετούσε τους συνωμότες. Αυτό, γιατί, μέσω της κατηγορίας του θα δημιουργούνταν δυσπιστία μεταξύ του πρώτου και του Ιουστινιανού Α', απομονώνοντας περαιτέρω τον τελευταίο από στηρίγματα και βοήθειες. Άλλωστε, με βάση τα στοιχεία, κατηγορηθήκαν πολλά και σημαίνοντα πρόσωπα. Ακόμα και οι *Κοιαιίστωρας* Κωνσταντίνος και ο *Αντιγραφείας* Ιουλιανός τέθηκαν υπό αμφισβήτηση. Εκτός των άλλων, δεν υπάρχουν λεπτομέρειες τόσο για την απόδειξη του Βελισαρίου ότι ήταν μέτοχος της συνομοσίας, όσο και για την ίδια την πλεκτάνη. Τέλος, ο Βελισάριος δεν θα είχε κάποιο λόγο να επιθυμεί την δολοφονία του Ιουστινιανού Α'. Είχε ήδη πλούτη και τιμές, ενώ, με βάση την νομιμοφροσύνη και, αντιστρόφως, την απάθεια που είχε επιδείξει προς τα θέλητρα του θρόνου και την έλλειψη φιλοδοξίας για πολιτική δύναμη, θα ήταν, λογικά, αδύνατο να επιθυμούσε μια ανατροπή του *Αυτοκράτορα*. Πλέον, όπως ειπώθηκε, είχε έναν ήσυχο βίο, πλούτη, τιμές και χωρίς προβλήματα, ιδίως όσον αφορά την σχέση του με τον Ιουστινιανό Α'. Πάντως, με βάση τις αβέβαιες πληροφορίες των πηγών και την φύση του συμβάντος, το συγκεκριμένο ζήτημα δεν θα απαντηθεί ποτέ αν δεν έρθει στο φως κάποιο αποδεικτικό στοιχείο⁶⁶⁸.

⁶⁶⁷ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.425-429. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.237-239. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.679

⁶⁶⁸ Ο R. Browning υποστηρίζει πως οι εσωτερικές αναταραχές, όπως οχλαγωγίες και προβλήματα με τους δήμους, υποδεικνύουν την ανησυχία και δυσαρέσκεια του πληθυσμού προς το Ιουστινιανέιο καθεστώς, και συνεπώς αποτέλεσαν ένα γόνιμο έδαφος για την συνομοσία του 562 μ.Χ. Ενδιαφέρον προκαλεί η άποψη πως ο *Επαρχος της Πόλεως Προκόπιος*, ενδέχεται να είναι ο ιστορικός *Προκόπιος*. Βέβαια, όλοι σχεδόν οι ερευνητές θεωρούν πως κάτι τέτοιο δεν είναι ορθό. Παρά ταύτα, ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα αποτελούσε ιδιαίτερη ειρωνεία, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η σχέση Βελισαρίου και *Προκοπίου*, και η σχέση Βελισαρίου, *Προκοπίου* και Ιουστινιανού Α'. Πιθανότατα, η συγκεκριμένη συνομοσία και καταδίκη που δέχθηκε ο Βελισάριος, αποτέλεσε την γενεσιουργό αίτια του μύθου του, με βάση τον οποίο, θα τυφλωθεί από τον

Το παραπάνω γεγονός, αποτέλεσε το τελευταίο συμβάν της πολυποίκιλης ζωής του Βελισαρίου. Έτσι, δυο χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 565 μ.Χ., ο Βελισάριος θα πεθάνει, όπου «ή τούτου περιουσία ηλθεν εις τον δεσποτικον οίκον των Μαρίνης»⁶⁶⁹, ενώ λίγο καιρό αργότερα, στις 14 Νοέμβριου του ίδιου έτος, θα πεθάνει και ο Ιουστινιανός Α', τερματίζοντας ολοκληρωτικά μια εποχή ορόσημο στην ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας⁶⁷⁰.

Αυτοκράτορα λόγω του φθόνου που έτρεφε προς το πρόσωπο του, αναγκαζόμενος να περιπλανάται ως επαίτης στους δρόμους της Κωνσταντινουπόλεως. IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.425-429. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.237-239. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.679. IOANNES ZONARAS, *Epitoma Historiarum*, vol. III, (ed.) Lud. Dindorfius, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1870 σελ.284. PROCOPIUS, *History*, vol. III σελ. 414-435, *History*, vol. IV σελ.30,31. *The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu* σελ.147. LEO GRAMMATICUS, *Chronographia*, (ed.) Imm. Bekker, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1842 σελ.132. *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vol. II σελ.159,160. *Ιστορία του Βελισάριου*, W. F. Bakker - A. F. van Gemert (εκδ.), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 6], Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007 σελ.30. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 250,251. M. MEIER, *Das andere Zeitalter* σελ.253,257,258,261-273. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.199,200. J.J. NORWICH, *Byzantium* σελ.261. J. MOORHEAD, *Justinian* σελ.169,170. A. CAMERON, *Procopius* σελ.11. M. MIERSCH, "Belisar", *Historische Gestalten der Antike. Rezeption in Literatur, Kunst und Musik*, von Möllendorff P. - Simonis A. - Simonis L. (eds.), [Der Neue Pauly Supplemente - Band 8], J. B. Metzler, Stuttgart – Weimar 2013 σελ.165. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.200

⁶⁶⁹ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.431. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I, σελ.240.

⁶⁷⁰ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.431. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I, σελ.240,241. GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I σελ.680

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο : Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΥ

Ο Βελισάριος δεν ήταν μόνο ένας από τους σημαντικότερους στρατηγούς της Βυζαντινής Περιόδου, αλλά και μια προσωπικότητα η οποία ακτινοβολεί από το βάθος των χρόνων, ως μια από τις πιο αναγνωρίσιμες μορφές της Βυζαντινής ιστορίας. Η παρουσίαση του που αντανακλάται από τις πηγές, αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της αναγνωσιμότητας του.

Αρχικά, στις περισσότερες πηγές της εποχής του, ο Βελισάριος παρουσιάζεται με ένα θετικό πρόσημο. Χαρακτηριστικά, ο *Ιορδάνης*, ο *Ζαχαρίας* και ο *Αγαθίας* παρέχουν μια αξιέπαινη εικόνα του στρατηγού. Ως εκ τούτου, παρατηρείται ότι η μορφή του είχε μαγνητίσει τους συγχρόνους του, οι οποίοι, πέραν των υποκειμενικών προτιμήσεων, στα έργα τους, καθρεφτίζουν το κλίμα της εποχής. Η προσωπικότητα του, τα αποτελέσματα που κατάφερε να πετύχει, η σχέση του αναλογικά με άλλα πρόσωπα της εποχής του, το γεγονός ότι αποτελούσε την προσωποποίηση της Ιουστινιάνειας επανάκτησης, οι διακυμάνσεις της σταδιοδρομίας του και το αντίκτυπο των πράξεων του, μεταξύ άλλων και στο πλήθος, κέντρισαν το ενδιαφέρον των συγγραφέων, οι οποίοι δεν φείδονται να του αφιερώσουν ένα σεβαστό χωρίο στα έργα τους, περιβάλλοντας τον με έναν θετικό μανδύα. Συνεπώς, η αξιέπαινη εικόνα του στρατηγού θα συνεχίσει να πορεύεται στους αιώνες, όπου μεταγενέστεροι ιστορικοί και χρονογράφοι παρέχουν μια θετική περιγραφή του, όπως ο *Θεοφάνης ο Ομολογητής*, ο *Κεδρηνός* και το Βυζαντινό λεξικό της *Σούδας*. Σίγουρα, το γεγονός ότι αποτελεί πρωταγωνιστή του *Υπέρ τῶν Πολέμων* θα βοήθησε στην σφυρηλάτηση της εικόνας του, αλλά όπως έχει αναφερθεί και θα σημειωθεί, ο *Προκόπιος* δεν παρέχει μια υποκειμενική εικόνα, αλλά μια περιγραφή όσο πιο κοντά στην πραγματικότητα, χωρίς βέβαια να λείπουν υποκειμενικές χροιές. Άλλωστε, η παρουσίαση του συμφωνεί με πηγές της εποχής του, οπότε, κάτι τέτοιο, οδηγεί τόσο στην επιπλέον άποψη πως ο *Προκόπιος* είναι κατά βάση αντικειμενικός, όσο και στο εύρος του ονόματος του στρατηγού στους σύγχρονους του. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, οι

επιτυχίες που κατάφερε να σημειώσει ο Βελισάριος και η πολυποίκιλη σταδιοδρομία του ήταν αυτά που του χάρισαν μια θέση στην ιστορία⁶⁷¹.

Η κραταιά, πλέον, εικόνα του Βελισαρίου, θα συνεχίσει το ταξίδι της στον χρόνο, ενώ, όπως σε κάθε τι που αποκτά δημοτικότητα, υστεροφημία και μια σταθερή πορεία στο πέρασμα των αιώνων, δεν θα μείνει αναλλοίωτη στην φαντασιακή δημιουργία και δράση, αποκοτώντας πτυχές λαϊκής μνήμης. Έτσι, από τον 10^ο αιώνα περίπου, θα αρχίσει μια δραματική ανάπλαση της ιστορίας του, στα πλαίσια μυθιστορηματικών διασκευών. Ο μύθος του Βελισαρίου, όπως εμφανίζεται και εξελίσσεται, είναι ένα παράδειγμα αργού και διαδοχικού σχηματισμού ενός λαϊκού θρύλου, όπου νέα στοιχεία προσθέτονται ανά τους αιώνες. Αρχικά, ο *Ιωάννης Ζωναράς* καταγράφει πως ο Βελισάριος πέθανε όντας υπό επιτήρηση, ενώ ο *Λέων ο Γραμματικός* υπογραμμίζει πως «εκ θλίψεως τελευτᾶ»⁶⁷² και ότι η περιουσία του δημεύθηκε. Από αυτά, γίνονται αντιληπτά τα πρώτα, βρεφικά, βήματα της πορείας του μύθου του. Ο Βελισάριος παρουσιάζεται μη αποκατεστημένος από τον *Αυτοκράτορα*, και να πεθαίνει φτωχός και δυστυχής⁶⁷³. Στην συνέχεια, ο *Κωνσταντίνος Μανασσής*, α' μισό του 12^{ου} αιώνα, σημειώνει πως ο στρατηγός, λόγω του φθόνου του *Αυτοκράτορα*, θα στερηθεί της περιουσίας του και των σωματοφυλακών του, περιμένοντας τον δήμιο να τον θανατώσει, ενώ, και ο *Μιχαήλ Γλυκάς*, σε παρόμοιο ύφος, που λογικά οφείλεται στο ότι τον χρησιμοποίησε, αναφέρει πως ο Βελισάριος, λόγω του φθόνου του *Αυτοκράτορα*, θα εκτελεστεί παρά τις επιτυχίες που είχε σημειώσει. Συνεπώς, παρατηρείται ότι τρία νέα στοιχεία εισάγονται στον μύθο. Η εκτέλεση του Βελισαρίου, ο *Αυτοκράτορας*, ο οποίος είναι ο ηθικός αυτουργός, και ο φθόνος, παράμετροι που θα αποτελέσουν σημαντικούς άξονες στην μετέπειτα πορεία και ολοκλήρωση του μύθου⁶⁷⁴. Η εξέλιξη βρίσκεται στον *Ιωάννη Τζέτζη*, ο οποίος παρέχει μια πρωτότυπη μορφή του. Συγκεκριμένα, στις *Χιλιάδες*, ναι μεν τονίζει την πραγματική εκδοχή των υστέρων χρόνων του Βελισαρίου, όπως αυτή παραδίδεται από τον *Μαλάλα* και τον *Θεοφάνη*⁶⁷⁵, ωστόσο παρέχει και μια εξελιγμένη, θρυλική παραλλαγή του τέλους της ζωής του στρατηγού, όπου παρουσιάζεται τυφλός και επαίτης εξ αιτίας του φθόνου⁶⁷⁶. Το ενδιαφέρον είναι ότι όχι μόνο σημειώνεται για πρώτη φορά η τύφλωση του στρατηγού, που αποτελεί ίσως τον κυριότερο άξονα στον θρύλο, αλλά και ότι τον τύφλωσε ο φθόνος, χωρίς όμως να κατονομάζεται από ποιους, ή από τι, προήλθε. Τύφλωση και επαιτεία απαντώνται και σε δυο χειρόγραφα του 15^{ου} αιώνα στα *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*, όπου τονίζεται πως ο νικηφόρος στρατηλάτης θα τυφλωθεί από τον *Ιουστινιανό Α'* λόγω του φθόνου που έτρεφε προς το πρόσωπο του, και θα αναγκαστεί, ως άστεγος, να περιπλανάται στο παλάτι του Λαύσου, έχοντας ένα

⁶⁷¹D. BRODKA, *Die Geschichtsphilosophie* σελ.115-118,155-158,163-167,174,175. W. TREADGOLD, *The Early Byzantine Historians* σελ.213-216,290. J. HAURY, "Prokop und Der Kaiser Jüstinian" σελ.5-9. B. CROKE, "Cassiodorus and the Getica of Jordanes", *Classical Philology* 82.2, 1987 σελ.128,129. B. KNOS, "La Légende" σελ.240,241

⁶⁷² LEO GRAMMATICUS, *Chronographia* σελ.132

⁶⁷³ IOANNES ZONARAS, *Epitoma Historiarum*, vol. III σελ.284. LEO GRAMMATICUS, *Chronographia* σελ.132

⁶⁷⁴ CONSTANTINUS MANASSES, *Breviarium Chronicum*, (ed.) Od. Lampsidis, [CFHB XXXVI/1], Academiae Atheniensis, Athens 1996 σελ. XXXI,XLI,XLV-XLVII,172,173. MICHAEL GLYCAS, *Annales*, (ed.) Imm. Bekker, [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1846 σελ.495

⁶⁷⁵ IOANNES MALALA, *Chronographia* σελ.425-429. THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I σελ.237-239.

⁶⁷⁶ IOANNES TZETZA, *Historiarum Variarum Chiliades*, (ed.) Th. Kiesslingius, Georg Olms Verlagsbuchhandlung, Hildesheim, 1963 σελ.94

οστράκινο σκεύος και ικετεύοντας τους περαστικούς, μαρτυρία που κατονομάζει ρητά, και για πρώτη φορά, τον Ιουστινιανό Α΄ ως αυτουργό⁶⁷⁷.

Η κορύφωση του μύθου του Βελισαρίου, θα λάβει την ολοκληρωμένη μορφή του στην *Ιστορία του Βελισαρίου*, έργο του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αιώνα, όπου τυπώνεται το 1525 μ.Χ. στην Βενετία, χαρίζοντας του μια θέση στην αθανασία. Η *Ιστορία του Βελισαρίου* αποτελείται από τέσσερις εκδοχές. Την «*Διήγησις ωραιότατη του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου*», την «*Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου*», την «*Ριμάδα περί Βελισαρίου*» και την «*Ιστορική εξήγησις περί Βελισαρίου*» συγγραφέας της οποίας είναι ο Λιμενίτης. Η *Ιστορία του Βελισαρίου* αποτελεί ένα μυθιστόρημα δημόδους λογοτεχνίας, σφυρηλατημένο με κάποια συμπλεγμένα, κατά κύριο λόγο μεταγενέστερα του Βελισαρίου, ιστορικά, και, κυρίως, φανταστικά στοιχεία, και εμπνευσμένο, λογικά από τις προηγούμενες ιστορικομυθιστορματικές αναφορές προς το πρόσωπο του. Πρωταγωνιστής είναι ο Βελισάριος, ένας αξιέπαινος και πολυνίκης στρατηγός στην υπηρεσία του Ιουστινιανού Α΄, ο οποίος, παρά τους άθλους του και τις επιτυχίες του, στο τέλος τιμωρείται από τον Αυτοκράτορα λόγω της αχαριστίας και του φόβου που είχε προς τον πιστό στρατηγό, πυροδοτούμενος από τον φθόνο των αρχόντων. Δεν πρέπει να θεωρηθεί ιστορική πηγή γιατί αποτελεί μυθιστόρημα και συνεπώς δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, παρά ίσως ελάχιστα στοιχεία, ή στο γενικό πλαίσιο. Χαρακτηριστικά, πολλά ιστορικά στοιχεία, κυρίως του 11^{ου} αιώνα και μετά, πιστώνονται στον πρωταγωνιστή Βελισάριο ή σημειώνεται πως πραγματοποιούνται κατά την εποχή του, όπως η ονομασία πύργου του Ανεμά όπου δόθηκε τον 11^ο αιώνα, χωρίς να ισχύει στην πραγματικότητα, ήτοι στο ιστορικό πρόσωπο του Βελισαρίου⁶⁷⁸. Σκοπός του μυθιστορήματος, μεταξύ άλλων, είναι να υποδείξει πως ο φθόνος, η δυσπιστία και η πολιτική διαφωνία είναι ικανά να εξολοθρεύσουν τα, αξιέπαινα, μέλη της κοινότητας, και κυρίως εκείνους που είναι σε θέση να αποτρέψουν την τελική καταστροφή, των οποίων η παύση οδηγεί στην επικείμενη κατάρρευση της χώρας. Κυρίαρχοι άξονες στον *Ιστορία του Βελισαρίου* είναι η νομιμοφροσύνη του πρωταγωνιστή προς τον Αυτοκράτορα, οι επιτυχίες που σημείωσε, οι ποινές, ο φθόνος, η τύφλωση και ο ζοφερός επίλογος του βίου του. Πιθανότατα, η βαριά καταδίκη του 562 μ.Χ. που είχε δεχθεί ο Βελισάριος, στο πλαίσιο μιας πολύπλευρης συνομοσίας κατά της ζωής του Ιουστινιανού Α΄ και η οποία είχε επισύρει την οργή του τελευταίου, αποτέλεσε τη γενεσιουργό αίτια του μύθου του, όπου το αίσιο τέλος που είχε στην πραγματικότητα, αντικαταστάθηκε από έναν ζοφερό επίλογο. Επιπροσθέτως, τόσο ο Προκόπιος και ο Αγαθίας, όσο και το Χρονικό του Μαρκελίνου, σε τέσσερις διαφορετικές περιόδους της σταδιοδρομίας του στρατηγού, κάνουν λόγο για τον φθόνο και τις κατηγορίες διαφόρων αξιωματούχων προς το πρόσωπο του. Στον επίλογο του

⁶⁷⁷ Ο Η. Schreiner ναι μεν αποδέχεται πως η αναφορά του Βελισαρίου στα *Πάτρια* εμφανίζεται σε δυο χειρόγραφα του 15^{ου} αιώνα, ωστόσο εικάζει πως η συγκεκριμένη σημείωση θα υπήρχε και σε προγενέστερα χειρόγραφα τα οποία δεν είναι γνωστά ή δεν σώζονται. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι ότι ο Θεόδωρος Σκουταριώτης, αν και χρονολογικά έπεται του Τζέτζη, σημειώνει απλώς πως ο Βελισάριος έπεσε θύμα φθόνου και πέθανε από στενοχώρια. *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vol. II σελ.159,160. THEODORUS SCUTARIOTA, “Χρονικά”, *Chronica*, (ed.) Ath. Kambylis, [Corpus Fontium Historiae Byzantinae XLVI], Walter de Gruyter, Berlin – Boston 2015 σελ.111. Η. SCHREINER, “Über die Älteste” σελ.64. *Ιστορία του Βελισαρίου* σελ.32,33. Ε. FOLLIERI, “Il Poema Bizantino di Belisario”, *Atti del Convegno Internazionale sul tema: La Poesia Epica e la sua Formazione. Roma 28 Marzo–3 Aprile 1969*, Accademia nazionale dei Lincei, Roma 1970 σελ.600

⁶⁷⁸ *Ιστορία του Βελισαρίου* σελ.όλο. Β. KNOS, “La Légende” σελ.241-280. Ε. FOLLIERI, “Il Poema Bizantino di Belisario” σελ.583-651

Βανδαλικού πολέμου (534 μ.Χ.)⁶⁷⁹, σε εκείνον του πρώτου Ιταλικού (540 μ.Χ.)⁶⁸⁰, και στα πλαίσια της νίκης του εναντίον των Κουτρινιγούρων (559 μ.Χ.)⁶⁸¹, ενώ η καταδικαστική ποινή που δέχθηκε το 544 μ.Χ., και η οποία παραδίδεται από τα *Ανέκδοτα*, έμμεσα επιβεβαιώνεται και από το *Χρονικό του Μαρκελλίνου*⁶⁸². Μάλιστα, όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια σχετικά με τις συγκεκριμένες κατηγορίες, ο Βελισάριος δέχθηκε, κάποιες, ποινές, ή περιορισμό της δύναμης του, ενώ, στο σύνολό τους, πυροδοτήθηκαν από εσκεμμένες προσπάθειες υπονόμησης ποικίλων αξιωματούχων. Ως εκ τούτου, οι θεματικές της ποινής και του φθόνου πηγάζουν από την πραγματικότητα. Σχετικά με τις επιτυχίες που σημείωσε και την νομιμοφροσύνη που επέδειξε προς τον *Αυτοκράτορα*, αυτά αποτελούν ιστορικά στοιχεία και δεν είναι προϊόντα μυθοπλασίας⁶⁸³. Περί της τυφλώσεως, οι απαρχές της, σύμφωνα με τους ερευνητές, βασίζονται στα πλαίσια της καταδίκης του 562 μ.Χ., η οποία αποτέλεσε και το έναυσμα για την δημιουργία του μύθου του Βελισαρίου. Επιπροσθέτως, η ποινή της τυφλώσεως ήταν συνηθισμένη για εγκλήματα και περιπτώσεις καθοσιώσεως και ανταρσίας, αποδεδειγμένης ή μη, τουλάχιστον από τις αρχές του 8^{ου} αιώνα, όπου ο παθών απολύονταν της περιουσίας και των αξιωμάτων του, ενώ αποκλειόταν από τη διεκδίκηση του θρόνου και τη διοικητική ιεραρχία. Άρα, η ποινή της τυφλώσεως συμφωνεί με την καταδίκη του 562 μ.Χ και επ' ακολούθως με την καταδίκη του Βελισαρίου στα πλαίσια του μύθου του. Οι Β. Κνός και Ε. Follieri θεωρούν πως η τύχη των Συμβατίου και Πηγάνη αποτελούν το πρότυπο για τον τυφλό Βελισάριο όπως αυτή παραδίδεται, μυθοποιημένη, από τον *Λέοντα τον Γραμματικό* το 948 μ.Χ., ο οποίος μάλιστα συνέβαλε στην διαμόρφωση του θρύλου του Βελισαρίου, υποστηρίζοντας πως με βάση τον τελευταίο, ο μεν Συμβατίος αναγκάστηκε να ζητιανεύει στο Μίλιον, ο δε Πηγάνης στα Λάυσου, περιοχές που επαιτεί και ο Βελισάριος με βάση τον *Τζέτζη* και τα *Πάτρια* αντίστοιχα. Οι W.F. Bakker και A.F. van Gemert δεν δηλώνουν κάτι ξεκάθαρα, αφήνοντας πιθανή την άποψη των Β. Κνός και Ε. Follieri, ενώ την εκδοχή περί του Συμβατίου φαίνεται να την υιοθετεί και ο Η. Schreiner. Το βέβαιο είναι ότι η καταδίκη που δέχθηκε συμφωνεί με την ποινή της τυφλώσεως. Εκτός των παραπάνω, ο Η. G. Beck υποστηρίζει πως ο στρατηγός Αλέξιος Φιλανθρωπηνός αποτέλεσε το πρότυπο του μυθιστορηματικού Βελισαρίου της *Ιστορίας του Βελισαρίου*, θεωρώντας πως η δράση του ενέπνευσε τον διασκευαστή του έργου, βασιζόμενος σε παρόμοια χαρακτηριστικά που εμφανίζει ο ιστορικός Φιλανθρωπηνός, και στοιχεία της εποχής του, στο έργο, άποψη που φαίνεται να αποδέχεται εν μέρει, και ο Κ.Ν. Κωνσταντινίδης. Οι W.F. Bakker και A.F. van Gemert διαφωνούν με τον Η. G. Beck, θεωρώντας πως οι αδελφοί Πετραλίφα από την περίοδο των Κομνηνών είναι πιο πιθανό να αποτέλεσαν το πρότυπο, κάτι που φαίνεται να σημειώνεται εν μέρει και από τον Η. Schreiner, ενώ, ο Β. Κνός πιθανολογεί πως ένα από τα πρότυπα ενδεχομένως να ήταν ο Αλέξιος Μουσελήμ. Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτός ο μεγάλος βαθμός δυσκολίας

⁶⁷⁹ PROCOPIUS, *History*, vol. II σελ.270-273

⁶⁸⁰ PROCOPIUS, *History*, vol. IV σελ.124-139

⁶⁸¹ AGATHIAS MYRINAEUS, *Historiarum* σελ.189,190

⁶⁸² PROCOPIUS, *Anecdota* vol. VI σελ. 42-51. *The Chronicle of Marcellinus* σελ.50

⁶⁸³ Βέβαια, στην *Ιστορία του Βελισαρίου*, ορισμένες εκστρατείες, αν και αντηχούν, στο γενικό τους πλαίσιο, στην ιστορική πραγματικότητα, ωστόσο εμπεριέχουν μυθιστορηματικά στοιχεία, διαφορές προσθαφαιρέσεις, λογοτεχνικές αναφορές και άξονες που δεν σχετίζονται με το ρεαλιστικό. Χαρακτηριστικά, η εκστρατεία στην Εγγλιτέρα αντιστοιχεί, σε γενικές γραμμές, στην ιστορική Βανδαλική εκστρατεία, χωρίς ωστόσο να εμπεριέχει ιστορικά στοιχεία μόνο από αυτήν. *Ιστορία του Βελισαρίου* σελ.25-28,136-197. Η. SCHREINER, "Über die Älteste" σελ.57-64. Β. KNOS, "La Légende" σελ.238,261,262. Ε. FOLLIERI, "Il Poema Bizantino di Belisario" σελ.602

στην ανεύρεση του προτύπου του μυθιστορηματικού Βελισαρίου, ενώ, σχετικά με την άποψη του H. G. Beck, αυτή δεν φαντάζει ισχυρότατη καθώς τα στοιχεία που σημειώνεται να μην αντηχούν στην εποχή και στην δράση του Φιλανθρωπηνού, ωστόσο οι γενικές καταστάσεις που αναφέρει, και που υπάρχουν στο έργο, εμφανίζονται τόσο σε προηγούμενους αιώνες, όσο και στην εποχή του ιστορικού Βελισαρίου, όπως η αντίδραση της Αυλής στον στρατηγό και στις εκστρατείες, π.χ. ο Ιωάννης Καππαδόκης, ενώ η σταδιοδρομία του Φιλανθρωπηνού είναι παρόμοια με εκείνη του ιστορικού Βελισαρίου. Σίγουρα δεν πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ότι η μορφή του Φιλανθρωπηνού πιθανόν να βοήθησε στην σφυρηλάτηση και ανάπτυξη του μυθιστορηματικού Βελισαρίου, ωστόσο δεν πρέπει να θεωρηθεί το κύριο πρότυπο. Αυτό γιατί στον μυθιστορηματικό Βελισάριο εμφανίζονται στοιχεία και εκφάνσεις από αρκετές ιστορικές και μη μορφές, χαρακτηριστικά και παραμέτρους. Ως προς αυτό, αξίζει να αναφερθεί πως η A.-S. Barrovecchio θεωρεί πως στο μυθικό πρόσωπο του Βελισαρίου, στηριζόμενο στην ιστορικότητα του, υπάρχουν στοιχεία, κοινά, και παραλληλισμοί με τον Διγενή Ακρίτα. Τα παραπάνω, υπογραμμίζουν το εύρος και την αίγλη του ονόματος του Βελισαρίου στον Βυζαντινό κόσμο, ο οποίος, από ένα ιστορικό πρόσωπο, εξελίχθηκε σε μια θρυλική μορφή, γοητεύοντας τους συγγραφείς και τον λαό, σφυρηλατώντας τον μύθο του σε ολοένα και μεγαλύτερα πλαίσια ανά το πέρασμα των αιώνων⁶⁸⁴.

Το εύρος της προσωπικότητας του Βελισαρίου δεν θα περιοριστεί στα εντός του Βυζαντίου σύνορα, αλλά θα προωθηθεί και στον Δυτικό κόσμο, όχι μόνο πριν την έκδοση της ιστορίας του, αλλά και πρώτου ακόμα εκκινήσει η δημιουργία του θρύλου του στην Αυτοκρατορία, με βάση την οπτική της πρόσθεσης μυθικών/λογοτεχνικών στοιχείων. Αφήνοντας την αξιέπαινη περιγραφή που του παρέχεται από κάποιους δυτικούς συγγραφείς όπως ο Παύλος ο Διάκονος⁶⁸⁵, αυτά που χρίζουν ενδιαφέρον είναι τα χρονικά των Φράγκων Φρεδεγάρ και Αϊμοϊν, κυρίως του πρώτου επειδή χρονολογείται τον 7^ο περίπου αιώνα. Αυτό γιατί εμπεριέχουν μυθικές και φανταστικές παραμέτρους, βασιζόμενες σε ιστορικά στοιχεία και προσωπικές συγγραφικές οπτικές, προσαρμοσμένες σε έναν υποκειμενικό και Φραγκικό ορίζοντα κατανόησης, που σκοπό έχουν να εξάρουν τον στρατηγό, ή τουλάχιστον να τον παρουσιάσουν με ένα θετικό τρόπο, κάτι που υποδεικνύει το φάσμα του ονόματος του και τον αντίκτυπο της δράσης

⁶⁸⁴ Ενδεχομένως, η ταυτόχρονη εκτύπωση των *Υπέρ τῶν Πολέμων* τον 16^ο αιώνα στην Λατινική γλώσσα, και της *Ιστορίας του Βελισαρίου* στην Βενετία, θα έδωσε μεγαλύτερη έμφαση και προσοχή στην ιστορία του. *Ιστορία του Βελισαρίου* σελ.23-45. Β. KNOS, "La Légende" σελ.237-280. E. FOLLIERI, "Il Poema Bizantino di Belisario" σελ.583-651. H. G. BECK, "Belisar – Philanthropenos. Das Belisar-Lied der Palaiologenzeit", *Serta Monacensia: Franz Babinger zum 15 Januar 1951 als Festgruss dargebracht*, Kissling H. J. - Schmaus A. (eds.), E. J. Brill, Leiden 1952 σελ.46-52. Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, "Προσωπογραφικά της οικογένειας Φιλανθρωπηνών: Ο στρατηγός Αλέξιος και ο ιερέας Μιχαήλ οι Φιλανθρωπηνοί (13ος-14ος αι.)", *Μοναστήρια Νήσου Ιωαννίνων*, [Πρακτικά Συμποσίου 700 Χρόνια 1922-1992. 29–31 Μαΐου 1992], Γαρίδης Μ. - Παλιούρας Α. (γεν.εποπ.), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1999 σελ.522,523. A.-S. BARROVECCHIO., "Bélisaire: Général Byzantin - Héros Européen", *Ευρωπαϊκή Ακριτική Παράδοση: από τον Μεγαλέξαντρο στον Διγενή Ακρίτα, Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών*, [Ακρίτες της Ευρώπης], Ακαδημία Αθηνών, 2004 σελ.80-95. H. SCHREINER, "Über die Älteste" σελ.54-64. Κ. ΜΠΟΥΤΡΑΡΑ, *Καθοσίωσις και Τυρρανίς κατά τους Μέσους Βυζαντινούς Χρόνους (867-1056)*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1981 (Διδακτορική Διατριβή) σελ.179-187,191-195,223,224. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗΣ, "Η Ποινή της Τυφλώσεως του Αυτοκράτορα Ρωμανού Δ' Διογένη", *Αρχαία Ελληνική Ιατρική* 33.5, 2016 σελ.676,677. Μ. MIERSCH, "Belisar" σελ.165. Βλέπε και Ο. ΛΑΜΨΙΔΗΣ, *Η Ποινή της Τυφλώσεως Παρά τοις Βυζαντινοίς*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1949 (Διδακτορική Διατριβή)

⁶⁸⁵ PAULUS DIACONUS, "Historia Romana" σελ.130,132

του στον Δυτικό κόσμο. Χαρακτηριστικά, τονίζεται η απολυτή νομιμοφροσύνη του στον Αυτοκράτορα, παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος δεν δίσταζε να τον αμφισβητεί πιστεύοντας τις συκοφαντίες των συγκλητικών, η ασταμάτητη προσπάθεια του να αποδεικνύει την αφοσίωση στον Ιουστινιανό Α', παρά τα προβλήματα που εμφανίζονταν και τα εμπόδια που του έθετε, ο φθόνος των συγκλητικών προς το πρόσωπο του, ότι πρωτοστάτησε με γενναιότητα και τόλμη στις εκστρατείες προασπίζοντας τον Αυτοκρατορικό σκοπό, και ότι στο τέλος ηττάται και πεθαίνει από τους Φράγκους σε μάχη. Όλα αυτά δρουν με τέτοιο τρόπο, που σκοπό έχουν την ανύψωση της αίγλης του Βελισαρίου στον Δυτικό κόσμο, και τα οποία, συνολικά, με την σειρά τους οδηγούν το όνομα του στα πλαίσια ενός, τύπου, θρύλου. Απλουστερά, η όλη περιγραφή αποτελεί έναν έπαινο του Βελισαρίου, η οποία οφειλόταν στην ιστορική δράση του στην Δύση και η οποία αντικατοπτρίζει την άποψη που υπήρχε για αυτόν, της οποίας το θετικό πρόσημο οφειλόταν στα χαρακτηριστικά και στα στοιχεία που έφερε. Αρχικά, η αναφορά στους Συγκλητικούς και στις συκοφαντίες των, έχει ως στόχο να υποδείξει τις αντιπολιτευτικές τάσεις της Κωνσταντινουπόλεως και την εγχώρια πολιτική ανάμειξη, οι οποίες ποδηγετούν τον Αυτοκράτορα και επ' ακολούθως επηρεάζουν αδικώς τον Βελισάριο. Έτσι, ο τελευταίος τοποθετείται σε θετικό πλαίσιο, ως θύμα πολιτικής σκευωρίας, κάτι που πιθανότατα υποδεικνύει την Φραγκική αντίληψη για την Βυζαντινή πολιτική. Οι συνεχόμενες αναφορές στην νομιμοφροσύνη του Βελισαρίου, χαρακτηριστικό που έφερε ο πρώτος, τονίζουν ιδιαίτερα λόγω της βαρύτητας που είχε ο όρκος πίστης και αφοσίωσης εκείνη την εποχή, και, ενδεχομένως, στον Δυτικό κόσμο. Έτσι ο στρατηγός φέρνει ένα αξιόπαινο γνώριμα, το οποίο υπερασπίζεται με σθένος. Το γεγονός ότι ένας τέτοιος, με βάση τα στοιχεία και την οπτική, λαμπρός άντρας, ο Βελισάριος, ο οποίος πρωτοστατεί με γενναιότητα στις πολεμικές επιχειρήσεις υπέρ του Αυτοκρατορικού σκοπού, έχει ένα τραγικό τέλος, ήτοι σκοτώνεται σε μάχη από τους Φράγκους, σκοπό έχει στο να παρουσιαστεί ως πολεμικός ήρωας, με την όλη δράση του να πλάθεται ως ένα πολεμικό, ηρωικό τραγούδι/μύθο. Ότι πεθαίνει στην μάχη, στόχο έχει να υποδείξει την πολεμική ικανότητα του, την μαχητικότητα του και την ανδρεία του. Μάλιστα, η πολεμική και μαχητική ικανότητα του υποδεικνύεται από το γεγονός ότι παρουσιάζεται να νυμφεύεται την Αντωνίνα που ήταν, με βάση τις συγκεκριμένες Φραγκικές πηγές, πρώην Αμαζόνα, ήτοι άξια στην μάχη γυναίκα στην οποία αντιστοιχεί ένας ικανός πολεμικά και ηρωικός άνδρας. Ότι σκοτώνεται από τους Φράγκους, σκοπό έχει να εξυψώσει τόσο τον στρατηγό όσο και τους πρώτους. Συγκεκριμένα, ο σπουδαίος, πιστός στρατηγός και πολεμιστής, επειδή βρίσκει τον θάνατο από τους Φράγκους, υποδεικνύει τόσο την υψηλότερη πολεμική αρετή των, αυτοί είναι που καταφέρνουν να τον σκοτώσουν, όσο και του Βελισαρίου, καθώς φονεύεται από τον ισχυρότερο λαό της εποχής, κάτι που συνταιριάζει με την Φραγκική ιδεολογία. Τέλος, αν και ο *Αϊμοϊν* είναι μεταγενέστερος του *Φρεδεγάρ*, τέλη 10^{ου} με αρχές 11^{ου} αιώνα, και στην ουσία αντιγράφει τον τελευταίο, δεν πρέπει να παραβλεφθεί η συγγραφική προσπάθεια του. Αυτό γιατί, πιθανότητα, το γεγονός ότι ο *Αϊμοϊν* παρέχει στοιχεία και πληροφορίες για τον Βελισάριο, ενδεχομένως να υποδεικνύει την αίγλη και το εύρος που είχε ο στρατηγός εκείνη την εποχή, ήτοι το όνομα του δεν είχε ξεχαστεί από τον Δυτικό κόσμο. Άλλωστε, η εικόνα του στρατηγού θα συνεχίσει να επιβιώνει στην Δύση με χαρακτηριστικό τρόπο⁶⁸⁶.

⁶⁸⁶ Όπως έχει αναφερθεί, οι συγκεκριμένες αναφορές προς τον Βελισάριο έχουν ιστορική, υπαρκτή, βάση, στοιχείο το οποίο δεν πρέπει να παραληφθεί, ενώ, σε κάποιες φορές, ο *Φρεδεγάρ*, φαίνεται να έχει, σε γενικές γραμμές, ικανοποιητικές πληροφορίες. Αυτό, γιατί οφείλει να σημειωθεί πως η παρουσίαση του

Ο μύθος του τυφλού, εγκαταλελειμμένου και ατιμασμένου από τον Ιουστινιανό Α' Βελισαρίου, ο οποίος λειτούργει ως ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τραγικού, νομιμόφρονος, ήρωα που υπογραμμίζει την ξαφνική πτώση από τη δόξα και την επιτυχία στην εξαθλίωση και στην δυσπιστία εξ αιτίας του φθόνου, σε συνδυασμό με την ιστορική δράση του, επηρέασε και ενέπνευσε σε μεγάλο βαθμό το καλλιτεχνικό ρεύμα του νεότερου κόσμου, καθώς θα επεκταθεί σχεδόν σε κάθε πτυχή του από τον 17^ο μέχρι τον 19^ο αιώνα, φτάνοντας μέχρι και την σύγχρονη εποχή. Αρχικά, στον τομέα της τέχνης, ποικίλοι ζωγράφοι θα ασχοληθούν με την συγκεκριμένη θεματική, όπου σκοπός τους, ή αποφασιστικός λόγος, για την ενασχόληση τους με το ζήτημα, σε κάποιους, ήταν προσωπικές και γενικού περιεχομένου αιτίες. Χαρακτηριστικά, ο Ρέμπραντ, στα τέλη του 1650, θα ζωγραφίσει έναν πίνακα στον οποίο ο Βελισάριος απεικονίζεται τυφλός, λαμβάνοντας ελεημοσύνη, και συνοδευμένος από μια ευσπλαχνική επιγραφή, χρονική περίοδο που ο ζωγράφος θα φθάσει στο χείλος της οικονομικής και κοινωνικής καταστροφής, και, συνεπώς, κάτι που κάνει κατανοητό τον λόγο που αποφάσισε να φιλοτεχνήσει το συγκεκριμένο έργο. Είχε οδηγηθεί από την δόξα στην εξαθλίωση, όπως και ο Βελισάριος. Επιπροσθέτως, οι Salvator Rosa και Jacques-Louis David, μεταξύ άλλων, φιλοτέχνησαν απεικονίσεις του τυφλού Βελισαρίου να επαιτεί για ελεημοσύνη, και καθισμένος στην βάση ενός μνημείου, το οποίο ενδεχομένως συμβολίζει το Μίλιον ή τα Λαύσου, περιοχές στις οποίες ζητιανεύει ο στρατηγός με βάση τα Βυζαντινά ποιήματα, ενώ ο Hubert Gravelot θα φιλοτεχνήσει έναν πίνακα που απεικονίζει τον στρατηγό τυφλό και καθοδηγούμενο από ένα νεαρό αγόρι. Ο μύθος του Βελισαρίου θα επεκταθεί και στο χώρο της ποίησης, της όπερας και του θεάτρου. Έτσι, δραματικοί ποιητές και συνθέτες όπερας δε θα διστάσουν να του αφιερώσουν κάποια έργα. Χαρακτηριστικά, ο Κάρολο Γκολντόνι, το 1734, θα δημοσιεύσει το έργο «*Belisario*», όπως και ο Jean-François Marmontel, το 1767, θα δημοσιεύσει το έργο του «*Bélisaire*», το οποίο θα επηρεάσει σημαντικά τα μετέπειτα συγγραφικά ρεύματα σχετικά με τον Βυζαντινό στρατηγό αυξάνοντας σε πολύ μεγάλο βαθμό το όνομα του, ενώ το 1783 θα μεταφραστεί και σε ελληνικά. Επιπροσθέτως, ο Eduard von Schenck, ποιητής και υπουργός του Λουδοβίκου Α', Δούκα της Βαυαρίας, θα γράψει και θα αφιερώσει στον τελευταίο, την τραγωδία «*Belisar*», σε μια εποχή που ο Φιλελληνισμός ήταν ευρέως διαδεδομένος στην εκεί περιοχή, ενώ ο Γκαετάνο Ντονιτσέττι, το 1836, θα συνθέσει την όπερα «*Belisario*» στην Βενετία. Εν συνεχεία, το 1867, ο Felix Dahn θα συγγράψει το «*Ein Kampf um Rom*», το οποίο αναφέρεται στην υπεράσπιση της Αιώνιας Πόλης από τον στρατηγό εναντίον των Οστρογότθων, ενώ το 1875, ο Henry Wadsworth Longfellow θα συγγράψει το ποίημα «*Belisarius*». Τέλος, η ιστορική νουβέλα του Robert Graves «*Count Belisarius*» που εκδόθηκε το 1938, θα αποτελέσει την κορωνίδα των συγγραφικών έργων αναφορικά με τον Βυζαντινό στρατηγό στα πλαίσια του 20^{ου} αιώνα γιγαντώνοντας το όνομα του, το οποίο, μέχρι και σήμερα, συνεχίζει να τροφοδοτεί τον κόσμο της τέχνης και όχι μόνο⁶⁸⁷.

Βελισαρίου δεν αποτελεί καθαρό λογοτεχνικό δημιούργημα, αλλά σφουρηλατείται με βάση την ιστορική/ρεαλιστική δράση του. Τα στοιχεία που παρέχονται στον Βελισάριο και αντιστοιχούν στην Φραγκική ιδεολογία και στην Δυτική αντίληψη, όπως είναι λογικό, έχουν την ίδια επίδραση και επιρροή και στην εποχή του Αίμοϊν. Παραδείγματος χάριν η γαλλική ιπποσύνη. FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicon" σελ.85-88. Aimoini *Historiae Francorum libri quatuor* στήλες 666,667. G. SCHEIBELREITER, "Justinian und Belisar" σελ.267-280. R. SALOMON, "Belisariana" σελ.102-109. A.-S. BARROVECCHIO, "Bélisaire: Général Byzantin" σελ.80-95

⁶⁸⁷ W. JAEGER, "The Blind Belisar as Beggar", *Documenta Ophthalmologica* 74.1-2, 1990 σελ.119-123. M. MIERSCH, "Belisar" σελ.165-172. A.-S. BARROVECCHIO, "Bélisaire: Général Byzantin" σελ.80-95. B. KNOS, "La Légende"

σελ.242. R. BROWNING, *Justinian* σελ. 258-260. J.W. BARKER, *Justinian* σελ.76,υποσημ.9. K. WESCHENFELDER, "Belisar und sein Begleiter. Die Karriere eines Blinden in der Kunst vom 17. bis zum 19. Jahrhundert", *Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft* 30, 2003 σελ. 245-268. Βλέπε και Εικόνα 3, Εικόνα 4 και Εικόνα 5 σχετικά με τους πίνακες των Ρέμπραντ, Rosa και Gravelot που αναφέρθηκαν αντίστοιχα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας τον βίο, τη δράση, την προσωπικότητα και τις ενέργειες του Βελισαρίου, παρατηρείται ότι αποτέλεσε έναν σημαντικότερο στρατηγό και βοηθό του Ιουστινιανού Α΄ στις πολεμικές και μη εκστρατείες που διεξήγαγε ο τελευταίος.

Αν και ο Βελισάριος κατηγορήθηκε πολλές φορές ότι σκόπευε να επαναστατήσει και να εγκαταστήσει τυραννίδα, αποδείχθηκε πως οι μομφές που του επιρριφθήκαν ήταν αβάσιμες και κακεντρεχείς. Ο στρατηγός ήταν πιστός προς το στέμμα, ακολουθώντας κατά γράμμα τις Αυτοκρατορικές εντολές. Η μόνη περίπτωση που φάνηκε να παρεκτρέπεται από τις Ιουστινιάνειες διαταγές ήταν το 540 μ.Χ. στην Ραβέννα. Παρά ταύτα σκοπός του δεν ήταν η εγκαθίδρυση μιας τυραννίδας, αλλά η επιθυμία του να παράξει στην Αυτοκρατορία μια τέλεια νίκη, με βάση την δική του οπτική. Ο Ιουστινιανός Α΄ από την πλευρά του, φάνηκε ότι γνώριζε πως ο Βελισάριος ήταν νομιμόφρων, ωστόσο από την άλλη, δε δίστασε να προχωρήσει σε περιορισμούς της δύναμης του, με σκοπό να απαλείψει είτε μελλοντικές επιδιώξεις του στρατηγού, είτε να δώσει έτσι στους υπόλοιπους ένα παράδειγμα σχετικά με μελλοντικές σκέψεις ανεξαρτησίας, κάτι που αποτελούσε, γενικά, πρακτική των Αυτοκρατόρων.

Σχετικά με την σχέση και την στάση του Βελισαρίου προς τους στρατιώτες και τους αξιωματούχους του, αν και εν αρχή φαίνεται ότι δεν μπορούσε να περιορίσει τα στρατεύματα του σε περιπτώσεις όταν αυτά επιθυμούσαν δια βοής την λήψη οποιασδήποτε ενέργειας, αποδείχθηκε πως δεν δίσταζε να τιμωρεί δια παραδειγματισμό και με πυγμή, αξιωματούχους και στρατιώτες που δεν ακολουθούσαν τις διαταγές του, να προωθήσει τις επιδιώξεις και τους στόχους του και να συγκρουστεί με τους αντίζηλους του, υποδεικνύοντας ότι ήταν αποφασισμένος να εξαλείψει ενέργειες που θα οδηγούσαν σε αρνητικά αποτελέσματα, με οποιονδήποτε τρόπο. Το γεγονός ότι δεν κατόρθωσε πάντα να προωθήσει τις βλέψεις του, αναφορικά με τις συνδιαλλαγές του με τους άλλους αξιωματούχους, οφειλόταν και στις διασυνδέσεις και τους κύκλους που ανήκε ο κάθε στρατιωτικός. Απλουστέρα, η ύπαρξη ενός ισχυρού κύκλου στρατιωτικών, βοηθούσε τον εκάστοτε αξιωματικό να προωθεί τα συμφέροντα του και να αντιπαρέρχεται τις αρνήσεις των άλλων στρατιωτικών. Ως προς αυτό, αξίζει να

σημειωθεί ότι οι *Βουκελάριοι* του Βελισαρίου αποτελούσαν σημαντικοί βοηθοί του στις αποστολές του, λαμβάνοντας ποικίλες επιχειρήσεις. Συνεπώς, είχε ένα πολυπρόσωπο δίκτυο, στο οποίο μέλη του ήταν και αξιωματικοί, το οποίο τον υποβοηθούσε ώστε να επιτύχει τους στόχους του, κάτι που αποτελούσε σημαντική βοήθεια για κάθε αξιωματικό του 6^{ου} αιώνα. Από την άλλη, η σχέση του με τους στρατιώτες, παρότι υπήρχαν περιστατικά εναντίωσης τους προς το πρόσωπο του, σε γενικές γραμμές, με βάση τις πηγές, ήταν αγαπητός και προστατευτικός προς αυτούς, εξοπλίζοντας τους με τα απαραίτητα. Πάντως, αξίζει να σημειωθεί πως ο Βελισάριος, πιθανότατα, έπραττε αυτές τις ενέργειες προς τους στρατιώτες, με σκοπό να επιτύχει ομόνοια μέσα στο στράτευμα και να κερδίσει, κατά αυτόν τον τρόπο, την συμπάθεια των πολεμιστών του. Άλλωστε, όπως φάνηκε, στον Βυζαντινό στρατό, δεν έλλειπαν τάσεις απειθαρχίας, τις οποίες μάλιστα είχε συναντήσει ο στρατηγός, και συνεπώς, θα προσπάθησε να τις αποσοβήσει με τους παραπάνω τρόπους. Παρά ταύτα, ο χαρακτήρας του δεν ήταν σε τέτοιο βαθμό ισχυρός, ώστε να καταφέρει να περιορίσει απόλυτα τις όποιες αντιδράσεις ή φαινόμενα απειθαρχίας.

Αναφορικά με την Αντωνίνα, γίνεται αντιληπτό ότι η συναισθηματική προσκόλληση του Βελισαρίου προς το πρόσωπο της, σε συνδυασμό με την σχέση που είχε η τελευταία με την Αυτοκράτειρα Θεοδώρα, και την πορεία των πραγμάτων που έλαβε η σταδιοδρομία του Βελισαρίου, από το 540 μ.Χ. και εξής, αποτελούν τους λογούς της υποταγής του προς την σύζυγο του. Αν και δεν μπορεί να εξαχθεί σε ποσό μεγάλο βαθμό ισχύουν τα γραφόμενα του *Προκοπίου στα Ανέκδοτα*, σχετικά με την εξάρτηση που είχε ο στρατηγός προς την Αντωνίνα, αυτή δεν απέχει από την αλήθεια. Μάλιστα, η συναισθηματική προσκόλληση που είχε ο Βελισάριος προς την σύζυγο του, διαφαίνεται και στο *Υπέρ τῶν Πολέμων*. Άλλωστε, όπως έχει ειπωθεί, η παρουσίαση του Βελισαρίου στα *Ανέκδοτα* αν και είναι υπερβολική, δεν απέχει σημαντικά από την αλήθεια.

Ως προς τις εκστρατείες στις ποιες προΐστατο και τις τακτικές που ακολούθησε, γίνεται καταφανής η υψηλή στρατιωτική ικανότητα και πολεμική τέχνη που κατείχε. Σχετικά με τις μάχες που έδωσε και την πορεία που έλαβε στις επιχειρήσεις του, αποδείχθηκε ότι λάμβανε μια προσεκτική αμυντική τακτική που μέλημα του ήταν η αποσόβηση των απωλειών, ο εξαναγκασμός, ο εκφοβισμός και η υποχώρηση του αντιπάλου, σε συνδυασμό με τακτικές γρήγορου χτυπήματος, παραπλάνησης και αποφασιστικών κρούσεων, όπου αιχμή του δόρατος του ήταν το ιππικό. Παράλληλα, στις ομιλίες του, δεν λείπουν στρατιωτικά γνωμικά, παραινήσεις και προσπάθειες σμίλευσης του ηθικού των ανδρών του. Εκτός των άλλων, γίνεται αντιληπτή τόσο η διοικητική ικανότητα και ευχέρεια του, όπου σε συνδυασμό με την αξιόλογη προσωπική φρουρά του δε διστάζει να αναθέτει αποστολές στους υπασπιστές και δορυφόρους του, όσο και η, γενική, στρατηγική σκέψη και ορθότητα που εμφάνισε. Το θάρρος, η ανδρεία, η ορθή κρίση, η σωστή παρατήρηση, η προσεκτικότητα, η ευβουλία, η γνώμη, η προνοητικότητα, η διορατικότητα, όπως και η εκμετάλλευση της στιγμής υπό την σκέπη του δίκαιου και της σύνεσης είναι αυτά τα οποία, σύμφωνα με τον Βελισάριο, οδηγούν στο επιθυμητό αποτέλεσμα και τα οποία πρέπει να υιοθετούνται από τον καθένα. Παρομοίως, υψηλή στρατηγική αντίληψη επέδειξε τόσο στην εκστρατευτική του πορεία όσο και στον σχεδιασμό κατάληψης της εκάστοτε αντίπαλης περιοχής, ενώ προσπάθησε να προσεταιριστεί τον τοπικό πληθυσμό, όταν ήταν δυνατό, προασπίζοντας τα συμφέροντα του, με σκοπό την διευκόλυνση του σκοπού του. Βεβαία, αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες στιγμές δεν είχε πλήρη γνώση των πραγμάτων και του εχθρού. Παρά ταύτα, κάτι τέτοιο

οφειλόταν στον ορυμαγδό μιας σύγκρουσης, όσο σε αυτόνομες ενέργειες των στρατιωτών του κατά την διάρκεια της αψιμαχίας και γενικώς στην φύση μιας μάχης σε ξένο έδαφος. Σίγουρα δεν λείπουν από τον Βελισάριο αδυναμίες, όπως η δυσκολία του να ανταπεξέλθει σε περιστάσεις οι οποίες οδηγούνται σε εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που είχε σχεδιάσει, ωστόσο, αυτά δεν είναι ικανά να γκρεμίσουν την αξιόπαινη εικόνα του ως ικανού στρατηγού και διοικητή. Μοναδικό ερώτημα αποτελεί το ζήτημα των Μεδιολάνων, κατά την διάρκεια της πρώτης Ιταλικής εκστρατείας. Παρά ταύτα, όπως ειπώθηκε, το συγκεκριμένο ζήτημα είναι πολύπλευρο, και δεν μπορεί να κατηγορηθεί ή να αθωωθεί απόλυτα ο Βελισάριος, σχετικά με την απόφαση του να το θέσει υπό την σκέπη του ως σημαντικό θεμέλιο της εκστρατείας του. Ωστόσο αυτό δεν αναιρεί τα λάθη που έπραξε στο παρόν θέμα. Η υψηλή στρατιωτική τακτική και στρατηγική γνώση που κατείχε, διαφαίνεται και από το γεγονός ότι οι τακτικές που ακολούθησε, και ο τρόπος που αντιμετώπισε τους αντιπάλους τους, αναφέρονται χαρακτηριστικά στα στρατιωτικά τακτικά και πραγματείες της εποχής του, και ιδιαίτερα στο *Στρατηγικό του Μαυρικίου*, όπου πολλές φορές, οι τακτικές που έλαβε, αναφέρονται σε αυτό κατά γράμμα. Ως προς αυτό μπορεί να υποπτευθεί πως με βάση το ότι είναι μεταγενέστερο του Βελισαρίου, οι συντάκτες του να το δημιούργησαν έχοντας κατά νου τις, αποτελεσματικές, τακτικές του στρατηγού, κάτι που αποτελεί μια ισχυρή απόδειξη περί της ορθής στρατηγικής και δράσης του τελευταίου.

Επιπροσθέτως, αξίζει να σημειωθεί πως η όλη στάση του οφειλόταν και στις προσωπικές επιδιώξεις του, στο αποτέλεσμα του κέρδους, της φήμης και των σχετικών. Βέβαια αυτό δεν αναιρεί τα παραπάνω, ούτε πρέπει να προκαλεί εντύπωση. Σχετικά με αυτό, χαρακτηριστικό είναι ότι δεν διστάζει να θέσει πρακτικές παραπλανήσεις και προώθηση των ενδιαφερόντων του, ώστε να επιτύχει τον στόχο του.

Ολοκληρώνοντας, ο Βελισάριος είναι το χαρακτηριστικότερο και ορθότερο παράδειγμα ενός Βυζαντινού στρατηγού της Πρώιμης Βυζαντινής περιόδου, και συνεπώς, η γνώση του βίου και της προσωπικότητας του, αποτελούν απαραίτητα εργαλεία ώστε να γίνει κατανοητότερη η σταδιοδρομία και η δράση ενός στρατηγού εκείνης της εποχής. Οι σχέσεις του με τον *Αυτοκράτορα* και το στράτευμα, οι εκστρατείες και οι τακτικές που ακολούθησε, και όλα όσα συνέβησαν κατά την διάρκεια του βίου του, αποτελούν βασικές σταθερές ενός υψηλόβαθμου στρατιωτικού της Πρώιμης περιόδου, με τον Βελισάριο να αποτελεί το χαρακτηριστικότερο και λαμπρότερο παράδειγμα, κάτι που διαφαίνεται και από το ενδιαφέρον της επιστήμης και μη προς το πρόσωπο του, το οποίο συνεχίζει αμείωτο μέχρι και την σημερινή εποχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

AGATHIAS MYRINAEUS, *Historiarum Libri Quinque*, Keydell Rud. (ed.), [CFHB II], Walter de Gruyter et Socios, Berolini 1967.

AGNELLUS, “Consularia Italica”, *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1892.

Agnellus of Ravenna - The Book of Pontiffs of the Church of Ravenna, Deliyannis D. M. (ed.), [Medieval Texts in Translation], The Catholic University of America Press, Washington D.C. 2004.

Aimoini Historiae Francorum libri quatuor, PL 139, J. P. Migne (ed.), στήλες 627-802.

Anthologia Graeca, vols. III (Buch IX-XI) – IV (Buch XII-XVI), Hermann Beckby (ed.), Ernst Heimeran Verlag, München 1958.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ, “Περί Στρατηγίας”, *Three Byzantine Military Treatises*, Dennis G. T. (ed.), [CFHB XXV], Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1985 σελ.10-136.

Basilicorum Libri LX, Series A, vol.II (Textus Librorum IX-XVI), Scheltema H.J. - Van Der Wal N. (eds.), J.B. Wolters, Groningen – Djakarta 1956.

Basilicorum Libri LX, Series B, vol.II (Textus Librorum XII-XIV), Scheltema H.J. - Holwerda D. (eds.), J.B. Wolters, Groningen – Djakarta 1954.

BROOKS E. W, “The Chronological Canon of James of Edessa”, *ZDMG* 53, 1895 σελ.261-327.

- CASSIODORUS SENATOR, *Variae*, [MGH: AA, vol. XII], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1894.
- Chronicon Paschale*, vol. I, Dindorfius Lud. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1832.
- Chronicon Paschale 284-628*, Whitby M. - Whitby M. (eds.), [Translated Texts for Historians 7], Liverpool University Press, Liverpool 2007 (first edition 1989).
- Concilium Universale Constantinopolitanum sub Iustiniano Habitum*, vol. I, Straub J. (ed.), [Acta Conciliorum Oecumenicorum 4] Aedibus Walter de Gruyter & Co., Berolini 1971.
- CONSTANTINUS MANASSES, *Breviarium Chronicum*, Lampsidis Od. (ed.), [CFHB XXXVI/1], Academiae Atheniensis, Athens 1996.
- CIC: Institutiones - Digesta*, vol. I, Krueger P. (ed.), Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1966.
- CIC: Codex Iustinianus*, vol. II, Krueger P. (ed.), Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1967.
- CIC: Novellae*, vol. III, Schoell R. (ed.), Apud Weidmannos, Dublin - Zurich 1963.
- COYNE PATRICIA, *Priscian's De Laude Anastasii Imperatori*, McMaster University, Hamilton April 1988 (PhD Thesis).
- Das Strategikon Des Maurikios*, Dennis G. T. - Gamillscheg Er. (eds.), [CFHB XVII], Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1981.
- Epistolae Arelatenses Genuinae*, "Epistolae Merovingici et Karolini Aevi I", *Epistolae III*, [MGH], Weidmannos, Berolini 1892.
- Fasti Vindobonenses Posteriores*, "Consularia Italica", *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1892.
- FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, *In Laudem Iustini Augusti Minoris Libri IV*, Cameron Av. (ed.), The Athlone Press, London 1976.
- FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, *Iohannidos Libri VIII*, Diggle J. - Goodyear F.R.D. (eds.), Cambridge University Press, London 1970.
- FREDEGARIUS SCHOLASTICUS, "Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV", *Fredegarii et Aliorum Chronica. Vitae Sanctorum*, [MGH: ScriptRerMerov, vol. II], Krusch B. (ed.), Impensis Bibliopoli Hahniani, 1888.
- GEORGIUS CEDRENIUS, *Historiarum Compendium*, vol. I, Bekker Imm. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1838.

- Greatrex G. - Elton H. - Burgess R., "Urbicius' Epitadeuma: An Edition, Translation, and Commentary", *BZ* 98.1, 2005. σελ.37-76.
- GREGORIUS EPISCOPUS TURONENSIS, *Historiarum Libri Decem*, vol. I: Libri I –V, Buchner R. (ed.), Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1977(first edition 1955).
- Chronicon Paschale 284-628*, Whitby Mich. - Whitby M. (eds.), [Translated Texts for Historians 7], Liverpool University Press, Liverpool 1989 (ανατύπωση 2007).
- IOANNES LYDUS, *De Magistratibus Populi Romani Libri Tres*, Wvensch Ric (ed.), Editio Stereotypa, B.G. Teunber, Stuttgart 1967, (first edition 1903).
- IOANNES MALALA, *Chronographia*, Thurn I. (ed.) [CFHB XXXV], Walter de Gruyter, Berolini - Novi Eboraci 2000.
- IOANNES TZETZA, *Historiarum Variarum Chiliades*, Kiesslingius Th. (ed.), Georg Olms Verlagsbuchhandlung, Hildesheim, 1963.
- IOANNES ZONARAS, *Epitoma Historiarum*, vol. III, Dindorfius Lud. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1870.
- IORDANES, "De Origine Actibusque Getarum", *Romana Et Getica*, [MGH: AA, vol. V.I], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1882.
- IORDANES, "De Summa Temporum Vel Origine Actibusque Gentis Romanorum", *Romana Et Getica*, [MGH: AA, vol. V.I], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1882.
- Ιστορία του Βελισάριου*, W. F. Bakker - A. F. van Gemert (εκδ.), [Βυζαντινή και Νεοελληνική Βιβλιοθήκη 6], Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007
- JALABERT L. – MOUTERDE R. S. J., *IGLS*, vol. I, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris 1929.
- JOHN BISHOP OF EPHEBUS, *The Third Part of the Ecclesiastical History*, Payne Smith R. (ed.), Oxford University Press, Oxford 1860.
- LANDOLFUS SAGAX, *Additamenta*, [MGH: AA, vol. II], Droysen H. (ed.), Weidmannos, Berolini 1879.
- Le Liber Pontificalis*, vol. I, Duchesne L. – Thorin Ern. (eds.), Libraire des Écoles Françaises d'Athènes, et de Rome du College de France et de l' Ecole Normale Superiurure, Paris 1886.
- LEO GRAMMATICUS, *Chronographia*, Bekker Imm. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1842.

- MARIUS EPISCOPUS AVENTICENSIS, "Chronica", *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. XI], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1894.
- MICHAEL GLYCAS, *Annales*, Bekker Imm. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1846.
- PALMER AN., "A Chronicle Composed AD 640", *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles*, intr. - transl. and anno. by Palmer An., incl. two seventh-century Syriac apocalyptic texts intr. - transl. and anno. by Brock Se., with added anno. and an hist. intr. by Hoyland Rob., [Translated Texts for Historians 15], Liverpool University Press, Liverpool 1993.
- Paschale Campanum*, "Consularia Italica", *Chronica Minora, saec IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. IX.I], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1892.
- PAULUS DIACONUS, "Historia Romana", *SRGUS*, [MGH], Weidmannos, Berolini 1878.
- PAULUS DIACONUS, "Historia Langobardorum", *SRGUS*, [MGH], Hannoverae, Bibliopolii Hahniani, 1878.
- PHOTIUS, *Bibliothèque*, Tome I (Codices 1-84), Henry R (ed.), Société d'édition Les belles-Lettres, Paris 1959.
- PROCOPIUS, *History of the Wars*, vols. I-V, H. B. Dewing (ed.), [The Loeb Classical Library], William Heinemann, London 1914-1928.
- PROCOPIUS, *The Anecdota or the Secret History*, vol. VI, H. B. Dewing (ed.), [The Loeb Classical Library], William Heinemann - Harvard University Press, London - Cambridge - Massachusetts 1969 (first edition 1935).
- PROCOPIUS, *Buildings*, vol. VII, H. B. Dewing (ed.), [The Loeb Classical Library], William Heinemann - Harvard University Press, London - Cambridge - Massachusetts 1961 (first edition 1940).
- PROKOPIOS, *The Secret History: with Related Texts*, Kaldellis Ant. (ed.), Hackett Publishing Company Inc., Indianapolis - Cambridge 2010.
- PROKOPIOS, *The Wars of Justinian*, Kaldellis Ant. et als. (eds.), Hackett Publishing Company Inc., Indianapolis - Cambridge 2014.
- Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, vols. I-II, Preger Th. (ed.), B. G. Teubner, Lipsiae 1901-1907
- Suidae Lexicon*, vols. I-IV, Adler A. (ed.), Aedibus B.G. Teubneri (Stutgardiae 1967-1971, ανατύπωση) (A' έκδοση 1928-1938).

- The Book of Pontiffs (Liber Pontificalis): The Ancient Biographies of the First Ninety Roman Bishops to AD 715*, Raymond D. (ed.), Liverpool University Press, Liverpool 2010 (first edition 1989).
- The Chronicle of John - Bishop Of Nikiu*, Charles R. H. (transl.), [Text and Translation Society], Williams and Norgate, London 1916
- The Chronicle of Malalas*, Jeffreys El. et als. (transl.), [Byzantina Australiensia 4], Australian Association for Byzantine Studies, Melbourne 1986.
- The Chronicle of Marcellinus*, Croke Br. (ed.), [Byzantina Australiensia 7], Australian Association for Byzantine Studies, Sydney 1995.
- The Chronicle of Michael the Great, Patriarch of the Syrians*, Robert Bedrosian (transl.), Sources of the Armenian Tradition, Long Branch – N.J. 2013, (First edition 1871).
- The Chronicle Of Theophanes The Confessor: Byzantine And Near Eastern History 284-813*, Mango C. - Scott R. - Greatrex G. (eds.), Clarendon Press, Oxford 1997.
- The Ecclesiastical History of Evagrius Scholasticus*, Whitby Mich. (ed.), [Translated Texts for Historians 33], Liverpool University Press, Liverpool 2000.
- The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scolia*, Bidez J. - Parmentier L. (eds.), Methuen & Co, London 1898.
- The Gothic History of Jordanes*, Mierow Char. C. (ed.), Princeton University Press, Princeton 1915.
- The History of Menander the Guardsman*, Blockley R. C. (ed.), [Arca 17], Francis Cairns Ltd, Liverpool 1985.
- The Syriac Chronicle Known as that of Zachariah of Mitylene*, Hamilton F. J. - Brooks E. W. (transl.), Methuen & Co., London 1899.
- THEODORUS SCUTARIOTA, “Χρονικά”, *Chronica*, Kambylis Ath. (ed.), [CFHB XLVI], Walter de Gruyter, Berlin – Boston 2015.
- THEOPHANES, *Chronographia*, vol. I, De Boor Car. (ed.), B.G. Teubneri, Lipsiae 1883
- THEOPHYLACTUS SIMOCATTA, *Historiarum Libri Octo*, Bekker Imm. (ed.), [CSHB], Impensis Ed. Weberi, Bonnae 1834.
- VICTOR TONNENNENSIS, “Chronica”, *Chronica Minora, saec. IV.V.VI.VII*, [MGH: AA, vol. XI.II], Mommsen Th. (ed.), Weidmannos, Berolini 1894.

“Vigiliusbriefer”, Schwartz E. (ed.), [Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften – Philosophisch-historische Abteilung Jahrgang 1940 – Heft 2], Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, München 1940.

Νεότερη Βιβλιογραφία

ADSHEAD KATHERINE, “Procopius' Poliorcetica: Continuities and Discontinuities”, *Reading the Past in Late Antiquity*, Clarke G. - Croke B. - Emmett N. A. - Mortley R. (eds.), Australian National University Press, Sydney 1990 σελ.93–119.

—, “The Secret History Of Procopius And Its Genesis”, *Byzantion* 63, 1993 σελ.5-28.

AMORY PATRICK, *People and Identity in Ostrogothic Italy - 489-554*, [Cambridge Studies in Medieval Life and Thought Fourth Series], Cambridge University Press, United Kingdom 1997.

ANDREESCU-TREADGOLD IRINA – TREADGOLD WARREN, “Procopius And The Imperial Panels Of S. Vitale”, *ArtB* 79.4, 1997 σελ.708-723.

ANGOLD MICHAEL, “Procopius' Portrait Of Theodora”, *ΦΙΛΕΛΛΗΝ - Studies in Honour of Robert Browning*, Constantinides C. N. - Panagiotakes N. M. - Jeffreys E. - Angelou A. D. (eds.), Instituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini di Venezia, Venice 1996 σελ.21–34.

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, *Πέτρος Πατρίκιος - Ο Βυζαντινός διπλωμάτης αξιωματούχος και συγγραφέας*, [Ιστορικές Μονογραφίες 7], Ιστορικές εκδόσεις ΣΤ. Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 1990.

BARKER JOHN W., *Justinian and the Later Roman Empire*, The University of Wisconsin Press, Madison – Milwaukee – London 1966.

BARROVECCHIO ANNE-SOPHIE, “Bélisaire: Général Byzantin - Héros Européen”, *Ευρωπαϊκή Ακριτική Παράδοση: από τον Μεγαλέξαντρο στον Διγενή Ακρίτα, Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών*, [Ακρίτες της Ευρώπης], Ακαδημία Αθηνών, 2004 σελ.80-95.

BEARD MARY, *The Roman Triumph*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge – Massachusetts - London 2007.

BECK HANS GEORG, «Belisar – Philanthropenos. Das Belisar-Lied der Palaiologenzeit», *Serta Monacensia: Franz Babinger zum 15 Januar 1951 als Festgruss dargebracht*, Kissling H. J. - Schmaus A. (eds.), E. J. Brill, Leiden 1952 σελ.46-52.

BECK HANS-GEORG, *Η Βυζαντινή Χιλιετία*, Δημοσθένης Κούτροβικ (μτφρ.), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1990.

- BIVAR A. D. H., "Equipment and Tactics on the Euphrates Frontier", *DOP* 26, 1972 σελ.273-291.
- BÖRM HENNING, "Justinians Triumph und Belisars Erniedrigung. Überlegungen zum Verhältnis zwischen Kaiser und Militär im späten Römischen Reich", *Chiron. Mitteilungen der Kommission für alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts* 43, 2013 σελ.63-91.
- , *Prokop und die Perser: Untersuchungen zu den Römisch-sasanidischen Kontakten in der Ausgehenden Spätantike*, [Oriens et Occidens 16], Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2007.
- BRODKA DARIUSZ, *Die Geschichtsphilosophie in der spätantiken Historiographie. Studien zu Prokopios von Kaisareia, Agathias von Myrina und Theophylaktos Simokattes*, [Studien und Texte zur Byzantinistik 5], Peter Lang, Frankfurt am Main, 2004.
- , "Prokopios und Malalas Über die Schlacht bei Callinicum (19.04.531)", *CC XIV*, 2011 σελ.71-93.
- BROWNING ROBERT, *Justinian and Theodora*, Weidenfeld and Nicolson, London 1971.
- BURNS THOMAS S., *A History of the Ostrogoths*, Indiana University Press, Bloomington 1984.
- BURY J.B., *History of the Late Roman Empire from Arcadius to Irene (395 A.D. to 800A.D.) - Volume I*, London 1889.
- CAMERON ALAN, "The House of Anastasius", *Greek, Roman and Byzantine Studies* 19.3, 1978 σελ.259-276.
- CAMERON AVERIL, *Procopius and the Sixth Century*, Taylor & Francis e-Library, New York 2005 (first edition 1985).
- CAMPBELL DUNCAN B., "Secrets and Lies: Belisarius and the Anecdota of Procopius", *Justinian's fireman: Belisarius and the Byzantine Empire*, [Ancient Warfare Magazine: Volume IV.3], Karwansaray, June - July 2010 σελ.10-13.
- CANEPA MATTHEW P., *The Two Eyes of the Earth - Art and Ritual of Kingship between Rome and Sasanian Iran*, University of California Press, Berkeley - Los Angeles - London, 2009.
- CHRYSOS EVANGHELOS, "Zur Reichsideologie und Westpolitik Justinians: Der Friedensplan des Jahres 540", *From Late Antiquity to Early Byzantium: Proceedings of the Byzantinological Symposium in the 16th International Eirene Conference*, Vavřínek VI. (ed.), Academia, Praha 1985 σελ.41-48.

- COLLINS ROGER, *Early Medieval Europe - 300-1000*, Macmillan Education Ltd, Great Britain 1991.
- CROKE BRIAN, "Cassiodorus and the Getica of Jordanes", *Classical Philology* 82.2, 1987 σελ.117-134.
- , "Justinian's Bulgar Victory Celebration", *Christian Chronicles and Byzantine History - 5th-6th Centuries*, [Variorum], Ashgate Publishing Limited, 1992 σελ.188-195.
- , "Justinian's Constantinople", *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, Mass M. (ed.), Cambridge University Press, 2005 σελ.60-86.
- , "Poetry and Propaganda: Anastasius I as Pompey", *GRBS* 48, 2008 σελ.447-466.
- DAVIS PAUL K., *100 Decisive Battles: From Ancient Times to the Present*, ABC-Clio, 1999.
- DIEHL CH., *Théodora - Impératrice De Byzance*, E. De Boccard, Paris 1904.
- DIGNAS BEATE - WINTER ENGELBERT, *Rome and Persia in Late Antiquity: Neighbours and Rivals*, Cambridge University Press, New York 2007.
- DILKE O. A. W., *Greek and Roman Maps*, Johns Hopkins University Press, London 1998.
- EDWELL PETER, "Arabs in the Conflict between Rome and Persia – A.D. 491–630", with cont. from Fisher G. – Greatrex G. – Whately C. - Wood P., *Arabs and Empires before Islam*, Fisher G. (ed.), Oxford University Press, United Kingdom 2015 σελ.214-275.
- ELTON HUGH, "Army and Battle in the Age of Justinian (527–65)", *A Companion to the Roman Army*, Erdkamp P. (ed.), [Blackwell Companions to the Ancient World], Blackwell Publishing Ltd, 2007 σελ.532-550.
- , "Cavalry in late Roman Warfare", *Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest: Proceedings of a colloquium held at Potenza*, Lewin A. S. - Pellegrini P. (eds.). [BAR International Series 1717], Archaeopress, England 2007 σελ.377-381.
- , "Military Forces", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.270-309.
- EVANS J. A. S., *The Age of Justinian: The Circumstances of Imperial Power*, Taylor & Francis e-Library 2001 (first edition 1996).
- EVANS JAMES ALLAN, *The Emperor Justinian and the Byzantine Empire*, [Greenwood Guides to Historic Events of the Ancient World], Greenwood Press, Westport. Connecticut – London, 2005.
- , *The Empress Theodora: Partner of Justinian*, University of Texas Press, Austin 2002.

- , *The Power Game In Byzantium: Antonina And The Empress Theodora*, Continuum International Publishing Group, London – New York, 2011.
- EVERT-KAPPESOWA HALINA, “Antonine et Bélisaire”, *Byzantinistische Beiträge*, Irmscher J. - Hansen G. C. (eds.), [Deutsche Historiker-Gesellschaft], Akademie Verlag, Berlin 1964 σελ.55-72.
- FISHER ELIZABETH A., “Theodora and Antonina in the Historia Arcana: History and/or Fiction?“, *Arethusa* 11.1/2, (1978) σελ.253-279.
- FOLLIERI ENRICA, “Il Poema Bizantino di Belisario”, *Atti del Convegno Internazionale sul tema: La Poesia Epica e la sua Formazione. Roma 28 Marzo–3 Aprile 1969*, Accademia nazionale dei Lincei, Roma 1970 σελ.583-651.
- GARLAND LYNDA, *Byzantine Empresses: Women and Power in Byzantium - AD 527-1204*, Routledge, London and New York 1999.
- GREATREX GEOFFREY, *Procopius and the Persian Wars*, Exeter College, Oxford 1994 (PhD Thesis).
- , *Rome and Persia at War, 502-532*, [ARCA 37], Francis Cairns Publications Ltd, Leeds 1998.
- , “The Composition of Procopius' Persian Wars and John the Cappadocian“, *Prudentia* 27, 1995 σελ.1-13.
- GREATREX GEOFFREY - LIEU SAMUEL. N.C., *The Roman Eastern Frontier and The Persian Wars A.D. 363-630 - Part II - A Narrative Sourcebook*, Routledge, London and New York 2002.
- HAARER FIONA K., *Anastasius I: Politics and Empire in the Late Roman World*, [ARCA 46], Francis Cairns Ltd, Great Britain 2006.
- HALDON JOHN F., *Byzantine Praetorians: An administrative, institutional, and social survey of the Opsikion and tagmata. c.580-900*, [Πουκίλα Βυζαντινά 3], Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 1984.
- , “Economy and Administration: How Did the Empire Work?“, *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, Mass M. (ed.), Cambridge University Press, 2005 σελ.28-59.
- HALDON JOHN, *The Byzantine Wars – Battles and Campaigns of the Byzantine Era*, Tempus, 2001.
- HALSALL GUY, “Funny Foreigners: Laughing with the Barbarians in Late Antiquity“, *Humour, History and Politics in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, Halsall G. (ed.), Cambridge University Press, Cambridge 2004 (first edition 2002).

- , *Warfare and Society in the Barbarian West 450-900*, [Warfare and History], Routledge 2003, Taylor & Francis e-Library 2007.
- HANNESTAD K. “Les Forces Militaires d’ après la Guerre Gothique de Procope”, *Classica et Medievalia* 21, 1960 σελ.136-183.
- HAURY J., “Prokop und Der Kaiser Jüstinian”, *BZ* 37, 1937 σελ.1-9.
- HEATHER PETER J., *Goths and Romans 332–489*, Clarendon Press, Oxford 2003 (first edition 1991).
- HOWARD-JOHNSTON JAMES, “Procopius, Roman Defenses north of the Taurus and the New Fortress of Citharizon”, *East Rome, Sasanian Persia and the End of Antiquity: Historiographical and Historical Studies*, [Variorum Collected Studies Series], Ashgate 2010 (first edition 2006).
- HUMPHRIES MARK, “International relations”, *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.235-269.
- HUNGER HERBERT, *Βυζαντινή Λογοτεχνία: Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών - Τόμος Β’ - Ιστοριογραφία, Φιλολογία, Ποίηση*, Κόλιας Τ. - Συνέλλη Κ. - Μακρής Γ.Χ. - Βάσσης Ι. (μτφ.), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2009 (α’ έκδοση 1992).
- JAEGER WOLFGANG, “The Blind Belisar as Beggar”, *Documenta Ophthalmologica* 74.1-2, 1990 σελ.119-123.
- JONES A. H. M., *The Later Roman Empire, 284-602: A Social, Economic, and Administrative Survey – Volume I*, John Hopkins University Press, Baltimore 1986 (first edition 1964).
- KAEGI WALTER EMIL, “Arianism And The Byzantine Army In Africa 533-546”, *Traditio: Studies in Ancient and Medieval History, Thought, and Religion* 21, 1965 σελ.23-53.
- KAEGI WALTER EMIL JR., *Byzantine Military Unrest 471-843: An Interpretation*, Adolf M. Hakkert, Amsterdam 1981.
- KALDELLIS ANTHONY, *Procopius of Caesarea. Tyranny, History and Philosophy at the End of Antiquity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2004.
- , “Prokopios’ Persian War: A Thematic and Literary Analysis”, *History as Literature in Byzantium: Papers from the Fortieth Spring Symposium of Byzantine Studies, University of Birmingham - April 2007*, Macrides R. (ed.), Ashgate Publishing Ltd, Great Britain 2010 σελ.253-273.

- , “Procopius’s Vandal War: Thematic Trajectories and Hidden Transcripts”, *North Africa under Byzantium and Early Islam*, Stevens S. T. - Conant J. P. (eds.), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C. 2016 σελ.13-21.
- ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι - Τόμος Α' (4^{ος}-7^{ος} αι.)*, Εκδόσεις Κανάκη, Αθήνα 1997.
- KAWAR I., “Procopius and Arethas”, *BZ* 50.1, 1957 σελ.39-67.
- KAZHDAN A. P. editor in chief, *ODB - Volume 1 - 3*, New York - Oxford, Oxford University Press 1991.
- KELLY CHRISTOPHER, *Ruling the Later Roman Empire*, Bowersock G.W. (ed.), [Revealing Antiquity 15], The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge - Massachusetts and London 2004.
- KISLINGER E. – STATHAKOPOULOS D., “Pest und Perserkriege bei Prokop: chronologische Überlegungen zum Geschehen 540-545”, *Byzantion* 69.1, 1999 σελ.76-98.
- KNOS BORJE, «La Légende de Bélisaire dans les Pays Grecs», *Eranos* 58, 1960 σελ.237-280.
- KOLIAS TAXIARCHIS G., *Byzantinische Waffen: ein Beitrag zur Byzantinischen Waffenkunde von den Anfängen bis zur Lateinischen Eroberung*, [Byzantina Vindobonensia XVII], Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1988.
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ Ν., “Προσωπογραφικά της οικογένειας Φιλανθρωπητών: Ο στρατηγός Αλέξιος και ο ιερέας Μιχαήλ οι Φιλανθρωπηνοί (13ος-14ος αι.)”, *Μοναστήρια Νήσου Ιωαννίνων*, [Πρακτικά Συμποσίου 700 Χρόνια 1922-1992. 29— 31 Μαΐου 1992], Γαρίδης Μ. - Παλιούρας Α. (γεν.εποπ.), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1999 σελ.517-527.
- KOUROUMALI MARIA, *Procopius and the Gothic War*, Corpus Christi College and Modern History Faculty, University of Oxford, Oxford 2005 (PhD Thesis).
- , “The Justinianic Reconquest of Italy: Imperial Campaigns and Local Responses”, *War and Warfare in Late Antiquity: Current Perspectives - 2 vols.*, Sarantis A. - Christie N. (eds.), [Late Antique Archaeology 8], Brill, Leiden – Boston 2013 σελ.970-999.
- ΛΑΜΨΙΔΗΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ, *Η Ποινή της Τυφλώσεως Παρά τοις Βυζαντινοίς*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1949 (Διδακτορική Διατριβή).
- LANIADO AVSHALOM, “Belisarius in the City of God: Stephanus Antecessor on Three Ceremonies in Constantinople and Antioch”, *Commutatio et Contentio: Studies in the Late Roman, Sasanian, and Early Islamic Near East. In Memory of Zeev Rubin*, [Sonderdruck], Börm H. - Wiesehöfer J (eds.), Wellem Verlag, Düsseldorf 2010 σελ.273-292.

- LEE A. D., "The Empire at War", *The Cambridge Companion to the Age of Justinian*, Mass M. (ed.), Cambridge University Press, 2005 σελ.113-133.
- , *Information and Frontiers: Roman Foreign Relations in Late Antiquity*, Cambridge University Press, 1993, Transferred to digital printing 2005.
- , *War in Late Antiquity: A Social History*, [Ancient World at War], Blackwell Publishing Ltd, U.K. 2007.
- , "Warfare and the State", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.380-423.
- LIDDELL HART B. H., *Strategy*, [Meridian], Penguin Group, England, 1991 (first edition 1954).
- LIEBESCHUETZ J.H.W.G., "The Romans Demilitarised: The Evidence of Procopius", *Scripta Classica Israelica* 15, 1996 σελ.230-239.
- LILLINGTON-MARTIN CHRISTOPHER, "Archaeological and Ancient Literary Evidence for a Battle near Dara Gap, Turkey, AD 530: Topography, Texts and Trenches", *Late Roman Army in the Near East from Diocletian to the Arab Conquest: Proceedings of a colloquium held at Potenza*, Lewin A. S. - Pellegrini P. - Fiema Z.T. - Janniard S. (eds.), [BAR International Series 1717], Archaeopress, England 2007 σελ.299-311.
- , "La defensa de Roma por Belisario", *Desperta Ferro - Antigua y Medieval* 18, 2013 σελ.40-45.
- , "Procopius, Belisarius and the Goths", *Journal of the Oxford University History Society* 7, 2009 σελ.1-17.
- , "Procopius, πάρεδρος / quaestor - Codex Justinianus 1.27 and Belisarius' Strategy in the Mediterranean", *Procopius of Caesarea: Literary and Historical Interpretations*, Lillington-Martin Ch. - Turquois El. (eds.), Routledge, London – New York 2018 σελ.157-185.
- , "Procopius on the Struggle for Dara in 530 and Rome in 537–38: Reconciling Texts and Landscapes", *War and Warfare in Late Antiquity: Current Perspectives - 2 vols.*, Sarantis A. - Christie N. (eds.), [Late Antique Archaeology 8], Brill, Leiden – Boston 2013 σελ.599-630.
- ΛΟΥΓΓΗΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ Κ., *Ιουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος. Κοινωνία, Πολιτική και Ιδεολογία τον 6ο μ.Χ. αιώνα*, Εκδοσεις Βανιας, Θεσσαλονίκη 2005.
- , "Ο Πρωτοβυζαντινός Στρατός: 408-602", *Βυζαντινά Στρατεύματα Στη Δύση (5ος - 11ος αι.) - Ερευνες Πάνω Στις Χερσαίες Και Ναυτικές Επιχειρήσεις: Σύνοψη Και*

Αποστολή Των Βυζαντινών Στρατευμάτων Στη Δύση, Βλυσίδου Β. - Λαμπάκης Σ. - Λεοντοίνη Μ. - Λουγγής Τ. (συγγρς.), [Ερευνητική Βιβλιοθήκη 5], Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008 σελ.35-159.

— , “Ο Πρῶτος Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων» καὶ ὁ «Πρῶτος Ρωμαίων ἀπάντων». Ἡ ἀνολοκλήρωτη Reconquista”, *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 5, 1983 σελ.217-247.

LUTTWAK EDWARD N., *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge – Massachusetts – London 2009.

MacCORMACK SABINE G., *Art and Ceremony in Late Antiquity*, University of California Press, United States Of America 1981.

McCORMICK MICHAEL, *Eternal Victory: Triumphal Rulership in Late Antiquity - Byzantium and the Early Medieval West*, [Past and Present Publications], Cambridge University Press 1990 (First edition 1986).

MALONE CHRISTOPHER W., “Violence on Roman Imperial Coinage *JNAA* 20, 2010 σελ.58-72.

MARTINDALE J. R., *The Prosopography Of the Later Roman Empire - Volume II - A.D. 395-527*, Cambridge University Press, Great Britain 1980.

— , *The Prosopography Of the Later Roman Empire - Volume III - A.D. 527-641*, Cambridge University Press, Great Britain 1992.

MEIER MISCHA, *Das andere Zeitalter Justinians: Kontingenzerfahrung und Kontingenzbewältigung im 6. Jahrhundert n. Chr.*, [Hypomnemata 147], Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2004 (first edition 2003).

— , “Das Ende des Konsulats im Jahr 541/42 und seine Gründe. Kritische Anmerkungen zur Vorstellung eines 'Zeitalters Justinians'”, *ZPapEpig* 138, 2002 σελ.277-299.

MERRILLS ANDY – MILES RICHARD, *The Vandals*, [The Peoples of Europe], Wiley-Blackwell, John Wiley & Sons Ltd., United Kingdom 2010.

MIERSCH MARTIN, “Belisar”, *Historische Gestalten der Antike. Rezeption in Literatur, Kunst und Musik*, von Möllendorff P. - Simonis A. – Simonis L. (eds.), [Der Neue Pauly Supplemente - Band 8], J. B. Metzler, Stuttgart – Weimar 2013 σελ.165-174.

MITCHELL STEPHEN, *A History of the Later Roman Empire AD 284-641*, [Blackwell History of the Ancient World], Wiley-Blackwell - John Wiley & Sons Inc., UK 2015 (first edition 2007).

MOORHEAD JOHN, *Justinian*, [The Medieval World], Longman, London and New York, 1994.

- ΜΠΟΥΤΡΔΑΡΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ, *Καθοσίωνες και Τυρρανίες κατά τους Μέσους Βυζαντινούς Χρόνους (867-1056)*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1981 (Διδακτορική Διατριβή).
- NORWICH JOHN JULIUS, *Byzantium: The Early Centuries*, Alfred A. Knopf, New York 1998 (first edition 1988).
- OSTROGORSKY GEORG, *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους - Τόμος Πρώτος*, Χρυσός Ευ. Ε. (εποπ.), Ιστορικές Εκδόσεις Βασιλόπουλος Στεφ. Δ., Αθήνα 2008 (πρώτη έκδοση 1963).
- ΠΑΪΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ.Σ., “Αφηγηματικοί Άξονες στην Απόκρυφη Ιστορία του Προκοπίου”, *Παρνασσός ΜΘ'*, Αθήναι 2007 σελ.181-196.
- , “Ζητήματα Κοινωνικού Φύλου στην Απόκρυφη Ιστορία του Προκοπίου Καισαρείας”, *Βυζαντινά* 26, Θεσσαλονίκη 2006 σελ.63-77.
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική: 6^{ος} – 11^{ος} Αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000.
- PARNELL DAVID ALAN, “Barbarians and Brothers-in-arms - Byzantines on Barbarian Soldiers in the Sixth Century”, *BZ* 108.2, 2015 σελ.809-825.
- , *Justinian's Men: Careers and Relationships of Byzantine Army Officers, 518-610*, [New Approaches to Byzantine History and Culture], Palgrave Macmillan, 2017.
- , “The Careers of Justinian's Generals”, *JMMH* X, 2012 σελ.1-16.
- , “The Social Networks of Justinian's Generals”, *JLA* 8.1, 2015 σελ.114-135.
- PAZDERNIK CHARLES F., «Procopius and Thucydides on the Labors of War: Belisarius and Brasidas in the Field», *TAPA* 130, (2000) σελ.149-187.
- PAZDERNIK CHARLES, “Reinventing Theoderic in Procopius' Gothic War”, *Procopius of Caesarea: Literary and Historical Interpretations*, Lillington-Martin Ch. - Turquoise El. (eds.), Routledge, London – New York 2018 σελ.137-153.
- POHL WALTER, “The Empire and the Lombards: Treaties and Negotiations in the Sixth Century”, *Kingdoms of the Empire: The Integration of Barbarians in Late Antiquity*, Pohl W. (ed.), [the Transformation of the Roman World], Brill, Leiden 1997 σελ.75-130.
- POTTER DAVID, *Theodora. Actress – Empress – Saint*, Women in Antiquity, Oxford University Press, 2015.

- RANCE PHILIP, "Battle", *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007) σελ.342-378.
- , "Narses and the Battle of Taginae (Busta Gallorum) 552: Procopius and Sixth-Century Warfare", *Historia* 54.4, 2005 σελ.424-472.
- , "The Fulcum, the Late Roman and Byzantine Testudo: the Germanization of Roman Infantry Tactics?", *GRBS* 44, 2004 σελ.265-326.
- RAVEN SUSAN, *Rome in Africa*, Routledge, London 1993 (first edition 1969).
- RUBIN BERTHOLD, *Das Zeitalter Justinians – Erster Band*, Walter de Gruyter & Co, Berlin 1960.
- , *Das Zeitalter Justinians – Zweiter Band*, Walter de Gruyter & Co, Berlin – New York 1995.
- , "Prokopios", *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* 23.1, Stuttgart 1957 σελ.273-599.
- ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΑΛΕΞΙΟΣ Γ.Κ., *Βυζαντινό Ιστοριογραφικό Πεντάπτυχο - Προκόπιος, Μιχαήλ Ψελλός, Άννα Κομνηνή, Ιωάννης Κίναμος, Γεώργιος Σφραντζής: Συμβολή Για Τους Ιστοριογράφους Και Την Εποχή Τους*, Εκδόσεις Ηρόδοτος, 2001.
- SALOMON RICHARD, "Belisariana in der Geschichtschreibung des abendländischen Mittelalters", *BZ* 30.1, 1929 σελ.102-109.
- SCHEIBELREITER GEORG, "Justinian und Belisar in Fränkischer Sicht. Zur Interpretation von Fredegar - Chronicon II 62", *Byzantios - Festschrift für Herbert Hunger zum 70. Geburtstag*, Hörander W. - Kodwe J. – Kresten O. – Trapp E. (eds.), Ernst Becvar, Wien 1984 σελ.267-280.
- SCOTT ROGER, "Diplomacy in the sixth century: the evidence of John Malalas", *Byzantine Chronicles and the Sixth Century*, [Variorum collected studies series], Ashgate, England – USA 2012 σελ.159-165.
- SCHREINER HUGO, "Über die Älteste Form der Byzantinischen Belisarsage", *BZ* 21.1, 1912 σελ.54-64.
- SHAHID IRFAN, *Byzantium and the Arabs in the Sixth Century - Volume 1, Part 1: Political and Military History*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C. 1995.

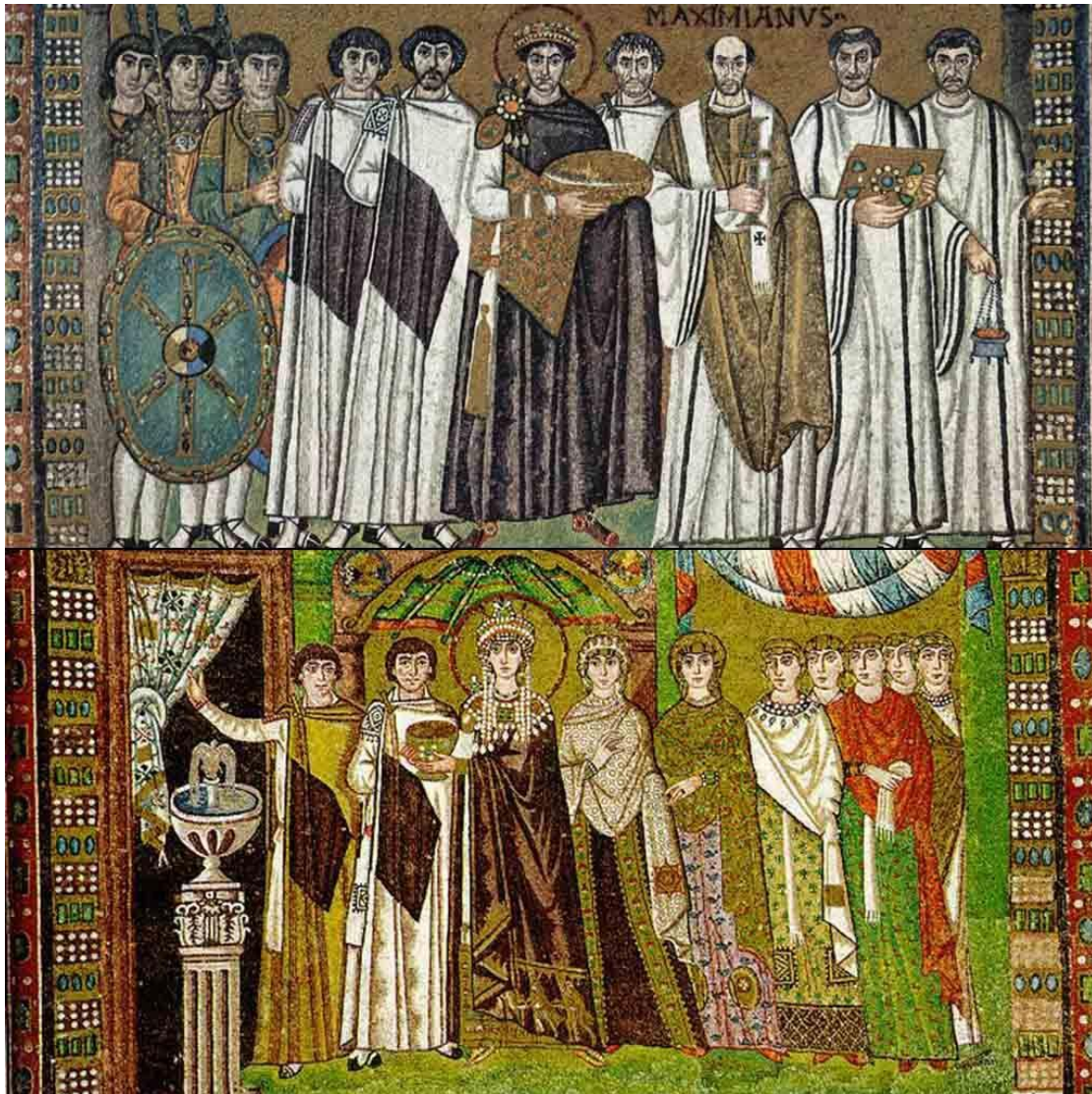
- SHEPHERD DOROTHY, "Sasanian Art", *The Cambridge History of Iran, Vol. 3.2: The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods*, Yarshater E. (ed.), Cambridge University Press, Cambridge Histories Online 2008, (first edition 1983 - fifth printing 2007), σελ.1055-1112.
- Space in the Roman World: Its Perception and Presentation*, Talbert R. J. A. - Brodersen K. (eds.), [Antike Kultur und Geschichte 5], Verlag, Münster 2004.
- ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗΣ Ν., "Η Ποινή της Τυφλώσεως του Αυτοκράτορα Ρωμανού Δ' Διογένη", *Αρχαία Ελληνική Ιατρική* 33.5, 2016 σελ.675-679.
- STEIN ERNEST, *Histoire du Bas-Empire - Tome II : De La Disparition De l'Empire d'Occident à La Mort De Justinien (476-565)*, Hakkert A. M., Amsterdam 1968.
- STEWART MICHAEL EDWART, "The Andreios Eunuch-Commander Narses: Sign of a Decoupling of Martial Virtues and Masculinity in the Early Byzantine Empire?", *Ceræ: An Australasian Journal of Medieval and Early Modern Studies* 2, 2015 σελ.1-25
- , *The Soldier's Life: Martial Virtues and Hegemonic Masculinity in the Early Byzantine Empire*, The University of Queensland, Brisbane 2012 (PhD Thesis).
- TEALL JOHN L., "The Barbarians in Justinian's Armies", *Speculum* 40.4, 1965 σελ.294-322.
- THOMPSON E. A., *Romans and Barbarians: The Decline of the Western Empire*, [Wisconsin Studies in Classics], The University of Wisconsin Press, USA 1982
- TREADGOLD WARREN, *Byzantium and Its Army - 284-1081*, Stanford University Press, USA 1995.
- , "Standardized Numbers in the Byzantine Army", *War in History* 12, January 2005 σελ.1-14.
- , *The Early Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, 2010 (first edition 2007).
- URE P. N., *Justinian and his Age*, Greenwood Press, Westport 1979 (first edition 1951).
- WAGNER NORBERT, "Belisarius", *ZVS* 97.1, 1984 σελ.123-129.
- WESCHENFELDER KLAUS, "Belisar und sein Begleiter. Die Karriere eines Blinden in der Kunst vom 17. bis zum 19. Jahrhundert", *Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft* 30, 2003 σελ. 245-268.
- WHATELY CONOR, *Battles and Generals: Combat, Culture, and Didacticism in Procopius' Wars*, [History of Warfare III], Brill, Leiden – Boston 2015.

- , *Descriptions of Battle in the Wars of Procopius*, Thesis, University of Warwick, March 2009 (PhD Thesis).
- , “Some Observations on Procopius' Use of Numbers in Descriptions of Combat in Wars Books 1–7”, *Phoenix* 69.3, 2015 σελ.394-411.
- WHITBY MICHAEL, “Army and Society in the Late Roman World: A Context for Decline?”, *A Companion to the Roman Army*, Erdkamp P. (ed.), [Blackwell Companions to the Ancient World], Blackwell Publishing Ltd, 2007 σελ.515-531.
- , “Procopius and the Development of Roman Defences in Upper Mesopotamia”, *The Defense of the Roman and Byzantine East: Proceedings of a Colloquium held at the University of Sheffield in April 1986*, Part II, Freeman P. - Kennedy D. (eds.), British Institute of Archaeology at Ankara [BAR International Series 297 (ii), Monograph No. 8], Oxford 1986, σελ.717-735.
- , “Procopius' description of Dara (Buildings II, 1-13)”, *The Defense of the Roman and Byzantine East: Proceedings of a Colloquium held at the University of Sheffield in April 1986*, Part II, Freeman P. - Kennedy D. (eds.), British Institute of Archaeology at Ankara [BAR International Series 297 (ii), Monograph No. 8], Oxford 1986, σελ.737-772.
- , *Rome at War AD - 293-696*, Osprey Publishing, Great Britain, 2002.
- , *The Emperor Maurice And His Historian: Theophylact Simocatta On Persian And Balkan Warfare*, Clarendon Press, Oxford 2002 (first edition 1988).
- , “War”, *CHGRW Vol. II - Rome from the Late Republic to the Late Empire*, Sabin Ph. - Van Wees H. - Whitby M. (eds.), Cambridge University Press 2008 (first edition 2007), σελ.310-341.
- WOLFRAM HERWIG, *Die Goten: Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts. Entwurf einer historischen Ethnographie*, Verlag C.H. Beck, München 2009 (first edition 1979).
- , *The Roman Empire and Its Germanic Peoples*, Dunlap Th. (transl.), University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London, 1997.
- YARSHATER EHSAN, “Iranian National History”, *The Cambridge History of Iran, Vol. 3.1: The Seleucid, Parthian and Sasanid Periods*, Yarshater E. (ed.), Cambridge University Press, Cambridge 2006 (first edition 1983), σελ.359-476.
- ZUCKERMAN CONSTANTIN, “Ο Στρατός”, *Ο Βυζαντινός Κόσμος: Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (330-641)*, τόμος Α', Morrisson C. (επιμ.), Καραστάθη Α. (μτφρ.), Πόλις, Αθήνα 2010 (α' έκδοση 2007), σελ.225-265.

EIKONES

Εικόνα 1. (Η Ιταλία και οι περιοχές που ευρίσκοντο στο επίκεντρο κατά τον πρώτο Ιταλικό πόλεμο. Πηγη: KOUROUMALI MARIA, *Procopius and the Gothic War*, Corpus Christi College and Modern History Faculty, University of Oxford, Oxford 2005 (PhD Thesis).)

Εικόνα 2. (Τα δύο κύρια ψηφιδωτά του ναού Αγίου Βιταλίου στην Ραβέννα, το οποίο βρίσκονται δεξιά και αριστερά της κεντρικής κόγχης έκαστο.)

Εικόνα 3. (Ο Βελισάριος του Ρέμπραντ. W. JAEGER, "The Blind Belisar as Beggar" σελ.120)

Εικόνα 4. (Ο Βελισάριος του Salvator Rosa. K. WESCHENFELDER, "Belisar und sein Begleiter. Die Karriere eines Blinden in der Kunst vom 17. bis zum 19. Jahrhundert", *Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft* 30, 2003 σελ.250)

Εικόνα 5. (Ο Βελισάριος του Hubert Gravelot. 123. M. MIERSCH, "Belisar" σελ.170)

